

ב

תורת תיקוני עירובין שבזמן הזה

ספר

תקון שבת

ברבר תקון העירוב דק"ק אדעם

ע"פ דעת גאוני וגדולי דורנו

דעתם וטעמם ונימוקם

א

הוצאה חדשה

לתועלת כל מבקשי ה' ותורתו הקדושה

תש"מ

בדבר תיקון העירוב שנתיסר בעיר ארעסא

הספר תיקון שכת נרפס כשנת חרס"א
על ידי ראש המסדר של תיקון העירוב
כק"ק אדעסא הרה"ג המפורסם מוה'
חיים טשרנאוריץ רב ומו"צ כק"ק הנ"ל
ועתה נרפס מחדש, דפוס צילום של עותק
הנמצא בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי
בירושלים עיר הקודש תותכב"א ואיז"ב
עם הוספות והערות
ומפתח הענינים

בעזר החונן לאדם דעת

על ידי

ישעיהו טוביה הלוי דירעקטאר

Rabbi Shiah T. Director

842 East 9th Street

Brooklyn, N. Y. 11230

יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו ישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם

אמן אמן אמן.

שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב

ומלאה הארץ דעה את ה' בהתגלות מלכות שמים בעולם בב"א.

איור תש"מ Copyright © 1980

Rabbi Shiah T. Director

מפתח הענינים

הקדמה

יבאר גודל המצוה של תיקון עירובין והנחיצות להשתדל בזה דברי המערים על זה הם הכל כטלים ומכוסלים וקרוכים למינות שהם מהררים אחרי כל גדולי ישראל שתיקנו עירובין כעריהם. דברי הגמ' עירובין ס"ח ע"א, שם דף פ' ע"א, דברי החוס' שם, הרמב"ם, הגה"מ, תשובת הרא"ש כלל כ"א ס' ה', טור ס' שצ"ה, כ"י סו"ס שצ"ד, שם רס' שצ"ה, מרדכי פרק הדר, שו"ע הרב ס' שס"ו, החשב"ץ שכחכ: "ומי שלכו נוקפו כזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה כו", תשובת הח"ס חלק א"ח ס' צ"ט ועוד לכאר ענין הנ"ל, תוספות הערות וכיאורים.....ג.

תשובת הרה"ג המפורסם ר' חיים טשרנאוריץ רב ומ"ץ בעיר אדעסא ראש המיסד בעיר הנ"ל הסכמת הרה"ג הישיש משעבז והרה"ג המפורסם מכריז כה"מ ספר נטיעות חיים לתיקון עירובין בעיר אדעסא יבאר ע"מ ספקות בענין תקון עירובין בעיר הנ"ל:

- א) אם הם נדון כמחיצה?
- ב) אם הגשר והתל נחשבים למחיצה?
- ג) במקומות שאין התל גבוה י' אם מהני חתימת הזאסטאוועס (כריח החוסס את הדרך לעצור המהלכים שם כעת הלוך מסילת הכרזל) ?
- ד) אם יכולים לצרף חוטי הטליפון או הטליגרף להמחיצות ?
- ה) ע"ר הזרעים, אם מכטלין המחיצות ?

ד' ענפים: מכואר טעם החלטתם והסכמתם להתיר הטלטול.....11.

תשובות הרכנים הגאונים גדולי הדור שנתקבלו בענין היתר העירוב בעיר אדעסא

תשובת הגאון ר' חיים ברלין

ה' כה' פרטים הנ"ל וברין שכירות רשות משר העיר והסכים להיתר הטלטול בעיר אדעסא ע"פ שהיה ששים רכוא בוקעים כה כמשכ"ש מסנים בכרכה להעוסקים בזה.....26.

תשובת הגאון ר' מלכיאל צבי הלוי טענענבום בהמ"ס שו"ת דברי מלכיאל

דן בהפרטים הנ"ל והסכים להתיר הטלטול בעיר אדעסא.....31.

תשובת הגאון ר' צבי הירש מה יפית

הסכים להיתר והעיה דלא שייך חשש שרטון כים גדול כים השחור.....40.

תשובת הגאון ר' ישראל חיים דייכעס

הסכים כנ"ל סיום דברי החשב"ץ הנ"ל וככרכה להעוסקים בזה.....40.

תשובת הגאון ר' בנימין ארי' הכהן ווייס בהמ"ס שו"ת אבן יקרה

בענין הפרצות הפחותות מי' לא הסכים להתיר כלי שום תיקון ובענין הפרצות שהן יותר מי' כתב שא"א לסמוך על כריח החוסס את הדרך דלא שייך היתר דלתות ראיות לנעול כחצר שנפרץ ביותר מי', שהרי בעת שהשערים פתוחים החצר פרוץ ומה מהני שהשער ראוי לנעול. אלא צריכים לתקן הפרצה ע"י צוה"פ. אכן יכולים לסמוך על חוטי טליגראף אם הם אינם מן הצד. וכן העיר עמש"כ בענין מחיצת חיים.....48.

תשובה מהגאון הישיש משעבז עמשי"כ הנ"ל 53

תשובה שניה מהגאון בהמ"ס שו"ת דברי מלכיאל

בענין חוטי הטלאגראף. כיאור ארוך כענין זרעים מכטלי מחיצתא. למעשה כתב לחתור הטלטול כעיר אס יתקנו העירובין כאשר באר במכתבו הקודם שני תשובות הנ"ל הדפיס בספרו הגדול שו"ת ד"מ (עיין לקמן ברוספות) 55

תשובת הגאון ר' שלמה זלמן סלוצקי מווילנא 62

העיר מדברי הרשב"א המוכא בשו"ת ח"צ ס' ל"ז דכפלטיא אפילו דלתות המדינה נזעלות כלילה תורת ר"ה עליה. הנה זה נגד הגמ' כמש"כ השאילת יעבץ ס' ז'. דן בה' ספקות הנ"ל והסכים להחיתור.

תשובה מהגאון הישיש משעבז נגד המעררים

" כמה גדולה החרפה לטעון שהעירובי בעיר הוא מכשול, נגד הש"ס ונגד הגאונים כעלי התשובות קמאי ובתראי, שכולם חתרו והקילו בכמה קולות לתקן המבואות " 63

מכתב מהגאון המפורסם מו' יוסף זכריה משאווייל

מוכא כתשובה הנ"ל. גם הוא מסכים בדרך כלל ויכולים לצרף לצוהרי ההיתר של הספקות שלנו גם דעת הגאון הגדול הזה שהוא חו מגאוני קשישאי שבדוריינו" 67

תשובה מהגאון יהושע בריסקין בהמ"ס תיו יהושע

(כתב באריכות בענין זה בספרו תיו יהושע על הלכות עירובין) וכאן באר הפרטים שדן עליהם הגאונים כעלי התשובות הנ"ל. 68

תשובת הגאון המפורסם מוה' שלום מרדכי הכהן מברעזאן

הסכים לכל הנ"ל להתיר. 70

התימה. 74

אחים נכבדים!

מכתב באידש מהרה"ג רב ומו"צ דעיר אדעסא לאנשי קהילתו. 78

הערה והוספות לדברי רבותינו הקדושים גדולי הדורות מאת המו"ל תש"מ

הקדמה 79

השמטות לספר שו"ת דברי מלכיאל חלק שלישי ט"ס י"ח. 80

מה שהוסיף בסוף התשובה בחלק רביעי. 81

ליקוטי תשובות והערות בענין ס' ריבוא בוקעים בכל יום וענינים המסתעפים מזה

שו"ת חבלים בנעימים או"ח ס' י"ד. 82

חידושי זביאורי רבינו הגדול"א על מסכת שבת דף ר' ע"ב

הערה על משכ"ש ומש"כ בספר גאון יעקב על מס' עירובין

ד"ו ובכ"ה ס' שמ"ה כשם הגר"א. 82

שו"ת לבוש מרדכי ס' ד'. 82

שו"ת בית אב תנינא ס' ה'. 86

מבואר כברירות דלשיטה זו דמתנאי רשות הרכים שיהיו ס"ר בוקעים בו בעינן שיתאספו כל הס"ר אל מקום אחד כשוק או כרחוב וכפשנות לשון הש"ע א"ח ס' שמ"ה סע' ז': " ששים רבוא עוכרים בו ככל יום "

ביאור בדין דמפולש

שו"ת בית אב תנינא סימן ט'. 90

הקדמה.

אמרו חז"ל (שבת ק"ה) אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד ננאלים. והכוונה בזה לדעתי היא, כי בתורה באו שני מעמים על שמירת השבת. כדברות הראשונות נאמר כי ששת ימים עשה ה' וגו' וכדברות שניות נאמר וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך וגו', כי שתי כוונות לשמירת השבת: האחת להראות על הרות מין האנושי, שאין לאדם למשול בחברו הנברא בצלם כמיהו ולהכניעו שיהי' עבד לו יום ולילה תדיר בלי הרף שלא תהי' לו מנוחה ותרות לנפשו אפילו זמן כל שהוא בשבוע, אלא לפחות יום אחד בשבוע צריך האדם להיות אדון לנפשו לבלי להיות תחת רשות חברו, כדי שיזכור עד כמה מגונה העבדות ולהראות שאינו כבוש לאדונו לעולם. ומטעם זה אמרו ז"ל שאסור לאדם להשכיר עצמו לחברו על זמן יותר משלש שנים (הנהגות מרדכי פ' האומנין, חו"מ סי' של"ג), לפי שזהו בכלל עבדות, ואסור לישראל להשכיר עצמו לעבד עברי כדאיתא בתורת כהנים וברמב"ם וסמ"ג ריש הל' עבדים, לפי שהעבדות מגונה לפני הקב"ה, כמו שאמרו ז"ל און ששמעה על הר סיני עבדי הם ולא עבדים לעבדים הרצע (מכילתא יתרו קדושין כ"ב), ונגד טעם זה אמרה תורה וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלהיך. כפי שהצדק המוסרי דורש שכל אדם יהי' ברשות עצמו וע"כ צוץ ה' אלהיך לשמור את יום השבת, כדי להשתחרר יום אחד בשבוע מעבודה, שהיא עבדות משותפת כללית, שכל אחד הוא בבחינת עבד לחברו, וזכר לחרות מין האנושי, למען דעת שאין עבדות בעולם.

והכוונה השני שבשבת היא, כדי שיפריש האדם זמן ידוע משעתו להתפשטות הנשמיות, למנוחת הנוף ועבודת הנפש, להשליך מעליו את כבלי מרדות הזמן שהוא שקוע בהם בחייו הפרטים ולשום לב לעולם האצילות: להתבונן אל הנהגת הבריאה כלה ולהשתתף בחיי כלל האומה, כי כל ימות השבוע אדם מישראל טרוד בעסקי עצמו ואין לבו פונה לחיי האדם ולמצבו, ע"כ לפחות יום אחד בשבוע צריך היהודי להיות מסור לשמירת הקנינים הרוחניים שלנו ולחיי הכלל, כמו שסיפרו לנו ז"ל (בדרש שמות) שהיו אצלם במצרים מנלות שכתוב בהן שיעמוד להם גואל לישראל, שהיו קורין בהן בשבתות. ונגד טעם זה אמרה תורה כי ששת ימים עשה ה' וגו'. כלומר לעורר את האדם שיתכונן בינים השבת אל עולם הבריאה וסדרי הנהגתה ולא אל היו הפרטים. וזהו כוונת המאמר הזה: אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן, כלומר אלמלי

ירדו ישראל לתוך עומק כוונת שמירת השבת שהיא באה: א) כדי למחות נגד העבדות האנושית ולחזק את רעיון החרות ועמידת כל אדם ברשות עצמו, וב') כדי להתכונן אל סדרי הנהגת העולם ונורל האומה, והי' נשרש בלב ישראל רעיון זה לשמור את השבת כהלכתו על פי המעמים הללו, אז היו באמת ננאלים גאולה שלמה גאולת הגוף וגאולת הנפש. והקב"ה הי' עוזר על ידם להגאל.

וכאשר ראיתי והתבוננתי לפריצת עירנו בעון חלול שבת בפרהסיא, כמו"ט ובהוצאה ובכל מלאכות של חול שאין כמוה לרוע בענין זה ככל ערי ישראל כמעט, עד שכמעט נשכחה הלילה תורת שבת מישראל; ומה מאד ידאב ע"ז לנו כל איש ישראל הדואג לחרבן האומה, כי הרבה עיקרי הדת והלאום תלוים בשבת, כידוע מאמרם ו"ל (ירושלמי ספ"ג דנדרים) מצינו בתורה וכנביאים וככתובים ששקולה שבת כנגד כל המצות. וכשבקשתי לדרת אל מוצא הקלקול הזה בשביל מה עירנו פרוצה כזה אחר מכל עירות ישראל, ראיתי כי העיקר הראשי שבו תלוי הקלקלה הוא חסרון תקוני עירובין בפה, כי בהיות הוצאה מלאכה נרועה בעיני העם וגם עפ"י הכרת החיים קשה מאד בעיר גדולה להיות נזהר מזה אפילו להחרדים בעם, התחילו לזלזל בה תחילה, ומה נמשכו רבים לידי הפרת הוק וחלול שבת כיד רמה, כי עבירה נוררת עבירה, ואלמלי היו משתדלים פה כבכל עירות ישראל לתקן עירובין ולהתיר הוצאה, לא הי' העם בא לידי פריקת עול לנמרי בענין זה. וכמליצת חז"ל: סתוך הומי שתחברת עליו בתחלתו הקלת עליו בסופו.

ובהיות פה מתארח אצלי, בקיץ העבר כבוד מו"ז הרב הגאון המפורסם מו"ה שלמה יצחק הראוד ג"י הנאבד"ק שעביו, נתעוררני לגשת לתקוני עירובין בפה כדי להציל רבים מעון, והתחלתי לחקור ולכרוך אחרי כל המבואות שסביב העיר ומצאתי בעז"ה את המקום המסוגל לכך בהיקף העיר, שיש שם כמעט עירוב מוכעי, כפי התכנית שתבואר להלן; וסבבתי את המקומות הנ"ל עם כבוד מו"ז הנ"ל והסכמנו שאפשר לערב את העיר כפי הצעת הדברים שהנני נותן בזה, גם צרפנו עמנו את כבוד הרב הגאון אבד"ק בירו מו"ה אלי' חיים שור בעהמ"ה ספר נשיעת חיים שהתארח גם הוא פה, וגם הוא הסכים על ידינו, בראותו את תכנית העירוב, ואח"כ באתי בדברים עם אחרים מגדולי דורנו והסכימו ת"ל עמנו להתיר איסור מלמול והוצאה בשבת בעירנו ע"פ התכנית שתבואר להלן, כפי שהנני נותן בזה את השר"ת שהיו לי עמהם.

והנה למותר להביא פה ראיות על תקון גדול כזה שהוא תקון, וכבר נהגו בו בכל ערי ישראל העתיקות והגדולות, כמו ווילנא ווארשא קראקא פינסק ברדיטשוב וכדומה, שהרכבים הגאונים שישבו שם כסאות למשפט השתדלי ב"א בעירו להנהיג

התקון הזה. וכל המהרהר אח"ז כאלו מהרהר אחרי כל גדולי ישראל. שעמדו לנו
סיבות רכינא ורב אשי, שתקנו עירובין בעיריהם. אולם מפני, שכפי הידוע לבני
עירנו, היו בזה מערערים אחדים על עיקר התקון הזה, שאמרו שאינו תקון כל
עיקר, ואחרים נואלו לומר שזהו מכשול, אמרתי לציין בזה מאמרים אחדים מדברי ה"ל.
שמימיהם אנו שותים, עד כמה שהפלינו בענין זה, כדי להוציא מלבן של הנוקפים.
בעירובין (ס"ח ע"א) אמרו: מבואה דאית ביה תרי גברי רבכי כרבנן לא
ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף. ומביא ע"ז במדרכי מכאן משמע דמצוה לערב. הלא
ליתו לידי איסור (ובהנהות מיימוני מביא זה בשם התוס' וכתום' שלפנינו ליתא
וצ"ע). ואמרו שם (דף פ' ע"א) אחד מבני מבוי שרניל להשתתף עם בני מבוי ולא
השתתף, בני המבוי נכנסים לתוך ביתו ונוטלין שיתופין בע"כ ממנו. ושם: כופין אותו
לעשות לחי וקורה למבוי, וכתום' שם ע"ב פירשו דכי ליבא מחיצות דאסור לטלטל
בתוכו דין הוא שבופין אותו לעשות תקנה להתיר הטלטול. ושם אמרו: אמר לי
ר"י בר' יוסי בבלאי כ"כ אתה מתמיר בעירובין. כך אמר אבא כל שיש לך להקל
בעירובין הקל. וכן הוא שם בירושלמי שר"ה א"ל לר"י כך שמעתי מאביך גל מה
שאת יכול להקל בעירובין הקל, והרמב"ם חשב זה למצות עשה מדברי סופרים.
וכתשובת הרא"ש כלל כ"א ס"ו ה' נמצא, שרב אחד התנגד לתקוני המבואות
בעירו והתמרמר הרא"ש מאד על זה עד שהתירמו ונידו. ומפני חידושה אעתיק כאן
תוכן תשובתו זו"ל: תשובה. על שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב: אתה רבי
יעקב בר' משה כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנתנו בכל גלילות ישראל להתיר
מבואותיהם המפולשין בין הגוים כצורת פתח ואתה אמרת אותה לקהל פירישי
זכתבת לי כאולתך ואני הודעתך שאין בהם ממש, והזהרתך שתחזור כך ותאמר
לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדליהם. והנה ונגד לי שאתה עומד
במרדך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת. לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך
כתב זה בעדים, שתתקן המבואות כצוה"פ תוך שבועים אחר שתראה כתב זה. ואם
לא תתקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך ואם היית בימי הסנהדרין היו
סמיתין אותך כי אתה בא לעקור לימוד שסידר לנו רב אשי, לחלוק על כל הגדולים
שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר המה חיים עד הנה. לכן חוזר כך
זאל תטוש תורת משה רבינו ע"ה. חתום הרא"ש. והלאה שם תשובה שני' ממנו
אדות זה זו"ל: הכתב ששלחתי לאותו החסר מוח כו' ואם לא יחזור בן אני מתרת
בך ואת כל הקהל שינהנו בו נדוי באותו המשוגע וירחיקוהו ויכדילוהו מעדת ישראל
כו' ומצוה לנדותו בכל קהלות ספרד וגם ידינו אותו כד"ן זקן ממרא. כי אנו תייבין
למסור נפשותינו על תורת האלהים כו' עכ"ל.

ובטור סי' שצ"ה מצוה לחזור בין אחר עירובי הצרות ובין אור שתופי
מבואות ועל שניהם הוא מברך כו. וכב"י סו"ס שצ"ד אומר זו"ל: אבל גבי עירובי
הצרות מאי מצוה איכא? ואפשר דכיון שאם לא עירב אפשר לבוא לטלטול באיסור
ובשמעך פורש מאיסור זה מצוה חשובה. ועוד שם רס"י שצ"ה על דברי הטור מצוה
לחזור בין אחר ער"ח כו, כ"כ המרדכי בפ' הדר כו' ומעמא רבא איכא דלא ליתר
לידי איסור לאפוקי ולעילוי באיסור עכ"ל, וז"ל שו"ע הרב מלאדי ז"ל (סי' שס"ז סעי'
י"ח) מצוה לחזור אהרי עירובי הצרות, כדי שלא יבאו לטלטל באיסור וצריך לברך
עליו כו, ובס"י שצ"ה מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות כמו עירובי הצרות ומברך
עליו על מצות עירוב כו. ובברכי יוסף מביא בשם התשב"ץ ז"ל אין חשש עבירה
ה"ו בתקוני מבואות ואדרכא הוריו הרי זה משוכה ואיכא לאתמוה על מי שאפשר לו
לתקן ואינו מתקן ואלמלא טרדת הגרסא דרך ת"ה הוא לתקן ומי שלכו נוקפ
בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה כו עכ"ל.

וראוי להעתיק בכאן תשובת הגאון הצדיק הח"ס חלק או"ה תשוב' צ"ט בענין
זה זו"ל; „שואל ממני הר"ב נ"י לברר לו בראיות מדברי חז"ל, שראוי ונכון לכל קהל
עם ישראל, בכל מקומות מושבותיהם, לתקן מבואותיהם בתקונים צוה"פ או שארי
תקונים כיוצא בו, כדי שלא יכשלו רוב המון העם בהוצאה מרשות לרשות ביום
ש"ק – דבר זה אינו צריך לפנים ולראי' והוא מן השכל והמבואר להדיא מדברי חז"ל,
השכל מחייב, באשר ידוע, ששמירת יום ש"ק מעשית כל חפץ הוא אצלנו סמכות
הראשונות ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומומר בכל התורה כלה, ואיסור
הוצאה מרה"ר לרה"י או בהיפוך הוא מאותן המלאכות שהעובר עליהן הוא כמומר
לכל התורה, כמבואר שם עירובין ס"ט כו, ואנו מצווין על הקטנים שלא להרגילים
בחלול שבת, כמבואר בשו"ע או"ח סי' שע"ג נ' וכן אסור להרגילים בחלול שבת
ומועד אף בדבר שהוא משום שבות ומבואר שם דמירי שלא הגיע להינוד, שהוא
בן ד' וה' שנים. וא"כ כל בן דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל
לשמור את כל כ"ב הקטנים וגם לא נשותיהם והלושי דעת לשמרם בכל יום השבת
מבלי להוציא מפתח ביתם החוצה דברים קטנים ומטפחת וקטנים ופתם בידם וכמה
צער ודוחק יסבלו הגדולים הנוהרים, ובפרט בענין הפלה בביתכ"ג ביום ש"ק בהבאת
סידורים להתפלל מתוכם ומליתים וכדומה, עמ"ז ס' שס"ז סק"א, א"כ השכל מושוט נזר
שראוי ומחויב לתקן החצרות והמבואות בעירוב המתיר לטלטול כו. ומצינו
לחז"ל ביצה ד' ט"ז סוף ע"ב מאי קלקולא ומתרג' הנמ' ביון דמקלקלי ב' רבים
היינו קלקולא ופרש"י דמקלקלי ב' רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב כו' א"ב ק"ו
השתא ומה התם אינו אלא לשבת אהת ובנקל יכולים להזרז בטלטול שבת א' ומה

שהמורה עשה כן משום חומרת י"ט, שלא לערב בע"ש שהוא י"ט, כדי לי' קלקולא, כש"כ שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מפלגות כל השנה בלה. והרב הת"ח עליו מוטל לתקן המבואות, ובאם לאו מכשול וקולר העם תלוי בצוארו, כדאמרינן עירובין ס"ח א' א"ל רבב"ה לאבוי כו', והוצרך אבוי להתנצל על המכשלה הזאת כו'. ובמש"ע מצוה לחזור אחר ע"ה ומברך על מצות עירוב, ואין כונת הברכה על אשר אסר הוצאה ומלטול, דאין לברך וצונו על המניעה כו', אלא ע"כ דהאי ברכה על מצות עירוב — על מצות התקון הגדול להשמר עי"ז מאיסור הוצאה שממש א"א להזהר ממנה כו', ופשוט שמעלתו ישתדל בכל עוז לתקן בני קהלתו כו', משה הק' סופר. הדברים הברורים הללו אינם צריכים ביאור, וגם מטעמו זה הקילו כ"כ הכמינו בעירוב כדי להקל התקון בענין זה להציל רבים מאיסור. ועי' בד"מ סי' שס"ג שמצא מנהג מענין זה של צוה"פ שנתפלא עליו ולא ישר בעיניו אלא כדי שלא יבאו למלטל באיסור הניה להם התקנה, וכן כתב לי מענין זה זקן נאוני דורנו הרב ר' יוסף זכריה שמעריץ נ"י משאזעל וז"ל: ובכלל הענין משאלתו מאד ראוי ונהוץ להשיב בענין זה ובפרט בעירובין שכבר אמרו הו"ל עירובין פ' ע"א כל שיש לך להקל בעירובין הקל וקילין' הלכה בדברי המיקל בעירוב, שם מ"ו א', ול"ד א' תוס' סד"ה ואמאי, וס' ע"א רש"י סוד"ה תורת מחיצה, וס"א ב' ברש"י ותוס', וס"ד א' רש"י סוד"ה ה' שכורים, וס"ה ב' תוד"ה איקלעו, ורש"י ר"ד ס"ו ותוס' ד"ה יפה, ונתוס' מ"ה סע"ב ונ"ט א' כו'. עכ"ל ממה שנוגע לענינינו בכאן.

אחרי כל ההוכחות הללו, שהבאנו מן התלמוד ומכל רבותינו הראשונים והאחרונים, שמימיהם אנו שותים עד כמה שהפלינו בענין זה, אין כל צורך להשיב על דברי המתעקשים שמבקשים להפוך דברי אלקים חיים ולחלוק על כל דברי רבותינו במבנות ריקות; בעלמא בלי טעם וראי'. וע"ד מה שפקפקו עוד שיש לחשוש כיון שאין כל העיר מעורבת, שמא יוציאו הוץ לעירוב, הנה אם נבוא לחשוש לזה א"כ אין לדבר סוף ומאין לנו לחשוש הששא שלא נזכרה בתלמוד ואדרבא הלא אמרו (עירובין נ"ט) עיר של רבים אין מערבין את כלה אלא עושין לה שיור, הלא לא היישין שמא יוציא ממקום העירוב למקום המשויר, וכן אמרו שם מ"ב ע"ב ה"י מודד ובלתה מדתו בחצי הצד אין לו אלא חצי הצד, פשיטא? מהו דתימא ליתוש דלמא אתי למלטולי בכלה קמלין'.

אמנם יש להתעורר ע"ז מצד אחד והוא, מדין רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה, וכדין שתי הצרות זו לפנים מזו ועירבה חיצונה ולא עירבה פנימית שתיהן אסורות, משנה עירובין מ"ה ושו"ע סי' שע"ח. ובכן בכאן כיון שהלק הפרעסיפ הע"ע נשאר באיסור א"כ רגלם אוסרת על בני העיר. אבל כבר צידד בענין זה להיתר

בשורת חינוך ב"י מוכא בש"ת סי' הנ"ל בעירות שמוקפות חומה או ע"י צוה"פ וחויץ לעיר דרים יהודים שאין להם היתר העירוב וצריכים לבוא בשבת למקומו המותר לטלטל, שלא שייך בזה רגל האסורה, דדוקא בהצר הפנימית שאין להם מקום לצאת דק דרך החיצונה משא"כ בזה שיכולים לפנות בכ"מ שירצו, וכן הוא בנדון דידן בהלק העיר פערעסיפ שאין מוכרחים לעבור דרך חלק העיר ויש להם בתי כנסיות, מיוחדים עד שאינם נצרכים לעיר כלל, וכפי תוכן העיר הוא בזה להיפך בכלל עיר כה פנימית ולא עיר כה חיצונה שאינם אוסרים, כי הפערעסיפ לנבי העיר הוא בבחינת חיצונה לנבי פנימית כידוע לכל, וכן מביא הגו"ב מ"ת סי' למ"ד ו"כ שדבר זה פשט היתרו כרוכ ישראל שהדרים חוץ לחומה באים לביהכ"ג וקצתם יש להם מקומות בבית"כ ואין פוצה פה לאיסור, ויסוד היתרו הוא בשביל זה דדוקא אם היו יכולים לערב עמהם ולא עירבו אוסרים, אבל אם לא היתה יכולת בידם לערב לא אמרי אהדדי, וכאן ג"כ אין יכולת בידנו לערב את חלק העיר הזה.

כן יש מערערים בשביל חששא שמא יתקלקל העירוב, והנה מלמד שעפ"י דרך הטבע העירוב של נורחוק מאד מלהתקלקל בשביל שהוא טבעי, כי משניחים ע"ז מצד ממוני המסלה וכן התליפון ויתר יסודי העירוב כפי שנראה להלן בתכונת העירוב, ענד זאת, לא מצינו חששא זו בנמ', ואדרבא הלא קייל'ן שלא חיישינן שמא יעלה הים שרמון וכן לא חיישינן שמא תנטל אשפה (שם ה), וכה"ג בכל דבר, וכן יש להביא רא"י מנמ' עירובין ה' כמה ממעט ר"י אמר טפה אבי אמר ד' ומסקנת הגמ' דמיפלגי בגזרה שמא יפחות וקיל'ן כרב יוסף לנבי אבי שלא חיישינן שמא יפחות ע"י דריסת הרגלים, וכן במשנה שם ע"ט מתבן שבין שתי הצרות כו' מערבין שנים כו'. ופירש"י ולא חיישינן דלמא ממעט מתבן מ"י דהויא לה הדא רשותא ואמרי אהדדי ולא מסקי אדעתיהו ומטלטל בהצר להא לא חיישינן, וכן גם כאן, ובפרט שמשניחי המסילה משניחים תדיר ע"ז שלא תפחות גובה התל ותתמעט ולית לחוש לזה כלל וכלל.

הוכרחתי להאריך בענין זה, בשביל שנמצאו עוררין על עצם התקנה שהיא דבר שנתפשט בכל ערי ישראל ובכל מקום לא חששו להששות כאלו, ואם באנו לחוש אין אנו מספיקין אפילו באיסורים דאורייתא ובפרט בעירובין שהיא דרבנן וכמו שאמרו, הבאתי לעיל: כ"כ אתה מחמיר בעירובין, כל שיש לך להקל בעירובין הקל, והגנו מציעים בזה את השקלא ומריא שהיה לנו עם גדולי דורנו בענין זה ובי"ה שהורו לנו חכמים והסכימו עמנו כל הגדולים שהעירוב הוא כשר כלי שום פקפוק, והגנו בטוח שבני עירנו היראים והתורמים האמתים יכירו את גודל הערך של התקנה הזאת ואת התועלת שתצא מסנה לחווק הדת ויזכירו לטוב את העושים והמעשים בדבר זה.

ובכאן מקום אתי להציע לבני עדת החרדים, אחרי שהוקל מעליהם איסור הוצאה בשבת, שישתדלו לעשות אגודות אגודות של שומרי שבת אשר תכליתן תהי' להגן על קדושת השבת במו"מ ובאיסורי שבת אחרים, ולא תהי' עידנו פרוצה בזה יותר מכל ערי ישראל. ובזכות השבת נזכה לנאולה אמיתית נאולת ההומר ונאולת הנפש. כמאמרם באה שבת באה מנוחה. ויקיים בנו: הנני שולח לכם את אליהו הנביא זנ' והשיב לב אבות על בנים וכו'.

המחבר.

רבי נתניה בן הקנה
היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש
וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה
מקום לתפלה זו. אמר להם בכניסתי
אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי
וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי :

ר' עובדיה מברטנורה

מה מקום • כלומר מה טיבה : שלא תארע
תקלה . שלא יבא מכשול על ידי כדמפרש בבבליהא שלא אכשל בדבר
הלכה וישמחו חבירי הרי רעה שתבא על ידי שאגרוס להם שינשנו :
אני נותן הודיה על חלקי . מודה על
הטובה שחלק לי ששם חלקי מיושבי
בית המדרש. ושתי תפלות הללו בכניסתו
לבית המדרש וביציאתו חובה על כל איש
ואיש לאמרן דהכי אמרינן בבבליהא
בכניסתו מה הוא אומר וביציאתו
מהו אומר משמע דחובה למימרינא :

בכניסתו מהו אומר

יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי .
ולא אכשל בדבר הלכה . וישמחו בי חבירי . שלא אומר
על טמא טהור . ולא על טהור טמא . ולא על מותר אסור . ולא
על אסור מותר . ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם :

העיר ארעא יושבת על חוף ים השחור; הים סקיף אותה מצד מזרח, חצי דרומה וחצי צפונה. בקצה מזרחית צפונית שם הגמל, ומהגמל הנקרא קארנאטין התקוע הרבה בתוך הים נלשון ארוכה, יצא גשר ברזל על עמודים קלועים וחוקים, ובכלות הגשר עשוי תל גבוה הולך ומתעגל סביב העיר וסובב בעגול את צד צפונה מערבה ומערבית דרומית. הגשר והתל נעשו ביסביל מסלת הברזל שנבנה עליהם להוליך משא מהגמל לבית הנתיבות הנקרא וואגואל או בה"ג למשאות, העומד בדרומית מערבית של העיר. ומבה"ג הזה בקצה גבול התל, נבנה לא כבו גדר של אבנים ההולך וסקיף את העיר לדרומה מזרחה והולך ונמשך עד הוואגואל השני הנקרא בה"ג לנוסעים, העומד בקצה גבול דרומי לא רחוק מן הים.

והנה סבצט העיר בעגול זה בדרך המסלה מהגשר שאלל הגמל עד בה"ג הגדול אלל הגדר, וזה שמאלתו: התל הנמשך מהגשר הוא עשוי ב"א למען המסלה והתל גבוה יותר מעשרה, אמנם יש בו מקומות אחדים שנתמעט גובהם מ'י אבל שם מתוקנים צלל המסלה הרים משני הצדדים כמלאכת דרך מסלת ברזל, ואז המסלה צין ההרים נגיף עמוק עשרה ויותר. ונעשה ג"כ ב"א. במקומות אחדים לרוחב התל יש דרכים עוצרים לרחבם צעד עוצרים ושנים עם עגלות טעונות דרך רוחב המסלה, לעתים חוסמים הדרך בואסטאוועם לעת מסע הבאהן ובלילה נעולות ברוב פעמים מפני הסכנה. מדגט מקומות האלה ובשנים או ג' מקומות גובה התל בזה פחות מעשרה ורוחב הואסטאווע יותר מעשר אמות, וכן נמשך המסלה עד בה"ג הגדול, ומשם מוקף גדר עד בה"ג השני העומד בקלה העיר מעבר השני. והגם שבחוף הגדר או הגיף נמשך גם תל, אבל אין אט נלרכים לזה שהגדר ודאי מחילה גמורה. מביה"ג הזה בקלה הגדר עד הים מרחק לא רב, הולכים משם חוטי תליפון ונמשכים לתוך בתי הקין העומדים אלל חוף הים ומוקפים המה כרה"י ממש, והבתי עומדים ממש סמוך לחוף. וחוף הים גבוה הרבה מהים, הר גדול מתלקט והאלך בגובה מקרקע הים. ומאלל לפ"ו העיר מוקפת כחומה סביב: הים מזרחה ומשם הגשר והתל הנמשכים בעגול עד קין מערבית דרומית, ומשם הגדר עד דרומית מזרחית ומשם חוטי התליפון עד בתי הקין הגדורים כרה"י ממש עד הים במזרחית דרומית. עוד יש להוסיף: שבכל אורך דרך המסלה הנבנה על התל והגשר נמשכים במקומות אחדים חוטי התליפון, וגם חוטי התליגרף מקיפים מקלה העיר עד קלה השני בהעגול, רק יש חילוק בהחוטין, חוטי התליפון נתונים למעלה על העמודים וכן נמשכים מעמוד לעמוד כדין ליה"פ, וחוטי התליגרף נתונים על גביעים שמחוצרים צלל העמודים והעמודים יולאים קלת למעלה מהגביעים.

והנה הספקות שיש לנו להסתפק עפ"י הש"ס וש"ע המה אלה:

- (א) אם הים נזון כמחילה: אם המים עלמם יהיו נמשכים למחילה? וגם אם נאמר שהים עלמו אינו כמחילה אבל המדרון שלל שפתו המתלקט יותר מעשרה גובה מן הים יהי נמשך למחילה?
- (ב) הגשר והתל שגבוהים עשרה ועשויים ב"א, אבל עליהם הולכים הואגאנען אם נוכל לחשבם למחילה. והספק בזה מטעם הפלוגתא שבש"ס ערוצין ר' יהודה ורבנן לענין דליתו רבים ומבטלי מחילה וכדליתא שם בסוגיא, ומבואר במג"א ס' ש"ג ס"ק' ו' שגם אם הים כמחילה, היינו במקום שאין הספיטת הולכות אבל במקום הגמל אתו רבים ומבטלי מחילה. וכן יכל עוד כסוף הס' הזה על הרמ"א שכבד שאל הוי כמחילה, שדוקא במקום שאין רבים כזקעים. רק שמתפק אולי לא נקראים רבים פחות מם' רבוא?

(ג) הואסטאוועם העשויים לחסום צעד הנוסעים לרוחב הדרך בעת הלוך הבאהן, ששם אין התל גבוה י' ורוחב הואסטאווע יותר מעשרה, אם יש למואה היתר; וגם לריך לעיין על הפחותים מעשרה?

ד) כשנלמדך בחזה מקומות ללמדך התלפון או התליגדקף, אם מלמדך ע"פ דין?
ה) ע"ד הורעים והגנות מאתים או יותר שהמה בחוד ההיקף, אם מצטלן המחיות?

ב.

והנה הספק הראשון אם עלם היס הוא המחילה, כמו שהחזיק המהרי"ט ח"א ס' ז"ד בשיטת הס"מ, ואף שאין מדרון ההר מתלקט עשרה מתוך ד', או כשיטת המג"א ס' ספ"ג ס"ק ל"א בבאר דברי הה"מ שהמדרון בעומקו הוא המחילה ולא היס עלמנו. ונחזי אגן: בח"ח ס' ה"ל סעי' כ"ט חולקין הב"י והרמ"א, הב"י פוסק דלא חיישין שמא יעלה היס שרטון, והרמ"א מביא דעת החולקין דחיישין. והט"ז מכריע לחוש לחומרת הרמ"א, ויש"ש בח"ה אופן מתיר. ומקור המחלוקת, מש"ס ערוצין ח' א' ולפי גרסתו בש"ס. וזה לשון הש"ס: מעשה במבוי אחד שהי' לזו אחד כלה לים ולזו אחד כלה לאשפה, וזה מעשה לפני רבין, ולא אמר בה לא איסור ולא היה, היתר לא אמר בה כו' איסור לא אמר בה כו'. ויש שם שתי לשונות בש"ס בדעת רבנן, ופסק רב נחמן לחומרא בשתי הלשונות. עוד שם: מרימר פסק לה לסורא בחולין, אמר חיישין שמא יעלה היס שרטון. כן הגרסא לפנינו בש"ס וכן גרסת רש"י והרא"ש והרשב"א. והרמב"ם פרק י"ז מה"ל ערוצין כתב: מבוי שלזו אחד יס ולזו אחד אשפה אין לריך כלום ואין חוששין שמא יעלה היס שרטון, וכתב הה"מ שגרסתו היא גרסת ר"ח, ללא חיישין, וכן נדפס כעת בשס"ף החדשים גרסת ר"ח בפירוש, והרי"ף השמיט לגמרי הלכה זו ומדייק הב"י מזה שגרסתו כגרסת ר"ח והרמב"ם, לא חיישין, וכן פסק בשו"ע בחק יעקב ה"פ כו' ח"מ"ט מענין זה, והרמ"א חולק, שמהרי"ף אין ראיה שהוא השמיטה מטעם שדעתו להיתר. וזה שאפילו אם דעתו להיתר היה לו לכתובה כמו שכתבה הרמב"ם, וע"פ זה הרמב"ם יחיד בדבר ולכן הביא דעת החולקין. ועי' ב"י שמביא דברי הריב"ש שהמבוי לא היה מפולש בשני ראשין שהיו לו ג' מחילות, אלא שבשני אדויו היה פרוץ קלת בלד אחד לים ובלד אחד לאשפה ושניהם היו עשרה, היס בעומק והאשפה בגובה, והיו מחילות גמורות למבוי אלא שהתשש בשביל שהי' אשפה של יחיד, וכמו שמתקן הש"ס: כגון באשפה של יחיד שמא תנטל האשפה והיס במא יעלה שרטון ולא תהי' שפתו גבוה י' ואז יהי' המבוי פרוץ. וכן מראה פירוש הסוגיא ברש"י.

והנה, לכאורה יש להקשות בדעת הרמב"ם, שלכאורה ל"ל דמרימר שסבירא ל"י נו"פ דעתו וגרסתו, שלא חיישין לשרטון וס"ל דחכמים מתירין כלשנא בתרא דרבא אלא דפליג על ר"ג שפסק אין הלכה כחכמים והוא פוסק כמותם, וא"כ במבוי שלזו אחד כלה לים ולזו אחד לאשפה של יחיד קי"ל נמי כחכמים דלא חיישין, דהכי פסק מרימר ועבד עובדא דלא כר"ג, וא"כ הרמב"ם, בתשטא דשרטון פסק כחכמים דלא חיישין, ולענין תשטא דאשפה מובן מדבריו שבאשפה דיחיד חוששין, שכתב: „מלזו האחד אשפה של רביס", כתיובתו של הש"ס אליבא דרבי. אך לריך להבין בש"ס גופא, למה לריך לאמר בעעמא של רבי שלא אמר בה היתר מפני שתי החששות, הלא בתשטא חדא מהן ג"כ די שלא תהי'. ויכול לאמר שהש"ס או יז קאמר: או שמא תנטל אשפה או שמא יעלה שרטון.

ורפ"ז נוכל לאמר, שמרימר לא פליג על ר"ג שאמר הלכה לאיסור, אלא שמרימר כו"ל שרבי לא חשש רק שמא תנטל אשפה באשפה של יחיד כחלוק הש"ס, אבל לא מתשש שרטון, והתלמוד הוסיף מעלמו בדבריו רבי שמא יעלה שרטון (והוגמא לזה בב"ק ז"ט א' ע"ש בתוס'), וניחא עפ"י פסק הרמב"ם כמרימר ובהלכה שפסק ר"ג, שלשרטון לא חיישין ושמא תנטל אשפה של יחיד חיישין. אלא לפ"י תקשה להפך, לפי גרסתו בש"ס שמרימר אמר חיישין שמא יעלה היס שרטון תקשה, שהטור לא הזכיר בדבריו אשפה, וכן כתב בס' שם"ג: מבוי סתום שלזו אחד יס לא תשט סתום, חיישין שיתובש היס. וכן המחבר העתיק לשון הרמב"ם: מבוי שלזו

אחד כו' והשני לאשפה של רבים כו', והרמ"א כתב שיש חולקין דחיישין שמא יעלה שרטון, והיינו כמרימר וכגו' רש"י והרמ"ש חיישין שמא יעלה הים שרטון גם שהאשפה של רבים, א"כ מוכח דהחששא של מרימר היא שרטון, וא"כ מנגן דחיישין בלשפה דיחיד, שבוה פליגי רבי ורבנן, כיון שדעינן שרבי חייש לשרטון, מהיבא תיתי שחייש נמי לאשפה, וגם בהא שמחירין ללשנא בתרא אף בשתי החששות, אימא דלא פליגי רק בחששא דשרטון? ואי נימא שמרימר מספקא ליה לרבי למאי חשש אס לשרטון או שהנגיל אשפה, מהיבא תיתי לאמר כן? ואפשר לאמר, שמרימר סבירא ליה מולא קאמר הש"ס או או ש"מ שהספיקות שוין, ואי חיישין לשרטון חיישין גם לאשפה של יחיד, אבל מנגן למרימר לחשוש גם לספק אחד ולעשות פלוגתא רחוקה, שרבי חושש גם בספק אחד, ותכמים מחירין בלשנא בתרא אף בשתי החששות, ורבי יחושש אף ליה או או כו', דלמא רבי מודה לרבנן בחששא ה' שמותר?

ואחרי העיון נוכל לתרץ באופן זה: כאשר מצינו שרבי מתיר שבות בהש"מ, אלמא לא גזר בשבות שבת בספק, ולכן הכא אף אם תחבטל מחילה אחת האשפה או הים, ותשאר פרטה יתר מעשרה, כפי שהקדמנו פירוש הריב"ש ורש"י במצוי שלדו אחד ים כו' אכתו יהי גרמלית וספקא הוא שמא לא תחבטל המחילה, ואיך נגזור מספק הלא לא גזר בשבות בהש"מ, וע"כ פירשו דחיישין לב' החששות וצ"ו ספקות לחומרה גזר, ועכ"ל לא אמר גם איסור, כי אולי בדרבנן גם צ"ס לא מחמירין, ואפשר אז כשיהי' הפלוס זכ"ל ביומא מיה' לר"ה יהי' גם חששא דאורייתא, ובמעשה דמרימר היה הים מחילה וכנגדו היה הפילוס לר"ה, וא"כ אם יעלה הים שרטון גט בחשש אחד יהי' חשש דאורייתא, ולכן אסר לפי גרסת רש"י, כן הו' מקום לומר. אבל המג"א צ"ס ש"מ ס"ק א' כתב: שיש הרבה פוסקים ששתי מחילות ולחי הוי רה"י מדאורייתא, והו' נסתר החילוק הזה. אולם יש בזה הרבה שיטות ומוצא שלישיטת הרמב"ם מצוי מפולש ולחי לא הוי רה"י, ואף לשיטת שארי פוסקים דוקא אס לא בקעו רבים, והדברים עתיקים, ואין כאן מקומם, ולפי"ז נשאר קיים החילוק שמרימר חייש לחששא אחת, כשהיא חשש דאורייתא, ועי' מג"א ס' ש"ב ס"ק ל"א שמביא דברי הה"מ הג"ל וז"ל: ובמ"מ משמע, שאע"פ שיתקלר הים מ"מ נשאר מדרון בעומק י' כו' אלא שהחששא שמא יפלטל מן המצוי למקום נגחיבש שהוא כרמלית. הרי לפי המ"מ הוי רק חשש דרבנן. ואמנם הה"מ כתב כן לפי גרסתו צ"ס אין חוששין בדברי מרימר, ומפני שהוא מדרבנן לא חיישין. וי"ל א"כ הא דרבי חשש הוא משום ס"ס לאיסורא כנ"ל, ותמור משבות דרבנן מפני שני ספקות לאיסור, אבל גם צ"ס לאיסור לא אסר בהחלט דרבנן, ואפשר גם הרי"ף, מפני שלא אמר בה רבי לא איסור ולא היתר, לא אמר הוא ג"כ ולא כצ"ל, כי תירוטו אין מספיק. ומלאתי אין לי בח"ס סי' פ"ט, לשיטתו כשהעיר מוקפת חומה מנ' רוחות שילא מחשש דאורייתא אין חוששין לשרטון, ומביא שם כל דברי הש"ס הג"ל דף ח' ושהי הגרסות ומקשה כמה קושיות, וגם על טעם שמא יבוא במקום השרטון כחשש הה"מ מקשה קושית החמד משה, הלא גם במצוי שמתוקן בלחי או ע"ה"פ מיקרי שנסתר בשבת ואין חוששין ומטלטלין. ימפרש, דבמעשה דרבי היה ראש אחד הסווס וכנגדו לחי, ואם תחבטל גם מחילה אחת נשאלות רק צ"ו מחילות ולחי; וכן במרימר היו שני ראשי המצוי פתוחים לר"ה כו', אבל מצוי הגמקן צ"ו מחילות דאורייתא דסני בלחי (ויס ברור שהוא במקום לחי) בענין זה לא חיישין לשרטון. וע"ש כמה שמתרץ גם בדברי הרמב"ם ומכריע כגרסת ר"ח, שלגרסת רש"י ל"ל דאין או קאמר. והנה הוא משבח פירושו מאד (הנראה שלא ראה פירוש ריב"ש שהביא צ"ל), ודרכו דרך אחרת צ"ס מאשר כתבנו למעלה, אבל עמוד חזק הוא לסמכנו. וכן מצינו כמו שכתבנו למעלה דעת הגאון מווארשא צ"ס הרי"מ, שע"פ גרסת רש"י דחיישין לשרטון יהי' חשש דאורייתא, לכן חיישין: שתחבטל האשפה וגם יעלה שרטון. ולכן בנדון דידן שמוקף ג' מחילות סביב רק צ"ל א' הים מלערף למחילה, וחששא אחת היא ככל מה שהקדמנו, ודאי הוי הים מחילה. ועי' בתשובה הג"ל שמש"ב

לגאון אחד ששאלו, למה סומכין על כהר וויכסיל? השיב בזה הלשון: איני יודע למה רומ"ע מחפש חומרות בדבר שהעיד מהר"י שנהגו היתר על פי זקנים ואחריו כה"ג תלמידו והגאון החסיד ד"ש סע"ק ל' שיבט המתירין כי הוא להרים מכשול, והח"ל מחזיק את הרב ד"ש לחסיד. ועיקר החומרא לפי שהע"ז מכריע כרמ"א, אבל עיקר טעמו של הרמ"א, כפי שכתב בד"מ, שהרמב"ם יחיד בדבר, אבל באמת גם הר"ח גרסתו לא ח' וכן גרסתו הערוך. מבוחר שכן היתה גרסת הגאונים. וגם מהג"א שזב"א גרסת מיימוני והערוך לא חיישין, נראה שלא היו ידועים או דברי ר"ח, וגם הרא"ש חס' ה' ידוע לו גרסת ר"ח שדבריו דברי קבלה לא היה חולק. וע"כ אף שעלינו לבקר ראשיתו להרמ"א, אבל לפי כללי ההוראה, במקום שהרמ"א כתב ויש חולקין ולא מסיים וכן עיקר, בדרכן אזלינן לקולא.

וגם על שיטת מג"א סס"ל בדברי המגיד, שדוקא שהמדרון בעמקו י' הוי מחילה, וזולק עליו מהר"י ס' ז"ד וכמו שהבאתי למעלה. והב"מ כתב ג"כ על פירושו של המג"א שאינו נראה, דאם מיירי שיש מחילה ממש, מה חשב איכא שמלטל חוץ למחילה? וכן מדייק הר"י מלשון הרמב"ם שכתב סתם מדרון ולא הזכיר מתלקט י' מתוך ד'. ואף שהב"מ מביא רא"י מהירושלמי פ"ק דעירובין בהמג"א, דליתא שם: מבוטאות המפולשין לים הרי הן כמפולשין לברמליה משום דחיישין שמא יעלה שרטון. ואם הים מיושב סתימה איך מיקרי מפולשין? כבר דחה ראשיתו בעל משנת ר"א, שהטעם שהמה כמפולשין לברמליה מחמת החשב הזה. אך לרש"י כפי שכתבנו למעלה, דמשום חשב שרטון חיישין שיהי' ר"ה, א"כ חס' גם הירושלמי חיישין ממשו לשרטון יחשבו כמפולש לר"ה, אלא דלא חיישין לשרטון, ואפילו הכי הוי כמפולש לברמליה. אמנם לרש"י לשיטתו אפשר באמת הכי, כנראה מדבריו שכתב שהים גבוה י'. עכ"ז לבוף מכריע גם הב"מ כמהר"י"מ שכתב, משמעות הטור וריע"ב"א כמהר"י"ע. וגם ברש"י וכל לפרש, שאין סוגתו במתלקט עשרה מתוך ד' במדרון אלא כונתו ודאי כן הוא, ששפת הים גבוה מאמלצו עשרה ואף שאינו מתלקט. ועיני' בזה ח"ל ס' ה' וזש"ט ס' ה' זה, שגם בלא מדרון המתלקט מקילין, וכש"כ בנדון דידן שאלל הים הר גדול גבוה יותר מעשרה, ולכן אף להע"ז שמכריע בהרמ"א מסיק ג"כ בסוף ההשוכה להיתר במדרון המתלקט עשרה מתוך ד'.

עוד יש להוסיף קצת בבואר שמא יעלה הים שרטון, שיש מפרשין שמא יעלצל ממזוי לים וכמוכר למעלה, ויש מפרשין שע"י השרטון יהי' פרוץ למקום האסור, והמג"א ס' סס"ג ו"ק ל"א מחלק בין פרש"י לפירושו של המגיד. והח"ס ס' פ"ט ד"ה אמנם השיב עליו, ועיני' פרישה שמקשה, למה לי' חשב דלטול היטוק לי' שפרוץ למקום האסור, אבל באמת כשיש מחילה ממש כמו בנדון דידן פשיטא שאין לחוש לעלגול, שא"כ נחוש ב"מ שיש מחילה שיטלטלו חוץ למחילה. וכן ג"כ הטעם השני שיהי' פרוץ למקום האסור, ג"כ אינו שייך, כיון שיש מחילה. והמהר"י"ט ס' ז"ד שהוקשה לו ברש"י שכתב שמא יעלה הים שרטון אלל שפתו, ותהבטל המחילה. ולמה מוסיף רש"י דברים: שמתקלר רוחב הים כרוחב פרסה, מפרש הוא, לפי שרש"י מפרש שרטון ויגרשו מימיו רפש ופיט, ואשמעינן רבותא: לא מצעי' כששפת הים אין גבוה י' איכא למימש למלתא דשכיחא שיתרחקו המים וישאר המזוי פרוץ לברמליה, אלא אף כשגבוה י' ולו גם כשיתרחקו המים קיימא מחילתא, קמ"ל דחיישין לתרתי שמא יעלה על שפתו חול ותהבטל המחילה וגם יתרחקו המים ויטלטלו למקום האסור וגם פתחו למקום האסור. ולפי דבריו, גם כשיש מחילה עשרה ג"כ חיישין לשרטון (וגם לפי דבריו ברש"י, החשב רק שיהי' פתוח לברמליה, וכפי שפרשנו, לרש"י יהי' פתוח לר"ה כשיהיו רבים בוקעים), אבל באמת פרש"י כפשוטו, שרטון הוא חול ואבנים ונעשה יבשה, ויומשך כן כרוחב פרחא ודאי שטור ר"ה ויבקעו בו רבים ויעשה ר"ה גמור ולכן חיישין לשרטון, אבל במקום שיש מחילה עשרה כמו בנדון דידן, והחששא רק היא לענין כרמליה טוין שכל האדמים מוקפים, ודאי לכל הדעות, הים הוי מחילה. וזה ברור. וביותר הים שלפנינו שבזוי הקין

דבז פעמים שוקעים וההר שאללס נעשה עוד יותר גבוה אלל היס. וזה ברור.

דלכן החלק הזה המזרחי עד הגשר הוי ודאי מחיצה בלי שום פקוק, שהרי במחיצת היס גופא הבאנו למעלה כמה מקילים. והמנהג בכל ערי ישראל לסמוך על מחיצת המים, וכש"כ בגדון רידן שבגם ההחציות בעלמא מקילים ומתורים באופן זה, כיון שהר גבוה מהלקט מן היס, פשוט יצד העיר והפתוח לים הוי מחיצה גבוהה.

ג.

ועתה נבוא לספק השני, ע"ד הגשר והתל שעליו הולכות עגלות הבאיהן: —
 הגשר הנבנה על עמודים קלושים ודאי הוא לזה"פ גמור (ועי' בתשובת בנין עולט חלק א'ו"ח סי' ע"י מביא בשם הגאון מהרש"ק מזרחא, שהסכים לדעת השואל בשו"מ הניגח סי' מ"ב, בגשר כיון שהוא דרך בנין, אף ברחב מעבר הוה בנין ולא פירלה, וגם מביא שם לדרך דעת רי"ז שאלמרחא מועיל גם לרחב מעשר. ועי' ירושלמי דפוס וזמאמיר דף ב' ע"ב גופוסק שמהני אלמרחא לרחב מעשר, ועי' גליון סס. והסכים לפ"ז גם הגאון הנ"ל מזרחא). והנה ידוע, שע"פ תקון המסלה גשאר מזד הרעלגין מקוס להלך בני אדם ושם לא ניחא תשמישתא מחמת אבני נגף השכחים שם, והחלק הזה לצד די למחילה, כי אין שער לעוביה של המחילה. ומלבד זה הנה הרה"ג מצירז שגטרף אהנו, יאל לחלק, שאימתי אמרינן דאתי רבים ומבטלי מחילה, כשדורסים על הדרך לרחבה (וכמו במשנה: אם היה דרך הרבים מפסיקתו), אולם על מה שאלרים על כל הדרך לארצה, לא שייך אהו רבים ומבטלינן, כי משמעה דרך הרבים שם לרוחב המחיצות (ועי' בזה בתשוב' ב"ש פלפולו עס ש"ע של הרב בעל התניא). אבל דבריו לא יתבנו ונגד שכל הישר, לחלק אם הרבים הולכים לרוחב הדרך מבטלינן המחילה, ואם דריסתם לאורך הדרך לא תבטלו. ואלרבה מוכח מפורש להפך בסוגיות הש"ס דף כ"ב שאמרו: מעלות בית מרון וכן אמרו שמקוף לה סולמא דלור. ופרש"י הוי גבוה לעלות צו לארץ, וכן שבילי בית גלגול, וכל אלה דרכים שהולכין עליהם לארץ. וצבא דברי האחרונים המדברים בזה מפורש ומבואר דלא פלוג, וגם בש"ס בהם השקלא וטריא לענין מבטלי מחילה. ולכן לכאורה גשאר קיים פסק המג"א בסי' שפ"ג, שכתב, שבמקום הגמל אהו רבים ומבטלי מחילה, וגשאר רק היתר שנחשוב רק החלק שבגד הרעלגין, שאף גאם שם הולכים אבל אין זה הלך לרבים, כי נכשלים שם. והנה לכאורה י"ל שההלך שהאגסים הולכים רגלי אלל הרעלגין ודורכים על התל לארצו או שעוברים אותו לרחבו לא מבטלי מחילה ע"פ הסוגיא עירובין ו' א', דפריך בס: ור"ה מי מערבא והתניא יתר על כן אמר ר' יהודה ב' וכ"ה בכך לא מערבא אבל בלחות ב' והאמר רבנ"ח אמר ר"י ירושלמי אלמלא דלחותיה ב' ולענין הדלתות פליגי הרמב"ם והר"ף והרא"ש, שהר"ף והרא"ש סוברים דבעינן נעלות ממש, והרמב"ם סובר שיהיו רק ראויות לנעול, ועי' ב"י טעמו ע"פ סוגי' הש"ס. והב"י מביא מ"ש המגיד בשם הרשב"א כילד מכשירו עושה דלתות ב', ויראה לי שאין לריבין דלתות מכאן ומכאן, אלא כיון שיש דלת וחוסמת העוברים בליה אין ר"ה. ולפ"י כאן שידוט שדרך הבאהן, שכל"פ ביום נעלות האחסטאוועם וחוסמת העוברים מפני הסכנה, ודאי לא מיקרי דרך הרבים לבטל מחילה של התל, ועי' ח"ס סי' ל"ז שמביא דברי הט"ז סי' שס"ה, דבקיעת רבים בחצר לא מויק, והט"ז שם מחלק דוקא מרובע דאל"כ הוי מבוי, ומקשי ע"ז מעירובין ה' לענין פירכא על ק"ו ליפרך מה לחצר שכן בקיעת רבים אינו מויק. אלא ודאי לאו משום מעליותא דחצר, אלא דבקיעת רבים בחצר של בעלים לא שמה בקיעה, שהבעלים יכולים למנעם, ולפ"ז מה חילוק הוא אם החצר מרובע או ארוך אם העטם מפני שהבעלים מונעם, וקושיא חמורה היא זו, וכמעט שאין לו צמה לדמות הסברא הזאת, גם שמביא הח"ס ראי' מפלגותא בפסי

ביראות שציקר הוא מטעם מעליותא דמחילה החלוק בין חגר למצוי, ראינו לא כדראה, והעיקר כדראה מטעם שהבעלים יכולים למוטע. ועי' מג"א בשם החסו'. וא"כ הכא נמי כיון שהרשות ביד שרי המסלה למגעם ההלוך, ודאי בקיעת רבים המכלה לא מבטל מחילה.

אבל באמת, גם על מקום שהבאחן הולך ודרכו רבים בעגלות ג"כ לא תבטל מחילת התל והגשר, זה מבואר שהתל הוי מחילה ממש כמבואר בש"ס ופוסקים. ובשבת ק' א' אמר

רבי יהודה אמר רב תל המתלקט עשרה מתוך הרבע, וזרק ונח על גביו חיוב, ותפיל נמי הכי מצוי שהוא לחוט, ונעשה מדרון לר"ה אין לריד לחי או קורה. וכן בטור סי' שס"ג מצוי שהוא בטורו סי' והל המתלקט אין לריד שום תקון התל עולה במקום לחי. ויעוי' צ"י שהטור לא דק בלשונו שכתב שעולה במקום לחי אלא עולה במקום מחילה ממש, דאל"כ לא הוה מהני גידן הש"ס דמיירי שהוא לר"ה כל דאמרינן גוד אסיק ויעוי' ש, ולכן כתב הרמ"א באוק סי' הנ"ל שכל הוי כמחילה, ויעוי' יד אפרים על המג"א והרמ"א בזה. ויעוי' מהרי"ק שורש מ"ז עקף ב' שגם הריס עשויים צ"ש מבדריה חס היו מוקפין לדירה ובלחן הפסק דרכים הוי מתיר העיר. ויעוי' עוד בטור תל גבוה ו' דינו כקרפף עד סאתים ומותר לטלטל בכלו, פי' למעלה על התל שהוא רה' ממש, ושם קודם לזה בטור, ואם הוקף לדירה אף עד מאה מילין מותר לטלטל בכלו וגם למעלה רה"י גמור, וכן הוא בשו"ע סי' שכ"ח, ועי' רמ"א שם כל קרפף שהוא סמוך לביטוי מיקרי מוקף לדירה, והמג"א כתב בשם רבנו יונה עד אלפים מטעם שראוי לטייל בו. ועי' עוד שם במג"א ובמחילת השקל טעם שהביא הרמ"א דעת החולקים על הג"א.

והנה התל הזה מוקף הוא צ"א לזורך המכלה לבאחן אחר בזמן העיר, ויש הרבה בנים בנינים מכאן ומכאן לבד הבנינים הבנויים בכל וייררסע למשרתי המסלה, שדריס בהם יום ויליל, והמנהג הנהוג אלל צווי המסלה שהבנים נבנים קודם גמר עשיית המסלה בשביל השימרים והמשרתים כידוע. ולפי' התל מחילה ע"פ דת כחומה להקוף העיר.

רק נשאר לנו לבאר דעת המג"א, שכתב בזמל דלחו רבים ומבטלי מחילה, וכן כתב לדין התל שצדמ"א שדוקא אי לא בקעי רבים, אם יש לחוש לזה. כיון שיש מקשים על המג"א מדידו' אדרידו', ממה שפסק כאן סי' שס"ג ס"ק ע' לסי' שמ"ה ס"ק י"ד, ולכן מולק הב"י שהשיבה שבני אדם יושבים בספינה והיא נושאת אותם, ומבלעדי הספינה על המים אין צ"א יכולים לילך, מיקרי לא ניחא תשמישתא. וכונת המג"א בזמל, לא הלוך שספינה גופא, אלא המקום שבו הולכין צ"א מהספינות לנמל, המקום הזה אהו רבים ומבטלי מחילה. ולפי זה גם כאן לענין המסלה, הלא על עגס הפסים אינם יכולים לילך בני אדם, כ"א בעגלות שהולכים על הרעלנין יושבים רבים והעגלות נושאות אותם, גם זה מיקרי לא ניחא תשמישתא ולא מבטלי מחילה. כן אפשר לומר, אבל זה דוחק בדברי המג"א. וגם לסמוך על דברי המג"א שכתב בדרך אפשר, שלא מיקרי רבים פחותים מס' רבוא, אין דעתנו מסכמת על היתר זה. הגם שהבית נעלמה סי' מ"ג מעיד וכתב שאני יודע שכל גדולי הדור לפנינו סמכו על המג"א בזה, ולא מיקרי רבים פחותים מס' רבוא ועשו תקוני עירובין בתל המתלקט אף במקום מעבר לרבים, אבל הב"ש בעלמו לא רצה לסמוך על זה, וגם תירונו של המג"א לחלק בפחות מס' רבוא, לא יתכן לדעת הרמב"ם, שגם הוא הביא דין תל והרמב"ם חולק על שיטה רש"י, ולא הזכיר דבעינן ס' רבוא לר"ה, עי' סי' שמ"ה סעי' ז' ובמג"א שם.

אך באמת כבר ידוע, שעל דברי המג"א בזה שמביא דברי החסו', מתפללים כמה גלוים שהם תמורה, ויש גלוים שחולקים עליו בזה, ושם ממקום שמביא המג"א דברי החסו' (שם כ"ב), איהא, בעה מיני' רחבא מרבא, תל המתלקט עשרה מתוך הרבע ורבים בוקעין בו חיובין עליו משום ר"ה? הליבה דרבנן לא היבטי לך דלא אהו רבים ומבטלי מחילה, השתא ומה ההס דניחא תשמישתא, אמרו רבנן לא אהו רבים ומבטלי מחילה, הכא דלא ניחא

תשמישתא לא כש"כ! — הלא מוצאר, דתל המתלקט עשרה מתוך ד' לרבנן לא מבטלי, ואין קו"ל כרבנן. וכתוב' עולם שמשם הביא המג"א, מוצאר להפק, שכתבו דמעלות ומורדות שבח"ל לר"י חייב ולרבנן פטור, דלא אהו רבים ומבטלי מחילה, ותל המתלקט ומעלות ומורדות ב"ש הם ואפילו הכי לרבנן לא אהו רבים ומבטלי מחילה. וע"כ ל"ל דהא וכתבו התוס' דמחילה שאינה ב"א אף רבנן מודו דאהו רבים ומבטלים, היינו דנתיחא תשמישתא או צרחב יותר מצית סאתים ולא הוקף לדירה. ועי' מהרש"א שם שמתרן קאת באופן זה, שעכ"פ בלא ניחא תשמישתא פשיטא להו להש"ס דלרבנן לא אהו רבים ומבטלי מחילה אף ב"ש, כיון דסבירא להו שב"א אף דניחא תשמישתא אין מבטלין. אבל תירומו תמוה, שהש"ס מקשה מסולמא דלור והוא גבוה י' כפרש"י וממתנגא דגדר דלא ניחא תשמישיהו, ואפילו הכי יש ר"ה בארץ ישראל, ועוד מקשין תמיהא קיסת משבת ק' ב': אהו היה רקק מים ור"ה מהלכת בו הזורק לחובו חייב, וכמה רקק מים? פחות מ'. משמע אבל אם הוא עמוק י' אין זה ר"ה ואף שמחילות הרקק נעשו ב"ש ורבים מהלכים בו, אפילו הכי לא מבטלי מחילתא, ולפחות ר"ה לא הוי, א"כ הדרא קושיא התוס' לדוכחא, בכל א"י לא תיהו בה ר"ה ע"י סולמא דלור וממתנגא דגדר כו'. ומכא קושיא האלו נדחקים האחרונים בהשנותיהם בכמה דרכים שונים.

הב"א סי' כ"ז מדחיק, שע"פ דעתו של המג"א מוכרחים לאמר: שחל המתלקט ומעלות ביה חורין ושבילי ביה גלגול, הכל נעשו בידי אדם, אבל זה דוחק. והבית ש' מדחיק לחלק, שמחילת התל שמה מחילה מטעם גוד אסיק מהלכה למ"מ, ואין שייך לאמר, כיון דלאו ניחא תשמישתא למטה, כשמשקינן להו למעלה ע"פ הל"מ יהי' ג"כ נקרא לא ניחא תשמישתא למעלה. ובדרך הזה מתרן כמה סוגיות ועי' שם. והכנס"י מתרן, שמה שכתבו התוס', שבמחילה ב"ש אהו רבים ומבטלי, היינו במחילה ביותר מסאתים ולא הוקף לדירה, וזהו שאמרו התוס' דלא הוי מחילה כולי האי, אבל בשנפרן למקום האסור, אף ביותר מעשר לא איכפת לן אי בקעי בו רבים. והח"ס מביא דברי הכנס"י, ומשיג עליו משום שבדלורייחא אין חלוק בין יותר מהאחים או פחות, וכן אין חלוק בין מוקף לדירה או אין מוקף. ועוד סתירות. ובאמת מחוררתא ודק"י ישרה בזה להסביר דברי התוס', הוא דרך הח"ס.

וע"ד הזה מפרש גם הגאון מהר"ש בכנס"י, כי כלל דיני התורה לענין איסור שבת ואיסור הולאה למדנו ממשכן ומדבר, כאמרס: לא תפיקו מרה"י ידרכו בו'. וכן הענין, שבדל"י אי אפשר לאמר שיהי' א"י וכל המדינות המוקפות הרים ונהרות רה"י, דהרי כל העולם מוקף ים ואוקיטום ואפילו הכי אמרה תורה לא תפיקו מרה"י ידרכו שעשים ב"א לר"ה המוקף ביד"ש הגוקעים בעולם ומבטלי מחילה של אוקיטום שנעשה בידי שמים. כן גזרה חכמתו בתורה. אמנם אין לך בו אלא חדוש, שרבים מבטלי מחילה ב"ש במקום דניחא תשמישתא כמו בדגלי מדבר, שהענין היה משהו הדרכים ולא היה תל המתלקט, אבל אם יש תל המתלקט, שאינו דומה לדגלי מדבר לא אהו רבים ומבטלי מחילה. וממלא לפ"י, אחרי שלמדנו הכל ממשכן ומדבר, יהי' הדין כן: מחילה עשויה ב"א, בין ניחא תשמישתא ובין לא ניחא תשמישתא, לא אהו רבים ומבטלי מחילה, ובד"ש יש לחלק היכא דניחא תשמישתא כמו בדגלי מדבר, בקיעת רבים מבטלי מחילה. משא"כ כשלא ניחא תשמישתא לא אהו רבים ומבטלי, והיינו דרב חסדא, דתל המתלקט אף השרבים בוקעים בו מ"מ פשיטא להו לרבנן לא אהו רבים ומבטלי, וע"פ זה, דעת המג"א בספינה ליחא, דפשיטא דספינה לא דמי לדגלי מדבר, ומחילה עשויה ביד"א הלא אף אם ניחא תשמישתא לא אהו רבים ומבטלי, ולפ"י, הלא התל והגשר שלנו נעשו ביד"א, וממלא לא אמרינן בזה אהו רבים ומבטלי מחילה. וע"ש עוד שכתב: ולא תיקשי מהוס' ד"ה ואיזהו שכתבו וי"ל דבעי שלא יהיה ניחא תשמישתא כו' דלא תהוי כעין מחילה נדרסת דלמך בפ' כל גנות פ"ט ע"ב דלא הוי

מחילה. שם הוא רק לסלקא דעתך דש"ס ולא קאי הכי. וגם החסו' כתבו אליבא דר"י דס"ל אחו רביס כו', אבל לרבנן דהלכתא כותייהו, אף בדניחא תשמישתא פשוט ללא אחו רביס כו'. וכתב עוד שם: אם הפתח עשוי כדינו בזמנו, אע"ג דיולאים ונכנסים כל היום רוכבי רכב כו', בכ"ז אין הפסד, כיון שזוה"פ מפסיק בין ר"ה לר"ה. וה"ל בכ"ד, החל שהוא ר"ה גמור מהתורה ככ"ל מפסיק ונעשה פתח בין הרשויות, ולא מפסדי העו"ש עליו, כיון ללא מבטלי מחילה. ויש לנו עוד דברים בסוגיא דף פ"ט לחלק, ויעו' כנס"י ד"ז א' ד"ה אמר מר שמסיק: אמנם לרבנן כל הארצות שוות ללא אחו רביס ומבטלי מחילה, והלכה כרבנן. ויעו' ח"ל סו' ל"ז מסיק ג"כ: ואיך שיהיה, הדבר פשוט שמחילה ביד"ש אחו רביס ומבטלי מחילה, וביד"א לא אחו רביס כו'. וע"פ כל הדברים הנאמרים, אף שקצרנו בדברים שיש בהם להאריך, אבל להלכה בנדון דידן שהגשור והתל עשויים ביד"א אחר שבבגה העיר והוקף לדירה משם לעיר, וסמוך להתר בגוונו בתים מבאן וסבאן לדירות משרתי המסלה וגם דירון בעלמא דרים שם, לכל הדעות הוי התל סחיצה גמורה בלי פקסוק.

ד.

הספק הג', ע"ד הדרכים המפסיקות לרוחב הדרך הבאהן עם זאסטאוועס, ורובן הגה פחות מעשר ורק ב' או ג' המה יותר מעשר?

והנה ע"ד המקומות הפחותים מעשר, יש להכריע צדור שאינם לריכיס שום תקון: בסו' שס"ה סעי' ג' מבואר, בזמנו שנפרץ מלדו לחלר וחלר נפרץ מלדו השני לר"ה, החלר מותר בפחות מעשרה ואף אי בקעי בו רביס. ואפילו נפרעו בהם כמה פרעות מלד אחד, כשעומד מרובה על הפרוץ, קי"ל שבחלר מותר ורביס לא מבטלי מחילה. ובמבוי שנפרץ, פסק בשו"ע שם אי בקעי בו רביס פרעו צד'. והמג"א ס"ק ד' מספקא ל' במבואות שלנו שמתוקנים בזה"פ או עירות המוקפות ויש בהם פרעות ד', לדין דקי"ל שיש להם דין חלר, ול"ע אם מותר? ומסיק: ויש להחמיר, והאע"ז פליג על המג"א והט"ז, שגם בחלר אי בקעי רביס דינו כמבוי, אך בספקא של המג"א במבואות שלנו מסיק, וז"ל: מה דמופקא אס ויגס בחלר, כבר בדרתי שחלר דינו כמבוי שפרעו צד'. אך בעיקר הדין כתב: שכ"ז לא מיירי רק במבוי שהחירו בלחי או קורה, אבל לדין שהמבואות שלנו מתוקנים ע"י וזה"פ, פשיטא דשרי אף אם נפרעו מלד אחד כמה פרעות, רק שלא יהיה יותר מעשר, ולא מיבעי העומד מרובה אלא אף בפרוץ מרובה משכחת לה דשרי. ויעו' בזה ערוצין ח' ע"ב ברש"י ד"ה ולרבה ומחלוקת מהרש"ל ומהרש"א בזה, ומהרש"ל מתיר בחלר אף במפולג. ובדף ז' משמע ג"כ למאי דס"ד דהש"ס דהא דרב דמבוי שנפרץ לחלר במלואו מבוי אסור הוא משום פילוג, ואפ"ה חלר מותר, וכש"כ כשאינו מפולג ודאי אין לריך תקון, ויש מקשים על מהרש"א, שלדבריו גם בנפרעה זה שלא כנגז"ה הוי מפולג ולא גרע ממבוי עקוס ד' ו'. ועוד מקשים על המהרש"ל ומהרש"א, שלא ראו חוס' ל"ד ע"ב ד"ה מ"ש, שמחלקין בין נפרעה לר"ה או לבקעה, ולפ"ז בנפרץ זה כנגד זה והוי כנפרץ לבקעה ובמפולג אסור, ואם אין המבוי מפולג אף בנפרץ זה כנ"י מותר. וכן מוסכם, שהעיקר אם הפילוג לר"ה או לבקעה. והנה בכמה תשובות זה בונה וזה סותר בסוגיא הזאת וע"ד מהרש"א בזה ואין כאן מקומם. ולהלכה בנדון דידן, הגה הב"א סו' כ"ה מאריך לחלוק על האע"ז ומחזיק בדעת מג"א, וכתב, דמ"ש אע"ז בטעמו דש"ס וש"ט, דאסור בנפרץ מהלך פרעה צד' אי בקעי רביס משום דחד פתחא שרי, טעם זה לא נמלא כלל, ואם כוננו דאיכא למיחש דשכקי פתחא קמא, כמבואר בש"ס דף יוד כו', הא מבואר בש"ס ה' דאם יש פס ד' מתיר בפרעה עד עשר, וכתב רש"י שם דמבוי אינו נפגל בפתיח הרבה, וא"כ ראינו ללא איכפת לנו דשכקי כו', ולכן חושש להחמיר כהמג"א. אבל הב"ש סו' ג"ג מכריע וכתב: כלל הדברים מהמתבאר לעיל, שאף אם נפרעו כמה פרעות פחותות מעשר

ובכלם עומד מרובה על הפרוץ, ח"ל שום תקון. ולא מצבי אס נעשו כן בחתלה, שאף הט"ז מודה, אלא אף בנפרץ אח"כ, הט"ז המחמיר יחד בדבריו. וכתב אע"פ, שאחרי שהנזכרות מתקנים בלילה וכש"כ עיר מוקפת, כל שאין הפרעה מרובה אף שבקעי רבים ניחר בעומד מרובה, והטעם מובן, אף שנאמר בהב"א שטעמא דבקעי רבים במבוי פרלתו דר', מטעם דהוי כמבוי עקום וכדמוכח בש"ס דף ו', אבל אימתי כשהיה התקון בלתי ולו היינו לריבין לילה"פ במקום שנפרץ, ואין מועיל במקום לילה"פ עומד מרובה, אבל כשמתקן ע"י לילה"פ בכל מקום, וכש"כ בגדון דידן שמוקף, או אף אס נאמר דהוי כמבוי עקום אין לריך רק לחי במקום הפרעה ויחר בעומד מרובה, כמו שיליף בש"ס ד' ה' ע"ב דטומד מרובה הוי כמו לחי וקורה. וע"ש בסוגיא ע"ב: מה לחזר שכן פרלתו בעשר, וע"ש בתוס' ד"ה ק"ו. וגם השו"מ בכמה תשובות מכריע כהש"ן, ומביא ג"כ השנות על מהרש"ל ומהרש"א מתוס' ל"ד וע"י שם, ובפרט בנפרץ לבקעה. ויש להוסיף, שאף להמג"א שמחמיר בדבר, אבל הוא טמה, שרבים נוקטים היינו דוקא ס' רבוא. והב"ש מעיד, שסומכין בכמה עירות על היתר הזה של המג"א, ולכן גם לדעתו אין אוסר פרעה עד עשר, כיון שלא מיקרי רבים בוקעין, ולכן הפרעות הללו ודאי מותרין בלא שום תקון, מלבד מה שאפשר לררף לילה גם לרדי היתר שיזבאו לקמן על הפרעות שהן יותר מעשר.

ה.

י"ע ד' הואסטאוועס הנמלאים שהם יותר מעשר, מלאו ג' פעמים להיתר:

א. בהתל' שעליו נבנה המסלה, יש מערה נבנית מאבנים ולבנים וכמו כיפה על המערה, והמערה הולכת תחת התל מזל ללד, שמחבר ע"י לילה"פ שני ההרים מזל התל, וזה לא רחוק מהואסטאווע, ולכן אס גם ההר שאלל הואסטאווע מזל אחד הוא פחות מעשרה, טיגל לררף ההר שמזל השני ששם הוא גבוה מעשרה בכל אורך התל.

ב. כפי שידוע, שכל מקום שדרך מפסיק לרוחב המסלה, מוכרחים לנעול בעת נסיעת הבאהן מפני הסכנה, וזה ידוע שדין לילה"פ הוי כמחילה ממש, ע"י מג"א ס' סנ"ח ס"ק ה' בסופו מדברי התוס', ולכן י"ל שאף לשיטת הר"ף והרא"ש שהובאה למעלה לענין דלתות שריבין דוקא שיהיו נעולות ממש, הלא גם כאן טעלין כ"פ ביום ומוכרחים המה לנעול מפני הסכנה, ואז הוי לילה"פ ומחילה ממש בעת הנעילה. וכש"כ לדעת הרמב"ם דדי אס ראויית לנעול, ויעו' בזה ח"ס ח"א שמלאנו בו בעז"ה קלת המסברות, ומוסיף בגדון דיד' שנטעה קורות קלרות ובלד אחד עם חוליות ויכולים להטותו ואז י"ה לילה"פ, ודעת השואל דלא מהני, וראיותו מלילה"פ מהלד דלא מהני, וגם נמי יכולין לאמר הלא בידינו להגביה החבל למעלה על העמוד, ומחלק הח"ס: פתחים הלא המה ע"י בנין ולריך סתירה ובינו, שהפתח בנין מהלד ולריך סתירת המשקף; אבל קורה עשויה גלילים, אינו אלא מחוסר קריבה ולא כמחוסר מעשה הוא. ומחלק שמה הח"ס אח"כ, שטעם הרמב"ם שסגי בראוייה לנעול, שכן דרכם של פתחים פעמים פתחים פעמים נעולים, אבל כאן בעי לילה"פ, ובשום פעם אין כאן לילה"פ. ולסוף מסיק, מעיקר הדין אין לנו לריבין לילה"פ, כיון שמבואות שלנו דין חלרות יש להם, אלא משום חומרא שקרובים הם לר"ה מחמירים לעשות לילה"פ. ומביא ג"כ דברי הרשב"א, שר"ה אינו אלא המסור לרבים בכל עת, והואיל ויש דלת נעלת לחסום העוברים בלילה, אין זה ר"ה, וא"כ ה"נ אס היתה הקורה נעלת וחוסמת, אע"פ שלילה"פ לא מהני, אבל כיון שמבטלת כח רבים אז די בהפס: שבדדון. וזה לשון לענינו. וק"ו בגדון דידן שטעלין בפועל ממש רוב פעמים למנוע את הרבים מפני הסכנה ובעת הנעילה הוי מחילה ממש והכל רואים שהיא נעול, הוי ל"ה לילה"פ כדוגמא. ולפי דברי הח"ס האלה בטלה חומרת המג"א שהבאנו למעלה, שלחמרא המבואות שלנו אין להם

דין חלר, שהרבים בוקעים ואוחרים, אבל לפי זה הנעילה מצבילת כח הרבים. וגם עי' מה שכתבו למעלה ע"ד ה"ט, שכן עדיף חלר ממבוי, מפני שבעלי החלר יכולין למונע דריסת ההולכים, וכן כאן בעלי המסלה יש להם הכח למונע הטועים וההולכים בנעילתם, ולכן אף בעת שאין מונעים, כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת. אלא שזה יש לדחות, בלא אמרינן כל הראוי לבילה, רק במקום שיש שום דרש, וכמו שכתבו החו"ס חולין ריש כסוי הדם פ"ג ע"ב ע"ש שכתבו: ושואל יש שום דרש דדרשינן לבילה לא מעכבא כו', דסברא הוא בכל כי הני שיש דרשה. אבל עוד נוכל לאמר, שזה תלוי בזה נפסוק כר"ש, שכל העומד לזרוק כזרוק וכל העומד לפדות כפדוי, ועי' תוס' סוטה כ"ה ב' ד"ה לאו כגבוי, גס ר"ש לא אמר רק במקום מטה, וחלוק זה מצוהר במנחות ק"א ב': בשלמא פרה מטה לפדותה. ועי' תוס' ז"ק ע"ז ב' ד"ה והלא שכתבו מפורש המקור ממנחות, וז"ל: דלא אמרינן לר"ש כזרוק דמי אלא במקום שמטה לזרוק, כדאמרינן בפרק המנחות כו'. ועי' מנחות ק"ב א' וברש"י דלא מחוסר מעשה לפדות. וכן כאן, בודאי עומד לנעול, שברור שהבאהן הולך כ"פ ביום, ובחדעסא ודאי מטה לערב, וכן בכל התשובות נראה שמטה לערב להרים מנעול. ועי' ערובין ס"ח א' ח"ל רבה בר רב חנן לאביי, מצוהה דאיה ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ב' לא עירוב ולא שוקף ועי' מה שהבאתי במצוה לעיל בענין זה. אולם זאת היא רק דעת ר"ש אבל רבנן פליגי עליו, ויש דעות חלוקות אם הלכה כר"ש. ואי לא דמסתפינא אמינא, שבה פליגי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם: הרי"ף והרא"ש דסברי דבענין נעולה ממש בלחות כו', סבירא להו כרבנן דלא אמרינן כל העומד לפדות כו', והרמב"ם ס"ל הלכה כר"ש, ולכן פסק דדי אם ראיוות לנעול וכל העומד לנעול כנעול. ועי' ח"ע הלכות גיטין סי' קכ"ד סעי' א', והח"מ פי' בשיטת הרמב"ם שסובר שאין הלכה כר"ש, והב"ש משיג עליו ומביא ראיה שהלכה כר"ש לשיטת הרמב"ם (ולפ"ז תהי' מכלאן ראי' להב"ש), ומביא גס הר"ן כן סבירא לי', ורש"י מנחות ב' כתב ג"כ דהלכה כר"ש, ועי' באור הגר"א שחולק על הר"ן וסברתו בדברים הלריבין בעור כו"ע מודים, ועי' פרי הדש שם שמשגי על הח"מ גס על הב"ש ואומר שאין ראי' לא מרש"י ולא מרמב"ם, ועי' רמב"ם הלכות עומאה חולבין הלכה כ"ה: הערלה וכלאי הכרם ובשר פרה אדומה כו' כולן מעמאין ט"א, ועי' כ"מ, ובפ' אוחו ואת בנו פ"א ב' אמרינן: ופרה אדומה שחיטה שאינה ראויה והתניא ר"ש כו' פרה נפדית כו', ומזה ראיה שהרמב"ם פוסק כר"ש. ועי' רמב"ם הלכות שחיטה פ' י"ב הלכה ו' שפוסק: הראשון ששחט חולין בעזרה כו' ופרה אדומה כו'. ועי' שם. ועי' לחם משנה שם דמקשי על רבינו, שבש"ס מסיק דתרוייהו שחיטה ראו מיקרי, ומתוך שהש"ס אליבא דר"ש אבל רבנן סבירא להו דלא אמרינן כל העומד, משמע דסובר שהרמב"ם לא פסק כר"ש, וזה דלא כמשמע מרמב"ם בהלכות ט"א, ול"ע לתירוק הלחם משנה אין יפרנס דברי הרמב"ם בהלכות ט"א הנ"ל.

היוצא מזה שלדעת הרמב"ם בודאי לא בעינן נעילה ממש, וכפי שהוכחנו שלדעתו אמרינן כל הראוי לנעול כנעול. ואף להסוברים שלא אמרינן כל הראוי ובעינן נעילה ממש, בכ"ז יש לומר ג"כ כיון שטעמין כ"פ בכניסת שבת, י"ל כיון שהותר לתקלת שבת הותר לכלו אף אם פותחין אותו, ועי' בזה כו' סו"ה סעי' ז': מבוי שניעלו קורותיו, יש מי שאומר הכ"מ בעיר שאינה מוקפת אבל בעיר המוקפת חומה מותר, וכתב הרמ"א שיש לסמוך ע"ז להחזיר, ואע"פ שמחזיר שם הרמ"א אם עומד לסחור, פי' המנ"ה והע"ז שהעכו"ם מקלקלים בטנה ויהי' סחור כל השבת, אבל בדיקן אין הטנה לקלקל, הדרכא מוכרחים גס לנעול וכמו שברור שיופתח כן ברור שיונעל כ"פ ביום, ואין נכלל ענין פחיסת הבאהן פה בחומרת הרמ"א כשעומד לסחור, ולכן ברור שיש לחשוב זאת לזוה"פ.

מזכר הלין טעמי דתחינתא, ובפרט שמלכד המקומות האלה הוא מוקף כחומה והעמוד מרובה
גם במקום הזה, יש להכשיר הזאטע ארזים משום סדר א"ז שנועלים אותם.
ועוד יש לנו היכר ללרף לכל האמור למעלה חוטי התליגרא, כפי שהתליגרא הולך מהחללת
הגשר הג"ל עד הוואגזאל ומשם עד היס, ולפ"ז לפחות במקומות הפרזים, יש ללרף
החוטים הג"ל. והנה אופן חוטי התליגרא ידוע, שיש גביעים מחוברים לעמודים, מלדס בראשם,
והחוטים על הגביעים למעלה, ולכאורה אין לסמוך עליהם במקום זזה"פ, שאמר ר"ח (ערובין
י"ח) זזה"פ טעמי מן הגד לא עשה ולא בלוס, אלא על גבן, וכן הדין בשו"ע.* אכל נ"י שם
ברש"י ח"ל: שמחא הזמורה מול"ז בחמלט. משמע שדוקא כשאינו כלל כדרך המשקוף על
המוזות, אחרי שהוא בחמלט, אבל כשקלת יולא למעלה, שזה גם במשקופין מודמן כן, כשקלת
יולא כשר. אך מסוף הדבור נראה שמכיון: ולא על ראשיהן. משמע שדוקא למעלה, אבל לבין
בחמלט מדויק להפך. ועוד מטעם לצד האמר כאלו למעלה, כדומה בערובין י"א א'
לענין קורה, רב חשי אמר משוכה והיא תלויה. ע"ש פירש"י. וכן בחוטי התליגרא שרק
מעט מן העמוד יולא למעלה מהחוטים, אפשר אין חשש אף בזה לא היה הסוס מחובר
לעמוד, וכש"כ שהסוס מחובר לעמוד, ובמשקופין ג"כ רובם עשויים בחלכסון והמשקוף יולא
למעלה מהמוזות בעלדין. ועי' ט"ז ס' ס"ב שכתב, כשהוא כרוך למעלה, מלדו ג"ה כשר.
וידידו הרב מזירו אמר בזה, כיון שהסוס מחובר שחברו בו הגביע נכנס בעמוד מיקרי זה
ראש העמוד, כלומר הגביע בלרוף העמוד שלמטה, וכ"כ לא חיכפת לן אם קלת עובי העמוד
יולא למעלה. והנה מלאתי שכבר דבר בזה הגאון בעל ז"ב, משמע שם שמסכים כשהחובי
הולך מכוס לבוס. שכתב ס' מ"ה: אמנם אם במקומכס החוט ברזל נמשך מול"ז ע"ג הגביע, או
עכ"פ כנגד ראש העמוד, יכולים לשמוך. אך שם חוכך להחמיר מטעם אחר, שהוא רחוק מטבל.
ובס' ג"א חות ג' כתב: ואבר ספקה שנהגו לחחוב מסמר למעלה על הקנים ומחברים
השללת שלמעלה עליו, אם לריך דוקא לחברו בראש גבשו, כיון שהסוס מחברו היו
כקנה עלמו, וא"כ אם יולא מעט מהמסמר למעלה או שמחבר מן הגד פסול והשיב: כיון
שנהגו כן בכל חפזות ישראל, ובפרמ"ג סוף ס' ש"ב ובס' ס"ג ס"ק י"ט כתב שהוא
עליו"פ, אין לפקפק. וטעמא, שכל עיקר זזה"פ מהגד שפסול, שאינו דומה לפתח שהמשקוף
נתון עליו, וא"כ כל שהמשקוף נתון על שתי המוזות, אף שבחמלט בולט קלת לית לן בה. ונראה
מדבריו כמו שדברנו למעלה, אחרי שמונח על הגביע והגביע בכלל העמוד. ובשו"מ ס' פ"ח
ג"כ מקיל עוד יותר ומסביר: אם היה עושה לשם זזה"פ, והיתה בת מינה מחריב בה כדבריו הר"ן,
ר"ה כ"ד, אבל כאן טעמי לבס התליגרא, רק שמועיל מטעם מחילה שנעשית מחילה כשרה אינו
מחריב בה ואינו שייך לפסול מטעם זזה"פ שטעם מן הגד, דדוקא אם היה עושה לשם זזה"פ
אמרינן דלא עבדי חינשי הכן, אבל כשטעמי לתליגרא ולזה נעשה כהלכתו לית לן בה. וכתב
עוד; שאף שבלתי שג"כ משום מחילה צעי היכר קלת, כמש"כ תוס' בערובין, היינו משום דלמי
אינו מחילה ממש, רק דהוי כמו מחילה, לכן צעי היכר קלת, אבל התליגרא הוי מחילה גמורה
כנ"ל, ומשגיחים עליו צעינא פקוחא שלא יתקלקל, ואם נעשה קלקול מיד מתקנים, הוי מחילה
גמורה. וכן כתב השו"מ ח"ב ס' פ"ו צוה"פ שנעשית מחילה מועיל. ואף שבתשובה הזאת
מראה פנים לכאן ולכאן, אבל באוף ס' פ"ו מתיר בפשיטות, וא"כ גם התליגרא הוי זזה"פ.

וייש עוד הרבה סגדולי האחרונים שנקילים לסמוך על התליגרא, כמו מקור חיים, מאמר מודכי ס' ל"א, שו"ת נפש חיה והסד לאברהם, וכן בס' תורת חיים בערך להיתר בשם כמה גדולים. ובתוכם גם הגאון המפורסם מהר"ר שלמה קלוזנר מבראד בפפרו טוב טעם ורעית גם הוא מן המקילין. מרדכי שבפי הירדע הגה רבנו האי גאון ורבנו חננאל והר"ף והרמב"ם ועוד ראשונים, יש להם שיטה

* עי' ירושלמי ערובין פ"א הל' ט', דמשמע שכן הגד יותר מועיל מעל גבן, ול"ע מהכ"ס שלנו.

אחרת בענין מן הצד, ולדידהו כשר צוה"פ שקשור מן הצד כאופן התליגרה בכל ענין, לפחות יש לצרף דעת רבותינו אלה באותם המקומות שיש כמה צדדים להיתר בלאו הכי (*).

1.

אצל הוואגנאל (***) עומד בפנים בתוך המחילה עמוד, ועליו חוט ברזל שהולך על מחילת חגר הוואגנאל, וכראה בחוץ למעלה מן המחילה, שהוא גבוה ממנה, והחוט הזה נמשך על המחילה הזאת, ובמחילה זו תחת החוט בולטת מן הכותל בליטה כמו עמוד, והבליטה יותר עבה הרבה, ממחוי סיד, המובא בשו"ע לסמוך על זה בצה"פ ג"כ, ע"י סי' ס"ג בט"ז ס"ק ד', ובה"ט ס"ק ג', ועל קרן זוית של רחוב רישעליי עומד עמוד רחוק מן הכותל בחוץ כמו שמנה אמות, וכן הולכים החוטים מחוברים מעמוד לעמוד עד הראשטשעס, והחוטים האלה הנה למעלה על עמודי התליפון, והחוט נמשך על כותל הראשטשעע עד לתוכה, ובהכותל שהחוט נמשך עליו, תחת החוט בולט ג"כ עמוד כנ"ל, ומהראשטשעס המחילות קבועות עד היסוד והספק בזה: אם היכולת לצרף לזה"פ העמוד שבתוך המחילה והעמוד שרחוק מהכותל פחות מ' אמות. והנה לטעין לסמוך על העמוד הראשון שבתוך המחילות אף שהוא גבוה מהמחילה, המקו"ח אוסר, והוצא בספרו על הלכות פסח בסופו בתקון ערובין. ועממא דביתא כמאן דמליא דמי. ובאמת סברתו דחויא, דלא אמרינן ביתא כמאן דמליא אלא ברה"י מקורה, ע' שבת ה' א' לא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה, ופי' רש"י שם דבר שהוס מכל לך, ועי' ח"ס סי' ל"ו מביא דעת הפמ"א שאוסר ודוחה כל ראויותיו מהש"ס שמביא, ומתיר, והח"ס מסיק: עכ"ז, מהיהו טוב" לזה לעשות קנה קטן חוץ לכותל מלאן, וע"י חוט ומשיחה מבחוץ לחצר עם הקנה העמוד בפנים, והכותל יהי' מחוץ בין שני הקנים, ועיקר הסמיכה יהי' על הקנה שבפנים והקנה שמבחוץ יהי' רק להיכר לבני ר"ה. ואף שהקנה הקטן גבוה הרבה וגדיים בוקעין בו, לא איכפת לן, כי העיקר הקנה שבפנים, דלא כבעל פמ"א (דעת הח"ס היא נגד דעת השו"מ שהבאנו למעלה, שצוה"פ לא צעו שום היכר, רק בלחי כדברי התוס'). ואפשר יש לחלק קלות. וכש"כ בנדון דידן, שחוט הברזל נמשך על גובה הכותל נגד הבליטה שעשוי בכותל, והוא כעמוד גמור שמפורש בט"ז ס"ג לענין החוט שעל הגג, שכתב: אבל אם גיטופים יולאים עד למטה סמוך לקרקע שפיר דמי, והבליטה הג"ל היא עד לקרקע, שפוט שכשר הוא לזה"פ. אמנם מלבד העמוד הזה, יכולין לנו לסמוך על העמוד השני שרחוק ח' אמות מהכותל, ואף שהבנו"ש פסק שאין להרחיק הקנה מהכותל ג"ט, והשע"ת מביא דבריו בסי' ס"ג. הנה מקור דין זה מש"ס ערובין י"ד ע"ב מומרה דרבא: עשה לחי כו' או שהפלינו מהכותל ג' לא עשה ולא כלום. וכן הוא בשו"ע סי' הג"ל סעי' ו'. והטעם, דלחי חוירא דלחי גיסא כו', והיא בשם רבינו יונתן. ועי' מג"א בשם ריא"ז שאם הלחי רחב מג' שרי, אבל דעת התוס' שאסור. התוס' הוא בדף י' ע"ב ד"ה ועושה עם כו', הרי אף דהעמוד ג' אמות והפרוך ב' אפ"ה כתבו התוס' שצריך לחי אחר, והטעם כתב מחשש"ק, שהוס' ס"ל אע"ג דלחי משום מחילה, מכ"מ היכר קלת צעו, וכמו שכתב המג"א בס"ק סי' הג"ל. וכבר הבאנו למעלה מתשובת שאל ומשיב ג"כ בשם תוס', דס"ל בלחי שהיכר

(*) מלבד זה, אצל הוואגנאל עומד שם יותר מעשר, כמו עיראס זאסטאוועס ואצל הוואגנאל הגדול, נמצאו בליטות בכותל ועמוד של בנין פחות מד' אמות ברחבו, שעליהם נמשכים חוטי התליגרה, וזה מועיל מדינא כידוע, עי' לקמן בסי' ו', עוד זאת העמידו במקומות אחרים לחיזוק עמודי התליגרה עמודים קטנים מתחתם, שעליהם נמשכים החוטים. ונמצא יש לסמוך לפ"ז על צירוף התליגרה במקום הוואגנאל עומד לכל הדעות.

(**) הפלאן הזה נשתנה, ונרפנו עמוד אחד של תליפון העומד אצל הגדר כדיון, מחוץ לחומה, ברחוב מ' שנטסקי אצל המעבר האחרון, ואין לנו זריכים עכשיו לקולא זו, לסמוך על העמוד העומד בתוך המחילה.

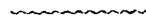
קלח צעי, ולכן פוסלין התוס' אף בלחי ג' ויותר, שהתוס' לשיעתייהו, וזה צרור. אבל רבינו יונתן שכתב הטעם על דברי רבא, דאחי חוירא דהאי גיסא, לא סבירא ל' כדעת התוס', ומלא גם בלחי היא פלוגתא דרבוותא: התוס' ור"י הג"ל והבב"ש הג"ל מכריע כדעת התוס', ויכולין לאמר בזה, שרבא אייל לטעמיה דס"ל לחי משום היכרא, לפיכך בעינן שיהי' סמוך לכותל, אבל אכן דפסקין לחי משום מחילה, לא סבירא לן כדרבא. אבל רחינו שבשו"ע נפסק דיני להלכה, ועי' תשובות רע"א סי' י"ח דפליג על הבב"ש ומציא ראייה מירושלמי שלא כדברי, ובש"ס, שגם הב"י והלב"ש מציאין עעמא של ר"י, דאחי חוירא דהאי גיסא, ומסיק כ"ו בלחי, אבל בלוח"פ שלא מצינו בחוס' מפורש לפסול וזהו"פ ודאי עדיף מלחי, גם שלחי ג"כ משום מחילה להלכה אבל צעי היכר קלח, כדעת התוס' ה' ע"ב ד"ה ארבע וכמזכר למעלה, אבל לוח"פ הוי מחילה וכמו שהבאחי למעלה כ"פ, מה"ת לפסולו. ועי' שם עיך שמסיק, שאף בלחי יש לדון להקל בערובין מטעם שהיא פלוגתא דרבוותא וכש"כ לוח"פ. וגם הד"מ צטור הביא דברי הח"י, שצוה"פ לא אמרינן אחי חוירא דהאי גיסא, וזה מפורש דלא כהבב"ש, ועי' ב"ח סי' נ"ח שמי"ב דברי התוס', ועי' תוס' ערובין ו' א' ד"ה תורתו כמפולש, ובשו"ע סי' שס"ה לענין מצוי שנפרץ מזדו, וכמו שהובא למעלה מחלוקת המג"א והעו"י, ועי' פרישה סי' שס"ד וס"ה ובכמה השו"ב נמצא להקל בזה נגד הבב"ש, ועי' שפ"ת שס"ה בשם פמ"א מביא, שהעמידו לוח"פ רחוק משני הולדים יותר מד' משני הולדים והכשיר. ועי' בספר החיים שס"ג לענין מצוי עוקס, שאנו סומכין על דברי המג"א ש"ל שם תקון בעקמימותו, ועוד הביא בשם מהמר מרדכי, דאם העומד שבין הפרלות הוא פחות מ' ה"ל שם תקון, ועי' שו"מ סי' פ"ח באמצע, יותר שם דברי השואל וו"ל: למה יחשוב כלם כלוח"פ אחד מהלך, דל החוטין השניים כאינם וכאלו מתחיל מעמודים אחרים והוא לוח"פ שלם.

דיוצא לנו מדברינו מכל שבארנו, שפס"ג יש לנו במקום הזה צוה"פ כשר, כי כמה שהגאונים רובם כנגד הבב"ש, ויכול לסמוך על העמוד שהוא פחות מ' מהכותל בחוץ, ולרעה הרבה כמעט כלם, כמו באופן שלנו שבתחתית החוט ככותל יש בלישה, הגה גם העמוד שבתוך הכניזה כשר, וא"כ שוב אין לפקפק בצד זה בלום.

ז

וע"ד הזרעים שבצמלין הדירה, וכמו שמבואר בסוגיא דף כ"ד, ע"ש תרי לישנא והובא להלכה בסי' שנ"ח לענין קרפף, וכשהוא סאתים אסור ממנה לחלר, והט"ו שם מקיל בסאתים שרק מינה אסור ומחלר מותר. והמג"א מחמיר כטור, ויותר מהסאתים מחמיר השו"ע שם. והנה יש פה מקומות אחרים מחוץ לעיר סמוך לחל כמו כזר רחב פנוי מצנינים, ועוד יש שט שדות וגינות מוקפות גדר ומטעים מאד שאינן מוקפות גדר, ובכלל הם מעטא דמעטא נגד ישוב העיר בערך, וגם בתים צנוים לדירה אללם, מלבד הבתים הצנוים לזירת שומרי המסלה בעלמס, והתל מוקף לדירה אחרי ישיבת העיר. ולפ"ז אפילו כמה מילין מותר לעלצל בכולה, וכמו שמבואר צטור ש"ח אף עד מאה מילין. והטעם במג"א בשם ר' יונתן שראוי לטייל, ומביא שם בשם ר' יונתן עד אלפים אמה. ולכן על הקרפפות ודאי אין חשש, אלא במקום שיש זרעים, הגה לכאורה אם הוא יותר מסאתים ובלא גדר מוקף מצטלי הדירה כמו בקרפף, ועי' רא"ש בסוגיא ד' כ"ד, שמאריך הרבה אם ללמוד רחבה וחלר מקרפף, ובסוף מסיק כיון דלא אשכחנא זרעיס מצטלין מחילה כ"ח בקרפף, אין ללמוד בעול היקף דירה לרחבה מחלר, ול"ע. ועי' בקטור פסקי הרא"ש שמביא הספק הזה בשם התוס', והטור מביא הספק בשם ר"י ומסיים וטוב להחמיר. ועי' תוס' כ"ג ב' בגליון מוקף בשם ר"ח הספק הזה. ועי' פסקי תוס' ע"י, ובתשוב' ח"ל סי' נ"ט מקיל בזה אם הזרעים זרועים ערוגות ערוגות, שאין מלטרפה

הערוגות זו לזו אף בצחות מג' בין זל"ז, אחרי שביניהם ממשות קרקע, שלא אמרינן לבד
 אלא באויר. וגם זאת לא נזרע ערוגות ערוגות מביא תשובה דב"ש שמקיל מטעם שגם
 העור מביא דברי ר"י שמהספק, שאולי חשיבת החלר אינה מהצטלמא מפני הזרעים. וכותב
 הד"ש: גם שהעור כתב וטוב להחמיר, היינו בחלר אבל לא בעירות ובמדינה ועיר כולה עכ"ל.
 ובאמת כל הסוגיא הנ"ל מבואר שתלוי בחשיבות, והד"ש ה" גאון וחסיד. שהחכם לבי קורא
 אותו חסיד, והגאון החסיד מהר"ם בהשבתו סי' ד' חלק או"ח ג"כ לענין עירוב, מביא עדותו
 של הח"ל עליו שהוא חסיד, וכותב שהי' חברו של בעל ג"ת, וכתב שם שדלוי הוא לסמוך עליו
 ובפרט בדיני עירוב. ועי' שאל ומושיב קמא ח' שני סי' כ"ח ז"ל: מש"כ הרב מהר"ם בגיטות
 שיש לכמה אנשים והן יותר מסאתים ובתוך היקף העירוב רק שהזרעים מצטלין הדירה, ובקץ
 גדורים המה ובחורף הגדר נפרק, אם אוסרין העיר? ומעלתו כתב ראייתו מערובין כ' כשיבשו
 המים ובלו בשבת, והוא הדין כאן, כיון שהוא תוך הקיץ הדרא להיתרא הראשון. הדבר תלוי
 במה שהוצא לענין חשש שרטון בים, וגם יש לחוש גם בחורף אם נעקרו הזרעים בו, מ"מ
 כיון שדעת החכ"ל אם נעשו ערוגות אין מלטרפין לכתחילה ומוסרין מו"י בקיץ לא מצטלי
 ובחורף פשיטא שכשרים, ואף שיש לחוש אולי ילטרפו ליותר מסאתים, הלא מוקפים לדירה. עוד
 כתב שם וז"ל: ומה שכ' שנפרטה העיר להגיטות שהזרעים מצטלים, כבר כתבתי לו דעתי,
 אמנם הדבר תלוי אם הזרעים הרוב. ומה שהאריך ע"פ הרמב"ם פ' נו"י, פלפולו טוב אבל
 אין לא קי"ל בהרמב"ם, ובשו"ע הביא החולקין בראשונה בו' והלכה כדברי המקיל בעירוב,
 והישועות יעקב סי' שס"ג ס"ק ה' פוסק כהחולקים, ובפרט בתליגרה שהוא מחילה גמורה בו',
 עוד השגתי תשו' מהרב מהר"ם שמתיר בזה, ועי' עוד תשובה שקבל מהרב מהר"ם הג"ל עוד
 בענין זה, אם נשאר בחורף תבן וקש בגינה, והוא משיג עליו שתבן וקש אין חשובין ואין מצטלין
 דירה, ועי' שם שחזור קלת מדבריו הראשונים. ועי' תשובה ב"ש בסו' ג"א דף ל"א עמוד א'
 בעמוד שני בסופו כותב: אם יש בתוך הכפר גיטות זרעים ובקיץ כשזרעים הזרעים מצטלין,
 לריך להשיג אם הזרעים הן מעוט ואנכי משגיח ע"ז בו'. ומביא עוד שבתשובת ח"ל מקיל
 בשעת הדחק מחמת ספקו של דבר, ומביא עוד שבמדינה ועיר יש להקל טפי, וגמלא הענין
 הזה כבר דברו בזה הגאונים ומדחקים להחיר. ומעשה בית שלמה הי' בכפר ובקיץ — ואלדעסא
 היא מדינה, אין ספק שמתיר לערב, כי יש גדולים מקילים והגאון החסיד ד"ש בתוס',
 והלכה כדברי המקילים בעירוב, ופוק חזי מאי עמא דבר.
 וע"ד שכירת הרשות, עי' שו"ע סי' של"א בשם הריב"ש מתי יכולים לשכור משר העיר, ומתיר
 אף אם רק בשעת מלחמה, יכול להכניס לבתיהם. ועי' ח"ל סי' י' מה שפקפק על שכירות על
 ג' שנה משר כזה שאין לו רשות רק בשעת מלחמה, ועי' בשו"ת משיב דבר. והנה מלבן הרמב"ם
 ה' ערוגין הי"ב שכתב: וכן שכירו ולקטו ובמשו ואפילו הי' ישראל, משמע שמפרש לקוטו שמש
 שלו, וכ"ה במהרי"ח וממעט שכתב הריב"ש, שגם הממונה יכול להניח כליו של האדון בצמחה
 של בני העיר. וע"ד שכירות על ג' שנה שפקפק הח"ל, שאולי מקפיד השר שהשכיר לזמן רב כזה
 ולא תועיל השכירות לאחר שסילקו, ולכן מוטב לשכור על זמן פחות מזה ואף מישראל, ומה
 שיש עוד לחשוב משום אינם מודים בעירוב, עי' להלן בתשובות הגאונים שנתעוררו ע"ז,
 ודחו את הדבר, שאין לחשוש לזה כלל.

ע"פ הצעת כל הדברים הנ"ל, אדרי שהעיר אדעסא מוקפת מחיצות מכל צד: צד מזרח
 ומזרחית צפונית מקיף הים וגובה הר המתלקט עשרה מתוך ד' מתוך שפת הים,
 צד צפון ומערב ומערבית דרומית מקיף העסטקארא והתל וההריץ, וממערבית דרומית

עד קרן דרומית מזרחית נמשך נדר, ומשם עד הים בקרן דרומית מזרחית נמשכים חוטי התליפון והתלינרף, ונמצאת לפי"ו העיר מעורבת. ועפ"מ שבררנו כל הספקות מה שיש לספק בזה, ואחרי ההוכחות שהוכחנו לעיל ע"פ דעת רבותינו, שהתיקף הוזה הוא נחשב לעירוב כשר, הננו מסכימים ומחליטים, אחרי שנעשו כל התקונים הנהוצים, שמותר לטלטל ולהוציא בשבת כעירנו אדעסא בתוך הגבולים שצינינו למעלה, כל הדברים שמותרים לטלטל בהצרות, לכד משאות שיש בהן משום מלאכה, ומלבד דברים האסורים לטלטל משום מוקצה. -- והמקום יתן בלב עמו ישראל אשר בעיר הזאת, שיקבלו ע"ע לבלי יהללו עוד שבתות, ואתנו יזכה המקום להיות המזבי הרבים. (ט"ו מנ"א תרנ"ט).

שלמה יצחק בהר"ר חיים ז"ל דראוד אבד"ק שעביו.

היים בהר"ר אלכסנדר זוסקינד משרנאוויץ חוס"ק אדעסא.

כאשר גם אנכי הח"מ עמלתי ביחד עם הרב הגאון רש"י אבד"ק שעביו ועם הרה"ג כו"ר חיים משרנאוויץ מו"צ דפה אדעסא, אדות תקון ערובין דפה, ובאשר נתיעצנו יחד כד"ת עפ"י דעת ראשונים ואחרונים ומצאנו כי העיר אדעסא מוקפת עם הנאסיז דמסלת הברול זכים ובחוטי הת"ג והתליפון, כפי המבואר בהתשובה לעיל, וגם כדאי הם הפוסקים המקילים לסמוך עליהם בשעת הדחק, כמבואר בתשובה מצב עיר אדעסא, אף אם ימצאו איזה מחמירים, ע"כ גם אנכי מסכים להיתר אחרי שכירת רשות כד"ת, ומצוה נדולה על בני העיר לסצוא עצה לתקן את כל העיר. וע"ז באתי עת"ה, יום א' כ"ג מנ"א תרנ"ט פה אדעסא.

נאם אלי' יעקב שור רב דבירו בעהמ"ח ספר נטיעות חיים.

תשובות הרבנים הגאונים גדולי דורנו יצ"ו,

שקבלנו בענין היתר העירוב בעיר אדעסא.

א.

מורי מעט ה', ג' לסדר ולפרט, והללים דרכך, כגלל אדעסא" לס"ק. יעליסאוועטגראד.

ישא ברכה מאת ה', כבוד הרב הג' החו"ב ורב פעלים, בו, מו' חיים משרנאוויץ הי"ד
חד מן חבורתא קדישתא מורי צדק ועיני העדה, דיני העיר אדעסא יצ"ו.

— אהדסה"ט —

זה כשבוועים, שלא הייתי בביתי, כי נסעתי לחוג את חג נשואי אחי, בן אבי הגאון ועללה"ה,
למאהליב רייסין, ועל ש"ק העבר שבתי הביתה, ומצאתי את ככתבו בן ער"ח העבר, ונתתי שמחה
בלבי, על אשר שמו על לבם, מעב"ת ש' וחבריו הרבנים ש', לעסוק בתקון גדול כזה בעירם, וכן
דאיו והדור לנו, וכמו שאמר רבה בר ר"ח לאביו, כפ' הדר ס"ח א': מבואה דאית ב' תרו גברי רבירבי
רבנן, לא להוי ב' לא עירוב ולא שיתוף, והמקום יהא בעורם, ותבא עליהם ברכת טוב. —

ועל דבר עיקולי ופשוורי הנמצאים בזה להלכה למעשה, כבר הביא גם מעב"ת בתשובתו
את דברי הר"מ זצ"ל, כי אין לנו לגבב חומרות בזה"ו. בענין הנחויץ להרים מכשול.
ולא כהימים הראשונים, אשר רב בקעה מצא וגדר בה גדר, אבל בימינו אלה, אם נכבד
ביותר לגדור גדרים על בני דור החדש, יש לחוש שלא יפנו לנו עורף ח"ו. על כן חובה
עלינו להמתיק הדינים בכל מה שנוכל, ובפרט בשל סופרים. והלכה כדברי המקיל בעירוב.

עתה נבא לדבר, בעניני הספקות העומדים לפנינו, בגדון דידן:

א. ראשית דבר, בדבר מחילת הים, שבמזרח העיר, שעומד לפנינו החשב הידוע, שמה
יעלה הים שרטון. שנחלקו בזה רבותינו הפוסקים ז"ל. — והנה במבוי נבא לפני
רבי שלזו א' כלה לים ולזו אחד כלה לאשפה, פרש"י ששני לדדי אורך המבוי, ה' לזו א' ים,
ולזו אחד אשפה, וראשו א' סתום כשאר מבוי [ושם בדופן אמצעי היו בתים וחלרות פתוחין
למכו. לשון רש"י ז"ל להלן ז"ט ב'] וראשו אחר פתוח לר"ה, ומתוקן בלחי וקורה. ולכאורה
למה לא פירש כפשוטו, שהמבוי הזה, ה' מבוי מפולש, שהיו לו שתי מחילות בארצו מבתים
וחלרות, זה כנגד זה, ושני ראשי רחבו, ה' ראשו א' כלה לים, וראשו א' לאשפה, והיו יולאים
ונכנסים בו, דרך פתחי הבתים שבארצו. ולא ה' לו לחי וקורה כלל, כלשון הרמב"ם והשו"ט,
שכתבו אינו נריך כלום? ונראה, דרש"י ז"ל, לא ניחא ל' לפרש כן, דא"כ אף אם חנטל
אשפה, או אף אם יעלה הים שרטון, ויטלטלו במבוי כדמעיקרא, הרי ישאר המבוי מוקף
משלש מחילות, ולא יהא בזה אלא איסור דרבנן [ודוחק לומר, דחיישי' שיארע שני הדברים כאחד,
שמד זה חנטל אשפה, ובאותה שעה יעלה הים שרטון מלד שכנגדו, באופן שלא ישאר אלא
ב' מחילות, דזה ה' נראה לרש"י ז"ל לתששח רחוקה], וא"כ ה' הוי גורה לגורה [וכ"כ במגן
אברהם סי' של"ב ס"ק ו'], דהיכא שאינו אלא גורה, לא גזרינן גורה לגורה]. ואמאי לא אמר
בה לא איסור ולא היתר? וכו' קשה. כיון דגורה זו אינו מונע אלא לאיסור דרבנן, ואם רבי ה'
מוספק דידן, ולא אמר בה לא איסור ולא היתר, הרי ספקא דרבנן לקולא. וא"כ מאי פריך:
ומי חיישי' שמה חנטל אשפה. והרי לרבי דלא אמר בה לא איסור ולא היתר, נשאררה הסוררה
לקולא, דלא חיישי' שמה חנטל אשפה? ומשום הכי פירש"י דמייירי במבוי ששני לדדי ארבו

הי' גזר א' יס ולדו א' חשפה, ולדו השלישי שברחבו סתום, ולדו הרביעי שכנגדו פתוח לרה"ר ומתוקן בלחי וקורה. דהשתא אם תנטל חשפה, או שיעלה היס שרטון, ישאר המצוי רה"ר דאורייתא, ואם רבי לא אמר כה לא יאסור ולא יתיר משום גזרה בדאורייתא, הרי נשארה ההוראה לאיסור. ושפיר פריך: ומי חייש' שמא תנטל חשפה? —

ב. ולהרמב"ם והשו"ע שכתבו, א"ל כלום, הרי ללא מפרשי כפירש", קשה לכאורה, אחי' חששו בחשפה של יחיד שמא תנטל חשפה, הא הוי גזרה לגזרה? ונריך לומר, דכיון דאיכא תרי חששות, שמא תנטל חשפה, ושמא יעלה היס שרטון, חייש' לכו אפילו בדריבנן, והא דפריך: ומי חיישינן שמא תנטל חשפה, והתנן? הגם דהכא הוי תרי חששות, ובמסנה סב אינה אלא חששא אחת, מכל מקום, מדמה הש"ס חששא אחת באיסור דאורייתא, לתרי חששות באיסור דרבנן, ומקשה שפיר.

ג. ונמצא לפי דברינו, דהא דחששו במצוי ההוא שבה לפני רבין, שמא יעלה היס שרטון, לדעת רש"י ז"ל, הי' בזה חששא דאורייתא, ולדעת הרמב"ם והשו"ע הוי בזה סתי חששות דרבנן, אבל לחששא אחת באיסור דרבנן, לא מליטו שחששו כלל. יהוסיף הש"ס: דמרימר פסיק לה לסירה בחול, אמר חייש' שמא יעלה היס שרטון. ופרש"י: שהי' הי' המוך לסורא מאחריה, וראשי המצורות מפולטין לים, והי' עשה רשות לכל המצורות, ולא רצה להמוך על מחילה היס. מצוהר לדברי רש"י אלה, דאף אם הי' מעלה היס שרטון, הי' נשאר המצוי שלב מחילתו בלא תקון, ולא הי' בזה חשש רה"ר. ואשמעינן הש"ס, דמרימר: הוסיף להחמיר ולגזור אפי' לחששא אחת באיסור דרבנן. ועפ"י פסק הטור, דמצוי סתום שאחד מלדדיו יס, לא תשיב סתום, דחייש' שמא יתיבש היס ותתבטל המחילה. וכן דעת הרמ"א בשו"ע. אבל הר"ח והרמב"ם גרסי כהא דמרימר, לא חייש' שמא יעלה היס שרטון. והיינו דאשמעינן מרימר, דעד כאן לא חששו שמא יעלה היס שרטון, אלא היכא דהוי תרי חששות, אבל לחששא אחת דרבנן לא חייש'. והן הן דברי המגיד משנה, שכתב לדעת הרמב"ם, שכשחמרו וחכמים אוסרים, לא אסרו אלא משום חשפה של יחיד שעבד' לינטל. פי', שלא אסרו אלא במצוי שלדו א' יס ולדו א' חשפה, דאיכא תרי חששות, שמא תנטל חשפה, ושמא יעלה היס שרטון. ולא משום חשש גדול של יס לחוד, שלחששא אחת באיסור דרבנן לא חיישינן. כן נלע"ד לבאר הלכה עמומה זו. דבלא זה, אין שום טעם וסברא, לדברי המגיד משנה, מנא לי' למרימר ולהרמב"ם לחוש שמא תנטל חשפה, ולא לחוש שמא יעלה היס שרטון. ומאי איריא להחמיר בזה יותר מצדו? — ולדברינו, מיושב הכל כמין חומר, בס"ד.

ד. וראיתי להגאון החסיד הר"מ מווארשא ז"ל בתשובתו, שהביא מעב"ת שו', שכתב בדעת הרמב"ם ז"ל: דמרימר דאמר לא חיישינן שמא יעלה היס שרטון, היינו דס"ל כלשנא בתרא, דחכמים מתירין, ופליגי מרימר על רב נחמן, ופסק הלכה כחכמים, עכ"ל. ודבריו תמוהים לענ"ד. דאם כן מנא לי' להרמב"ם לחלק בין חשפה של יחיד לחשפה של רבים, ולפסוק לעיל פ' ע"ו הלכה י', דבחשפה של יחיד חיישינן שמא תנטל חשפה, והרי עד כאן, לא הוכרח הש"ס לחלק בין חשפה של יחיד לחשפה של רבים, אלא ללשנא קמא דחכמים אוסרים, וא"כ הא לכולי' עלמא חיישינן שמא תנטל חשפה, דהא גס רבי לא אמר כה לא יאסור ולא יתיר, וחיישינן לספקא דאורייתא לשיטת רש"י ז"ל, או לתרי חשבי דרבנן לשיטת הרמב"ם ז"ל, וא"כ קשה ממשנה דפ' המואל תפלין, חשפה שברה"ר זורקין לה בשבת? ומוכרחים אנו לחלק, דרבי ורבנן מייכו בחשפה של יחיד, ומשנתנו בחשפה של רבים. אבל ללשנא בתרא, דחכמים מתירין, הא שפיר יש לומר, דאין חלוק כלל בין חשפה של יחיד לחשפה של רבים, וחכמים מתירים, אפילו בחשפה של יחיד, ואתיא מתני' דפ' המואל תפלין כחכמים, ובפרט למרימר דפסק הלכה כחכמים? אלא ודאי, כמש"כ המגיד משנה, דמרימר ג"כ פסק כלשנא

קמח, דחמנים אחרים, אלא דסבר, ללא אסרו חכמים אלא בתרי חששות, ובסורא לא הו' אלא חששא אחת דרבנן. כג"ל.

ה. ובב"י בשם הריב"ש בתשובה, דמבוי זה שלדו א' יס ולדו א' חשפה, ה' מבוי של שלש מחילות, אלא שבשני לדדיו ה' פרוץ קלת, בלד א' לים, ובלד א' לחשפה, ואם תנטל חשפה, או אם יעלה הים שרטון, ישאר המבוי נפרץ, כי היו פרות יתרות על עשר, עכ"ל. ויש להעמיס בדבריו, או כשיטת רש"י, שהי' בזה חשש דאורייתא, או כשיטת הרמב"ם, שהיו בזה תרי חששות דרבנן. אך אין רלוגי להאריך עוד בזה, וכן לחכם ויחכם עוד!

ו. והעוולה מכל זה לדינא: דאם נפסוק כמרימר לגרסת רש"י, וכדעת הטור והרמ"א, הרי חיישינן שמא יעלה הים שרטון, אפילו בחששא אחת ודברבנן, ופשוט, דדברבנן יש לסמוך על הרמב"ם והשו"ע, כמש"כ הרי"מ בתשובה. ואין להחמיר בזה. ויש מצעלי הכללים, הסוברים להלכה כדברי המקיל בעירוב, נאמר אף בפוסקים.

ז. אמנם. במדון דידן, שיש לפני הים תל גבוה, המתלקט עשרה מתוך ארבע, הרי לכלי עלמא הוי מחילה, כמש"כ הט"ז בסוף תשובתו. והיא ברייתא מפורשת בפ' האורק: מבוי שסוה לחובו ונעשה מדרון לרה"ר, אותו מבוי א"ל לא לחי ולא קורה. ופירש"י דאותו גובה הו"ל מחילה. והחשש שמא יעלה הים שרטון, אינו אלא בים, דדרכו בכך, כדפירש"י בפ"ק דערוובין שם: כי כן דרכו. אבל בתל שאינו סמוך ממש לים, לא חיישינן לזה כלל.

ח. עתה נבא לספק השני, על דבר מחילת התל שצנפון העיר, ואשר רבים נוסעים עליו במרכבות מסלת הברזל, וגם עובדים ושבים הולכים צרגליהם. ועליו לחקור אם אותו רבים ומצטלי מחילתא, והגם כי הלכה פסוקה, כרבנן דר' יהודה בפ' עושין פסין, ללא אותו רבים ומצטלי מחילתא, מכל מקום, עומדים לנגדנו כחומה, דברי התוס' שם כ"ב ב' ד"ה דלמא, שכתבו, דמחילה שאינה עשו' בידי אדם לא חשיבא מחילה כולי האי, ואפילו רבנן מודו דאחו רבים ומצטלי מחילה. והנה לא אכחד ממנו, שלא ידעתי כוננו בזה, דהרי התל הזה נעשה בידי אדם. והמגן אברהם סי' ס"ג הביא דברי התוס' האלה להלכה, בס"ק ל', על יס שהספינות עוברות בו. ובס"ק מ', על תל שנעשה בידי שמים. אבל התל שלפנינו, שנעשה לצורך מסלת הברזל, הרי נעשה בידי אדם. ומה ענינו לדברי התוס' והמגן אברהם הללו? ובכל זה, מאחר שהביא מט"כ בתשובתו אלי, את דברי התוס' הללו, אי אפשר לעבור עליהם בשתיקה.

ט. ובאמת דברי התוס' אלה לכאורה מרפסין חיגרי, וכבר תמחו עליהם גאוני הדורות, והוא נגד כל הסוגיא ממש. חדא, בזה דבעי רחבא מרבא: תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, ורבים בוקעין בו, אם חייבין עליו משום רה"ר. וקאמר אליבא דרבנן לא היבעי לך כו'. ולדברי התוס', הא גם לרבנן מלי למיבעי. דאימור דאמור רבנן לא אחו רבים ומצטלי מחילתא, דוקא בפסי ביראות, דהוי מחילה עשו' בידי אדם, מה שאין כן בתל המתלקט, דהוא מחילה העשו' בידי שמים. — ואפילו אם נדחוק, דבעיית רחבא בתל המתלקט, הוא בתל הנעשה בידי אדם, מכל מקום קשה, שבבלי בית גלגול, דודאי הוי מחילה העשו' בידי שמים, דהרי מסיק במסקנת הסוגיא דיהושע אוהב ישראל היה ומסרן ליחיד. ולכאורה מנא ידעינן, שבבלי בית גלגול שהיו בימי יהושע. אלא על כרחך, דמיירי דניכרין וידועים בבלי בית גלגול הללו, שהן מזמן ברייתא עולם. וא"כ הרי הן מחילה שנעשה בידי שמים, וא"כ מאי קאמר על מתני' דשבלי בית גלגול מני, אילימא רבנן השתא כו', ומאי אשמעינן מתני', הא גם לרבנן אינטיריך לאשמעי', דגם במחילה העשו' בידי שמים לא אחו רבים ומצטלי מחילתא. ותו קשה, בעיקר הדין דשבלי בית גלגול הו' רה"י לשבת. דמשמע בסוגיא, דדין זה הוא גם לרבנן דר"י, אלא דלרבנן הוא פשיטא, ולא אינטיריך לאשמעינן, אבל לדינא גם רבנן מודו, דהו' רה"י לשבת, ואילמא? הא לדברי התוס' במחילה העשו' בידי שמים, מודו רבנן דאחו רבים ומצטלי מחילתא. ותו קשה,

במעלות ומוקדות, דמשמע ודאי דהוּו צידי שמים, ולרבנן גם במעלות ומוקדות שבחולה לארץ
 אין חיובין עליהן משום רה"ר, כמש"כ התוס' ד"ה דלמא, הרי מפורש דגם במחילה העשוי'
 צידי שמים, לא אהו רבים ומצטלי מחילתא. וכבר תמה על דצריהם צם' כנסת יחזקאל, והיא
 ז"ל, היא כונת התוס' לדרך אחר, וכבר דחה דבריו בתוס' סופר, כידוע.

י. ועלה בדעתו לכאורה, ליטב דברי התוס' הללו, ע"פ דצריהם לעיל בפ"ק ט"ז א' ד"ה
 תל, שכתבו דלמ"ד מחילה שאינה עשוי' צידי אדם לא שמה מחילה, לא אחל למועטי
 אלא דבר שאינו ראוי להעשות צידי אדם כגון בעלי חיים. והכי נמי יש לפרש דברי התוס'
 שלפנינו, דמה שכתבו דמחילה שאינה עשוי' צידי אדם לא חשיבא מחילה כולי האי, כונתם,
 על מחילה שאינה ראוי' להעשות צידי אדם, כגון מי הים ופרת ודגלת, דהתם דוקא, הוא דלא
 חשיב מחילה כולי האי, דהרי איכא מ"ד דלא הוי מחילה כלל, כמש"כ התוס' לעיל בפ"ק
 סס. ובהא הוא דקאמרי התוס', דמורו רבנן דאתו רבים ומצטלי מחילתא, אבל תל, שראוי להעשות
 גם צידי אדם, אפילו נעשה ממילה צידי שמים ודאי הוי מחילה גמורה, דלא אהו רבים ומצטלי
 מחילתא. — ולדברי התוס' האלה, יחא נמי, מאי דבכל הסוגיא שקלינן ומרינן, אליבא דר'
 יהודה, דלית הלכתא כוותי'. אלא, דמדור' יהודה נשמע לרבנן, דכמו לר' יהודה דאתו רבים
 ומצטלי מחילתא, אע"ג דלא יחא תשמישתא מצטל, אפי' עולים לו בחבל, ואפילו במעלות בית
 מרוק, הכי נמי, לרבנן במחילה גרועה, שאינה ראוי' להעשות צידי אדם, כגון ים ובעלי חיים,
 דבהכי מודו רבנן דאתו רבים ומצטלי מחילתא, הוא הדין דאפילו לא יחא תשמישתא נמצטלי. —
 כן עלה בדעתו ליטב דברי התוס'. ויתיה לי, שאח"כ חפשי ומלתי צם' תורת חיים, שרמז,
 על דברים אלה בקצרה. וכתב שדוהק לפרש כן בדברי התוס'.

יא. אמנם, גם אם כונת התוס' כפשוטו, שבמחילה שאינה עשוי' צידי אדם, אהו רבים
 ומצטלי מחילתא, יש ג"כ למזאז היתר בנדון דידן, אפי' אם הו' ההל נעשה צידי שמים.
 דהרי זה לשון התוס': „דמחילה שאינה עשוי' צידי אדם, לא חשיבא מחילה כולי האי, ואפילו רבנן
 „מ"דו" דאתו רבים ומצטלי מחילתא". ולשון „מורו" מבוחר דבמחילה צידי שמים, מודו גם
 רבנן לר' יהודה. אבל עכ"פ לא גרע מחילה צידי שמים לרבנן, מן מחילה צידי אדם לר". וא"כ
 לפי המבואר בסוגיא סס ע"א, דהיכא דאיכא שתי מחילות מעלייתא לר", או סס ד' מחילות,
 לא אהו רבים ומצטלי מחילתא. וה"ל במחילה צידי שמים לרבנן, דאתו רבים ומצטלי מחילתא,
 אבל היכא דאיכא ב' מחילות מעלייתא, או סס ד' מחילות, ולא אהו רבים ומצטלי מחילתא — אמור
 מעתה, בנדון דידן, אחרי שהם מלד מזרח, והגדר מדרום והגשר מלפון, הם מחילות כהלכה,
 וגם במחילת התל, הגם ברבים בוקעים בו, מכל מקום, עדיין נשארה המחילה, משני לדי מקום
 הנטיעה וההלוך, שאין רבים מהלכים שם, ומלא שיש ב' מחילות גמורות, וגם סס ד' מחילות,
 ובכה"ג, גם ר"י מודה דלא אהו רבים ומצטלי מחילתא. והה"ד לרבנן במחילה צידי שמים.

יב. ולדינא, מאחר שכל הפוסקים זולת המג"א, לא הביאו את דברי התוס' האלו להלכה.
 ולדעת המג"א, גם התוס' לא התמירו, אלא אם יש ששים רבוא בוקעים בו. ולפי מה
 שכתבנו, גם התוס' מודו, ששים שתי מחילות גמורות, שאין רבים בוקעים שם, מכל הלין
 טעמי, נראה ברור, שיכולים לסמוך על מחילת התל בלי פקפוק,
 אף אם הו' נעשה התל צידי שמים. ומה גם שבאמת נעשה התל צידי
 אדם, ולא אהו רבים ומצטלי מחילה.

יג. ועל דבר הזאבטאוויס, יפה כתב מעכ"ה, שטעלים אותם כמה פעמים צום, והרי הם
 דלתות הנעלות. ועל דבר חוטי התלינרף, אם נחשבים כזורת הפתח? כבר חקרי על
 זה הפרי מגדים במשכנות וזה סי' ס"ג ס"ק י"ט, אם הקנים יולאים למעלה מהקנה שעל

גביהם, הנחקק מעט בחוך הקנים, וכבר הקילו בזה בכמה ספרי אחרונים, ואינו מופנה כעת לחפש אחריהם. וכמדומני, שכבר נהגו בכמה עירות, לחשבם כצורת הפרתח, ולא מיקרו צוה"פ שעשאה מן הצד.

יד. ועל דבר העמודים שאלו הוואזאל. כבר כתב החתם סופר להקל בהם, דלא אמרי' ביתא כמאן דמליא דמי. ואם באתי לחוש, לחומרת הגאון בעל מקור חיים ז"ל, דאמרינן בהו ביתא כמאן דמליא דמי, יש לרף לסמוך על העמוד הרחוק ממנו כשמה אמות. כמ"כ הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל בהשבתו סי' י"ח, דלא אמרינן אחי אורח דהאי גיסא ואורח דהאי גיסא ומבטלי ל'. ויש לסמוך על זה, בשעת הדחק ולורך רבים כזה.

סיומא דפסקא דבענין המחיצות, יש להקל ער פי בל האמור.

טז. אמנם יש לחקור עוד, בענין תקון הישר טלמול ע"י ערובי חלרות, וע"י שכירות משר העיר. והן טרע כי בזה"ז רבו מאד מי שאינם מודים בעירוב, והגם דמחללי שבתות בפרהסיא, דינם כנכרים, ומועיל להם השכירות, אבל מה נעשה למחללי שבתות בלנעא, שאין להם תקנה, לא בעירוב ולא בשכירות, כמ"כ הרמב"ם בסוף פ"ב מה' ערובין, דאם הי' מן האפיקורסין, שאין עובדים ע"ז, ואין מחללין שבת בפרהסיא, כגון כל הכופרים בחורה שבע"פ, כללו של דבר, כל מי שאינו מודה במלות עירוב, אין מערבין עמו, לפי שאינו מודה בעירוב, ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כנכרי, אבל מבטל הוא רשותו לישראל הכשר, וזו היא תקנתו. עכ"ל הרמב"ם ז"ל. וישראלים כאלה לא מעטיס הם בעוה"ז בזרעו זה. וההכרח לסמוך בזה על דעת הרא"ש, דמהני שכירות גם בישראל. ועי' מגן אברהם סי' ש"פ, דהרמב"ם מודה דשוכרין ממנו בחול, דלמה יגרע מבטול, אלא דנשבת אסור לשכור (ויש להוסיף על דבריו אלה, דבעי' דוקא בפרועה ולא בשכירות מנכרי דסגי בפחות משום פרוטה). אבל לטון הרמב"ם לא משמע כהמג"א, שכתב: וזו היא תקנתו. משמע שאין לו תקנה אחרת. — ובבב"ל זה, בשעת הדחק, ומפני תקון הרבים, ולהרים מבשול, יש לסמוך על דעת הרא"ש. דהשכירות משר העיר, או משכירו ולקיימו, יועיל גם לאותם שאין מודים בעירוב.

טז. עוד אחת אמרתי להעירו ולעוררו: הן העיר אדעסא הלא נודעת לרבותי עם ורוכלת עמים, ויוכל היות, שששים רבוא בוקעים בה, ונקראת, עיר של רבים, בכל פרטיה, במלא מובן המלה. ואשר על כן, אם יתן ה' ויללח חפצו בידו, להוילח הדבר לאורה, ולתקן כל העיר שיהיו רשאים לטלטל בחוכה, מהראוי להניח חיזה שויר ברחוב אחד אשר בקנה העיר, שלא יהא הרחוב ההוא בכלל העירוב, ויהיו אסורים לטלטל סם, כדן עיר של רבים, שאין מערבין את כולה, שלא תשכח תורת רה"ר, כגודע.

ואסיים בברכה, חפץ ה' בידו יללח. ומלדיקי הרבים, ויהירו כנכובים, וזכות הרבים יהא תלוי בס, כברכת יידו, המכבדו ומוקירו, מבלי הכירו, ויידך כל יראי ה' וחושבי שמו ותורתו, העמוס בטרה ומאפה לישיעה. חיים ברלין החו"ק והגליל.

ב.

צ"ה יום ג' י"ג מ"ח תר"ס, לאחוז י"א,

כבוד הרב הגאון המפורסם החוב"ב סו"ע"ה מוה' חיים טשרנאווין

מו"צ ר"ק ארעסא יע"א שלו וברכה.

מכתבו היקר הגיעני זה בעשרה ימים, ומטרדותי אחרתי השובתי עד עתה, וגם עתה יבואי דברי בקוצר אמרים רק בנוגע להלכה למעשה, ואציע חוכן השאלה כפי שהציע מעב"ת וכן מה שיצבואוי בתוך דברי מעב"ת. וראיתי דברי מעב"ת הנאמרים בהשכל, אבל אין עתותי בידי לפצל בדבריו.

ע"ד אשר חפץ מעב"ת יצירופי, להתיר לנטל בעירו, ע"י שהים סובב לד' מורה וקצת לד' דרום וקצת לד' צפון, ותוף הים הוא גבוה הרבה מן הים, כי הר גדול מתלקט והולך בגובה מקרקע הים ו' מתוך ד', והגמל הוא בקרן מזרחית לפנות, והגמל ייגא גשר ברזל על עמודים קלועים, וככלות הגשר נעשה בידי אדם תל גבוה, שעליו הולכת מוסלת הברזל להוביל משאות מהמלל לבית התיבות של משאות, העומד בדומית מערבית של העיר. וסובב התל לד' צפון ומערב ומערבית דרומית. וככלות התל, עומד גדר של אבנים הנמשך בכל לד' דרום עד בית התיבות לזושים, העומד בקצה גבול דרומית מזרחית קרוב לים. ומכיה"ל הים, ומשכים חוטי התליפון עד בתי הקיץ הבנויים עם ומוקפים חומה, ומשכים עד ממש סמוך לים. ובגד המסלה שעל התל ה"ל, הולכים חוטי התליפון והתלינרף על פני כל אורך המסלה, וחוטי התליפון דבוקים על העמודים, וחוטי התלינרף דבוקים בגד העמודים, על הגביעים היוצאים מהעמודים כידוע, וכמה רוצים להמשך חוטי עלשקטרה מהגדר עד הים במקום שעימדים כפת עמודי התליפון. ובאמצע התל, יש מקומות שמפסיקים דרכים ההולכים לרוחב המסלה לחון לעיר למקומות שונים, וכס אין גבוה עשרה, ויש מהם שרמכס יותר מעשרה, ויש גם בדים לרוחב הדרך שקרין ואספאוויים, שסוגרים בהם הדרך כמה פעמים ביום צעת שהכאהן הולך, להכוס שלא יעברו או שם, ובכליה סגור עם עפי"ל רוב. ובגוף התל, יש ג"כ מקומות שאינם גבוהים עשרה, אך יש גם בגדי המסלה הרים עשויים בידי אדם, והמסלה שם היא כניא באמצע עמוק יותר מעשרה. ובמקום אחד עומד עמוד אחורי כותל, והמעמוד נמשך חוט על הכותל עד עמוד שכולט מן הכותל, ומשם נמשך לעמוד שעומד רחוק ח' אמות מהכותל ומשם נמשך החוט להלן. והאריך מעב"ת בדברים הנאמרים בהשכל, להתיר העיר בטלעול, אם ישכרו הרשות על כמה שנים. וכתיב, שהסכימו עמו הרבנים הג' דק' שבבעזו ודק' בירו ה"ו, וחפץ לדעת גם דעתי בזה, ולרגלי ערדותי ארשום בקוצר הלענ"ד בזה להלכה:

הנה אם הים הוי מחיזה אין להאריך, אחרי שכבר הורו כל האחרונים להקל, וכן נוהגים בכמה עירות. ומה בלע בפלפולים, כי מי ירים ראש להחמיר בזה ובפרט אללנו, שאנו תופסים כשיטה הפוסקים שאללנו אין ר"ה, ובכרמלית, י"ל דכו"ע מודו דלא גזרינן שמא יעלה שרטון, דהוי גורה לגורה, ע' שבת י"א וערוזין ל"ע ע"א דקי"ל שם כרבא בזה ע"ש. ובהא דחיתא בש"ס דף ח' שמא תנטל אשפה ויעלה הים שרטון, נדחקו המפרשים למה הולך תרתי, ופירשו דאו או קאמר וקצתם פירשו דמשום דאיכא תרתי חששו, לזה חששו, אבל לודאי לא חיישינן, ע' באחרונים. והוא קשה, דאי חייש רק לחדא, אי"כ ישארו ג' מחילות ואינו ר"ה. וא"ל שחוששין שמא יעשו שם אח"כ ר"ה באלותו מקום, דכל כה"ג הו"ל לפרוש, כיון שזה עיקר החשש. ובהא דאשפה בר"ה דמייתי הש"ס, שם שאני שהיה לו ר"ה כבר, וכשמנטל יהא ממילא גם שם ר"ה. וגם דא"כ הוי עובא מי יימר, דשמא לא יעלה שרטון, ואף אם יעלה, שמא לא יעשו שם ר"ה, ואף אם יעשו שם ר"ה, שמה ירגישו או בדבר שאסור לנטל. ולזה נלע"ד, שהר"ח ורי"ף והרמב"ם דגרסי דלא חייש מרימר לשרטון, מפרשי דחיישינן לתרתייהו שיעלה שרטון ותנטל האשפה, ולאו ישארו במבוי רק שתי מחילות דהוי ר"ה לרבנן, דקי"ל הכי דבטי ג' מחילות, וגם דהא פרש"י שם שלד אחד היה מתוקן בלחי וקורה, וכשיסתלקו מחילות הללו לא ישאר מחומה. ועי"ל דשפיר חיישינן רק לחדא, דאם יעלה שרטון או תנטל האשפה, ישארו רק שתי מחילות בלמות ובגד אחד תקון לחי וקורה, והוי ר"ה, דהא קי"ל דשתי

מחילות חין ניתנים בלחי וקורה, אבל היכא דאיכא ג' מחילות בלא"ה, ודאי לא חיישינן לשרטון. ועפ"י מיושב הא דמרימר לא חייש לשרטון, לגרסת ר"ח והערך, והקשו הפוסקים דמרימר כמאן ס"ל, דהא רבי לא אמר בה היתר וחכמים אומרים להדיא. ולפמ"ש ח"ב, דעבודא דמרימר, ח"ף אס יעלה שרטון היו גשאים ג' מחילות, ולזה לא חייש לשרטון. ועו"ל, דשפיר גרסינן במרימר חיישינן לשרטון ובגרסתנו, ולזה מרימר פסיק לסורא באחזי, פירש"י ברכות. והס מחילה גמורה. ולכן פסיק משמע שעשה זה בקלה המצוי שכלה לים ולא אכל היס. דאלל היס לא שייך לשון פסיק, ולא עשה שם לחי וקורה, כדי שאף אס יעלה שרטון ישארו ג' מחילות גמורות. ולזה שפיר פסקו הפוסקים דל"ח לשרטון, היכא שיס ג' מחילות בלא זה, וכן פירש המ"מ בפ"י מה' שבת לדעת הרמב"ם, שעשה אחזי בקלה האחר וכמ"ל. וע' בריטב"א בחי' שהציא שני פירושים בהא דלדו ח' כלה לים. וע' ריב"ש סי' ת"ה ובמג"א סקל"א, וחק שיאחר מחילה מעבר השני של היס, מ"מ הרי יהא פרוץ מן הגד יותר מעשר במקום שיעלה שרטון, וכמ"ש החוס' בדף כ"ד פ"ב, הובאו במג"א סי' שס"ג סקל"א להלכה דאסור בכה"ג, והוא פשוט. וכן יש להוכיח קלת מדברי הרמב"ם שכתב, מצוי שכלה לים ולאשפה של רבים, ח"ל כלום שאשפה של רבים חין עשויה להתפנות, ואין חוששין שמה יעלה היס שרטון, וקשה, דהא בש"ס הוא שני דעים נפרדים, דעבודא דמצוי חיתא לחיסור, רק אח"כ חיתא בש"ס דאשפה של רבים חין עשויה להתפנות, וכבר הובא דין זה בפט"ו מה' שבת. והא דלא חיישינן לשרטון הוא מהא דמרימר לגרסת הר"ח, ואין דרך הרמב"ם לכתוב רק כמו שהוא בש"ס וכדוע. אבל לפמ"ש ח"ב, דבא הרמב"ם להשמיענו, דלהכי לא חייש לשרטון רק משום דאיכא ג' מחילות, ולא אסור בהא דמצוי רק משום שחשבו גם לתנול האשפה. ושפיר הדין מפורש בש"ס, מדאלטריך תרוייבו שמה תנול האשפה ויעלה שרטון. ושפיר גרסינן בדמרימר חיישינן לשרטון. ואקלר, אחרי כי חין כ"מ להלכה לכ"ד.

וע"ד הגשר, הגה הח"ס כתב בס' פ"ט, דכיון שיס מחילות תחתיו, לא צמלי מחילתא ע"י מה שרבים בזקעו מלמעלה. חולס המ"ב סי' מ"ב כתב בפשיעות שלריך תקון, וכ"כ עוד אחרונים, וכן לעפ"ד עיקר, דכיון שהגשר שוה עם הקרקע עולם שם, א"כ חין כאן מחילה. דאטו אס יש חלל תחת ר"ה, יצטל מתורה ר"ה ע"י המחילות שתחת הקרקע? ולהלן יבואר בזה עוד, ועכ"ל שהקרקע שלמעלה חין לו שייכות עם המחילות שתחתיו, וה"ה בג"ד. והא דאמרין בערוכין כ"ב, דרבים לא מצמלי מחילות, היינו רק כשהמחילות הן מלמעלה, ותל גבוה י', הוא ג"ב גבוה משארי מקומות, משא"כ גשר שהוא שוה לקרקע. ואף שהגשר עומד על המים וא"כ הוא גבוה מעל המים, מ"מ היס חו הנהר לא עדיפי מצורות ומערות שתחת ר"ה שאינם מצמלים הר"ה. וכ"כ כל האחרונים גבי נהר שנקרשו מימיו, דאי נימא דהקרח הוי דבר קיים, צמל מחילות הנהר כקרקע עולם. ולזה לענ"ד, חין לסמוך על הגשר, אס לא שהגשר גבוה מקרקע עולם עשרה טפחים ועומד על עמודים, או שיס על הגשר גדר, וכמו בכל גשרים הגדולים שראיתי יש גדר ברזל בצדי הגשר.

וע"ד התל, הגה הוא גבוה י"ט והוי מחילה גמורה. ורק יש לדון דרבים מצמלי מחילתא. ואף דקי"ל כרובין דבעשויה בידי אדם לא מצמלי, וכמ"ש החוס' בערוכין כ"ב ע"ב ד"ה ודלמא, מ"מ אפשר היינו רק כשהולכים הרבים בחוך המחילות, אבל לא כשהולכים על המחילות. אבל ז"ה, כמפורש בש"ס שם גבי שבילי בית גלגול שהולכים על המדרגות שהם המחילה ע"ש בפירש"י. וכן בהל המהלקט דמיימי שם שהולכים על התל. וא"ל דהולכים על התל, והמחילות הם לדדי התל, דא"כ גם בג"ד נימא הכי. וכ"כ הח"ס סי' פ"ט להדיא להלכה. אכן בגוף הדין יש לדון בזה, לפמ"ש הריטב"א בחדושו דף כ"ב בשם הרמב"ם, שלריך שיראה עלמו שהוא בחוך מחילות. ואפשר שהאנשים שבחוך העיר מיקרי רוחים ח"ע בחוך מחילות, דאף שהעיר גדולה כג"ו ניכרים

המחילות סביב ונראים לכל מי שיודע מהם וחפץ לראותם, ואף שאלו גובה הצנינים מפסיקים, אבל כשיעלה על הבית יראה, משא"כ בארץ ישראל ובכל העולם שאי אפשר לראות כל היקף המחילות רק כשיסבב את העולם או את המדינה יראה בכל עת מקלט מן המחילות. אבל האשכול כתב בה' ערובין, דבמחילות ביד"ש לריך שיראה עלמו בתוך המחילות אבל ביד"א ח"ל לזה, ועפ"ז מיושב הכל. ובנחל אשכול שם כתב לפרש בן גס דברי החו"ט וריעב"א, אבל בריעב"א ח"א לומר בן, כי עיקר חסר לפ"ז, ובסוגיא שם יש להאריך, אך באשר אין ג"מ להלכה חקלקר, כי כבר הסכימו האחרונים להקל בזה דלא מבטלי כחוצתא, ובפרט בנ"ד לחוכה יותר מג' מחילות שלמות, דאף ה' יהודה מודה דלא בטלי מחילות. והים שמחילתו ביד"ש אינו רק מלך אחד וקלט יותר, וגם בלי ספק יש כמה בנינים על פני חוף הים באופן שאינו פרוץ במלואו לבש, והוא רובא במחילה הנעשית ביד"א, ועיקר סברא דמבטלים מחילה ביד"ש, הוא כמ"ש הח"ס, מדנגטו בתורה על הולאה, וא"כ לא מוכח רק היבא שכל המחילות הם ביד"ש. וע' ירובלמי פ"ח דערובין ה"ח דאר"ל שאין ר"ה רק לע"ל דכתיב כל גיא ינשא, וקשה דהא מ"מ מקוף אוקיטם כדאיחא בש"ס דילן? ויש לישב ואכ"מ. ולכד זה כבר כתב המג"א ס"ה שס"ג דרק ס' רבוא מבטלי מחילתא, והאחרונים הקשו דעדיון יקשה להפוסקים דלא בעי ס"ר? אבל זה אינו דהא חנן נהגין כמ"ד דבעי ס"ר. וכבר האריך בשו"ת בית אפרים לקבוע מסמרות בזה. וע' ח"ס ס' פ"ט, ובאור זרוע ה' ערובין כתב דאף פחות מס"ר מבטלי מחילתא. וע"ד מה שיש בתוך התל מקומות פחותים מ"ט, הגה במקומות שאין בהם עשר אמות, יפה כתב מע"כ"ה להקל ע"פ דברי האחרונים המקילים. וגם יש לדון ע"פ דברי המקור חיים שכתב, שאם אין כנגדו דוורים יש להקל ע"ש. וע"ד המקומות שרחבים יותר מעשר אמות ועובר שם דרך לרוחב התל ויש שם זאסמאווים שאגרים כמה פעמים ציוס וגם בלילה, וכבסגור הוא כלה"פ גמור, רק כשהוא פתוח אין שם כלום. וכתב מעכ"ת לדון ע"פ מה דקי"ל בסו"ה שס"ה ס"ז דמבוי שניעלו בשבת קורחיו או לחיו אם העיר מוקפת חומה מותר לכל השבת אם אינו עומד לסחור מתחלה השבת, והכא העיר מוקפת חומה, ואינו עומד לסחור דהסתירה היא ע"מ לבנות ולנעול עוד הפעם. וז"ל, דמקור הדין הוא מתה"ד סו"ה ע"ג וס' חיירי שהחומה מקפת כל העיר והו' דה"י גמור, והקורה או הלחי עשויים להמבוי שבתוך העיר, ולזה כתב דשרי לאותה שבת, כיון דהו' דה"י גמור, וכמ"ש החו"ט בערובין י"ג גבי מחילה שבין ב' חלרות דהא מחילות חלוטות איתנהו. אבל בנ"ד חט רונים לעשותה מוקפת חומה ע"י לה"פ זה. וגם סברא דסופו לסחור אסור, לפי שמתחלה נעשה העירוב שלא יתקיים כל השבת כמ"ש התו' בערובין ס"ה ע"ב ע"ש, וה"ה הגה. ואף כשהוא סגור יש לדון דלא הו' לה"פ, עפמ"ש ההג"א פ"ק דערובין, שאם הקנה העליון החוב צין שיהיה מזה לזה באמצעיתו פסיל דהו' לה"פ שעשאו מן הלה, וכ"כ האשכול בה' ערובין סו"ה ס"ה ובנ"ד ידוע שהקנה העליון נחתב באמצע היהדות שבלדדים, וכ"כ הח"ס סו"ה ל' להלכה כדברי ההג"א הללו, וכ"כ הפמ"ג במשכנות סו"ה שס"ג סקי"ט להלכה.

ואם הזאסמאווים נעשו באופן שהקנה מונח על קנים שבלדדים, אף שלדעת הח"ס סו"ה ל' הו' לה"פ ככה"ג שהוא פתוח ברוב היום, לפי שכן דרכו של פתח שפעמים פתוח ופעמים נעול, וסגי כעניינך. שיש כאן משקוף לסגרו כשירע, ובנ"ד ג"כ ניכר שיש כאן קנה המוכן לסגרו ע"ג הקנים, והו' לה"פ. אבל לענ"ד העיקר כמ"ש הגו"ב מ"ח סו"ה מ"א דבכה"ג לא מיקרי לה"פ, ולפלא שהח"ס לא הביאו, וכ"כ בשו"ת בנין ליון סו"ה ל"ו בשם הגאון מהר"ג הדלער זל"ל רבו של הח"ס, וכ"כ בשו"ת ברית אברהם סו"ה ע"ז ע"ש. ומ"ש הח"ס הסברא דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי, המוה לענ"ד, דא"כ יהא סגי כשהקנה יהא מונח בארץ, דימא דהו' רק מחוסר קריבה, להניחו למעלה, וכן בכל דבר נימא הכי, ולא יעטרנו לעשות לחי וקורה

דהא חיט רק מחוסר קריבה, ואף חי נימא דאסור בשבת מנד תקון, אבל בג"ד שנועלים כמה
 פעמים בכל יום בל"ה, שפיר הוי לה"פ, ואף לישראל יש להחזיר לנעול, ואף דהוי פס"ר לגבי
 תקון, כבר בארנו בחבורי ח"א סי' ל' דמתקן שרי בפס"ה, מ"מ כיון דחיט רק איסור דרבנן
 מיקרי שפיר ראי' וכמ"ש התו' בשבת ק' ד"ה פירות גבי טבל, ועח"ס סי' פ"ב בזה. והעיקר
 דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי, לא אמרינן רק היכא שע"י הקריבה לא יחדש מעשה
 חדש, רק הקריבה בעלמא, אבל היכא שע"י הקריבה נעשתה מחילה, דקודם שנתקרב הדבר
 לא היתה מחילה, בזה לא אמרינן הכי, וכן בדבר שתלוי במקום, ודחי לא שייך לומר שמחוסר
 רק קריבה, דהרי מ"מ חיט במקומו, וכמו השוחט תודה ולחמה חוץ לעזרה וכדומה. ובהא
 דשבת ק"ד גבי כתיבה חות בטבריא וחות בלפורי, אין לומר דהוי מעשה חדש הא דע"י
 הקריבה יעשה מהם תיבב אחת, דהא אף בשתי אותיות כפולות שאין חיבה כו' כלל ג"כ חייב,
 גדליחא בשבת ק"ג וברמב"ם פי"א מה"ש ה"י, דכיון שיס תבות משתי אותיות חייב על כל אותיות.
 וכיון דאפשר לקרבן חייב, שכן אפשר שיכתוב אות כאן ואות כאן כדי לקרבן. וכן בזה דמנחת
 ג"ז הוי רק קריבה בעלמא ולא חדש מעשה. וע' זבחים ק"ה דמבואר דלא מיקרי מחוסר קריבה
 רק דנקיט בידו ומוכן לאכלו, ולא כשמנוח על הארץ. וי"ל בזה דשבת ק"ד דבשעה שכותב אות
 השני ועוסק בו הרי בידו לקחתו ולקרבו אל אות הראשון, ומיקרי דנקיט בידו. ובהא דמנחות ג"ז
 ללשגא דמחייב שם בגללה כנרוגרות ב' ו' מקומות, אין לדמות כלל להא דמחוסר קריבה, ד"ל
 דחייב כיון שעכ"פ יש כנרוגרות ללוי, וע' תו' שבת ק"ד ע"ב שכתבו ג"כ דלא דמי להתם. והנה
 בחולין ק"ג ע"ב איחא, חלקו לאבד מן החי בחוק חייב מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי,
 ולפמ"ש ל"ל דאיידי שאוחז בידו האבד ואוכלו מעט מעט, והרמב"ם פסק דין זה סתם בפ"ה
 מהמ"א, ואפשר לומר דכיון שכבר התחיל לאכלו וחלקו בידו כדי לאכלו, שפיר מיקרי מחוסר קריבה
 אף במונח על הארץ. ועכ"פ בג"ד, לא שייך לומר מחוסר קריבה כיון שאיטו אוחזו בידו. וע' ירושלמי
 פ"ג דמחילי ה"א, לחלק בין טותן לתוך ידו לכותן לתוך פיו, וע' חבורי ח"א סי' ק"ב [ומהא דזבחים
 יש להביא ראי' למ"ש התוס' בסוכה ל"ט ד"ה עובר שלריך ששהה המזזה מזומנת בידו, וזה מוכח
 מהכא דהיכא שאיטו אוחז בידו מיקרי מחוסר מעשה, ולריך לקרב הברכה אל מעשה המזזה שלא יחא
 הפסק מעשה בזבחים. וע' מג"א סי' ע"ה סק"ח והגר"א ביו"ד בסי' רס"ה סי"א לענין מילה ואכ"מ].
 ולזה לעג"ד אין להקל בזה כשאין הלה"פ מחייב כל היום, ובפרט שרוב הפוסקים

מחמירי, הנו"ב ותב"ש ובר"א והגר"א.

וב"ש מעכ"ת עוד להקל בזה, מלך שיש בחוק החל מערה נכנית מאבנים ולבנים וכיפה
 מלמעלה והולכת המערה תחת כל החל עד ההר שמעבר השני למסלה, ולפ"ז הדין
 מחברת ההר להמסלה, ויש לדון את ההר למחילה. לדעתי אין להחזיר עפ"י, דגדליחא מדבריו
 שמבחוץ אין יוכר כלל כגון המערה. והנה זה ודאי אם יש מחילות תחת ר"ה אין עשיה אותו
 רה"י, כיון שלמעלה הוא קרקע עולם, והרי אף במים הנקשרים כתבו כמה פוסקים להחמיר,
 דבעלו מחילות הנהר, ואף המקילים שם, שעמם מביא דלא ניחא תשמישתיה על הקרת, וגם
 כי סופו להחפשי ולשוב למים, וגם דמוטר לשבור בשבת את הקרת. אבל הכא שפיר ניחא
 תשמישתיה, ואין סופו להפתח, ואסור לחפור הקרקע בשבת לפתוח המערה. וא"כ ודאי בעלי
 המחילות דהוי עפר שאין עה"ד לפנותו. ואין לחלק מלך שיש חלל תחת הקרקע. משא"כ בעפר
 שנתסם לגמרי, דז"ה, דהא בקרת ג"כ יש מים תחת הקרת, בידוע, וגם יש מקומות שהקרת
 פתוח ונדים דרך שם דגים וכדומה, ובכ"ז כתבו הפוסקים לדמות לעפר שיצטל המחילה. וכן
 איחא בערבין ס"א, במערב במערה שנחשבה לו כולה לד"ה, ואם עירב על גבה אין לו אלא
 אלפים מעירובו, ואין נחשבות מחילות המערה כאלו הן מלמעלה. וכן איחא בירושלמי שם: נג
 המגדול גידון כעיר, נג המערה גידון כשדות. וגם מה תועלת במערה שע"ז נקרה ההרים

תקון שבת

למחילה, אחרי כי לפה"ק, יש הפסק גדול בין ההר ובין התל שעליו הולכת המסלה. ובהמה אינו מצוין, דכיון שהמסלה היא על התל, א"כ במקום שהתל גבוה הוא שיהי להסר, וכשהתל נעשה פחות מ"ט, נשאר ההר ממילה גבוה ממנו, וא"כ הוי כמו מחילה עקומה התל עם ההר, ומה בכך. ובפרט לפמ"ש בת"ר שהמסלה הולכת עם בין שני הרים בגובה עמוק יותר מעשרה, וא"כ הגיה ג"כ נחשב כמחילה, וממילה שנעשה התל פחות מ"ט שוב מתחיל גיה עמוק י"ט ושפיר הוי מחילה. ולא חילק לדון בזה, באשר מעכ"ה לא רן בזה; בודאי הדבר עם צדוהו ש"ה לומר כן.

ואשר דן מעכ"ה מלד התלוגרף הנמשך בו. הגה כבר ברכרו האחרונים הרבה אם יש להמקד על ה"ג מוסס לה"פ. ובג"ד יש עוד פקפוק, דהא בין עמוד לעמוד יש שיעור גדול, וא"כ שומד עמוד הת"ג רחוק ממקום זה שאין בתל גבוה י"ט, והתל גבוה י"ט שומד בפני העמוד, והוי כלה"פ שהקנה שומד אחורי הכותל שהחמירו בזה הפמ"א ומקו"ח ותב"ש. ואף שיש מקילים בזה, וע' ח"ס ס' ז"א וס' ז"א, אבל לעג"ד קשה להקל בזה כמו שיבאר להלן בע"ה. אך אפשר בג"ד, שומדים העמודים על התל ולא ב"ד התל. וגם בזה יש לדון, דכיון שהעמודים שומדים על הל גבוה ובחלמט הוא נמוך, י"ל שאין דרך פתח בכך. אך זה יש לדחות, ויש להביא רא' דבשר בבה"ג, מהא דביבא ומהא דליטבא, ואקלר. ומה שהחוט נהון על הגביעיס, הגה לפמ"ל ע"פ דברי ההג"ה לפסול כשהקנה תחוב בחלמטית הקנים, ה"ה הכא פסול, דהא הגביע תחוב בתוך העמוד. ואף דכיון שהגביע אינו רחוק מן העמוד ג"ט, וא"כ י"ל דהוי כלבוד וכהלו מחובר להעמוד, ובעין הא דחיותא בערובין ל"ג כלכלה שבראש החילוק, וע"ש בתור"ה ורבי, מ"מ אינו ע"ג העמוד, רק מלדו.

אכן לעג"ד, דברי הפמ"ג והח"ס ז"ע, דהא הטעם שה"פ פסול מן ה"ד, משום שאין דרך לעשות פתח רק כשהמשקוף מונח על המזוזות, ולא מן ה"ד, וזה שייך רק כשקשור להקנים כגלדדים, אבל כשחוקק בקנה והקנה תחוב בחקק, הרי הוא מונח על הקנה, ומה לי שהקנה יכולה עוד ע"ג המשקוף. והרי בדף י"א גבי כיפה, הוי טה"פ אף דחמירין לר"מ חוקקין להשלים. וכיון שהטו"פ נעשה ע"י חקיקה, א"כ המזוזות הן מנוק והכותל והכותל הרי גבוה הרבה, ובכ"ז שפיר הוי לה"פ. וה"ל דשם מונחות טרות לצנים מיוחדים, ז"ה, דכיון שנתחברו בבנין הוי כעמוד אחד. וכן ק"ל בצו"ד ר"ס דפ"ז, שאם הפתח ממלא כל הדוח חייב במזוזה, משום דתתלים כגלדדים נחשבים כמזוזות. הרי דחשיבי מזוזות אף שכותלי הבית גבוהים הרבה מהמשקוף שעל הפתח, ולא חילקו הפוסקים, ואף אם הבית בנוי מעלים שומדים לארבע והמשקוף קבוע ותחוב בתוך העלים השומדים בזוויה הבית, מ"מ מיקרי פתח. ועירוב מדמינן לדיני מזוזה בזה בערובין י"א ע"ב. אכן בזמנ"ה ס' ש"ג סקכ"ח מבואר, שאין התתלים נחשבים למזוזות ולריך קנים דוקא, וע"ש בצ"ז סק"ז ובפמ"ג. שם בשם הת"ש מ"ש בזה מהא דכיפה. ובמקור חיים כתב דעירוב לא דמי למזוזה, דהא לה"פ מהני בעירוב ופטור ממזוזה. ולעג"ד, אי מהא לא חרי"ה, לדעת הפוסקים דגבי מזוזה בעינן שיהא דלת דוקא. ואף הסוברים ש"ל דלת, י"ל דממי שם האוכר ליר, ע' בלשונות הפוסקים, אבל גבי עירוב קי"ל דלא בעי היכר ליר, כמבואר בר"ף ורא"ש פ"ק דערובין ובשאר פוסקים. ומשום דבירושלמי שם איכא פלוגתא בזה, פסקינן לקולא בעירוב, ובמזוזה דכתיב בקרא לשון מזוזה מלרבינן היכר ליר, שצדוהו זה נקראת מזוזה. ויש לדחות, דלאו דוקא כתבו בס' התו' וש"פ היכר ליר, רק שעי"ה דלת היכר ליר, ואקלר. ובהמה ל"ע בפתח שהמשקוף הוא מן ה"ד אם חייב במזוזה, ובפוסקים לא מוכר חילוק בזה. וז"ל דהיכא דאיכא דלת ממש, ודאי דחייב במזוזה בכל עובי, רק היכא דליכא דלת, ולא הוי פתח רק מלד שיש בו לה"פ, בזה י"ל דלריך כל דיני לה"פ. והרמב"ם והשו"ע השמיטו בחמת דין זה דפתח שממלא כל הדוח מחייב. ואולי הטעם הוא בחמת, משום דקי"ל בס' ש"ג דלה"פ שצדוהו מן ה"ד דפסול, והרמב"ם דמפרש לה בפ"ז מה"ש קרע הוי נאון שיעשה הפתח מן

תקון שבת

הלד, מפרש הא דמנחות ל"ד דאמר רמימר פיתחא דאקרנא חיבי, כפי' ראשון ברש"י שם שהפסח הוא בזויות, ולהכי לא הביא דין זה בהלכות מזוזה, וכ"כ בידות נדרים סי' פ"ו. אכן לפ"י קשה, למה באמת לא פסק כאמימר דהוי בתרא. ואף דרב אשי מקשה שם והא ליה לי' פלימין, מ"מ הרי משמע דגם הוא ס"ל דבקרן זויות הוי פתח, ורק קשה לי' דליכא פלימין. ונראה דהרמב"ם ס"ל דרב אשי פליג על אמימר, והלכה כרב אשי דהוי בתרא. ועכ"פ קשה דמוכח מדרב אשי דבקרן זויות הוי פתח אם הוי שם פלימין. ולי' כמב"ל, דהיכא דהיכא דלת שאני, או שיש לחלק לענין זה בין מזוזה לשבת. ועכ"פ לענין זה"פ שטעמו מן הלד"ל, דהיכא שיש פלימין איז אין דרך הפלימין יהיו גבוהים מהמסקוף, אבל כשהכתלים הם הפלימין, בזה עושים הכותל גבוה מהמסקוף.

ובאמת לולא דברי הפמ"ג והח"ס שפירשו דברי ההג"א, שתחוב בחקק שנחקק בקנה, היה אפשר לפרש דברי ההג"א והאשכול, שתחוב בין שניהם באמצעותן, היינו שמונה בן ביניהם, ואינו נוכל בשביל שהוא מלומד ורחוק ביניהם, או שקשור שם. אבל אם יש חקק בקנים שבדורים, והקנה העליון נוגע בתוך החקק, והחקק נראה להדיא וניכר לכל, ודאי הוי כמשקוף גמור, ומה לנו מה שהקנים עולים קלח למעלה. ופשוט לישן הג"א והאשכול נראה כן, דאי כפי' הפמ"ג, הול"ל שתחוב בתוך הקנים ולא בין הקנים. ואי נימא הכי, מיושב כל מה שהקשיתו בס"ד, ומיושב מה שלא הוזכר חדוש דין זה בפוסקים. אבל מי ירים ראש לחלוק על הח"ס והפמ"ג והביא שם בן גבשס התוספות שבת ג"כ. אבל עכ"פ נזכר לזרף סדרתו להקל, במקום שיש עוד סדרות להקל, ובפרט דבלא"ה רב האי גאון ורי"ף ורמב"ם ועוד ראשונים מפרשים לה"פ שעשה מן הלד, היינו בקרן זויות, ולדידהו שפיר כשר לה"פ שהחוט קשור מן הלד. ובמקור חיים בתקון פרובין כתב להדיא, שאם חקק בקנים ותחב הקנה העליון כשר. ולפלא שלא הביא דברי ההג"א והאשכול שהזכרנו. ואולי היה מפרש דבריהם כמש"ל דלא איירו בחקק. ואף דמשמע שם דאיירי שלא חקק באמצע הקנים רק מן הלד, וחושב מה שלמעלה מן החקק כאלו נוטל, מ"מ בסוף דבריו שם מוכח, דבכל גווני כשר, וגם בתחלת דבריו משמע דכשר אף אם חקק באמצע הקנים, ע"ש.

ועוד נראה, שאין לסמוך על הח"ס משום לה"פ, מלד שהחוט דבוק על הגביע, והגביע רחוק מן העמוד, ובזה לריך שיהא החוט העליון ממש נגד הקנה שבדורים, וכמ"ש המג"א סי' שס"ג סקי"ט, שאף אם רחוק כל שהוא מקנים שבדורים פסול לה"פ, וכמ"ש פירושו במחש"ש שם, דבזה לא שייך דין לבד, כיון דלא עבדי אינשי פתח כזה [ובג"ד גם אי נימא לבד, איז עדיין יהי' לה"פ שעשאו מן הלד, דהא בע"כ נימא שהוא לבד ומחובר להעמוד], וכן מוכח מלשון הרמב"ם וכל הפוסקים שכתבו, שהקנים שבדורים יהיו מכוונים תחת קנה העליון. משמע מכוונים ממש ולא יהיו רחוקים אף משהו.

ולזה לדעתי, ראוי להשתדל להעמיד קנה אחד אלל עמוד הראשון והאחרון של הח"ס שיהא מכוון תחת החוט וכדק"ל שא"ל ליגע. ומה שהחוט דבוק באמצע על כמה עמודים, אין זה מזיק כלל, ובפרט שאינו דבוק על העמוד רק על הגביע היולא מהעמוד, ושפיר אפשר להעמיד שם דלת של קש, ויוכל לחוק קלח בהדלה במקום הגביעים.

והנה מעכ"ת כתב: שהתלפזן הולך על פני כל אורך המסלה, והחוטים הם ע"ג העמודים. ח"כ יש לסמוך בזה עליו משום לה"פ. וכבר הסכימו האחרונים להתיר בזה"פ שלא נעשה לשם מחילה, רק בדרך לראות אולי עומדים העמודים רחוק מן המסלה באופן שיש פירלה

בינתיים ואין חוטלה בזה"פ זה. ומעכ"ת לא דבר בזה. ולא ידעתי למה הולך כח"ר לדון בחיובי
הת"ג אחר שיש שם חטויי התלפיון.

ובמ"ש כח"ר שבמקום אחד עומד קנה מלוה"פ אחורי הכותל, שהחמירו התב"ש והפמ"א,
והח"ס ויעוד החרוגים מקילים. ובתב מעכ"ה, שיש עוד סברא להקל, כי עמוד השני אינו
רחוק עשרה מהתל. ואף להסוברים דפחות מעבר לריך תקון, יש לסמוך על העמוד משום לחי.
ולדעתי ראוי להשתדל לעשות שם שום תקנה שלא יערכו לזה, באשר כי דברי התב"ש והרא"ש
ופמ"א והמקו"ח נראים עיקר לענ"ד בזה. ואף הדעטע שכתב המקו"ח בזה משום דביה"ה נמאן
דמליה דמי, אינו מובן, דמה שייך לזה סברא דכמליא דמי, וגם דלא אמרינן זה רק במקורה ולא
באינו מקורה. וכבר תמהו עליו החרוגים בזה. וכן מ"ש התב"ש הטעם משום היכר, ל"ע,
דהא חיכא היכר בקנה העליון, וכמ"ש הת"ס סי' ל"א ובישו"ע סי' כס"ג. ובבלא"ה ל"ע, דהא
לה"פ הוי כמחילה גמורה מה"ת, כמ"ש הו"א בערובין ו' ע"א ד"ה רב, וכ"כ ע"א ד"ה והא"ר,
והיכן מצינו שגריך ג"כ שיהא צו היכר. ויש להעיר בזה מהירושלמי ספ"ק דערובין, דסך סוכה
שלא נעשה לשם לה"פ אינו גידון כלה"כ, ומשמע דבעי היכר ג"כ, דהא מחילה העומדת מאלהי
הוי מחילה לכ"ע, אף בלא סמכו עליה מבעוד יום. ואף דבלתי בעינן סמיכה מבעוד יום אף
לאזני דס"ל לחי משום מחילה, היינו משום דהוי רק משום מחילה מדרבנן ובעי גמי שיהא היכר
ג"כ כמ"ש הו"א סי' ע"ב ד"ה ארבע, אבל במחילה גמורה לא שייך זה. ולפ"ז ל"ל, דלה"פ
לריך ג"כ קלת היכר. וכ"כ בתו' דף ו' ד"ה רב, שכתבו שגריך שיהא הלה"פ נראה לכל בני
המזבין. אבל לענ"ד יש לדון בזה מטעם אחר, דהא ק"ל בערובין י"א וסמי' שס"ב דבעינן
שיהא ראוי לקבל דלת של קש עכ"פ, וכיון שהכותל מפסיק אינו ראוי לקבל שום דלת ולא מיקרי
לה"פ כלל. ואם עומד בראש הכותל מאחוריו, והקנה העליון שוכב על הקנים וגם על ראשי
הכותל, יש לדון משיקר הדין, דגם ראש הכותל יש ללרף לגורם הפתח וכמו גבי כיפה,
וכמו גבי מזוזה בסו' רפ"ו, דק"ל דראשי הכתלים הוו כמזוזה, ורק גבי שבת מחמירין דליבעי
שני קנים כמ"ש המג"א סי' שס"ג סק"ח. ולזה י"ל, דסגי בשקנה אחד עומד אחורי הכותל,
אבל כשהקנה עומד אחורי המלעיה הכותל, אין סברא לענ"ד לחשוב לזה"פ, ולא עדיפה מפתחי
שימאי דלה הו"א לה"פ, משום שאין דרך לעשות כן. וכ"כ הרא"מ הובא במג"א סי' שס"ב סקי"ח
ובשאר חרוגים, וכן בשו"ת צרות אברהם סי' ט"ז, דכשהקנה העליון מושפע לא הוי לה"פ,
לפי שאין דרך לעשות כן. ואף בדלתות מפורש בש"ס דף ו' ע"ב ובעו"ש סי' כס"ד ס"ב,
דהיכא שהדלתות סתומים בעפר עד שא"ל לטעלם, אינם מתירים המזבין, ומכ"ש בנ"ד שעומד
סתל באמצע. וא"ל דסתירת הכותל אינו מה"ת כשסותר בלא ע"מ לבנות, ולזה מיקרי ראוי
לעול, וכמ"ש הו"א בשבת ק' דעבל אינו ממעט המחילה כיון דמה"ת שרי לטלטל. דז"ת, דח"כ
גם בסתימה עפר ליכא חיבור דאורייתא כשא"ל לעפרה. ועכ"ל כמ"ש הר"ן צפ"י כירה וצפ'
המלניש וש"פ, דמשאל"ג, חמורה משאר איסורי דרבנן והוי כעין דאורייתא. ובבלא"ה לא דמי הא
דראוי לעול להא דבעול מחילות, וענין זה דאין ראוי מדרבנן דורש אריכות ואכ"מ, וע' חבורי
ח"א סי' ל"א בזה. ולזה לענ"ד העיקר שפסול לה"פ, שהקנה עומד אחורי כותל, ובפרט שרוב
הגדולים פוסלים, התב"ש וההו"ש והפמ"א והמקו"ח, ולזה בנ"ד, לריך לסמוך רק על העמוד
השני, ולסמוך על המתירים כשקנה לה"פ עומד רחוק. וגם בזה יש עקולי ופשוטי, כי יש סוברים
שגריך שלא יבעל האויר משני הגדדים את הקנה של הלה"פ. ה"כ ל"פ מ"ש כח"ר
שהחוט נמשך על בליטה מהכותל כעין עמוד, והבליטה מתחלת מן
הקרקע עד למעלה, יש לסמוך ע"ז בפשיטות, דאף המג"א המחמיר בסו'
סמ"ג סק"ח, להלריך בני קנים ולא לסמוך על הכותל, כד"ל כתב שם, שיטלים להגיה הקנה על
בליטה מהכותל כעין עמוד ע"ש. ונראה שאינו מלריך שיהא רחבו שפת, וע' בזה במקו"ח וכו"ה

תקון שבת

רעק"ה סי' ל"ה. חכן אם החוט הזה הוא חוט הת"ג, כבר כתבתי שלדעתי חין לסמוך ע"ז אם החוט דבוק על הגביע היולה מאלמע העמוד, ולריך להעמיד קנה אחר גבוה י"ט תחת החוט. אבל אם החוט דבוק על העמוד, שפיר יש לסמוך עליו, כנ"ל.

ה'יוצא מדברינו: שעל הים והתל והתליפון ועל הדאמשעם ועל הגדר, שהם מחיצות נמורות יש לסמוך בפשיטות. ועל הנשר יש לסמוך אם יש עליו מחיצה י"ט, או שנבנה מקרקע עולם י"ט, או שנמשך עליו התליפון. ובהמקומות שהתל אינו גבוה י"ט ורחבן יותר מ"א אין לסמוך על הואסטאוועס, רק על התליפון אם אינו נמשך שם רחוק מן התל ואינו עומד אחורי התל, או על ההרים שמצדי הדרך, אם אין הפסק ביניהם לבין המסלה ומתלקטים י' מתוך ד'. ועל המוט שנמשך מן הבליטה שבכותל שפיר יש לסמוך אם החוט דבוק על העמוד ולא בצדו, ומוקף לדירה שפיר נקרא, דהלא הגדר נעשה אחר ישיבת העיר. וכן יש בתים שם אצל המסלה כמו"ש בת"ר. וע' גנ"א סי' שני"ח סק"ה, דאף ע"י צה"פ מיקרי לדירה. ואף אם לא נעשו המחיצות לשם היקף הדירה ג"כ מיקרי טוקף לדירה, יעוין בפוסקים ואקצרו. — ולזה שפיר יכולים להתיר באופן זה כשיתוקן באמור, למלשל בה ע"י שבירת רשות וערובי חצרות. ואם יצטרכו לסמוך על הת"ג, אזי יעמידו אצל עמוד הראשון והאחרון, קנה גבוה י"ט המכוון תחת החוט כנ"ל:

וע"ד שכירות רשות, שפקפק הח"ל סי' ח' שלא לשכור על ל' שנה, משום דכיון ששוכרין מהממונה ואין לו רשות וכן להשכיר רק על זמן שיחיה המלך, אבל כשימות ויקום מלך אחר יבטל השכירות, וכן בכל מקום ששכרו מנכרי על זמן, אם מה המשכיר או מדרו לאחר בטלה השכירות, כי חין זאת שכירות נמורה רק הוי כבטול רשות וכלוק, דהא שוכרין חף בשבת. ומתקשה שם ג"כ בדברי הפוסקים ששוכרים רשות משר העיר דהא חין לו רשות בבתי העיר רק בשעת מלחמה, והרי חין לו רשות לערוך מלחמה בכל עת ביראה. ולענ"ד ז"ל, דהטעם הוא שהמלך יש לו רשות לערוך מלחמה בכל עת או הוא עס שריו, ושר העיר הוא שכירו ולקטיו של המלך, והוי כשכירו ולקטיו של שכירו ולקטיו, דשרי לשכור ממנו כדק"ל בסו"ט שפ"ב סי"ח ובמבואר בפוסקים. ומש"ש שלא לשכור ממשמי המלך רק משר העיר, ל"ע לכאורה בטעם הדבר. טוב ה"תיי שכ"כ המהרי"ט בראשונה סי' ל"ד, וכתב שכל משמשי המלך מיקרו שכירו ולקטיו בזה וכ"פ בשו"ע סי' של"ה. ומו"ש הח"ל דכיון דהוי כסלוק ובטול לא מהני לאחר מיתה, לענ"ד העיקר כהפוסקים המתירים לשכור על זמן וחף לאחר מותו, דכיון שאינה שכירות נמורה, דודאי חין רשות לשכירו להשכיר הרשות ומכ"ש שכירו של שכירו. וגם דהא שרי לשכור משכירו חף היכא שכבר רעו לשכור מנכרי בעל החצר ולא רלה, וכמפורש בש"ס דף ס"ד גבי לחמן בר רישתק שלא רלה להשכיר, וכן ק"ל בסו"ט שפ"ב סי"ח להדיא, הרי שאין זו שכירות נמורה, ובכ"ז נתנו לה דין שכירות לענין עירוב, ח"כ ה"ה דמותר לשכור על זמן חרוך, דמה לנו שאין לו כח להשכיר, דהא גם על שבת אחת חין לו כח להשכיר, ובפרט היכא שבעל החצר לא רלה בפירוש, ובכ"ז מותר לשכור ממנו, וא"כ ה"ה על זמן גדול. ואף שהע"ז כתב בסק"ט שבטלה השכירות כשמת חף כהשכיר לזמן, כבר חלקו עליו האחרונים, וע' בפמ"ג שם שגם הא"ר כתב שלא בטלה השכירות במיתה, וכ"כ בעקרי דונים בשם המורח ויעוד פוסקים, ובשבות יעקב ח"ב סי' ו' האריך בזה ומוסיק דשרי. ולזה לענ"ד יכולים לשכור על כמה שנים, ולכתוב בזה פנקס לזכרון ששכרו על זמן כזה.

והנה ה"תיי בשו"ת משיב דבר סי' כ"ו שכתב, דהיכא שיש אנשים שאין מודים בעירוב אינה מועילה שכירות רשות משר העיר, דהריב"ש לא התיר זה רק בדירת נכרי שאינו אוסר מן

הדין, רק שלא ילמדו ממעשיו הנרובים לשכור הרשות, אבל ישראל שאוסר מן הדין לא מהני שכירות כזו רק שכירות בראוי. ולפ"ז יש לחוש בנ"ד, כי בעיר גדולה כאלדעסא בודאי יש בעוה"ר אנשים שאינם מודים בעירוב ומחללים שבת בפרהסיא כפי שאפשר לחשוב. ולכאורה רציתי לומר שישראל מומר עשוהו כנכרי אף לקולא שהינו אוסר, רק שמה ילמדו ממעשיו הנרובים לשכור הרשות ממנו. ואף דסברא דכשפים לא שייך גביה, דהא הוא יודע שכך הדין, כבר כתבו הרשב"א והריטב"א בחדיביהם הטעם דלא פלוג בתקנתא. וכ"כ התו"ר ר"פ הדר דלהכי לא חסרו בלדוקי וכיתי ביחוד אף שהין תשדים על שפ"ד, בכ"ז לא התמירו בהם יותר מבנכרי, כיון שעיקר התקנה היחה בנכרי. ומשמע מזה שבעיקר הדין לענין חיבור הינם אוסרים, כיון שדינם כנכרי אין הירחא דיהא, דאלת"ה לא הורצו לומר דאף דלא שייך בהו סברא דכשפים מ"מ מהני שכירות משום לא פלוג, תיפוק להו שגריך לשכור מהם בשביל שאוסרים מדינא, ועירוב ובעול לא שייך בהם לפי שהין מודים בהם, ולזה גריך לשכור רשות. ועכ"ל דמדינא אין אוסרים דנכרים שוינתו רבנן, ורק משום שמה ילמדו ממעשיו הנרובים שכירות רשות, וע' תבירי ח"צ סי' ט' בזה. וכן מוכח להדיא בתו"ר ר"פ הדר ד"ה הדר, שמבואר מדברייהם דאף חי נימא דכותים גרי חמות הם, מ"מ אינו אוסר על ישראל ביחוד, ובשני ישראלים בני שכירות, יע"ש דברייהם. וקשה דהא כיון שנתגיירו הוו ישראלים גמורים ואוסרים מדינא אף על ישראל אחד. יעכ"ל כמ"ש דכיון שעשאים בנכרים בעלו דירתם וחינו אוסר כלל וכנ"ל. וכן מוכח מהא שזכרין רשות משר העיר אף כשיש מנימוס, וכמ"ש הגינת ורדים סי' כ"ב הובא בבה"ט סי' שפ"ה. וימשמע מזה שהאיסור אינו מגד שאוסר בעלמא, וכן נראה פטות לשנות הש"ס ופוסקים וברמב"ם פ"ב מה"ע, שישראל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כנכרי לכל דבריו והין מערבין והין מצטלין אלא שזכרין ממנו כמנכרי ע"ש. מבואר שדינו כנכרי ממש, כדאיתא בש"ס סי' ג. אכן האבן העזר כתב בערובין סי' ע"ב, דישאל מומר דירתו דירה מדינא ובמקום יחיד יכול לבטל רשותו, כיון שהאיסור הוא רק מגד דענין אותו ישראל, והובא זה בחי' רעק"ה סי' שפ"ה, וכחז שם דבתשובה האריך, וה"ל בחיזה מקום הוא בתשובתו. והנה אין להאבן העזר שם שום ראי' לדבר, ואדרבא מדברי התו"ר שם מוכח דלא בדבריו. ומ"ש הא"ע שם דהא לענין קדושין ובעול ע"ז ורביית הוא כישראל, לא דמי כלל, דהכא חיבור הדירה הוא מדרבנן, ושפיר יכולים לבטל דירתו בזה, דהם אמרו והם אמרו, וגם י"ל דעיקר התקנה היחה בן ישראל מומר לא יאסור. ולענ"ד העיקר כפשטות הש"ס ופוסקים דהוי כנכרי גמור כמס"ל. וגם מ"ש שיכול לבטל, תמוה לענ"ד, דהא פשיט בש"ס שהינו יכול לבטל רשות, ויחיד נימא שיש מקום שיוכל לבטל. יעכ"פ אף לדברי הא"ע ודאי מודה דמהני שכירות רשות משר העיר ושכירו ולקטעו כמו לגבי נכרי, דחי נימא דלא מהני, כל כה"ג הו"ל להפוסקים לפרוש, וממילא אין חלוק בין נכרי למומר, כיון שנאמר הסם שהוא כנכרי לכל דבריו, ומהיכא היתי לחלק, וכמ"ש הרשב"א וריטב"א דלא פלוג בתקנתא בזה והשוו מומר לנכרי, אף דבמומר לא שייך סברא דכשפים, וה"ה הכא אף חי נימא דמומר אוסר מ"מ לא פלוג ומהני לגביה חמותה ששכירות דמהני לגבי נכרי. ולזה לא לענ"ד אין שום חשש בזה ויוכלו לשכור על כמה שנים וכנ"ל.

נחמור המכתב, באשר המעתיק כותב רק לפרקים ובהה הרבה בהעתיקו. והגני דו"ש"ת מרחוק ומנכרו בכ"ט.

מלביאל צבי הלוי מענענבוים חו"ק ה"ל.

תקן שבת

ג.

צעה"י יום ח' ד' מ"ה תר"ס לפ"ק ויילקאוויסק.

כבוד ידידי הרב המאוהב המפורסם חובב משכיל וי"א כו" בשי"ה,

מוה' חיים טשרנאוויץ נ"י מו"צ דק"ק ארעסא.

הדעה"ט כמחפט,

את מכתבו קבלתי, אך כל הקונטרס לא בא לידי עד ש"ק העבר, ועיינתי בו כלילה העבר, ועתה הנני עומד רגלי אחת הן החסום ורגלי אחת חוץ לחסום מדינתנו, כי נקראתי כנחילה לנכסו לפ"פ דמייק, ע"כ למרות חפזי, לא אוכל לבא בארוכה, ואיה"כ בשבוע בשלום אז אעריך את אשר מלאה ידי לדבר בזה. אך צעיקר הדין גם לע"ד נראה כי כוונתו להלכה. ועתה כי עוד לא סדרתי הדברים, לכן הנני מסכים רק עפ"י מה שהעלו הרבנים הגאונים שי'. ואחת בקרה אעיר מה שלע"ד נראה, דכל חשב שרטון הוא רק באותם ימים אשר דרכם בכך לפעמים, ולא ביום גדול כיב השמור, אשר מעולם לא נשמע שהעלה שרטון. וכן נראה מד' רש"י ערוזין ח' א' ד"ה ויעלה כו': כי בן דרכו ומחלקו רוחב הים ונעשה קרקע כו' עכ"ל. מהלשון „וכן דרשו" משמע להדיא דרק דרכו של יום זה הוא כן, אבל לא בשאר ימים שאין יודע דרכם, שמה אין לחשוב לזה. והרבה יש להאריך בציבור, ולמטען כבודו לקחתי עת רגעיים אחדים להשיבו וצבוא דבריו עוד אלינו וכדבדס. וה' זה שלום כנפשו ונפש ידידי דו"ש באהבה,

צבי הירש מוה יפית החופ"ק הנ"ל.

ד.

צפס ד' יום ג' ה' כסלו תר"ס לפ"ק וולאדיסלאוואו.

ישאו הרים שלום וברכה אל כבוד הרב הגאון המפורסם כשי"ה

מוה' חיים טשרנאוויץ ה"י אב"ד דק"ק ארעסא יצ"ו.

הדעה"ה ישלום תורתו כמחפט.

ע"ד אשר בקש מאתי לחות דעתי אודות אשר עלה ברעיוני, להחיר לשאת משא ביום השבת צעירי היא אדעשא, יען שמגד מורח העיר הים מקיפה, וגם חצי דרומה וחצי לפונה. ובקרה מורחית נפוגית כס הנמל ומהנמל יוצא גבר של כרול על עמודים חזקים. וככלות הנבר יעלה תל גבוה ההולך סביב העיר בעגול וסובב את ג' לפונה מערבה, ומערבית דרומית. ואלו נעשו בשכיל מסלת הברזל ההולך עליהם להולך משא מהנמל לבית הנתיבות למבואות העומד כגד דרומית מערבית של העיר. ואם נבנה זה לא כבר, נדר של אבנים ההולך ונמשך עד בית הנתיבות אל הנוסעים העומד בקצה גבול דרומית מורחית לא רחוק מן הים.

והנה כמה שמגד אחד הים מקיפה, כבר מבואר הוא בשו"ע א"ח סי' סס"ג סעיף כ"ט, דיש בזה מחלוקת הפוסקים. דחיתא כס: מצוי שלדו אחד כלה לים ולדו אחד כלה לאשפה של רבים א"ל כלום, שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות, ואין חוששין שמה יעלה הים שרטון. ויש חולקין וסוברין דחיישינן שמה יעלה הים שרטון, ואין כאן מחילה. ומקור מחלוקתם הוא בגי' הגמ' במס' ערוזין (ח' ע"א), דחיתא כס: מעשה במצוי אחד שלדו אחד כלה לים ולדו אחד כלה לאשפה, ובה מעשה לפני רבי ולא אמר בה לא איסור ולא היתר. איסור לא אמר בה דהא קיימי מחילות, היתר לא אמר בה דחיישינן שמה תגעל אשפה ויעלה

היה שרטון כו', ורבען מאי. אמר ריב"א תנא וחכמים חוסרין. אר"ג הלכה כדברי חכמים. איבא דאמרי אמר ריב"א תנא וחכמים מחירין. אר"ג אין הלכה כדברי חכמים. מרימר פסיק לה לסורא בחולי אמר חיישין שמא יעלה הים שרטון, כן הוא גירסה רש"י והרא"ש הם. ואחרי כי מעשה רב, פסק הטור כאומר דחיישין שמא יעלה הים שרטון. וזהו ה"א שכתב הרמ"א שהבאנו, ורבינו יצחק מוויגא ז"ל בספרו אור זרוע הגדול (בהל' עירובין סוף היה קי"א), העתיק ג"כ בדברי הגמ' הג"ל להלכה כגו' רש"י הג"ל דגריס במעשה דאומרי, חיישין שמא יעלה הים שרטון ע"ש. והריב"א בחי' למס' עירובין שם בד"ה מרימר כו' כתב ג"כ דהעיקר כגו' רש"י הג"ל ע"ש. אמנם רבינו חננאל ז"ל בפירושו לעירובין שם גריס במעשה דמרימר, לא חיישין שמא יעלה הים שרטון. וכן הוא שיטת הרמב"ם צפ' י"ו מהל' שבת הל' ה' ועי' במ"מ שם, וכן הוא גו' הערוך ערך חול, וכן הוא דעת הראב"ם חב"ד, חותנו ורבו של הראב"ד ז"ל בספרו האשכול (הל' עירובין אות ס"ה) שכתב, וז"ל: מצוי שלדו אחד בלה לים ולדו אחד בלה לאשפה, באשפה של יחיד חיישין שמא תגטל האשפה, אבל אשפה של רבים גבוה יו"ד הוי מחילה, ולא חיישין נמי שמא יעלה הים שרטון, חזו לן כד גו' הגר"ך ולא כמפרשים עכ"ל.

ולבאורה יש סיעתא לשיטת רש"י והרא"ש והטור הג"ל, מהא דחיתא בירושלמי עירובין (פ"א ה"א) תני ר' הושעיה פתחים פתוחין לר"ה נפתחים נעשה מקומן ר"ה נעלין נעשה מקומן רה". מבואות המפולשים לים כמפולשים לבקעה. וע"כ מבוס דחיישין שמא יעלה הים שרטון, וכמסקנת הש"ס דלן במעשה דמרימר לגו' רש"י הג"ל, וכ"כ מהמ"פ שם עי' בדבריו.

אמנם כד דייקין, אין מזה בוס סיעתא לשיטת רש"י ודעימיה. דהלא באמת הך חששא דלמא יעלה הים שרטון לא זכר בירושלמי בשום מקום, והא דקאמר דמצוי המפולש לים כמפולש לבקעה, אף דהים עמוק הרבה ויש כאן מחילות הים, י"ל עפ"י מ"ש הר"א ממין ז"ל בספרו יראים (עמוד זמנים כ"ח ע"ד דפוס ווילנא) וז"ל: אבל יש ובקעה כ"א אינן לא כר"ה ולא כר"י כו', יש לשאל, הלא הים עמוק עברה ורחב ארבע ומיא לא מצטלי מחילתא, כדאמרינן בהזרק (ק' ע"א) אמר אביי בור בר"ה עמוקה עשרה ורחבה ארבע מלאה מים זורק לתוכה חייב מים לא מצטלי מחילתא. ואין לתרץ מפני שהספיטת בטות על פני המים מצטלי מחילתא, דאי בזה תשמיש הספינה בעל פני המים אוליגו, ח"כ להוי רה"ר, אך הא טעמא דים שאינה רה", דכל חרין עמוק ואינו מבוכע כדי שיתלקט עשרה מתוך ארבע לא הוי רה"ר, ורה"ר לא הוי שאינו טוח תשמיש הליכתו מפני המים, והיינו דתניא צפ' הזרק שם. הזרק מן הים לאסטריטא ומן האסטריטא לים פטור, ר"ש אומר אם יש במקום שורק עמוק עשרה ורחב ארבע, פ"י שמתלקט עשרה מתוך ארבע חייב, פ"י ר"ש מפרש ואינו חולק עכ"ל, מבואר מדבריו דהא דאמרינן דים הוא ככרמלית, דוקא אם אינו מתלקט עומק עשרה מתוך ארבע אבל אם השפוע הוא כל כך שמתלקט עומק עשרה מתוך ארבע הוי כרה"ר וחייב, דלא חזו מיא ומצטלי מחילתא. וח"כ י"ל, דהא דקאמר בירושלמי מבואות המפולשין לים כמפולשין לבקעה, הוא בשאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע, אבל אם מתלקט עשרה מתוך ארבע הוי מחילת הים מחילה מעלייתא ולא חיישין שמא יעלה הים שרטון. וה"ש לפי"ז הא דקאמר בירושלמי שם אחר זה: „וההן שקקה [רחבה] דר' חנן (היה דר צב שהיה מפולש לים) לא לריך ליה"פ (יען שצומק הים) שהוא כמתלקט עשרה טפחים מתוך שלש. (ומחילת הים הוי מחילה, והא דעשה ר"ח להרחבה לורת הפתח במקום שהיתה פתוחה לים הוא רק) תקנה תיקון צו כדי להתיר צהים שלמטן. וזהו דלא כפי' הפ"מ שם, ועי' בק"ע שם. ולפי"ז מבואר מהתמא דהאי ירושלמי, דלא חיישין שמא יעלה הים שרטון וכגו' הר"ח והרמב"ם ז"ל ודעימם שהבאנו.

הן אמת דרש"י צפ' הורק שס, לא ס"ל צפירושא דהך צריימא כפי' היראים הג"ל, דז"ל שס
 ,,ר"ש אומר אם יש בים במקום שזרק גומא מיוחדת לצדה עמוקה עשרה ורחבה ד'
 רה"י לעומה היא ולא הוי כשאר ים, אע"ג דים נמי עמוק הוא" עכ"ל, הרי דס"ל לרש"י
 דדוקא בגומא עמוקה צקרקעית הים עשרה טפחים ורחבה ארבע, הוא דס"ל לר"ש דהוי
 רה"י, אבל הים אף בעמוק הרבה דמתלקט עשרה מתוך ארבע לא הוי רק כרמליה. ובאמת
 ר"ש ורבנן פליגי. וכן הוא שיטת הרשב"א בחי' למס' שבת שס בד"ה ר"ש אומר כו, וע"ש מה
 שהאריך במחלוקת הרמב"ם והראב"ד ז"ל צבור עמוק עשרה ורחבה ד' כרמלית עי' בדבריו.
 ועי' בגמ"א (בי' שמ"ה ס"ק י"ד) שהביא בשם ג"א בשם רה"מ [וגרסה שזה הוא ר"ה
 ממיין שהבאנו] כדברי היראים הג"ל, וגרסה דס"ל להגמ"א כן להלכה. ומדבריו שס (ססר"י)
 משמע, דס"ל לחלק בין צור עמוק עשרה ורחבה ד' ומלאה מים דהוי רה"י, אבל ים אף
 צכה"ג הוי כרמלית וכשיטת רש"י שהבאנו, ז"ע כעת, וז"ל לשיטת רש"י הג"ל, דים הוי
 כרמלית אף דעמוק עשרה מתוך ארבע ומיא לא מצטלי מחילתא, אפ"ה לא הוי כרה"י, עפ"י
 מ"ש הרשב"א בחי' לעירובין (כ"ב ע"ב) בד"ה חלימא כו' בשם רבו הרמב"ן ז"ל, דהא
 דהוי רה"י מה"ה, היינו דוקא כל שרוחה עלמו תוך המחילות דאע"ג דגבי שבת לא צעינן
 מחילות הניכרות, אפ"ה צעינן שיראה עלמו מתוך המחילות ע"ש, וכ"כ עוד שס (כ"ד ע"ב)
 בד"ה הין מחילה, וכ"כ עוד בחי' למסכה סוכה (ד' ע"ב) בד"ה ח"ל רבא כו' דמחילות
 הים לא חשיבי מחילות, לפי שאין נראות ונכרות ואין האדם רואה עלמו בתוך מחילות,
 ע"ש שכ"כ בשם רבו הוא הרמב"ן, וה"כ אף דהים הוי מחילה למצוי המפולשת לים אם
 הוי הים עמוק עשרה מתוך ארבע, ככ"ו הים גופיה אחרי שרצח הרבה מהר והעומד על
 הים כספינה חינו רואה שפתו מפני מרחקו הרב, אין זה מחילות למהו רה"י, ועי' בחומ'
 במס' עירובין (כ"ג ע"ב) בד"ה דילמא כו' שהקשו לרבנן דס"ל שס דלא אתו רביס ומצטלי
 מחילתא, א"כ כל הרץ ישראל העשה רה"י ע"י סולמא דזור דמקיף לה מהך גיסא ומחילתא
 דגדר מהך גיסא, ובצל נמי דמקיף פרת מהך גיסא והגלת מהך גיסא כדחמרי' בגמ' שס,
 ולא אתו רביס ומצטלי מחילתא, ע"ש מ"ש לתרן בזה. ומבואר מדבריהם, דלא ס"ל כשיטת
 הרמב"ן והרשב"א הג"ל, דכל שאינו רואה עלמו תוך המחילות לא הוי רה"י, דלולא כן, לא
 מקשו לפי המסקנא מיד. וז"ל, דחזלי כשיטת הר"א ממיין הג"ל [שהוא היה ג"כ מצטלי הסוכ'].
 דהטעם דהים הוי כרמלית ולא רה"י, הוא משום דחינו מתלקט עשרה מתוך ארבע, אבל בעמוק
 הרבה דמתלקט עשרה מתוך ארבע הוי ים ג"כ רה"י, ולא צעינן שיראה עלמו תוך המחילות,
 ושפיר הקשו. ועי' ביחולמי עירובין (פ"ח ה"ח) דחיתא שס: ר' אליעזר שאל לר' יוחנן הין
 פאסרום [הך מקומום המוקפים הרים]. ורק מהוכה לה"ר חו' מר"ה לתובה [מהו], ח"ל
 על דעתך אין רה"ר לעולם [שהרי כל העולם מוקף הרים וים אוקיטם, וכקושיה הש"ס דילן
 בעירובין (כ"ב שס) דכולי עלמא נמי מקיף אוקיטם], ר"ל אומר לעולם אין רה"ר עד שהתא
 מפולשת מסוף העולם עד סופו, מיחלק שיטת ר"ל דחמר אין רה"ר צבוח"ז אלא לעת"ל שחמר
 כל גיה ינשא [וכל הר וגבעה ישפלו, ויהי' העולם מפולש]. מבואר בזה, דפליגי ר"י ור"ל בהך
 פלוגתא דהר"א ממיין והרמב"ן הג"ל, דלר"י דס"ל דיש רה"ר בזמן הזה, ולא חש ליה דהרים
 ואוקיטם מקיף את העולם, ע"כ ז"ל, דכל שאינו רואה עלמו בתוך המחילות לא הוי רה"י,
 ולר"ל דחמר דאין רה"ר צבוח"ז, הו' למאי דקאמר דאין רה"ר עד שהתא מפולשת מסוף העולם
 עד סופו, ע"כ ז"ל דאף שאינו רואה עלמו בתוך המחילות, הוי ג"כ רה"י. והא דים הוי כרמלית,
 הוא כמ"ש הר"א ממיין הג"ל, דזה הוא כשאינו מתלקט עשרה מתוך ארבע, ובאמת ז"ל לר"ל
 הטעם דים הוי כרמלית, משום דס"ל דמים מצטלי מחילתא, ופליגי אדחז"י בש"ס דילן במס'
 שבת (ק' ע"ה) שהבאנו לעיל. דהל"ב, תיקבי על הא דחמר ר"ל דאין רה"ר בעולם הזה

אלא לעת"ל שנאמר כל גיח ינשא, אחתי לא יהיה דה"ר גם לעת"ל דהלל הוה אוקיטוס מקיף את העולם, ואין סברא לומר דאין בשפת האוקיטוס מחלקט עומק עשרה מתוך ארבע, וכדמוכח ג"כ מהש"ס דלין (שם כ"ב) דמקשה, כולי עלמא נמי מקיף אוקיטוס. אלא ע"כ ז"ל, דר"ל ס"ל דמיא מבטלי מחילתא, ולפי"ז י"ל דהא דקאמר הירושלמי (בפ"ה) בפשיטות דמבואות המפולשים לים כמפולסין לבקעה, הוא משום דהירושלמי לשיטתו אויל דס"ל דמיא מבטלי מחילתא, והא דקאמר וההן שקקה דר"ח כו' מילתא אחרייתא היא, וכפי' הפ"מ שם, אבל למאי דקיי"ל כהש"ס דלין דמיא לא מבטלי מחילתא, מבואות המפולשים לים הוי כרה"י ולא חיישינן שמא יעלה הים שרעון כשיטת הר"ח והרמב"ם הכ"ל, ועי' ברש"י עירובין (ח') שם, שכתב וז"ל: אשפה גבוה עשרה ויש שפתו גבוה עשרה עכ"ל. ולדעתו כונת רש"י ב"אמר, ויש שפתו גבוה עשרה" היינו מקרקעית הים עד למעלה, דהיינו שיש בשומקו עשרה אלל שפתו, אבל אין כונתו שהיה שפתו גבוה עשרה מן המים, אשר בלחמ כן הבין המהרי"ט בתשובה (ח"א סי' ל"ד) בד"ה ויש מקום כו' ופלפל בזה הרבה. ול"ע דבריו דב"אמת הטובה בדברי רש"י כמ"ש.

היוצא לנו מכל הכ"ל, דהר"ח והרמב"ם והערך והרא"ב ז"ל דשם הגרי"ך כולהו ס"ל להלכה, דלא חיישינן שמא יעלה הים שרעון, וכפ"ס ה"ש ו"ע. ואף דהרמ"א החמיר בדעת רש"י והרא"ש והרי"ט וה"א ז"ל הכ"ל דחיישינן שמא יעלה הים שרעון, י"ל שזה הוא דוקא היכא דשפת הים אינו גבוה מן המים עשרה, רק כהוא עמוק עשרה, אף דמחילת הים הוי מחילה ומיא לא מבטלי מחילתא, מ"מ אחרי דיש לחוש שמא יעלה הים שרעון, ואז ליכא מחילה, אבל היכא דשפת הים גבוה מן המים עשרה. אף לרש"י ודעימיה, מטלעלין במצוי כה"ג, דאף אם יעלה הים שרעון, יש כאן מחילה גבוה עשרה. ואף דהמהרי"ט ס"ל בדעת רש"י, דאף בכה"ג יש לחוש שמא יעלה הים שרעון, בזה יש לנו לסמוך על הר"ח ודעימיה שהבאנו, אחרי שיש מקום לומר דבכה"ג כו"ע ס"ל דמטלעלין, ובפרט שהמהרי"ט בעלמו בסוף התשובה שם כתב וז"ל: בזה נשאלו ונחגטו לפני מעשה ומצרך הדברים גזכרתי מעשה בטבריא שרחובה פתוחה לים, והיינו מטלעלין בכל העיר ובכל הרחבה על פי זקנים, אשפי' שפרולה יותר ממאה אמה עכ"ל, וגם הפ"ז ב"א"ח (שם"ג שם) שהחמיר כהרמ"א, מסיק, דאם יש מדרון ביבשה על הגנה, נחשב אותו מדרון במקום מחילה, אם הוא מתלקט עשרה מתוך ארבע ע"ש. ו**זוה** שכתב כבודו, דעומד לנגוד דברי המ"א שם (שם"ג סק"ג), שכתב להחמיר בדעת החוס' בעירובין (כ"ב ע"ב) בסד"ה דלמא כו' שכתבו, דמחילה שאינה עשו' בידי אדם אינה מחילה ואחו רבים ומבטלי מחילתא. ומפני כן כתב המ"א, דבמקום שהספינות טוברות שם לנמל לא הוי הים מחילה, אחרי שהוא מחילה הנעשה ביד"ש, אחר רבים ומבטלי מחילתא. הגה בלחמ כבר הקשה האורח חיים בתי' לעירובין שם על דברי החוס' הכ"ל, מדברי הגמ' שם, דבשי רחבא מרבא הל' המחלקט כו' אליבא דרבנן לא תיבטי לך כו'. הלא בתל המחלקט דהוי מחילה הנעשה ביד"ש גם רבנן ס"ל דאחו רבים ומבטלי מחילתא, ע"ש מ"ש בזנות החוס', ובבר האריכו גדולי האחרונים בדברי החוס'. ולדעתו נראה בזנות החוס' בזה הוא כדברי הרא"ב ז"ל אב"ד בספרו האשכול שם שהבאנו לעיל. שכתב, וז"ל: ואיכא לעינא בזה מילתא, דים אוקיטוס מקיף כולי עלמא, וא"י מקיף סולמא דנור ויבבל פרת ודגלת. ואמרין לקמן (כ"ב ע"ב) דלא מהני לבטל ר"ה, אלמא מחילות ביד"ש לא עבדו רה"י אי בקעי ברו רבים, לא מספקא לן אף הו' בקעי ברו רבים לא מבטלי מחילות ביד"ש, מיהו כל זמן שאינו רואה המחילות העשויות ביד"ש המקיפות השטח אמרינן אחו רבים ומבטלי דל"ה

רה"ר היכי משכחת לה, לאפוקי מחילות הנעשות ביד"א, אף אם לא נראו לעומד באמלט, שהשטח רחב מאד, מהני לשווי' רה"ר, ולא אתו רבים ומבטלי מחילתא, עכ"ל. ודבריו אלה, הם קצת כדברי הריטב"א בשם הרמב"ן שהצאנו לעיל דבעינן שיראה עלמנו תוך מחילות, אבל הוא ס"ל דזה דוקא במחילות הנעשות ביד"ש אבל במחילות הנעשות ביד"א לא בעינן שיראה עלמנו תוך מחילות. וי"ל דגם שיטת התוס' כן היא, דמ"ש דמחילה שאינה עשויה ביד"א לא חשיבה מחילה כולי האי, ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחילתא, זה הוא דוקא כמה דמיירי התוס' שם, כשאינו רואה עלמנו תוך המחילות, כמו סולמא דאור לענין א"י, ויש אוקימוס לענין כל העולם, אשר מזה היה עיקר קוביטת התוס' שמה, אבל אם רואה עלמנו תוך המחילות, אף התוס' ס"ל כהראב"י אב"ד הג"ל, דאף במחילות הנעשות ביד"ש לא אתו רבים ומבטלי מחילתא. ולפי"ז אולי כל הקוסיות שהקשו גדולי האחרונים על התוס' הג"ל. ואחרי כל אלה, אין כאן מקום למה שהחמיר המ"א, שלא לסמוך על מחילה הים, שהיא מחילה הנעשה ביד"ש במקום שהספינות עוברות להגמל, דאתו רבים ומבטלי מחילתא. דהרי העומדים על היבשה רואים עלמנו תוך המחילות. ובכה"ג אף במחילות הנעשות ביד"ש, לא אתו רבים ומבטלי מחילתא, כמ"ש הראב"י אב"ד הג"ל, ואף התוס' כווננו לדברים אלה, וכדאי רבנו הראב"י אב"ד רבו של הראב"ד, לסמוך עליו להקל בזה. וזה ברור ונכון בעזה"ת.

ורבאורה יש לשדות בזה נרגא, דהא כל זה לא שייך אלא אליבא דרבנן, דס"ל בעירובין (כב) שם, דלא אתו רבים ומבטלי מחילה. ור"א שם (כ' ע"א) ס"ל להלכה ברבנן בזה, אבל לר' יהודה דס"ל שם דאתו רבים ומבטלי מחילתא, ור' יוחנן ס"ל להלכה כוותי' דר"י שם, ומש"ה אמר שם, בירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, דאתו רבים ומבטלי מחילה ע"ש בנמר"א—לא שייך כל אלה. והרמב"ם בפ"י מהל' שבת הל"ג פסק כרבנן, דלא אתו רבים ומבטלי מחילתא, ומש"ה פסק שם (הל' י') דכשמכשיר רה"ר בדלתות, א"ל שיהיו הדלתות ננעלין בלילה, אלא לריך שיהיו ראויין לנעול, כשמואל ור"ג שם (י' ע"ב), א"כ לרוב הפוסקים דס"ל להלכה כר' יוחנן אליבא דר"י דאתו רבים ומבטלי מחילתא, וכשמכשיר רה"ר בדלתות, לריך שיהיו ננעלות דוקא בלילה, כמבואר כ"ו בטור וב"י שם (ס' שס"ד) ובשו"ע שם (סעי' ב'), ודעת הרמב"ם הג"ל הביא שם רק בשם י"א ע"ש. ולדידהו בודאי יש להחמיר ולומר, דבמקום שהספינות עוברות לגמל לא הוי הים מחילה דאתו רבים ומבטלי מחילתא. ועל המג"א יש לחמוה, מדוע בחר להחמיר בזה, עפ"י דברי התוס', יותר הי"ל להחמיר עפ"י דברי הפוסקים הג"ל שהמה הרבים.

אמנם אין לחוש גם לזה. דהנה הריטב"א בחי' לעירובין שם (כ"ב) בד"ה כאן כו', כתב על דברי ר"י דאמר: ירושלים חילמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רה"ר, וז"ל: "ומ"מ לא אמר ר"י אלא בירושלים וכיוצא בה דבקעי בהם תמיד להדיח והדרך סלולה שם לרבים להשתמש לעבור שם תמיד, אבל במבואות המשולשין לרה"ר שאין בקיעין הדירה וסלול להדיח, אע"פ שבוקעין בה לא מבטלי מחילתא דפתחים, והראי' ממחילתא דפ"ק (ו' ע"א) דחגיגה ות"ק אליבא דב"ה, דאיפליגו בי"ד מערבין רה"ר, דחגיגה מכשירו בבלת אחת מכאן ואע"פ שאינה ננעלת, ולת"ק אפי' בלילה, ולא פליג עליה ר' יוחנן, דהרבא פרכינן ההם מהא דר"י דירושלים, ומשום האי פירכא אוקימנא במבואות המשולשין לר"ה, כלומר שאין הדרך סלולה שם, אלמא מודה ר"י בזה, ולא עוד אלא בזה"ה שקלה ועריא אליבא דר' יוחנן הוא דאוקימנא בהכי, ומימרא דר' יהודה דאוקמה בבקעה מכאן ובקעה מכאן, ואולי לר' אליעזר תלמידו הוא ס"ל בזה כרבנן, דלא אתו רבים ומבטלי מחילתא אפי' במקום שהדרך סלולה, שאין להם מעבר, והא דפסי ביראות ג"כ הדרך סלולה

היא לזמן שבזרין בה דבקעי בה רביס להדיא, כאדס שבזר דברטו הסלולה". עכ"ל.
 וכמו"כ ה"ג מחילת הים, אף שהספיטות עוברות לנמל, אין זה דרך סלולה כמו רה"ר ממש.
 ובכה"ג אף לר' יוחנן אמרינן ללא אהו רביס ומבעלי מחילתא, ומשו"ה פסקו העיר ושו"ע
 שם (רס"ג ס"ד) דמבוי המפולס בשני ראשיס לר"ה מהבשרי בטה"פ מולד אחד ולחי או
 קורה מז"א, ולא אמרינן אחרי בשני רה"ר בוקצין בהמבוי משני לדיו, אהו רביס ומבעלי
 מחילתא, והיינו כמ"ס הריעב"ה. ועי' בתוס' שם (י' ע"ב) בסוד"ה והאמר רבה טו'
 מ"ש בזה. ועי' מ"ש בזה האור וזוהי (הל' עירובין סוף אות קכ"ט) שהאריך בדעת ר'
 יוחנן דירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות טו' כמאן ס"ל, ועי' בתוס' שם (כב) בד"ה
 חייבין טו' ובחי' הריעב"ה שם בד"ה דרבנן טו' מ"ש בזה. ויש לפלל הדבס עפ"י
 דבריהם וקלרתי כעת.

והנה כתב בדבריו, דבלד אחד יש מקומות פרטות פחותים מעשר אמות ולדברי האבן שזר
 שם (טו' ס"ה ס"ב) א"ל שזס תקון, דכתב שם, דדוקא במבוי שנתקן בלחי וקורה
 בזה אוסר בשו"ע שם בפרטות ד' אס בקעי בה רביס. אבל במבואות שלנו שמוכשרים בטה"פ.
 אפי' נפרטו כמה פרטות עד י' אמות שרי ע"פ. וכבודו כתב כי הכ"א חולק על הא"ע ודעתו
 כהמ"א שם. ויב"ש מכריע כא"ע, וכפרו ב"אובי"ש לא נמלוו אללי ולא אוכל לדעת דבריהם
 בזה, אמנס בחי' בית מאיר על אר"ח שם, השני על הא"ע הנ"ל, וכן בשו"ה משכנות
 יעקב חאו"ח טו' קי"א דחה דברי הא"ע מהלכה עי' בדבריהם. ורק אח זה טול לומר עפ"י
 מה שראיתי בביאור נחל השכול על ס' השכיל (הל' עירובין אות ס"ג אר"ק ע"ז) שכתב בשם
 ספר גאון יעקב, דהא דמבואר בגמ' שם (י' ע"ה) ובשו"ע שם (ס"ב) דפרלת מבוי מן הגד
 היכא דבקעי בה רביס אסור בד', זה דוקא במבוי עקוס, או דרך רביס מרה"ר מניסת המבוי
 במפולס, או בעקוס להאי פרלה, זה מקרי בקעי רביס ואוסר בד', אבל פרלה מן הגד שאין
 דרך רביס לעבור מולד זה לגד שכנגדו לר"ה, ואין לורחו במפולס או במבוי עקוס, אינו אוסר
 זה אלא ביותר מד', ובפרט עירות שלנו שלרוב הפוסקים לא שייך דין מבוי עקוס, ולהכי סתמו
 ר"ה בדרי' ורב חנן ור"א דמבוי מלדו בעשר, ואין יולא מן הכלל אלא מפולס ומבוי עקוס,
 ומשו"ה לא כתבו הרי"ף והרמב"ם ז"ל דדין פרלת מבוי, רק דפרלת יותר מעשר אוסר, ודין מבוי
 עקוס, ולא הזכירו דפרלת מבוי כשבקעי בה רביס אוסר בד', אף דמבואר בן בגמ' בהדיא. אלא
 ע"כ הטעם כמ"ש, ע"ש בדבריו שהאריך בזה, וכבר קדמו בזה הפנים מאירות (ח"א סי' כ"ה),
 ע"ש שהאריך בזה. וקושיה הא"ע על המג"א הקשה ג"כ שם. וה"כ אחרי שכתב כתי"ר שכל
 העיר מוקפת מחילות, אס נימא דהמקום שיש בו הני פרטות פחות מעשר הוא כמו מלדו, יש
 להתיר כמ"ש הג"א הנ"ל אף דבקעי בהו רביס, אחרי דהעומד מרובה על הפרון, ועי' במג"א
 שם (שס"ה סק"ג) שכתב, דהא דמבואר בתוס' שם (י' ע"ה) בד"ה אחד טו' דמבוי שנפרץ
 מרחבו בעשר, וכן הוא להלכה בשו"ע שם (סי' כ"ג ס"ג סעי' ל"ד), זה הוא דוקא כשהקורה
 מונחת ברוח רביעית מקלה לקלה, או כשנפרץ מהסתימה שברוח רביעית אשר ברוח זה הוא
 הפתח, ג"כ שרי, אבל כשהקורה מונחת על הפס, או אס יש ד' טפחים בין הפס לכותל אסיר,
 דבעינן קורה ע"ג מבוי וליכא. ולזה כוון העור ורי"ו, והא דמבואר בגמ' דמונה, מיירי שמתוקן
 בלחי בלד הבתים ע"ש בדבריו, והאבן עזר שם, וכן הגתיב חיים (אשר כביז השו"ע שם)
 הקשו עליו בזה, מדברי הגמ' שם (י' ע"ה) דמקשה על הא דאמר רב מבוי שנפרץ מלדו בעשר
 מרחשו בד', מ"ש מלדו בעשר דאמר פתחא הוא מרחשו גמי נימא פתחא הוא. ומאי קשיא, נימא
 דהא דאמר רב מרחשו בעשר, מיירי במבוי שמתוקן בקורה והקורה אינה מונחת על כותלי המבוי
 מקלה לקלה, רק שהקלה השניה על הכתימה, ומשו"ה כשנפרץ הסתימה לגד הכותל, ויש ד'
 טפחים בין הפס לכותל אסור, משום דהשתא מונח הקורה על גבי הפס, ואין קורה ע"ג כותל

מבוי צעינן, ע"ש שהניחו בל"ע. ונ"ל ליטב קושיא זו. דקן אמת דרבא בס' ח' ע"ב ס"ל דצעינן קורה ע"ג מבוי, וכן הוא להלכה בשו"ע שם (סי' כס"ג סעי' י"ד), אמנם מבואר דצ"ח דגב"א ז"ל (שם סק"ל) דהטעם הוא משום דקיי"ל קורה משום היכר, ע"ש היטב. וכן משמע מדברי התוס' שם (ט' ע"ה) דג"ה שאין בו, ורבא ס"ל דאמת דקורה משום היכר כמבואר בס' בגמ' (ח' ע"ב), אבל למאן דס"ל קורה משום מחילה, לא צעינן קורה ע"ג מבוי דוקא, ומשום ס"ל לרב חזקא שם, דאם נעץ שתי יתדות בשני כותלי מבוי מוצחן והניח קורה על גביהן לדברי האוסר להשתמש תחת הקורה משום דחורו הפנימי יורד וסותם, מותר כאן להשתמש במבוי כזה. וכן הוא בירושלמי שם (פ"א סה"א) ר"ז בשם ר"ח יתדות היוצאות מכותלי מבוי, אדם נותן עליהם את הקורה ומתיר את המבוי. והוא משום דס"ל קורה משום מחילה, ורבא דפליג עליה דר"ח בזה בש"ס דילין שם, הוא משום דלשיטתו חז"ל, דס"ל קורה משום היכר, והנה דק"ח ע"ב שם, פליגי רב ושמואל אי מותר להשתמש תחת הקורה, דרב ס"ל מותר להשתמש תחת הקורה, ופליגי בגמ' תרי לישנא ללישנא קמא טעמא דרב בזה הוא משום דס"ל קורה משום היכר, וללישנא בתרא ס"ל לרב ג"כ קורה משום מחילה, וס"ל דחורו החיצון יורד וסותם ע"ש בגמ', ובאמת השיקר בלישנא בתרא, דהרי בריש עירובין אמר רב דטעמא דרבנן דס"ל שם במתני' דמבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה יומעט דלפי מפתחו כל היכל. ורנב"י שם (ג' ע"ה) פליג עליה דרב, וס"ל דטעמא דרבנן הוא משום דקורה משום היכר. וכן פליגי בזה רב ור"א בירושלמי (רפ"ה) שם בטעמא דרבנן. מבואר מזה דרב ס"ל קורה משום מחילה ולא משום היכר, ובש"ס דילין שם (ח' ע"ב) איחא דר"כ רביה דרב ס"ל להדיא דקורה משום מחילה, ומסתמא רב כרביה ס"ל. וא"כ לא צעינן לפ"ז לרב קורה ע"ג כותל מבוי דוקא, וא"כ אין כאן קושיא הא"ע על המג"א הג"ל דשפיר פריך הגמ' שם (ו') מ"ש מלדו דאמר פתחא הוא מראשו נמי פתחא, ולא מני לשטוי דמירי במבוי שנתקנה ע"י קורה, ומשום פרעה בד"ע אוסר, דקורה ע"ג מבוי צעינן, דהא הגמ' עליה דרב פריך דהוא אמר מימרא זו, ורב לשיטתו, דס"ל קורה משום מחילה לא צעי קורה ע"ג כותל מבוי דוקא, אבל לדין דקיי"ל דקורה משום היכר, וצעינן קורה ע"ג כותל מבוי, שפיר כהב המג"א חס הקורה מונח על הפס האוסר הפרעה בד"ע דקורה ע"ג כותל מבוי צעינן, אמנם מה שהקשה על המג"א הג"ל הא"ע הג"ל מהא דתני בירושלמי עירובין (פ"א סה"א) רשב"א רשב"א מבוי שיש לו שני פתחים נותן קורה בחד מהן ומתיר, והרשב"א בעצה"ק שער ב' דין ב' פסק כן להלכה, וכאידך ברייתא בירושלמי שם דתני, מבוי שיש לו ארבעה פתחים נותן קורה בחד מהן ומתיר. זו הוא קושיא עלומה, דהא חף דקיי"ל דקורה ע"ג כותל מבוי צעינן, מ"מ במבוי שיש לו שני פתחים ואף ארבעה, סגי כשנותן הקורה בחד מהן. וע"כ ל"ל דדוקא כשהקורה נתונה לחוץ מכותלי המבוי כדן דנעץ שתי יתדות שהבאנו, הוא דלא מהני, יען שאין הקורה נתונה ע"ג מבוי כלל, רק מחולה לה ע"ג יתדות, אבל חס הקורה נתונה ראש האחד על כותל מבוי ממש וראש הב' על כותל הסתימה שבאמצע רוחב המבוי בין פתח לפתח שפיר דמי, דהוי שפיר קורה ע"ג כותל מבוי, ועי' בחי' הריטב"א שם (י' ע"ב) דג"ה לא שבקי בו' שכתב ג"כ להלכה בהרשב"א בעצה"ק הג"ל, ולא זכר לתך בירושלמי, ודברי המג"א אלה דחויים מהלכה.

וע"ד הפרלות שהן יותר מעשר אמות, אחרי שיש להן מחילות שקורין בלאגבויס, חס העמודים גבוהין עברה, הרי זה לוס"פ ממש, אף בשעה שהבאלגבויס הוא פתוח, אחרי שהשלטת הולכת מראש הקורה להעמוד, והרי זה לוס"פ ענין לרף המבואר בסוכה (י"ב ע"ב), וכבר האריך בשו"ת בנין זיון (ח"א סי' כ"ו כ"ז) להתיר הבאלגבויס במקום לוס"פ ממש, ע"ש מ"ש בזה בשם הגאון החסיד מוה'

לתן הולעך ז"ל מק"ק פ"פ ה"מ, ומה שפלפל הוא עם רבו הגאון. מזה' אצרהם צינג ז"ל
 חב"ד דק"ק וירצבורג, ומה שהשיב על דבריהם והעלה להלכה, והשאלאצוים הוי לוח"פ ממש
 אפי' כשהוא פתוח, ע"ש בדבריו הנכונים. ועי' בחי' רע"א ז"ל לחי"ח (כי' שה"צ סעי' י"א)
 שכתב עם חו"ל, ולפ"ז אם החבל עלמו משופע הרבה הוי כפתחה שמאי וז"ע לדינא, והמעין
 צננין לין עם יראה, דלא דמי לפתחי שמאי ויש לסמוך על דבריו, ובפרט צעירובין דהלכה
 כדברי המקול צעירובי המבואר בגמ' ובפוסקים, והנה הנב"ל עם (סס"י כ"ו) הקול אפי'
 כשהשבלתה לא היתה קשורה באמצע העמוד אלא צד העמוד, מטעם דלא לריך השלשלת כלל
 ללוח"פ, כיון דסוף הקורה מגיע עד על פני העמוד האחר בגובה, והרי פסקין (כי' שה"צ
 סעי' י"א) דא"ל ליגע ע"ש. ויש להוסיף בזה מ"ש הנ"ל עם (סק"ד) דהא דלא מהגי' אם
 הקנה העליון נתון על צ' הקנים מן הגד, זה הוא דוקא, אלא אם החבל של מעלה קשור שלא
 בקנה העליון של הקנה, אלא בולט קלה מן הקנה למעלה מן החבל, אבל אם הוא קשור
 בקנה עליון מלד ואין בולט מהקנה למעלה מהחבל כשה, ואף שהאה"ע והנתיב חיים עם
 חילקים על הנ"ל בזה, וכדבריהם משמע בחי' הריעב"ה צעירובין עם (י"א ע"ב) שכתב חו"ל,
 ומיהו מה שפירש"ש שנתן הקנה באמצעיתו לחו דוקא, דא"כ למ"ל לאוקמיה בשעתו על גבן,
 נימא אפי' מן הגד וכשהוא סמוך לראשו אלא ודאי כדפירשנא, עכ"ל, וכן משמע מלשון האור
 זרוע (ריב הל' עירובין סס"י ק"ו) שכתב חו"ל, לוח"פ שעשה מן הגד, שנתן הקנה בין שני
 הקנים מזה לזה באמצעיתו, ולא על ראשיתו, לא עשה ולא כלום, אלא לריך שיהא מונח על
 ראשי אותן שני הקנים עכ"ל, וכ"כ עם להלן (אות ו') חו"ל, וא"ל קנה העליון ליגע בשני
 קנים התחתונים אבל לריך שיהי' על ראשי הקנים ואפי' הוא תלוי בחיור למעלה, ואם נתן
 הקנה השלישי מן הגד בין שני קנים מזה לזה שלא על ראשיתם לא עשה ולא כלום" עכ"ל.
 אולם מלשון הראב"י חב"ד, חיתתו ורבו של הראב"ד, כשפרו האשכול (הל' עירובין אות ס"ה)
 משמע כהנ"ל הנ"ל שכתב חו"ל: „וזה"פ שעשה מן הגד לא כלום עשה כו', ורבותיו פירשו
 שלא נתן קנה העליון מכאן על ראשי צ' לחיין, אלא חברו בלדס, ואין נראה קנה עליון
 כמקורן, אלא תחוב באמצע הקנים וראשיתם למעלה ממנו" עכ"ל, משמע מזה דוקא
 כשהלחי צ' הקנים הם למעלה מהקנה העליון, אבל כל שאין ראשי הקנים למעלה מהקנה
 העליון שפיר דמי. ומה שכתבו הנ"ל והנתיב חב"ד דמלשון הברייתא המובא בגמ' עם (י"א
 ע"ב) תנא לוח"פ שהמרי קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. משמע דוקא על גביהן
 ולא מן הגד, זה ליתא, דא"כ תיקשי למאי דמוקי הגמ' עם (ע"א) דר"ל ור"י פליגי בדרכי,
 וכ"ל לר"ל דלוח"פ מהני אף כשעשה מן הגד, איך פליגי ר"ל אהך דרייתא דבני דוקא
 כשהקנה העליון יתא נתון על גביהן ולא מן הגד, וכן ר"ח דאמר לוח"פ שעשה מן הגד
 לא עשה ולא כלום, מאי קמ"ל בזה, הלא תנינא דברייתא. ואולי מפני זה פירשו הרי"ף
 והרמב"ם ז"ל (בב"ב ט"ז מהל' שבת הלכה כ') פירוש אחר בדברי ר"ח הי"ל, בזה שעשה
 מן הגד, אבל לרוב הפוסקים שפירשו כפירש"י שהבאנו, קשה כנ"ל. וע"כ ז"ל, דר"ל
 יאמר, דהברייתא לא אתא רק לאשמועינן לוח"פ כידי עצדין, היינו קנה מכאן וקנה מכאן
 וקנה שלישי למעלה בגובה, ועל גביהן הוא לחו דוקא, אלא אפי' אם נתנו למעלה מן
 הגד שפיר דמי, ומש"ה אתי ר"ח למימר דאם נתנו מן הגד לא עשה ולא כלום. ושפיר טבל
 לומר כהנ"ל, דזהו דוקא, אם ראשי הקנים יזלזלו למעלה מהקנה השלישי. הנתון עליהם,
 אבל כל שאין ראשי הקנים יזלזלו למעלה שפיר דמי. ועי' בירושלמי (פ"א דעירובין סוף
 הלכה ה') בזה דקאמר לוח"פ שהמרי קנה מוכן וקנה מוכן ומאי על גביהן, ועי' בשו"ת
 השב"ץ (ח"ב סי' כ"ט) מ"ש עם, ויש לפלפל הרבה וקגרתו כעת. ולפי"ז יש לסמוך
 בזה על המקילין גם ברוטי התלויגרף להשוב זה לצורה"פ אה שהחוט ברזל

נתון על הכוס, שהוא בצד העמוד ולא על העמוד.

ומה שכת"ר על פלג בדיון לזה"פ שהרחיק הקנים מן הכותל ג' עפמים, ישוין בשו"ת רעק"א (ס"ו י"ח). שכתב שם, דאף דכלמי שהעמיד הקנה רחוק מן הכותל ג'ט, מבואר בש"פ (כ"י ס"ג בע"ו ו') דלא מהני, ובאמת יש בזה פלגותא דרבותא, אמנם בזה"פ יש לסמוך להקל בשעת הדחק, ע"ש שהאריך והשיג על הכבוד שור בח"י לערובין (י"א ע"א), שהוכיח בדעת התוס', דאף בזה"פ לא מהני אם הרחיק מן הכותל ג' עפמים. ופי' בישו"פ ע"ש (סק"ה) שכתב (באמלע הרב) וז"ל: „והדבר ברור כשמש, דלענין לה"פ אף שהקנים רחוקים ג'ט מהכותל, אינו מויק, עכ"ל. וע"ש שגם הוא האריך, שהשיג על הכבוד שור הג"ל, ודחה ראיה הכבוד שור מדברי התיב' בטוב טעם. —

מבל הלין, נראה לי ג"כ להתיר למלטל בשבת בעיר אדעסא, לאחר השכירות ועשית ערובי חצרות. ואחרי שהתשב"ין בתשובה (ח"ב סי' ל"ז) כתב: „דכל הזריו לתקן המבואות בעירוב הרי זה משובח בו, וכל מי שלבו נוקפו בזה הדיוטות נמורה היא בו. וזכות גדול היא למתקן. ע"ש—הנני נמנה לעושי מצוה. וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. וזכות תוה"ק תעמוד לנו שלא נכשל בדבר הלכה חלילה.

והנני יודיו מוקירו ומכבדו כערכו הרב

ישראל היים דייבעס המוס"ק וולאדיסלאוויו.

ה.

ג"ה ד' דמנכה תר"ס, טשערנאוויץ.

לכבוד הרב הה"ג החר"ף ובקי המפורסם להחלה כשה

בוהו חיים טשרנאוויין נ"י האבר"ק אדעסא.

הנני להשיב לו על מכתב שאלתו בדבר תקון הערובין בעירו, הנני' על חוץ ים השחור, והים מקיף איתה מזד מורחה חצי דרומה וחצי לפונה, ובקלה מורחית לפונית שם הנמל התקוע הרבה בתוך הים כלשון ארוכה, ומהנמל יולא גשר על עמודי ברזל, ומקנה הגשר מחהיל תל גבוה להלך עגלות מכלות הברזל וכוונב את העיר בעגול, עד בית הנתיבות הנדול, ומכית הנתיבות הוא עד בית הנתיבות הקטן נבנה חומה של אבנים, והבית הזה עומד קרוב אל הים. ועל כל אורך התל עד הכתים שעל חוף הים, נמשכים חוטי התלינרף והחליפון. חוט הת"ג מזד העמודים, והחטי הת"ס על ראשי העמודים. וכ"ת הניע לפני ספקותיו ודעתו כענין זה, ושאל חו"ד. הנני בעוה"ל להשיב עליהן אחת אחת, כאשר יורני החוק לאדם דעת.

תשובה. הנני לבאר דעתי כסדר אורה שאלתו: הנה הגשר לפי מה שהיאר כ"ת אורח, בודאי חשיב לזה"פ. ובדבר התל שעגלות מסלת הברזל הולכות עליו, נסתפק מעכ"ה ע"פ דברי המג"א סי' ס"ג סק"ל ובסוף הסי', דבקיעת רבים מבטלת המחילה, וא"כ בחל הזה שעגלות מסלת הברזל הולכות בו בכל פעם ריחא ושוב, חלוי לא טובל לזרפו, אף שהוא גבוה עשרה, משום דהלוק העגלות בודאי חשיב בקיעת רבים ומבטלת המחילה. לענ"ד אין צחשס הוא כלום, דהא דברי המג"א הג"ל כניס על דברי התוס' ערובין דף כ"ב, שכתבו, דאחי רבים ומבטלי מחילה, והא כתבו שם בפירוש, דהיינו דוקא במחילה שאינה עשו' בדי

חדם. ולפי מ"ש כ"ה, הגל הזה נעשה בידי אדם לחלית הליכות עגלות נחוב הכרזל, וא"כ הא לה שיך צו בטול המחילה ע"י בקיעת הרבים.

בר מן דין לענ"ד, לדין מהד דברי הרב הדין שהביא כה"ה, שאמר דל"ש בקיעת רבים מבטלה מחילה, רק היכה שבקיעת הרבים היא מן העיר אל השדה לרוחב התל, אבל לא כשהרבים בוקעים רק ע"ג התל לארצו. ולא ידעתי מדוע דחה כ"ה את דבריו בשתי ידיים, הלא הסביר פשוטה וברורה. דבשאלת כשהרבים בוקעים מן השדה להעיר לרוחב התל, הא עינינו הריאות שאין מחילה זו מפסקת בין רה"ו ורה"ר, וע"כ לא נחוב מחילה, דכל עיקרה של מחילה הא הוא להבדיל בין הרשויות שלא לילך מזה לזה, אבל כשהתל מפסיק בחמת בין רה"ו לרה"ר ואין יכולין לילך מזה לזה מחמת התל, מה בכך שבוקעים רבים על גבי התל לארצו ח"לך ואילך, מדוע בטל זאת את המחילה?

ומה שהביא כ"ה רח"ו נגד דעת הדיין הג"ל, מהא דאמר שמואל בש"ס ערוכין דף פ"ט ע"ב, ל"ש אלא שיש דיוורין על זה ודיוורין ע"ז, דהוי לה הא דקטן מחילה הגדרתה. אני שמעתי ולא חבין, דהא גם התם מיירי שהולכין מגדול אל הקטן לרוחב המחילה המפסקת למטה בין הבתים. וזמן לזה, הא אדרבא משם רח"ו נגד דעת כה"ה, דלפי הבנתו דלכך לא חשיבא מחילה הקטן מחילה, משום דהדריסה של מעלה מבטלה, א"כ מדוע חילק רב בגנות דכשיש דיוורין בשניהם, הגדול מותר והקטן אסור, נפלוג ונחמי גם צבתים עלמס שלמטה, דאם יש דיוורין על גנותיהם הבית הגדול מותר לטלטל צו אבל הקטן אסור, דכיון שהמחילה נדרסת למעלה הא בטלה מתורת מחילה, וא"כ הא הקטן נפרץ במלואו והגדול יש לו גיפופין. וא"כ ע"כ שהדריסה של מעלה אינה מבטלה מהורה מחילה לענין הבתים, משום דשם שפיר המחילה מבלה בין הבתים כמ"ש למעלה, ודוק היטב.

אולם בחמת, חין משם לא רח"ו ולא סתירה לדברי כ"ה, שהרי לדבריו, דטעמא דמחילה נדרסת, הוא משום דרבים בוקעים מבטלי מחילתא, הא יקשה עוד, איך כחצו התוס' שהבאתו לעיל, דבקיעת רבים לא מבטלה רק מחילה שאינה עשו' בידי אדם, הא שם בסוגיא במחילה שבין הבתים, היא עשו' בידי אדם, ואעפ"כ מחילה נדרסת לא הויה מחילה. ועוד, מה נכתפק המג"א אם הא דרבים בוקעים לענין בטול מחילות היא רק בששים רבוא, הא שם במחילה שבין הבתים, אם יש רק דיוורין בזה ובה בטלה המחילה אף שאין ס' רבוא בוקעין.

אבל האמת יורה דרכו, דהא דמחילה נדרסת, אינו ענין כלל להא דבקיעת רבים מבטלה מחילה, דהא התם הגנות חין להם מחילות כלל, רק שאנו רואין כאלו יש להם מחילות מטעם גוד חסיק, וע"ז אמרו בגמ' שפיר דלא שיך גוד חסיק רק במקום שאין דורסין על המחילה, אבל בגנות סמוכין זל"ז, במקום שהולכין מאחד לחברו, ל"ש גוד חסיק לומר רואין כאלו המחילה נמשכת למעלה. דהאיך נראה כאלו המחילה שלמטה נמשכת למעלה, כיון שבאותו המקום הולכים ושבים בלי שום עכוב מחילה. אבל במקום שיש בחמת מחילה ודורסין על גבו למעלה, למה יגרע בזה דינה של המחילה. ואפילו אם הולכין מרשות היחיד לרה"ר דרך המחילה לטוב' אם עשו' בידי אדם או בלא ס"ר, חין מבטלין את המחילה, וז"ב ודוק היטב. — ויתר הרחיות שהביא כ"ה נגד דעת הרב הדיין, במחכ"ת חין לדבר צם כלל.

וע"כ לדידי צרור הדבר, שהדין עם הרב הדיין הג"ל, דלא שיך חששא דאתו רבים ומבטלי מחילתא, רק כשבקיעת הרבים הוא לרוחב התל ומטעם שכתבתי למעלה, אבל כשרבים בוקעים למעלה על התל ח"לך ואילך חין זה מבטל את המחילה. ורח"ו ברורה לזה, מהא דאמרין בש"ס שבת דף ק', מבוי שהוא שוה מחובו ונעשה מדרון לרה"ר או שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו, אותו מבוי אינו לריך לא לחי ולה קורה. ואם כדברי כ"ה דרבים בוקעים על המחילה מבטלי מחילה, א"כ צוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו, מדוע חין לריך שום תקון, הא חין למבוי

זה מחילות כלל. דמה בכך יש מדרון בין ר"ה להמבוי של מתקנת י' מאוך ד', הא כיון שעל התל בקעי בו רבים (דהא הוא רה"ר) הא מבטלי המחילה. אע"כ כמ"ש, דמה שרבים בוקעים על התל אין זה מבטל המחילה, ואין בקיעת הרבים מבטלת המחילה רק כשעולים מן המבוי על התל. וז"ל מאד, ודוק.

וע"כ כ"ד, בודאי התל שעליו הולכות עגלות נתיב הצדל במקום שהוא גבוה עשרה, הוא חשיב מחילה גמורה. ומה שכתב כ"ח, דבמקום שנתמעט התל מגובה עשרה, הוא הולך בגיח בין שני הרים גדולים גבוהים עשרה, גם זה נכון להיתר, אם רק אין בין המקום שנתמעט גובה התל מעשרה, להמקום שמתחילים הרי הגיח להיות גבוהים עשרה כדי פרלה, וז"פ.

ועתה נדבר, מהמקומות שנוסעים שם לרוחב הבאהן ובאותן המקומות דרך נתיב הצדל שהם לקרקע העיר, ויש בפרטות אלו בחיזה מקומות פחות מעשר אמות ובכמה מקומות יותר מיוחד. והנה בענין הפרטות הפחותות מ', דעת מעכה"ה להקל בלי שום היקון, נגד דעת המג"א בסו" סכ"ה דמסיק להחמיר, משום דהא דדינין העיריות שלנו כדיון חצר, שמה הוא רק להחמיר ולא להקל, ובמבוי הא גם פרלה כד' אוסרת, וכן היא גם דעת הגה"ק מהרש"ז ז"ל בש"ע שלו. ואנא זעירא מסתפינא בזה להקל נגד דעתם בלי שום תקון. אמנם בנדון שלפנינו, יש להקל בפרטות אלו מטעם אחר, כאשר יבואר להלן.

ובנדון הדרכים שהם לרוחב הבאהן ויתרים מעשר, ג"כ דעת כ"ח להחיר (מה שכתב בזה טעם אחד וז"ל: בהתל שעליו נבנה המסלה, מערה נבנה מאבנים ולבנים, שהולכת תחת התל מלד זה ללד זה ויפפה למעלה, שמחובר ע"י לוח"פ זה שני ההרים, וא"כ נוכל לזרף את ההר שבדל השני. דברים אלה אינם מובנים לי, וע"כ לא אפלפל בהם) מפני שיש במקומות ההם דלתות שנועלין אותן צעת הלוך המסעות מפני הסכנה. הנה ידידי, בזה לא יכלנא לסגויי בהרי'. דכבר כתבתי בכמה תשובות, ומהם בספרי שו"ת אבן יקרה חאו"מ סי' י"ד, שלענ"ד לא שייך היתר דלתות ראויות לנעול בחצר שגפרץ ביותר מעשר, שהרי צעת שהשערים פתוחים החצר פרוץ, ומה מהני שהשער ראוי לנעול. ולא נאמר היתר דלתות ראויות לנעול בש"ס רק לענין רה"ר לעשותו כרמלית, או למבוי מפולש לרה"ר, ומטעם שכתב הרשב"א הובא בה"מ פ"י"ז מה' שבת ה"י, שאין חשיב רה"ר אלא המסור לרבים בכל. עת, והואיל יש לזה דלת נעולה בלילה וחוסמת את העוברים שם בלילה, אין זה רה"ר עב"ד. א"כ בודאי אין זה מועיל רק להוליאו מדין רה"ר דאורייתא, אבל בחצר הפרוץ ביותר מעשר, שאסור לטלטל בו מתורה כרמלית, לפי שכל שגפרץ ביותר מ' לא הוי פתח, בודאי אין הדלת הפתוחה בלי משקוף על השער, מוליאו מתורה כרמלית, ואין לנו אלא מה שתקנו חז"ל לפרלה כזו, והיינו לוח"פ בקנה מבאן וקנה מבאן וקנה על גביהן. ומה בכך שהדלתות ראויות לנעול, כיון שצעת שהוא פתוח, יש כאן פרלה גמורה בלי שום היתר, האיך הסיק אדעתין להכשיר.

ובזה שר"ה כ"ח לומר, דכיון דצעת שהדלתות נעולות מותר, ממילא אפי' צעת שהן פתוחות מותר, מטעם שבת הואיל והותרה הותרה, וגסתייע לזה מדברי המחבר בסו" סכ"ה, שכתב לענין מבוי שגפלו קורותיו ולחיו בשבת, שאסור לטלטל בו, ויש מי שאומר, דה"מ בעיר שאינה מוקפת חומה, אבל בעיר מוקפת חומה מותר, וכתב המ"א שיש לסמוך ע"ז להיתר, ובנדון דידן הוי מוקפת חומה, כן הם דברי כ"ח. ונפלאהי עליו מאד, דהא אגן פסקין דלא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה רק בנתבטל העירוב אבל קיימי מחילות, ועיין ש"ס ערובין דף י"ז ובתוס' שם, ובשבת דף ק"א. וא"כ זה צעת שהדלתות פתוחות הא לא קיימי מחילות: ומה שר"ה לסמוך על ה"ש מי שאומר, דבמוקפת חומה מותר, יסלח לי כי לא הבנתי דבריו כלל. דהא הדבר פשוט, דהה"מ מייירי במבוי הפתוח לעיר המוקפת חומה, רק שבני המבוי לא יערכו ע"ש בני העיר, וע"כ הוי לריבין לתקן את המבוי בלתי וקורה ובשגפלו הלחי והקורה

בשבת, הא אין כאן ג"כ רק חסרון העירוב, בזה שפיר אמרינן כיון דהותרה הותרה, לדעת
 היש מי שאומר, דהא קיימי מחילות והיינו מחילות העיר, דהא מוקפת חומה ודוחין את המבוי עם
 העיר כאלו הן חצר אחד, ואי משום דלא עירבו, הא לענין עירוב בקיימי מחילות אמרינן הויל
 והותרה הותרה. וא"כ מה זה ענין לג"ד, שיש כאן פרשה יתרה מעשר במחילה עלמה. מה שייך
 כאן לומר שהעיר מוקפת חומה, הא אינה מוקפת, שהרי המחילה פרולה. וז"ל מאד.

עוד שנית פלטה קולמכו בגגה בענין זה במחמכ"ת, דהא לא אמרינן שבת הויל והותרה
 הותרה, רק כשהי' מותר בכניסת שבת דוקא, וכדאמרינן בש"ס ערובין דף י"ז שם,
 שלשה ומת אחד מהם שנים ונתוספו עליהם, רב הונא ור"י, חד אמר שבת גורמת וח"ה דיורין
 גורמין. ופירש"י, דלמ"ד שבת גורמת שלשה ומת א' מהם מותר, דהא כניסת שבת הי' בהיתר,
 ושנים ונתוספו עליהם אסור. ולמ"ד דיורין גורמין מותר. והלן פסקינן דשבת גורמת, א"כ הא
 לא שייך לומר הויל והותרה כו' רק אם הי' מותר בכניסת שבת דוקא. ועי' ערובין דף ע'
 ע"ב, דאמרינן בפירוש כל שמותר למקלת שבת הותר לכל השבת וכל שנאסר למקלת שבת
 נאסר לכל השבת, וא"כ כגדון דידן, אדרבה כיון שהי' הדלת פתוח בכניסת השבת אסור אפי'
 בעת שהוא נעול בשבת. וע"כ אין לסמוך ע"ז בהפרטות היתרות מעשר.

אולם לענין הפרטות הפחותות מעשר, גם לדעתו יש לסמוך על השערים האלה והוא מטעם
 אחר. דהא בחמת פרשה פחותה מעשר אינה חוסרת בחלר, וכל טעמו של המג"א
 דמחמיר, הוא משום דשמא להחמיר יש לעירות שלטו דין מבוי. וא"כ בפרטות אלו יש להס
 שערים בלתי נעולים, הא ממ"ל מותר, דאם גדון את העיר כחלר, הא אין הפרשה הזאת
 הפחותה מעשר חוסרת כלל וא"ל שום תקון. ואם כדונה כמבוי, הא אינה לריבה רק לחי וא"כ
 השערים האלה שיש להם מוזות שבוצבים עליהם, הא הן צעה שהם פתוחים, הא עכ"ל מוזות
 השערים הן לחיים, ושפיר יתיר על ידם, וז"ל.

אך גם לענין הפרטות היתרות מעשר, לפי מ"ש כ"ת, שבכל אורך מסלת הברזל, הולך
 התלויגרף והתליפון, הם אמנם לפי מכתב כ"ת שחוטו הת"ג קבועים בלדי העמודים,
 אין לסמוך עליהם משום לוי"ט, כהשר הוכחתי בספרי אכן יקרה חלו"ח סי' ע"ז, שהמיתרין
 בת"ג שהחוטין קבועים מן הלד בנו בזה, (*) עיי"ש טעמי וגמוקי, אך לפי מ"ש, שחוטו התלויפון
 נמשכים והולכים על ראשי העמודים למעלה, הא ודאי שבמקום הפרטות טבל לזרף את הת"ג
 לזרת הפתח.

וע"כ גם בהמרחק שבין היס והבאהההאף, שרצונו להחיר ע"י חוטי הברזל הנמשכים שם,
 אין אני מלטרף להחיר רק כל זמן שהחוטין נמשכים על ראשי העמודים, כנ"ל. — אולם
 ראיתי, שכ"ת נושא ונותן עוד בעניני החוטין האלו עד הדאטשטס. לא הבנתי הדברים, וען
 איני יודע פירוש מלה דאטשטס (**). וכנראה שספקו הוא, שהעמוד שהוא רולה לצרפו לזיה"פ
 הוא לפניו מחומת החלר, אך מבחין יש שם תחת החוט בליטה יולאת מהכותל גבוה עשרה
 ובסמוך לקרקע פחות מג'. אם כן הדבר, בודאי אין כאן שום מקום שאלה, וכמו שפסק הע"י
 הי' שס"ג סק"י. והם אולי אין זאת השאלה, יבאו נא דבריו בבאור יותר, ואחיה לו דעי
 ברעות ה'.

ועתה נשאר לנו לדבר עוד, ממה שרולה להחיר מזרחה של עיר ע"י היס. והנה ידוע מחלוקה
 הפוסקים אם טבל לזרף את היס למחילה, מחששא דשמא יעלה היס שרעיון, ותלוי'
 בתלוף הגרסאות בסוגיא דערובין דף ח' ע"א, והדברים עתיקים. והכללע"ד בענין זה, דהנה

(*) עיי"ש בתשובה שכתב, דאם הגביעים מהצר, אם יכול להעמיד לחיים גבוהים י"ט אצל העמודים
 שיהיו ראשי החיים כבונים נגד הגביעים ותחתיהם ממש, הי' טקום להתיר, עיי"ש. (כובא בס' א"ח)
 (***) ז' נאית הי"א; Landgut, Ville; בלע"ו.

המג"א בסי' שמ"ה ובסי' ס"ג כתב, דים לא הוי מחילה, זולת כשיש בשפתו חל המתלקט עשרה מתוך ארבעה. והלכתי לולא דבריו נראה לי ברור, דבים ונהר העמוקים עשרה חפי' אם החל שלל שפתם אינו מתלקט עשרה אלא ביותר מד' ג"כ חשיב מחילה. דהא לפי משמעות הגמ' והפוסקים, המים בעלמם חשיבי מחילה כשהם עמוקים י', וכן הסבירא מחילה, דלמה לא יהיו המים עלמם מחילה, כיון שהם מונעים רגל הרבים לעבור דרך שם, ולמה יגישו ממחילה העשו' משאר דברים. וה"ל כשהם עמוקים בחלמעותי' י' טפחים, הרי יש לנו שם מחילה גמורה. ואי נשום המחילה זו, היינו מים העמוקים י', החיבה משפחה יותר מד' אמות, לא מניעה אי מיירי בחלה, בודאי שפיר דמו, דהא חלה אין נאכרת רק בפרלה יותר מעשר. אך חפילו מיירי במצוי הפרלחו בד', הא מובאר בש"ס ערובין דף ו' ע"א, דהיינו דוקא בבקעי רבים בארחה פרלה, אבל בלא בקעי בה רבים, והיינו שהדרך מקולקל בפחתים וטיט, ואין דרך רבים מני' לעבור בה (עי' רש"י שם ד"ה מכלל וכו'), גם מצוי אינו נפסל בפרלה פחותה מעשר, ועי' מג"א סי' ס"ה סק"ג. וה"ל בים שהמים מניעים עד שפתו חף שהעומק שהמים שם י' טפחים רחוק משפתו יותר מזרעב אמות, הא מכל מקום המרחק ההוא שבין העומק י' ובין שפת הים, הא אין דרך הרבים מנייה לעבור דרך שם, דהא מי הים שוטפים והולכים גם שם, ולא גרע המקום ההוא מרפס וטיט עכ"פ, וה"ל הא גם מצוי אין נאכר בפרלה כזו פחותה מעשר. וה"ל הוא הדבר אשר דברתי, דבימים ונהרות חף שאין החל שבשפתו מתלקט עשרה מתוך ארבע, רק כיון שבחלמעותי' המים עמוקים י' טפחים, אם העומק י' אינו רחוק מהשפה רק פחותה מעשר, חף שאין גובה החל מתלקט לעשרה טפחים רק בחורף קרוב לעשר אמות, ג"כ חשיב מחילה, וח"כ בעיני ודוק היטב.

ואם כניס אגחתי בזה, הנה נלע"ד ברור, דחפילו למאן דחייש לשמא יעלה הים שרטון, דהיינו דוקא אם חטו מחשיבין את המים עלמם למחילה, והיינו כשאין החל שבשפתו מתלקט עשרה רק ביותר מארבע, וה"ל הא אז החל בעלמם אין לו דין מחילה, ומה שאנו חושבין למחילה הוא עומק המים עלמם, או שיך חששא דשמא יעלה שרטון, אבל כשיש בשפתו חל המתלקט עשרה מתוך ארבע ויש בחל עלמם דין מחילה, חע"ג דאם יעלה שרטון תחבטל גם המחילה הזאת, מ"מ בזה לא חיישין לשמא יעלה הים שרטון.

וסברתי בזה, דהא באמת נתקשו המפרשים בהאי חששא דשמא יעלה הים שרטון, דמדוע יאכור בזמן שעוד לא העלה שרטון, דהא באותו זמן יש כאן מחילה, ואם יעלה שרטון ותחבטל המחילה, הא די שנאסרהו אז. ולדידי הדבר נכון, דהא אמרין בש"ס חולין דף מ"ח, ויבמות דף ע"ו, דמשו"ה קרום שעלה מחמת מכה לא הוי סתימה וטרפה, משום דסתימה דסלקא לאחר זמן לא חשיבא סתימה, והקבץ חף בעת שהוא כהום חשיב כפחות, עיש"ה וברש"י יבמות שם. וה"ל גם כאן, אין הים חשיב מחילה, דהא כיון שעמיד להעלות שרטון, הא הויא הא מחילה עשו' להכתלק אחר זמן, ולא חשיבא מחילה חף בעת שהיא עומדת, ודוק. — וה"ל טו' כתבו הפוסקים, דהא דסתימה דסלקא לאחר זמן ל"ח סתימה, דהיינו דוקא בדבר דמיני' קא מיטרפא, אבל בלא מיני' קא מיטרפא, רק מחמת דבר אחר, שפיר הוי סתימה, וכ"ו שהוא סתום כשר, ועי' טוש"ע יו"ד סי' מ"א לענין חלר הכד שניקב, דמהני ב' סתימה הסרכא משום דלאו מיני' קא מיטרפא. וה"ל בשלמא כשאלו רוליס לעשות את מי הים עלמם מחילה ואין לנו מחילה אחרת, שפיר חיישין לשמא יעלה הים שרטון, דהא הויא סתימה דסלקא לאחר זמן, וכאן הא הריעותא בנף הים ולא הוי סתימה כזו סתימה. מש"כ כשולת מי הים יש לנו מחילה גמורה, והיינו כשיש בשפתו חל המתלקט עשרה מתוך ארבע, מה בכך שיש חשש שיעלה הים שרטון והוי סתימה דסלקא לאחר, הא גם אז לא יהי' האיכור מלד הים עלמם, רק שיבטל מחילה החל, הא במקום דלאו מיני' קא מיטרפא, גם סתימה דסלקא

לאח"כ, כל זמן שלא נסתלקה חשיבה סתומה ושוב אין לאסור כ"ז. שלא העלה שרטון כקושי
הקדמונים הנ"ל. ודוק היטב כי הדברים בחרים ויקרים חריפים ומתוקים ת"ל בצירור ההלכה
הזאת, ויש ליטב בזה הרבה קושיות בסוגיא זאת, אך אין לנו להאריך.

מעשה בנ"ד, לפני מ"ג כ"ח, התל שעל שפת הים גבוה הרבה ויש בו כדי מחילה בודאי,
בזה לענ"ד בחור דלא שייך חששא דשמא יעלה הים שרטון, ויכול לזרף שפת הים למחילה
בלי שום ספק.

וברבר הגנות ופרדסים שבתוך העיר, אם הם מעוט העיר, בודאי כדאוס הפוסקים המקולין
ואומרים דלא נאמר דיעה דזרעים מבטלין הדירה רק בקרפף ולה צעיר, לסמוך עליהם
בשעת הדחק בענין זה שהוא מדרבנן, דהא מדאורייתא לא צעין כלל היקף לדירה, ועי' ש"ס
ערויין דף ס"ו ע"ב: קרפף יותר מזה"ש שלא הוקף לדירה, הוורק לתוכו חייב, טיש"ה ובפרש"י
שם, וכן מבואר בכ"ד. וגם אנכי כשעזרתי ה' לתקן הערויין בעירי, לרפתי דבריהם להיתר,
כמבואר בספרי חלו"ח סי' ס"ו בחריכות.

וזאת אשר אחי להביע לו חו"ד בענינים אלה, והנני מקויר ומכבדו

בנימין ארי' הכהן ווייס חבד"ק הנ"ל והגליל, בעהמ"ה ב"ת יקרה מהדו"ק ומהדו"ב.

ז

התשובה הזאת היתה לנגד עיני כבוד מו"ר הרב הגאון אב"ד דק"י יעב"ו שלח"א,
והשיב על דבריו, וזה תוכן התשובה:

הרה"ג הנ"ל מכריח להכריע, שאו אמרינן דאחו רביס ומבטלי מחילתא, אם דורסיס לחוב
הדרך, אבל הלוכס לאורך לא מבטל, ורובה בתחלה לחוק הדבר, מסוגי' דף פ"ט
בערויין, ממחילה הגדרסת, ולאח"כ מוחה בעלמו דבריו, אבל לדעתו שנה בזה, כי איך יפרנס
סוגי' דערויין כ"ב, שמקשה הש"ס מסולמא דזור, ופירש"י הר גבוה לעלות לארך, וכן מעלות
ומורדות שבלי בית גלגול, מפורש שדריסתן היתה לארכן, והסקלה ופירא בזה לענין
רביס מבטלי מחילה, ועיקר רחיותו לחוק דברי הרב מצינו, מש"ס שבת, מצוי שהוא מתוכו
ונעשה מדרון לר"ה אינו לריך תקון. ומקשה, הלא רביס דרשו ולבטלו מחילתא, הלא דתי' אליבא
דרבנן לא אהו ומבטלי מחילתא רק ברוחבו. ופליאה על גדול כמותו איך טעה בדבר שבוט,
ולא ראה דברי המ"א במקומו. ולפי דבריו, למה לא הקשה קושיא זאת בסוגיא דערויין גופא,
לפי דברי החוס' ד"ה דלמא, שם כ"ב ע"ב, שבמחילה ביד"ש גם רבנן מודו דאחו רביס ומבטלי,
ואיך אמר רחבא תל המתלקט עברה מתוך ד' אליבא דרבנן לא תיבטי לך דלא אהו רביס
ומבטלי, והוא היפך מדברי החוס', ולפי דבריו גם בזה יהי' ניחא לך, דדברי הגמ' מייירו
לאורך, אבל לשיטתו הנה גם ר"ה לא פליג בזה וגם החוס' מייירו לאורך, עי"ז אמרו לרבנן
בי"ש מודו. ובקושיא זאת כבר הרעיש הגאון בעל כנס"י ובחו"ח בערויין. הלא לפני דברי
המג"א ל"ל ע"כ, דתל המתלקט הנאמר בש"ס, וכן מעלות בית חורן ובבלי בית גלגול, כולם
כשנעשו בי"ה, וכן מסיק בתשובת ב"א סי' כ"ו. ובזה יהי' ניחא מהאי דמדרון דמקשה. והמהרש"א
הקשה ג"כ מהל המתלקט, ומחלק שגם לפי דברי החוס' ביד"ש רק כשניחא תבמישת' או
מודו, אבל אם לא ניחא תבמישת' לא אהו רביס ומבטלי. ובזה ג"כ יעלה פירושו של מהרש"א
אף למדרון. אבל באמת אשתמיט מיני' המג"א סי' שס"ג סי"ק מ' שמקשה בן מהל דמדרון,
ומתוך דאירי' שלא בקעו בו רביס, דאל"כ אהו רביס ומבטלי. הרי מפורש שלא כדבריו. וגם
שהמג"א מליין על תל חרף היא. ועי' גשמה אדם כלל ע"ה חוט י', מה שהקשה מג"א על
היהל דמדרון לר"ה דלייתו רביס ולבטלי מחילה, אפשר דחוס' לא כתבו רק כשכל המחילות לא

נעשו ב"ה כסולמא דזור ודגלת, אבל מחילה אחת כמו המדרון מן המצוי, שמחילה המצוי ב"ה רק המדרון ב"ה, לא אחו רבים ומצטלי. ופליאה היא דאשתמיט מיני' כל הני והמג"א במקומו, ומביא ראי' שהיא סתירה לדבריו, וזה פשוט שגם לאורך שיך אחו רבים ומצטלי. והעיקר בהל דבאן, שהוא הל הנעשה ביד"א, ובשביל זה הוא כבר בלי פקוק. ולענין דינא אחת היא, שגם הוא מהכיס שההל מחילה גמורה, אלא לרו מעטמו. וצוה שמחלק לענין מחילה הנדרשת, בין שהיא מחילה למה שלמטה או לענין גוד הסיק, עי' להלן בתשובה שרב ח' מחלק בחופן כזה, אבל הוא נגד החוס' וכמו שכתבנו שם בהשגתנו עליו, שהמה מביאים ראי' ממש לכאן לענין מחילה להיקף, וכבר כתבתי שהחוס' כתבו אליבא דר"י, וגם בסוגיא שם פ"ט הוא רק לפי הס"ד וכן כתב הח"ס סי' פ"ט.

ואשר האריך להשיג על היסוד הנעילה. הגה מה שהעיר דלא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, אלא אם הותר בכניסה שבת. מי לא ידע זאת, אבל הלא הרמ"א סי' שס"ה בשם תרה"ד פסק להתיר בספק אם נסתר מע"ה, ובנ"ד ג"כ ספק הוא, אולי בכניסת שבת ה' נעול, כידוע שגם מהחלף הבאהן כמה פעמים בשעה. והרב הג"ל מסיים, אחרי שהיה פתוח בכניסת שבת אסור אף כשהוא נעול, לע"ד אינו כן. כשהוא נעול ודאי מותר, וגם יש בו הנגה במילואות הדבר וכמו שאביא להלן.

ובזה שחולק על עיקר טעם הנעילה ההיחר שכתבנו שראוי לנעול, והביא לשון הרשב"א מובא במ"מ פ"ז מה' שבת, והרשב"א הגה הוציא גם במג"א סי' שכ"ד והב"י בטור מביאו. וכותב הרב הג"ל, שהש"ם לא אמר שראוי לנעול מועיל רק להוליא מדי רה"ר דאורייתא, אבל לא להתיר עלעול. לא ידעתי איך לא ראה דברי הטור בסו' זה, וז"ל הטור: ולהחר בעשה לה דלתות חשובה כולה כחצר אחד ואין מבוטאות לריבין תקון. ולשיטת הרמב"ם בעינן רק רחוק לנעול וזה הכשרו. עי' שם ועי' ב"י שם מביא לשון הרשב"א בזה הלשון: „ובהכשר ר"ה כחצר הרשב"א כיצד הוא מכשירו, עושה דלתות ננעלות צלילה והרי זה רה"י. ויראה לי שאין לריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן, אלא כל שיש כאן לחי או קורה ודלת ננעלת צלילה הרי זה רה"י, שאין רה"י אלא המסור כו'. ומסיים אין זה רה"ר". האם נשמע מדבריו, שרק להפקיע מדין רה"ר? הרי כתב מפורש, שגם צלחי או קורה המצוי מתוקן כדון רה"י גמור. ועוד זאת, נדון הרשב"א מפולש לר"ה, ובנדון דידן מוקף לכל זד ופתוח לכרמלית, בודאי מועיל רחוק לנעול. ועי' דרכי משה בסו' זה, שכתב בשם הר"מ מרוטנבורג, בזמן הזה שאין לנו ר"ה לא צעי נעילה, ולא ידענא שהיא של הרב הג"ל. אולם לענין זה אפשר להשוות סברתו של הרב הג"ל בר"ה מפולש ודלת ח' ננעלת לילה והלד השני בלא תקון כלל, או מולאו רק מדין רה"ה, עי' פ"ז סי' שמ"ה סק"ה שכתב כן, אבל לא כשיש תקון לחי או קורה מזד השני ג"כ.

ובמאי דפליג הרב הג"ל על היסוד כיון שהותרה הותרה, וגסתיע משו"ע סי' שס"ה: ויש מי שאומר אם הוקף חומה, ואומר שלא מליט זה רק אם הלחי או הקורה נעשו להפריש בין שעירבו לשלא עירבו והמחילות קימות, אבל בנ"ד, בה ח' דנין, שהחומה פרוכה ואין לה מחילות. הגה בודאי היו לנגד עינינו דברי החוס' י"ז, והפלוגתא אם שבת גורמת או דירין גורמין. ואם כי הגחנו לא הזכרנו סברא זו בתשובתנו אלא כסניף לדברינו ובדרך אגב, כי העיקר ח' סומכין, על התלוגרף שנמשכים גם במקום הדלתות הנק' זאסעאויים, ותחת העמודים עומדים גם עמודים קטנים מעשרה עפחים מכוונים ממש תחת החומה, ועל יתר הסברות שהבחנו אלא מכיון שהבחנו סברא זו נכון להגן עליה מפני ההשגות, והוא בניף גדול לזרפו להסברות שלמעלה.

הנה במחילות שנעשו בשבת ישנן שלש שיטות: שיטת רש"י, מחילה שנעשה בשבת במוזד אחיז אף במחילה דרבנן אף כשנגללו המחלואות בשבת. החוס' והרא"ש ע"פ ר"ה, מתירין

במחילה דרבנן חף אם נגללו בחול ובמחילה דאורייתא אוסרין. והר"ן לשיטת ר"ת, חף במחילה דאורייתא אם נגללה בשבת מותר חף מלדו, וכן פוסק המחבר בס' "ש"ב. ולשיטת הר"ן, גם מחילה שעל ידה נעשית מר"ה רה" ונסתרה מע"ש ונעשה בשבת, מותר גם לטלטל. ולשיטת הגי' אינו מותר רק בשנפלי בע"ש עדיין היה רה"י. ועי' ט"ז ס' ה"ל סק"ח, שמביא ב' שיטות, ועי' ב"י שמביא טולק, והקשה למה סתם הטור כהר"ן. וכן בשו"ע הכוונה, גם אם נגללו כל המחילות שנעשה רה"ה חפ"ה מותר. ועי' בזה במג"ח מפקד להשוות דעת הר"ה"ש להר"ן, וע"ש באמנע שכתב: הלא דקשה, להרא"ש הו' ברישא מיירי ג"כ שנפלה בחול, דהל"כ לימא כיון שהותרה הותרה כמו בס' שע"ו. והמחילות השקל מקשה על דבריו, לפי האמת שנפלה רק מחילה המלעטית והחלוטית קימות אמרינן שבת הואיל שהותרה הותרה, אבל לפי דקיימינן השתא, שמג"ח מקשה על הרא"ש מי דחקו שנגללו מחללות המלעטית, דהוה מלי למימר חף שנגללו החלוטות מותר חף במזיד, ולית כאן מחילות, איך ימא שבת כיון שהותרה. ומדחיק המחלות השקל, דקאי על הפניות קשורות עי"ש. ובעל חמד משה סובר כן במ"ח, שגם שנפלו מחילות לפי דעתם אמרינן כיון שהותרה. אך חולק עליו, שמנין לי זאת בהר"ן. אבל חנן לפי פסק השו"ע, מחילה שנעשה בשבת גם במקום שהיה רה"ר מותר לטלטל בחובה, ועי' בשו"ע הרב שם"כ שכתב וכ"ז בו' אבל אם גם בלא זאת המחילה היא רה"ר גמורה מן הותרה הלא שאסור לטלטל בחובה מדרבנן, אם לא היתה בתחלת השבוע ונעשית בשבת בו, ואם היתה בשבת ונפלה לא אמרינן שבת כיון שהותרה. ועי' שם עוד במוסגר, אבל קרפף בלא היקף לדירה, כיון שהותרה הותרה. -- ומעתה נכונים דברינו ע"ד העיר הזאת, דגם אם יש בהחומה ג' או ד' פרעות יותר מעשר, נפרץ לכרמית, עדיין לא נעשה רה"ר, כי היא מוקפת כביד והיא רה"י גמורה לענין לזדוק; וגם אפשר לזדוק; וגם אפשר לזדוק לזה דעת הרמב"ם פט"ו מה"ש ה"ב, שמבואר שם דלמלטל בחצר חף בפרצה יתרה מעשר מותר עי" פס ד' או שני פסין משהו, וכן משמעות ב' הרי"ף בפ"ק, גבי הא דלכין ים, וגם כאן יש לסמוך ולהתיר עי" הפסוק, כמו שיינקי למעלה מט"ז ס' שמ"ה. ועי' שו"ע הרב סעי' ו' ס' ה"ל. והביד העיר מוקף, והפק לנו אם היה לזה"פ נעול בעת כניסת שבת או לא, ואם הו' נעול הרי היא מוקף חומה אז, והו' גיטה וידה בתיך כ'אחד דקיימי מחילות, ולפי המבואר למעלה אחרי שהוא רה"י גמור, טובל לומר הואיל והותרה וכ"ל בשו"ע הרב, ואף אפשר שלא היה נעול אז, אבל בשבת בשעה שיעלין ודאי מותר, כי מחילה הנעשית בשבת חף במזיד ומחילה דאורייתא, מותר לטלטל, וכן מבואר בחוס' ערוצין מ"ב ע"א ד"ה ונטלטל. ודלא כהרב הג"ל שכתב דאסור לטלטל חף בשבת שהן נעולין, דהוה בגגה רבה, וכש"כ כאן שהוא רק מחילה דרבנן, והספק ג"כ דרבנן. ועפ"ז מותר לטלטל בעיר מטעם ספק ספקא, כל שעתא ושעתא, חולי היה אז בכניסת שבת סתם וגם אם היה פתוח, שמה עכשיו נעול. וגם ספק הראשון דרבנן, ודוק, כי אחרי העיון בכל המקומות הוא דבר ברור, ואין כאן שגגה חלילה.

והגני וקדק שלמה יצחק משעבתי.

ח.

כ"ה יום ד' ער"ה חד"ש תר"ג, לאמוא יע"ח.

כבוד הרב הגאון המפורסם החוב"ב מוה' חיים נ"י משרנאוויץ

מו"צ באדעסא, שלו' וברכה.

מכתבתו היקר הגיעני ומטרדותי הפרעות לא נפיתו להשיבו על אחר, וגם כי אני מוסר כעת בע"ה את חברי יו"ת דב"ב חלק שלישי לדפוס, והחזרתחני לגמור ההגה"ה, ועתה לקחתני לי עת להשיבו בקצור לפי כבוד הפנאי.

ע"ד התליגרבך ששומדים תחת העמודים קנים המכוונים תחת החוט, לחזק העמודים, כבר

תקון שבת

כתבתי במכתבי הראשון, שבאופן כזה יכולים לסמוך על זה ואף שאיזה אחרונים פקפקו
 מלד שלא נעשו לשם מחילה, הגה זה אינו, דמחילה היא בכל גווני וכמ"ש החו"ט וב"ש בעירובין
 ס"ה. רק יש לדון, דהא איתא בה דלענין היקף לדירה, לא היו מחילה אם נעשה לנחת או
 לגניעות, ובג"ד חנו רוליס לעשות שיהא מוקף לדירה. אכן, כיון שכבר כתבתי במכתבי הקודם,
 שאין לסמוך על ההלכות ממש לה"פ, רק לרדך להעמיד קניס תחת החוט, ולפ"ז אי לא היו
 מחילה לגניעות, דהא עתה עושה הלה"פ לשם היקף לדירה, וכמ"ש המג"א סי' שצ"ח, דאף ע"י
 לה"פ היו מוקף לדירה, וע' מג"א סי' שצ"ב, ולזה אין חשש בזה.

וע"ד הגשה, לא הכנתי ענין השערים שכחב מעכ"ת איפה הם עומדים. אכן אחרי שהגבר
 הוא גבוה עשרה עפחים מן הארץ, ויש שם מחילה ואינו עומד על המים, כבר כתבתי
 במכתבי הראשון, שיש לסמוך עליו באופן כזה.

וע"ד חס' יש למנוח תקנה להגינות הנמלחות בעיר והיגס גדורים, והס יותר מציה סאתים,
 דקי"ל דזרעים מצטלי מחילתא, והוי שאר העיר פרוץ למקום האכור, וכדאיתא בערוזין
 כ"ד. והביא מעכ"ת דברי הח"ל סי' נ"ט, שמקיל בשארעיים נעשו ערוגות ערוגות, שאין
 מלטרפין ליותר מסאתים, וכן דברי הדבר שמואל שהביא הח"ל שם ע"פ דברי החו"ט והרא"ש,
 שלדוד לומר דרק בקרפף זרעים מצטלי מחילה ולא בחצר ורחבה. וחסן כת"ר לדעה דעתי
 בזה, ובאשר טרדותי עלומות כעת אשיבנו בקולר:

הנה היתר הדב"ש קשה לסמוך עליו, אחרי שכל הפוסקים לא הביאו שיטה זו, ואף כי
 נימא דהלכה כהמקיל בעירובין, אצל אין שייך זה לענין לסמוך על דעה
 יחידית שלא הביאה הפוסקים כלל. ועוד דאף החו"ט בערוזין כ"ג ע"א כתבו בלשון שמה
 ולא בהחלט, וכן הרא"ש שם נשאר בל"ע בזה ולא החליט הדבר, וב"ב המרדכי ורי"ז וטור
 דהיו רק ספק. וכבר כתב הב"ח סי' של"ח והק"ב בפ"ב דערוזין, דבאיבעיא לא אמרינן
 הלכה כדברי המקיל בעירובין, ובאל"ה, הא כתב הרא"ש בפ"ב דערוזין סי' ד' וריב"ש
 סי' ת"ה, דבמחילות לא הלכה כדברי המקיל בעירובין. ובג"ד כיון דמצטלי מחילתא, א"כ
 יוגע זה למחילות, ויש לחלק קלות, וכן פסקו הטו"ש ע"י סי' שג"ח סי' להלכה דגכ בחצר זרעים
 מצטלי מחילה. ועוד נראה, דבג"ד לא שייכא כלל סברת החו"ט והרא"ש, דהא סברתם מבוזרה
 בדבריהם, דזרעים מצטלים רק מחילות קרפף שתשימו מועט, אבל חצר ורחבה שתשימן
 רבה אין הזרעים מצטלים מחילותיהן. וזה שייך רק כשה' כבר חצר ורחבה מוקפות לדירה
 והח"כ זרעו שם. אבל היכא שיש גינה זרועה יותר מצ"ס ואינה גזורה ללד הקרפף הסמוך
 לה, והח"כ עושה מהקרפף חצר, בזה ודאי' היו החצר פרוץ במלואו למקום האכור להגינה,
 דלא שייך לומר שהזרעים אין מצטלים מחילות החצר, דהא כבר נהבטלו המחילות קודם שנמלך
 לעשות מהקרפף חצר. ועיקר ראיית החו"ט ורא"ש הוא מרש"י, דגבי הא דגינה והקרפף שהיו
 ע' חמה ושירים מטלטלין בחוכה, והוא שיהא בה שומריה וצית דירה, ופירש"י שפחה ולבסוף
 הוקף, דהיו הוקף לדירה. והקשו החו"ט, וכי לא ס"ל לריב"ב שמוחר לעטל בחצר יותר
 מצ"ס, והלא כמה מבוזרות וחלרות היו בירושלים יתרום על צ"ס, וכי יאסור ריב"ב לעטל
 בקן. ולזה הוכיחו, שיש חילוק בין קרפף לחצר, וכן הוכיחו מהא דאיתא שם בדף כ"ב,
 דאמרו רבנן לר"י: אי אתה מודה בדיר וסהר ומוקלה, שאפילו בת עשרה כורין מותר לעטל,
 משמע דליכא מאן דפליג עליה, ועכ"ל דריב"ב מודה בהנהו, ולזה כתב הרא"ש, שאין ללמוד
 חצר ורחבה מקרפף לענין זרעים שיצטלו המחילות. וה"כ נהי דנימא שלפי שתשימן
 מרובה, לא יצטלו הזרעים מחילותיהם, אבל מהיכי תיתי לומר, שע"י שנמלך לעשות מהקרפף
 חצר יהא מותר לעטל בזרעים שאלל החצר. וגוף סברת הרא"ש ג"כ קשה לענ"י, דנהי
 דריב"ב ס"ל דבחצר מהני היקף לדירה אף ליתר מצ"ס, ולגינה וקרפף מהני רק לצ"ס,

מ"מ לענין בטול מחילות מנ"ל לחלק בזה, דהא כיון שזרעם היו כגינה ממש, ומנ"ל לחדש פלוגתא כמה שלא נזכר בש"ס, ולדבריו יהי' זה תלוי בפלוגתא דריב"ב ורבנן. וכל כה"ג הו"ל להש"ס לפרושי בדף כ"ד וכדמפרש שם אליבא דר"ש ורבנן, ואף דע"כ חז"ל שם לרבנן, דלריב"ב אין מועיל היקף דירה ביותר מב"ס, מ"מ הו"ל לפרושי לרבנן חזר שאני.

ורבאורדה יש להביא רא' להרא"ש, דבחמה נריך להבין לשון הש"ס כ"ג ע"ב, נזרע רובו הרי הוא כגינה ואסור, נטע רובו הרי הוא כחצר ומוותר. למה לי' למימר הרי הוא כחצר, דהא כגי שהוא בחזקתו הקודמת, קרפף שהוקף לדירה. ובשלמא אי נימא שיש חלוק בין קרפף לחצר, י"ל דנטע עדיף מפי דהוי כחצר, אבל ז"א, דא"כ נימא שאם זרע אח"כ בין האילנות לא יבטלו המחילות, דכיון דהוי כחצר חו לא מבטלי לה זרעים לדעת הרא"ש שהזכרנו. אבל כונה הש"ס נראה, כמ"ש הריב"ב א' בתדשויו, שדרך ליטע אילנות בחצר לטויל וליטב בללם. ולזה קאמר הש"ס, דאף שבקרפף אין מלי כ"כ שיטעו שם אילנות, מ"מ אם נטע בו הרי הוא כחצר לענין זה. אבל לדוגמא, אין חילוק לענין זרעים בין קרפף לחצר, ועכ"פ לענ"ד, אין להעמיד על היתרו של הדב"ש שהובא בח"ל.

ורב"ש הח"ג, בשביל שטעוין ערוגות, ג"כ לא נראה לענ"ד. דאטו הא דאיתא בש"ס דזרעים מבטלי מחילות, הוא דוקא כשזרועים הטופים זה אלל זה. והלא כן הדרך לזרוע מרוחקים קלת זה מזה כדי יניקה, כדאיתא בשבת דף פ"ה, וכן חנן בפ"ג דפאה מ"ג, ובמ"ק ד' ע"ב, שאם הזרעים רופים עוקרים האמצעיים כדי שיגדלו השאר כראוי. ובא"י נריך להניח שעור יניקה ביניהם משום כלאי זרעים, כדחנן בפ"ג דכלאים. ועוד, דהא איתא בש"ס שם, שנטע לא מבטל מחילות, וכו"ל לר"י בדף כ"ד ע"א והוא שטעוין אלטבלאות, והיינו שורות שורות כפירש"י שם. הרי מפורש דזרעים ככה"ג שטעוין שורות שורות מבטלים המחילות אף שיש הפסק גדול בין השורות, דהא אילנות שיש פחות מד' אמות בין אילן לאילן, רואים אותם כאלו אינם, כדאיתא בב"ב דף פ"ג, משום שעומד למעקר, ע"ש ברש"ס, והוא משנה בפ"ה דכלאים. וע"כ איירי שהאילנות נטועים בהפסק ד"א בין שורה לשורה, ועכ"ל, דזרעים מבטלי מחילות אם נזרעו בדרך לזרוע זרעים, ואף ערוגות ערוגות מטטרפות ליותר מסאתים דלא כהכ"ל. וכן מוכח מהם לשון גינה שבש"ס ופוסקים דאיתא דבטלי מחילות, והיינו ערוגות, כדאיתא בש"ס ככמה דוכתי שהיה דרכם לזרוע ערוגות ערוגות. ע' פ"ג ופ"ה דכלאים, ושבת דף פ"ה, וב"ק דף ו' ע"ב, ועוד בכ"מ.

ורב"ש הח"ג, שהפסק שבין הערוגות עשוי להילוך; ז"א, דהא אינו עשוי להלוך בנ"א, רק להלוך הגינה, וזה דרך גס באילנות לילך בין האילנות לתקנם וללקט הפירות, ולהביא לריבים מקום פנוי סמוך לאילן כמלא אורה וסג' כדאיתא בב"ב דף פ"ג, וכן איתא בפ"ד דכלאים, שנריך ד"א כדי עבודת הכרם, שיוכלו לילך שם עם עגלות לבטא, ומוכח בסוגיא, דבכה"ג בזרעים שהניח כפי הדרך לזרעים מבטלי מחילות. וכן איתא בב"ב ל"ט ע"ב, שדרך לנטע לפעמים לגינה ולהבנים לתוכה תנרים, ע"ש. ובשבת דף פ"ה איתא, שדרך לעשות הפסק כרוחב פרסה כדי שיוכל ללך להסקות הירק ע"ש. ואף דודאי אם יש הפסק ד"א לא מטטרפי הזרעים, אבל בהפסק ערוגה שדרבן בכך כנ"ל ודאי דמטטרפי, וי"ב לענ"ד.

ורב"ע"ד לחדש בענין זה, דלכאורה קשה טובא בזה דחנן בערובין כ"ג, בגינה וקרפף שמועיל שומירה וצית דירה, ופירש"י דהוי מוקף לדירה. וקשה דהא גינה הזרעים מבטלים המחילות. וכבר הקשו זה בתו' ישנים כ"ג ע"ב וברא"ש ותר"ו, דרק בסאתים מהני היקף לדירה ולא ביותר מזה. וקשה, דמשמע דלא קי"ל כריב"ב כמה שמחיר רק כצית סאתים והלכה כהנאי דפליגי עליה ושרו אף ביותר מב"ס, ע"ש בסוגיא, וכו"ל לשון הרמב"ס

בפירוש המשנה, דמאחיס גאמרו בגינה וקרפף שלא הוקף לדירה, אבל בכל מקום שנעשה נדר בטונה לשם דירה מותר אף ביותר מסאחיס. הרי מבואר דאף בגינה שרי ביותר מסאחיס אם הוקף לדירה, וכ"כ בהג"א מה"ז פ' עושין פס"ו להדיא, דגינה וקרפף שהוקפו לדירה מותר לטלטל אף ביותר מסאחיס. וכ"ה ב"ר זרעו בה' ערובין. וכ"כ הרשב"ב בפ"ג דערובין מ"ה להדיא, דריב"ב ס"ל דאף במקוה לדירה אסור יותר מסאחיס, אבל אין ק"ל דאף ביותר מסאחיס שרי, ומבואר שם דקאי על גינה דאיידי בה ריב"ב, ע"כ. וכ"כ רבנו יוחנן דרי"ף על המשנה שם להדיא ע"ש, וכ"כ בתו' רי"ד דאף בגינה מהני הוקף לדירה, ע"כ. וכן מוכח בערובין דף ט"ז ופ"ז, גבי שיירא שחנתה בבקעה, שמתיר לטלטל אף ביותר מסאחיס, וסמך ב"קעה היא זרועה, כדתנן בפ"ו דטהרות, ובשבת ו' ע"ב, וב"ב קנ"ג ע"ב, ע"ש ברשב"ב, וכ"ה בכ"מ. ובירושלמי פ"א דערובין ה"י מפורש, שיירא שחנתה בגינה שהיא מוקפת גדר, מטלטלין בה אפילו טרייס וכי, וכ"ה בתוספתא. הרי שהותר לטלטל בגינה אף ביותר מסאחיס כשהוקף לדירה. ומה שהחירו זה רק בשיירא, כבר פירש"י שם והתו' וש"פ, חי משום שלא קבעו שם המחילה רק לאותה שבת, חי משום דאיידי במחילה גרועה או של שתי או של ערב. אבל במחילה גמורה שהוקף לדירה, שרי בכל גווגי, יעו"ש ובפוסקים סו' ש"כ. והריטב"א בחושיו בדף ט"ז כתב, דאף בחין מוקף לדירה, החירו בשיירא. ולפ"ז מיושב קושיתנו, דלהכי שרי אף בבקעה ובגינה. אבל ברש"י בדף ט"ז ע"ב ובתו' בדף י"ח ע"א מבואר להדיא, דבעינן בשיירא הוקפה לדירה, רק שהקילו במחילה גרועה ובהיקף רק ליום אחד ע"ש. טוב ראינו בתו' הרשב"א שהביא תוספתא זו, ותיקן כמ"ש הריטב"א שהותר אף בלא הוקף לדירה. אבל רש"י ותו' וש"פ לא ס"ל הכי וכמש"ל. וא"כ מוכח דמהני בזרעיס היקף לדירה, וקשה דהא זרעיס מבטלי מחילתו. וכ"כ ברמב"ם פט"ז מה' שבת שכתב בה"א, שכל שלא הוקף לדירה כגון גנות ופרדסים, אסור לטלטל ביותר מסאחיס, ובה"ה' שם כתב, כל שלא הוקף לדירה ולפרץ יותר מעשר' וחוץ ונדר לבס דירה, הוי מוקף לדירה. משמע דקאי אהני דאיידי בה"א ובה"א, והיינו אף בגינה ופרדס מהני הוקף לדירה. וקשה, דהא פוסק שם דזרעיס מבטלי מחילתו.

והנראה כישוב זה, דכל הגוה פוסקים, הרמב"ם ורש"י ותו' ווא"ז והג"א והרשב"ב ס"ל, דרק כשכבר הוקף לדירה ואח"כ זרעו שם, בטלו המחילתו, דבין שאין דרך לזרוע במקום המוקף לדירה, אמרינן שנמלך בו והולו שיחא הויקף שלא לדירה. ונהי דמחשבה אין מוילתה מידי מעשה הזריעה, אבל מעשה הזריעה מועיל לכלל מחשבתו הראשונה ומשוו לה כמוקף שלא לשם דירה. אבל היבא שיהי שם מכבר גינה ויש שם פרצה יותר מעשר, ועתה נודרה לשם דירה, זה מהני אף בגינה להחירה אף ביתר מסאחיס, כמש"ל להוכיח מהש"ס והירושלמי והרמב"ם ורש"י ותו', וכמ"ש ה"א והג"א ורבנו יוחנן והרשב"ב להדיא, ומושבזיס כל הקושיות שהקשינו למעלה, בפשיטות. ואף שהרש"ס משמע להדיא דלא ס"ל הכי, וכן הרשב"א בחושיו שהרי הקשו למה מועיל בגינה שימירה, ונדחקו בזה, מ"מ לענ"ד ברור כמש"ל. וכ"כ בס' יראים מלוא ק"ב ובס' לרה לדרך מאמר ד' פמ"ה.

וועפ"ז, אפשר לישב מה שהשמיט הרי"ף כוניה דזרעיס מבטלי מחילתו, שכבר עמד בזה הגענה"מ, והרמב"ן לא תירץ על זה. ולפמ"ל י"ל, דס"ל להוכיח מסוגיא דדף ט"ז וע"ז ומהירושלמי שהזכרנו, וכן מרבנן דפליגי על ריב"ב, דבגינה מהני הוקף לדירה, ולא ס"ל לחלק בין נזרע מקודם לזרע אח"כ, רק ס"ל דסוגיא דדף כ"ג ע"ב, אולא אליבא דריב"ב שם, דס"ל דלא מהני בגינה הוקף דירה רק עד כאחיס ולא ביותר, וע"ז מייחוס שם חיילוקיס בין רוב למעוט. אבל לדיון דקו"ל כרבנן דפליגי על ריב"ב, וס"ל דהיקף דירה מהני בגינה בכל גווגי, ליטא לסוגיא זו כלל, ולזה השמיטה הרי"ף. ולפ"ז

ל"ל / דס"ל להרי"ף כמ"ש התו' בדה"ב כ"ג, ריב"ב מודה בחזר דמהני היקף דירה חף
 ביותר מהאחים, ולזה קאמר דנטע הרי הוא כחצר. ולריך לומר לפ"ז, דהרי"ף מפרש
 הא דקאמר ריב"ב הגינה והקרקף, הכונה שקלתו גינה וקלתו קרקף. ולזה קאמר אח"כ
 המשנה כולה בלשון יחיד יעו"ש, משום דחדא רשותא הוא. ובש"ס הגרסא שהן ע' אמה
 ישירים, אבל ברי"ף הגרסא שהיא ע' אמה ושיירים, וכ"ה בתוספתא. ואפשר הטעם,
 משום שמפרש לה דחדא רשותא הא, וקמ"ל ריב"ב רשותא, דזרעיה לא בטלי המחילה
 אף בשמקלתו קרקף וי"ל שהיקף לדירה בשביל הקרקף לחוד, וע' בסוגיא בדה"ב כ"ד,
 ובתו' ריב"ב א"ש, ד"א דבפחות מהאחים שרי לטלטל ממקלת הגזרע למקלת שלה
 מרע. ואף שהוא דחוק, בכ"ז ההכרח לפרש כן, כדי שלא יקשה למה השמיט דין מפירה.
 וכן ל"ל בדעת הבה"ג שהשמיט דין זה דזרעיה מבטלי מחילה, ואקלר].

עב"פ הוכחנו מפשטות הש"ס והירושלמי ותוספתא, ושכן דעת רש"י ותו' ורמב"ם ושכ"כ
 האו"ז וס' יראים והג"ה ורבנו יהונתן ובס' לזה לדרך והרע"ב, שאם היקף גינה
 צפירוש לשם דירה, מותר לטלטל בה, וכ"כ דעת הבה"ג והרי"ף שהשמיטו דין דזרעיה
 מבטלי מחילתא. וכן נראה פשוט לשון הטוש"ע ר"ס שנת, שכתבו, דכל היקף שלא
 הוקף לדירה כגון גינות ופרדסים ובורגנין שעשויין לשמור, אסור לטלטל ביותר מהאחים,
 ואם הוקף לדירה, אפילו יש בו כמה מילין מותר לטלטל. משמע דקאי אהנהו דאיירי
 בהו גנות ופרדסים. ואין לדחוק, דכיון שכתב אם הוקף לדירה, מניחא מובן דלא קאי
 אהנהו שכבר ביאר שהם נקראים אין מוקפים לדירה. ז"ל, דהא פירוש הוא נטוע חלבוט,
 ושפיר מהני ב' היקף דירה, כדאיתא בש"ס ופוסקים, ועכ"ל דקאי אהנהו דאיירי בהו
 מתחלה, ומהני אף לגינה היקף לדירה. וכן בב"י שם הביא דברי ההג"ה וביאר דבריו,
 ולא הזכיר כלל שאין הלכה כדבריו, ומשמע שהב"י מייטי לה להלכה. והא דאיתא שם
 בטוש"ע סע"י, בגינה שבחצר, איירי שזרע הגינה אחר היקף החצר, וכמש"ל דבהני איירי
 הש"ס בהא דזרעיה מבטלי מחילה. ועפ"ז נתברר, שדעת רוב הפוסקים להקל בג"ד בפשטות,
 כיון שהגינות היו מכבד, ועתה בל"ס לתקן ערוצין ולהיקף את העיר לדירה, וכמ"ש המג"ה
 סי' שנת, דאף לה"פ מהני להיקף דירה, ומותר לטלטל אף בהגינות אף אם הם
 יותר מהאחים.

ועדיין יש לדון בג"ד, דהא ודאי יש הרבה גינות של נכרים, וא"כ נימא דלא מהני
 מה שאנו מקיפין אותן לשם דירה, כיון שהנכרים אין דעתם כן. וי"ל שלריך לזה
 דעת בטלים דוקא, ואף דגבי שיירה משמע פשוט הש"ס ופוסקים, שהבקעה שחטו בה
 אינה שלהם, ובכ"ז מהני הקיפם אם הקיפו במחילה גמורה, כמבואר בפוסקים. שם י"ל,
 דמ"מ עכשו הם משתמשים שם והרי הם כבעלים. ואף אם משתמשים בגזל, י"ל דמ"מ
 הם עכשו כבעלים. וע' ב"ק דף ס"ו לענין מחשבה בגזל. אבל בג"ד, הישראלים אין
 משתמשים בהגינות והנכרים לא יניחום להשתמש שם, וא"כ י"ל, שבטלה דעתם בזה
 שמקיפים כעת לדירה, כיון שאין דעתם להשתמש שם בגזלה, וע' בחבורי ח"א סי' כ"ה,
 מ"ש בענין אי מחשבת נכרי הויה מחשבה, ואי בעינן מחשבת בעלים. וא"ל דכיון שבוכרים
 הרשות שוב יכולים להקיפו לדירה. ז"ל, דהא השכירות הויה רק להיכר ומשום כשפים,
 ולא הוי שכירות גמורה, כמבואר בש"ס ופוסקים, ועי' דבהרחבות והאוקים מהני מה שאנו
 מקיפים לדירה, לפי שיש לנו רשות להשתמש שם בלי מוחה, אבל בגינות המיוחדות
 לנכרים, נימא דלא מהני היקף שלנו, וזה קשה גם על הח"ל, דנטי דלא הוי גינה יותר
 מהאחים כשהן ערוכות, מ"מ הא הוי קרקף יותר מהאחים, ואם הן של נכרי מהי מהני מה
 שעושים ערוצין לעיר, דהא מ"מ פרוץ למקום האסור, כיון דלא מהני ההיקף לדירה

תקון שבת

והקרפיות של נכר-ס, וכן היתרו של הדבר שמואל אין מועיל בזה, דהא קודם שתקנו ערובין לשיר היו הגיטות והקרפיות אינן מוקפות לדירה, רק עתה ע"י תקון הערובין נעשה זה כחצר ורחבה, וזה אין מועיל לעשות קרפיות וגיטות של הנכרים כחצר ורחבה, והיו פרוץ למקום האסור.

אבר באמת נראה שאין לחוש לזה, דהא הא דבעינן היקף לדירה הוא מדרבנן, כמפורש בש"ס ופוסקים, ופירש"י בערובין ט"ו ע"א שכך תקנו חז"ל, שבמחילה גרועה או שלא הוקף לדירה, לא הותר רק בבית סאתים, וילפינן לה בדרך כ"ג מחצר המשכן. והטעם נראה, משום דחצר המשכן ג"כ לא הוקף לדירה מ"מ קרי לה הכתוב חצר. והיינו דילפינן בדרך כ"ג ע"ב מקרא דחצר המשכן ואין מובן מהו הלמוד, אבל הכונה כמש"ל, והתו' כתבו בדרך כ"ג, ולהכי לא ילפינן מעזרה והר הבית, מפני שהיו שומרים בלילה, וקשה דהא גא במשכן היו שומרים, כדאיחא ריש תמיד, ועכ"ל, דכיון שהשימור אינו אלא בשביל הכבוד כמו בחלרות מלכים, כמ"ש הרמב"ם בפ"ח מה' בה"ב, לא מקרי דירה, וגם דהא בורגנין עשויין לשמירה ומ"מ לא מקרי הוקף לדירה, וכפרש"י בערובין ט"ו ע"א הטעם, שהוא דר שם בע"כ כדי לשמור מה שחולה לו, והיו דירה שתשמישה לאוירה. ובפשוטו י"ל, דבהמ"ק מקרי הוקף לדירה, לפי שהיתה שם לשכה לכה"ג דהוא בית דירה, כדאיחא ביומא דף י' וע"ש ברש"י ותו', וגם היתה שם לשכה בית אבטיטוס ששהו שם כמה שעות ביום, ואכמ"ל בזה. ועכ"פ ילפינן מחצר המשכן, דהא שלא הוקף לדירה מקרי חצר בבית סאתים. והענין נראה בענין מ"ש הכ"ז ביו"ד סי' קי"ז ובכ"ד, דכל המפורש בתורה לא אסרוהו חז"ל, וה"ג כיון שמפורש בתורה שנקראת חצר ככה"ג, לא אסרוהו.

ויסוד הטעם שאסרו בלא הוקף לדירה, פרש"י בערובין ס"ו ע"ב, משום דמיחלף ברה"ה, והיינו משום דרה"ה אין בו דיורין ולזה מיחלף, יעו"ש בלשון רש"י, ולפ"ז כיון שהוקף לדירה לא שייך לחלק בין הבעלים לאחר. ומה דזרעיס מבטלי מחילתא, י"ל דכיון שאין דרך לזרז בין זרעיס, אמרינן שבי"ל בכונה הדירה ומעשה מוליא מידי מעשה, ושייך לגזור דמיחלף ברה"ה. אבל אם הוקף הנינה בפירוש לדירה שפיר מהני כ"ל [ועי"ל] טעם היקף לדירה, משום דבמחילות העומדות מחליהן יש לעשות כל א"י כרה"י כמ"ש התו' בערובין כ"ב ע"ב ד"ה ודלמא, וכן כל הטולם מפני שיש אוקיטוס מקיפו, וכדאיחא בירושלמי פ"ח דערובין. והתו' שם חרלו, דמחילות בידי שמים לא הוו מחילות לענין זה. ובתשובתי הראשונה דברנו בזה. ונראה ש"זה גזרו בלא הוקף לדירה, דלא להוי רה"י גמור כדי שלא יבאו לטעות להחזיר במחילות בידי שמים היכא דבקעו רביס, והלריכו ברה"י גמור שיעשו המחילות לשם דירה. ולפ"ז א"ל כלל דעת בעל הרשות, דהא מעיקר הדין א"ל לזה ורק הלריכו זה להיכרא, שידעו שדרך לרה"י מחילות עשויות בידי אדם לשם מחילה. ובכ"ד הרי ג"כ עושה זה לשם מחילה לעשותו לדירה. ואף דמ"מ לא קאי לדירה אין קפידא בזה. והא דזרעיס מבטלי מחילה, נראה הטעם דכיון שאין דרך לזרוע בחצר, הוי כעושה מעשה לבטל היקף הדירה, ומעשה מוליא מידי מעשה, כדאיחא בקדושין כ"ט. וזה דחוק].

ויורה נראה שאין לריך לזה דעת בעלים כלל, דהא קי"ל בדרך ס"ב שדירה נכרי אינה דירה, ושפיר סגי במה שמקיפס כל העיר לדירה, ודעתם שיהא הכל מוקף לדירה ובכל עת שיעלה ביד ישראל לקבל רשות מהנכרי לטייל בניגתו וקרפיו ולשתמש שם, או שיוכל לשכרו או לקטוהו ממנו, נותן דעתו על זה, וזה שכיח שנותנים רשות לאחרים לטייל בניגתיהם וקרפיותיהם כדוע. וכבר הוכחנו מהא דשיירא שנתנה בבקעה, דמשמע דמהני היקף לדירה אף שאינה שלהם, וכן מוכח מוליא מלינו בפוסקים שום חלוק בזה.

ועוד דבפתוח ולבסוף הוקף לא מלני כלל שיצטרך מחשבה לכיון להקיף לשם דירה, ומפורש בש"ס ופוסקים דהוי סתמא מוקף לדירה, וא"כ ה"ה הכא, כיון שכבר נפתחו הבתים להרחובות, והרחובות לקרטיפות וגינות, ועתה מוקפס, ממילא מקרו כלם מוקפים לדירה. וכ"כ להוכיח מדברי הרשב"א וריטב"א בערוזין ס"ד, שפלפלו בחזר שזרע מעטו אם הם של חברי גברי, אם הוא נותר. אלמא דמהני מחילת אחד שהקיף לדירה להזרעים של חברו. והיינו משום דכיון דמקרי מוקף לדירה לבצל החלה, מקרי גם לבצל הזרעים.

ועוד יש לדון בנ"ד להקל, ע"פ מה שפירש"י בדה"ב כ"ג, דגינה וקרפף הסמוכה לעיר הוי כהוקף לדירה, דכיון שקרובה לעיר דעתו להשתמש בה תדיר, וכ"כ ההג"א להדיא דגינה הסמוכה לעיר מותר לטלטל בה, אף אם יש בה הרבה מילין, והובאה שיטה זו להלכה ברמ"א סי' שצ"ח ס"א, רק הביא שם שיטה החו' בשם יש חולקין, ומשמע דעתו שהעיקר כדעה הראשונה, וכמ"ס הש"ך ציו"ד סי' רמ"ב בכללי הוראה, וגם דהא דדרבנן אוליין לקולא כמ"ס הש"ך שם, והרמ"א שהשמיט שם גינה וכתב רק קרפף, י"ל דחדא נקט, או אפשר ס"ל דבגינה לא מהני סמוכה לעיר, דכיון שזרע סמוך לעיר תו לא הוי כמוקף לדירה, דסמוך לעיר לא עדיפא ממוקף לדירה, דק"ל דזרעים מבעלי מחילתא. אכן בנ"ד, שמקודם היה חסור לטלטל בעיר, ועתה ע"י תקון הערוזין הותר לטלטל ונעשה הכל מוקף לדירה, ממילא גם הגינות נעשו מוקף לדירה. ועכ"פ, הרי יש לנו דעה רש"י והג"א וה"ו, דשרי לטלטל בגינה הסמוכה לעיר, והרמ"א ג"כ ס"ל הכי ועכ"פ בקרפף כמ"ל, וכבר בארנו שדעת רוב הפוסקים, דאף בגינה מהני הוקף לדירה, וא"כ ה"ה בסמוכה לעיר כנ"ל. ואף האחרונים שכתבו שהעיקר כהחו' בזה דלא מהני סמוכה לעיר, מ"מ יש לזקף שיטה זו להקל בנ"ד, דבלא"ה יש לנו יסוד לסמוך עליו.

וראיתו בשו"מ מ"ק ח"ב סי' קל"א, שהביא בשם הפרי הצולה, שהתיר אם זרע בחזר בטגול לטייל שם, והשו"מ השיג עליו. ולענ"ד הדין עם הפרי"ת, דהא הא דקרפף סמוך לעיר מקרי הוקף לדירה, וכן נטיעות, הטעם הוא מפני שדרך לטייל שם, ע' בפירש"י וש"פ. וא"כ טיול הוי כדירה, וממילא ה"ה בזרעים כשראו לטייל ג"כ לא יבטלו מחילה. ובאשר חין הפרי"ת ה"י חקלר. וה"ה בגדון דידן שסמוך לעיר ראו לטייל שפיר מקרי הוקף לדירה אף של גכריס. והה"מ בפט"ו מה' שבת כתב, שדרך שיטת הגדר בפירות לשם דירה, היינו שיטת אח"כ מזה בית. והוא תמוה לענ"ד. דהא מפורש בש"ס ופוסקים דכני נפתח ולבסוף הוקף, וכן הרגיש שם בעלמו שהרמז"ס ורשב"א לא ס"ל הכי, ובאמת כל הפוסקים חולקים עליו וס"ל דכני נפתח ולבסוף הוקף סתמא. והלא אף בפתח קרפף כתבו הרבה פוסקים, דמהני מוקף לדירה, ע' סי' שצ"ח ס"א ובסי' ת"א [ועוד יש לדון, מהא דחיתא בערוזין ס"ו ע"ב, דנכרי שיש לו פתח לקרפף יותר מסתלק הוא מסתלק מהמזוי, כי עיקר תשמישו הוא להקרפף. וישראל אינו מסתלק באשר שאסור לו להשתמש שם. ורק בניה סתמים שמוחר לו להשתמש מסתלק ע"ש. ומשמע מזה שנכרי דרכו להשתמש ביותר מסתמים, וא"כ מקרי לדיד' הוקף לדירה, ומשמע דה"ה בגינה, דהא לגבי האי דינא לא נזכר חלוק בין קרפף לגינה ע"ש בפוסקים, אך זה אינו יעו"ש וחקלר]

עכ"פ למעשה, נלע"ד להקל בנ"ד להתיר המלטול בעיר, אם יתקנו הערוזין כדין, כאשר בארנו במכתבי הקודם. ואין לחוש להגינות הפרוצות

להרחובות או חצרות ואף אם הגינות של נכרים . רק בגוף הגינות אין למלטל .
 וכעין מ"ש הטור סי' שניח לדעת הר"מ דאי נמי דזרעים לא מבטלי מחיצות
 חצר , מ"מ לא שרי למלטל רק בחצר ולא במקום הזרעים , ע"ש . אבל בגינות
 של ישראל יש לדון דשרי למלטל בהם ובמש"ל .

והנני דושת מרחוק ומברכו בכ"ש וברכה

מלביאל צבי הלוי טענענבוים חופ"ק .

ז .

בעו"ה ג' אלול תר"ס ווילנא .

כבוד ידידי עוז , הגאון המפורסם כו" מו"ה חיים טשרנאוויץ ה' עליו יחי' בכמ"ס .

אחדש"ט, כעת מדרכי שבתי לכיתי, ומכתב הדר"ג קבלתי, וברכתני לא הדלתי, וגם
 לכבודו אללתי, כי מאד אשמח כאשר יעזור לו ה' להרוס המכשלה, מהעיר הגדולה.

וע"ד אשר יש חומתה, כבר העירו וכבר התיירו, גאוני הדור, אשר עמדו בפרץ לגדור,
 ומה גם אשר שפת היס נתקן ע"י ז"א ג"כ . וע"ד הדלתות, ע"י בסוף תשו' ח"ל
 (סי' ל"ד) מ"ש בשם הרשב"א חדוש גדול לא נמצא בשום פוסק, דבפלטיא אפילו דלתות
 המדינה נעלות זלילה, תורת רה"ר עליה, כנראה דוקא במצואות המפולשין שהם
 מיוחדים לאנשי המצואות ההם, ואין יד כל אדם שיהיה בו, ולא בפלטיא סיד כל אדם
 שיהיה בו, דאפילו נעילת דלת לא מהני . וכנראה שזו דעת הרב ר' אפרים שהציא בעל
 המאור . ובאמת היא דעה נכונה, וע"ש שתמה על הרב ז"י שלא העיר לזה . והנה דזה
 נגד הגמ' כ"ד מערבין רה"ר . ומנא ה"ל שהעיר לזה גם השאלת יעבץ (ח"א ס"ז) . עוד
 חמה אני, הלא הרב המגיד (פ"ו ה"י) כתב בשם הרשב"א דפסק כשמואל, דמצואות
 המפולשין לרה"ר מכאן ומכאן, לריך דלת מכאן ולמי או קורה מכאן איזו דלת הראוי'
 לנעול . ובכשר ר"ה כתב: עושה לו דלתות נעלות זלילה וה"ל רה"ר . עוד כתב: ויראה
 שא"ל דלתות נעלות כו', הרי סותר א"ע . ותמה על שא"י שלא העיר לזה . וראה
 בתוספתא (פ"ד) מודים חכמים לר' יהודה במעלה גיעוסה, שזה פותח דלת קרפיו וסותם
 ר"ה כו' שמערבין וסותים באמנע כו' החזירו פתחים למקומן חזרו לאיסורן (וכן בירושלמי
 ערוזין, תני ר' הושע' פתחים פתוחים לרה"ר, נפתחים נעשה מקומם ר"ה נעלים
 נעשה מקומם רה"ר . ומהק"ע נראה שנעלם התוס' וע"י בפ"מ סס) . והנראה לפרש,
 כאשר נפתחו ליכא בר"ה אפי' היכר דלת . אי לזאת יש לעיין בדלתות מסהב"ר (וראה
 בתוס' ערוזין כ"ב הו"ל והי' לירושלים לה"פ, וע' בתוס' זילה י"ח ד"ה שמא כו' וי"ל
 שיש היכר, וראה בריב"א שם דלתות מחירין גם בלא לה"פ), וראה בת"ס (ח"י סי'
 ל"ד) ע"ד שאלת הגאון מהר"מ, לפי מש"כ התה"ד כו' וע"ש . ודבריו נפלאים, דהא
 התם בלי לה"פ גם בלא גיפופי (וראה בריב"א ג"כ), וע' בשב"י ח"ג סי' כ"ח, ובש"י
 ח"א סי' ז' . וכ"ז נעלם מהשב"י (וע"י בת"ס וג"כ לא העיר לזה) ומאזן העוזר שם
 יעו"ש .— וגם ע"ד הגשר, כבר התיירו, ואם אמנם יש לפלפל בד"ק, ועוד חזון למועד .—
 וע"ד התליגרה אשר החוטים מהלך, בראשונה תקנו פה אלל כ"ע מראשית החשוב כמ"ו ח,
 אולם כעת נעשה על ידס ג"כ עוד עמוד א' מתחת בעקום כמ"ו K או H, למען
 שלא יתקלקל כו' .— וע"ד הזרעים, ע' מור וקליעה, דבי גדלי היקף דגינה . וקראף הכתי

קיימי מחילתך בעיר אבראי ומסוי להו' רה"י, ועו"ש. ועי' בעקרי דיניי סי' ט"ו סעי' לא דעת החולקת, ועי' בהרצ"י סי' ס"ג בשם הרשב"א דלה"פ מחילה גמורה כו', ועי' שב"י ח"ב ס"ז, ובח"ס ח"י סי' ל"ד.

וה' יעור לו ויהי' אתו להשלים בשלום (כל יהיו שם יתר הרבנים נגדו), וה' יגדור בעדו לגדור פרץ, לשם ולתהלה בארץ, ידידו המכבדו

שלמה זלמן סלוצקי מו"ז פה"ק הנ"ל.

ט.

ש"ר' וכו"ס לנכדי היקר הרב . . . כו' מוה' חיים י"ו ולבנ"ב שלו' וזכרה.

ע"ד העירוב, נפלאתי מאד על הדבר שהודעתני, שאחרים מהדיינים מתנגדים להתקנה הזאת. כמה גדולה החרפה למען שעירוב בעיר הוא ממשול, נגד י"ש"ם ונגד הגאונים בעלי התשובות קמאי וכתראי, שכלם חתרו והקילו בכמה קולות לתקן המצוות, וכמה השתדל הרמ"א בד"מ לקיים מנהג ראשונים, וכן בעל תה"ד וכמה גאונים הקודמים, והמה מחשיכים שמש האמת. — וע"ד הנשר הגדול שהצבת במכתבך, והראית להם טעמי היתר, זה פשוט כביעתא בכותחא, שהקנים הארוכים שעליו עומד הגשר די בהם. ומה איכפת לנו שצנו בנין למעלה, זה דמי לכיפה כמו שכתבת, ומובא במשיב דבר ע"ד הט"ז שמחמיר אם בליטת הגג מפסיק בין הקנים ובין החבל, אם לא שיטעה נקב גדול בגג, וגם הא"ר והח"א מסכימים עם הט"ז, וחולק עליו, וכן מלא בע"ש גם כן חולק מטעם הש"ס ערויבין י"א, כיפה ר"מ מחייב במזחה וכו' וש"ן שאם יש ברגלה עשרה שהיא חייבת. ועי"ש ברש"י דהא י"ש בה י' כו' ואפילו כל העגול סתום כשר. אלמא איך לריבין ליגע וכו' והעגול מפסיק וכו'. אלמא שחושבין התקרה העליונה למשקוף. וכן מלא המשיב דבר שבחוספות שבת דחה דברי הט"ז, וכתב שם לתרץ דברי הט"ז, שהט"ז לטעמי, שהעגול עלמו הוא המשקוף מהחשב ללה"פ, וכן דעת השולחנות והרמב"ם. אבל לפי"ז תקשי, א"כ מאי ראייה מכאן לר' נחמן שאין לריבין ליגע. ולריבין לדחוק לשיטת הט"ז, שהראיה היא רק שאין דומה למן הלד, שגם שכש"אין המשקוף נוגע במזוזות, שאין דרך לה"פ צדק, מקרי משקוף וכשר. ומסיים שם, ממילא צדון דידן אף שיש בליטה בינתיים כשר לכו"פ, ואיך שהיא לפירוש רש"י ודאי כשר, וכדאי הוא רש"י לסמוך עליו, משום דבלתי אפשר שלא לישא ברחוב שבת, עכ"ל. ונמלא הגשר ודאי הוא מחינה גמורה. — וע"ד שטוענים ששפרי הגשר אין להם מזוזות ומשקוף. עי' ט"ז שם, פי' אבן נכנס אבן יולא, ומשום כותלי הבית שמן הלהדין חשיב כמזחה. וגם לענין משקוף עי' ט"ז שם לענין כיפה. ומה שמציא המג"א לענין קנה על כותלי מצוי דלא מהני, לדעתי היינו כלוד לה"פ חבל משוך על שני קנים. אבל שער כזה בנין למעלה ובנין למטה והכל רואין שהוא שער ופתח ממש, ודאי לא שייך זה. והגע עלמך, אם היה בנין צנוי משני צדי מצוי, והיה מגיע הבנין על הגג, האם לא היה מועיל. ונראה מדברי הט"ז שם ש"ב, לענין בליטת הגג שלמעלה על הגג הקשורה, אין ענין גם אם הוא מן הלד. דוק בלבשו שם. ועוד בגשר זה לפי זכרוני, יש שם צוויזות משני צדדין כעין קליעות מעלים והוא כעין אמלתרא. ודעת השולחן בבנין עולם סי' ס"ז, לסמוך על דעת ריא"ז שהובא בשלמי הגבורים, שגם לרחבה מהני אמלתרא. וכתב שם שמעת שספרו לה"פ מהמצוות נתרבה חלול שב"ק מאד, זה מושיב זה נושא, מחויבין היינו לסמוך גם על דעת יחיד, שצדדין סמינין בשעת הדחק איחוד במקום רבים, ובגדון דידן, שהחלול שב"ק מפורסם, יכולים לסמוך על ריא"ז שמחיר אמלתרא יותר מעשר. ועוד

תקין שבת

מביא שם, שהגשר כיון שהוא דרך צנין אפילו רחב מעט הרב צנין ולא פרוה. הגם שבעל צנין עולם מולק, אבל הגאון מהרש"ק מצרוד גאון גדול ומחיר, יראוי הוא לסמוך עליו. והמנ"א בעלמו הקשה, למה לא יועיל החבל על הסתל כמו בסוכה סי' תר"ל סעי' ג'. ותירק, שם הוא חומרא בעלמא, אבל בדין גם פה הוא חומרא בעלמא, כי התלירק והתליפן הולך על פני כל הגשר. וגם מה שהזכרת מהקנים התלולים שמונחים על עמודים, לכל אורך הגשר, שדי צוה ללה"פ, ומטעם כל אלה, פתח השערים הוא רק לחומרא הוספה בעלמא, וגם לפי דעת המנ"א יועיל כמו בסוכה.

וע"ד החדשות, שרולים לאיסור בקנית הרשות מאופ', מטעם שנמלאים בעיר אנשים שאינם מודים בעירוב. אחר כמה זמנים וכמה יגיעות מלאו ברמב"ם! אבל מה מלאו בו? הרמב"ם פסק, "שישראל מחלל שב"ק בפרהסיא לריך לשטר ממנו רשותו כמו מאינו ישראל, ומאפיקורסין וכו' לא תועיל שכירות אלא בטול". ומה מליאה היא זאת? הלא אנו שוכרין משר העיר מטעם שאנו מחזיקין שהעיר שלו. ומה איכפת לן מי המה הגמלאים בעיר, אחרי שהכל שלו? ואלא העיקר לכאורה קשה השכירות, מטעם הריב"ש סי' תכ"ז והובא ברמ"א סי' של"א (וע"ס שמה שמלין הריב"ש סי' ת"י), וע"ס ריב"ש שמתלק בין מני מסלק ללא מני מסלק. וגראה דהיכא דלא מני מסלק אין לשטר ממנו. ומסיק שם אחרי שהאיסור אינו מן הדין רק משום גזרה ועירוב מדרבנן יש לדון להקל. וכל דברי הריב"ש הובאו בצ"ח סי' של"א. מזה מוכח, שדוורים ישראלים שאוסרים ע"פ דין, ואינם מודים בעירוב אינם יכולים לשכור מהם. אבל באמת, לפי העת דהאידידא שאנחנו שוכרים, אין זה משר העיר רק מטעם הרשות, וכידוע שכל הרשויות בהערים אשר במדינה, הם ברשות הרשות, ולעת כי יעברו גדודי חילו למלחמה, מפנים מקום בהבתיים שבבילם, ומעמידים מספר אנשי חיל בכל בית לפי גדלו, וכן משלמים בעלי החלרות מהם קבוע מכל חלר לשנה, וכשעברו שנים ולא הכניסו מי מהם את המס ונתקבץ עליו חוב סך הגון, אז חף מוכרים את ביתו, וכן ראיתי מעשה. גם יש להם כח באם שיהיה ברעונם לשטת את הדר הדורין אין ביד הבעלים לחמות, וכמה חלרות נתבטלו מכחם מכל וכל, שלא נתנו רשות לבנות מאיזה טעם. ואחרי שיש להם כח כזה, ע"י צוה בתשו' שואל ומשיב תליאה ח' א' שמביא ח' ת"ל סי' שמיני על הריב"ש, וכותב, אחרי שיש לו כח לשטת הבתיים ולחת מן הדר, הו"ל כתפיסת הארון באמלע, ודמי להא דב"ב דף ק"ה, היכא שכל בתי העיר משועבדים למס כו' עד שאמרו שבטלה ירושה צטר, ובתו' קדושין ל"ו, דלכך נפטרו השדות מתרומות ומעשרות ומביאי' שמה שאף אם באלמות יוכל להכניס איזה דבר סגוי לענין עירוב. וע"י חולין ל"ט ב' ובחדושי רשב"א שם, וע"י תו"מ סי' רע"ח ברמ"א ובסמ"ע שם. וכן כתב הג"ק לענין בכורה כל שיד א"י באמלע, חף באלמות פטורה. וכש"כ לענין עירוב, והלכה כדברי המקיל בעירוב. ושבו מביא דברי הריב"ש: וע"ד מה שכתב הריב"ש, שאם רק גובה מס אינו מועיל הרשות, אך מבואר בצ"ב ובחומ"מ סי' רע"ח הבדל בין שהמס מוטל על קרקפתא דגבתי או על הבתיים. ולכן יש לדחות שהריב"ש לא מייירי שהמס מוטל על הבית. וע"י עוד בשואל ומשיב תנינא ח' ב' שמביא להקשות על הריב"ש, שאוסר הבתיים של א"י, כיון ששכרו רשות המבוי כבר הותרו גם הבתיים שלו, וע"ס שמדחיק השו"מ לתקן דברי הריב"ש. אבל במקום שיש רשות לשנות דיורי הבתיים לנו וללרבי העיר, ודאי מותר הכל ע"י שכירות ממנו או משכירו או לקיטו. ע"ש עוד ח"ל: ומן האמור יש למנוח היתר שבזמנינו בענותותנו, יש רבים שאינם מודים בעירוב לריכס לבטל רשות, כמבואר בסו' שפ"ה, ומי יאמר להם שיבטלו ולא ילייתו. וחתרו רבים למנוח היתר. ויש לאמר, כיון ששכרו רשות כג"ל, גם בבתיים יש לו רשות. ואין לאמר סוף סוף כיון שאינם מודים הם אוסרים עלינו ומה מועיל השכירות, כיון שאינם משהתפיס בעירוב, נלפט"ד ברור, דלפמ"כ הרשב"א בחדושי' לגדריס דף ל"ו גבי חורס

תקון שבת

משלו על של חברו, דאף שבתרומה לרדך דעה, כיון שמפרים משלו ח"ל דעתו. ח"כ גם כאן, כל שאחד מוכה אותם בעירובו, שוב לא איכפת לן כמה שאינו מודה בעירובו. וגדולה מזו חידש הרשב"א, קדושין דף כ"ג, גבי שטר ע"י אחרים, שדעת הרמב"ן שהם העבד עומד וזוהי, שאינו רוצה להשתחרר, אינו מועיל. והרשב"א כתב, דכל כהאי גוונא, שהוא זכות גמור שהוא נעשה בן חורין ומותר בצב ישראל, אף שעומד וזוהי כו'. ואף כאן כל שנתן עירובו ומזכהו והוא זכות גמור, שצאמת לרדך עירוב רק שאינו מודה בו, אף אם היה עומד וזוהי שאינו רוצה, אינו כלום. ובפרט שלא יוכל בעקבותו לאסור על אחרים מלהשתמש ע"י העירוב, וע"ש עוד שמחוק דבריו בענין היחר השכירות מאדון, ובהיתר גם לענין שאינם מודים בעירוב. והתשובה הזאת לא היתה לפני הגאון משיב דבר סי' ר"ו שג"כ חתר למזלזל היחר לענין שאינם מודים בעירוב. והנה דעת הרשב"א הוצא גם בצאורי הגר"א בהל' עבדים, והגם שהרמב"ן חולק על הרשב"א, אבל הלכה כדברי המקיל בערובין. אך ראה זה מלאתי להגאון מקאווונא בספרו עין יצחק הראשון סי' א', לענין אשה הגאסרת על בעלה, שכתב הרמ"א בסי' ק"מ סעי' ה' ויש מחמירין, ועוד בספרו עין יצחק השני סי' כ"ב, בשכ"מ שזכה ג"פ לאשתו שלא בפניה לענין חליצה, והוא איבעי' ביצמות דף קי"ח, המזכה גט לאשתו במקום יבום, ופסקינן דחולת ולא מחיבת, וכותב שם, בנ"ד שלכתחלה אין מניחין ליבם, וכש"כ היבא שיש לו אשה, מחשב חרס דר"ג, ודאי זכות הוא לה. ומפלפל בתחלה אם תועיל שחירתה בעת שתשמע למפרע, אבל לכוף מביא ראייה, שבזכות גמור לא מהני מחאה, וראייה מבוטת כ"ה, שוברת על דת ורעה הבעל לקיימה, מקיימה או לא, ופשוטו מהא דמקינן למי שנתחרס, ע"ש. הו איבעי' בעל שמחל על קניו מחול או לא. ואי נימא דכלל זכות יכול למחות, ח"כ קודם דמביק הש"ס דסתמא דמלתא ארס מסכים על כ"ד, ח"כ תקשי אף אי נימא דלא מני מחיל, כיון דהא שמקינן להם הוי בחורה זכות, כדמוכח שם מרש"י ד"ה עבדינן ח"כ כיון שיכול הבעל למחות הקניו שנעשה בחורת זכות, תקשה לכל גרדי האיבעי', איך מקינן להם כיון דיכול למחות, יהי' זילותא דבי דינא, ולמה תקשה אם נימא דמני מחיל ע"ש, ח"ו שבזכיה גמורה אינו יכול למחות. ובר"ן קדושין בסוגיא דנערה שנתגרשה שלא לדעת אביה כתב, שיכול האב למחות משום שאינו זכות גמור ומשמע מדבריו שהיבא דהוי זכות גמור אינו יכול למחות, אף דזוהי. ומביא ג"כ הרשב"א קדושין גבי שטר ע"י אחרים, ומסיק שבזכות גמור אין לט לחלוק על הרשב"א והר"ן שכתבו שאין מועיל אם עומד וזוהי. ואף שבהלכות עבדים פסקינן דלא כהרשב"א ויכול העבד למחות משום שיש קלת חובה, דעבדא בהפקירא ינחא לי, ולא כהרשב"א שסובר גם בעבד שהוא זכות גמור, אבל במקום שיש זכות גמור ודאי אינו מועיל מחאה לפטרה בלא חליצה. ובענין יצחק הראשון לענין גאסרת, ג"כ פוסק מהלין טעמי, לזכות לה גט. וכן בענינינו, ודאי הוא זכוי גמור, גם הרמב"ן יודה להר"ן והרשב"א. ועי' בצאורי הגר"א אה"ע סי' א' ס"ק ל"ג שכתב, וח"ל כמ"ש בעבד וה"ה כאן משום מוס גנובים כו' דלא אמרינן כן כמ"ש סוף גדרים. והיינו כדעת הגאון דקאווונא, נמלא עפ"י לענין שכירות מטעם אינם מודים בעירוב—דבריהם בורכא.

ולענין עיקר השכירות, שנפסק שדי בשכירות רעועה, מלשון הרמב"ם ערובין פ"ב הלכה י"ב, שאינה שכירות ודאית רק היכר בלבד, מקורו ידוע בש"ס ס"ב, אך נוכל לאמר שהרמב"ם לשיטתו ששכירות לא קניא. אבל עי' תוס' ערובין כ"ב ד"ה וח"י לא מוגיר וי"ל כו' דידוע שישראל קונה רשותו. ועי' ש"ך תו"מ סי' ש"ג, שמביא דעות חלוקות לענין שכירות אי קניא, ונוכל לאמר שהרמב"ם לשיטתו ששכירות לא קניא, כמו שכתב הש"ך שם, ותוס' והרא"ש יסבדו ששכירות קניא. ורק לכאורה התי' סתירה מה' ה'

כאן שכתבו בלשונם, שידע ישראל קונה רשותו, משמעות שבכירות קניא, ותוס' פ' הוזהב ג'ו ב' וע"א ט"ו ח' דשכירות קונה וממכר הוא רק באונאה. ואפשר כונתם, שהא"י סובר בן. אבל איך שיהיה, השכירות מועלת כאן בזדא"י בערובין. ופוק חזי מאי עמא דבר, וק"ו מהערים ויילגא ויורשא וכדומה, ודאי שס ג"כ נמצאים אינם מודים בעירוב, ואם היו אופרים לעשות עירוב, היו רוב העיר נשמעים ולא היו מטלטלין, ועב"ז מערבין העירות האלה, וק"ו כאן, שבלאו הכי כולם או רובם מטלטלין בשבת, בזדא"י שמויה רבה לערבה ולזכות הרבים. וכל מי שלא ידון בן, אינו יודע דבדי עירוב כלום, או שכונתו לקנטר.

זבז שכתב לך רב אחד, שהתל אינו מועיל, מנמ' ערובין כ"ו מחילה העשויה לנחה, לפי שלא נעשה לזה, וכמוך על שיטת הרמב"ם ונרסחו. והנה יש שם כמה שיטות, אך דעת ר"ת בחוב' והרא"ש והרשב"א, שהכונה באכור לטלטל ביותר מסאתים, שלא מקרי מוקף לדירה. וכן נראה מלשון רש"י בפירושו הראשון, לפי פירושו של תוס' ברש"י, וכן נפסק להלכה בשו"ע או"ח. ומי יבוא אחריהם. והרב המגיד ברמב"ם מפרש, שאין עשוי לנחה, פ"י אט"פ החל ונקע העשויין מאליהן היו מחילה, אבל אלו העשויין ללא תועלת, סופן ליבטל ואינן כלום עב"ל. ומאל עיקר טעם הרמב"ם, ששביל ססופן ליבטל. ויש להטות לכונה זו גם לשון רש"י בל"ר, ששם היו מתייין גרעני תמרים ומשיכלו הגרענין יבטלו המחילות שאין לריך במירה. ואם נלמוד בן ברש"י לא תקבי קושיא התוס'. ונמצא יסודו של הרב הג"ל בטל, כי כל הפוסקים קיימו להם בשיטה אחרת דלא בגרסת הרמב"ם, וכן נפסק להלכה. ואפי' לפי פירוש הרמב"ם, אינו שייך כאן טעמו ססופן ליבטל מפני שעשויין ללא תועלת. אדרבא, החל שלטו שעליו הולך הבאהן, עשוי לתועלת גדולה ולא יבטל לעולם, כי מחזקים אותו חזיר ושומרים אותו שלא יתבטל, וכפי שכתב השו"מ, הבאנו לעיל בהשבתנו, שהוא מעלה לענין התליגרא, שהוא עשוי למען תועלת אחרת, וגם משגיחים עליו בכל פעם, ע"ש שהבאנו דבריו.

וע"ד שהביא לענין מחילה הכדרכה מש"ס ערובין פ"ט, ודברי התוס' כ"ב ב'. הנה כל עיקר דבריו ה' על דברי התוס' הללו, וכבר הבאנו דעת הח"ס, שדברי התוס' הם אליבא דר"י, ואין ברצון פסקינן, דלא אחו רבים ומבטלי מחילתא. ומלבד זה כ"ל עוד חילוק. כי כל המעשין באוגיא שם יראה, שכל המדובר הוא לענין לטלטל למעלה ע"י גוד חסיק, ע"ש ברש"י פ"ט ע"א וע"ב, וכן העתיק שו"ע הרב ריש סי' שמ"ה: חל גבוה י' שהלמ"מ גוד חסיק, שאנו רואים שני לדרי החל כאלו נמשכו למעלה כו', וכן בחוב' לענין שבילי בית גלגול, שבכרייתא, מבואר שהוא רה"י לשבת ג"כ לענין גוד חסיק, אחרי שהיא נדרסת מקרי כמו' לא ניכרו המחילות, וע"ש היטב באוגיא פ"ט. אבל לענין שיהא היקף החל מחילה, מאי איכפת לן שהיא נדרסת, ודמי להא דאמרינן שם כ"ה ע"א, ח"ר חסדא ומודי לי רב שש, שאם עשה מחילה על ההל שמועיל, הואיל באויר העליונות הוא דר. ע"ש ברש"י, וע' ברמב"ם הלכה ע"ז אות ט' ובלח"מ שם. ועי' תוס' שם ד"ה שאם, ועי' שו"ע סי' ש"ח סעי' ח', אבל חל יותר מהאחרים יעשה מחילה כו' שהרי דר באויר מחילות שעשה עכשו. והחל שלנו כמה דיוורים עשוי עליו, שומירה ובית דירה בכל חצי מיל כנימוס הבאהן, ודאי הוי על החל רה"י. אולם כ"ז הוא רק לפלפולא בעלמא, והעיקר, דברי התוס' הם דעת יחיד, ואין קו"ל כרבנן, דבמחילה דביד"א לכ"ע לא אמרינן אחו רבים ומבטלי.

זבז שמחלק עוד, שלכן מועיל גשר, שלהצרות מים הוא עשוי. לאחר המחילה שנה בשתיים: חזא, דהלכה כרב שמואל לטלטל בצולה דהא איכא מחילות, ולא סבר דלהצרות מים. וטוד, שאדרבא ע"י הסבדא הואת מיגרע כח המחילה, שמטעם להצרות מים סבר כמחיל שאין מטלטלין אלא בד'. ונמצא טעמו מבטח ולצבוק פוגם. ועיקר טעם דגשר, משום

פי תקרה. ע"ש שבת דף ו' וי' בתום ד"ה יתר, מביא התוספתא גשרים ונפשות ור"ה מקורה, יע"ש הטעם מחמת פי תקרה יו"ס. וזדק ל"ה פרש"י, גשרים שיש להם מחילת מלמטה, ועי' ירושלמי סו"פ כל גנות, כאן שיש תקרה אין לריך מחילה, פי' פ"מ וק"ט, גשרים שיש להם תקרה א"ל מחילה, ובכל הדרךין פי תקרה יורד וכותם.

ומה שמליין יצמות קט"ז, שם מבואר שמוחר להעביר מי חמאת על הגשר ולא דמי לספינה. ופירש"י שם, מפני שארך ברגליו על הגשר. וממלא לפ"ו גשר הוא יותר ראוי למקרי מחילה הנדרסת, שמהלך ברגליו. אבל הלא הואגאון דומיא דספינה, שרבים יושבים בו ואינם עוברים ברגלם, וכש"כ שעוד נשאר חיי הל וכל המדרון שאינו עשוי להלוך. ומה שמליין בטורות ג"ה לענין מעשר בהמה הירדן מפסיק, וא"ר חמי ל"ש אלא באין גשר, אבל אם יש גשר, גשר מחברו. ואמרין שם טעמא דר"א, מפני שמרוחקין והגשר מקרבן. ומה ענין הוא לנ"ד? הלא גם בלא מים מליט חבור לגשר, עי' ערוזין ע"ח ע"ב במשנה: חרין שבין שתי חלרות הוי הפסק שאין רשאים לערב אחד, ואם נתן גשר על החרין, ראו מערבין אחד מפני שמחברן. והחרין הוא בלא מים וכן הוא בשו"ע סי' שע"ב, כשר כמין גשר ראו מערבין, וגרסת הרא"ש דוקא אחד.

ומה שמליין מירושלמי יומא. הנה ברפוס זיטאמר הגרסא, לוליס אלו ע"ג אלו חייבים במזוזה. ופי' ק"ע שאין בעליונות ד' על ד' חייבים במזוזה, שכולם כסמיים על התחונה והיא המחייבם. ופ"מ פירש, שכל אחת יש לה אסקופה וכל אסקופה של כל עליה כאסקופה תחתונה נחשבת וכ"א חייבת במזוזה. וג"כ אין מכאן לא תיזבתא ולא סייעתא.

ובעיקר הדבר, מלבד מה שדעת הרב הזה בזה היא דעת יחיד ובטלה בדעת כל הרבנים הגאונים, שהסכימו למחילות התל, כי גם הח"ס אינו מחלק לענין גשר ומחיר אף כשסוסיס הולכים. ובכנסת יחזקאל ג"כ השאלה לענין תל, וכל רבותיו הגאונים מסכימים להלכה זו, דבתל הנעשה ביד"א, שהיא מחילה לכל הדעות. וגם יש לזרף לדי התל למחילה, וכפי שהבאנו בתשובתנו, ואין מה לפקפק בדין זה כלום.

וע"ד הגאון המפורסם הרב מו' יוסף זכרי' משאויל שליט"א, ששלחתי לו התשובה, השיב לי במכתבו הראשון, שמכיון שיש בזה פירוד דעות בין הדיינים, גדר אלנו, לבלי להשיב לנ"ד אחד עד שיפנו אלינו שני הלאדים ביחד. אולם הוא כותב: שכפי שעיין בתשובתנו בדרך העברה, מלא שברך כלל הדרך א תכו, וע"פ עלתו, מהראוי שיבחנו שני הלאדים לסמוך על איזו מרבנן קשישאי המפורסמים בדורתנו, במדינתנו או בחו"ל, ועל פיהם יקום דבר. וכאשר הראתי לו, במכתב שני שהעתי לו שם ג"כ ענין אחד ע"ד נשתעיה, פרמי המאורע, שאתה באמת כן עשית ודרשת מהם לפני אספת הבע"ב האלופים הנכבדים דארעסא, שתישבו ביחד השאלה לפני אחד או שנים מגדולי הדור שיסכימו עליהם שני האדדים. והם באמת: שאינם מבקשים לסמוך על כל רב—קבלתי ממנו עוד מכתב שני בחבה יתרה, שהנני שולחו לך בזה, וטותן לי תודה על שפחתנו בשלום מלדנו, וכותב בזה"ל: „אם שקשה מאד בעיני להשיב פניו ריקס ואין מסרבין בו, אבל איני רואה שום תועלת ללאת מגדרי, שלא להתעורר במחלוקת ופירוד דעות, אחרי שיש להם רב מכמה גדולי זמננו שהסכימו אהם, ואשר כבר נגמר הענין על ידם, ומה יוסיפו עוד דברי בזה". אולם הוא שולח לי את ספרו, ומעיר, שבתשובה ח"ב ממלא ג"כ מה שהעלה מהאחרונים בנוגע לעובדת דיוקן של העירוב, ומביא שם לדדי האיסור וההיתר של הספקות שלנו שנסתפקו בתשובתנו.— איך שיהי', כפי הגרסא, בולט ממכתבו ומתשובתו, שגם הוא מסכים אהנו בדרך כלל. ויכולים אנו לזרף לדדי ההיתר של הספקות שלנו גם דעת הגאון הגדול הזה, שהוא חד מגאונים קשישאי שדורנו.

תקון שבת

והנני זקנך המזכרך בשלום, וה' יהי' בעורך לתקן עוד תקונים גדולים כאלה בעירך, והעיקר לגדור את פרלת חלול שב"ק ותחזקנה ידך בעבודת ה'. — המזכרך בכ"ט שרמה יצחק חופ"ק שעניו.

פ. תשובה.

הנני להשיבו. כי מיום אשר גם אני נתאזרתי ונתעוררתי להפש' על דרך האמת, ולא על ג' הראות הקאה והנחון, אלא בהסתכלות גמורה, לדעת את העיר אדעסא בכל דרכיה ונתיבותיה, אם שלמה היא בלתיחיה ובפנותיה מקנה אל קנה, כתקון שלמה בשעתו. והנני מלאתי השומרים הסובבים לה בכל רוחותיה ופנותיה באלה המקומות שמה כאשר נאמר בהמפה בפרטיות, אשר סביב לה בימים ובהרים ולתות נחשת ובריה ברזל לארכה ולרחבה, בתקון חוק ואמין כזה אשר לא היה תקון כזה בימי הקדמונים, ואמרתי בלבי, מי פתי יסור הנה לומר, כי היא פרוזה וכן להקשות ערפו לבלי שמוע דברי המתירין ולעשות דעות נפרדות כזה. לזאת הנני מאטרף להם וסיעתם המאורות הגדולים, אשר אלה כלם כאחד הסכימו לתקון היתר ההוא, להסיר המכשלה ההיא של הולאות מרשות לרשות פה אדעסא ביום השבת, אשר עד פתה נכשלו בתנס בלא דבר. והנני אומר למעכ"ת, אשר הכל עשו יפה בעט ידם ממעמקי מנולת ים התלמוד והפוסקים, והרי התקון ההוא נעשה בחופן לית ביה חששא ולא כלום אליבא דכ"ט. אמנם אין בהמ"ד בלא חדוש, לכן לא יכולתי להמנע מלרשום אותן כאן כמה שיש לי לחדש בענין ההוא, בדעות הפוסקים, להחזיק ולקיים את דבריהם ואת דבר תקון העירוב ההוא. — היינו

א. מזה שנפלה מצובה, ויש מביאין ראייה מהרמ"א באו"ח בס' שם"ג דסובר להלכה, דים לא נחשב למחילה ע"ש, במח"כ שנו וטעו בזה. ארצבא, כי מדבריו בדיוק לשוט שם, יש לנו הוכחה וראיה גמורה שהוא סובר להלכה להחיר, כדעת המחבר ללעיל מיני', דים נחשב למחילה גמורה, ודעה זו היא העיקרית, כי כללא ניתן לנו מגדולי הפוסקים הראשונים והאחרונים, דכל היבא שהרמ"א בהג"ה הביא דעה על דעה שאובאה במחבר, וכתב עליה בשם יש אומרים או בשם יש חולקים, ולא כתב לבסוף, "וכן עיקר" או "וכן ראוי להורות" או "וכן טהגין", או בזה גלה לן להדיא, דאין כונתו לפסוק כדעה זו שהוא מביא, וכל עיקר כונתו לפסוק כדעה הראשונה ללעיל מינה שהביא המחבר, אך כמה שהביא דעה זו בלא להשמיענו שדעה זו לא אידחי לגמרי מהלכה כאשר המחבר סובר, כי הוא לעלמו הרי סובר, דלכתחלה בלתי שום טורח ועטוב, הרי לריכין אגתו לחוש גם לדעה זו. וכן מלאתי מפורש וזלא להדיא מפי כהן גדול, בתשובות רבנו חיים כהן רש"פורט, בתשובה א' מהגאון מהר"ד בהגאון בעל פני יהושע ז"ל, שכתב שם, שקבלה בידו מאביו הגאון ז"ל, כי היבא שהביא הרמ"א בהג"ה על דעת המחבר בשם י"א, ולא כתב וכן ראוי להורות או וכן טהגין, אין כונתו לפסוק להלכה כדעה זו כלל, אלא הביא זה, להיות זה מסור לחכמים להכריע במאזני דק ולפי שעת האורך. הרי פשוט לו דפסקין להיתרא כנגד דעה זו, ודעת המחבר היא עיקר. עוד מלאתי לאחד אחרון קדוש מדבר בספרי שו"ת ברכת יוסף בתשובתו הגאון מהרש"ק מזרחאד, דאף היבא שכתב הרמ"א בהג"ה על הדעה שהוא הביא שם, בלשון וכן ראוי להורות, אבל כיון שלא כתב בלשון וכן עיקר, או לא היו הכרעה ברמ"א לפסוק כדעה כזו ע"ש. ועי' בע"ז באו"ח סי' רע"א ס"ק י"ד שכתב, דאף היבא שכתב הרמ"א על הדעה שהוא הביא בהג"ה בלשון ואין לשנות, או ג"כ אין הכרעה לו לפסוק כדעה דוקא ע"ש. וכן כללא זה מוכח כך בחבן העזר סי' קכ"א סעי' ה' וסי' קכ"ב סעי' ב'. וכן שם באה"ע סי' קכ"ו סכ"א בהג"ה. ומחאי טעמא כתבו שם הפוסקים להקל בעת האורך ע"ש. ועי' מזה בספר גבורות אנשים, ועי' בח"מ סי' מ"ג ס"ה, ועי' בבית שמואל שם ס"ק ל"א, ובסמ"ע חו"מ שם ס"ק ח' ובש"ך שם ס"ק ז' ע"ש. כללו של דבר, דים נחשב למחילה גם לדעת הרמ"א, וכן כך להלכה דעת רוב האחרונים ע"ש.

ב. וגם אדות הירוק של התליגרף, הרי כבר ידוע אשר נתחבטו גדולי האחרונים בזה, וטעם המצובה שאלה באלה מתוכחים, משום דמקרי לורת הפתח שנעשה מן הגד, או צדון העירוב שלנו אין חשש זה, כאשר מבואר לעיל במכתבי מעב"ת, וכאשר אנכי ראיתי כי הירוק של הת"ג שצפה הרי החוט הברזל למעלה. ואנכי לעלמי אמרתי להביא ראייה מגדולי הראשונים, אשר לורת הפתח אף שנעשה מן הגד, הרי מדאורייתא היא מחילה גמורה, כמו בכלאים. והא דאמר רב חסדא ליה"פ שעשאה מן הגד לא עשה ולא כלום, דמשמע כלל וכלל לא, הרי הפירוש מן הגד, ר"ל בקרן זוית, וכדעת אב"י שם דאמר ליה"פ שעשאה בקרן זוית לאו פתחא היא. והא דקאמר שם דף י"א חלימא מן הגד וכו'. אלא למעלן, הוא לשיעת רב יוסף דאמר דפתחא בקרן זוית הוי פתחא. ולכן לדין דפסקין כאב"י, הרי טנת רב חסדא דדוקא בלה"פ שעשאה בקרן זוית לא הוי לה"פ, אבל באופן שהמשקוף אינו נתון על גבי הקנים אלא מן הגד הוא לא מקרי לה"פ אלא מדרבנן, ובזמן הזה דאין לנו ר"ה מה"ת, הרי דרבנן מדרבנן לא החמירו כלל, ועי' ב"ב של דמו"ר במשניות בערוכין. ויש לי אריכות בענין זה, אבל עכ"פ הרי ללרף התליגרף אף במקומות שהחוט הברזל הוא מן הגד, פשיטא לי דיש ללרף להקרא בשם לה"פ. וכ"ש לפי סברת הגאון כנפס חיה שאומר, דבעשית החוטין בת"ג הרי חשיב חוט ההוא כנתון מלמעלה ע"ש. ועוד מזה השיטה העלתו, דאף שכל המחיות היינן מזורת הפתחים ואף בפרון מרובה על העומד ביותר מעשר, או כל שהגמי קשור ונתון מלמעלן הרי חשיבי כמחיות גמורות, אף במקום דלא מהני פסיס וקורה מהני לה"פ אף ביותר מעשר. ועי' בירושלמי כלאים בנעץ ד' קנים בד' זוית הכרס וכו'. ועי' במשכנות יעקב בפירוש דעת הרמב"ם, וכן בפ"ה הירוצב"א ומה שהגיה בדברי הירושלמי, אבל באמת לא נלערך להגיה, ואין כאן מקום להאריך.

ג. וכן במה שנעשה פלוגתא בינו לבין הג' בית אפרים בדין הדלתות, אם ראוי לנעול מיחשב כנעול, וכן בדין אם אף שכל המחיות היינן מזורת הפתחים אף ביותר מעשר, אי אמרינן אתו רבים ומבטלי מחילתא. הנה מקורן בעירובין ד"ה ושם בפ' עושין פסין, ופולפתי שם (מסוגיא הג"ל) דודאי מחיות גמורות הנעשות בידי אדם, כ"ע לא ס"ל אתו רבים ומבטלי מחילתא, כמו שכתבו התוס' דף כ"ב ע"ב, בעי רחבא מרבא וכו'. אך מחיות הנעשות בידי אדם ולא גמורות, היינו לעין הרואה אינן מחילות, אבל לפי הלכה הרי הן שם ד' מחיות, הרי באלה פליגי רבנן ור"י, ורבנן ס"ל דרק בשם ד' מחיות. וכן בתל דאמרינן גוד אסיק מיתשבא כמחיות גמורות ולא אמרינן אתו רבים ומבטלי מחילתא, אבל לא בשתי מחיות גמורות והג' לחי. ומעתה הדעת נותנת בלה"פ אליבא דידן דסובריס כמאן דסובר דלה"פ מהני אפילו ביותר מעשר, אפילו נעץ ד' קודסין כו' ומתח על גביהם גמי או חבל וכיוצא בהם, דהתם לעין הרואה אינן מחיות, אבל לפי ההלכה הן מחיות ואליבא דרבנן ודאי מהני בר"ה, ולא אמרינן אתו רבים ובטלי מחילתא, ואף לר"י יש לומר דמהני. והא דאמר רבה בר בר חנה ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו', אולי לא היה שם לה"פ, והיה כפתחי שימאן, וכמו שפירש ר"ת, פתח ח"י הבאים מבני שם, או היה פתח מן הגד, כמו שפי' רש"י והר"ן לה"פ שעשאה מן הגד ר"ל באמצע או על גבה. ובפשיטות יש לומר דהא רבב"ח ירושלים אלמלא דלתותיה כו' איירי דכמה שוקין היו בירושלים דהיו מפולשין משער לשער ור"ה ביניהם. והיו מלד זה בתים עד השער ומלד זה בתים עד השער, ולא היו רק שתי מחיות ודלתות. ואף שירושלים היתה מוקפת חומה והיו בקרנות מחיות, אפ"ה בכה"ג בעינן דלתות נעולות, כיון שלא ניכר ולא נראה שם הרי מבואר שהכוונה של רבב"ח בלשון דנעולות לאו דוקא רק ר"ל ראיות לינעול וכדעת הרמב"ם, וחומרת המשכנות יעקב דחו אחרונים מהלכה, וגם מסוגיא הג"ל הוכחתי אשר שם ד' מחיות הרי אין חילוק

תקון שבת

בין נעשית בידי אדם לנעשית בידי שמים לרצונן, ואין להאריך.
ד. וכן בדבר אם גינה וקרקע שבתוך העיר מוקפת עירוב, אם יש לחוש לומר דזרעין מבטלין מחילה, הכי זה מבוחר להלכה בעיקרי הד"ט בשם הרצה פוסקים דלא חמירין זרעין מבטלין מחילה, דכי מדלית מחילה הגינה נשאר מחילת העיר, וכן רבו המקילין על האוסרין דרין זרעין מבטלין הדירה, לומר אשר עירות שלנו יש להן דין חצר ולסמוך על דעת רש"י, דדוקא בקרקע מבטלין זרעין הדירה לא בחצר, כמבואר בשו"ת פרי תבואה, ועי' באשל אברהם בשם השב יעקב, ועי' בלקט הקמח בשם הדבר שמואל, ועי' בשו"ת ח"ל, ועי' בשו"ת שואל ומשיב מהד"ק ח"ב סי' פ"ח, ועוד אחרונים אדוה דין זה. ולפי הבית שלמה, הכי בעיר אדעסא פשוט דמותר. וכן בדבר הרחק הקנה מהכותל, היא משנה מפורשה להלכה בשו"ת אדמו"ר בסוף ש"ע י"ד, אשר הלכה היא שלא לדקדק כלל בהעמדת הקנים של לה"פ, שהיו סמוכים לסתל צפחות מג' טפחים. וכתב שם, ולית דחש לה למה שכתב הצטור שור להחמיר, שכל המחמיר בד"ס עליו להציא ראייה ע"ש. ועי' צבר לואי דמתיר לעשות לה"פ במים, ועי' בשו"ת הרד"ס שכתב דלה"פ שנעשה משני קנים וחבל עליהם, והקנים מחמת דקותם נכפפו בראשיהם עד שנעשה לה"פ עגולה איז מותר ע"ש, ועי' בשו"ת נפש חיה שהעלה להתיר להעמיד לה"פ על הגשר שעל המים, אף שיש חלל תחתיו, ועי' בל"ז לאדמו"ר על המשניות בעירובין, שכתב שם היחר להלכה למעשה, במה שאנו סומכים על לה"פ ברה"ה רחב ט"ו אמה, אף דרה"ה לריך דלתות ע"ש. אבל לפי שאני הוכחתי לעיל וגם בקונטרס מיוחד באריכות, איז נמצא דשם ד' מחילות של לה"פ עדיפא מדלתות הראויות לנטול, וכאשר האריך הגאון המפלפל כך להלכה בספר משרת משה, ועשיתי סמוכין לדבריו מכמה הראשונים.—

ה. וכן בדבר לשכור רשות ממי שהעיר זו עומדת תחת ידו, עי' בתשובת הריב"ש שני טעמים, ועי' באו"ח סי' של"ח, ועי' בשו"ת שבות יעקב, ועי' בס' תוספות שבת, ועי' בשו"ת שואל ומשיב דהעלה להלכה למעשה בפשיטות דמהני שכירות הרשות הן מ"ה והן מהצבים והחלרות של הבעלי בתים שיש בהם דיוורין הן יהודים והן א"י. ובהיחר טלטול מצבים של א"י או של ישראל חסד ואינו מודה כלל בעירוב, וכן בתוך החצר, איז ינטרך אחד מהם לעשות עירוב חלרות כללי. וכן בדבר כלל האומר בדברי חז"ל דהלכה היא כהמקיל בעירוב, איז הוכחתי אשר כלל זה נאמר אף במחילות. ואף שהמקילין לא רבו על האוסרין, וכמבואר בס' ישועות יעקב באו"ח סי' שס"ג ע"ש. ועיין ביד מלאכי ברות ה'. ועכ"פ היצא לן לדינא, אשר לית דין לריך בושש, אשר בהדין עירובא זה פה אדעסא כנ"ל יהא שרי לנא ביום השבת וביום הכפורים במקומות המיוחדים כפי המפה הג"ל, לאפקוי ולעיולי ולטלטולי מצית לבית ומחצר לחצר ומצית לחצר ומחצר לבית ומרשות היחיד לרה"ר ומרה"ר לרשות היחיד, בלי שום פקפוק כלל.—מאתי החפץ בגודר גדר פרטת עמו ישראל, פה אדעסא, שכל יכשלו עוד בחלול שבת של איסור האולא וטלטול מרשות לרשות.

יהושע בריסקין מורה הוראה פה אדעסא בקהל עדתי, צעהמ"ה ספר תי"ו יהושע.

יוד.

ובהיות כאשר שלחתי התשובה, לתגאון החסיד הספורים מוה' שלום מרדכי הכהן אבר"ק ברעאן, והשיב שיעיניו בספרו אורות חיים, ובהנהותיו שם, בשביל שדברר שם על כל הספקות שהצעתו בתשובה, והשגתי ספור, הגני מעתיק בזה דבריו בעניני הספקות שלנו, אחת לאחת:

א. ע"ד היס (סי' שס"ג סע"ג ל') שם בהג"ה דחיישינן שמא יעלה היס שרטון וכו'. עי'

תקון שבת

ריטב"ה ערובין כ"ד ב' שכתב, דבגמר קלר אין לחוב, ובצ"י וט"ז סו' סג"ז סק"ה הביאו בשם ריטב"ה גופא, דגם בעוקא חיישין שמא יעלה רפש ופיט, ועי' תוס' ערובין י"ב ע"ב ד"ה הכא וכו' דבגידודי גבוהים ביותר אין לחוש שמא יעלה היס שרמון, ועי' דף פ"ז ע"ב סוד"ה אר"כ עשו מחילה וכו', ועי' תוס' ע"ה מ"ג ע"ב סוד"ה א"ל ר' יוסי וכו' סקן דרך גהרות שמגרשים מימיהם רפש ופיט על גדותיהם וכו', ועי' דיינים אלו בחדשו רעק"ה מהד"ת סו' ב' ותשובת הרי"מ חלו"ח סו' ד' ותשו' נדע בשערים מהד"ת סו' ה' להקל בנהר קרום וע"ג הנשר יעשו לה"פ, ועי' ע"ה גמ"ה שזאשכול הל' ערובין רס"י ס"ה ובצ"מ כאן מ"ש בזה. ועי' ב"ה סו' כ"ו בשם ריטב"ה בשם רמב"ן דמחילה ביד"ש בעינן שרואה א"ע הו"ך המחילה, והעלה, דלפ"ז אם העיר גדולה מאד, אין להמוך על המים, ועי' סוס"י כ"ז, ועי' זאשכול סו' ס"ה הי"ב בזה. ולענ"ד כיון דלהעמוד בתוך העיר לא ניכר הפרדה, שהרי הבתים סותמים מבניב, וחוץ לעיר הרי רואה את-הים, לכן אין להחמיר, ועי' בכורות ג"ד עד ט"ז מיל שלטא עינא.

ב. ע"ד ההל' אי אהו רבים ומבטלי מחילה (שם סעי' ל"ו), שם בהג"ה הו' כמחילה. עמ"ג מהתוספ' דרבים מבטלי מחילה, ועי' שו"ת תשובה מאהבה ח"א סו' ק"ח ששאל ע"ז מהט"ב, ובס"י ק"ב השיב לו הנו"ב, שכל הפוסקים לא ס"ל כהתוס' בזה, וגם להתוס' אם יש ג' מחילות ובמחילה ד' בקעי בה רבים לא מבטלי מחילה לשי' הסוברים דג' מחילות דאורייתא, וגם להסוברים דד' מחילות מה"ת, מ"מ אם השביל שבוקעים בו רבים אינו רחב י' אמות, הו' פרטה פחות מעשר. ואף דהמנ"א סו' שס"ה סק"ד מחמיר בד"ט אי בקעי בה רבים, מ"מ בכה"ג יש להקל, וליתר שאת, ימלאו שם החפירה עפר ויחזרו ויתפרוה וסיהי מחילה ביד"ה. וגם בשו"ת חפ"ל חלו"ח סו' י"א מקיל בפרטה א' כו, ועי' שם עוד חו"ד סו' ס"ז אות ד' מ"ש בזה. ועי' ע"ה דורש לזיון דרוש י"ג ותשו' ב"ה חלו"ח סו' כ"ז ובקו"ה שבע"ע הרב סו' שמ"ה מ"ש בזה. ועי' ח"ס א"ה סו' פ"ט בשם שאלת ועב"ן ח"א סו' ז' שחולק ג"כ על המנ"ה, ועי' שו"ת צ"ס סו' כ"ג דשכיל היחוד לכ"ע לא מבטל מחילה.

וב"ש המנ"ה דבעי' ס' רבוא, ר"ל לזיון דרבים לא מבטלי מחילה ביד"ה רק מחילה ביד"ש מבטל בזה, י"ל דדוקא אם ס' רבוא בוקעין, אבל לר"י דס"ל דרבים מבטלי כל מחילה אפי' ביד"ה גם בלא ס' מבטלין. וזה כמה שנים תמהתי ע"ד מנ"ה מהא"ו סו' קכ"ט. ולפ"מ שיתח. ועי' ע"ה בצ"מ בשם ריטב"ה בזה ומ"ש עליו, ובגמ"ה שזאשכול סו' ס"ה, ועי' בשו"ת ספר יהושע סו' ח' מ"ש לישב קו' התו"ש ע"ד מנ"ה בזה, ועי' ברקח סו' קע"ח בהא דחזרו ישראל לאחריהם י"ב מיל, דאף דתחומין מה"ת, העננים היו מחילות ע"ש, ומבואר דלא כהתוספ', וגם מחילה ביד"ש לא אהו רבים ומבטלי, ועי' ע"ה דורש לזיון הג"ל שלא ידע מדברי דוקא אלו.

ג. ע"ד התליגרק (סו' שס"ב סעי' י"ג). ובדין לוח"פ שנעשה לטרך דבר אחד, כגון התליגרסין שנעשים מלד הממשלה. הנה בשו"ת שו"מ מהד"ק ת"ב סו' פ"ח, נשאל מהירושלמי וכו'. והיכא שהחומין נמשכין ע"ג הנביעים הקבועים מלד העמיד, מהתוס' ערובין ב' ע"ב ד"ה ואב"ה, ותוס' זכחים סו' ע"ה צמ"ש דבפתח חלר המשכן שהכלונסות היו ע"ג ווי העמודים הו' לוח"פ מן הלא, וברש"י סנהדרין כ"ב ע"ב ד"ה ווי העמודים וכו' מבואר שהוא ממש כמו הנביעים שבה"ג, וכ"ה ברש"י פ' תרומה. אבל בשו"ת חו"ה הביא מהפך הישר הגדול לר"ת סו' רפ"ו שנחלק על פירש"י, וסובר דמשכן הו"ל ספיר דין לה"פ, א"כ מוכח דגם בכה"ג ל"ה כלה"פ מן הלא, והטעם דכיון דהוין קבועים בתוך העמודים הו"ל כעמוד עקום קלה דכשר, וכ"פ בשו"ת נפש חיה סו' ל"ד ל"ה דגם בתקוע מן הלא כשר, כיון שהחוט הוא ע"ג הנביע. ואף שמדברי אהעו"ז סוס"י זה מוכח להחמיר בכה"ג, אבל

תקן שבת

לא ראה דברי ס' הישר הג"ל, ול"ע למעשה. ועי' במש"ז סי' שס"ג סקו"ט, בדיון תחב בין העמודים, ובמק"ח בסופו מקיל אם חקק בין הקנים, די"ל דמה שזולט למעלה, כמאן דפסיק דמיל. ובשו"ת ז"ט יו"ד סו"ס קס"ו, ושו"ת מנחת יהודה סי' כ"ה מחמירים. והנה מ"ש מדברי הג"א שלא יהא תחוב בחמלט, י"ל דהיינו אם חינו חקוק לתוך העמודים, וע"ש בה"ז פ"א דערובין סי' ק"י אות ו' בסופה דנקט שנתן הקנה בין ב' הקנים מול"ז באמצעותן וכו', ועי' רמב"ם פ"ו מה"ש שכ' דסני בלה"פ תוך י"ט, והקנים שבגדודים ל"ל גבוה י"ט, ובתשו' בר"א סי' ט"ו ביאר, דהרמב"ם לכו' שפירש לה"פ מן הגד בקרן זיוות, וליהא, דמבואר בב"י סי' זה ובכ"מ, דגם רמב"ם מודה לדיוח דמן הגד פסול, ומה נראה דמיירי בתחוב באמצעותם בין זל"ז כדעת מק"ח. אך לפמ"ש הבר"א שם אות א' וכן לפמ"ש באהע"ז סי' שס"ג סכ"ו חין רחיה. אך מדברי ר"ת בשה"ש שהובא לעיל מוכח כדעת מק"ח, וחלו בפלוגתא תוס' ור"ת. ובתשו' להרב המו"ל דק' סטריא הארכתי במ"ש א"ל, שהקשו ע"ד מק"ח מש"ס דב"ב ק"ב, בהא דכרס הגטוע בפחות מדע"ד וכו', ופריך משכונת קברות וכו', ומוכח דלרבנן לא אמרינן רואין אלא כמה שדעתו לעקור משם כמ"ש בא"ס שם, ואני הבאתי מש"ס דערובין י"ד ע"א דלריב"י רואין העקומה כאלו וכו', והרא"ש חולק, ומוכח דאמרינן רואין אף שאינו עומד להנטל, ובש"ס מנחות ז"ח ע"א רבי אומר רואין את העליונה כאלו אינה וכו', ובכ"מ פ"ה מחו"מ ה"ב, ואף שיש לחלק ובלב העיקר נראה שאין כל הנושאים שוים, וגם י"ל דזהו"ש שנושים הפתחים בסגנון שיש חלון למעלה מהדלת והמשקוף של הפתח תחוב במוחוזה באמצע גבהם, י"ל דלכ"ע מהני בכה"ג דהוי לה"פ, ובמלכים א' ז' פסוק ה': וכל הפתחים והמוחוזה רבעים שקף, וברד"ק ח"ל, כי המשקוף שעל הפתחים ה' ג"כ מרובע והמשקוף הוא חלון שעושין על הפתח להשקוף ממנו מי שקורא בשער וכו' עכ"ל. וע"ש במג"ד. ומדנקט והמוחוזה רבעים שקף, משמע שהמוחוזה עלו למעלה מהפתח ובהן ה' החלון, וזה כמ"ס, לכן בחקוק לתוך העמודים יש להקל בשעה ד' ש"א"א לתקן בע"א.

ד. ע"ד הזרעים (שם סי' שג"ח סעי' י"א). בשע"ת הביא מהח"ל, בזרועה ערוגות דמטרפין לרוב אבל במשטח חין מטרפין לב"ס, ובק"כ הג"ל השיג ופסק דגם לב"ס מטרפין. ויש להביא קלה רחיה מהא דקדושין ל"ט סעי' א', דרב זרע גינתא דבי רב משארי משארי, מ"ט לר' מאס עירובי כלאים וכו'. וקשה דלמא כדי שלא יטרפו לשטור ז"ס, ובע"כ דגם בכה"ג מטרפין. ויל"ע מהא דב"ק פ"ו ע"א שארי משארי לחדס וכו', וי"ל דהו' בכלל תי' הש"ס דקדושין.

ש"ס. בח"ל הביא מתשו' ד"ש להקל בחצר דחין זרעים מבטלין הדירה, כמ"ש הרא"ש לחד כן, והסכים עמו להקל בשעת הדחק, ועי' מש"ז סי' שג"ט שפסק להקל בשבות דשבות במקום מזה בחצר, דהוי כעין ספק ספיקא, ועי' בב"מ ז"ס מ"ט ועוד גדול אחד שפסקו להקל בשעת הדחק בחצר, והוא חולק עליהם, ובשו"ת חומר בקדש סי' ז' הביא ז"ס שער הזקנים ובגדי כהונה וגם הוא הסכים להקל, ועי' במרה"פ על הירושלמי פ"ג דמעשרות ה"ד שהוכיח משם להקל בחצר, אבל בירושלמי פ"א דערובין ה"א בהא דמבוי המקורה וכו' והדלה עליה אה הגפן ואת הדלעת וכו' א"ל כלום וכו', אבל אם הוא יותר מב"ס נעשית כמחילה שהוקפה זרעים שאין מטלטלין בה אלא בד"א ע"ש. ומבואר דגם במבוי זרעים מבטלין. והא דנקט גפן אף דהוי חילין ל"ל דמיירי בלא נטע לשם טו', והירושלמי לשיטתו פ"ג דמעשרות ה"ד ע"ש ותבין, וע"ש בירושלמי דמעשרות, דהא דזרעים מבטלין הדירה דוקא בחפרו וזרעו, אבל בגדלים מעלמן חין מבטלין, ויש לעיין מהא דסי' ש"ב ס"ט, דבחרשה לצד מוויק דרה"ג, אם כן אם

רק בחפרו למ'ל זרעו, ועמו"ם ב"ב קנ"ג ע"ב ד"ה מזיק לזרעים. וזרין גינה בימות
 המורק שאין שם זרעים, י"ל דכיון שכבר נחצטלה הדירה ל"מ ההיקף, ועי' שבת ו'
 כוע"ב, ושם ז' רע"א ורשב"מ, ותוס' ב"ב קנ"ג ע"ב, ועדיין ל"ט. ועי' תשו' ד"ח ח"ב
 א"ח סי' כ"ח שהחמיר בזרעים הזרעים לשם נוי לטייל הביצים, והביא מריטב"א ערובין
 כ"ג ותוס' ב"ב גבי הא דהמוכר עיר דמוטע בי זאגו דיגינה, דרך לטייל לפעמים,
 ואפ"ה מבואר בש"ס דזרע רובו דינו כגינה, ומוכח דגינה אסור, וגם בשו"מ הג"ל חולק
 על הפר"ת בזה, וע"ע בב"מ סי' זה מ"ט ע"ד הפר"ת. ולע"ד י"ל, דכיון דהזרעים
 הם רק לזרד הטיול, הויין טפלין לגבי הדרך, וגם נקרא גן הטיול, וכמ"ש כה"ג הצעה"מ
 בב"ב פח"ה גבי שדה חילן ושדה לבן, ובב"י סי' ש"א גבי טיק כסף של צתי עינים,
 וע"ע ברע"ב פ"ג דפאה מ"ו שחילק בין אם המלצנות נעשו לזרד האילנות לענין פאה,
 וה"ג י"ל בג"ד, ובפרט אם הגן בחוד העיר המעורבת בזה"פ כבר.

ב' בעיקרי הד"ט סימן ט"ו אות ל"א בשם מו"ק, דגם אם נחצטלו מחילות שביצי
 הזרעים, מ"מ אכתי מחילות שביצי העיר קיימים. ואף דהתם מיירי בזמקפה
 חומה, הרי מבואר בט"ז סוכ"י ת"א דלה"פ כמוקף חומה, אך אם אין מחילה ביצי
 הזרעים, ל"ט היתר זה של המו"ק.

והנה נשאלתי בחד שישי לו גינה פחות מב"ס לפני ביתו מוקף גדר מג' רוחות עד
 כותל הבית, והביה פחות לגינה, והיא זרועה רובה, אם מהני שיעשה לה"פ
 להפסיק בין מקום הזרועה לשאר החצר, אי דמי לגדר שבט"ז סוכ"י זה סק"ה. והשבת,
 שגוף דין גינה פחות מב"ס שזרועה ברובה, הגם שבי' זה וסי' ע"ג מבואר דאסור לטלטל
 מבית לגינה, אבל בנח"א שבאשכול הל' ערובין סי' ס"ז הוכיח מכמ"פ דמותר לטלטל מהבית
 לגינה, ובפרט בעשה לה"פ כבר רמז המג"א סוכ"ה להחוס' דלה"פ כמחילה, וע"ע בט"ז
 סי' ס"ה סק"ג ופמ"ג בח"א סי' שכ"ב סק"ז, ובתוס'. ערובין ו' ע"א ד"ה רב, ודף כ"ב
 ע"א ד"ה והאר"י, וברא"ש פ"ה דרכה סי' ל"ד דלה"פ מהני מה"ת, ודלא כמ"ז רס"י
 שס"ג שמוספק בזה, א"כ ה"ג בג"ד שפיר מהני כגדר גמור, ואף שהפמ"ג בח"א סוכ"י זה
 נסתפק בחרין עמוק י"ט ורחב ג"ט אם מפסיק, ש"ה שהחריץ נעשה מאליו, וגם הרי צור
 אינו ממוטע בגינה כמ"ל ס"ד, גם י"ל דמיירי כשזרוע גם בלד ב' של הבור והזרעים
 מלטרפין, אבל בעושה לה"פ להבדיל ביניהם, דינו כמחילה גמורה ומפסיק ביניהם.

ד. וע"ד שכירה רשות לענין אינם מודים בעירוב (שם סי' שפ"ה ס"ב). עי' בא"ר בשם
 ח"ח לערובין ס"ב, והובא בחבורי דע"ת סי' ב' סק"ל, דאם הוא בוש מלחלל
 בפני אדם גדול אפילו חילל בפני עשרה, אין לו דין מחלל שבה בפרהסיא, ועי' באה"ט
 בשם גו"ר דשכירת רשות מועיל גם נגד מי שהמיר בשבת, ובגוף התשובה מבואר דגם
 בהמיר קודם שבת מהני מהטעמים שכ' שם. וגם בשו"ת ספר יהושע סי' ז' העלה כן
 מדעהא דנפשי'. ולפי הטעם שהביא הבאה"ט בבמו דהיחידים טפלין למרובין, אם הוא
 בעיר שרוב היהודים מחללי שבה בפרהסיא ומיעוטן שומרי שבת, לא יועיל שכירות
 הרשות, אבל לא אדע מדוע לא ימא, דהרב השוכר רשות הרי הוא שוכר היהודים
 שומרי שבת כדי להמיר הטלטול ולא לאכור, ועדיף מהא דלעיל סי' שפ"ב ס"א בהג"ה,
 וע"ע בתשו' שב"י ח"ג סי' כ"ט שכ' גם כן דשכירות רשות מועיל גם נגד יהודים שאין
 רונים לנטל רשות, או נגד מומרים ע"ס. אך לפמ"ל סי' שפ"ב ס"ג דבישראל שאינו
 רונה לנטל רשות יש ב' דעות, אי מהני שכירות רשות, י"ל דגם בג"ד תליא בפלוגתא זו.
 אך לפמ"ש הט"ז שם, י"ל דדוקא לשכור מהישראל ל"מ, משום דמהני גם בפחות מש"פ,
 וכ"ה בק"ע על הירושלמי, מש"כ הכא דשוכרין מנכרין, אבל לפמ"ש מג"א שם י"ל דאף

תקון שבת

דשוכרים רשות גם בשבת, מ"מ זכה"ג שיש מומרים בעיר אין לשכור הרשות בשבת, אבל י"ל דכיון דשוכר רק הזכות שיש לשכור העיר בהבטח שרי. — עכ"ל הרב הגאון מברעזאן שליט"א, במה שנוגע לענינו, שמבואר שמהלך להקל בכל הספקות שנתעוררו אללט ע"ד העירוב שלנו. וע"פ לירוף דעתו ג"כ העירוב שלנו כשר לכל הדעות.

ובענין בכירת רשות, שמועיל לענין אלה שאינם מודים בעירוב, עי' בס' ארמות חיים להגאבד"ק ספינקא, שמביא בשם תשו' חיי ארי' (שם סי' שפ"ג ס"ה), בחדש ששכר בית מירחאל מומר וכו', שמוסיק, אכן אם ירצה יכול לשכור ממנו או משכירו ולקיימו, וגם יש תקנה לשכור מבני העיר או משכיריהם ולקיימם, היינו רשות כל העיר, ולכתחלה ישכור גם מבין חיל (כאלהא) אחד, וממילא יותר זה החלך עם כל חדרי עכ"ל. וכה"ג כתב בתשו' יגת ורדים הספרדי, מובא שם או"ח סי' כ"ג כלל ג' ו"ל, עוד יפה כתב הכתירות מן גזר המלך, לפי שיש ציני לזוקים, ודעת הרמב"ם דלדוק אינו דקין שכירות, ול"מ עד שיבטל רשות ולזוקים אינם רואים לבטל רשותם, ולזכותם בעירוב שלנו א"א כיון שאינם מודים בעירוב. אמנם אם נשכור מנוצר המלך, נמלא הנס בחייהם של לזוקים מושכרים לנו ואין לזכרין עלינו עכ"ל. וכן ביאר בשו"ת שו"מ מהר"ת ח"ב סי' ס"ב, דשכירת הרשות משר העיר מועיל גם לאינם מודים בעירוב, נמלא שחשש זו אין לה כל יסוד מן ההגיון הכריח.

יא. חתימה.

אמנם באמת, בענין „אינו מודה בעירוב“, נראה לי לומר דבר חדש. כי כל ימי נצטערתי על ענין זה: ראשית, שאם נאחו בשטת זו כפשוטה, א"כ נפל עירוב בבירא וצרכים אנו לפסול כל הערובין שבעולם! כי אין לך עיר שאין בה אנשים שמהללים שבת. ושנית, כי זהו דבר שאין השכל סובלו שיהיו דין ישראל נדע מעכ"ם בענין זה, שלא יועיל אצלו שום תקון, לא עירוב ולא שכירות ושהוא יאסור את העירוב על כל העיר, ולא מצינו בכל התלמוד דוגמתו, ואדרבא אמרו „אע"פ שחטא ישראל הוא“, ומחויבים אנהנו ללמד זכות על ענין זה.

אולם באמת, לכשנדייק בלשון המכטא הזה „מי שאינו מודה בעירוב“, נמצא בזה כונה אחרת. כי, אם נאמר כהוראת כל המפרשים שנתנו למכטא זה, היינו: מי שמחלל שבת, הי' להם לומר „מי שאינו מודה בשבת“, והלשון אינו מודה בעירוב מודה, שאינו מודה ביחוד בענין העירוב ולא שהוא מחלל שבת בכלל, — אבל באמת דבר זה נאמר לנגד הכותים זה צדוקים, וכמו שאמרנו מפורש בנמ' (ערובין ל"ב) „מי שאינו מודה בעירוב מאן? אמר רב חסדא כותאי“. והכונה בזה היא: לא שאינו מודה באיסור הוצאה בשבת, אלא להפך, שאינו מודה בתקנת העירוב שהעירוב מועיל להתיר המלטול. כי ידוע שהכותים והצדוקים מתרממים את הפסוק בצורתו, וערובי תחומין שסמכו על למוד של הפסוק „אל יצא איש ממקומו“ שיש לו אלפים אמה לכל רוח (שם ג"א), הוא מדרבנן, כמו שנראה מסתמא דנמ' בפ' מי שהוציא והו' (שם מ"ו) „א"ל רבא לאבוי מבדי ערובי תחומין דרבנן“, ובפ' בכל מערבין (ל"ו) „א"ל רבא לרב נחמן מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית לי

תקון שבת

ברירה". ועי' בתוס' ערוכין י"ו ע"ב ד"ה לאו, וכן ערוכי חצרות בודאי היא תקנת הסופרים ומיוחסת לשלמה המלך (שם כ"א ע"ב).

ועיקר כונת התקנה הי', להקל הטלטול ולא להתמיר (ועי' בהנהגות הש"ס דפוס ווילנא בשם הנ"מ ר"מ שמראשון, שם"ש כאן, בשעה שתקן שלמה ערוכין יצאה ב"ק ואמרה אם חכם לכך וגו'), הוא לשבת ולרומם את הכמת שלמה, שצמצא תקון והיתר להוצאת שבת, וזהו מ"ש, ואשיבה חורפי דבר, ר"ל המהרפים והקוראים תגר על החומרות, ועי"ש שמביא בשם ח"ס דברים קרובים לזה). וזהו הכונה האמיתית של תקנת הערוכין, כדי להקל איסור הוצאה ולהתיר הטלטול במבואות וחצרות ע"י עירוב ושתוף. והכותים והצדוקים אשר התנגדו לכל תקנות חז"ל, התנגדו ג"כ לתקנה זו ולא הודו בתקון העירוב, אלא אסרו על עצמם הטלטול אפילו במקום שיש עירוב. וזהו הכונה של הלשון, אינו מודה בעירוב, היינו שאינו מודה בהיתר העירוב להשתתף בוה, ועכשיו מוכן מפני מה אינו מועיל עם צדוקי שתוף ועירוב, כיון שאינו מודה בוה ואינו חפץ להשתתף בעירוב שכניו, כי כל עיקר העירוב הוא השתתפות השכנים שבהצר, כדי להראות שהפץ כלם הוא להתאחד בהצר ולטלטל מבית לבית כאלו הוא בית אחד, וזה הצדוקי הלא מוחה בוה, כי לדידה אסור להוציא מבית לבית. והשכנים מחללי שבת בעיניו, ולפ"ז, הדין נותן שלא יועיל עמו עירוב ושהוא יאסור על כל השכנים.

נמצא לפ"ז, אין כל הענין הנ"ל שייך לענין ישראל המחלל שבת בצנעא או בפרהסיא לתיאבון או להכעים, שיאסור על העירוב, כי אין כל הבור וקשר בין צדוקי שאינו מודה בהיתר העירוב, שהסברא ההניזונית נותנת שיאסור על העירוב, לבין ישראל מחלל שבת, שאין לאיסורו על העירוב כל שום סברא וטעם.

ולכשנדייק בלשון הרמב"ם, נמצא מפורש כדברינו, וז"ל (הל' ערוכין פ"ב הלכה מ"ז) "ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא או שהוא עובד עבודה כו"מ, הרי הוא כעכו"ם לכל דבריו, ואין מערבין עמו ואינו מבטל רשות כו". אבל אם ה"י מן האפיקורסין שאין עובדין ע"י ואין מחללין שבת כגון צדוקים וכייתוסים וכל הכופרים בתושבע"פ, כללו של דבר כל מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבין עמו לפי שאינו מודה בעירוב ואין שוכרין ממנו כו". — הרי הוא חלק אותם לשתי חלוקות: מי שמחלל שבת בפרהסיא דינו להוד, ומי שאינו מודה במצות עירוב שאינו מחלל שבת, דינו להגיד. ובפירושו דקדק בלשונו לומר, שמי שאינו מחלל שבת אלא שהוא כופר בתושבע"פ כגון צדוקי, זה נכנס בכלל אינו מודה בעירוב, ולא ישראל המחלל שבת, שדינו מבואר קודם, שאצלו נוהג שביורות. הרי מבואר מדבריו מפורש, שהם דברים נפרדים לנמרי, ובכל אופן ישראל המחלל שבת אינו נכנס בכלל אינו מודה בעירוב, אלא שכנגד זה נכנסים אך צדוקים וכייתוסים, שאינם מחללים

תקון שבת

שבת ולהפך שמחמירים על עצמם ואינם מודים במצות העירוב והיתרו, למלטל ע"י זה בחצר.

עכשיו נבין מפני מה אינו מועיל אצל מי שאינו מודה בעירוב שכירת רשות רק בטול רשות, ואצל עכו"ם שכירת רשות, כמו שאמרו (עירובין ס"ט) ישראל נוטל רשות ונותן רשות ובעכו"ם עד שישכיר, כי כל עיקר הענין של העירוב הוא כמו שהוכחתי, להראות שאין שום הלוקה בדירודין, אלא שיר כלם שזה בחצר למלטל ולהוציא מבית לבית כאלו הוא רשות אחת, והנה כשהעכו"ם דר בחצר, הרי הוא בעצמו ממלטל בכל החצר ולא איכפת ליה אם הישראלים ימלטל כל אחד ברשותו, אלא שהוא יכול לעכב על הדירודים ישראלים שלא ימלטלו ברשותו. ולפיכך, כששוכרין ממנו רשותו הרי החצר כלו של ישראלים והרי הוא ברשות אחת. אולם כשזה הצדוקי שאינו מודה בעירוב דר בחצר, הלא לזה לא ניהא ל"י תשמישם של השכנים בחצר, כי בעיניו הם מחללים שבת, ובודאי אין רצונו שישתתפו בני החצר לתכלית העירוב ויחללו שבת, והוא בעצמו נ"כ אינו ממלטל, ואם אפילו ישכיר את רשותו, אבל מעשהו זה אינו מוכיח עדיין על מחשבתו שניחא ל"י שישתתפו בני החצר בעירוב, כי יוכל היות שהשכיר בשביל טובת הנאה שבו, אבל באמת אין חפצו שימלטלו השכנים בחצר, כמו שהוא בעצמו אינו ממלטל. לאפוקי כשביטל את רשותו להם, הלא בזה אין לו שום טובת הנאה, ובע"כ לא עשה זאת אלא לתכלית העירוב, א"כ מעשיו מוכיחים שלא איכפת ל"י אם ישתתפו הישראלים בני החצר ביחד וימלטלו בו, ואף שהוא אינו ממלטל, אבל אינו מוחה בזה ששאר בני החצר יערבו ביחד, ומפני"כ מועיל דבר זה לחשוב לבני החצר כאלו הם רשות אחת.

וע"פ דברינו אלה, יהי לנו סמוכין לשיטת הרמב"ם, שגם בישראל אינו מועיל שכירת רשות רק בטול, כי כאמור שכירת הרשות אינה מוכיחה עדיין ע"י שחפצו להשתתף עם הדירודים בחצר בשביל העירוב, ושמא דעתו נוטה לדעת הצדוקים שעירוב אינו מועיל, אלא שהשכיר הרשות בשביל טובת הנאה; אולם כשמבטל רשותו בלי שום הנאה, הלא בזה הוכיח שמודה בעירוב של בני החצר וחפצו שישתתפו ביחד.

וע"פ שיטה זו יוכן לנו, מה שהחמירו כ"כ החכמים ונערו בנויפה על אלה שהתנגדו לתקנת העירוב, כמו הרא"ש והתשב"ץ שהבאנו בהקדמתנו לעיל, וחשדו אותם במינות, מפני שבימיהם היו הקראים שהלכו בעקבות הצדוקים הקדמונים, וכמוהם גם הם התנגדו לתקנת העירוב, שזוהי תקנה דרבנן, ומפני"כ חששו לכל מי שמתנגד לתקון העירובין, כמו הרב הנ"ל בתשובת הרא"ש, שמא הוא נמשך ברשת המינות של הקראים וכל הכופרים בדברי חז"ל.

הנה הבאתי בזה, מה שנראה לע"ד בענין זה, אם שהיא הצעה חדשה, אבל

תקון שבת

כמדומני שלאחר העיון יש בה הרבה מן האמת, שכל עיקר הויכח של אינו מודה בעירוב שיאסור הרשות, נאמר אך לענין צדוקים וכל הכופרים בדרכי חז"ל ביחוד, ואינם מודים בהיתר העירוב, ולא לענין זה שאינו מודה באיסור הוצאה כשבת או שמחלל שבת לתאכזנו, שיאסור הרשות עלינו. כי מצוה ללמד זכות על ישראל, שלא לאמר הלילה להוציא מכלל ישראל מי שעובר עברה לתאכזנו, ולאמר עליהם שהם גרועים מעכו"ם שאין להם תקנה. כי אע"פ שחטא ישראל הוא וכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב,

והנה הצעתי לפניכם את התשובות של גדולי זמננו שהסכימו עמנו בהיתר זה של העירוב, והנני מקוה, שכל מי שיעיין בתשובות הנ"ל, ימצא שת"ל נוכח האמת דרכנו, שהעירוב באדעסא הוא עירוב כשר בלי שום פקפוק, כי יש כמה אשלי רבדכי לסמוך עליהם, וכדאים הם הרבנים הנאונים גדולי זמננו הנ"ל, לסמוך עליהם אף בלי טעם וראי', ובפרט שכל אחד הביא טעמו ונמוקו עמו, והאמת עד לעצמה. 'זה' ישמרנו משגיאות ויוליכנו בדרך אמת, ויקיים בנו, שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול". —

המחבר.

איך גיעב דא פאר איך אונזער תשובה, ותשובות רבנים הגאונים, 10 רבנים גדולים האם האבען מיט אונז מסכים געזעהן בהיתר העירוב פה אדעסא.

גם גיעב איך דא דעם פלאן פון דער שטאדט, מיט די תחומין פון דעם עירוב (*), כדי עס זאל ליכט זיין יעדען צו פערשטעהן, דעם יסוד פון דעם עירוב. איך ביטטע דיא לומדים, און דיא האם פערשטעהען בכלל, זייא זאללען דורך-לערנען דיא תשובות, און דורך-זעהען אלליין דעם אנגעצייכענטען פלאן, העלין זייא זיך זעלבסט איבערצייגען אין דעם אמת פון אונזערע רייד, און העלין זעהען, אז דיא רייד פון דיא מערערים (האם קריגען אויפ'ן עירוב), האבען קיין שום יסוד ניט. איך פערהאפ, אז מהיום והלאה, זייא מען זעהט אז מיט אונז האלטען 10 רבנים גדולים מפורסמים, אויסער אייניגע פון דיא היזיגע דיינים העלכע האלטען אויך מיט אונז, דעם שמילל הערין דיא קריעה, און אללע העלין מודה זיין בעירוב, דען האמת עד לעצמה.

איך דאנק דעם עולם, האם מען האט גענלויבט מיינע הערסער, און געהאט צו פרויא צו מיר, נאך איידער מען האט געזעהען דיא תשובות, אבוחאהל עס זענען געזעהען „מננדים“. און ביט אויף הייטער, מען זאלל זיין זיכער, אז דער עירוב איז כשר על פי דין תורתנו הקדושה, און מען מעג טראנען בשבת וכיוצא ב'פ, אהן א שום צוהיפעל! (אדעסא תרס"א).

נאום היים בהר"ד אלכסנדר זיסקינד משערנאוויץ חופ"ק הנ"ל.

(*) אין אונזערע געדרוקטע כותרות וועגען דעם עירוב, איז געפאללען א מעות, עס איז געשטאנען „וויגאננאייא“ גאס, בכלל חוץ לעירוב, און כאמת איז „וויגאננאייא“ גאס אין עירוב, דען זיא איז אויף דער זייט „וואגזאל“ — עס האט בעדארפט שטעהן „וואגאננאייא-מאסטערסקאייא“, וועלכע איז אויף יענער זייט רעלצען אין וואגזאל. —

ה ש מ ט ו ת

ל"ם י"ח והנה המהרי"ט סי' ל"ד והשנות יעקב ח"צ סי' ז'
 כתבו שיכולים לקטוה הרשות משר העיר או שכירו
 ולקטו זה מועיל לעולם דקין מכירה . ולפי"ז יש לעשות כן בל"ד .
 אכן לפני"ד ל"ע מנ"ל לחדש דמהני קנין דהא ב"ש"ם לא מזכר
 דק שכירות . ומשמע דרק שכירות מהני לפי שהטעם הוא שע"י
 שלטון לשכור רשות לא ידור שם כדליתא ב"ש"ם דף ט"ז .
 וזה ש"ן בשכירות בל"ד לשכור בכל עה . אבל במכירה לעולם
 ליכא תקנה . ואף דאפשר לשכור על זמן ארוך . בכ"ז לא פלוג
 בשכירות . ופני"ל דלא תקט במכירה לפי דמחי כחוכא ואיטולא
 שארי הנכרי נשאר ברשותו במקדס . משא"כ שכירות י"ל שגזו
 עגמו מיתוסף כח ישראל שיוכל לערב . וגם דהא ישראל
 משתמש שם בחגר . ובריבי יהונתן ר"פ הדר מצואר דמחנה
 לא מהני בזה . ובשאלה יש מחלוקת הפוסקים אי מהני ע"י
 רעק"א כ"י שפ"ב : ולעני"ד קשה להחיר במכירה כיון שלא מזכר
 ב"ש"ם וראשונים שיועיל מכירה . והרי דעת האו"י וראב"ן וס"א
 שצריך לשכור בכל שנה . ורק אן קיי"ל כהרא"ם וש"פ שא"י .
 אבל במכירה לא מצינו . ועי' מרדכי פ' הדר שזכר לשון קנין
 בזה . אך י"ל שכוונתו קנין שכירות ע"ש . וכן בח"ל סי' ו'
 נחבט א"ס לשכור על ל' שנה ולא כחז בפשיטות שיעשו במכר :
וראיתי מי שהביא רחיה ממ"ט הרמב"ם ספ"ב מה"ע שמי
 שלט מודה בעירוב אין משכיר רשות רק צריך לבטל
 רשותו . וזה טעות דהא כחז שם הרמב"ם שאינו מחלל שנה .
 והטונה שהוא מן האדוקים שאין מודים בדברי חז"ל רק מקיימים
 תורה שבכתב כפי פשטות הלשון . ובהרבה דברים מהמורים
 יוצר וכדליתא בנדה דף ל"ג שהאדוקים מטמאים על כל דם
 שרחים ואף דם טהור ע"ש . אבל אללנו אין נמלאים כאלה .
 כי מי שאינו מודה בעירוב הוא מחלל שנה ג"כ . ואולי נמלאים
 בעירם קראים . אבל כבר כתבו האחרונים שריגס כנכרים לענין
 עירוב וכן הנגה : ובגוף ענין העירוב בעיר אדעססא כתבו
 אלי יתר הה"ג רבני המו"ל דשם שלא נעשה בהסכמתה . וכי
 יש שם פירות יתר מעשר שלא נחקט . וכי הסעילעפאין שם
 נעשה בלופן שהוא לז"פ מן ה"ל . וכי יש בעיר ההוא אנשים
 ערך ששים רבוא . והשנתי להם אשר ודאי א"ס כנים הדברים
 אסור לסלול שם ואריך לברר הדבר . ולענין ששים רבוא צריך
 לראות א"ס יש שם מצואות מפלשות רחבות ט"ז אמה . כי לא
 צריך תקון לרחות וכדקיי"ל בסו"י שמה"ס . ואף שיש לדון בזה
 דאפשר דווקא בדגלי מדבר שכל ישראל היו פונים אל אורח
 מועד שהיה באמצע המחנה . לזה היה שם רה"ר . אבל בעיר
 שיש שם הרבה רחבות . הלא אין מהלכים כל בני העיר בכל
 הרחבות . וא"כ אין בוקעים שם ס"ר . אכן בכ"ז א"א להעמיד
 על זה כיון שלא מצינו בראשונים חלוק זה . וחלילה לט לחדש
 סברה מדעונו בל"סור דאורייתא . וגם כי אפשר שברחוב
 המטילג הולך אל הים או אל מסלת הברזל הולכים שם כל בני
 העיר ובוקעים שם ס"ר . לזאת א"ס כנים הדברים אין לסמוך
 על חיקוי העירוב הנבואיים בתשובתו :

ע"ד מ"ט בחיבורי ח"ג בהשמטה לפי י"ח שאם יש מבוי
 מפולג רחב פ"ז אמה. היינו שיהא המבוי מפולג
 מקצה לקצה. אשר באמת אינו מבוי כלל בעיירות גדולות. ולזה
 נהגו למרב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם
 פ' ריבוא. כיון שאין שם ר"ה מפולג כנ"ל. וגם כי הפ"ד
 משחרים בכל החובות. ולא יודמן כלל שילכו כולם בר"ה
 אחד וכמס"ס:

כסוף סימן ג' ח"ד הוסיף הא דלעיל לבאר
 מה שכתב בהשמטות לחלק שלישי. ומה שהי'
 ברור לו, טעם דמפולג, באר ביותר ומה
 שהי' מסופק בה, טעם דבוקעים, כתב בזה
 שיש טעם להתיר. ועיין לקמן ביאור הענין
 באריכות. הרי החליט שיש לסמוך על טעמים
 הנ"ל, וכהסכמת הפוסקים, אפילו כשיש בעיר
 ס' ריבוא.

וזה לשון הגאון מו"ר ר' שלמה דוד כהנא מווארשא
 במכתב: " וההיתר של אינו מפולג מוסכם ונתקבל,
 ולא ראינו מי שחולק על זה, ועיין בכ"י סימן שמ"ה
 ומ"א ס"ק ה' שפירשו דמפולשים היינו שהשערים מכוונים
 זה כנגד זה ובכסף משנה הל' שבת פי"ד ה"א. ובעיירות
 גדולות לא נמצא מפולג כלל... " (מובא בתורת תיקוני
 עירובין ח"א בליקוטי תשובות כסוף הספר).

הבלים בניעים

והנה דעת השולל בתי בית אפרים או"ח כ"ו
 דס"ר אין הכוונה שיכנסו ס' רבוא אלא
 שיהי' מוכן ומופקד ומחוקק לכך שיבוא לשם אנשים
 מכל העולם אבל בית אפרים דחה זאת וכתב אף
 אם ירבה כל היום מוכן ומופקד ומחוקק אין שומעין
 לו להוליא דברי רש"י מפשטן ואם אין מלוי ביעברו
 ס' רבוא ביום א' אף דכהמשך ימים רבים יעברו
 ס"ר אינו רה"ר, ואמנם בחי' ר"ן שבה ו: ד"ה
 כאן כ' דל"ב ס' רבוא אלא שיש כאן דרך לס'
 רבוא כלומר שהיו רגילים לילך עם אנשים רבים
 הדור כס"ר ואע"פ שלא היו כולם כאן בדרך כחמה,
 אבל בתי רש"י ח"ג ס"ס קפ"ח כ' שמדברי
 הפוסקים לא נראה כן אלא בעי' ס' רבוא ביחד וכ"כ
 בהשמועות לדברי מלכיאל ח"ג י"ח בעיר שיש הרבה
 רחובות הלא אין כל בני העיר. ומהלכים בכל
 הרחובות וא"כ אין בוקעים בה ס"ר וכ"כ בחלק
 ד' ס"ס ג' דאפי' בכרכים גדולים מאד לא חששו
 למה שיש עם ס' רבוא כי הס"ר מפוזרים בכל
 הרחובות ולא יודמן כלל שילכו כולם ברה"ר אחד:

וראיתי בם' בית נאמן סו' י"ד אוח ל"ה
 שהקשה למג"א דבעי ס"ר הא כל
 המקור. הוא מחוס' שהקשו מבבל דמקיף פרת
 ודגלת והא בזכרות נח. אמר עולא אין אוכלסא
 בבבל חמא אין אוכלסא פחותה מס' רבוא א"כ
 מה חיי דמחילה ביד"ש רבים מבטלו מחילה הלא
 היא פחות מס"ר וגם הק' כן בגמ' למה היו בכל
 ר"ה הא אין עם ס"ר, והיא טעות בפשט דאין
 אפשר לומר שלא היא ס"ר בבבל הלא במחוזא
 לבדה כי רש"י ערובין ו: שהי' בה ס"ר אף פיו
 אין אוכלסא בבבל אף שיראה ס' רבוא מ"מ לא
 חשיבי לברך עליהם וכמ"ש רמב"ם פ"ו מזכרות
 הי"א דין הרואה ס' רבוא ובארץ ישראל וכ"כ כ"מ
 שם וב"י רכ"ז ומועדנו יו"ט שאע"פ שרואה ס"ר
 מ"מ אין להם דין אוכלסא והוא כמ"ש ערובין
 כא. אין בורגנין בבבל ולא פסי ביראות בחו"ל
 והיינו דאין דין בורגנין עם דלא חשיבי מידי ואין
 דין פסין מוסס דלא שכיחי מחיבתא והכא נמי
 דכוותה:

חידושי וביאורי רבינו הגר"א על מסכת שבת

דף ו' ע"ב ואמר רבינו הגאון ז"ל (הכ"מ) בשם אחיו הרב
 הגאון מו"ה אזרחים קתה הוכחה דאין לריך ס"ר מזמריין
 צעירובין ו' הני אזובי דמחוזא אלמלא דלתותי נעולות גלילה
 חייבין עלי' משום ר"ה ומחוזא היינו נהרדעא ואמר' נזכרות י"ח
 אין אוכלסא פחותה מס"ר ומתא' אין אוכלסא בבבל ונהרדעא
 היינו בבבל אלמלא דלא היו צה ס"ר ואפי'ה דאי לאו דלתותי'
 נעולות גלילה חייבין עלי' משום ר"ה וק"ל. (תי' הלכות).

ואמנם בהג"ה אשרי ערובין ו. בשם הר"מ

מחזירא. כתב דרך לענין חיוב דלא'
 בעי ס"ר אבל לענין טלטול גם פחות מס"ר היו
 בקיעת רבים וכ"כ בא"ה ערובין ס"י קכ"ט שהק'
 מה פריך על רבנן משני בתים דהתם מיירי ברה"ר
 של ס"ר אבל ביו הפסיס לא עברו ס"ר ותמי
 דלענין ביטול מחילות א"ל ס"ר, אבל בהג"ה
 אשרי כ: בשם א"ז הזכיר תנאי דס"ר ומכאן יסוד
 למג"א שלא הביא ראיו לדבריו דלענין בקיעת
 רבים בעי' ס"ר וכ"כ שאילת יעב"ץ ח"א ז' בנדון
 זה דבקיעת רבים בעי' ס"ר וכ"כ כנסת יחזקאל
 ס"י כ' ותפארת לני או"ח י"א ו"ל לא ידעתי מי
 הכניסם לתגר זה כיון דהמג"א מסכים דבעי' רבים
 של ס"ר א"כ יש מקום לנמוך להקל וכ"כ בית
 שלמה או"ח מ"ג ואני יודע שקמה גדולי הדור
 שלפנינו סמכו על דעת המג"א בזה שלא מקרי
 רבים פחות מס"ר ולא עשו תקון ערובין בתל
 המחלקת אף במקום שהי' עובר עם דרך מפושט
 לרכוס וכ"כ דברי מלכיאל ח"ג סו' י' אלו נוהגים
 גם לענין לבטל מחילה בעי' ס' רבוא:

כרוב בימן ד. מרדכי

עירובין על ידי צורת הפתח.

רב ברכה לכבוד ידידי הרב הגאון חספוטס
 יראת ד' אוצרו כש"ת מו"ה ר' יעקב
 קלצערס שליט"א. הגאב"ד דסאלאק.

ובדבר אשר שאל כדריג' אם להשתדל לעשות
 עירובים מיי לזכ"ס כדי לכניס מעין חילול
 שבת בערכי, או לא להשתדל בזה אחרי אשר רבתיים
 נמלקו בדבר, ולדברי רבים יש לנו בזמן הזה רכ"ל, וא"כ
 אין מוטל לזכ"ס, וע"כ מוטל לכונן שז ולא תשכח בזה.
 שלח

א"י ודיק בלשונו וכתב: "קצת הוכחה", כנראה שהרגיש בתיורו
 של החבלים כבעימים. והיינו דיש הוכחה דאין צריך ס"ר רק
 אם מברכין ברכה הנ"ל כבבל. וכך פסק הש"ע ס' רכ"ד סע"ה
 ולא כתב לחלק בין א"י לבבל, וכ"כ בעה"ש שם. ובטל תורה
 כבכרות שם מביא שבאלפסי זוטא כתב דמיירי הגמ' לענין
 ברכה. וכספר גאון יעקב עירובין ד"ו ע"כ כתב ששמע משום
 הגר"א רא"י, וכב"ה ס' שמ"ה מוכא מש"כ, אבל לפי הנ"ל אין
 זה "רא"י", רק "קצת הוכחה" ועיי' כספר קול אליהו בכרות שם.

לרץ לדלתות נשלות בלילה, ועיין שם בתוס' ד"כ ובאמ"ר, דפריך שם, ומשני דפריך כי היכי דר' יודוא בשם ד' מחילתא ללא השיבו לר' מלרץ נעילה, כי כ' מחילתא ללא חשבו לרנבן ובה' לרץ נעילה, אכן הרמב"ם דק"ל דלניבא דכילכתא לרנבן אין לרץ נעילה צ"ב מחילתא ודלתות, אי"כ מאי פריך מר' יוחנן דהוא קאי אליבא דר' יודוא דילמא בצרייתא כרנבן.

ונראה לי, דהנה באמת למאן דק"ל דרביס לוא היינו ששים רבוא, אי"כ הא דלמרינא רשות הרבים רבנים בוקטין צו אף אם אין ששים רבוא בוקטין צו, אי"כ כל מנזרות המשולשין יהיו רבי"ר דלוריייתא, דהרי רביס בוקטין צו, אלה בשלשה שבטס שבה' דריס בוקף המנזר הרי הם בוקטים צו, דהרי ג' רביס המה, ואם יש הפסק בין ג' השבטס הרי הם הרביס הבוקטין בהמנזר. דהרי מלינו דרביס הוא ג' כמיה דוכתי בגמ', ואם נאמר דלענין שבת ג' לאו רביס נייכו, אי"כ אי' הגבול נדע המספר כמה הוא רביס, והרי ממני"פ או דרביס הוא ששים רבוא כדגלי מדבר, או דרביס המה ג' כמו דמלינו דרביס נקראו שלשה, ולדברי ר' יודוא דק"ל אהו רביס ומצטלי מחילתא, אי"כ מאי שנא ירושלים דאילמלא דלתותי נעלות חייבים עלי' משום רבי"ר, כל עיר ועיר הרי יש צ"ב ג' ונקראים רביס, ואף אם אין השעריס רחביס ט"ו אמות, הרי הוכיחו החוק"ם שם צעירובין דף ו' ד"ה וכו' חממא, ללא שני בין ט"ו אמות ליי"ג אמות ושלש, ומה הוא הגבול שנדע שנקרא רביס בוקטין צו.

לכן נראה לי, דלניבא דכולי עלמא רשות הרביס הוא דוקא שיבי' רשות לרביס כזה כדגלי מדבר, היינו שיבי' רשות לששים רבוא לבקע צו, ודוקא רביס כדגלי מדבר הוא רביס לענין רשות הרביס דשבת, אלא דהך דק"ל דאין לרץ שיבי' רביס ששים רבוא בוקטין צו, הוא דק"ל דאף הרביס שאיינו פה הוא מלוקף לאלה הבוקטין בכאן, כיון דהוי קרטיא ופלטיו גדולה שהוא מקום להתקבץ שם בלי שום מוחה, הרי רשות לכל העולם להתקבץ שם, ואי"כ הוא רשות הרביס על פ' שלש רבוא, ומאן דק"ל דבטיין ששים רבוא בוקטין צו, ק"ל שאלה נקרא רבי"ר אלא אי"כ בוקטים צו עשה רביס על ששים רבוא ולא מטרפינין מה שיש לרביס שאיינו פה לצבור.

אב"ד הכן פוסקים דק"ל ללא צטיין ששים רבוא בוקטין, ק"ל כיון דיש רשות לרביס לבקוע ועשו להלוך הרביס, מלרפיין את כל הרביס אף שאיינו פה, ובקעה דאין עשוי לבקע הרביס לא לרפיין את הרביס שאיינו פה אף שיש לבקעה יותר מני' בעלים ולבה' רשות לבקע ולהלוך, ומשום זה לגבי טומאה לאו רשות היחיד הוא, אצל לגבי שבת לא הוי רשות הרביס דרביס של ג' לגבי שבת לאו רביס הוא, ורביס על ששים רבוא שאיינו פה אין מלוקף אחרי שאין להם רשות להלוך ולבקוע או שאין עשוי לזה.

נמצא הרשות היחיד שמוקף מחילתא הוא משני צ' דרביס, (ה) המחילתא נקראים הפסק שאין מלרפיין הרביס שאיינו פה, (ב) חזרו דין משני עלמותו שמוקף

א שא"ל גדולה של דרבי"ג, כי לכאורה הוא כדברי דרבי"ג דכיון דהוא פסק, אי"כ אף מחירי"ס אנהו פסק איקור חילול שבת בשביל הסבור במחיר, אף אם אין עירוב, וכלא אין אומרי"ס חטא כדי שפכה חנידן, מכשי"כ אין אומרי"ס עשה פסק איקור שמה יעשה חנידן איקור ודאי. אכן אבוחינו מלא ומעלם השתדלו בכל יולתם לעשות עירוב ע"י לוח"ס וזודאי ועשה חמיד בהשתדלות הגאונים שישבו על קפאות הרבנות, ועי"כ אם בזרות פברו שלא ה"ר הפרוץ מרובה כל כך עשו חקיה זאת מכשי"כ בעובי"ר אשר הפילה גברא, זודאי לרץ להשתדל,

וטעמא דמילתא נראה לי, דהנה צעירובין דף כ"ב נחלקו ר' יודוא וחכמים אי אהו רביס ומצטלי מחילתא, ור' יוחנן ק"ל דאהו רביס ומצטלי מחילתא כ"ר יודוא, אכן ר' אלעזר שם צדף כ' פסק לא אהו רביס ומצטלי מחילתא, כרנבן.

והנה הרמב"ם פסק בשם י"ז מהלכות שבת הלכה ל"ג, דאם ה"ר דרך הרביס מוסקין בין הפסקין לא בעלו המחילתא, הרי דפסק ללא אמרינן אהו רביס ונוצטלי מחילתא, וכן פסק שם בהלכה יוד, ז"ל: שני כותלים צרכי"ר והעט עובדים צינייהס כ"ד מכשיר צינייהס עושה דלתות מלרץ ודלתות מכאן ואחר כך יעשה צינייהס רבי"ו ואינו נקבץ לנעול הדלתות נעילה, הרי ללא אהו רביס ומצטלי מחילתא דל"כ ה"ר לרץ דוקא דעמול בלילה כדאמר ר' יוחנן: ירושלים אילמלא דלתותי נעלות בלילה חייבים עלי' משום רבי"ר.

אכן לכאורה קשה, דהרי הרמב"ם כתב צפ"ד מהלכות שבת (הלכה א') דאח"כ רבי"ו, מדינה המוקפה חומה שדלתותי נעלות בלילה, וכבר בקשה זה הרשב"א הוצא צ"מ, וכן בקשה הרשב"א דכיון דהתב הרמב"ם דבטי דלתות והוא פסק במבוי המפולג לרבי"ר דעושה לוח"ס מכאן ולחי וקוריה מכאן, עי"כ דק"ל דהא דלוקמי צרייתא דפליגי חי"ק ותנני כ"ד מערבין דרך רבי"ר דק"ל לחי"ק עושה לוח"ס מכאן ולחי וקוריה מכאן, ותנני ק"ל לצי"ה עושה דלת מכאן ולחי או קוריה מכאן, דעמול בגמ' רבי"ר מי מערבא כ"ר וכו' תימא בכך הוא דלא מערבא ה"ה בדלתות מערבא ובה' אמר ר' יוחנן ירושלים אילמלא דלתותי נעלות בלילה חייבים עליהם משום רבי"ר וכו', ואוקמהו כ"ד מערבין מנזרות המשולשין לרבי"ר, בעי"כ דק"ל לברמב"ם דלא לוקמי כן אלא לר' יוחנן, אצל לידון דקינרא לן לא אהו רביס ומצטלי מחילתא, מייירי אף בדרך רבי"ר ופסק כהנ"י, ואי"כ אף כהנ עושה דלתות מכאן, הא לתנני ק"ל בדלת מכאן ולחי וקוריה מכאן ודלתות מכאן, ול"י עי"ד הרשב"א שם צ"מ.

ונראה לתרץ, דהנה באמת קשה לדברי הרמב"ם דק"ל דאף דרך רבי"ר מערבין בדלתות, כיון דק"ל לא אהו רביס ומצטלי מחילתא, אי"כ ענוי פריך בגמ' (ד' ו') ורבי"ר מי מערבא כ"ר וכו' תימא בכך הוא דלא מערבא הא בדלתות מערבא, ובה' למד ר' יוחנן ירושלים אילמלא דלתותי נעלות בלילה חייבים עליהם משום רבי"ר, ומאי קשיא, הא ר' יוחנן ק"ל כ"ר יודוא. אצל לכתמים אין

אמרין הראוי לנטול הוא כנטול ולא בטל כילוך הרבים, וטוב לחזרו רבים ומנטלי מחילתא.

ג) והנה נבאוי דינה דקיל לר' יוחנן אחר רבים ומנטלי מחילתא, קיל להרמב"ם דלא קריל כותי, דר' אלעזר פליגי עליו ופסק כהכמסים, וכן קתמא דברייתא (בשבת דף ו') איתא לאפוקי מדר יודוב, אצל האי דינה דמוכח מר' יוחנן דלא אמרין לגבי שנת כל הסומד לנטול כנטול, וכיו הכפסק כילוך הרבים במחילתא, זכ לא אמרין, ובזכ לא מלינו שנתקו עליו, ובזכ הלכס כמותו, ואיכ פריך בגמ', וכי הימא דלתות (פירוש מלד א'). ומלד בשני קורב (מערבא, וכן אמר ר' יוחנן,

ואיכ הכי במחילתא לא בטל כילוך הרבים, ואיכ נבי מירק אחד עשו מחילה של דלתות, ודון בחורב מספיק לירוק הרבים, לדיודן דלא קריל אחר רבים ומנטלי מחילתא, אבל מלד כשני שאין כאן מחילה. (דקורה לאו מחילה היא לגביט) ואיכ עד דלתות כרי יש כילוך הרבים, ואיכ איך הוטר לטלטל, כא אמרין חלר שפטרס להכיר אף שיש לכ ג' דוחות, לריא כיו רכיר גמורה, דקיל לידו רכיר כרכיר, ורנן קיל דלאו כריה הוא, אבל בודאי דקיל לרנן לידו רכיר לא יוטר בקורה, ואיכ איך איתא דברייתא דשכח דלתות מלד זכ וקורה מלד זכ, כיון דלא כופסק כילוך הרבים במחילתא, איכ נבי שגלד שעשו דלת כופסק מריש משני דין המחילה, אבל מלד שפקורה עד הדלת הלא לכביס לידו רכיר, בשלמא אי כיו אמרין כנטול דמו וכאליו כופסק ככר כילוך הרבים, כיו אמרין דמשריש מחיר כקורה אף דלרנן בחלר שפטרס להכיר כיו לכביס לידו ריב מייירי היכא דחקי רבים, אבל כיון דזכ מוכח מר' יוחנן דמחילתא כילוך הרבים לא כיו כנטול מטעם דראוי לנטול, איכ אמאי מותר דלתות מלד זכ וקורה מלד זכ, כא לכביס מלד כקורה עד דלתות כיו לידו רכיר.

ואיכ הרמב"ם פטיר הכיא דבנין דוקא דלתות, שכרי זכר קושית בגמ' דודך ריב לא כני, אבל דלתות כני, ולא בני נעולות בלילה, דכיון דעשו דלתות משני לדידי כרי כופסק לירוק הרבים נמלא דין במחילתא אין כאן רבים ודוקא למחילה ולדידי, כיון דאין כאן רבים בין במחילתא, אבל בירושלים נבי דמחילתא כיו מחילתא. אבל בלא יש זכ כ' ריבוא, איכ איתמאי מיקרי כופק לדידי דוקא דלתותי נעולות בלילה, ודידיה אף שיש זכ כ' ריבוא לאו רבים הוא, כיון דלא לא נעשכ לכילוך רבים, אבל בדרך הרבים שעשאוהו דלתות, כרי אין כאן רבים. אבל עכ"פ כיון דיש צו בקיעת רבים אף שדין חורב הוא דלא אחר רבים ומנטלי מחילתא, מדרנן כיון שיש בקיעת רבים לא נעשכ רכוי לטלטל בשאר מחילתא אלא דלתות שראוי לנטול, וכיון דראוי לנטול לגבי דרנן כיו כנטול לנטול בקיעת הרבים, ומשריב לא קאי בצורת כפתח אף שזורת כפתח כיו מדאורייתא מחילה של דלתות כראויות לנטול, מכ לי זורת כפתח דכוי מחילה מדאורייתא שכרי מוטיל בכלאים, אכן מדרנן כיון דכיו רשות הרבים, שרבים בוקעין בשנין דוקא מחילה כח שראוי

שמוקף שמוקף ארבע מחילות הוא רשות היחיד, אכן אם חקר אחד מאלה הוא כרמליה כיון שמעורב צו רשות הרבים ורשות היחיד, וכנה נקטת יש צה רשות היחיד, היינו מכ שאיכ מותרת עם כל הרבים, אבל יש צה רכיר מה שאין צה מחילתא, ופיר שיש צה ששים ריבוא היא להיפך, וכי שיש לכ מחילתא, אבל כרי יש צה רכיר, שכרי יש צה גופא ששים ריבוא אנשים, משום ככי הויא בלמח כרמליה, אלא דנחמא כרמליה שפוקסב לדידי מותר לטלטל בחורב משריב אם דלתותי נעולות בלילה, דעייז נקראה כופסק לדידי, מותר לטלטל בחורב.

ב) בזה יש לתרן קושית כבימ מסיד מהלכות שנת כלככ אי שפקסב על הא דבפירושין דף ק"א איתא: ורנן אמר רימ רכיר ומדורי איכוב כרמליה דאמר רבניח ירושלים אילמלא דלתותי נעולות בלילה הייבוס עלי משום רכיר, ומשמע דכפתח דנעולות בלילה כיו כרמליה, ואיך קאמר הרמב"ם דכופסק לדידי מותר לטלטל.

אכן בלמח עיר שיש צה כ' ריבוא היא כרמליה, אלא אף שביא כרמליה, לדיודן דקיל לא אחר רבים ומנטלי מחילתא, אף שביא כרמליה, כיון שיש מחילתא לכרמליה כראח כיו רשות היחיד גמורה לטלטל בחורב, אולם דוקא אם כופסק לדידי, וכיונו דוקא אם דלתותי נעולות בלילה, ורכיב שפוקסב לדידי אף שיש צה ששים ריבוא כיו רשות היחיד ולא דמי כלל לחלר הרבים, דשם אין צו כלל משום רשות הרבים ואיכ לא מקרי כרמליה, אבל ביכא שיש צו ששים ריבוא בלמח הוא כרמליה, אלא כיון שיש לו מחילתא מותר לטלטל, והזרק לחוכה חייב כיון שמחילה היא.

עפ"י יש לומר דגם הרמב"ם מפרש דברייתא דכילד מעניין דרך רכיר כמו שפירש רב יהודה דמייירי במחילות המושלגין לריב, דאי בדרך ריב לא מערבא נכך, ומה שפסק הרמב"ם דמחילות המושלגין עושב לרכיב מכאן ופסק ככר דאמר כלככ כתיב כיון דקיל כלככ מכאן באיקורה, אלא דכרמב"ם מפרש קושית בגמ' כן, וכי הימא דלתות מערבא וכן אמר ר' יוחנן ירושלים אילמלא דלתותי נעולות בלילה הייבוס משום רכיר, דכנה כשעשו דלתות, וכולין לומר כיון שראוין לנטול כיו כאליו נעול, וכופסקו ממנה כילוך הרבים, דכלל הוא בשנת כל הסומד לנטול כנטול, ולגבי אלה שאינם כולבים כיו כופסק בטעם כילובם, וכמייטוס שהולכים ומשג מייטוס, או דלא אמרין דכיו כאליו כופסק כילובם, רק דין הוא שמחילה מספיק לגבי לנרף אוחס, אבל כילוך הרבים לא בטל מטעם כיו דראוי לנטול כיו כאליו נעול וכופסק ככילוך, דמחילתא לא בטל.

והנה אם יומא דכלל הוא בשנת כל הראוי לנטול כיו כנטול וכופסק במחילתא כילוך הרבים, איכ איך אמר ר' יוחנן ירושלים אילמלא דלתותי נעולות בלילה הייבוס משום רכיר, וכי דקיל אחר רבים ומנטלי מחילתא, אבל כיון דראוי לנטול כיו כנטול, ואיכ כרי אין כאן כילוך הרבים, ומחילה לא בטל מחילתא דכרי לא אחר רבים ככא כלל, ע"כ נלמוד מר' יוחנן שני דברים, חדא דלא

ועוד נראה לי לדברי דבעינן דוקא לירוף קי ריבוא לכריש, רק דלהבך פוסקים דקיל ללא בעינן בקיעת קי ריבוא הוא משום לירוף הרבים שאינו פה. איכא אס ית קרוב לעיר ובר בלי גשר צאמצע הדרך או בר המתלקט ד מתוך די מתוך די הכי הוא כמחילה להפסיק בין לירוף הרבים, ואיכא העיר הוי רק מניו המפושט, דכבר כתבתי דכיון דשליש עייכ לאו רבים יניבו ממילא גם מאה ואלף לאו רבים יניבו דכרי לא מלינו חילוק, עייכ דבעינן דוקא דומיא דדגלי מדבר.

ויענין המתחלוקת בבני דויס, אף דלכרי כחב בשני דויס לעיקר לחומרא, היינו דעת אלו שקוברים דבעינן קי ריבוא הביא רק בשם יא וכן דעת אלו דלא אחו רבים ומבטלי מחילתא הביא בשם יא, חיל לטעמי, שבכיי על הסוד כתב כיון דכריש וברייתא קוברים דאחו רבים ומבטלי מחילתא, ככי נקטינן, ולכאורכא אן לנרשי לקיים.

אבל נאחמא האחרונים בכיאו הרבה שיטות דבעינן קי ריבוא בוקעין בכל יום וכוי ספק מעליא, וכן רבינו כרמיא כתב בר"מ על הסוד בדין שפיך דכיון דהסוד בעלמא וכמימ ככרי כרמיש, דלא אחו רבים ומבטלי מחילתא ככי נקטינן לקולא, ואיכא שפיך יש לנרף לקיים. **והנני** חכ ידודו הכותב במישון, וגם לא כהפסיק לי כסח לעיני כי טרוד כמי ונאשר יש לנו לפסוק על כוראח הנאחמא מנכיינו ישראל, עייכ די לנו חס, פננרש בכל טוב.

ע"י סימן עת"ר.

שלאוה לעול ולתפסיק הילוך כריש, אכל עכ"פ אל דאין מועיל לורה הפתח ברכי דאורייתא לברמיש דקיל לא אחו רבים ומבטלים מחילתא, הוא רק דרבנן, דמן כחורכ כיון דלורה הפתח הוי מחילה שכרי מועיל בכלאים ממילא תפסיק לירוף הרבים, ואין כאן בין המחילה קי ריבוא.

ד) מעתה שפיר יתח מה שפנחתינו השתדלו תמיד לפשות עירובין עיי לוכ"פ, משום דלגבי דאורייתא הכי יש כאן ק"ס, ספק אם הלכה כרמב"ם, ללא אחו רבים ומבטלי מחילתא ומועיל לוכ"פ מדאורייתא, או כהר"ש דאחו רבים ומבטלי מחילתא, ואז און מועיל לוכ"פ אף כהתורה, ואח"ל הלכה כהר"ש דאחו רבים ומבטלי מחילתא, דילמא הלכה כהבך ברוחא דק"ל דרבים לא מיקרי אלא אם עתה בוקעין בו שנים רבוא ולא חשיב לירוף הרבים שאינו פה, ולגבי דרבנן הוי חד ספק, היינו, אם הלכה דרכי הוי בלא בקיעת קי ריבוא, און מועיל לוכ"פ, ואם בני דוקא בקיעת קי ריבוא עתה מועיל לוכ"פ.

נמצא לגבי איקור דאורייתא הוי ק"ס אם יש כאן איקור דאורייתא. היינו די הפסיקות, דילמא הא דרכי דאורייתא און מועיל לוכ"פ הוא רק מדרבנן דלא אחו רבים ומבטלי מחילתא, דילמא לא הוי כלל כרי דאורייתא, ולגבי איקור דרבנן, דרכי דאין מועיל לוכ"פ הלא גם חד ספק מהי וכמו שכתב השי"ך ביו"ד סימן פ"ג דבכ"ג חשוב ק"ס, איכא מדינא מותר לדין לשאת ולטלטל במחילות עיי עירוב (אם לא מלך הקדושת), איכא שפיר מוטל החיוב להשתדל לפשות עירובים עיי לוכ"פ כדי להכליל את ישראל מעון חילול שבת די ישמרו.

הערות המו"ל בענין ס"ר בוקעים בכל יום

עיינן בלבוש מרדכי על מס' שבת סימן ד' מה שהאריך לבאר בענין זה. שמכואר שם כאריכות דלשיטות הסוכרים דצריך ס"ר, הס"ר צריך להיות דוקא במקום אחד. וזה לשון העיטור הלכות ציצת שער ג': "מקום שיש בו ס' ריבוא". ובר"ן פרק כמה אשה: "ושיהו ששים רבוא עובדים שם בכל יום". וזה לשון הלבוש ס' שמ"ה סע' ז': "שאינה רשות הרבים אא"כ היא ממש כרה"ר דרגלי מדבר גם במספר ס' רבוא דהיינו שהיו עובדים בהן בכל יום ששים רבוא שכן היתה מחנה של ישראל לפיכך גם עכשיו אם אין ס' רבוא עובדין בו בכל יום אע"פ שיש בה רוחב השיעור הנזכר אינן רה"ר". וזה פשוט לשון הש"ך א"ה ס' שמ"ה סע' ז', לשיטת הי"א צריך שיה' "ששים רבוא עובדים בו בכל יום". וכשו"ת מההש"ם ס' קפ"ח מכואר בפשטות דמדברי הפוסקים נראה דצריך שיעברו ס"ר כיום אחד ואם אין מצוי שיעברו ס"ר כיחד כיום אחד אף דבמשך ימים רבים יעברו ס"ר אינו רה"ה. דמה השיעור כזה? ומה הנפקא מנה בין ימים רבים לחודש או שנה? אלא בפשטות צריכים לומר דלשיטת שצריך ס"ר כדי שיה' על המקום חלות היין רה"ר, צריך שיה' הס"ר כיחד כיום אחד במקום הנ"ל.

ענה ב'

(ג) ומעתה צנף הדברים לדינא קאמינא לדעתיה קא חזינא
 דהסומך על שיטת רש"י וסייעתו דמתנאי רשות
 הרצים שהיו סי' רבוא צוקעים צו לא מישתניש ונספר משנה צרורה
 החמיר ואין משנתו צרורה צוה, דכנראה דראה משי"כ ספר משכנות
 יעקב ולא ראה התשובות שהשיב לו הגאון צית אפרים ז"ל ודין גרמא
 ניה כי תשנ שנים עשר פוסקים מקילים הלא הם צה"ג ורש"י וסמ"ג
 ובמ"ק וסה"ת ומהר"ם מרובענבורק ורוקח ותוספות פרק צמה אשה
 והרא"ש פרק א' דעירובין והא"י והטור ורבינו ירוסא, והמחמירים
 לעומתם י"צ המה, הרמז"ם והר"ת והרמב"ן והרשב"א והריטב"א
 והר"ן פרק צמה אשה והגמ"ר צמסכת שנת והרשב"ם והר"א ממין
 צספר יריאים והה"מ והרי"ש והמ"ר, והנה כמדומני אלו היה
 רואה דברי הצית אפרים הרי היה עוד מונה הרבה פוסקים העומדים
 לימינו דרש"י והם הראב"ן והרשב"א מצעלי התוספות כפי מה ששמע
 מדבריו צהגמ"י ונהג"א (וכבר כתנתי דצוה י' לדון) וצנלי הלקט
 וריקאנטי סימן צ"א והאגודה וא"י"ה וכתנ שכן דעת ה"ר אלעזר
 (אולי הוא הראב"ן) והגהת א"י"ה ומהר"י וי"ל ותה"ד וכתנ שכן
 הנהגה פשוט, וכ"כ צצידה לדרך לתלמיד ר"י בן הרא"ש, הרי עוד
 י"א פוסקים דס"ל להקל וגם מאי דתשנ המ"צ את דרבינו תם צין
 הפוסקים דלא כרש"י נתשך צוה אחרי דברי הריטב"א שכתנ צפשיטות
 דרבינו תם חולק על רש"י, ואמנם הלא התוספות שם צצנת נראה
 דס"ל דרבינו תם סובר כרש"י, וכן צסה"ת סימן רל"ט וצנלי הלקט
 סימן כ"י וצאגודה פרק צמה אשה וצסמ"ג הלכות שנת כולם כתנו
 צשם דרבינו תם דהלכה כר' ענני צר שזן דצאל סופרים הלך אחרי
 המיקל, וא"כ לדין דלית לן רשות הרצים גמורה מותר עכ"ל, הרי דהם
 ס"ל דרבינו תם סובר צוה כרש"י, וצספר תק"י הוסיף עוד דהאשכול
 צעירובין כתנ צשם הגאון דנעי סי' רבוא (ככ"ל) וכן דעת התוספות
 ר"י"ד לעירובין והאגור, הרי עוד ג' פוסקים דס"ל להקל, ואני מוסיף
 על הראשונים דצארחות חיים לר' אהרן הכהן מלוניל צה' שנת סימן
 רפ"ד הלא צשם תשובת הגאונים דרשות הרצים גמורה הוא מקום
 שי' שם סי' רבוא, וכן הוצת תשובה זו צאשכול ריש הי צניית ככ"ל,
 ועל האחרונים אני מוסיף דכן צתי מהר"ל סימן קל"ה כתנ
 דאין לנו רשות הרצים גמור ואין מצוי צנינו, וכן צליקוטי מהר"ל
 (סימן כ"ח) אמר מהר"ש צשעת הזעם שמתיראין כו' דכל מוצאת
 שלנו אין רשות הרצים עכ"ד, וסתומת הדברים משמע דזהו משום
 דנעי סי' רבוא ואין מצוי צנינו, ועיין תשובת מהר"י וי"ל צליקוטי
 סימן ח"י כה"ל לישראל ממש, וצתשובת משאלת צנימין סימן צ"ב ציאר
 דעתו דזהו משום דסי' רבוא לא שכיחא, ואם כן הכי נתי יתפרש דברי
 מהר"ל ומהר"ש הנ"ל, ועוד דלי כוננת מהר"ש ומהר"ל הוא
 נוטעמא דאין רחנ ט"י אמה קשה הלא להתוספות והרא"ש והרשב"א
 צשם ר"י אם ארכן לאורך רשות הרצים סגי צפחות, וקשה סתומת
 הדברים, ולצאת נראה יותר דס"ל כרש"י דנעי' סי' רבוא ואינו מצוי
 דנר זה, והרי עוד שלשה פוסקים דס"ל להקל כרש"י, וסך הכל
 הוספנו שצעה עשר פוסקים כמנין טו"צ דס"ל כרש"י וכדלי לסמוך

על הפוסקים הללו אפילו שלא נשעת הדחק ונאמת הרצה מהאחרונים כתנו כן למנוח על פיסקא דנא, ועיין תשובת מהר"יט אלהלן סימן רנ"א שכתב. דהפוסקים נהגו לפסוק כהר"י ז"ל כשאין התוספות חולקים עליו אבל אם התוספות חולקים עליו משמע דפוסקים כתוספות והרי התוספות ורש"י והרא"ש והטור כולם סוברים דנעיין סי' רנא וכמה גדולים גאוני עולם נוחי נפש אשר היו בארצנו ולא פקפקום אדם בעולם ועי' נאמר אל תסג גבול עולם עכ"ל, הוצא בתשובת נויס רבים ונשע"ת סימן שמי"ה, והנה גוף תשובת מהר"יט אלהלן אינו כעת לפני, ונש"כ דהפוסקים נהגו לפסוק כהר"י ז"ל כשאין התוספות חולקים עליו, הנה זהו דברי המרדכי צפרק נערה שהוצא צמ"ע צחרי"מ סימן כ"ה סעיף קטן י"ט וצמ"ג אצרהם סימן תמ"ז סעיף קטן ד' ונש"כ מהר"יט אלהלן דאם התוספות חולקין על הר"יט משמע דפוסקים כתוספות, הנה האי משמעותא דהה כנר המהר"יק צורש כ"צ ונתשובת אבי זקני מהר"ם פאדוה ז"ל סימן כ"ה ורמ"ה המגן אצרהם צמ"מ קע"ד סעיף קטן י"א דהיינו דנוהגים לפסוק כהר"י ז"ל כשאין התוספות חולקים והיכא דהתוספות חולקים עושים מהם תשאל לתומרא וליכא כללא ומהגו לפסוק כהר"י, ועיין תשובת ח"ם ח"ו סימן ל"ה, ואמנם צידוק דין דרנו הפוסקים העומדים לימין רש"י ותוספות צה וכנר נהוג עלמא כן כמ"ש התה"ד אס כן אס ירא שמים יחוש לעצמו להחמיר מי ימחה צדיה אבל הם מלהזכיר להוציא דבר נגד המקילים ויפה אמר מהר"ט ז"ל דעל זה נאמר אל תסג גבול עולם.

ולשיטת זו הרי נעיין שיתאספו כל הסי' רנא אל מקום אחד צבור או צרמוז אבל הא דדרים נעיר זו סי' רנא ואין מתקצצין לעולם צמקום אחד אלא כל אחד דר צביתו הא לא מהני לעשות העיר רשות הרבים וכדמוכח מהא דקאמר הגמרא בשבת (ל"ז:)- משה היכן הוה יתני צמחנה ליה ומחנה ליה רשות הרבים הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיחו מרשות היחיד דידכו לרשות הרבים ופירש"י דמחנה ליה רשות הרבים היא שהרי הכל מציין אלל משה רבינו כו', הרי דנעיין שיהיה מקום כמו מחנה ליה דיהיו אס הכל כאחד מציין ולולי זאת ומחנה ישראל בכללה לא הוה לה דין רשות הרבים ואף על גב דאיכא צהם סי' רנא משום דנעיין שיתאספו כאחד ולא מהני מצי דכל אחד יושב צאהלו ואס כן גס צעיר גדולה שי' צה דיורין כפלים כיוצא מוצרים יתכן שלא יהיה לה דין רשות הרבים מן התורה אס אין צה מקומות כמו שוקים ורחוצות שיעצרו אס סי' רנא כאחד, ועיין ריטב"א צמתניתין דעיר של יחיד (עירונין כ"ט). שכתב דרש"י ז"ל אינו מנריך שיתייצבו צעיר סי' רנא אלא שיכנסו צה סי' רנא כאלו הכרכים והעירות שהם פתוחים למקומות הרצה ורגלין צה סוחרים וכיוצא צהם ותדע, שאף ירושלים לא היו צה סי' רנא תדיר ואף על פי כן יש צה משום רשות הרבים אלמלא דלתותיה נעלות צלילה, ומעתה כל צנתחילה נתיישצה צכרכים ושוקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים עכ"ל, ולפי"ז הרי לא קפדין כלל על הדיורין רק דנעיין

דבעין שיהיה מקום מעבר לסי רנאל, ונאמת הגמרא דמשה היכן הוה יתיב נמחנה לוייה מוכיח כן דמחנה לוייה הוהי רשות הרבים ואף על גב דלא היו דרים שם הסי רנאל ופלא על הריטני"א שלא הביא רלייה ז', ונרש"י לפנינו נמתניתין שם מפורש כהריטני"א שכתב ובעשית של רבים שניתוספו זה דורין או נקצו זה שוקים עכ"ל, הרי דאם נקצו זה שוקים לחוד ואף על גב דלא נוספו דורות סג'..

(ד) ובחידושי הר"ן פרק קמח דשבת (ו:): ד"ה כאן, כתב בשם הרא"ה דנזמן שהיו ישראל נמדנר אפילו שאר

מדנרות שהיה להם דרך לשם לאותו מדנר הוי רשות הרבים, וכן כ"ל להוכיח מהא דכתב רש"י לא תפיקו ותיתי מרשות היחיד דידכו מאהליכם עכ"ל, וקשה הא הגמרא קאמר דמחנה לוייה הוהי רשות הרבים ואם כן משמע דכל מחנה ישראל הוהי רשות היחיד אפילו חוץ לאהליהם ולמה די"ק רש"י לפרש מרשות היחיד דידכו מאהליכם דמשמע דמחן לאהליהם ואפילו בתוך מחנה ישראל הוהי רשות הרבים ולפום דברי הר"ן בשם הרא"ה ניחא דנודחי עיקר הרשות הרבים הוא מחנה לוייה דשם היו מצויים סי רנאל אבל בשביל זה גם כל שארי המדנר שהיה להם דרך לשם לאותו מקום של מחנה לוייה הוהי כולו רשות הרבים אם כן פשיטא נמי דהמדנר שהיה בתוך מחנה ישראל הוהי רשות הרבים דהא לא גרע משאר המדנר ואם כן לא נשאר רשות היחיד רק אהליהם לחוד, וכן מוכח מפירש"י שם (ה:): נמוציא מחנות לפלטיל דרך סטיו ולרנבן חייב ופריך הגמרא היכא אשכחן כהאי גוונא דחייב ופירש"י היכא אשכחנא כה"ג דמפקא רשותא אחריתי מחייב דילמא לא חייבה רחמנא אלא נמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בהדיא בלי הפסק רשות אחר עכ"ל, וקשה הא עיקר הוצאה נמשכן היה כה"ג דהא רק נמחנה לוייה היה רשות הרבים וזה אין סברא לומר שכל המחנה כאחד היה רשות היחיד גמור דמהיכי תיתי דמסתמא היה רשות צ"ן אהל לאהל כדאמרינן פי תוקת אין פתחי אהליהם מכוונין זה כנגד זה אלמא שהיה רשות צ"ן הדנקים כמו מוצאות ואם כן ה"ל לנמרי מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך מקום פטור או כרמלית, וכן הקשה הפ"י, וציתור קשה לפי מאי דפירש"י להדיא דרשות היחיד היה אהליהם אם כן משמע דהריוח שבין אהליהם לא היה רשות היחיד ועל כרהך דהיה מקום פטור או כרמלית ומאי פריך היכא אשכחנא כה"ג ולהאמור דרש"י כהרא"ה ס"ל אחי שפיר דכל המדנר שהיה בתוך מחנה ישראל היה רשות הרבים לאשר היה לו דרך להמחנה לוייה, ועיין פ"י ג' ואע"ג דמדנרי רש"י נפרק קמח דעירובין נסוגיא דכי"ד מערבין דרך רשות הרבים משמע דסובר דגם מצוי המפולג נארכו לאורך רשות הרבים לא סגי אם רחבו פחות מ"י אמה ודלא כשיטת התוספות שם בשם ר"י וכמ"ש בחידושי הרשב"א דרש"י פליג ל ר"י, והולם זה דוקא לענין רחבו דלא סגי למיחוי רשות הרבים וון התורה אם אינו רחב מ"ו אבל נרחבו מ"ו אמה שפיר מ"ל דמורה רש"י דלא צעי שיהיה דוקא במקום הזה סי רנאל נוקעין אלא כיון דיש לו דרך להמקום שמוציא שם סי רנאל נוקעים הוי עליו גם כן דין רשות הרבים וכשיטת הרא"ה, ונאמת לישראל דנרייתא הכי די"קא דקתני סתמא והמדנר דהוי רשות הרבים נזמן שהיו ישראל שרוין נמדנר ומשמע דכל המדנר הוי רשות הרבים אז ולא רק מחנה לוייה, והרשב"ם נפרק תוקת (ס:): ד"ה וירא, כתב ומחנה ישראל כחצר השותפין דמי דלא היה רשות הרבים אלא נמחנה לוייה עכ"ל, ואפשר דלא פליג אשיטת רש"י לדנרינו ורק דעיקר רשות הרבים היה מחנה לוייה ולולי זאת לא היה מחנה ישראל רשות הרבים כלל, דנאמת כחצר השותפין דמי,

ואולם הנמוקיי כתב שם דמחנה ישראל רשות היחיד היא כו', וצריך לומר להנמוקיי דבזה גופא הוא דפליגי רבנן וכן עזאי והנמוקיי פוסק כן עזאי.

ועוד אמינא דלכאורה איכא הוכחה לשיטה זו דאי רק במקום מחנה לוייה הואי רשות הרבים ותו לא אס כן למה הוצרך אצוי לומר כאן זמן שישראל שרוין במדבר כאן זמן הזה לימא אידי ואידי זמן שישראל שרוין במדבר וכאן במחנה לוייה וכאן שלא במחנה לוייה וכ"ש יתר המדבר זמן ההוא וכ"ש המדבר זמן הזה, אלא ודאי כשהיו ישראל שרוין במדבר היו כל המדבר רשות הרבים אפילו שלא במקום מחנה ישראל, ואמנם הא לימא דאטו קתני להדיא צדא צרייתא דמדבר לא היו רשות הרבים דנימא דמיירי שלא במקום מחנה לוייה והא הצרייתא דלא קתני צה מדבר דהוי רשות הרבים כלל מוקמינן לה דמיירי זמן הזה ואס כן להאי תירוצא דהצרייתא מיירי זמן הזה אתי שפיר דלא איזכר צה רשות הרבים כלל אצל הא לא הוי שייך לומר דהצרייתא שלא במקום מחנה לוייה דהא לא קתני צה מידי דנימא דמיירי רק שלא במקום מחנה לוייה וכיון דנימא דהצרייתא מיירי זמן שהיו ישראל שרוין במדבר הרי קושיות הגמרא אכתי במקומה עומדת לחשוב נמי מדבר ובמקום מחנה לוייה, ומזה יתצאר קושיא לשיטת הרמב"ם בפ"ד דהשיב מדברות זמן הזה לרשות הרבים ובכ"מ כתב דה"ר אברהם צנו של הרמב"ם ז"ל אמר ד"מ איפכא דזמן שישראל הויתו במדבר והיו מחנותיהם סדורים צו היה לנגן כמו נקעה וזדה והפמ"ג כתב טעם לזה שהיה אז מצמיח כמ"ש התוספות בחולין (פ"ח:): מה שאין כן זמן הזה שאינו מצמיח ואין ישראל דרים שם וכל מי שירצה הולך ועוצר בתוכו היו רשות הרבים, וקשה הא גם זמן שהיו ישראל דרים שם ע"כ דבמקום חנייתם וכגון במחנה לוייה הוי רה"ר כדאיתא להדיא בגמרא (צ"י:): הכ"ל אס כן מאי משני הגמרא דהאי צרייתא דלא קא חשיב מדבר לרשות הרבים מיירי זמן שהיו ישראל שרוין במדבר דהוי לגבייהו כמו נקעה וזדה הרי אכתי קשה ולחשוב נמי מדבר דהוי רשות הרבים ובמקום מחנה לוייה, ואולי דזהו מילתא דפשיטא, ולפוס שיטת הרמב"ם אינו נריך להשמיענו מידי במדברות רק חוץ למקום חנייתן של ישראל דזמן שהיו ישראל שם הוי כמו נקעה וזדה וזדה, ועוד דאכתי קשה להרמב"ם אמאי לא קחשיב הצרייתא מדברות אצל צבא דוהכרמלית כיון דהך צרייתא הרי על כרחך דמיירי זמן שהיו ישראל שרויים במדבר מדלא קתני מדבר צהדי רשות הרבים אס כן לתנייהו צהדיא צהדי כרמלית, וצאמת הרמב"ם יחיד צשיטתו צזה ואין איש מתחזק עמו.

עד כאן הצריך לענינינו לכאר ענין
 דס' ריבוא בוקעים בר"ה ולקמן יתבאר
 מדין דמפרלש

סימן ט'

פיומא דפיסקא נידון עיר גדולה כמו מאנמשעסמטער

וכיוצא אם יש בה רשות הרבים מן התורה.

אחרי אשר עורנו ד' עד כה להדש ולבאר מעט נדיני רשויות הנה עתה הגיעה השעה ללאת אל החוף לבאר ולהשיב תשובה ברורה להשאלה האמורה צריש דברינו נפתח כרמנו נידון עיר גדולה כעירנו מאנטשעסמטער המרונה באוכלוסיה אם יש נחוצותיה ונרחבותיה דין רשות הרבים מן התורה, ואנאל היום אל העיון נעין משפט היא קדוש, ולען ואומר.

ענה א'

(א) הנה נצרייחל ד' רשויות קתני איזו רשות הרבים סרטיא ופלטיא גדולה ומנולות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה ומדקתני תנאי דהמפולשין אלל מנולות היה מקום לומר דדוקא נמנולות דמיוחדים הם לבני המצוי ולינם מקום הפקר השייך לכל בני האדם דהא שייך הוא לבני החצירות לחוד, לכן צוה התנו התנאי שיהיו מפולשין אלל בסרטיא ופלטיא דהם נאמת שייכים לכל אין נריך כלל שיהיו מפולשין, ואולם הסכמת כל הפוסקים אינו כן אלל דגם סרטיא ופלטיא גדולה היכא דאית להו מחילות נעינו שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה ואם לא אינו רשות הרבים כלל מן התורה והא דנקט תנאי דהמפולשין אלל מנולות דוקא נראה דזהו משום דסרטיא ופלטיא וסתמא לית להו מחילות כלל דהכי אורחיהו אם כן הרי הם מפולשין לגמרי דהא הם פתוחים ומכל נד אלל מנולות דאית להו על פי הריב שתי מחילות לעולם ומתלי החצירות הפתוחין לנוצוי ואם כן אינטריך למיתני נציהו המפולשין שיהיו דוקא השערים מכוונים זה כנגד זה דאם הוא מצוי עקום אף על גב דרב אמר תורתו כמפולש והכי קיימאל לן מכל מקום זהו מדרבנן נעלמאל ולא מן התורה, ועיין לעיל סימן ו' מש"כ נדברי הרשב"א נפלטיא, ונענף ד' שם הנאלתי דהר"ן כתב נצם הר"איה דנמנולות אינטריך למתני מפולשין משום דאיכא סתוויין עכ"ל, ולדברינו זהו משום מצוי עקום דאף על פי שאינו סתום לגמרי לא הוי תו רשות הרבים מן התורה.

ולשון השו"ע נסיון שמי"ה סעיף ז' איזו רשות הרבים רחוצת ושוקים הרחצים ט"ז אמה ולינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער כו', ועיין נפירוש רש"י פרק קמאל דעירובין (ו'). וה"ל רשות הרבים משמע רחב ייו אמה ועיר שמצוין נה שמים רבוא ואין נה חומה (או) ושיהיה רשות הרבים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי ומדר עכ"ד, ומנולר דהגירסא הישנה נרש"י היה או שיהיה כו' ורק המגיהים מתדש הקיפו מלת (או) והוספו וא"ו נולת שיהיה, ואולם נדרי מרן המתנר נשו"ע הוא כהגירסא הישנה נרש"י, וכן נרוקא סימן קע"ה, ומשמע נדעיר ש"ן נה חומה לא נעין כלל שיהיו המנולות מכוון משער לשער

זה פלא דאס המצוי הולך בעקמימות צלופן שהדרך אינו מכוון משער לשער אס כן הרי אין רשות הרצים שלו מפולש ואינו דומה כלל לדגלי מדבר, ובשלמא לענין מוקף לדירה יש לדון דכותלי החצירות מוקפים לדירה רק למה שנתוכס דהיינו החצירות עצמן והמצולות אפשר שאין בקראין מוקף לדירה על ידי כותלי החצירות שהם כותלי המצוי כמיש הגאון ר"ז ז"ל צו"ע שלו סס"ג סעיף מ"ג אבל לענין חדינה לאפקוי ומשות הרצים הרי ליכא נפקא מיניה צמחי דאינו מוקף לדירה דהא קיימא לן כר' יוחנן דאמר דאמר הזורק לקרפץ יותר וניתן סאתים שלא הוקף לדירה חייב מ"ט ונחיה היא אלא שנתוסרת דיורין, ולכן נראה דהעיקר כגירסא החדשה צרש"י ושיהיה רשות הרצים כו', וקאי גם אפי' צה חומה דגם צכהאי גוונא צעינן שיהיו המצולות מפולשין ומכוון משער לשער שלא בעקמימות וגם לפוס גירסא הישנה וגם בלשון השו"ע נראה דהכוונה דנין שאין להם חומה ואפילו אס יש להם חומה כלומר דנין כך וצין כך אס הם דוקא מפולשים משער לשער הוי רשות הרצים, ולשון הטור הוא ורשות הרצים הוא רחובות ושוקים הרחבים י"ו אמה על י"ו אמה ומפולשים משער לשער כו', הרי דלא הזכיר הימה כלל ורק סתמא דקא סתים דלעולם צעינן שיהא מפולשים משער לשער, וכמיש, וכן נתוספות שם צעירונין לא הזכירו כלל חומה ורק לעולם צעינן שיהיה מפולש, וכן הוא להדיא באשכול וז"ל ומפולש כונו או מפולש לפחות משער לשער.

ובב"מ ריש פרק י"ד משנת דנין מדינה המוקפת חומה שבתתיה נעלות צלילה דהוי רשות היחיד וז"ל ומשיעו לי דהא צענין שיהיו דלתותיה נעלות צלילה דוקא צשיג לה צ"י פתחים זה כנגד זה שנתלאת מדינה זו מפולשת משער לשער שאס אין לה אלא פתח אחד מה צורך שינעלו צלילה צלא"ה הוי רשות היחיד כדון כל חצירות שנעולם ללא מנרכינן שיהיו דלתותיהם נעלות צלילה, וכן נראה מדברי רש"י עירונין, ונראה דה"ה נמי אס יש להם כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו רשות הרצים הוא וא"א פשיטא שלא הצריכו לנעול דלתותיה צלילה אלא כדי להוסיף מדין רשות הרצים כדאמרינן אלמלא דלתותיה כו', וכיון דכשאינו מפולש משער לשער לא הוי רשות הרצים כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה צלא נעילת דלתות צלילה הוי רשות היחיד כו' עכ"ל, ומדברי הרמב"ם שם מנאר דאפילו סרטיא והוא מסילה ההולכת מעיר לעיר והיא גם כן רחבה י"ו אמה צעינן גם כן שיהא מפולשת שהרי כתב אינו הוא רשות הרצים מדצרות ועירות ושוקים ודרכים המפולשין להם וצ"ל שיהא רחוב הדרך ט"ז אמה כו', ונתשנות מהרי"ט לאהלן הקשה דכיון שהם רחבין י"ו אמה הרי הם שוים לרחוב שהוא רשות הרצים מעצמו, ויפה אמר מהר"ש נאווי ז"ל צמו"ד (סמן ל"ז) דאס הוא מפולש לכרמלית נוי עשאו רשות הרצים דנהי דרשות הרצים לא מקרי לא צרחוב (דהוא פלטיא) ולא צמנצולות פחותים מי"ו דלא הוי כדגלי מדבר מכל מקום לא יחוייב מזה שכל מקום שיהיה רחב י"ו אמה יקרא רשות הרצים אס לא יהיה או מקום מעמד ומושב לרצים כמו הרחוב (ופלטיא) או שהוא מעבר לרצים כמו המסילה והגע עצמו מצוי בתוס א"כ יהיה רחב י"ו אמה יקרא רשות הרצים, ואס כן נוי עושהו רשות הרצים הלא הוא רק להיותו מפולש לרצים והרי הוא מעבר לרצים שעוברים מרשות הרצים לתוכו ויוצאין לרשות הרצים אחר

וכשהו יופלג לכרמלית איך אפשר שהכרמלית תעשה אותו רשות הרבים להיותו מפולג לתוכו דיו לצוא מן הדין להיות כנדון שהרי כיון שהוא מפולג לכרמלית אינו דרך מעצר לרבים כ"כ כונו המפולג לרשות הרבים, וכן ראיתי בספר נחל אשכול צה"ע (סימן ס"ד) שכתב דגם צמנוי רחב י"ו אמה אינו רשות הרבים אלא כשמפולג לרשות הרבים ממש ולא לכרמלית, וכן כתב י"ד ללא כשצ"יט עכ"ל, והה"מ פ"ז משנת דין ג' עמ"כ הרמב"ם הא"ך ומתירין מצוי מפולג עושה לו זורת פתח ומכאן ולחי או קורה ומכאן כו', וכתב הה"מ ופיר' מפולג לרשות הרבים מכאן ומכאן בשאינו רחב ט"ז אמות אצל רחב זהו רשות הרבים גמורה עכ"ל, ואין הכוונה דאם הוא רחב י"ו אמה לא צ"י מפולג אלא דאם הוא רחב ט"ז אמה ומפולג לרשות הרבים מכאן ומכאן, אם כן הוי רשות הרבים גמורה וצ"י נעילת דלתות, וכן הוא להדיא בספר ענה"ק להרשב"א בשער צ' סעיף א' וז"ל איזהו מצוי המפולג מכאן ומכאן לרשות הרבים כל שאינו רחב י"ו אמה היה רחב י"ו אמה נעשה הוא עלמנו רשות הרבים ואין רשות הרבים מתערב עד שיהיו דלתות נעולות בלילה, ועיין שם ד"ש גמנוס בלשון הרשב"א שם, ועיין בשכנה"ג סימן שס"ד מש"כ להגיה.

והמג"א צ"מון שמה"ה ספקיו כתב מפולגים משער לשער פירש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון לשער לשער כל דין רשות הרבים, ויש לעיין אם יש חילוק צוה בין עיר של יחיד לשל רבים, מהריב"ל ח"ג סימן ע"ד עכ"ל, והנה ראשית דברי המג"א הם דברי הכ"מ צפ"י"ד משנת ה"ג עיין שם, וסוף דבריו הספק שהצ"ח צ"ס מהריב"ל הנה ספרו אינו כעת לפני, ואילכ אנכי לא ידעתי מה מקום להסתפק צוה והרי טעמא דמפולג הוא ויחוס דצ"עין שיהא דומה לדגלי מדבר במ"ש רש"י וכה"פ, ואם כן פשיטא דגם צעיר של רבים נמי צעיקן מפולגת דוקא והוא גמרא ערוכה בפרק כינז מערין (כ"ט:). היתה של רבים והרי היא של רבים ואין לה אלא פתח אחד מערין את כולה, ופירש"י ואין לה אלא פתח אחד ולאו מפולגת היא ולא דמי לדגלי מדבר, וכן שם צה"א דר' זירא ערנה למתא דר' חייל ולא שיק לה שזור משום דנסא דידה אמרו לו דר' חייל בר אסי הוי מערב את כולה ואמר לו אצ"י דאמרו לו הנהו סני דאשפה הוה לה מחד גיסא והשתא דאיפניא לה אשפה הוה לה כשני פתחים ואסור, ואולי דאף על גב דהיכא דליכא אלא פתח אחד והיה סתום לגמרי מאידך גיסא גם עיר של רבים מערין את כולה אצל היכא דליכא פתח גם בדאיודך גיסא אלא דאין השערים מכוונים זה כנגד זה צה"א מסתפק מהריב"ל דאפשר דצוה לא משגיחין צעיר של רבים דאף על גב דמדאורייתא לא הוי פילוש מכל מקום לגבי שזור נזרו רבנן דצ"י שזור וכדחזיקו לרצה שם דס"ל דגם סולס תורת פתח עליו והוי כשני פתחים וצ"י שזור ואף על גב דלענין רשות הרבים דאורייתא ודאי סולס אינו כפתח כלל ואינו מנרע המחיה והכי נמי י"ל לענין היכא דאין השערים מכוונים זה כנגד זה דמהריב"ל מסתפק

אולי נזה צעי שויר צעיר של רנים, נרם איך שיהיה כנר כתב המג"ח
סימן ש"צ סק"צ דהאינדנא אין טהרין כלל נהאי שוירא, ונספר
אי"ר כתב דזהו משום דממכין אתשונת הר"ן דס"ל דכרי הוי שויר
והיינו דלכן אפילו צעיר דאיכא שגים רנזא לא ענדין שויר כלל.

והעולה מזה דעיר גדולה המרובה נאולוסיתה כמו מלנטשעסטער
וכיוצא בה י"ל דנשכונת היוהדים ליכא דין רשות
הרנים דאורייתא לנצעי דלתות משום דחזוניה ורחוניה אינם
מפולשים שיהיה רחוב ישר ושווה אלא הולכין בעקמימות והוי כמו
עקום דסני נצורת פתח.

עד כאן לשוננו כמה שכתב לבאר דין דמפולש. וכבר
כתבנו לעיל שדין זה מקובל מחכמי הדורות בלי שום
חולק. וסמכו חכמי הדורות על היתר זה בכל עיירות
גדולות שאינן מצוי שם רחובות מפולשים משער לשער.

וזה לשוננו בסוף סימן ה' אחר שבאר ענין דס"ר בוקעים

ומסקנת הדברים פרי הכרם אשר אנהנו בוצרים בזה
לדינא בקצרה בס"ד

- (א) דמאן דמוחך על שיטת רש"י דמתנאי רשות הרנים הוא שיהיה
שם ס' רנזא נוקעים לא מישתניש דרנו ורנו הפוסקים העומדים
לינונו וכן פסקו כל גדולי האחרונים, ונספר משנה נרורה
אין משנתו נרורה נזה.
- (ב) לשיטת רש"י וסייעתו יתכן גם צעיר גדולה שיש בה כפלים
כיוצאי מזרים ויותר ווכל נוקם אין לה דין רשות הרנים ולא
מהני מאי דכל אחד יושב נציתו נצאלו אלא דנעינן שיתאספו
במקום אחד ואם אין להעיר מקומות כמו שוקים ורחובות
שיעברו שם הסי רנזא כאלה אינו רשות הרנים.
- (ג) ואולם היכא דאיכא צהעיר נוקם דמוצי שם הסי רנזא כאלה אז
גם שאר המקומות והרחובות שיש להם דרך לאותו נוקם ורחנים
ט"ז אמה ומפולש לשם הוי רשות הרנים וכמ"ש בחידושי הר"ן
בשם הרא"ה, והנצתי לזה סמוכין מלישנא דרש"י צפרק הוות
דצנת ופרק הזורק גם לינאל דגמרא מוכח הכי, נרם לענין
מוציא י"ל דהוי כמו מוצאות המפולשין דלא נעי דלתות נעולות
כרשות הרנים ומש.

ביציאתנו מהו אומר

מורדה אני לפניך ה' אלהי. ששמת חלקי מיושבי בית המדרש. ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה. והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר. והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ וזים רצים. אני רץ לחיי העולם הבא. והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם. ואני אבטח בך:

תפארת ישראל

התפלה שהתפלל אהרן הלימוד לכאורה תמוה. ולמה לא הסתפק עמו התנח האלהי הזה. לאדוות על חלקי בלבד. ולמה גינה לכאורה כמה מבני דורו. ולדעתי הקלושה אמר כן. משום דמי שיושב חנוש ונלמוד בביהמ"ד עמון בירכתי בית העיון הקדוש. אשר בתוך זמן זה הכל הוא בחצות ובשוק העולם מלא מרובה וחטעה. והבני"א הסותרים והפועלים יונאים דחופים ומטובלים בדבר העסק החומרי. להשתדל בחריטות אחר רבוי הממון והקנינים. בלמת הת"ח כזה המתגדל. כשיזאל מדלתי ביהמ"ד החונה נראה נעמי עמו. וכ"ש בעיני ב"ב וקרוביו ושאריו אשתו. כעלל עמון ידו בללחת. וכמתרסה במלאכת החיים. וע"כ זריך הת"ח לדבר בעמנו אל לבו דברים יורדים חדרי נפן וטפחים רוח חיים תוך פנימת נפשו. להרגיש גודל יקריותו וכשר יציה שף על כל האופים על עפר ארץ בהבלי הזמן. וע"כ השליך התנח האלהי וקדוש דברי נטח וזיון כנגד השונים והמבלים ימיהם בפרדות העולם העובר. תוך התודה וזמון לה' על חלקו. ועי' חענית (דף כ' ע"א) ותנין:

ר אוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו. והבר
 שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעולות אל הי
 פן יפרוץ בו. ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול. בוא וראה כמה
 החמירה חזרה במעילה. ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם ארון
 העולם עליהם בדברים בלכד נחקדשו וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל נזה ואפילו
 היה שוגג צריך כפרה. קל וחומר למצוה שחקק לנו הקב"ה שלא יבעט והאדם בהן
 מפני שלא ידע טעמן. ולא יחפה בדברים אשר לא כן על השם ולא יזושוב בהן
 מחשבתו כדברי החול. הרי נאמר בתורה ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי
 ועשייתם אותם. אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים. והעשייה
 ידועה והיא שיעשה החוקים. והשמירה שיוזהר בהן ולא ירמה שהן פחותין מן
 המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשיתן בעולם הזה ידועה
 כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם. והחוקים הן המצות שאין טעמן
 ידוע. אמרו חכמים חוקים חקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם
 נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהן כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה
 ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן המזונים
 ומן העב"ם שהיו משיבין על החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר
 שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בחורה. שנאמר טפלו עלי שקר
 ודים אני בכל לב אצור פקודיך.

(רמב"ם סוף הלכות מעילה)

זכרון לנשמת

אמי מורתתי

מלכה קיולא בת יעקב קאפל

נפטרה י"ג אייר תשכ"ח

זכור ה' אותה לטובה

בעבור שבנה עוסק בהדפסת ספרים

לזכות את הרבים

ותנצב"ה

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

קונטרס

תיקון עירובין

בעיר (אי) מאנהעטען ניו-יארק יע"א

✱

תוכן החבור ויסודו מיוסד לעורר ולחזק לבבות התלמידים ובני הישיבות ללמוד וללמד בהלכות שבת ועירובין, כמו שכתבו רבותינו מוה"ר יוסף אלי' הענקין ומוה"ר משה פיינשטיין שליט"א בהסכמתם על חיבור זה, וכל הקורא בו ימצא טעם לשבח ומרגליות טובות וצורת פתח לעייל בו ברוב ענינים השייכים לדיני רשויות ועירובין, כל או"א על מקומו הראוי לו, ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שיפתח לבינו בתורתו ויראתו ולעבדו בלבב שלם כיר"א.

ממני הצעיר

יוסף דוד ביה"צ מוה"ר יצחק
שליט"א (וצ"ל) מאשקאזויטש

האדמו"ר משאץ ומפאסוב

(שנת ה' אלפים תשט"ז)

נדפס בשנת תשי"ט לפ"ק

בדפוס "בלשן"

ע"י מרכי שוסטערמאן ושולם דובער פויזנער

KUNTRES TIKUNEI EIRUVIN OF MANHATTEN

כל הזכויות שמורות

כתובת המחבר:

Published and Copyrighted 1959 by

Rabbi Joseph Moskowitz

143 Rodney Street

Brooklyn 11, N. Y.

מחיר הספר:

לתלמידים וכני תשיבות — 1 דאלאר.

לרבנים ובעלי בתים — איש איש כנדבת לבו.

Printed in U. S. A.

נדפס בדפוס "בלשן"

480 Sutter Avenue

Brooklyn 7, N. Y.

EVERgreen 5-3278

אזהרה גדולה

אין אני מתיר ח"ו למלטל ברחובות העיר (האי) מאנהעטען,
או להוציא מן הבית לחוץ או מחוץ לבית ביום שבת קודש, בלי הסכמת
גאוני זמננו שליט"א.

גם לא כתבתי לפסק הלכה, כי מזה אני זמה חיי לבוא בשער
המלך, מאן מלכא רבנן גדולי הדור אשר מפיחם אנו היים ומיביחם
אנו שותים, ולחם נאה ויאה לאמר לנו מזה נעשה זמה נפעל, וחם
רשאים ולא אנו ואנחנו כחגבים בעיניהם.

כדי שלא אחי' חלילה כגונב דעת חבריות, אודיע בזה שישנם
כמה דברים שהבאתי ממאמרי חז"ל שראיתם רק בספרים.

תודה רבה

אסיר תודה אני לאמי הצדקת הרבנית מרת מלכה תחי' בת
הח"צ מוה"ר יוסף דוד בן הח"צ מוה"ר שלמה מסאסוב כהה"צ מוה"ר
חנוך העניך מאלעסק חתן הח"צ מוה"ר שלו' מבעלזא זצללה"ה.

וגם לאחותי היקרה הרבנית מרת פרידא תחי' אשת חבר הח"צ
מוה"ר יוחנן זצ"ל מקארלין סטולין. ח' יהי' בעזרתם ועזורם ויזכו
לטובה ולברכה.

ה ס כ מ ה

ב"ה י"ב כסלו תשי"ט לפ"ק.

כ' ידידי הג' מהר"ר יוסף דוד מאשקאוויץ שליט"א שלו.

עיינתי בחבורו הנקרא תקון עירובין כפי מסת הפנאי, ושמחתי לראות כי לא אלמן ישראל, שאף בדור זה שאף הת"ח ורבנים רבים מהם נתרחקו מלמוד ועיון מספיק בהלכה זו, נמצאים שרידים שכל מעיינם בזה, וראיתי שכת"ר העמיק והרחיב בפרטי שאלות הזמן והמקום שנוגעים לעירובין ביחוד בנוגע למאנהעטען, והרבה יגע להתחקות על כל הגדרים והפרצות, ובגופו ובמאודו טרח לסבוב את כל האי מאנהעטען, ולמוד המחיצות בכדי לדון עליהן, יאשר כחו וחילו לאורייתא, ובודאי אוהבי תורה יעזרוהו בהדפסת חבורו, אפילו מי שאינם מסכימים לדעתו בתקון העיר, כי מני' ומנייהו יתקלס עילאה.

בנוגע למעשה כבר גליתי דעתי העני', שבאם מאנהעטען כמו שהיא יש לה מחיצות מספיקות להיתר ע"פ דין, איני רואה שיש לנו כח למחות במקילין משום גזירה, כי קשה לעמוד על הדבר אם הקלקול שיכול לגרום ח"ו במקומות אחרים הוא מכריע את התקון שבפה גופה, ואמנם אם דרוש עוד לתקן את המחיצות בצוה"פ או בדלתות נקפלות כמו שעשו באיראפא, סובר אני שתקון זה פה אינו בר קיימא ולא כל המקומות שוים.

כשאני לעצמי לא ברירא לי דין הגשרים אם מבטלים המחיצות של מטה, מכיון שהגשרים פרוצים מצד השני למקום האסור, ומצד שכלפי מאנהעטען פתוח להגשר, אמנם המחבר כותב שיש כאן צוה"פ אבל לא ברירא לי'.

וכן מסופקני בהפרצה של המנהרות (טונעלען) שלדעת המחבר יש שם צוה"פ ופי תקרה, אבל כבר אמרתי שמגמ' עירובין (י"א) משמע שכיפה יש לה דין צוה"פ, רק משום שלמעלה שוה וא"צ ליגע, משמע שלולא זה אין להעיקול דין צוה"פ גם לא דין פ"ת, כי ידוע שפ"ת משופע כאורזילא אין

(1) בס" ה' ביארתי שכל החיי גשרים אין להם דין פירצה, ואין מבטלין מחיצות העיר, אבל לא כל הגשרים שוים הם בצורתם, וכל חד וחד ניתר מטעמו.

לו דין פ"ת לרש"י ושא"פ^ג). וכשאני לעצמי מסופקני שמא דין פ"ת שייך רק כשרואין קורה יחידית ולא גג שלם^ג). וכן בלחי, שהכותל הרי אינו נחשב לקנה בצוה"פ, ואף שהמחבר כבר דן בשתי אלה, אין ראיותיו מכריעות לענ"ד.

2) ומש"כ רבינו דמשמע מהגמ' דצוה"פ שהוא עגול כקשת אין לו דין צוה"פ, כפי' ה' אות ג' הוכחתי מכל הני רבוחתא דיש לו דין צוה"פ, ובגדון המעברות (טונעלס) ע' מי' ה' אות ו' וסי' ו', וכל מה שכתבתי שם הוא למען יגיל תורה ויאדיר, לפי שבגדון דידן בעיר מאנהעטען כל המעברות (טונעלס) שוים הם מעל גבן, ובזה הוי צוה"פ אליבא דכ"ע באין חולק, ובענין גג משופע כאורזילא אי אמרינן פי תקרה, הטור והמחבר סי' שני"ח כתבו, קרפף בית ג' סאין וקירה ממנו בית סאה מותר, אפילו אם הקירוי משופע, וכתב הפרישה וז"ל, ואף דקיי"ל ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם בקירוי משופע וכמו שכתב רבינו בסי' שס"א, מ"מ כיון שהקרפף הוא רה"י מן התורה ורבנן הוא דהחמירו לטלטל בה משום גירת רה"ר, לכך בכה"ג הקילו עכ"ד.

3) בענין פי תקרה אם אמרינן בגג חלק שאין לו קודרת למטה, או בענין קודרת דוקא, בעירובין (כ"ה) איתא, קרפף בית שלש סאין וקירה בו בית סאה, רבה אמר אירי קירוי מיתרו ור' זירא אמר אין אירי קירוי מיתרו, רש"י וקירה בו בית סאה, קירוי גג שם רש"י אין אירי קירוי מיתרו, דאמרינן פי תקרה יורד וסותם. לקמן בגמ', דאיתמר אכסדרה בבקעה וכו', רש"י אכסדרה מקורה בגג חלק כעליות שלנו ואינו משופע והיא קירוי שבכל הש"ס, שם (צ"י). אכסדרה, רש"י ואכסדרה זו מרוצה מד' רוחותי, ועומד קירוי על ד' יתדות ונותנין ד' קורות מיתד לימדו ועליהן מסדירן הנסרין, ואותן הקורות קרי פי תקרה, (צ"ה). רש"י ד"ה אלא דהני מחיצות, פי' אותן הקורות הגתונים על ארבעה עמודים, דאינהו פי תקרה לאכסדרה עבידי עכ"ל, ורבינו רצה להוכיח דלא אמרינן פ"ת בגג שלם אלא בקורה, ואין גראה לעג"ד שיהי' כוונת רש"י על הקורה דוקא ולא על גג שלם, לפי שבקרפף לא הזכירו קורה, וגם לא הזכירו שום אחד מהפוסקים דבר זה, גם לא אמרו פי קורה אלא פי תקרה, וקורה הוא מטעם פ"ת ולא פ"ת הוא מטעם קורה.

והט"ו סי' שס"ה ס"ו בשם הרשב"א כתב, דאם הקורה רחבה ד' טפחים מותר לטלטל תחתיה דאמרינן פ"ת, ולא כתב ד' טפחים ולא יותר, ובעירובין (פ"ו). איתא א"ר יהודה קורה ארבעה מתרת בחורבה, וכתב שם רש"י הטעם דהקורה צריכה להיות לא פחות מארבעה, דכי אמרינן חודן יורדין וסותמין, יתא בין חלל המחיצות ארבעה, דמחיצה העשויה לפחות מחלל ארבעה אינה מחיצה, משמע דאין שיעור למעלה ויכולה להיות רחבה יותר.

שם (צ"י). רש"י, ובי' אמות באכסדרה של בעלים אחרים על גבי תקרה של אכסדרה יותר מכית סאתים, ואין לה מחיצה ואין לה פי תקרה דנימא יורד וסותם, דעבידא כי אורזילא בשופע כגנין שלנו וכדאמרן בעושיין פסין, דהשתא הויא לה כרמלית עכ"ל, ואם איתא דלא אמרינן בגג חלק בלי קורה פי תקרה, לא הי' לו לרש"י לומר דהגג עבידא כי אורזילא לכן לא אמרינן פ"ת, אלא אפילו הגג הוא שוה רק אין לו קורה ג"כ לא אמרינן פ"ת.

ומי שכחו יפה יכריע בדבר⁴). גם מכיון שפ"ת מועיל רק מצד אחד, ונמצא שהמנהרה בעצמה אין פ"ת מועיל לה, וממילא יש ספק אם מועיל לפנימה לה⁵.

בנוגע להגשרים המתגבהים אם דינם כמחיצות, כדין דלתות נכפלות ונגללות, לענ"ד דין זה הוא רק בננעלות או ראויות לנעול ע"י אדם, ולא בכח עלקטרי או אטאם, שאין זה טבעי ולא דיינינן בזה כננעלות⁶.
בנוגע לדין זרעים אי מבטלי מחיצתא, וכן בדין אם חיישינן שמא יעלה הנהר שרטון, פשוט לענ"ד שבמחיצות הבנויות לא חיישינן לשרטון, ובגידודי הנהר הטבעיים אולי חיישינן שיתמעטו כי כן דרכם, ואין אצלינו

ושם (צ"ג) אמרינן ולא מצינו מחיצות לאיסור, והתניא בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה, גפנים כאן מותר לזרוע כאן, ואילו הוה את קירוי אסר, ופירש"י חציו מקורה מכוסה בגג חלק כעין תקרת עלי, גפנים כאן תחת הקירוי מותר לזרוע כאן חוץ לקירוי מיד, ואין צריך להרחיק דפי תקרה יורד וסותם, והוי מחיצה מבדלת ביניהם, ואילו הוה את קירוי שקירה כל הבית, אסור אלא א"כ הרחיק עכ"ל, ואי ס"ד דגג חלק בלי קורה לא אמרינן פ"ת, לא ה"י צריך לומר ואילו הוה את קירוי אסור משום דאין כאן פ"ת, אלא ה"י יכול לומר סילק את הקורה שבסוף הקירוי ג"כ אסור, דלא אמרינן פ"ת בגג חלק בלי קורה, ומדלא אמר כן משמע דס"ל דבגג חלק בלא קורה גמי אמרינן פ"ת. גם מהא דשמואל שם (צ"ד) שנפרץ הבית (והגג) והקירוי עמו דאמרינן פ"ת מד' רוחות וכמו שצ"י שם רש"י משמע דאמרינן פ"ת בגג חלק בלי קורה.
4) אין זה כחי ודעתי, אלא דעת זקנים הוא כמבואר בקונטרסי סי' ר', וכבר כתבתי לרבינו בנדון זה.

5) כן נראה לכאורה דלא מצינו פי תקרה להתיר חוצה לו, וכן פירש"י סוכה (י"ט). וז"ל, פי תקרה זה לשם אכסדרה נעשה, להיות לו מחיצה לחלל זה, אבל לא להיות מחיצה לאויר שחוצה להו, ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עליה, אבל להכשירה ע"י גוד אחית לא, דכי אגמרי רחמנה למשה לגוד אסיק, במחיצה העשו"י לחלל שלה אגמרי ולא לחוצה לה, ומיהו היכא דיש לה פצוימן אע"ג דלגוואי עבידן, לבוד בפחות מג' כמחיצה וחומה היא עכ"ל, והוא לרש"י מדאורייתא, אבל הרא"ש שם כתב וז"ל, א"נ הא דאמר רבא ולא מהני פי תקרה, כיון דמחיצות לגוואי עבידן ולא לבראי, היינו מדרבנן בעלמא עכ"ד, אבל הא דאנו מתירין המעברות (וטועלס) בפי תקרה יורד וסותם, הוא דאנו חושבין צד החיצון של המעברות לפי תקרה, וניתר ג"כ כל המעברה בטלטול עם כל העיר, אבל לפי ענין הוכחתי בס"י ה' אות ב' ובסוף סי' ת' י' דהוא לענין סוכה דוקא אבל לא לענין שבת.

6) גם זה נעשה ע"י אדם מיקרי, שצריך להמשיך כח החשמלי להמכונה שסובבת או שמגבתה הגשר, ואם עושינן את הדברים האלה בשבת, לענ"ד דחייבין עליהם משום מבטרי, ע' מש"כ סי' ה' בשם הגאון מהרש"ק ועוד שאר תשובות.

משגיחים שיבדקו בכל עש"ק אם קיימו המחיצות, והנהר והים עצמו אפשר שאינם חשובים למחיצה, ואף שיש דיעות בראשונים בזה".

כן לענין היקף לדירה ושכירות מקום מא"י וממחללים, נראה די ש מקום להקל אם המחיצות הן כדוף, וה' יעזור לכל היגעים בתוח"ק שלא יארע תקלה ע"י ויעמידם על האמת.

בכבוד רב והוקרה,

יוסף אל"י ב"ר אליעזר ז"ל הענקין

ה ס כ מ ה

תנה ידידי הרב הג' מוהר"ר יוסף דוד מאסקאוויץ בן הרב הגאון הצדיק מוה"ר יצחק זצ"ל, חיבר ספר חשוב מאוד בעניני עירובין, וראיתי הרבה ענינים אשר ירד לעומקם ואסיק להלכה כאמיתה של תורה, ואף שיש גם דברים שיש לע"ד בהם שיטה אחרת כדרכה של תורה שהקב"ה חדי בדברי שני הת"ח כשעוסקין ואמרין לשם שמים, וזה ברור שכל עסקו של מהר"ד המחבר דספרו זה בעניני עירובין הוא רק לשם שמים, ולכן מהראוי להדפיסו ולהוציא לאור עולם ויתעסקו בו מלכי רבנן בענינים שלא מורגל בפי החכמים ותלמידיהן במדינה זו, והחובה על כל אחד מחובבי תורה ומוקירי רבנן לעזור להרב הג' המחבר הזה בהדפסת ספר החשוב הזה, ואני מברך להרב המחבר שיצליחהו השי"ת שתבוא משנתו ברורה וסדירה וגם הצלחה בגשמיות כדי שיוכל ללמוד במנוחת הנפש ולחדש חדושים נכונים ובאתי עת"ה לכבוד הרב המחבר ביום שהוכפל בו כי טוב כ"ח ניסן תשי"ט.

נאום משה פיינשטיין

(7) בסי' י"א כתבתי בשם בה"ג או"ז ותוס' וש"ס, דבמחא והדרא לה נהרא לא חיישינן לשרטון, ובכה"ג אפשר דאפילו בים ג"כ לא חיישינן לשרטון, וגם הכאתי שם המרש"א שכתב דמשמע מהתוס' דלא חיישינן שמא יעלה שרטון על כל רחב הגהר, ובגדון מחיצות העיר (האי) מאנהעטען ע"י סי' ד' מש"כ.

מכתב מהה"ג מוה"ר יונתן שטייף

ב"ה עש"ק מטהו יפרח תשי"ד לפ"ק.

שוכט"ס לכ' הרב המאוה"ג בתורה ויראה קדימה חו"ב זית רענן
מוה"ר יוסף דוד שליט"א מאשקאוויץ.

ב"ה אחדשה"ט תשי"ד.

קבלתי מכתבו מגילה כתובה משני עבריהם מלא וגדוש בבקאות
בהלכות עירובין שכ' מצדד ומשתדל לתקן העיר מאנהעטען שיהא כדאי
לערב שם להציל רבים מעון חה"ש במלאכת הוצאה, וגם לרבות הטריח א"ע
לדבר עמי פה אל פה בענין גדול הלזה.

והנה כבר אמרתי לכ' הדרתו שאין זה דבר חדש וכבר התעסקו בזה
גדולי רבנים וגאונים בשנים העברו, ואציין לו הספרים שצריכין בזה: ספר
תיקון עירובין, ברכת של"ו, ס' עירוב והוצאה, הלכתא רבתא לשבתא, וכ' הרב
הגדול בתורה מוה"ר צבי אייזענשטאט נ"י כתב קונטרס בזה ועוד רבים
מהרבנים גם אנכי הארכתי בזה בס"ד, וקשה עתיקא להעתיק הדברים ורק
אכתוב לו מה שכתבתי בענין הספק שנסתפק ה"ג אם מצטרפין גם נכרים
שאינם בני ברית למספר ששים רבוא וכבוד הדרתו הראה בקיאות בזה,
ועיין בהגהת בני בנימין על הרמב"ם פי"ד מהל' שבת שהביא רא"י
דעיר מחוזה שהיא בבבל, ובברכות נ"ח, אמרינן דאין אוכלוסא דהיינו ששים
רבוא בבבל ועכ"ז משמע בעירובין י': דמחוזא היא רה"ר ומוכח דלא בעינן
ששים רבוא.

אמרינן דבעינן ששים רבוא ישראל לענין ברכת "ברוך חכם הרזים"
ועל זה אמרו בברכות נ"ח, דאין אוכלוסא בבבל, אבל לענין דין רה"ר סגיא
בס"ר עם נכרים וזה הי' במחוזא.
ונראה דבזה פליגי הני תרי לישנא במנחות ל"ב: (ל"א) דללישנא קמא
צ"ל דס"ל דגם בבבל יש לו דין רה"ר אבל לישנא בתרא ס"ל דאין דין רה"ר
בבבל שאין שם ס"ר*.)

(* הערה מהמחבר: המימרא בגמ' שם הוא אם יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל
להפקיע מידי מעשר, ולענין אין הנדון דומה לרא"י, דשם מיירי בארץ ישראל דוקא, ובנדון
דין השו"ט הוא בין בא"י בין בח"ל, ועוד דשם החיוב לעשר קאי על הישראל ובניד
השאלה הוא אם העכו"ם עצמו מצטרף לס"ר אם לאו.)

זכיון שכבר הלכו נמושות בהיתר של עיר מאנהעטען ע"כ לא אאריך
בדברים ובזה שאמרתי לו פא"ס מענין הלזה.

ובאתי באגרת הכבוד ובד"ש.

ידידו יונתן שטייף

מכתב מאדמו"ר מליובאוויטש

ב"ה, ד' ניסן תשי"ט, ברוקלין.

הרה"ג ור"ח אי"א נר"נ צנמ"ס בנש"ק כו' מו"ה יוסף דוד שי.

שלום וברכה.

במענה למכתבו מיום הזמישי, בו כתב אודות ספרו תקון עירובין וכו'.
וחו"ד בהנוגע להאמור, ובכלל אודות גודל נתיצות עשית העירוב, כבר
כתבתי מאז במכתבי לכת"ר.

ובמ"ש אודות הסכמה, הנה מה אעשה שאין זה בנוהג בבית הרב.
וכמדומה כבר אמרתי לו זה גם בשיחתנו פא"ס, ואתו הסליחה.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה,
הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמתית, חירות מדאגות
בגשם ומדאגות ברות — מכל דבר המעכב עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולאמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא
בכל עניני האדם ובמשך כל היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בכבוד ובברכת החג.

מ. שניאורסאהן

ה ק ד מ ה

יתברך הבורא ויתעלה המסבב כל הסיבות שהדריכני בדרך הזה לתור אחרי כל המחיצות והגידודים של העיר (האי) מאנהעטען ניו-יארק, ועל כל הגשרים והמעברות (טונעלס), כדי שיהי' ביכולתי לדון ולהציע הדבר לפני גדולים וחכמים ותלמידיהם את כל אשר ראיתי ומצאתי והעליתי לא להלכה ולא למעשה, ולא באתי בכ"ז כי אם לעורר ולפתוח פתח כחודו של מחט, לעייל בו בשקלא וטריא לפני זקני הדור ההוא ותלמידיהם, שידונו בדבר ויחוו דעתם בענין הגדול והנחוץ הזה שעומד ברומו של עולם.

ואני טרם אחלה לדבר דבר, אקדם במאמר ידוע, והוא, ששערי התורה מעולם לא ננעלו, והרשות נתונה מאז ומקודם לחכמי המשנה ולחכמי התלמוד, לדרוש ולפלפל בטעמי המקרא, בחסר ויתיר ביש אם למקרא וביש אם למסורה בגורעין ומוסיפין ועוד, ובטעמי המשנה והברייתא, בחסורי מחסרא, באיפוך ולא תיפוך ובאופנים שונים, ואחריהם רבנן סבוראי והגאונים והפוסקים ובעלי התשובות, ועוד חזון למועד, תלמידי חכמים שבכל דור ודור, עד אשר יבוא וינן וישב היום לאיתנו, שנוכה לביאת המבשר במהרה בימינו, שיבוא להשוות המחלוקות ולתרץ קושיות ואיבעיות ולעשות שלום, כדאיתא בסוף עדיות.

וראיתי בקיצור כללי התלמוד על מבוא התלמוד וז"ל, וכתב הגאון וכו', ומאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי ואפילו תלמיד במקום הרב וכו', ובפרק ראשון דסנהדרין כתב (הגאון) הטעם דהלכה כבתראי, מפני שידעו סברות הראשונים וחקרו והכריעו.

והספר תוספת שבת סי' שמ"ו כתב, והנה אף שאין לי פתחון פה להשיב על דברי רבינו הגדול, עם כל זה הרשות נתונה מקדמונינו ז"ל, שקטן יכול לחלוק על הגדול, ובלבד שיתן טעם לדבריו עכ"ד. והתפארת ישראל פ"ד דאבות מ"ח כתב וז"ל, ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאים ולא אתא דאחרי רבים להטות כתיב, מיהו כשמברר שטועין בדבריהם רשאי לומר קבלו דעת תורה.

קדמתי דברי אלה, לפי שהבאתי בספרי שיטות שונות מהרבה פוסקים ומחברים, וכתבתי לענ"ד דברים אשר אפשר נראה שאינם מתאימים לשיטתם, ע"כ הראיתי לדעת שכך היא דרכה של תורה, וראיתי בספרים הקדושים,

בראשית הוא ר"ת ששים רבוא אותיות יש בתורה, שיש לכל בר ישראל אחיזה בתורה, ויכול לדרוש ולפלפל בטעמי התורה, ובלבד שיכוון להראות פנים בתורה כהלכה, ויה"ד דאימא מילתא דתתקבל לפני רבותי וחברי, וידרכני בדרך אמת שאכוון לאמיתתה של תורה.

ברם זכור אותו לטוב הוא אדוני אבי ומורי ההצח"ק מוה"ר יצחק בן ההצח"ק מוה"ר מאיר זצ"ל, דור ששי בא"ב מהמגיד מזלאטשוב זצ"ל, שהי אבי מורי ורבי וקיים בי מה שאמרו חז"ל ספי לי כתורא, ובמסירת נפש גדל בניו על דרכי התורה והיראה, וקבלתי ממנו כטיפה מן הים, ולפי שצוה עלי עוד לפני חמש שנים שאצטרף את צוואתו הקדושה לספרי, ע"כ אקיים פקודתו ואדפיס את צוואתו בסוף הספר, וממנו יראו וילמדו ללכת בדרך ה' באמת ובתמים, וביושר לבב כמו שנאמ' תמים תהי' וגו' (דברים י"ח י"ג), וכתב רש"י תמים תהי' התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהי' עמו ולחלקו, כן קיים אבי מורי זצ"ל שהי' תמיד מדוכה ביסורים, וכמה הרפתקאות שעברו עליו ובפרט בשני הרוגז והזעם אצל הנאצים ימ"ש שסבל יסורים ועינויים קשים, תמיד הצדיק ע"ע את הדין ואמר תמיד צורי ולא עולתה בו, והי' עבד נאמן לה' ולתורתו הקדושה זכר צדיק לברכה לחה"ב.

ישמחו השמים ותגל הארץ, אלו בני אדם שעושים מעשי שמים והוא תורה ומצות, וגם עוסקים במעשי הארץ, היינו בענין ישוב העולם ובנינה, ואלה האנשים העוסקים בצרכי ציבור באמונה, הם שהתאחדו להתאמץ להחזיק ידי העוסקים בדבר ה' זו הלכה הלכות תקוני עירובין בעיר (באי) מאנהעטען ניו-יארק, וזכות גדולה הוא להם, לפי שעל ידיהם יהיו ניצולין כמה רבבות מבני ישראל מאיסור הוצאה וטלטול בשבת בלי תיקון עירובי חצירות, וזכותם וזכות אבותם יהי' בעוזרם ובסעדם שיוכלו להפיק זממם הטוב והישר וצדקתם עומדת לעד, ובזכות זה יזכו לשמור לעשות ולקיים תורה ומצות בתוך נחת והרחבה ובשמחת הלבב.

ועליהם יש להמליץ מה שכתוב (במדבר י"ז י"ג) ועמדו בין המתים ובין החיים וגו', דהיינו אותן האנשים שהם ח"ו מן המתים, והם אלו הפורקים מעליהם עול מלכות שמים ועול תו"מ, והחיים אלו הטרידים בגירסתם ואין להם פנאי לעסוק בתקוני עירובין, בזכות האנשים "הבינונים" העומדים בין המתים ובין החיים, שעוסקין בתורה ובדרך ארץ, בזכותם תעצר המגיפה ר"ל מעל בני ישראל.

ובשם האר"י ז"ל ראיתי עירוב בגמ' "חסד גבורה", אנשי מעלה הם בבחינת גבורה והאנשים הבינונים הם בבחינת חסד, ובהתערבם יחד ע"י תיקון עירובין העולם מתקיים, כמש"כ רש"י בריש ספר בראשית, בראשית ברא א' זו מדת הדין ולא נאמר ה' זו מדת הרחמים שמתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' א' ארץ ושמים ע"כ.

לכן במדת הדין שהוא בחינת גבורה כתיב את השמים ואת הארץ הקדים השמים שהם בני עלי' קודם לארץ שהם הבינונים, אבל אח"כ כשראה שאין העולם מתקיים כך, שותף מדת הרחמים למדת הדין, הקדים ארץ לשמים דהיינו הבינונים קודם לבני עלי'.

ובירושלמי עירובין פ"ג ה"ג איתא, אמר רבי יהושע מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום, מעשה באשה אחת שהיתה דבובה לחברתה ושלחה עירובה גבי ברה, נסת' וגפתי' ונשקתי', אתא ואמר קומי אימה, אמרה הכין הוות רחמה לי ולא הוינא ידעה, מתוך כך עשו שלום, הדא הוא דכתיב דרכי' דרכי' נועם וכל נתיבותי' שלום, פני משה וכל נתיבותי' היוצאים מדרכי', והן דברי סופרים (דהיינו עירובין ושאר מצות דרבנן) שהן נתיבות לדרכי' גורמים שלום.

ה"ק יוסף דוד בהה"צ מוה"ר יצחק זצ"ל האדמו"ר משעץ ומסאטוב

תוכן הקונטרס

סימן א'

כללי הארבע רשויות

בו יבואר רובם ככולם של כללי הארבע רשויות, רשות היחיד, ורשות הרבים, והכרמלית, ומקום פטור, (וגם מחיצות ע"י רואין).

סימן ב'

הצעה להיתר ת"ע

זאת היא קיצור הצעה להיתר תיקון עירובין בעיר (א') מאנהעטען ניריארק, אשר כתבתי להלכה ולא למעשה כמו שנרמז לעיל.

סימן ג'

מצוה לחזור אחר עירובי הצירות

מצוה גדולה לתקן עירובין, לפי שאי אפשר שלא יכשלו בה בני אדם, ואסילו המהדרין מן המהדרין, ובפרט כל בני ביתו. חוב גדול על כל מנהיגי הקהילות להושיב ממונים ת"ח שילכו בכל עש"ק לפקח על עסקי העירובין. הרבנים הגאונים והגדולים שבכל עיר ועיר אחראין לדבר זה.

סימן ד'

יסוד היתר תיקון עירובין בעיר (באי) מאנהעטען ניו יארק יצ"ו

העיר (האי) מאנהעטען ניריארק יש לה מחיצות גבוהין עשרה טפחים שגששו ע"י אדם, אלא שיש ב' או ג' מקומות רחבים יותר מעשר אמות שאין שם עתה חומה, ואפשר הי' שם חומה אלא שנבלעה או נסתרה, והנהר אמשר לצרף לחומה, הנה הכרכי יוסף הח"ס והרי"ם כתבו דאם יש ג' מחיצות שלימות, מותר לצרף הים או הנהר למחיצה רביעית, והרי"ם מתיר אסילו אם אין בעומקם עשרה טפחים, וחזן לנה יש ג"כ גדר גבוה עשרה טפחים, המפסיק בין הנהר ובין העיר בכל אורך אותן מקומות, וכל המקום שבין הנהר והגדר יחשב לשיוור כמבואר בס"י י"ג.

סימן ה'

בענין הח"י גשרים

כל הח"י גשרים יש להם תיקון, מהם בצוה"ס וגם טובבים או מתגבחיין, ומתם רק בצוה"ס לבד. מה שא"א לנעול אלא ע"י כח עלקטרי, וזה אי"א לעשות בשבת אלא ע"י אי"י מקרי שפיר ראו לנעול. ראו לדעת (א) אם פרצות העיר (האי) מאנהעטען ניריארק (היינו הגשרים) ניתרין בצוה"ס, (ב) צוה"ס העומד מאליו, (ג) צוה"ס שהמשקוף עשוי עגול כקשת ועוד שאר שינויים במשקוף, (ד) עמודים או חוטי ברזל קבועים בחלל צוה"ס, (ה) צוה"ס הרחוק שלשה טפחים מן הכותל (ו) אם יש שיעור לרוחב או לעובי המנוזות והמשקוף.

סימן ו'

בענין המעברות (טונעלס)

המעברות ניתרות בהיתר העיר ע"י צוה"פ או ע"י פ"ת, הסאבווייס הם רשות לעצמן ואינן פרוצין לעיר.

סימן ז'

בענין הספינות העוברות לנמל

הספינות העוברות בנהר או בים, או באין לנמל אין מבטלין מחיצות העיר.

סימן ח'

בענין ישבה ולבסוף הוקפה

העיר (א') מאנהעטען דינה כישבה ולבסוף הוקפה, בענין מחיצות דלגוואי עבידי לבראי לא עבידי.

סימן ט'

עד כמה יהיו המחיצות מרוחקות זו מזו ויהי' המקום

שביניהם רה"י

אין שיעור לגודל המקום המוקף מחיצות יהי' כמה שיהי'.

סימן י'

חוות דעת הגדולים שליט"א

חוות דעת הגדולים הה"צ מסאטמאר, הה"צ מליובאוויץ, הה"ג ר"מ פיינשטיין שליט"א ועוד רבנים וגאונים, ירושלים עה"ק אם יש לה דין רה"י או כרמלית.

סימן י"א

בענין דהעלאת הים שרטון

הנהר (ריחוץ) הסובב העיר (האי) מאנהעטען דינו כנהר ממש, לפי שיש לו שפה מכאן ושפה מכאן בכל האורך ככל שאר נהרות, ובים הרי"ף והרמב"ם ורבינו חננאל והערורך לא חיישי לשרטון, ובנהר כל הראשונים והאחרונים לא חיישי לשרטון מלבד הט"ז. הלכה כדברי המיקל בעירובין ואפילו במחיצות, אם נפרץ הים מגבולו באיזה מקום ושלת מימיו למרחוק לא חיישינן שם לשרטון לדברי הכל.

סימן י"ב

איזה הוא רשות הרבים

רה"ר הוא אפילו אם יש לו שתי מחיצות, רק באופן שהמחיצות הן מפולשות, דהיינו שאין להם גיפופין מבי' צדדין, דאם יש להן גיפופין מבי' צדדין, הוי כמו שם ד' מחיצות. ולדעת התוס' עירובין (כב.) ד"ה דרבנן, בי מחיצות הוי רק כרמלית דאורייתא. אותן הבאים לאיזה צורך לתוך המבוי או לתוך העיר אינם נקראין רבים בוקעין. אותם הנוסעים בעגלות או במכונות אם מיקרי רבים בוקעין, ואם בעלי חיים כגון בני אדם ובהמות חיות ועופות מחלקין רשות לעצמן.

סימן י"ג בענין השיור

עיר קטנה יכולה להיות שיור לעיר גדולה או איפכא, בית עכו"ם יכול להיות שיור לכל העיר.

סימן י"ד בענין שכירות הרשות

יכולין לשכור רשות העיר משר העיר, ואפילו משכירו ולקיטו, ואפילו הוא ישראל, ואפילו אינו דר שם.

סימן ט"ו

ברור הלכה מי מיקרי אינו מודה בעירוב

בו יבורר דאין בישראל דין דאינו מודה בעירוב, אלא אם הוא אינו מחלל שבת בפרהסיא דינו כישראל, ואם הוא מחלל שבת בפרהסיא ואפילו במילי דרבנן דינו כעכו"ם.

סימן ט"ז

בענין זרעים המבטלין את הדירה

זרעים העשויים לגוי אינם מבטלין הדירה. זרעים המוקפין גדר אין מבטלין הדירה. זרעים הגבוהים "טסחים" אם הם עצמן נעשים מחיצה. ועוד שו"ט בענין זה.

סימן י"ז

עד אימתי מותר להשהות את פת עירובי הצירות

עירובי הצירות הוא כפה דוקא, אינו צריך לעשות ע"ה על כל שבת ושבת, ומותר לערב על כל השנה ויותר, ובלבד שיהא ראוי לאכילה, טוב לעשות בערב כסת מצה גדולה ולערב בה, כדי שלא תתעפש והוכל לעמוד זמן רב.

סימן י"ח

בירור דעת ספר עבודת הקודש להרשב"א בענין סרטיא ופלטיא

בו יבורר אם מהני תיקון עירובין לשוקים של העיר (היינו פלטיא).

סימן י"ט

שקלא וטריא בדברי הרמב"ם בענין פי תקרה יורד וסותם

בענין מה דסיל להרמב"ם דמבוי שנתקן בקורה הוא כרמלית ולא רה"י, ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ויהי המבוי רה"י ולא כרמלית.

סימן כ'

בענין ששים רבוא בוקעין, אם עכו"ם מצטרפין, אם בני ברית דוקא

הפוסקים דס"ל דאין רה"ר אלא אם כן יש ששים רבוא בני אדם בוקעין שם, אם ישראל דוקא או אפילו עכו"ם. בו יבואר מה שראיתי בחומש תורה שלימה פ' יתרו מהה"ר מ. מ. כשר, ובקושית הגהת בני בנימין על הרמב"ם.

סימן כ"א

שקלא וטריא בדברי הגאון ר"ח הלוי ז"ל סולוביציג מבריסק

שו"ט אם המחיצות עושות את הרה"י, או המקום עושה את הרה"י. אם קראו חו"ל בריחא משנה. אם המחיצות מצטרפין למקום ד' על ד' אם לאו.

סימן כ"ב

אם צריכין להרמב"ם ארבעה טפחים לרחב הפתח לענין שבת ולענין מזוזה

שו"ט אם צריכין להרמב"ם ארבעה טפחים לרוחב הפתח לענין שבת ולענין מזוזה.

סימן כ"ג

אבקש מאת יו"ח שיחיו לאיוש"ט ומאת קרובי ובני משפחתי ומאת ידידי כולם לאיוש"ט בעת שיגיע קצי אחר מאה ועשרים שנה

הצוואה הקדושה ומזמורי חנוכה.

הוספות

מכתב גלוי לרבינו מהר"ם פיינשטיין

בו יבורר גודל נחיצות תיקון עירובין בכל מקום שיש אפשרות לתקן.

צוה"פ בכל הד' רוחות

בו נברר בעוה"ש דעיר שיש לה צוה"פ בכל ד' רוחותי אין לה דין דרה"ר, אלא היא לי"א רק כרמלית מדרבנן, ולי"א רה"י היא אפילו מדרבנן.

השתלשלות הדיונים בענין ת"ע במאנהעטען

בו יסופר שענין ת"ע במאנהעטען אינו דבר חדש אצלינו, וכבר נשאו ונתנו ושקלו וטרו בדבר זה צדיקים וגאונים אשר בארץ החיים המה, ועתה שוב נתעורר הדבר, ולכל זמן ועת לכל הפעם, וכבר הי' לעולמים בימי חכמי המשנה והגמרא, שנשאו ונתנו בדבר הלכה או תיקון או גזירת כמה דורות, עד שקבעוה הלכה למעשה.

ציור העיר (אי) מאנהעטען עם הח"י גשרים

מפתחות

- א) כללי ד' רשויות בקצרה א
- ב) קיצור הצעה לת"ע בעיר (אי) מאנהעטען ניו יורק ה
- ג) מצוה לחזור אחר עירובי חצירות ו
- ד) יסוד היתר תיקון עירובין בעיר (באי) מאנהעטען
- ניו יורק יע"א יט
- ה) בענין תח"י גשרים אשר סביב העיר (האי) מאנהעטען .. כג
- ו) בענין המעברות (טונעלס) נד
- ז) בענין הספינות העוברות לנמל נו
- ח) בענין ישיבה ולבסוף חוקפה נז
- ט) עד כמה יהיו המחיצות מרוחקות זו מזו ויחשב המקום שביניהם לרשות היחיד סא
- י) חוות דעת הגדולים שליט"א בענין תיקון ע"ח בעיר (אי) מאנהעטען ניו-יאָרק סה
- יא) בענין דהעלאת הים שרטון עה
- יב) איזה הוא רשות הרבים צג
- יג) בענין השיור קו
- יד) בענין שכירות הרשות קח
- טו) מי מיקרי אינו מודה בעירוב קיג
- טז) בענין זרעים המבטלין את הדירה קכ
- יז) עד אימתי מאתר להשהות את פת העירובי חצירות ... קכו
- יח) בירור דעת בדברי ספר עבודת הקודש להרשב"א בדין דסרטיא ופלטיא קכח
- יט) שקלא וטריא בדברי הרמב"ם בדין פי תקרה יורד וסותם קכג
- כ) בענין ששים רבוא בוקעין בו, אם עכו"ם מצטרפין או בני ברית דוקא קלו
- כא) (א) שקלא וטריא בדברי ר"ח הלוי ז"ל סולוביציג מבריסק בנדון לחי מאשירה שהביא בספרו חידושי ר"ח הלוי (ב) מה שכתב הספר תוספת שבת שנעלם מהט"ז משנה שלימה (ג) מה שנראה לע"ד שהוא פלוגתא בין הט"ז והמ"א קמב
- כב) אם צריכין ארבעה טפחים להרמב"ם ברוחב הפתח לענין שבת ולענין מוזה קנג
- כג) הצוואה הקדושה ומזמורי חנוכה קנד

חוספות

- מכתב גלוי לרבינו מהר"ם פיינשטיין קסא
- השתלשלות הדינים בענין ת"ע במאנהעטען קסד
- מקום המקף בד' רוחות בצוה"פ קע
- ציור העיר (אי) מאנהעטען עם תח"י גשרים קעד

כללי הארבע רשויות

למען שיהי' יד כל אדם שווים בקונטרס זה, וירויץ כל הקורא בו בלי שום עיכוב אמרתי אציגה נא לפניכם כללי הארבע רשויות בקצרה:

(א) רשות היחיד הוא כל מקום המוקף מחיצות שהם גבוהים עשרה טפחים, ושהם רחבים ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר ואפילו כמה מילין, וכן גדר או עמוד או תל שהם גבוהים עשרה טפחים ורחבים ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וכן חריץ או בור שהם עמוקים עשרה טפחים ורחבים ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, ואפילו הם משופעים רק שיש בשופעם מתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, ואפילו החריץ והבור מלאים מים, לפי שאין המים מבטלין מחיצות, וכן כלי כגון תיבה או מגדל או עגלה וכיוצא בו, שהם גבוהים עשרה טפחים ורחבים ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, הרי הם רשות היחיד. ואם בעלי חיים כגון אדם בהמה חי' ועוף מחלקין רשות לעצמן כמו כלי, ע' סי' י"ב.

אז"ר רה"י הוא רה"י אפילו למעלה מעשרה טפחים, לפי שרה"י עולה עד לרקיע, בתוך רה"י אי אפשר להיות שאר רשויות, אלא כל מקום או כל דבר שיש בתוך רה"י הוי ג"כ רה"י.

ברה"י מותר לטלטל בכולה ואפילו היא כמה מילין, מרה"י לרה"י של איש אחר מותר לטלטל אם עירבו ביניהם.

שיעור גובה המחיצות לרה"י הם עשרה טפחים ולא פחות, כן איתא בש"ס בכמה דוכתי, אבל לעובי המחיצות לא נתנו חכמים שיעור, ולפי זה מותר לעשותן אפילו דקה מן הדקה, ואפילו כקליפת השום, כן כתב רש"י והרא"ש ורבינו יהונתן עירובין (עו:) והרע"ב פ"ז דעירובין מ"ב, ובלבד שיהיו יכולין לעמוד ברוח מצוי' ע' סי' שס"ב. שלש מחיצות הוא רה"י מן התורה לכל הדיעות, מלבד להרמב"ם שבשלש מחיצות הוי רק כרמלית, ע' בהה"מ פי"ד מה"ש ה"א, שם פי"ז ה"א וה"ט.

(ב) רה"ר הוא כל דרך שהוא מעבר לרבים מעיר לעיר, ורחב שש עשרי אמה או יותר, זוהי סרטיא המוזכרת בגמ' שבת (ו.), ושהוא דרך ישר בלי שום עיכוב ובלוי שום עיקום.

תיקון עירובין במאנחעמען

וכן כל מקום שהוא רחב שש עשרי אמה על שש עשרי אמה, שמתאספים שם לסחורה כשווקים ורחובות שבמדינה, וזו היא פלטיא האמור בגמ' שם, ואפילו יש לאותן שווקים ורחובות שתי מחיצות הוי ג"כ רה"ר לרבנן, אבל אם יש לאותן שתי מחיצות ארבעה גידודים, דהיינו גידוד לכל זוית, וזוית, אין להם דין דרה"ר ודינם כרה"י, והואיל ויש להם שם ארבע מחיצות כמו בפסי ביראות, הלכך צריך להיות רחב אמה לכל גידוד וגידוד, כמו שיש רחב אמה בהדיומדין על פסי ביראות (ש"ע התניא סי' שמ"ה סי"א), עמוד או תל תשעה טפחים מצומצמים ברה"ר ורבים מכתפין עליו, והואיל ורבים צריכין לו ה"ה רה"ר.

ויש אומרים שצריך להיות ג"כ ששים רבוא של בני אדם בוקעין בו בכל יום (בסרטיא ופלטיא), ואם הששים רבוא של בני אדם הם בני ישראל דוקא, או יוכלו להיות אפילו א"י, עיין כל השקלא וטריא בס"י כ'.

אז"ל רה"ר הוא רה"ר כי אם עד עשרה טפחים, אבל למעלה מעשרה טפחים הוא מקום פטור, בתוך רה"ר אפשר להיות כרמלית רה"י ומקום פטור.

ברה"ר אינו מותר לטלטל כי אם בתוך ארבע אמות, וגם אסור להוליך חפץ פחות פחות מארבע אמות, (המחבר סי' שמ"ט ס"ה), מרה"ר לרה"ר מותר לטלטל בתוך ארבע אמות, דהיינו בין הכל פחות מארבע אמות, אסור לטלטל מרה"ר לרה"י וכן מרה"ר לכרמלית.

(ג) כרמלית הוא כגון הים והנהר והמדבר והיער והבקעה והשדה או רה"ר מקורה, וכן כל מקום הרחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר שהוא מוקף מחיצות שאינם גבוהים עשרה טפחים, וכן חריץ או בור הרחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, ואינו עמוק עשרה טפחים, וצידי רה"ר ע' רמב"ם פי"ד מה"ש ה"ו, שבת (ו') עירובין (צ"ד), אלו הם כרמלית מדאורייתא שדינם כמקום פטור.

אז"ל כרמלית (דהיינו כרמלית מדאורייתא) הוא כרמלית עד עשרה טפחים, ולמעלה מעשרה טפחים הרי הוא מקום פטור כמו ברשות הרבים, בתוך הכרמלית אפשר להימצא רה"ר ורה"י (ולה"מ גם כן מקום פטור ע"ש פי"ד מה"ש ה"ו וה"ז).

בכרמלית אינו מותר לטלטל כי אם בתוך ארבע אמות, וגם אסור להוליך חפץ פחות פחות מארבע אמות כמו ברה"ר, מכרמלית לכרמלית מותר לטלטל בתוך ארבע אמות, דהיינו בין הכל פחות מארבע אמות, (והוא פלוגתא

תיקון עירובין במאנהעמען

ג

בין הרמב"ם ותוס' ע' ברמב"ם פט"ז מה"ש ה"ב והג"מ שם אות ב', אסור לטלטל מכרמלית לרה"ר ולרה"י.

ישנם עוד מיני כרמלית שהם רה"י מדאורייתא, אבל חכמים נתנו עליהם חומרת כרמלית ואלו הן, כל מקום שהוא יותר מבית סאתים המוקף מחיצות אבל לא הוקף לדירה, או אפילו הוקף לדירה רק זרעו בתוכו זרעים, אלו הזרעים מבטלין ממנו הדירה והוי ככרמלית, וכן עיר המוקפת חומה ולא עירבו דהיינו שלא עשו עירובי חצירות, וכן חצר שיש בה שני בתים או יותר ולא עירבו הדירין ביניהם, ומפני מה אסרו חכמים הוצאה וטלטול בין בכרמלית דאורייתא ובין בכרמלית דרבנן, לפי שהם קרובים לרה"ר בדמיון, כרמלית דרבנן הוא רה"י מדאורייתא לכל דבר, רק לחומרא נתנו עליו חכמים דין כרמלית אבל לא לקולא, אין בכלים דין כרמלית, כן הוא ברש"י שבת (ח.) ותוס' שם (ה.) ד"ה כאן, אבל מתוס' שם (פ.) ד"ה פיסלא ומפירש"י עירובין (ל"ד) ד"ה ל"א ומתוס' שם (ל"ג) ד"ה הואיל משמע דיש בכלים דין כרמלית וצ"ע.

(ד) מקום פטור הוא כל מקום שאינו רחב ארבעה טפחים, והוא גבוה מן הארץ שלשה טפחים או יותר, כגון גדר או תל או כלי או כל דבר, שהוא ברה"ר או בכרמלית, לדברי הסוברים דיש מקום פטור בכרמלית, וכן חריץ או בור שאינו רחב ארבעה טפחים ועמוק שלשה טפחים או יותר, אבל בפחות משלשה טפחים בגובה או בעומק אינו כלום, ואינו מחלק רשות לעצמו.

אזיר מקום פטור עולה עד לרקיע, במקום פטור אי אפשר להיות שאר רשויות, בתוך מקום פטור מותר לטלטל בכלו אפילו כמה מילין ואפילו מדרבנן, ממקום פטור מותר להוציא ולהכניס מכל שאר רשויות ובלבד שלא יחליף, דהיינו שיוציא החפץ מרה"י למקום פטור ואח"כ יחזור ויוציא אותו חפץ ממקום פטור לרה"ר או לכרמלית וכן להיפך.

ומה דאמרינן דמקום פטור הוא כל מקום וכל דבר שאינו רחב ארבעה טפחים, עד כמה ישאר ברחבו (בעוביו) ויהי' דינו כמקום פטור, הנה מהגמ' שבת (ו.) גבי לבינה ומרש"י שם, משמע דאין שיעור למקום פטור, אלא שיהי' מקום מסתיים תשמישתי', ובפ"ג דעירובין איתא, נתנו (ע"ח) בראש הקנה או בראש הקונדס וכו', וכתב שם הרמב"ם קונדס דק מאוד והוא מקום פטור.

המוציא ומכניס וזורק ומושיט מרה"ר לרה"י ומרה"י לרה"ר במזיד ובהתראה חייב סקילה, במזיד בלא התראה חייב כרת בשוגג חייב חטאת, וכן המעביר ארבע אמות ברה"ר חייב בכל אלו, אבל פחות מארבע אמות פטור.

תיקון עירובין במאנחהעמען

המוציא ומכניס חזק ומושיט מכרמלית לרה"ר או לרה"י או מהם לכרמלית פטור, בד"א בכרמלית מדאורייתא, אבל בכרמלית מדרבנן שהוא רה"י מדאורייתא חייב כבכל רה"י, לפי שהחכמים עשאם ככרמלית לחומרא ולא לקולא כמש"כ לעיל.

אעפ"י שדינים האלו שייכים לכללי מחיצות, מ"מ אמרתי אכתוב קצת מהם לפי שנחוצים הם לענינינו.

דע שישנם ב' מיני מחיצות, מחיצות ממש דהיינו מחיצות הנראין לעינים, ומחיצות ע"י רואין דהיינו שאין כאן מחיצות ממש, אלא רואין כאילו יש כאן מחיצות ממש, ואלו הן גוד אסיק מחיצה, גוד אחית מחיצה, פי תקרה יורד וסותם, צוה"פ ופסי ביראות (דיומדין), ופירצה, ולבור.

גוד אסיק מחיצה אמרינן בכל תל המתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, וכן גדר או חריץ או בור גבוה עשרה טפחים ורחב ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, או עמוק עשרה טפחים ורחב ד' טפחים על ד' טפחים או יותר. עיין סי' שמ"ה.

גוד אחית מחיצה לא אמרינן אלא במחיצות שע"ג המים, דהיינו הים ונהר וזבור והוא נקרא מחיצה תלוי, ומחיצה תלוי לא אמרינן אלא במים, לפי שביבשה אמרינן בכה"ג דהוי מחיצה שתגדיים בוקעין בה, אם היא גבוהה מן הארץ שלשה טפחים, עיין סי' שנה"ה.

היא דמחיצה תלוי פסולה, הוא דוקא במחיצות בלי שילים, אבל מחיצות שיש להם שילים, כגון כורת תיבה ומגדל ועגלה, אעפ"י שהוא גבוה מן הארץ שלשה טפחים או יותר רה"י גמור הוא, ואין בקיעת גדיים פוסל בו, מ"א רס"י שמ"ה בשם התוס'.

פי תקרה יורד וסותם אמרינן בכל תקרה או קורה שהיא רחבה ארבעה טפחים או יותר, וי"א אפילו אם יש ברחב הקורה טפח אמרינן נמי פי תקרה וכו', עיין סי' שס"א.

צוה"פ הוא בכל רחב ובכל גובה עיין סי' שס"ב, ורחב שבין הפסין היינו דיומדין, לר' מאיר הוא עד י' אמות ולר"י עד י"ג אמה ושליש, עירובין פרק עושין פסין.

כל פירצה שהיא רחבה עד עשר אמות ועשר אמות בכלל ה"ה כפתח, רש"י עירובין (ט"ז) ד"ה ועד עשרה, תוס' שם (ל') ד"ה מצידו, עשר אין פירושו כארבעה, דעשר כשל מטה וארבעה כשל מעלה.

לבוד אמרינן בכל פירצה שהוא פחות משלשה טפחים, וכן קנים
 שרחבן כל שהוא אם אין בין קנה לקנה שלשה טפחים נדון כמחיצה גמורה.
 וכמה הוא שיעור אצבע או טפה או אמה ע' רמב"ם ספ"ז מה"ש.

סימן ב'

זאת הוא קיצור הצעה להיתר תיקון עירובין בעיר (באי)
 מאנהעטען ניו יארק אשר כתבתי לענ"ד להלכה ולא
 למעשה כמש"כ לעיל.

כשיש אפשרות לתקן עירובין בעיר, צריכין הת"ח ובע"ב יראי ה'
 לחזור אחר תיקון עירובין, כדי שלא יכשלו הם ובני ביתם באיסור הוצאה
 וטלטול בשבת בלי עירוב, ואפילו להקטנים אסור ליתן להם חפצים להוליכם
 ממקום למקום, כמבואר הכל באר היטב בס"י ג'.

העיר (האי) מאנהעטען ניו-יארק מוקפת היא מחיצות מכל סביבותי'
 דהיינו מארבע רוחותי', והרי היא כחצר של רבים שלא עירבו, ופשיטא לן
 דבנדון עיר (אי) מאנהעטען אין צריכין לדלתות כלל, ואפילו לדלתות הראויות
 לינעול, לפי שדלתות נצרכין כי אם ברה"ר כדי לבטל ממנו תורת רה"ר, אבל
 כל שיש לו ד' מחיצות, אפילו יש שם פרצות הרבה, ואפילו בפרוץ מרובה על
 העומד נותר בצוה"פ, ולהרמב"ם כי אם בפרוץ כעומד, וצוה"פ משוי ל' רה"י
 גם לטלטל בכולו ע"י ע"ת, ואין שום רבים בעולם מבטלין אותן מחיצות,
 ואפילו כמה ס"ר, כדאמרינן עירובין (כב:) חצר "שהרבים" נכנסין לה בוו
 ויוצאין בוו רה"ר לטומאה ורה"י לשבת, וכן אמרו שם (כב.) בפסי ביראות,
 ר"י אומר אם הי' דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין וחכמים אומרים
 אינו צריך, והוא הלכה פסוקא באין חולק, כמבואר בס"י ד'.

כל הח"י גשרים הסובבים העיר (האי) ניתרין בצוה"פ, וגם ישנם מאותן
 גשרים שיש להם צוה"פ, וגם סובבים או מתגבהים בעת שעוברין שם ספינות
 כמבואר בס"י ה'.

המעברות (טונעלס) ניתרין לפי שיש להם צוה"פ, וגם יש להתירם
 בפי תקרה יורד וסותם כמבואר בס"י ו'.

תיקון עירובין במאנהעטען

הספינות העוברות בנהר יש מהן שבאין לנמל, ויש מהם שעוברים שם ישר ממקום למקום ולא באין לנמל כלל, אלו ואלו אין מבטלין מחיצות העיר (האי) כמבואר בסי' ז'.

העיר (האי) מאנהעטען דינה כישבה ולבסוף הוקפה מכמה טעמים כמבואר בסי' ח'.

העיר (האי) מאנהעטען גדולה היא מאוד, ומי שעומד סמוך למחיצה זו אינו יכול לראות מחיצה שכנגדה, מחמת גודל השטח שבין מחיצה למחיצה, ועם כל זה נדונים כמחיצות יפות, והעיר דינה כמוקפת מחיצות כמבואר בסי' ט'.

לא חיישינן לנהר הסובב את העיר (האי) שמא יעלה הנהר שרטון ויבטלו המחיצות כמבואר בסי' י"א.

הורעים שנמצאים בהפארקס ובחצירות או אפילו בחוצות, אין מבטלין הדירה כמבואר בסי' ט"ז.

השיטה האחרונה הנה כל הענינים האלה דנו בזה הה"ג מוה"ר צבי אייזענשטאדט ואני הצעיר, בבית רבינו מוה"ר יוסף אלי' הענקין והה"ג מוה"ר מ. מ. כשר שליט"א, יגענו ומצאנו כל מה שכתבתי לעיל, והעיקר החסר אל הספר הוא הסכמת רבנים מובהקים שיסכימו על כל המעשים אשר נעשו ע"י, והכל על מקומו יבוא בשלום.

ס י מ ג

מצוה לחזור אחר עירובי חצירות

מצוה גדולה לתקן עירובין, לפי שאי אפשר שלא ישלכו בה בני אדם, ואפילו המהדרין מן המהדרין, ובפרט כל בני ביתו. חוב גדול על כל מנהיגי הקהילות להושיב ממונים ת"ח שילכו בכל עש"ק לפקח על עסקי העירובין. הרבנים הגאונים והגדולים שבכל עיר ועיר אחראין לדבר זה.

הנה איתא במס' עירובין (ס"ח), אמר לי רבה בר רב חנן לאביי, מבואה דאית בי' תרי גברי רברבי כרבנן, לא ליהוי בי' לא עירוב ולא שיתוק, והרי"ף מביא מימרא זו להלכה.

תיקון עירובין במאנחהעמען

ז

תוספתא דעירובין פ"ב ה"ה. אמר רבי מאיר לא נמנעו בנות ישראל מלשלח עירוביהן ביד בניהן וביד בנותיהן הקטנים, כדי לחנכן במצות.

תוספתא שם פ"ה ה"ו. מצוה על אדם לבטל רשות עכ"ל גלענ"ד דטעמם הוא כדי שלא יכשלו על ידי זה. באיסור הוצאה וטלטול.

ובמס' ביצה (ט"ז): איתא, אלא אי אתמר לחומרא מאי קלקולא איכא, כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא, פירש"י כיון דמקלקלי בה רבים, ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב, היינו קלקולא, אם הי' מותר לערב אתמול ותוא אסר.

ז"ל הריטב"א עירובין (ס"ח), מבואה דדיירי בי' תרי גברי רברבי כרבנן וכו', מהא שמעינן דלא מיבעיא לי' לצורבא מרבנן למידר, במבוי וחצר שאינם מעורבים עכ"ל, וזהו ג"כ הטעם שלא יכשלו באיסור הוצאה וטלטול בלא עירוב.

והמאירי שם (ס"ח) כתב ז"ל, הזכרו עוד במעשה זה, דברים שאתה צריך ללמוד מהם הלכה למעשה, והוא שחקרו מבואה דדיירי בי' תרי גברי רברבי כרבנן, לא ליהוי בי' לא עירוב ולא שיתוף. המרדכי עירובין פרק הדר, מבואה דאית בי' תרי גברי רברבי כרבנן ליהוי בלא עירוב, משמע מכאן דמצוה לערב, וטעמא רבא איכא, דלא לית לידי איסורא לאפוקי ולעיולי, מבתים לחצירות.

תשובות תשב"ץ ח"ב סי' ל"ו וז"ל, אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות ח"ו, אבל הזריז בזה הרי זה משובח, אדרבא הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן, דאמרינן בפרק הדר אמר לי' רבה בר חנן לאביי וכו', ונראה מכאן שאלמלא טרדת הגרסא דרך ת"ח הוא לתקן, ומי שלבו נוקפו בזה, הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו, "וזכות גדולה היא למתקן", ובפ"ב דביצה גבי מערבין עירובי חצירות ביו"ט, אמרינן במאן דאורי לאיסורא הויא הוראה לקלקולא, משום דמתקלקלי בה רבים ובאים לטלטל בלא עירוב.

של"ה מסכת שבת ז"ל, עירובי חצירות "מצוה גדולה", אמרו רז"ל בשעה שתיקן שלמה המלך ע"ה עירובי חצירות, יצאה בת קול ואמרה, בני אם חכם לבך וכו'.

תשובות הרא"ש כלל כ"א ז"ל, הרוצה לבטל תיקון חז"ל, כאלו רוצה לבטל תורת משה רבינו ע"ה, ומי שמעכב תיקוני עירובין, מכשיל את

תיקון עירובין במאנהעטען

הרבים בחילול שבת קודש, וראוי לקנסו ע"ש. והצדק אתו כי כן כתב הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ למס' שבת ז"ל, ומה שחיבבו (חו"ל) להתחיל בדין הוצאה מרשות לרשות, ואם הי' מנוי' בסוף אבות מלאכות (פ"ז), רוצה לומר לפי שזאת המלאכה היא נמצאת תדיר, ובה יכשלו בני אדם על הרוב, לפי שאינם צריכין לכלום.

וכן כתבו התוס' ריש שבת, הוצאה הוצרך לשנות טפי, משום דמלאכה גרועה הוא, עוד שם בתוס' ד"ה פשט, ונראה לר"י דאיצטריך לאשמועינן משום דהוצאה מלאכה גרועה הוא, דמת לי הוציא מרה"י לרה"ר, מה לי הוציא מרה"י לרה"י.

הגהות מיימוניות פ"א מהלכות עירובין, בפרק הדר מבואה דאית בי' תרי גברי רב רבי לא ליהוי עירוב וכו', כתבו התוס' דמכאן משמע דמצוה לערב, וטעמא רבה איכא דלא ליתי לידי איסור, לאפוקי ולעיולי מבתיים לחצירות ולמבוי עכ"ד.

הטור סי' שצ"ה ז"ל, מצוה לחזור בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב ע"ש בפרישה.

המחבר סי' שס"ז סי' ג' ז"ל, מצוה לחזור אחר עירובי חצירות ומברך על מצות עירוב, המחבר סי' שצ"ה מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות, ומברך עליו על מצות עירוב, הט"ז שם מצוה לחזור וכו', דלא יבא לידי איסור טלטול.

גרסינן בברכות (לט:) רב אמי זרב אסי כי הוה להו רפתא דעירובא, מברכין עלי' המוציא לחם מן הארץ, אמרי הוואיל זאתעבד בי' מצוה חדא געביד בי' מצוה אחריתא.

הט"ז בסי' שצ"ד כתב, ויש לבצוע שחרית, הוואיל זאתעבד חדא מצוה נעשה בו מצוה אחריתא עכ"ל, והיינו מצוה לבצוע על פת של עירובי חצירות, כדי לקיים על פת זו מצוה אחרת, ומה שכתב הט"ז דיש לבצוע עליו שחרית דוקא ולא ליל שבת, שהוא סעודה הראשונה וזריזין מקדימין למצוה, בלע"ד דהטעם הוא, לפי שבערב שבת הי' מנהגם להתפלל תפילת ערבית מבעוד יום, ולאכול תיכף סעודת שבת (המחבר רס"ז), ואעפ"י שהוסיפו מחול על הקודש, והוא כשבת לענין שאר דברים, המחבר סי' רס"ג, מ"מ לענין ע"ח דינו שצריך להיות הפת קיים כל בין השמשות, וכן הדין לענין מילה, אם נולד הולד קודם בין השמשות, הוי כאלו נולד בחול, אעפ"י שהוסיפו מחול על הקודש שבת (קל"ה).

וכן פסק הרמב"ם פ"א מהלכות מילה וז"ל, ואינו תלוי כלל בתפילה, אם קבלו שבת מבעוד יום, לא להקל ולא להחמיר, אלא מן יציאת הכוכבים ע"כ, או אפשר משום דכבוד יום עדיף מכבוד לילה.

כן איתא פסחים (ק"ה) כבוד יום וכבוד לילה, כבוד יום קודם, וכן פסק המחבר סי' רע"א ס"ג.

המחבר רס"י שס"ט כתב ז"ל, הנותן מעות לנחתום ואמר לו אם יבוא בני החצר לקנות ממך לעירוב, זכה לי בעירוב, שיהא לי חלק עמהם בשביל מעה זו אינו עירוב. וכתב המ"א וז"ל, לפי שלא נתכוין ליתן לו מתנת חנם, אלא בשביל מעות שנתן לו, וקיי"ל דמעות אינן קונות, וקצת קשה דבח"מ סי' קצ"ט ס"ג כתב, דהקונה יין לקידוש קנה במעות כיון דצורך מצוה הוא, העמידו דבריהם על דין תורה, דומיא דד' פרקים, והא עירוב נמי מצוה הוא, כמ"ש סי' שס"ו ס"ג, ואפ"ה אין קונה המעות, ולא הוי דומיא דד' פרקים כדאמרינן בגמ' וצ"ע עכ"ל.

הספר תוספת שבת סי' שס"ט, וגם הספר חמד משה הסכים על ידו, וזה לשונם בסגנון אחד, ולי נראה דלא קשה מידי, לפי דמצוה זו לא נזכר בגמ' כלל, אלא דהמרדכי כתב כן בפרק הדר, על פי הא דאמר רבה בר רב חנן לאביי, מבואה דאית בי' תרי גברי רברבי כרבנן וכו', ואלו הוה בזה מצוה דרבנן, לא הוה עוברין על זה, אלא על כרחך דמצוה בעלמא הוא למהדרין, וכן כוונת הטור סי' שצ"ה והמחבר סי' שס"ו, וכמו שכתב שם הב"י הטעם, דלא ליתו לאפוקי ולעיולא בלא עירוב, ולא דמי לבשר בד' פרקים, לפי ששמחת יו"ט ודאי מצוה הוא, וגם יין לקידוש, ויש ס"ל דמדאורייתא הוא, ובהם המצוה גופא, משא"כ זה דאינו אלא "מניעת עבירה" וההירות בעלמא עכ"ל.

ולענ"ד נראה דלו יהי' כדבריהם, דהוא מניעת עבירה, מ"מ מניעת עבירה נמי מצוה הוא ככל שאר מצות, ואפשר להביא רא' לזה ממה דאיתא במס' גיטין (ל"ה), מעשה באשה אחת שהיתה חצי' שפחה וחצי' בת חורין, וכפו את רבה ועשאוה בת חורין, ואמר רב חנן בר יצחק מנהג הפקר נהגו בה, וכתבו התוס' שם (מ"א) ד"ה כופין וז"ל, וחצי' שפחה וחצי' בת חורין דכפו את רבה, משום דנהגו בה מנהג הפקר ואע"ג דהם פושעים, כיון שהיתה מחזרת אחריהן ומשדלתן חשיבו כאונסין, ועוד מצוה דרבים שאני עכ"ל, הרי אע"ג דבשעת שיחרר לא עביד מצוה, אלא מניעת עבירה הוא, מ"מ מיקרי שפיר מצוה, ה"ה הכא גבי עירוב, אע"ג דהוא רק מניעת עבירה,

תיקון עירובין כמאנהעמען

להציל רבים מעון ומכשול, נמי מצוה מיקרי. עוד אפשר להביא רא' מבדיקת חמץ, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי, פסחים (י'), אלא גזירה שמא ימצא גליסקא יפה ודעת' עלי' שם (ו'), והוא ג"כ רק מניעת עבירה ומ"מ מצוה מיקרי.

ומצאתי און לי בדברי תשובות הח"ס סי' צ"ט שכתב ז"ל, אמר ר' יהודא אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים, יצאה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, עירובין (כ"א), והקשה בתוס' הא גם שניות תיקן, וי"ל לפי הג"ל במה שהוסיף חומרא לאיסור שניות, אע"ג שהוא מצוה לעשות סיג לתורה, מ"מ לא שייך ישמח לבי, כי לא יכשלו בזה בני אדם שאינם הגונים, אבל כשעשה סיג לשמירת שבת, וגם עשה התיקון שלא יתקלקלו בו, היינו שיערבו עירובי הצירות, או ישמח לבי גם אני, ובטוש"ע סי' שס"ו כתב, מצוה לחזור אחר עירובי הצירות, ומכרך על מצות עירוב, והנה אין כוונת הברכה, על אשר קדשנו ואסר לנו ההוצאה וטלטול בשבת, כמו שמברכין בחופה ואסר לנו את הארוסות, ומה שכתב וצונו על הארוסות, כבר כתב שם הר"ן בזה ע"ש, ועוד מה שכתב דמברכין על איסור הוצאה בפדיונות משארי מלאכות שבת, שהכל נכלל בברכה שאנו מברכין בקידוש ובתפילה מקדש השבת, אלא על כרחך לומר דהאי על מצות עירוב הוא על מצות התיקון הגדול הלו, להשמר מאיסור הוצאה, אשר ממש אי אפשר להיזהר ממנו כמ"ש לעיל.

ובתשובה הג"ל כתב עוד, דאפילו תנוקות מצוה להפרישם מאיסור זה, ע' המחבר סי' שמ"ג שכתב, דאסור להרגיל את התנוקות בחילול שבת ומועד, ואפילו בדברים שהם משום שבות ע"ש.

ובתשובות רבי עקיבא איגר סי' ט"ז כתב וז"ל, ועל דבר טלטול הספרים (הטליתים) לבהכ"נ על ידי תינוק פחות מבן ט', שכתב מעכ"ת דיש לסמוך על הרשב"א, דאיסור דרבנן ספינן לי' בידיה, זה אינו דהא הר"ן כתב להדיא, דאף להרשב"א ספינן לי' רק לצרכו אבל לא, "לצרכינו", ואדרבא מחזינן בידי' ע"ש עכ"ל, וכל זה בספרים שהם ראויים גם לצרכו, אבל בטליתים הכל מודים דאסור.

וכן הוא דעת הפרמ"ג שכתב בסי' שצ"ד מש"ז ס"ק ב' ז"ל, ע' ט"ז ובא"ר דהטור ס"ל ע"ת מצוה אבל ע"ח לאו מצוה גמורה הוא, ולדידן באמת ע"ח נמי מצוה הוה, ושבות לא גזרינן בין השמשות.

גם מהרמב"ם משמע דעשיית עירובי חצירות גופא מצוה הוא, שכתב בפ"ז מה"ש הלכה י"ב, בכל עושין לחיין אפילו בדבר שיש בו רוח חיים, ואפילו באיסור הנאה, עכו"ם עצמה או אשירה שעשה אותה לחי כשר, שהלחי עוביו כל שהוא עכ"ל, הנה מש"כ הרמב"ם שהלחי עוביו כל שהוא, הוא לענין שיעור לפי שהלחי אין לעוביו שיעור, הלכך מותר אם עשה הלחי מעכו"ם עצמה או מאשירה, אעפ"י דכתותי מוכתת לשיעורי, אבל לענין הנאה שאסור ליהנות מהם, הרי כתב בפירוש בפ"א מה' שופר ה"ג וז"ל, שופר של עכו"ם אין תוקעין בו לכתחילה, ואם תקע בו יצא זכו, ואם תאמר והלא נהנה משמועת הקול, מצות לאו ליהנות ניתנו עכ"ל, ואם לא הי' בעשוית עירובי חצירות גופא מצוה, לפי שמניעת עבירה לאו מצוה הוא, כדעת התוספת שבת והחמד משה, א"כ יהי' אסור להרמב"ם ליהנות מלחי שעשה מעכו"ם ואשירה, אלא על כרחך לומר דהרמב"ם ס"ל דתקוני ע"ח גופא מצוה הוא.

ובזה יתורץ קושיית הפרמ"ג סי' שפ"ו א"א ס"ק י"א, שהקשה שם על מה שכתב המחבר בסימן זה ז"ל, אם נדר או נשבע שלא יהנה ממנו (ממאכל או משקה), אין משתתפין לו בה, ובסי' שס"ג כתב המחבר לחי שעשה מעצי אשירה כשר, משום דמצות לאו ליהנות ניתנו, והקשה הפרמ"ג הא נהנה מהלחי שעשה מעצי אשירה, במה דמותר לטלטל על ידו, אלא דאמרינן בו מצות לאו ליהנות ניתנו, הכי נמי נאמר במה שנדר או נשבע שלא יהנה ממנו, מצות לאו ליהנות ניתנו.

אבל לפי מה שכתבתי לעיל לע"ד לא קשה מידי, לפי שהלחי שעשה מעצי אשירה או מעכו"ם אינו צריך לשיעור, דהיינו שאין לו שיעור בעוביו כמ"ש הרמב"ם לעיל, הלכך מותר לעשות אותו מעצי אשירה, אבל עירוב ושתוף בעי שיעור, וכל דבר שאסור בהנאה הוי כמי שאין לו שיעור, ואם לא הי' צריך לפת או לכל דבר שמערבין ומשתתפין בו שיעור, כמו שאין צריכין בלחי, הי' ג"כ מותר לערב באיסורי הנאה, וגם לפי טעם זה אסור לעשות קורה מעצי אשירה, דבעי שיעור רחב טפח עירובין (פ'). כן נראה לענ"ד מלשון המחבר, אעפ"י שבחיבורו על הטור לא משמע כן, א"נ יש לחלק בין דבר שאין בו שיעור לדבר שיש בו שיעור, לפי שדבר שאין בו שיעור הוי כדבר שאין בו ממש כמו שאכתוב לקמן, ודומה למה דאמר רבא ריחא לאו מילתא הוא, ע"ז (פ"ו). ויש לחלק בין הנאת אכילה לשאר הנאות.

וכן הוא בתוס' פסחים (ט'). ד"ה כדי, דמחלקי בין הנאה שאינה של כילוי להנאה של כילוי, והנאת אכילה היא הנאה של כילוי, אבל בתוס' עירובין

תיקון עירובין במאנהעטען

(ל"ד) ד"ה מחמין, משמע דע"ת אינו הנאה של כילוי, ומביא ראי' מהא דאמרין שם (כ"ז) מערבין לישראל בתרומה, ויש לדקדק אם ע"ת אינו הנאה של כילוי, למה אין מערבין בתרומה טמאה.

דע דהרמב"ם סובר דכל דבר דלא בעי שיעור לעוביו, אע"ג דבעי שיעור לגבהו, מותר לעשות מאיסורי הנאה, והראב"ד ס"ל אם בעינן שיעור לגבהו, אע"ג דאין שיעור לעוביו, אסור לעשות אותו מאיסורי הנאה.

וז"ל הרמב"ם פי"ו מה"ש הלכה י"ב, בכל עושין לחיין אפילו באיסורי הנאה, עכ"ם עצמה או אשירה שעשה אותה לחי כשר, שהלחי עוביו כל שהוא, וגבה הלחי אין פחות מעשרה טפחים, רחבו ועוביו כל שהוא.

והראב"ד כתב על זה וז"ל, אם עוביו כל שהוא, גבהו מיהת צריך שיעור, שיחא גבהו עשרה טפחים, אלא בין לחי בין קורה מותר, דמשום היכר הוא, והאיכא היכר עכ"ל.

ובפ"א מהלכות שופר ה"ג כתב הרמב"ם, שופר הגזול שתקע בו יצא, שאין המצוה אלא בשמיעת הקול, אעפ"י שלא נגע בו ולא הגביהו יצא, ואין בקול גזל.

ועל זה כתב הראב"ד ז"ל, ואין בקול דין גזל, א"א ואפילו יהי' בו דין גזל, יום תרועה יהי' לכם מכל מקום, הכי משמע בירושלמי עכ"ל.

ולע"ד נראה דאולי הרמב"ם והראב"ד כל חד וחד לשיטתו, והוא דתקיעת שופר דבר דבעי שיעור הוי, דאיתא במשנה דר"ה (ל"ג) סדר תקיעות שלש של שלש, שיעור תקיעה כשלש תרועות, וברמב"ם פ"ג מה' שופר ה"ד כתב, שיעור תרועה כשתי תקיעות, שיעור שלשה שברים כתרועה, והראב"ד כתב ז"ל, כל זה שיבוש המעתיק הוא, אלא שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה כשלשה שברים ע"כ, הרי דלכ"ע יש שיעור לתקיעת שופר.

הרמב"ם אזיל לשיטתו, דכמו כדין דלחי לפי שאין שיעור לעוביו, אעפ"י שיש שיעור לגבהו, מ"מ מיקרי שפיר דבר שאין בו ממש, הלכך מותר לעשות אותו מעצי אשירה, אע"ג דמוכתת כותחי לשיעורי, משום דלא בעינן לעוביו של לחי שיעור, כן הדין נותן לתקיעת שופר, אע"ג דבעינן לאורד התקיעות שיעור, מ"מ הוי לחו כדבר שאין בו ממש, הלכך אין בקול שופר דין גזל.

והראב"ד אויל לשיטתו והוא, דכמו בדין דלחי אע"ג דאין שיעור לעוביו, הואיל ויש שיעור לגבהו, לכן הוי דינו כדבר שיש בו ממש, ואסור לעשות אותו מעצי אשירה, לולי הטעם דלחי הוי משום היכר בעלמא, כן הדין גותן לתקיעת שופר, אעפ"י דבעלמא סתם קול הוי כדבר שאין בו ממש, ואין בו משום גזל, הכא שאני דיש לקול שופר שיעור, הלכך הוי כדבר שיש בו ממש, ולכן יש בו משום גזל, ולא הי' יוצא בשופר גזול, לולי הטעם שכתב בירושלמי דיוצא בשופר גזול, וטעמו של הירושלמי הוא, לפי דהיום תרועה יהי' לכם שכתב בתורה, "הלכם" קאי על היום תרועה ולא אשופר.

ואל תתמה על סברה קלישה כזו, שמדברי הה"מ למדתי זאת, שכתב בפ"ז מה' שבת וז"ל, ואיני צריך להשיב על דבריו (הראב"ד), אלא במה שהקשה לדברי רבינו מגובה הלחי, והתירוץ בזה הוא שיש נקודות, וקוים ושטחים, וכל זה לקוח "בדמיון", ואין מציאות "בפועל" לנקודה אלא בקו, והקו לא ימצא אלא בשטח, והשטח לא ימצא אלא בגולם, והגולם הוא שיש לו "שלשה רחקים", שהם ששה צדדים וזה מבואר, ולפיכך כל מה שיצטרך לרחקו שיעור, כקורה ושופר וכיוצא בה, אין עושין אותו מאשירה, לפי שהוא כמוכתת וחסרת השיעור, וכל מה שאין צריך לרחקו שיעור, אלא "לארכו" בלבד, הרי הוא כקוים ומותר בכל דבר עכ"ד, וסברתו וטעמו של הה"מ אפשר להיות ג"כ בנדון דידן, דהיינו בקול שופר, דאעפ"י שאין לרחקו שיעור, לפי שאינו אלא בגולם, אעפ"י כ' יש לארכו שיעור, והוא ג"כ בדמיון. אבל בשופר של עיר הנדחת כ"ע ס"ל דלא יצא בו דכתותי מוכתת שיעורי, ושיעור השופר הוא כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן כמבואר שם הלכה ה', וגם לעוביו יש שיעור כי א"א בכל שהוא כמובן.

תא חזי דהני תרי גברי רברבי פליגו בזה, הלוא הם הט"ז והמ"א, דהנה המחבר בסי' תקפ"ו ס"ב כתב וז"ל, הגזול שופר ותקע בו יצא, אפילו לא נתיאשו הבעלים ממנו, וכתב הט"ז ס"ק ב' ז"ל, הגזול שופר וכו', בירושלמי מה בין זה ללולב, בלולב כתיב ולקחתם לכם משלכם, ברם הכא כתיב יום תרועה יהי' לכם מ"מ, נראה פירושו דגבי לולב הלכם כתיב אצל לקיחה, משמע שהלקיחה תהי' משלכם, וכן בציצית כתיב ועשו להם, דרשינן העשוי' משלהם ולא גזול, משא"כ כאן כתיב יום תרועה יהי' לכם, סמוך לכם לתרועה ולא נזכר עשיית השופר כלל, שפירושו הוא שתרועה תהי' מ"מ לכם, יהי' מאיזה צד שיהי' בלא עשוי' כלל עכ"ד, משמע דהט"ז סובר דיוצאין בשופר גזול, מטעם הירושלמי, וזהו כשיטת הראב"ד.

תיקון עירובין במאנחעטען

וז"ל המ"א שם ס"ק ד', ותקע בו יצא. דאין בקול דין גזל עכ"ל. הרי
 דהמ"א אול בעקבות הרמב"ם. ולא נראה לו סברת הירושלמי שמביא הט"ז.
 והפרמ"ג רצה להשוות דעת הט"ז והמ"א. דשניהם ס"ל דאין גזל בקול
 ומסיק בצ"ע, אבל לפי מ"ש לעיל, דהט"ז והמ"א אולי בשיטת הרמב"ם
 והראב"ד אתי שפיר.

הטור ס"י תרצ"א כתב ז"ל, כתב בעל התרומות ז"ל שאם קרא במגילה
 גזולה יצא, וכתב הב"י ע"י, כתב בעה"ת שאם קרא במגילה גזולה יצא. נראה
 שלמד כן מדין שופר שנתבאר בס"י תקפ"ו, וכן כתב הרשב"א בהדיא בתשובה
 דיוצאין במגילה גזולה, כמו שיוצאין בשופר הגזול, דכאן וכאן בקול הוא
 יוצא. ואין גזל בקול עכ"ל.

והרמב"ם בה' מגילה לא הזכיר דין דמגילה גזולה כלל, ונלע"ד הטעם,
 משום דלא דמי קול דקריאת המגילה לקול שופר. לפי שקול השופר בא מן
 השופר עצמו והוי כקולו של שופר ממש, אבל קול דקריאת המגילה, אינה
 באה מן המגילה עצמה, אלא מן האדם הקורא בה. ע"כ לא דמי למצה גזולה
 ולולב ושופר וכיוצא בו, אלא הוי כגזול מזוזה או ספר או כוס לקידוש, והוי
 כגזול שאר חפצים, דאם הם בעיני חייב להחזירם, ואם לאו משלם דמיהם
 משום תקנת השבים. ומוכרח לחלק בין שופר גזול למגילה גזולה, דבאם לאו
 היאך יוצאין במגילה גזולה להראב"ד והט"ז, דכתבו הטעם דיוצאין בשופר
 גזול הוא לפי זה דהלכם קאי איום תרועה ולא אשופר, וטעם זה אין לומר
 במגילה, אבל חזרתי אחר הרבה מפורשים אשר ידי הכחה מגעת, ולא מצאתי
 לי חבר לדבר זה.

בחזור לענין הקודם, אם עשיית עירובי חצירות גופא מצוה הוא אם
 לא, ונראה להביא עוד רא"י לזה, מהרמב"ם פ"א מה' ברכות ה"ג שכתב, וכן
 כל המצות שהן מדברי סופרים, בין מצוה שהוא חובה מדבריהם, כגון מקרא
 מגילה והדלקת נר חנוכה, בין מצות שאינן חובה, כגון עירוב ונטילת ידים,
 מברך על הכל קודם לעשייתן עכ"ד.

הנה מש"כ הרמב"ם בין מצות שאינן של חובה, כגון עירוב ונטילת
 ידים, נלענ"ד שהוא כעין מש"כ הרמב"ם לעיל בפרק זה ה"ב וז"ל, יש מצות
 עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה, כגון תפילין וסוכה ולולב
 ושופר, ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש

תיקון עירובין במאנהעטען

טו

מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה, שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה, אלא אם רוצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה עכ"ל.

הרי דכתב הרמב"ם על מצות מזוזה ומעקה, דאינם של חובה מחמת עצמן, אבל אם יש לו בית שפיר חייב במזוזה ומעקה, הכי נמי בעירוב ונטילת ידים, אם אינו רוצה לאכול פת, או שדר במקום שאי אפשר לו להיכשל באיסור הוצאה וטלטול בשבת, כגון הדר בשדה או במדבר, או ישראל אחד הדר בכרך המוקף חומה שכולו עכו"ם וכיוצא בו, אינו חייב לדור בעיר עם שאר ישראל כדי לחייב את עצמו במצות עירוב, ואינו חייב לאכול פת כדי לחייב עצמו במצות נטילת ידים, אבל אם אוכל פת בלי נטילת ידים מיקרי עבריין, כן איתא סוטה (ז') כל האוכל לחם בלא נטילת ידים, כאלו בא על אשה זונה, כל המזלזל בנטילת ידים נעקר מן העולם עכ"ל, כמו כן הדר במקום שאפשר לו לבא לידי מכשול, באיסור הוצאה וטלטול בשבת, ואינו מתקן עירוב, שפיר קרוי עבריין וחוטא, ומצות מזוזה ומעקה ומצות נטילת ידים ועירוב, דין אחד להם לדעת הרמב"ם, וכמו שמצות מעקה הוא רק מניעת עבירה, שלא יפול הנופל ממנו והוא מצוה, כן התיקון עירובין שהוא ג"כ מניעת עבירה, שלא יבאו לידי מכשול באיסור הוצאה וטלטול נמי מצוה מיקרי.

ואפילו א"ת דיש חילוק בין מניעת עבירה שהוא מן התורה כגון מצות מעקה, למניעת עבירה שהוא מדרבנן דהיינו עירובי חצירות, יש לשאול אם כן הוא למה מנו אותה מ' מצות דרבנן, והרי היא ככל שאר גזירות שגזרו חכמים, שלא מנו אותם בין מצות דרבנן, וא"ת אפשר שלא יטלטל בהצר או בעיר ולא יצטרכו לע"ה, ומשו"ה לא הוי כשאר מצות דרבנן שחייב לקיימם דוקא, הרי ברכת הנהנין שאינו מחויב ליהנות ואעפ"כ מנו אותה בין ה' מצות, וא"ת ברכת הנהנין חייב לקיים, כגון אכילת מצה וסעודות שבת ויו"ט וכיוצא בו, הרי קיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו ולא הוי ברכת הנהנין, ואם נחלק בין הנאת אכילה לשאר הנאות, הלא ברכת הריח טוב, שוה הוא בזה לברכת אכילה, דהיינו לענין ז' מצות, ואנן ס"ל דריחא לאו מילתא הוא, וכל זה לפי השקלא וטריא, אבל להלכה הראיתי לדעת לעיל דהרמב"ם הוה ע"ה לנטילת ידים.

הקרוב נתנאל פ"ג דעירובין אות (ד') וז"ל, גם בפ"ו כתב (הרמב"ם) כל שמותר לערוב מותר להשתתף, וכל שאסור להשתתף בו אסור לערוב בו.

תיקון עירובין במאנהעטען

והיינו טעמא דס"ל להרמב"ם דשיתוף נמי מצוה היא מדכתב ופקדת נוך ולא תחטא, וז"ל בב"י סס"י שצ"ד, ובספר הפרדס המיוחס לרש"י ז"ל הלכות עירובין כתב, אבל מי שחביבים עליו מצות עירוב, יחדשו בכל שבת ושבת.

וברפ"ק דמס' הוריות אמרינן, דאפילו שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא שטעו בהא דמצוה לשמוע דברי חכמים, שהורו דמותר לאכול חלב או דם, אינו נקרא מזיד להיפטר מקרבן, אלא מיקרי שוגג לחייב בקרבן, ורבינו הננאל כתב וז"ל, אלא היכי משכחת לה, כגון ידיע דאסור וטעו במצוה לשמוע דברי חכמים, ואפילו אמרו על האסור מותר, כדכתיב על פי התורה וגו' עכ"ל, ואם לענין קרבן מהני הא דמצוה לשמוע דברי חכמים, עאכ"כ דמצוה לשמוע דברי החכם שלמה ע"ה לערב ע"ה שלא להיכשל באיסור הוצאה וטלטול.

ובפ"ג מהלכות הנוכת כתב הרמב"ם, ואעפ"י שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים מברך עלי' אק"ב וצונו, כדרך שמברך על "המגילה ועל העירוב" עכ"ל, ומדסקרן בסקירה אחת שמ"ג שלכולן דין אחד להם, וכן כתב הלח"מ רפ"א מה' עירובין ע"ש.

הרמב"ם פ"א מה"ע הט"ו, וכשמקבל העירוב מברך, אשר קדשנו במצותיו, וצונו על מצות עירוב.

בספר ברכי יוסף סי' שס"ג (ב) כתב אין חשש עבירה בתיקוני מבוואות ח"ו ואדרבא הזריו הרי זה משובה, ואיכא לאתמוה על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן, ואלמלא טרדת הגירסא דרך ת"ח הוא לתקן, ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה או מינות נזרקה בו, הרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' ל"ז עכ"ל, הרי שכתב בפירוש, ואלמלא טרדת הגירסא דרך ת"ח הוא לתקן, והוא תירוץ להתוספת שבת והחמד משה שאמרו דאם ה' מצוה בתיקוני עירובין לא היו נמנעו רבנן מלתקן, כי באמת מצוה הוא, אלא רבנן דעסקי בת"ת פטירין מצרכי העיר, והדבר מוטל על אנשי העיר יראי ה' להתעסק בדבר על פי הוראת ת"ח.

והמחצה"ש סס"י שס"ה כתב בשם תשובות פנים מאורות, שאם נשבר העירוב בשבת מותר לומר לעכו"ם, לעשות מלאכה דאורייתא לתקן העירוב. תשובות מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח כתב וז"ל, אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר, כדי להינצל מחילול שבת ח"ו.

תיקון עירובין כמאנהעמען

יו

תשובות נפש חי' סי' כ"ה ז"ל, ולדינה בעיר שרבו המתפורצים ונושאים משאות ביום השבת בפרהסיא, שחלילה דינם כמחללי שבת בפרהסיא כדאיתא בעירובין (ס"ט.), ע"כ צריכין אנחנו לגבב כל הקולות שאפשר להקל, ובתשובות ח"ס סי' פ"ט הביא שבעירו בק"ק פרעשבורג, הי' שם פירצה במקום אחד, באופן שאוסרת ע"פ הדין ולא אמר מידי, לאשר הדור פרוץ במלואו והי' קשה לפניו לתקן, ואם זה אמר הח"ס ז"ל בימים הראשונים אשר היו טובים מאלה, מה נאמר אנחנו בימים האלה עכ"ל.

ובסי' צ"ט כתב הח"ס שהדבר מוטל על הרבנים ות"ח שבעיר והם אחראין על זה, ועתידין ליתן דו"ח על דבר זה.

תשובות מים רבים סי' קמ"ה בשם מו"ה הר"ש אביה"ב ז"ל, כמה עמקו מחשבות רז"ל הרועים הקדמונים, להרים מכשול מבני עמינו למען ייטב להם, לטלטל הפציהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור.

ש"ע או"ח מרבינו בעל התניא סי' שס"ו סי' ח', מצוה לחזור אחר ע"ה כדי שלא יבואו לטלטל באיסור, וצריך לברך אקב"ו על מצות עירוב, כמו שצריך לברך על כל מצות של דבריהם.

פסחא זוטא כלל י"ג, ומה שיש גדולי ישראל שהחמירו עצמם מלטלטל אף במבואות המתוקנים בעירובין, דחוששין שמא נפסק העירוב וכדומה, ובשו"ת הר הכרמל כתב שראוי להעמיד ע"ז ממונים ת"ח שילכו בכל ע"ש לפקח על עסקי העירובין, ואם צריך תיקון מתקנים, וכן המנהג כמעט ברוב עיירות ישראל הי"ו וע' ת' אמרי אש רסי' כ'.

ת' שו"מ ממהדורא תנינא ח"א סי' פ"ט, והנה בענין עירוב שנפסק בשבת ותקנו ע"י עכו"ם או בכל עירוב שעושין (שמתקנין) ע"י עכו"ם, יש להסתפק אם יכולין הישראל לברך, וראיתי במחנה אפרים הלכות שלוחין סי' י"א שהאריך בזה דבפועל דידו כיד בעה"ב שייך שליחות לעכו"ם, והוה כאלו הישראל עשהו שליח ומברך עליו הישראל, וכן בטבל כלים ע"י עכו"ם יכול הישראל לברך עליו.

הכ"מ פכ"ד מה"ש הי' כתב ז"ל, כל הדברים שהם אסורים משום שבות וכו', כתב הר' אברהם בנו של רבינו בתשובה, דאע"ג דרבינו סתם ואמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, ולא חילק בין דבר מצוה לדבר הרשות, ואחר דמייתי לה בגמ' עירובין (ל"ד) גבי עירובי תחומין, וקיי"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה, ילפינן דרבינו לא שרי אלא

לדבר מצוה, ומ"ש דה"ה לאם הי' טרוד או נחפו, למד כן מדתנן שבת (ל"ד) ספק חשיכה מערבין עירובין חצירות ואין בהנחתן מצוה, אלא שנטרד ונחפו ולא הניח מבעוד יום עכ"ד, ולענ"ד הוכחתי מכל אילין רברוואתא דיש בהנחתן מצוה, ומצוה גוררת מצוה דהבאת שלום בין אדם לחבירו, דאיתא בירושלמי פ"ג ה"ב, א"ר יהושע מפני מה מערבין בחצירות, מפני דרכי שלום, מעשה באשה אחת שהיתה דבובה להבירתה ושלחה עירובה גבי ברה, נסתי' וגפתי' ונשקתי', אתא ואמר קומי אימה, אמרה הכין הוות רחמתי לי ולא הוינא ידעה, מתוך כך עשו שלום, הדא הוא דכתיב דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום, פני משה, וכל נתיבותי' היוצאים מדרכי' והן דברי סופרים שהן נתיבות לדרכי' גורמים שלום.

ואם ז' מצות דרבנן הם בעשה או בלאו, הנה במס' שבת (כ"ג) איתא מאי מברך אקב"ו להדליק נר של חנוכה, ותיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור, רב נחמי' אמר שאל אביך ויגדך וקניך ויאמרו לך, ע' עירובין (י"א) ברכות (י"ט).

והרמב"ם פ"א מה' ברכות ה"ג כתב, ותיכן צונו בתורה, שכתב בה אשר יאמרו לך תעשה וכו', משמע דס"ל להרמב"ם שהוא בעשה ע' הה"מ שם, ורבינו חננאל שם בשבת הקדים דברי רב נחמי' לדברי רב אויא, משמע ג"כ דסובר שהוא בעשה, וכן כתב הרא"ש ריש עירובין הלכה ד', דמה שמקדימין שם אמורא לחבירו, הוא משום שהלכה כמותו.

אבל מרש"י יומא (ע"ד) ד"ה ואליא דר"ע, משמע דס"ל שהוא בלאו שכתב וז"ל, ואי ס"ל לרש"ל דחצי שיעור אסור מדרבנן, היכי מוקי לה להא דתני חייב באוכל חצי שיעור, והרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תסור, וכן משמע מרש"י סוכה (מ"ד), שכתב, מנהג הנהיגו את העם ולא תקנו להם, ונפקא מינה דלא בעיא ברכה, דליכא למימר וצונו דאפילו בכלל לאו דלא תסור ליתא.

ואלו הם השבע מצות דרבנן לפ"ד הרמב"ם, החינוך והחרידים.

(א) מקרא מגילה, (ב) הדלקת נר של שבת, (ג) נר חנוכה, (ד) עירובי חצירות, (ה) נטילת ידים ע' פ"א מה' ברכות ה"ג, (ו) ברכת הנהנין ע' רפ"א מה' ברכות, (ז) קריאת תהלה ע' פ"ג מה' חנוכה ה"ו.

ויש עוד מצוה אחת מד"ס ותוא תעניות שגזרו ב"ד על הציבור על כל צרה ח"ו שלא תבוא, ע' פ"א מה' תענית ה"ה, ומה שלא הזכירו השאר מזה, אפשר משום שאין זמנה קבוע.

סימן ד'

יסוד היתר תיקון עירובין בעיר (באי) מאנהעטען ניו יארק יצ"ו

העיר (האי) מאנהעטען ניו-יארק יש לה מחיצות גבוהין עשרה טפחים שנעשו ע"י אדם, אלא שיש ב' או ג' מקומות רחבים יותר מעשר אמות שאין שם עתה חומה, ואפשר ה"י שם חומה אלא שנבלעה או נסתרה, והנהר אפשר לצרף לחומה, הנה הברכי יוסף הח"ס והרי"ם כתבו דאם יש ג' מחיצות שלימות, מותר לצרף הים או הנהר למחיצה רביעית, והרי"ם מתיר אפילו אם אין בעומקם עשרה טפחים, ותוץ לזה יש ג"כ גדר גבוה עשרה טפחים, המפסיק בין הנהר ובין העיר בכל אורך אותן מקומות, וכל המקום שבין הנהר והגדר יחשב לשיור כמבואר בס"י י"ג.

יסוד היתר תיקון עירובין בעיר (באי) מאנהעטען ניו-יארק, אשר עליו בניתי, הנה ראיתי כמה פעמים את שפת העיר (האי), דהיינו מחיצותי מבית ומחוץ, ומצאתי אשר יש לה בנין חומה בנוי סביב, והיא גבוהה יותר מעשרה טפחים, וג"כ עשוי בידי אדם ודינה כחצר של רבים, ואמרינן בגמ' עירובין (כ"ב:) חצר שהרבים נכנסין לה בזו ויוצאין לה בזו, רה"י לשבת ורה"י לטומאה, וכן פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והבאים אחריהם.

חזון איש ה"ע סי' מ"ד ס"ק ה', ועוד דהרי דעת הרמב"ן והריטב"א עירובין (כ"ב.) דאין חילוק בין מחיצות הנעשין ביד"א לנעשין ביד"ש, אלא כל שהעומד רואה עצמו תוך מחיצות, וא"כ אף מחיצות ביד"ש אינן מתבטלות היכי שהן מחיצות גמורות. ע' מש"כ סי' ט'.

מאירי (עירובין כ"ב:), חצר שהרבים נכנסין בה בזו ויוצאין בזו דרך פתחים או פרצות של עשר אמות, רה"י לשבת ואפי' היתה דרסתם נוחה להם, שם (כ'). בחצר אפילו פירצה זכ"ז אין רבים מבטלין מחיצות, עוד שם, ולדברי הכל מה שהוא רה"י גמורה אין בקיעת רבים מבטלתו.

והל המרדכי שם (ס"ב), ופסק ר"י דאותן יהודים יחידים הדורים בכרכים מוקפין חומה, שיש בהם מחיצות גמורות וכו', וא"כ הוי ל"י הכרך, כמו חצר של רבים, ופשיטא דחצר של רבים וישראל אחד דר שם אין צריך לשכור, דלא פליג בין חצר קטנה לגדולה עכ"ל.

המהרי"ל הלכות ע"ה וז"ל, אותן עירות שלנו המוקפות חומה ומחיצותיהן קיימין, נחשבין כחצירות של רבים, וראי' מיהודי הדר לבד

תיקון עירובין כמאנהעמען

בכרך "שהגאונים קראום הצירות", ת' מהרי"ט ה"א סי' צ"ד, ד"ה אלא כד, נראה עיקרו של דבר שהכשירה של עיר אינה כדין מבוי אלא כולה כחצר אחת הוא.

אבל ישנם עוד איזוה מקומות הרחבים יותר מעשר אמות, אשר אין שם בנין חומה, (ואפשר הי' גם שם בנין חומה, רק ברבות הימים נפרץ ונדוש ואינו ניכר) והנהר הוא חומתה.

המ"א סי' שס"ג ס"ק ל"א כתב ז"ל, ובקושטאנטינא אעפ"י שפריצה לים בכמה מקומות יותר מעשר אמות כסתום דמי עכ"ל, ובתשובות ח"ס סי' פ"ט כתב, דאם יש למבוי או לעיר שלש מחיצות, ושפת הים מצטרף למחיצה רביעית, או אין לחוש שמא יעלה הים שרטון, לפי שאם יעלה הים שרטון, ישארו שלש מחיצות שלימות שהן רשות היחיד מן התורה, לפיכך אין לגזור בכאן החשש דשרטון, וכן פסק הרי"ם בתשובותיו סי' ד', וכל זה אם יש רק שלש מחיצות ומחיצה רביעית חסרה כולה, אבל בנדון דידן שיש שלש מחיצות שלימות, ובמחיצה רביעית יש רק איזוה פריצה, ואינה פריצה במלואה וגם אינה פריצה לים אלא לנהר, ובנהר כולא עלמא אית להו דלא חיישינן לשרטון, עאכ"כ דלא חיישינן לשרטון והוי מחיצה גמורה, והוא רה"י אפילו מדרבנן כמו שאבאר לקמן בקונטרס זה.

ספר ברכי יוסף סי' שכ"ב (ב') כתב, עיר שמוקפת חומה משתי רוחות, וחצירות מקיפין אותה לרוח שלישית, והים מקיף לרוח רביעית, מהני שכירות הרשות עכ"ל, ומדכתב דמהני שכירות הרשות, משמע דהיא רה"י גמורה לכל דבר, ואינה חסירה אלא שכירות רשות ועירוב בפת ומותרת בטלטול.

חזון איש סי' מ"ג ס"ק ה', ונראה דכל שיש ג' מחיצות של עומד מרובה, לא אמרינן תו דאתי רבים ומבטלי מחיצתא, דג' מחיצות של עומד מרובה עדיף משם ד' מחיצות, ולא מצינו חילוק בין ג' מחיצות לד' לענין דאורייתא וכו', והא דפירצה יתר מ' אוסרת אינו אלא מדרבנן, ומדאורייתא אין כל פירצה אוסרת כל שעומד מרובה.

שם ס"ק ז', ויצא לנו מזה דבזה"י כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת, דכולן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והוא רה"י, וכיון שכן הן ניתרות בצוה"פ, ובמשנה ברורה סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעין, כל שהוא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים, ולהאמור ההיתר מחזור ומרוח לכרכים שלנו.

במקום אחד נעשה כמו רצפה גדולה שמתחלת משפת הנהר ונמשכת אל תוך הנהר, ועומדת על יתדות, ומשתמשת להעמיד שם קרונות, והוא גבוה מן המים יותר מ' טפחים, לענ"ד נראה דיש לדמות דבר זה, לבית העומד סמוך לרה"ר וגוזזטרא בולטת מן הכותל על רה"ר וחלון הבית פתוח להגוזזטרא, דהוי כל הגוזזטרא רה"י, כמו חורי רה"י דדינם כרה"י, והוא משנה עירובין (צ"ח:) ז"ו (גוזזטרא) שלפני חלון גותנין עליו ונטלין ממנו בשבת, פירש"י ז"ו שלפני חלון, בולט מן הכותל גבוה י' (מן הארץ) ורחב ד' גותנין עליו בני עלי' דרה"י הוא עכ"ל, והוא להלכה לכל הפוסקים ע' סי' שנ"ג.

או יש לדמות ענין זה לבית העומד סמוך לרה"ר וגגו בולט חוץ לכותלים על רה"ר, אם יש חלון פתוח מבית על הגג הוי כל הגג רה"י, ע' תוס' שם (פ"ט.) ד"ה במחיצות דמה טעם הוי כל הגג רה"י, אפילו אין מחיצות הבית נראין לעומד על הגג, לפי דע"י החלון נוח להשתמש על הגג, ונעשה כל הגג כחורי רה"י, וגם טעם זה כתב הרא"ש שם (צ"ב.), ומוסכם מכל הפוסקים ע' סי' שמ"ה סט"ז ושנ"ה, ובנדון דידן סדנא דארעא מהעיר והרצפה (עקסטענשאן) חד הוא, והוי כחורי רה"י, וזהו ממש דין דזיו הבולט או גג הבולט.

תא חזי עד היכן מגיע כחא דהתירא על גבי המים, שהמחבר ספר תיקון עירובין ה"ה הה"ג מוה"ר ארי' ליבש ז"ל איש הורוויץ אב"ד דק"ק קראקא, כתב בספרו בת' ד' בזה הלשון, מראה לדעת כי הגאון הצדיק הרי"ם זצ"ל, התיר בעיר ווארשא התיקון עירובין, על סמך הנהר בעת הקרישה, ואף שיש מקומות יותר מעשר אמות, אשר המים אינם עמוקים עשרה טפחים אצל השפה, וסמך עצמו על המהרי"ט וסיעתו, ולא חשש לומר דבעינן דוקא תל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות.

גוף השאלה שהציע השואל אודות הטלטול בעיר ווארשא, לפני הגאון הרי"ם זצ"ל, הלא תשובתו נדפסה בספרו שו"ת או"ח סי' ד', וז"ל השואל בקיצור אמרים, מה שנוהגין בעירנו ווארשא לטלטל בשבת, על סמך שהעיר מוקפת בג' רוחות מהקאב, (הוא חריץ ארוך) ואף שהצד הד' הוא נהר ווייקסעל, ויש מקומות יותר מעשר אמות, אשר אין שפת הנהר גבוה עשרה טפחים, אפילו אם תחשוב גם מה שמכוסה במים, ועיקר הסמך הוא על המהרי"ט הובא בקצרה סי' שס"ג ס"ק ל"א וכו', והשיב הגאון הרי"ם ז"ל וקיצר בלשונו וז"ל שם, על דבר הטלטול בעירנו ווארשא על סמך מחיצות הווייקסעל, איני יודע למה רום מעלתו מחפש אחר חומרות, בדבר שהעיד המהרי"ט

שנהגו היתר עפ"י זקנים ואחריו כנה"ג תלמידו, והגאון החסיד שר"ת דבר שמואל סי' ק"ן שיבח הרבה המתירין, כי באמת הוא להרים מכשול עכ"ל, הרי שדחה הרי"ם ז"ל חששת השואל מדברי המ"א, שמצריך בנהר תל המתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, והוא כי כדאי הם הגאונים עמודי עולם שהתירו הלכה למעשה, וסמכו על הנהר משום מחיצה, אף שאינו מתלקט י' מתוך ד', ואח"כ הולך ומבאר להחליט, שיש לסמוך בזה אף בשעת הקרישה כדברי אבהו"ז וסיעתו, ולא חש לקושית השואל עכ"ל.

ומה נענה אגן אבתר"י, אחרי אשר עירנו (אי) מאנהעטען ניריארק, יש לה חומת ברזל סביב מחיצות גבוהות יותר מעשרה טפחים, וגם מחיצות ע"י גוד אסיק, ואותן הפרצות שהוכרתי לעיל, יש להם כמה ספיקות להקל, יש שם מתלקט י' מתוך ד', גם קרוב לודאי שהי' שם מחיצה בתוך המים כמש"ל, ונפרצה לנהר ולא לים, ואפילו בים עצמו הרי"ף והרמב"ם ודעמם גורסין בגמרא עירובין (ח.י.) לא חיישינן לשרטון, ורש"י והרא"ש ודעמם גורסין חיישינן לשרטון, והוי פלוגתא דרבוואתא וחשיבה כספיקא.

ונוסף על כל אלה יש עוד טעם להיתר, כי נמצא בכל אורך אותו השטח שנמצאים שם המקומות שדברנו, גדר גבוה י' טפחים המפסיק בין הנהר ובין העיר, ואותו המקום שבין הנהר והגדר נחשוב לשיוור שצריכין לשייר בעיר כמבואר בסי' י"ג.

ופשיטא לן דבנדון עיר (אי) מאנהעטען אין צריכין לדלתות כלל, ואפילו לדלתות הראויות לינעול, לפי שדלתות אינן נצרכין אלא ברה"ר כדי לבטל ממנו תורת רה"ר, אבל כל שיש לו ד' מחיצות, אפילו יש שם פרצות הרבה, ואפילו בפרוץ מרובה על העומד ניתר בצוה"פ, ולהרמב"ם כי אם בפרוץ כעומד, וצוה"פ משוי לי' רה"י גם לטלטל בכלו ע"י ע"ת, ואין שום רבים בעולם מבטלין אותן מחיצות, ואפילו כמה ס"ר כדאמרינן עירובין (כ"ב:) חצר "שהרבים" נכנסין לה בוז ויוצאין בוז רה"ר לטומאה ורה"י לשבת, וכן אמרו שם (כ"ב.) בפסי ביראות, ר"י אומר אם הי' דרך רשות הרבים מפסקתן יסלקנה לצדדין ותכמים אומרים אינו צריך, והוא הלכה פסוקא באין חולק.

ע"כ חייבים אנחנו לקיים דברי חז"ל, "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה", ואין לנו להרהר על המעות אשר לא יכלו, או לא תקנו הראשונים, ובפרט שרבים נכשלין באיסור הוצאה וטלטול, ויש אפשרות להצילם מאיסור זה, צריכים אנו לזרז בנריות יתירה, וזכות הגאונים והצדיקים זצ"ל אשר בארץ החיים המה, יגן בעדינו ויצילינו משגיאות, ויגתינו במעגלי צדק א"ס.

סימן ה'

בענין הח"י גשרים

כל הח"י גשרים יש להם תיקון, מהם בצוה"פ וגם סובבים או מתגבהין, ומהם רק בצוה"פ לבד. מה שא"א לנעול אלא ע"י כח עלעקטרי, וזה א"א לעשות בשבת אלא ע"י א"י מיקרי שפיר ראוי לינעול. ראוי לדעת (א) אם פרצות העיר (האי) מאנהעטען ניריארק (היינו הגשרים) ניתרין בצוה"פ, (ב) צוה"פ העומד מאליו, (ג) צוה"פ שהמשקוף עשוי עגול כקשת ועוד שאר שינויים במשקוף, (ד) עמודים או חוטי ברזל קבועים בחלל צוה"פ, (ה) צוה"פ הרחוק שלשה טפחים מן הכותל (ו) אם יש שיעור לרוחב או לעובי המזוזות והמשקוף.

כל הח"י גשרים אשר סביב העיר (האי) מאנהעטען ניריארק יש להם צורת הפתח, ומאותן הח"י גשרים ישנם איזה גשרים שנקראים (סווינג), שסובבים ונפתחים בעת שעוברים שם הספינות, ואותן גשרים יש להם דרך בשני צדיהם לעבור דרך שם ברגל, והם כאמה רחב ואפשר מעט יותר, וגם יש להם צורת הפתח לעצמן (דהיינו חוץ מצוה"פ הגדול שיש על הגשר באמצע), ועל אותן צוה"פ הקטנים שבב' צידי הגשרים יש להסתפק אם נדונים כצוה"פ כהלכתו אם לאו, ע"כ אמרתי לו יהי' שאין להם צוה"פ כלל, ראשית הרי דינם כפירצה פחותא מעשר אמות שדינה כפתח, וגם נעשו מתחילה לכך, ויפה כוחם מסתם פירצה כסברת הב"ח והט"ו רס"י שס"ה, והשנית אותן הגשרים (סווינג) לפי שסובבים ונפתחים, דינם כדלתות הראויות לנעול אשר חזק כחם מצוה"פ, לפי שבמקום דצוה"פ לא מהני, דלתות הראויות לנעול מהני, כן משמע מהשע"ת סי' שס"ג סי"ב בשם אוהל יעקב.

תשובות אמרי יושר סי' ב' כתב, אמנם בנדון שאלתו שהגשרים אינם קבועים, ועומדים לפרקן בכל יום בעת שהספינות עוברין, שאי אפשר להם לעבור תחת הגשר, ובעת שמסלקין הגשר הדר נראה מחיצות גידודי הנגה, אשר מלפנים היו מכוסים בגשר, וכן אין שום דריסת הרגל על הגידודים, שפיר חזי עיני כ"ת דברי שעה"ת סי' שס"ג בשם אהל יעקב דמתיר, שאין הגשרים ההם קרואים פירצה ומדמה לה לדלת הראוי' לנעול, והכי נמי להיפך דראוי' לפרקה וכו', כ"ת כתב בשם הגה"ק מסאכאטשוב (אבני נזר) ראוי' דזה לא מיקרי ביטול, מתוס' (ב"ב י"ט) שהקשו בהא דפקקו את המאור בטפיח הא לא מבטלין לי', דאין לומר דמיירי בביטול דאם כן הוי לי' בונה בשבת, ודילמא מיירי שלא בטלו שם, רק שפקקו על מנת להוציאו כשיצטרך, ולהחזיר ולהכניס שיהי' עתיד לפתוח ולסתום, דלענין שבת בכה"ג שרי כמבואר בסי'

תיקון עירובין במאנחעטען

שי"ג. וע"כ דבכה"ג לאו ביטול הוא ואין האהל מתבטל ע"י זה, והכי נמי בנדון דידן והוא רא"י נכונה.

ולענ"ד נראה רא"י לדבריו מפ"ג דכלים מ"ג. מגופת חבית אינה חיבור, וכתב התוסיו"ט, מגופה כסוי פי חבית, ואעפ"י שמדבקין אותה בטיט לא חשיב אחד הר"ש עכ"ל, ורש"י ז"ל מפרש הטעם יותר, וז"ל שבת (מ"ה), מגופה אינה מן החבית עצמו, ואף על פי שדבוקה בו אינו חשוב חיבור שהרי לינטל עומדת, אבל הבגד כשנארג כולו חיבור.

רבינו בעל התניא בש"ע שלו סי' שע"ב כתב, דאם נתן נסר על החריץ ארכו יותר מעשר אמות מערבין אחד, לפי שפרוץ יותר מעשר ע"י הנסר שנתן על החריץ וכו', והוא שאין דעתו ליטל הנסר מכאן לאחור זמן, שכל שאין מבטלין כאן "לעולם" אינו מבטל מחיצה עכ"ל בשנוי מעט.

והשלטי הגבורים בשם ריא"ז ר"פ חלון כתב, וכן שתי גוזזטראות שהיו בשתי צידי ה"ד זו כנגד זו, ויש אויר ארבעה טפחים ביניהם זו מזו, שראויים לעבור מזו לזו דרך הנסר הרי הוא כפתח, רצו מערבין אחד רצו מערבין שנים, ונראה בעיני שצריך שיהי' הנסר קבוע, שלא יהי' ראוי ליטל משם בשבת כמבואר בקונטרס הראיות, בספר בנין יהושע יש העתקה מכ"י הגאון מהרש"ק מבראד וז"ל, בענין אם יש לחוש על שאינן ראיות לנעול בשבת ע"י השראפין מכח חילול שבת, זה אינו חשש כלל, דאטו אנן בעינן שיהיו ראיות לנעול בכל לילה ולילה זה אינו, אלא סגי בראיות לנעול אפילו רק בשאר לילות בחול, ולא בעינן שיהיו ראיות לנעול בכל לילה ולילה, ועוד כיון דבאמת ראיות לנעול, רק מכח איסור שבת אינן ראיות, זה נחשב שפיר לראיות לנעול, כמ"ש בתוס' פ"ג דסוכה בסוגיא דעבר ומעטן דכשר, דמה שבידו למעטן אף דהוי דרך איסור, מ"מ נחשב ולא נדחה יעו"ש, א"כ מוכח מזה דזה נחשב ראוי מה שבידו לעשות, אף דהוי דרך איסור.

וז"ל הראב"ד פי"ז מה"ש הי"ב, והרי אם עשה לאשירה סולם בין שתי חצירות מערבין אחר, דכל שאיסור דבר אחר גרם לו מותר, והכי איתא פרק חלון עכ"ד.

ובתוספתא פ"ג דשבת איתא, התורם והמעשר בשבת בין בשוגג בין במזיד מעשרותיו מעשר, המטביל כלים בשבת בין בשוגג בין במזיד עלו ידי טבילה הרי אע"ג דעבר על שבות אהני מעשיו, ה"נ אם עבר על איסור טלטול וסילק הגשר בידיים, או עבר על איסור שבות וצוה לעכו"ם וסילק הגשר ע"י כח החשמל אהני מעשיו, ומיקרי פתח הראוי לנעול.

תיקון עירובין במאנהעטען

ע' תשובות אבני נזר סי' רס"ו, בנדון דלתות שאי אפשר לנעול מטעם הממשלה, דשקיל וטרי שם בזה הענין, ומסיק הלכה למעשה בזה הלשון, על כן הדבר פשיט וברור דחשוב ראוי לנעול ע"ש.

ואחר העיון ודו"ח עם הה"ג צ. אייזענשטאט והה"ג ר. זילבער, הוברר הדבר שגם הצוה"פ שבצדדין הם כתיקונן כמו שאבאר לקמן.

נסתפקתי בזמנים האלה שיש שעון שיכולין להעריכו בע"ש שתפתח הגשר ביום ש"ק בכל עת שירצו, אם מיקרי עי"ז ראוי לנעול.

ראוי לדעת:

- (א) אם פרצות העיר (האי) מאנהעטען ניריארק ניתרין בצוה"פ.
- (ב) צוה"פ העומד מאליו.
- (ג) צוה"פ שהמשקוף עשוי עגול כקשת, ועוד שאר שינוים.
- (ד) עמודים או חוטים קבועים בחלל צוה"פ.
- (ה) צוה"פ הרחוק שלשה טפחים מן הכותל.
- (ו) אם יש שיעור לרוחב או לעובי המזוזות והמשקוף.

(א) אם פרצות העיר (האי) מאנהעטען ניריארק

(היינו הגשרים) ניתרין בצוה"פ.

העיר (האי) מאנהעטען נהר מקיף אותה מכל סביבותי ודינה כתל המתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות. שבת (ק'). אמר רב יהודא אמר רב תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, וזרק ונח על גביו חיוב, ולא נתנו חכמים שיעור מוגבל לאורך ולרחב התל, אלא כמה שיהי' דינו כרה"י, כמבואר בסי' ט'.

הרמב"ם פי"ד מה"ש הט"ו, תל המתלקט גובה עשרה מתוך ארבע אמות הרי הוא רה"י, ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חיוב, והרי"ף והרא"ש השמיטו הלכה זו, אבל הבה"ג לר"י גאון בהלכות שבת והטור והב"י וכל האחרונים הביאו דין זה, וז"ל הט"ז סי' שס"ג ס"ק כ' אכן אם יש על הנהר ביבשה מקום מדרון, נחשב אותו מדרון במקום מחיצה, והיינו אם יש במקום ההוא גבוה י' במשך ד' (והיינו תל), מ"א שם ס"ק ל"ט, ואם כל העיר מוקפת תל ואח"כ בנו בה בתים אסור כמ"ש סי' שנ"ח, מחצה"ש דלא הוי מוקף לדירה עכ"ל, והוא רה"י וחסירה תיקון מעט לעשותה מוקפת לדירה, ולענ"ד נראה דאין חילוק אם העיר עומדת על התל או התל מקיף אותה. פרמ"ג סי' שס"ג

תיקון עירובין במאנהעטען

מ"ז ס"ק כ', ודע דנהר או תל המקיף סביב לעיר הזה כרפף יותר מבית סאתים עמ"א אות ל"ח, אלא שיש לומר שיש גשרים רחבים יותר מי' אמות בטל המחיצה סביב העיר, ואח"כ שעשה "צוה"פ" במקום הגשר כבסי' שנ"ח הוה מוקף לדירה עכ"ל, ודי בצוה"פ לבד. בה"ג פרק הדר, ואי אית לה למתא שורא (חומה), אי נמי הודרין לה נהרייתא, אי נמי יתבא על תילא דמידליא עשרה טפחים, זה הוא עירובה ולא צריכא אלא עירובי הצירות עכ"ל, ומסתמא יש להעיר היושבת על התל או מקיפין אותה נהר, דרכים שנכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה, ולא מצריך להו דלתות, מדכתב דאין צריכין אלא ע"ה משמע שדי בכך.

החזון איש ה"ע סי' מ"ג ס"ק ד', ולפ"ז כל תל המתלקט י' מתוך ד' אע"ג דרה"ר עוברת עליו לא נתבטלו המחיצות, והוי ע"ג רה"ר מה"ת כל שיש לו "ג" מחיצות כאלו", ומתקן רוח ד' "בצוה"פ" ומטלטל בתוכו עכ"ד, ומכש"כ בנדרון (אי) מאנהעטען שיש לה ד' מחיצות.

ונראה לענ"ד ראי' לדבריו ממה שכתב הכסף משנה פי"ד מה"ש הלכה ה' וז"ל, ונראה דה"ה נמי אם יש לה (למדינה) כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זכ"ז, דכל שאינו מפולש משער לשער לאו רה"ר הוא וכו', ומה"ט נ"ל עוד דלא מצרכינן דלתותי' נעולות בלילה, אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני רה"ר, אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י גמור עכ"ל, ופשיטא לן דברה"י גמור די לתקן הפירצה בצוה"פ אעפ"י שפרוצה לרה"ר כמו שאיתא בריש עירובין והרחב מעשר אמות ימעט ואם יש לו צוה"פ אינו צריך למעט, והמבוי פתוח הוא לרה"ר, וגם הרבים הבוקעין בין הפתחים אינם מבטלין המחיצות, כמו בדרך הרבים שבין הפסין לרבנן דפסק ר' אלעזר כוותיהו, וכן פסק הר"ף הרמב"ם והרא"ש והמרדכי והבאים אחריהם, דחצר "שהרבים" בוקעין בה ונכנסין בזה ויוצאין בזה הרי הוא רה"י גמורה, ובסי' ד' הבאתי כמה מרבותינו ז"ל שכתבו דאפילו עיר גדולה, אם יש לה מחיצות דינה כחצר של רבים.

הרמב"ם פי"ז מה"ש הלכה ל"ג, הזורק לבין הפסין חייב וכו' ואפילו היו "רבים בוקעין" ועוברין בין הפסין לא בטלו המחיצות והרי הן כחצירות שהרבים בוקעין בהן והזורק לתוכן חייב עכ"ל, כונתו כמו חצירות שהן פרוצין מד' רוחות בפירצה פחות מעשר, או ביותר מעשר ובצוה"פ בעומד מרובה לדעתו, אין כל הרבים שבעולם מבטלין המחיצות, כמו כן אין כל הרבים שבעולם מבטלין מחיצות הפסין והרי הוא רה"י גמורה.

ובמס' שבת (ו') איתא, חצירות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין, רש"י חצירות של רבים, שפתוחין לחצר בתים רבים וחצר פתוחה לרה"ר, ובני הבתים יוצאים דרך החצר לרה"ר עכ"ל, הרי חצר או מבוי הפתוחין לרה"ר ביותר מעשר אמות נותרין בצוה"פ.

ספר הרקח הלכות שבת ה' קע"ב, דרך רה"ר המפסקת בין המבואות, יעשה "צוה"פ" משני צדדין בקנים או בחבלים, ומותרים כל בני המבואות שבתוך אותם פתחים של קנים לטלטל איש לחבירו.

בה"ג ה"ש, ולא מיבעיא דרך רשות הרבים דאורך מלכא הוא, ואסור לטלטל בגווה ארבע אמות היכי דליכא עירוב עכ"ל, והאי עירוב דכתב בהה"ג כוונתו צוה"פ, לפי שכתב בפרק הדר וז"ל, וצריכא מתא למיעבד לה עירוב הדר תודריינא בחבלים או בצורת הפסח עכ"ל, בספר הפרדס המיוחס לרש"י הלכות עירובין כתב, וכן כל המדינה ימעט פתחי' בקנים ובחבלים ויעשה כעין צורת פתח ומותרים בעירוב ע"כ, ולענין סמכו על פסקא דא כל הפוסקים והתשובות, שהתירו לעשות צוה"פ על דרך המלך הרחב ט"ז אמות או יותר.

ומה שאמרו עירובין (כ"ב.) אמר רבב"ח א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותי' ננעלות בלילה חייבין עלי' משום רה"ר, משמע דאינה ניתרת בצוה"פ, ירושלים שאני דהיו רחובותי' מכוונים ומפולשין משער לשער זה כנגד זה ברחב ט"ז אמה, והוי לה רק שתי מחיצות, ובשתי מחיצות לרבנן רה"ר הוא, ולדעת התוס' שם הוא רק כרמלית, אבל עיר המוקפת ד' מחיצות או אפילו ג' מחיצות הרי היא רה"י, ופרצותי' ניתרין בצוה"פ אם הם יותר מי', ואם הם רק י' אינו צריך כלום, לפי שפירצה י' דינה כפתח.

או"ז פרק עושין פסין, כי ירושלים רה"ר שלה מכוון משער לשער, ויש בה דריסת ששים רבוא, ורחב שש עשרי אמה, ואילמלא שנועל דלתותי' בכל לילה חייבין עלי' משום רה"ר, אבל געילת דלת משוי לה כחצר של רבים עכ"ל, וכן כתבו כל מפרשי הש"ס, הרי דמשו"ה הי' לה לירושלים דין רה"ר, בלי דלתות ננעלות בכל לילה, לפי שהיתה רה"ר שלה מכוון משער שער, ומפולש זה כנגד זה, ובלי דלתות אין לה כי אם שתי מחיצות, ובסי' י"ב כתבתי בשם הג"א בשם או"ז, דפסקו דבשתי מחיצות הוי רה"י כר"י, והקשתי איך הניחו רבנן דמצרכי שלש מחיצות ופסקו כר"י, ואמרת לתרין דהג"א בשם או"ז מיירי בשתי מחיצות ובגיפופין, והוי כשם ד' מחיצות,

ונראה לע"ד לתרץ דאיתא עירובין (י"א), נעץ ד' קונדסין ומתח זמורה עליהם כשם שהוא מחיצה לענין כלאים כך הוא מחיצה לענין שבת, אבל לענין סוכה לא אמרינן כן, והכי אמרו סוכה (ד:), נעץ ד' קונדסין בארץ וסיכך עליהם וכו' וחכמים אוסרים עד שיהיו שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפה, הרי דלא אמרינן גבי מחיצות דסוכה גוד אסיק גוד אחית פי תקרה וצוה"פ, לפי שאינם מחיצות ממש אלא מחיצות ע"י רואין, כן הוא הלכה למשה מסיני לענין כלאים ושבת דוקא, אבל לענין סוכה בעינן מחיצות מעליות, הלכך גרוע הוא צוה"פ אצל סוכה, ואם יש עוד ריעותא דהיינו שלא נעשה לכך טוב להתמיר משא"כ בכלאים ושבת.

עוד נראה לתרץ דאם נעץ ד' קונדסין בארץ וסיכך על גבן ואח"כ עשו הדפנות פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, וצוה"פ העומד מאליו הוי כמי שאינו, ואם סיכך עליו ואח"כ סמך עליו לשם מחיצה הוי כמו תעשה ולא מן העשוי, וכמו בלחי העומד מאליו ולא סמכו עליו מע"ש דלא הוי לחי לכו"ע, נמצא דהסמיכה שסמכו עליו מע"ש מחשבו בלחי ה"ג מה שסומך על צוה"פ לשם דופן סוכה מחשבו לצוה"פ, ואז הוי תעשה ולא מן העשוי, וז"ל הפמ"ג סי' שס"ג א"א ס"ק ט', דכל שנראה מכוונתם שלא לסמוך עליו לא הוי לחי, ובצוה"פ כה"ג שלא טלטלו בו בשבת אחד צ"ע אי הוי צוה"פ להתיר בשבת הבאה עכ"ל, ואם כן כתב הפמ"ג בצוה"פ לענין שבת מכש"כ לענין סוכה.

ומצאתי און לי בספר חזון איש ה"ע לקוטים סי' ג' וז"ל: ובאמת משכ"ל בתקרה ישרה ע"פ כל אכסדרה ואין כאן קנה עליון, אלא אף אם הניח עמודים ע"ג ד' יתדות וכיסה בנסרים ע"ג העמודים וכפירש"י עירובין (ד), ויש כאן צוה"פ גמורה, מ"מ לא חשיבה צוה"פ משום דלחיווק תקרה עבידי, וכדאמרו מנחות (ל"ג), ולא היה בדעתו להשתמש בצוה"פ בשביל לטלטל בשבת, אלא באקראי הוא רוצה לטלטל, ובוה עדיין לא חייל עלי' שם צוה"פ.

עוד יש לי לתרץ דכתב הגר"א סי' תר"ל דגמרא דידן פליגי על הירושלמי, וכתב הרי"ף סוף עירובין וז"ל: דכיון דסוגיין דגמרא דילן להתירא, לא איכפת לן במאי דאסרו בגמרא דבני מערבא, דעל גמרא דילן סמכינן דבתרא הוא ואינהו הוו בקיעי בגמרא דבני מערבא, ואי לאו דקים להו דהאי מימרא דבני מערבא לאו דסמכא הוא לא קשרי ליה אינהו ע"כ, ולענ"ד הוכחתי לקמן דלא פליגי.

תיקון עירובין במאנהעמען

ואחר כל השקלא וטריא בדברי המ"א, צ"ע למה הביא המ"א חומרת הירושלמי בהלכות סוכה דוקא ולא הזכיר בהלכות שבת מזה, ואיפכא מסתברא לן שבהלכות עירובין כתב המ"א מפורש דצות"פ העומד מאליו כשר, וז"ל המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, ונ"ל דאי איכא עמוד בכותל בולט נדון משום קנה (לצוה"פ), דלא גרע מלחי בסי"א עכ"ל, ושם מיירי בענין להי העומד מאליו, ועיקר צוה"פ הם הקנים שבצדדין כמש"כ הט"ו בסי' הנ"ל ס"ק י"ט, ולא מצינן דפליג המ"א בזה.

ונראה דכוונתו הוא לפי דאיתא בירושלמי גופא דלענין שבת צוה"פ העומד מאליו כשר, וז"ל הירושלמי פ"ק דעירובין הלכה ט': א"ר אבא בר ממל טטרפלויות שבכרמים (שבכרכים) אסור לטלטל תחתיהן, מפני שהן סוף תקרה ואין סוף תקרה מציל, משום פיאה, א"ר פנחס אתא עובדא קומי ר' ירמי' בארבעה עמודים ועליהן ארבע פצמליות והתיר לטלטל משום פיאה, פני משה, טטרפלויות שבכרמים והן הגוזזטראות היוצאין מכותלי הבתים, אסור לטלטל תחתיהן מפני שהן סוף תקרה, ואין סוף תקרה מציל משום פיאה, בתמי' דנחי דלא געשו לשם קורה הא מיהת ליהני משום צורת הפתח כשמגיעין סוף תקרה של זה לסוף תקרה של זה, וכדאמר ר' פנחס אתא עובדא וכו', בד' עמודים ועליהן ד' פוסטליאות כמו פסי קורה, והתיר לטלטל תחתיהן משום צורת פתח, או משום פיאות התקרה דאמרינן פי תקרה יורד וסותם וה"נ כן.

זהו לפי פירושו של קרבן העדה בסוף מימרא זו אשר סוגיית הירושלמי מסייעתו דאמרו שם פ"ב ה"א, הכותל והאילן והאישות קנים נדונים משום דיומד, עלו מאליהן מטלטלין בהן עד בית סאתיים, ואם עשאן ביד מותר אפילו יש ביניהם יותר מבית סאתיים, כך פירש הקרבן העדה, וצוה"פ הוי מחיצה יותר מדיומדין בין לענין שבת בין לענין כלאים.

מאירי עירובין (ט"ו), ז"ל, וכן בענין פסי ביראות אמרו שאם היה שם אילן או גדר או מחיצת קנים פחות מג' טפחים נדון משום דיומד, אע"פ שלא נעשות לכך, וגם מפירש"י סוכה (י"ט), משמע דחמור מחיצות לענין סוכה ממחיצות לענין שבת.

שוב ראיתי בספר שפת אמת על מס' עירובין (י"א), ז"ל: וגם י"ל נמי בלחי העומד מאליו דגם לדידן דקיי"ל כאביי דמהני, מ"מ צריך להיות סומך עליו מאתמול, וצוה"פ דהוא מחיצה גמורה י"ל דמהני גם בלא סומך עליו ומש"כ המ"א סי' תר"ל ס"ק ב' בשם הירושלמי דאם לא נעשה לשום

סכך לא מהני צוה"פ, היינו היכא שאין הקנה שלמעלה נוגע בקנים שמן הצדדין, דאם געשעה לכך אין צריך ליגע וכמ"ש הפמ"ג עכ"ל. וקשה להבין למה לא הזכיר השפת אמת הירושלמי הנ"ל, דמחלק בין צוה"פ לענין שבת ובין צוה"פ לענין סוכה. וכן קשה להבין דברי הת' מהרש"ם ח"ב, שמביא המ"א בשם הירושלמי, והשואל שם רוצה להביא ראיה לדברי המ"א מסוכה (י"ט), והוא רצה לחלק בין צוה"פ לגוד אחית, דבצוה"פ מותר עומד מאליו והשמיט הירושלמי הנ"ל.

והט"ז סי' שס"ג ס"ק י"ט כתב מפורש דצוה"פ העומד מאליו מותר וז"ל: באם תחת החבל בכותל יוצאים חופופים עד י' טפחים סמוך לקרקע, שפיר יש לסמוך עליהם מערב שבת במקום קנים של לחי עכ"ל. ועיקר צוה"פ הם הקנים שבצדדין להט"ז כמש"כ לעיל מזה וז"ל: דעיקר צוה"פ מכה הקנים שלמטה הוא וכ"מ בגמרא מדאמרין דאין הקנה שלמעלה צריך ליגע בקנים.

תשובת שואל ומשיב מהד"ק ח"ב סי' פ"ח בשם תשובת שבות יעקב כתב דצוה"פ הנעשה מאליו מועיל, וגם כתב שם דטלגרף הוה מחיצה גמורה, וגם בתשו' בית אפרים סס"י כ"ו מכשיר צוה"פ העומד מאליו.

תשו' אבני נזר סי' רצ"א, על דבר ספק שבזוית אחד מהטלגרף עמוד אחד עומד בתוך החצר וכו', והנה מדפשיטא ליה דצוה"פ בעי היכר, לדידי לא נראה כן, דלא מצינו ענין היכר אלא היכא שיש מחיצות מדאורייתא, רק מדרבנן בעי היכר דהיינו בשלש מחיצות, משא"כ בצוה"פ שמועיל בכל הד' מחיצות, משום שהפתח הוא כמחיצה ויש כאן ד' מחיצות ע"ש, משמע מדבריו שהטלגרף מצטרף לצוה"פ.

משנה ברורה סי' שס"ב ס"ק נ"ג ז"ל: אם יכול לסמוך על הטלגרף במקום צוה"פ עיין בתשו' מאמר מרדכי סי' ל"א ובתשו' בית שלמה ח"א סי' מ"א וסי' מ"ו ובתשו' שו"מ מהד"ק חלק ב' סי' פ"ו ופ"ח עכ"ד. משמע דגם הוא מסכים לדבריהם.

ספר חנון איש הע"ע סי' י"ג ס"ק א' וז"ל: ולדידן אין נפקותא בזה דקיי"ל לחי העומד מאליו הוי מחיצה, ואף בצוה"פ דלא גרע מלחי למ"ד משום מחיצה וכמש"כ הגר"א, ושם בליקוטים סי' ג' ס"ק ה' מתיר ג"כ צוה"פ העומד מאליו, ושם ד"ה מן המאור מכשיר צוה"פ על הטלגרף וכתב דחייב עליו אפילו במוזוזה אם היתה משתמרת או לא הי' בו שותפות עכו"ם, ובסי'

תיקון עירובין במאנחעטען

ו' ס"ק כ"ה כתב וכש"כ צוה"פ שהוא משום מחיצה ואין צריך כלל הכירא שבא להתיר, דנראה דאין צריך לסמוך בע"ש בצוה"פ עכ"ל. ובתשו' רע"א סי' ל"ג מתיר פס העומד מאליו, ונראה דכש"כ בצוה"פ.

בת' בית אב ח"א סי' ס' יש שו"ט אם מותר לומר לעכו"ם בשבת לתקן הצוה"פ, אם הוא מלאכה דאורייתא, דהיינו בונה, דצוה"פ מחיצה גמורה הוא מה"ת, וכתב ולע"ד נראה דמה שהוא עושה הצוה"פ, אינו משום שליחות, דאין שליחות לעכו"ם, ומצדו לא עשה כלום דאינו מחויב בדבר והוי כמחיצה שנעשתה מאליי.

ובענין פצומו דעשויוין לחיזוק התקרה בעלמא, דאמרינן מנחות (ל"ג.) דפצימי דעבידי לחיזוק התקרה לא חשיבי פצימי (מנווות). בת' החזון איש ה"ע ליקוטים סי' ג' וז"ל: היינו דלא ניתא לי' כלל בסתימת הכולל אלא העמודים משתמשין לחיזוק תקרה, אבל זה שניתא לי' בסתימתו, ממילא הפרוץ שם פתח עליו ומקצת הסתום שבצדי הפירצה נחשבים לפצומו הפתח עכ"ל, ולקמן הוכחתי מן הגמ' יומא (י"א.) דאם הוא דרך ליכנס למקום דירורין הרי הם כפתח להתחייב במוזהה והה"ד לשבת.

ראיתי בספרים שמקשינן, דאיתא עירובין (י"ד.) קורה שאמרו צריכה שתהא בריאה לקבל ארוח, ומעמידי קורה אינן צריכין שיהיו בריאין לקבל קורה וארוח, ורב חסדא אמר אחד זה ואחד זה צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וארוח, וכתב ר"י שעל הרי"ף, אבל מעמידי קורה, כלומר אם סמך הקורה על גבי יתדות (עמודים) נעוצין בקרקע וכי' עכ"ל, והקשו למה צריכין במעמידי קורה שיהיו חזקים לקבל קורה וארוח, והלא היתדות והקורה הוי כצוה"פ, וקנים של צוה"פ די בכל שהוא ואפילו אם הם מסיד טחוי כמש"כ הט"ז סי' שס"ג סק"ד.

וכן מ"ש שם (צ"י), אכסדרה בבקעה רב אמר מותר לטלטל בכולה, אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ופירש"י, ואכסדרה זו פרוצה מד' רוחותי ועומד קירוי' על ד' יתדות ונותן ד' קורות מיתד ליתד ועליהן מסדרין הנסרין, ואותן הקורות קרי פי תקרה עכ"ד, ואם כן הוא כמ"ש רש"י, הרי יש כאן צוה"פ בכל הצדדין ולמה להו לפלוגי בפי תקרה, הא צוה"פ יפה כחו מפי תקרה, דאמרו שם (י"א.) נעץ ד' קונדסין ומתח ומורה וכי' הוה מחיצה לענין שבת, ולע"ד לק"מ דבין האי דקורה ובין האי דאכסדרה, מיירי שנעשו לחיזוק תקרה כנ"ל.

צורת הפתח עגול

(ג) בענין צוה"פ שהמשקוף שלו עשוי עגול כקשת, וגם אם ע"ג צוה"פ כנגד המזוזות או מאמצע קבועים איזה ציורים לנוי, או איזה בנינים.

בגמרא עירובין (י"א): איתא, תניא צורת הפתח שאמר קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, צריכין ליגע או אין צריכין ליגע, רב נחמן אמר אין צריכין ליגע ורב ששת אמר צריכין ליגע, פי' רש"י צריכין ליגע, קנה שעל גבן לקנים שבצדדין, או אפילו תלוי למעלה באויר עכ"ל, ולקמן אמרינן כיפה רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרים, ואמר אביי דפליגי אם אמרינן חוקקים להשלים, דהיינו שאין בחלל הכיפה עשרה טפחים גובה וד' טפחים רוחב, אם אמרינן דרואין כאילו נחקק בעובי הכיפה ונעשה חלל גובה י' ורחב ד', אבל אם יש בחלל הכיפה שיעור פתח כ"ע ס"ל דחייבת במזוזה.

ופי' רש"י ושונים שאם יש ברגלים י' גובה ברחב ד' קודם שיתחיל לעגל חייבת במזוזה, דהא יש בה י' גובה ברחב ד' ואעפ"י שכל העיגול סתום נשאר שם שיעור פתח כשר, אלמא אין צריכין ליגע דהא הכשירה דפתח ברגלים הוא, והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזות.

וראיתי בספרים שרוצים לעשות מחלוקת בין רב נחמן לרב ששת גם בזה, דהיינו לרב נחמן צריך המשקוף להיות שוה למעלה דוקא, ולרב ששת אין צריך המשקוף להיות שוה למעלה, ואפילו אם היא עגולה נמי כשרה, ולענ"ד נראה דאין להרבות במחלוקות, אלא רב נחמן ס"ל דכיפה דפליגי בה רבי מאיר ורבנן היתה שוה על גבה, ורואין כל בנין הכיפה למעלה מי' כמי שאינה, אלא שנשאר פס דק מלמעלה, הרי דאין צריך ליגע, ורב ששת סבר דכיפה היתה עגולה מעל גבה, נמצא שפס הדק שהוא עגול כקשת נוגע בהקנים שבצדדים, משמע דצריך ליגע, אבל בפתח דעלמא אם המשקוף עשויה כקשת גם רב נחמן ס"ל דכשר, והכי מסתברא דרב נחמן הוא המיקל בצוה"פ, וזהו ג"כ דעת רבי מאיר ורבנן, אלא דפליגי אם אמרינן חוקקים להשלים, היוצא לנו מזה דכ"ע ס"ל דמשקוף עגולה חייבת במזוזה, כל זה הבנתי מהרי"ף ורש"י והרמב"ם והרא"ש והטור והבאים אחריהם.

מאירי עירובין (י"א): כיפה הוא ענין שיש מזוזות ישרות מכאן ומכאן

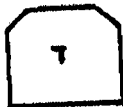
תיקון עירובין במאנחעמען

ומתעגלות בראשיהן, ואתו עגול נעשה להם כמין צריף כגון זו (א) והעגול שלמעלה נקרא כיפה וכו', הנה המאירי מנה כאן ג' אופנים בכיפה א' שיש לה ב' מזוזות שוות גבוהין י' ברחב ד' הוץ מהעגול שמתחיל להתעגל למעלה כמין צריף, והוא פתח אליבא דכ"ע, ב' שתי מזוזות שוות שאינן גבוהין י', אבל עם העגול הם גבוהין י' והמשקוף עשויה כמין צריף ואין בה ממה לחוק והיא פסולה אליבא דכ"ע, ג' עשויה על אופן ב' רק למעלה המשקוף היא שוה ורחב ד' ומשהו ויש בה לחוק, והוא פלוגתא בין רבי מאיר ורבנן, ומכאן למד המאירי לרב נחמן דאין צריך ליגע, דהא תפס הדק שעל הכיפה השוה חשוב כמשקוף והשאר הרי הוא כמי שאינו.

אבל הריטב"א שם כתב, פי' עיקרא דמילתא דלא חשוב פתח "לענין מזוזה" אלא כשיש מזוזות עומדות שוות מן הצד גבוהות עשרה לכל הפחות, ובין מזוזה למזוזה ארבעה טפחים אויר לכל הפחות שיעור פתח, ושיהא למעלה סף שוה נתון עליהם כעין משקוף עכ"ל, הרי דהמשקוף צריך להיות שוה ולא עגולה ואפשר לומר דכוונתו רק לענין מזוזה ולא לענין שבת.

תשו' אבני נזר סי' רס"ד מתיר צוה"פ שהמשקוף עשויה עגולה כמו קשת, החזון איש ה"ע סי' ו' ס"ק ג' כתב שמהרמב"ם והטור יו"ד סי' רפ"ד משמע דמשקוף שהיא עגולה חייבת במזוזה ע"ש.

צוה"פ שהמשקוף שלו עשויה מב' חתיכות כמו גגות שלנו (ב) התשו' אבני נזר סי' רס"ד והחזון איש סי' ז' ס"ק ו' מתירין, ומקורם נראה לענ"ד שהוא מפ"ב דמדות מ"ג, כל השערים שהיו שם היו להם שקופות הוץ משער טרו שהיו שם שתי אבנים מוטות זו על גב זו, וכתב התו"ט, מוטות לא ידעתי לשובו כ"כ הר"ש, והרמב"ם פי' ב' אבנים מוטות זו על גב זו, כגון זו (ג) ציר השער מונח במקום א' ובמקום ב' עד כאן לשונו, וכן הוא בביאור הגר"א, והתפארת ישראל, כתב כל השערים שהיו שם היו להם שקופות, דכל השערים היו מחומשות דהיינו בעלות ה' צלעות כמו שנזכר בבנין שלמה (ד), ובספר אלי' רבה סי' שס"ב כתב, מהו צוה"פ קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, ואפילו אחת גבוהה מחברתה הרבה, (רא"ם כ"ה), חזון איש סי' ז' ס"ק ה', אם קנה אחד גבוה מחבירו וממילא גם המשקוף מצד אחד גבוה ובצד אחד נמוך מותר, רק שקנה הקטנה לא יהיה באורכה פחות מ' טפחים, גם כתב שם החזון איש, אם צוה"פ עשוי כמו צריף דהיינו קנה אחד עומד בשוה ועליו נסמך קנה באלכסון (ה) ג"כ מותר.

עוד כתב התזון איש ה"ע לקוטים סי' ג' ס"ק ה' דכל מה שעושין על המשקוף לשם נוי הו' עיקר עשויה לשם צוה"פ, עוד שם סי' ז' ס"ק ט' כתב דאם תחב קנה העליון תוך הקנים שבצדדין, ונשאר חלק מהקנים למעלה מן המשקוף, או שקבע ב' קנים על המשקוף כנגד המזוזה כשר כמש"כ במקו"ח דחשבינן את שלמעלה כמאן דלית' וצוה"פ העומד באלכסון דהיינו במקום שעומדים הקנים על הארץ רחוקים זמ"ז, עשר אמות או יותר ולמעלה בראשן רחוקין זמ"ז ד' טפחים מותר, ואפילו עד ג' טפחים, חזון איש שם. מ"א סי' שס"ג ס"ק י"ח. קנה מכאן וקנה מכאן, אפילו אחד גם מחבירו (רא"ם ח"ב כ"ה). המקו"ח ה"ע כתב שהקנים של צוה"פ איזה צורה שיש להם כשרים, דהיינו אם הם עקומים כמה פעמים לצד זה ולצד זה בד' רוחות, ואפילו יוצא מהם כמה בליטות כמו שיוצאים מזמורה, אעפ"י דלענין מזוזה פסולים, כשרים הם לצוה"פ לתיקון עירובין.

תשו' נפש חי' סס"י כ"ד, ולדינא אף שנראה אף שפירש לשיטת הריטב"א בסוגיא דסוכה וברש"י דעיגול לא מהני, מ"מ בפוסקים לא נזכר דין זה, ואדרבה הביאו דלכ"ע מועיל לצוה"פ לענין מזוזה ולענין עירובין והכי נקטינן. מאירי עירובין (י"א), וכן יש מי שכתב שאף בכותלים הצריכים צוה"פ או קורה על גביו, לאו דוקא תקרה אלא אפילו איזה בנין על עמוד שבצדדין, ואם אמרינן פי תקרה יורד וסותם, בתקרה שהיא עגולה כקשת ע' סי' ו'.

עמודים הקבועים בחלל צוה"פ

ד) עמודים או חוטי ברזל קבועים בחלל צוה"פ בין לארכו ובין לרחבו, וגם המעקה העשוי לאורך הגשר לפנין מן הקנים של צוה"פ שלא יפול הנופל ממנו, אהלות פרק י"ג מ"א, הסריגות והרפפות מצטרפות כמלא מקדח כדברי ב"ש ב"ה אומרים עד שיהיו במקום אחד מלא מקדח. ירושלמי עירובין פ"ז ה"א, הסרוגין ממעטים בה (בחלון) לענין שבת אבל לענין חזקות אינם ממעטים בה, קרבן העדה, סרוגים הם מקלות דקים מורכבים זה על זה שתי וערב, פני משה, הסרוגים שעושים לפני החלונות כעין מחיצה שתי וערב ממעטין בה לענין שבת, שאם היה רחב ד' על ד' ועשה סרוגין אפילו במקצתו ממעטין מכשיעור, ומערבין שנים ואין מערבין אחד עכ"ל, משמע שאם היה חללו רחב הרבה ועשה סרוגין על מקצת חללו ונשתתיר חלל ד' על ד' מערבין אפילו אחד, והה"ד בצוה"פ אם נשתתיר בחללו גובה י' ברחב ד' הרי זה פתח.

רש"י עירובין (י"א): בהא דכיפה וז"ל, דהא הכשירה דפתח ברגלים הוא, והעיגול מפסיק בין תקרה העליונה למזוזה, הריטב"א שם, ושונים וכו', לפי

תיקון עירובין במאנחהעטען

שיש ברגלים גובה י' ברחב ד' כשיעור פתח, מודים חכמים שהוא חייב במזוזה שהרי יש לנו מזוזות וסף, ואותו עיגול יהא כמי שאינו עכ"ל, הרי דרואין את כל העיגול כמי שאינו אעפ"י שהוא בתוך חלל הכיפה, ואינו מבטלה מדין פתח.

המחבר ביו"ד סי' רפ"ו סכ"א, פתח אחד וחלקו בעמוד כל שיש היכר ציר בזה ובזה לצד העמוד הרי הם כשני פתחים וצריך מזוזה לכל פתח, אבל כל שאין צירים לצד העמוד אין העמוד מחלקו לשנים ע"כ, חזינן דעמודים בתוך חלל הפתח אינם כלום וה"ה לצוה"פ.

הט"ז סי' שס"ג ס"ק י"ט כתב, ונ"ל עוד דאם למעלה מן הקנים שמעמידים למטה יש גג שמפסיק בין גובה החבל להקנים יש איסור בזה, ולא הוה צוה"פ בזה כיון שהגג מפסיק בין צוה"פ להקנים, ואין עושין צוה"פ בענין זה, אלא צריך שיפתח נקב גדול בגג למעלה מהקנים, בענין שיהיו מכוונים תחת החבל בלי הפסק עכ"ל, והתו"ש בסימן זה השיג על דברי הט"ז וכתב דמפ"י רש"י והריטב"א בהא דכיפה דאמרינן שחושבין כל העיגול כמי שאינו ורק שנשאר פס דק מלמעלה, נמצא דכל בנין העיגול אינו שייך לצוה"פ רק הוא קבוע בתוך חלל הפתח, ואעפ"כ אינו מבטל צוה"פ, ולע"ד נראה דאפילו להט"ז האוסר לעיל, אינו אוסר אם צוה"פ הוא כראוי מבחוץ, רק מבפנים קבועים איזה עמודים וכדומה ויש בחלל הפתח כשיעור.

הגהת חכמת שלמה מהרש"ק מבראד על או"ח סי' שס"ג סכ"ו וז"ל, נשאלתי בנדון צוה"פ שנמשך על כמה גגי בתים, בענין שבהפסק בין הבתים האמצעים אין רואין הלחי שתחת צוה"פ מזה ומזה, רק רואין החבל לבד אם כשר העירוב, והיינו לפי שראה (השואל) בתוס' עירובין והרא"ש שם בפסקא דבי רב, דבעינן שבני המבוי יראו הצוה"פ, ובנידון דידן אין האמצעים רואים הצוה"פ כולו וזה אשר השבתי, הנה בזה אין בית מיחוש, דודאי די בזה שרואין צוה"פ שלמעלה (היינו החבל), וכיון שאין רואין מקום שכלה, מידע ידעו שיש שם לחי מכאן ומכאן, ומה שהביא רא"י משו"ת פנים מאירות סי' קמ"ד ומספר מקור"ח לצוה"פ לא מהני אם עומד בתוך הבית, הנה זה לא הוי מטעם דאינו נראה, רק מטעם דביתא כמאן דמליא דמיא וכמש"כ המקור"ח להדיא עיי"ש עכ"ל, הנה השאלה שם היתה רק לפי שא"א לראות הקנים של צוה"פ להעומדים בין הבתים, אבל מה שעומדים הבתים והחצרות והגדרים בתוך חלל צוה"פ ה' פשוט להשואל דאינם פוסלים צוה"פ, וגם למהרש"ק גופא היה דבר זה פשוט וכשר.

תשו' בית שלמה סי' מ"ה, על דבר השאלה אשר יש עוד חוט משוך בתוך חלל צוה"פ, מביא המהרי"ל וז"ל, חצר ה' כלה לכרם והקיפוה בצוה"פ

משלשה צדדים והיה שם למטה מן הצוה"פ עץ אחד ארוך לרחבו של פתח שהיו גפנים קשורים בו, ושאלו מאחר שאותו העץ קשור מן הצד ולמטה מעשרה טפחים אם מבטל צוה"פ שלמעלה הימנו, והפסקת העץ נראה דאינו מבטל, דהא אשכחן דהרשב"א אסר קורת מבוי שהיתה עבה ביותר, שגבהה מקצתה למעלה מעשרה ומקצתה למטה, ומדמה לה לקורה מכוסה במחצלת דקורה אין כאן ומחיצה אין כאן, והרא"ש דוחה דשאני הכא כ"ש דהוי "סתימה טפי", ה"ג בנדון דידן דע"י העץ המפסיק וקשור שם סותם טפי עכ"ל, ואני רואה עוד אחת, שכתב שהיו גפנים קשורים בו, ואם הגפנים סמוכים זה לזה פחות מג' טפחים אמרינן לבור, נמצא שהם סותמים כל רחב הפתח למטה מעשרה, ואפילו לא יהיה מהעץ עד המשקוף י' טפחים נמי שרי, ומאי שנא מסרוגין דלעיל שמיעטו בחלון, ואפשר דהתם שאני דאם סתמו הסריגין החלון בטל העירוב, אבל כאן אפילו נסתם כל הפתח אין בכך כלום.

שם סי' מ"ז כתב אודות צוה"פ שהיה בסוף העיר על דרך המלך לרחבו של דרך, ועשו טלגרף כדין צוה"פ לארכו של הדרך, והשו"ט הי' אם הטלגרף מחלק את העיר לשתיים, לענין עיר של יחיד ונעשה של רבים, אם צריך שיעיר או לא כדאיתא עירובין (נ"ט), היוצא לנו מדבריהם שאין צוה"פ העובר בתוך צוה"פ מבטלין זה את זה ושניהם כשרין.

בספר פתחא זוטא על ה' עירובין מה"ה פנחס הלוי הורוויץ מקאסוב סי' שס"ג ח' מביא בשם ת' בית שלמה, דכל העמודים העומדים בתוך חלל צוה"פ בין לארכו בין לרחבו אין מבטלין את צוה"פ, וגם הוא מסכים לדעתו.

תשובת אבני נזר סי' רס"ג מתיר צוה"פ אפילו אם עוברים בחללו ב' גדרים לארכו ובסי' ר"צ בדברי המקו"ח בענין קנה של צוה"פ העומד בחצר כתב דכשר, לפי דלא אמרינן גוד אסיק להחמיר, ובמקום אחר כתבתי בשם החזון איש, דכל החצר הוה כעמוד אחד שהוא עב וכשר.

ספר אלי' רבה סי' שס"ג ס"ק כ"ו, קורה רחבה וכו', פי' רחבה י' טפחים כיון דמשולשת י' טפחים יוצאה מתורת קורה כמו במחצלת והוי מחיצה שתחתיו גדיים בוקעין בה ואסור כמש"כ הרשב"א. קמ"ל דמותר כיון שהקורה נראית ואינה מכוסה במחצלת שם קורה עליה עכ"ד, ויש ללמוד מדבריו דגם עמודים או פסים הקבועים בחלל צוה"פ מותר מטעם זה.

ואחר זמן מה ראיתי בתשובת אבני נזר סי' רצ"ה שכתב צוה"פ שבאמצע חללו משוך חוט ברזל או ב' חוטים, מביא ג"כ ראייה מעירובין (י"ד), ממחצלת, וגם כתב דלא איכפת לן ממה שנסתם במקצת, גם מביא המהרי"ל שהוכיח דצוה"פ שנסתם באמצע כשר וראייתו מקורה שמקצתה בתוך י' טפחים.

תיקון עירובין במאנחהעטען

חזון איש הי"ע סי' ו' ס"ק כ"ב, אמנם צ"ע דאדרבא הצוה"פ מחיצה מעליתא הוא ונתחלק המקום המוקף זה מזה, שהרי צוה"פ עושה סילוק מחיצות לענין עומ"ר וכו', וצוה"פ הוא מחיצה בפועל, וכיון שצוה"פ מפסיק בין המחיצות שפיר הוי הפסקה ובדין שיחשוב צוה"פ.

צוה"פ הרחוק מהכותל ג' טפחים

(ה) בענין צוה"פ הרחוק מהכותל ג' טפחים, כתב לי הה"ג מו"ה יצחק לעווין ממינאפאליס, אם יש לאיזה גשרים דרך לעבור שם בשני צידיהם, אם אין שם צוה"פ כלל או אינו כהוגן, יש לחוש לצוה"פ הגדול שבאמצע, לחומרת הבכור שור שכתב בחידושו למס' עירובין, דאם צוה"פ רחוק הוא מהכותל ג' טפחים, הוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה.

תשובתי היא לע"ד גם ב' צוה"פ שבצדדין הם כהוגן, אבל יש גשר אחד רחב יותר מעשר אמות, שב' הקנים רחוקים מהכותל כארבעה טפחים, ואין רבים בוקעין שם ואפילו יחידיים אין בוקעין שם, שא"א לעבור שם ואפילו בדוחק.

ובענין חומרת הבכור שור אחזה דעתי העני', והוא, דאיתא בעירובין (י"ד): אמר רבא עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע או שהפליגו מן הכותל שלשה טפחים לא עשה ולא כלום, ואפילו לרשב"ג דאמר אמרינן לבוד, הני מילי למעלה, אבל למטה כיון דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה לא קאמר, וכתב שם רבינו יהונתן וז"ל, ר' יוסי אומר רוחב הלחי ג' טפחים, יש לומר דדעתו דר' יוסי דבעי דבר חשוב במחיצה (היינו הלחי) שאפילו אם יפליגנו מן הכותל ג' טפחים לא ליתו אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ולבטלי, ומשום הכי מחמיר ר' יוסי ואפילו בסמכו לגמרי בכותל בעי ג' טפחים ברחבו, והלכה כסתם משנה, ובלבד שלא ירחיקנו מן הכותל ג' טפחים.

מדברי רבינו יהונתן משמע דטעם האיטור בלחי הרחוק מן הכותל ג' טפחים הוא, משום דאיתו אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה ללחי מתורת מחיצה, הלכך אם הלחי רחב ג' טפחים ומשהו, אעפ"י שהפליגו מן הכותל ג' טפחים, לא אמרינן אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי, כיון שהלחי רחב יותר מהאור שבינו לכותל, וכן כתב השלטי גבורים וז"ל, לשון ריא"ז שאם הגביהו מן הקרקע ג' טפחים או שהפליגו מן הכותל ג' טפחים לא עשה ולא כלום, ונראה בעיני שאם היה הלחי רחב יותר מג' טפחים, אע"פ שהפליגו מן הכותל ג' טפחים, הואיל והוי עומד מרובה על הפרוץ מותר

כמבואר בקונטרס הראיות עכ"ל, הרי דכל החשש הוא משום דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה ולא משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה. ולע"ד נראה דהא דקאמר רבא משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, הוא רק לסימנא בעלמא, וז"ל הגמרא שבת (צ"ז.) אמר ליה רב חסדא לרב המנונא מנא הא מילתא דאמור רבנן כל פחות מג' כלבוד דמי, אמר לי' לפי שא"א לה לרשות הרבים שתילקט במלקט ורהיטני, אי הכי ג' נמי, ותו הא דתנן המשלשל דפנות מלמעלה למטה, אם גבוהין מן הארץ ג' טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה, התם היינו טעמא משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, תינח למטה "למעלה" מאי איכא למימר, אלא כל פחות מג' כלבוד דמי "הילכתא גמירי לה" עכ"ל, הרי דחזרו בגמרא מטעם דלעיל, והוא משום קושיא זו דמקשי הא תינח למטה למעלה מאי איכא למימר, ותירצו תירץ אחר דהיינו הילכתא גמירי לה, לפי שטעם הראשון איפרך.

וכן נראה מתוס' סוכה (ו'). ד"ה ויעמידנו, על הא דקאמר שם בגמרא ואותו טפח היכן מעמידו, (דסוכה דינה שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ופריך בגמ' אותו לחי של טפח היכן מעמידו), אמר ליה רב כהנא ורב אסי ויעמידנו כנגד ראש תור, וכתבו התוס' שם ואע"ג דעל כיוצא בזה אמר בפ"ק דעירובין (י'). אתי אוירא דהאי גיסא ואוירא דהאי גיסא ומבטלי לי', גבי והרחבה מעשר אמות, וגבי עור העסלא, הכא דטפח מחיצה "דאורייתא" הוא והילכתא גמירי לה, לא אתי אוריא ומבטל לה עכ"ל, וצוה"פ ג"כ מחיצה "דאורייתא" הוא בכל מקום וכל רחב, כמבואר במשנה דריש עירובין, והרחב מעשר אמות ימעט ואם יש לו צוה"פ אינו צריך למעט, וכן כתב הרמב"ם פ"ז מה"ש הי"ד ז"ל, אבל אם היה לו צוה"פ אפילו רחב מאה אמה הרי זה מותר, ובעירובין (י"א.) מעשה באדם שנעץ ד' קונדסין בארבע פינות השדה ומתח זמורה עליהם ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים, ואמר ר"ל כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת, והתוס' שם (ו'). בד"ה רב כתבו וז"ל, דהא צוה"פ מהני מן התורה אפילו לרב ביותר מעשר, כדאמרינן לקמן (י"א.) גבי כלאים עכ"ל, וכן כתבו התוס' שם (כ"ב.) ד"ה והאמר ר"י, דאפילו לרב דתני צריך למעט, הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא הוא מחיצה כמו בכלאים. ונראה דמקור התוס' הוא מדין דלבוד, דאם עשה מחיצות מקנים דקים והעמידם פחות מג' טפחים, אעפ"י שיש אויר מב' צדדי הקנה יותר מרוחב הקנה, אעפ"י כ לא אמרינן אתו אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי לי' לקנה, לפי שדין לבוד הוא מדאורייתא, כן לא אמרינן בלחי דסוכה או בצוה"פ אתו אוירא וכו', לפי שהם מחיצה מדאורייתא.

תיקון עירובין במאנהעטען

ואם היה כדעת הבכור שור, דאמרינן אף בפירצה מן הצד ג"כ הטעם, משום דהוה מחיצה שהגדיים בוקעים בה, אם כן מה הועילו התוס' בתירוצם "הכא דטפח מחיצה דאורייתא הוא לא אתי אורא ומבטל לה" הא סוף אמרינן ביה דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה, אלא משמע מהתוס' תרתי, משמע דבמחיצה דאורייתא לא אמרינן אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לה, וגם משמע דאין אומרים באויר שמן הצד דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה, ובתוס' ר"פ עושין פסין (י"ז) אמרו וז"ל, וליכא למימר הכא דאתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי ליה, דלגבי עולי רגלים הקילו ואוקמוה דאורייתא עכ"ל ומה הועילו חכמים בזה דלא אמרינן דאתי אורא וכו', אם אמרינן משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה.

ויש לדקדק, שהבכור"ש ס"ל בזה דלא אמרינן אתו אורא דהאי גיסא וכו', משמע דצוה"פ הוי עומד, ובעומד מרובה על הפרוץ כולא עלמא ס"ל דלא אמרינן גדיים בוקעין, כן איתא בגמ' שם (ט"ז) פסולא דרישא כדי שלא יזדקר הגדי בבת אחת, פסולא דסיפא שלא יהא פרוץ כעומד, ופירש"י משום דלא דמי פסולא דפחות מג' טפחים, לפסולא דג' טפחים, דפחות מג' לא הוי מצי למיתלי בפרוץ מרובה על העומד, דכל כמה דלא הוי פרוץ ג' אע"ג דעומד טפח ופרוץ טפחים כשר, ומכי מטא פרוץ לג', אשמעינן דבהכי מיקרי פרוץ, משום יזדקר הגדי, פסולא דסיפא, היכא דעומד ג' לא מיפסיל משום דיקור גדי, דאי הוה עומד מרובה לא הוה חיישינן לגדי, אלא משום מאי מיפסיל בפרוץ ג', משום דהוי פרוץ כעומד.

והרשב"א בחידושו על מס' עירובין (י"ז) כתב, ור' יצחק בן אברהם ז"ל סי' דלא אמרינן אורא מבטל אלא העומד ליסגר, אבל אחרינא לא, ונראין הדברים אלא בלחי או קורה אבל "צוה"פ ממש" אין אורא מבטלא עכ"ל.

וז"ל הריטב"א עירובין (י"ז), ומיהו מסתברא דכל היכא דאיכא "צוה"פ" לא אתי אורא ומבטל ליה, שהרי צוה"פ מתרת את כל האויר, ואפילו הרחב יותר מעשר אמות אינו צריך למעט עכ"ד.

אבל מה שיש לדקדק לענ"ד הוא, הלא הדין דלחי הרחוק מן הכותל ג' טפחים מימרא דרבא הוא, ורבא ס"ל דלחי הוא משום היכר, והוא פלוגתא בגמ' שם (ט"ז) רבא אמר לחי משום היכר ואביי אמר לחי משום מחיצה, והלכה כאביי, והוא מיע"ל קג"ם דהלכה כאביי לגבי רבא, ומ"מ חוינן להרייף והרמב"ם והרא"ש וכל הפוסקים שהביאו האי דרבא להלכה, ואם הלחי הוא משום מחיצה, הא אמרינן לעיל בשם הני רברותא דלא אמרינן במחיצה אתא אורא דהאי

גיסא וכו', או משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעים בה, ואפשר לומר לדעתם דאפילו אביי דאמר לחי משום מחיצה, מ"מ בעינן נמי משום היכר קצת, ואם הלחי רחוק הוא ג' טפחים מהכותל ליכא היכר, וכן הוא בגמ' (ה'.) לחי הרחב ד' אמות צריך לחי אחר להתירו, או גבי לחי שלא סמכו עליו מערב שבת, דאינו מתיר משום לחי לקמן (ט"ו.) והיינו טעמא משום דבעינן בלחי נמי משום היכר קצת, וז"ל התוס' שם (ה'.) ד"ה ארבע אמות, אפילו למ"ד לחי משום מחיצה, דהיה לו להועיל יותר אם סתמו, מ"מ היכר קצת בעינן, ואע"ג דהיכא דהעמידהו לשם לחי לפי הקונטרס מועיל אע"ג דאין הכירא, מ"מ י"ל כשהועמד לשם לחי יש לו קול ואיכא הכירא.

אבל התוס' (ה'.) ד"ה ועושה פס ג' אמות כתבו וז"ל, וצריך לחי אחר דהאי פס לא מהני, הואיל ומופלג מן הכותל ג' טפחים, דאמרינן לקמן דלא הוי לחי עכ"ל, ויש לדקדק הלא הפס הוא ג' אמות רחב ואינו רחוק מהכותל אלא ב' אמות, ולא אמרינן כאן אתי אירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה ולמה לן לחי אחר, ואפשר לומר דלהתוס' תרתי בעינן, דלא ליתי אירא דהאי גיסא וכו', וגם שיהיה לו היכר קצת, הלכך כאן בפס של ג' אמות דלא הועמד לשם לחי, אע"ג דאין לומר אתי אירא ומבטלי מ"מ אינו נדון משום לחי הואיל ואין לו קול, כמש"כ התוס' לעיל בשם רש"י, ואפשר דאם העמידהו להאי פס של ג' אמות לשם לחי, אין צריך לחי אחר אפילו להתוס'.

וכן משמע מהירושלמי פ"ק דעירובין שכתבו, היה (המבוי) רחב בתוך חמש עשרה אמה ר' בא ורב הונא בשם רבי, עושה פס של ג' אמות וכל שהוא, ומרחיק מן הכותל שתי אמות, אותו וכל שהוא נדון לשם לחי, והשאר והוא שיהיה העומד רבה על החלל, ופי' הפני משה, וז"ל, עושה פס של ג' אמות וכל שהוא, ומעמידו רחוק מן הכותל שתי אמות, והוי ליה עומד מרובה על הפרוץ באותן ה' אמות היתרין, והאי כל שהוא כדמפרש ואזיל, אותו הכל שהוא היתר על ג' אמות נדון משום לחי, אצל העשר אמות שנשארו שהן כפתת, והשאר כלומר ואותן החמש אמות היתרין ברוחב המבוי, ניתרין באותן ג' אמות של הפס, שצריך שיהו כל כך כדי, שיהא העומד רבה על החלל כדאמרן.

ויש לדקדק דהתוס' הנ"ל ד"ה ועושה פס ג' אמות מצרכי לחי אחר, דלא כהירושלמי ואנן קיי"ל היכא דלא פליגי אתלמוד בבלי הלכה כהירושלמי. עוד שם בירושלמי, מתני' במשיכין מן הכותל אבל היו סמוכין לכותל אף ר' יוסי מודה, ותני כן עשה לחיין למבוי אם גבוהין מן הארץ פחות מג' או שהיו סמוכין לכותל מותר, ג' והוא שיהא העומד רבה על החלל ע"כ, פני משה,

תיקון עירובין במאנחעמען

שלשה ואם הוא מופלג שלשה טפחים מן הכותל בכי האי, והוא שיהא העומד רבה על החלל, "דלא לייתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ולבטלי" עכ"ד. הנה מירושלמי משמע דתנא קמא ור' יוסי לא פליגי, דמה דמתיר ת"ק לחי משהו מיירי שהוא סמוך לכותל המבוי, ור' יוסי דמצריך לחי של שלשה טפחים מיירי שהוא רחוק מן הכותל, אבל אם הלחי הוא סמוך לכותל גם ר' יוסי מודה לת"ק דסגי במשהו, ואם רחוק הוא מן הכותל, אם יש ברחבו יותר מן האויר שבינו לכותל גם לת"ק כשר, מכל הלין משמע דלא חיישנין בפירצה מן הצד לבקיעת גדיים.

וכן דעת הדרכי משה סי' שס"ג שכתב, וכן הוא לקמן בסמוך דאם הרחיק ג' טפחים פסול (חיינו הלחי), וכתב באור זרוע דאם עבדי לוי צוה"פ, לא אמרינן ביה דאתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטלי ליה עכ"ל.

וכן פסק בתשובת רבי עקיבא איגר סי' ח"י, ובסוף התשו' כי וז"ל, אבל בצוה"פ דהוי מחיצה גמורה (חיינו דאורייתא) י"ל "דמורה התוס" דכשר עכ"ל, הנה התשו' רע"א הוי כמסתפק בדבר, אם לחי דסוכה וצוה"פ דשבת שהם מחיצה גמורה מן התורה, אם ס"ל להתוס' דלא אמרינן אתי אוירא וכו', והוא מפורש בתוס' סוכה (ד"י) ד"ה ויעמידנו, דבמחיצה דאורייתא לא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ומבטלי ליה.

ומה דאמרו בגמ' בכמה דוכתי אתו אוירא דהאי גיסא ודהאי ומבטלי לוי אפילו במחיצות, חיינו בפרוץ מרובה על העומד שבשני צדדין, אפילו אם לא נבטל לוי, אבל בצוה"פ אם לא נבטל לוי לא יהי' פרוץ מרובה על העומד, לא אמרינן אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי לוי, וכן בסוכה דסגי בשתים כהלכתם ושלישית אפילו טפה, ולא תלי טעמא בפרוץ מרובה על העומד בדופן ג', שפיר לא אמרינן בהם אתי אוירא דהאי גיסא וכו', כן משמע מגמ' ותוס'.

ורב נסים גאון שבת (ק"א.) כתב, הויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה, עיקר דילה במס' כלאים פרק ד', מחיצת הקנים אם בין קנה לחבירו ג' טפחים, כדי שיכנס הגדי הרי זו מחיצה ובתוספתא פרק ג', כל שהוא פחות מג' צריך שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים כדי שלא יכנס הגדי, הנה מוכח מזה שכל מחיצה שהגדיים בוקעין בה אינה מחיצה, ומשכחת לה בפרק אחד מן עירובין (י"ד) עכ"ד, והרע"ב במס' כלאים כתב, דכל פחות מג' כלבוד דמי, והוא שיעור כדי שיכנס הגדי, ועל זה כתב התו"ט, דכל פחות מג' כלבוד דמי, ודבר זה הלכה למשה מסיני הרמב"ם.

תיקון עירובין במאנהעטען

נג

רבינו בעל התניא בתשובותיו בסוף שו"ע שלו סי' ג' כתב, המנהג הפשוט הוא שלא לדקדק כלל בהעמדת צוה"פ, שיהיו סמוכים לכותל בפחות משלשה טפחים, ולית מאן דחש למ"ש הבכור שור ריש עירובין, וטעמם ונמוקם אתם שכל המחמיר בדברי סופרים עליו להביא ראיה כדתגן בפ"ד דידים, וראיתו מלחי יש לדחות דהתם היינו טעמא משום דלחי אינו נדון משום מחיצה, אלא בצירוף מחיצות גמורות שתים פחות, אבל בלא צירוף מחיצות גמורות לא מהני כלל, אלא דכעין פסי ביראות, הלכך לא מהני אלא בסמוך למחיצה גמורה, ולא במופלג ממנה שאינו מצטרף עמה, משא"כ בצוה"פ שאין צריך לצירוף מחיצות כלל, שהרי נעץ ד' קונדסין וכו' ועיין סי' תר"ל עכ"ד.

עיין תשובות מהרש"ם ח"ג סי' רמ"ב שכתב, ואי משום שרחוקים לפעמים מן הכותל (צוה"פ הרחוק מן הכותל), הנה בשו"ע התניא הביא ג"כ דברי הבכור שור, וסיים דלית מאן דחש לה, ומנהג פשוט להקל, ולכן במקום דוחק יכול להקל בזה עכ"ל.

ואפילו אם נאמר כדברי הבכור שור דאמרינן בכה"ג בקיעת גדיים, הוא דוקא במקום שאין שם רה"י, אבל ברה"י לא אמרינן זה, כן משמע מדברי התוס' שם (ל"ג). ד"ה אי וז"ל, דכיון דהאילן רה"י הוא, הויא ליה כלכלה חורי רה"י, ובחורי רה"י אין לחוש אם גדיים בוקעין בה עכ"ל, וצידי רה"י הם כחורי רה"י, כן הוא במימרא דאביי בשבת (ז'.), וצוה"פ הוה רה"י מדאורייתא לכל דבריו כמבואר מכמה דוכתי, הלכך אין לומר בזה דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה, וא"ת בלתי שהרחיקו מן הכותל ג' טפחים אמאי פסול, וי"ל דשאני לחי דהוי משום היכר ג"כ, ובהרחיקו מן הכותל ג' טפחים אין כאן היכר.

ת' בית אפרים סי' כ"ו בשם ת' פנים מאירות ח"א סי' כ"ה, בשידלאצי הי' מבוי פתוח לשוק של עכו"ם ובכלות המבוי העמידו שער עם צוה"פ כדינו, אך שהי' השער מופלג מב' צדדי המבוי יותר מד' טפחים, ורבים היו יכולין ליכנס בפירצה מצד זה ומצד זה, והעלה להלכה למעשה שאין צריך תיקון אחר.

ת' שו"מ ח"א סי' ס"ט, ח"ב סי' פ"ח מתיר צוה"פ הרחוק מן הכותל ג' טפחים, חדושי שפת אמת על מס' עירובין (י"א) ז"ל, ולכאורה יש לומר (בתירוצו על קושית התוס' שם (י"א). ד"ה איפכא) דנ"מ בהרחיק הקנים יותר מג"ט מן הדופן, דלחי פסול כה"ג וצוה"פ נראה דכשר דמ"מ פתח הוא, וכל שלא נשאר להלן מהפתח שיעור פירצה מותר, וכ"מ בד"מ סי' שס"ג בשם האו"י, אכן

תיקון עירובין במאנהעמען

בבכור שור כאן כתב להוכיח מדברי התוס' דגם בצוה"פ צ"ל הקנים סמוכים לכותל, אבל בתו"ש ובת' רע"א סי' י"ח הולקין עליו ע"ש.

ת' אבני נזר סי' רפ"ה, ונראה דבמקום שהאוויר שבין צוה"פ נותר בעומד מרובה אפילו האוויר רחב ד' טפחים, וכן יש הרבה צוה"פ שרחוקין מן הכותל, שם סי' רפ"ה, בדבר העירובין שצוה"פ רחוקין מן הכותל באיזה מקומות כחמשה אמות ובקעו רבים וכו', ואם עומד מרובה אף שצוה"פ בין העומד ובין הפרוץ נראה לי דמהני.

משנה ברורה סי' שס"ג ס"ק כ"ג, והיכי שקובע צוה"פ למבוי דעת הרבה פוסקים שאין צריך לדקדק שיהא בתוך ג' טפחים לכותל, דצוה"פ מחיצה גמורה היא, ויש פוסקים דס"ל דאין חילוק בין צוה"פ ללחי לענין זה, ובשעת הדחק יש לסמוך להקל.

והפמ"ג סי' שס"ג א"א ס"ק ה' כתב וז"ל, וכתב בע"ש דצוה"פ שהרחיק ג' טפחים הלחי מהכותל לא מהני ע"ש, וא"כ יש ליוזר בזה בצוה"פ שעושין לפירצה יותר מעשר שיהא הקנה סמוך לכותל הבית פחות מג' טפחים, דבלא"ה מזדקר הגדי שם ובטל מתורת קנה לצוה"פ ע"ש עכ"ד.

הפרמ"ג כתב דיש ליוזר בצוה"פ שעושין, משמע דוקא לכתחילה אבל בשעת הדחק מכשיר, ואפשר דגם הבכור שור מכשיר בשעת הדחק, ואינו מחמיר אלא לכתחילה במקום דאפשר, משום דאמרינן ירא שמים יוצא ידי כולם.

אם יש שיעור לעובי ולרוחב המחוזות והמשקוף

(1) אם נתנו חכמים שיעור לעובי ולרוחב המחוזות והמשקוף, בפ"א דמס' תמיד איתא, נטל את המפתח ופתח את הפשפש, פירש"י והרע"ב פשפש קטן שבתוך פתח גדול ובו נכנסין לעזרה, ושם פ"ג, בא לו לפשפש הצפוני ושני פשפשין היו לו לשער הגדול פירש"י והרע"ב, הוא שער ההיכל והיו לו דלתות בתחילת עובי הכותל, שהיו עוביו שש אמות ודלתות אחרות לסוף עוביו.

מדות פ"א מ"ה, ושבצפון שער הנצוץ וכמין אכסדרה היו, ועלי' בנוי על גביו שהכהנים מלמעלן והלויים מלמטן ופתח היה לו לחיל, הרע"ב, וכמין אכסדרה היו, שני כותלים אחד מצד זה ואחד מצד זה לשער היו בולטין ויוצאין מחוץ לחומת העזרה לצד הר' הבית ועלי' בנוי למעלה על אותן ב' כותלים עכ"ל, הרי דפתח השער והב' כותלים אשר העלי' בנוי למעלה, הכל ביחד מיקרי שער דהיינו פתח.

ובפי"ז דכלים מ"ט אמרו, וב' אמות היו בשושן, פי' הרע"ב חדר אחד בנוי על שער מזרחי של עזרה ועליו שושן הבירה מצויירת כדי שתהא עליהם אימת מלכות, הרי דהשער שעליו החדר בנוי, הכותלים מלמטה חשובים כמוזות והתקרה שעליהם חשובה כמשקוף.

יומא (י"א.), אמר ליה אביי לרב ספרא הני אבולי דמחוזא (שערים) מ"ט לא עבדי להו רבנן מזוזה, א"ל הנהו חיזוק לאקרא דכוכי הוא דעבידי, א"ל ואקרא דכוכי גופא תיבעי מזוזה דהא אית בה בית דירה לשומר, ופירש"י לאקרא דכוכי, בנין בנוי עלייהו ונקרא כוכי והשערים תחתיו עשוין ככיפה ובנין בנוי על גבי כיפין חזק יותר עכ"ד, ומשום אותו בנין שלמעלה חייב השער במזוזה, ובית החייב במזוזה אינו פחות מד' אמות על ד' אמות, והשער תחתיו חייב במזוזה, ומכאן אפשר ללמוד דהא דאמרו מנחות (ל"ג:) דפצומי דעבידי לחיזוק תקרה איגן נדונין משום פתח להתחייב במזוזה, היינו דוקא באכסדרה בבקעה שאין נכנסין ממנה למקום דירה, אבל באכסדרה וכיוצא בה שנכנסין משם למקום דירה, לא אמרינן לחיזוק תקרה עבידי.

ספר האשכול הלכות מזוזה, כגון שעל פתח השער יש תקרה לעמוד, ובעלי החצר מפרקין שם משאם ויושבים בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, עכ"ד, ולא אמרינן הני לחיזוק תקרה עבידי לפטור ממזוזה. חזון איש ה"ע סי' ו' ס"ק כ"ב מביא דברי המקו"ח שכתב דאם העמיד קנה של צוה"פ בתוך חצר המוקף ד' מחיצות, בטל צוה"פ לפי דרה"י כמאן דמליא דמיא, ואין כאן קנה עשרה טפחים הסמוך לארץ, ועל זה תמה החזון איש וכתב דכותל החצר נדון משום קנה העליון, ואעפ"י שקנה העליון גבוה הרבה ואינו נוגע בעמוד דאין צריך ליגע כרב נחמן, שם ס"ק כ"ה כתב, אבל נראה דדין המשקוף כפסי חצר שאין ד' אמות פוסל בהם כמש"כ תוס' ה' ב', וכש"כ צוה"פ שהוא משום מחיצה עכ"ל, הרי דלא נתנו חכמים שיעור לעובי ולרחב המזוזות והמשקוף בשער ובכיפה, וה"ה למעברות (טונעלס).

מעמד תכני (קאנסטרוקציאן) מהח"י גשרים

חוץ ממה שדרשתי וחקרתי אחר כל הח"י גשרים לפני חמשה שנים, חזרנו שנית לחקור אחריהם בשנה זו תשי"ט בצוותא חדא הה"ג מוה"ר צבי הירש שליט"א אייזענשטאט והה"ג מוה"ר רפאל שליט"א זילבער, ומצאנו אותם כמעמדם מאז ומקודם, וזה אשר ראינו מצאנו:

תיקון עירובין במאנהעטען

1. „ברוקלין ברידזש“

באמצע הגשר עוברים שני כבישים וביניהם מחיצה של ברזל, כביש האחד לצאת ממאנהעטען לברוקלין והשני לבא מברוקלין למאנהעטען, הכבישים הללו מיוחדים רק למכוניות, חוץ מזה ישנו דרך בשביל הרגליים העובר באמצע הגשר בין שני הכבישים.

במקום שהנהר מתחיל להמשך תחת הגשר עולים על גבי הגשר כשני קנים אחד מכאן ואחד מכאן, המהוים שני צדי צורת הפתח, והבנין האלכסוני שעל גביהם סוכך בתור צורת הפתח ע"ג שני הכבישים וע"ג דרך הרגליים שביניהם.

כצורה הזאת חוזרת עוד הפעם יותר סמוך לברוקלין בסוף מרוצת הנהר מתחת לגשר, נמצא שכל אחת מן צורות הפתח הללו חוסמת את דרך הרבים שעל גבי הגשרים.

חוץ מזה ישנם עוד צורות הפתח על גבי כל אחד מן הכבישים לבדם, הצורות הללו הן פשוטות קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, כמובן הקנים של עשת הן הן מצד מאנהעטען והן מצד ברוקלין.

נמצא שלכבישים הללו ישנם עוד שני היתרים לכל אחד ואחד.

אולם לדרך הרגליים יש היתר מיוחד בפ"ע, הכניסה וכן היציאה על הנתיב הזה של הרגליים נפסקת ע"י שבעה מדריגות שיש בהם שיעור של יותר מעשרה טפחים לפי ראות עינינו במרחק פחות מד' אמות ודנים אנחנו עליו בתור תל המתלקט יו"ד מתוך ד' אמות.

2. „מאנהעטען ברידזש“

על הגשר עוברים שלשה כבישים בשביל המכוניות ושני דרכים בשביל הרגליים, כביש אחד עובר באמצע למטה והמכוניות רצות בו ושבות. שני כבישים האחרים עוברים מן הצדדים למעלה, האחד מימין ההולך ממאנהעטען לברוקלין בשביל המכוניות היוצאות ממאנהעטען והשני משמאלו בשביל המכוניות הבאות. שני הדרכים בשביל הרגליים עוברות בדיוטא התחתונה. אולם הדרך מצד ימין פתוחה ומצד שמאל סגורה תמיד.

על כל אחד מן הכבישים נמצא צורת הפתח מעשת הגשר, כלומר שלש צורות נפרדות עוברות על גבי שלשת הכבישים. הצורות הללו נכפלות במשך הגשר כך שעל כל אחד מן הכבישים נמצא צורת הפתח פעמים.

תיקון עירובין במאנהעטען

על גבי שני דרכי הרגליים יש צורת הפתח מיוחדת במקום שהדרכים עוברים כמו תחת כיפה של בנין גם הכיפות נכפלות בכניסה וביציאה וממילא יש על כל אחד מהדרכים שתי צורות הפתח.

3. „וויליאמסבורג ברידוש“

ארבעה כבישים ישנם להגשר הנה שנים באמצע האחד בשביל היציאה ממאנהעטען והשני בשביל הכניסה ושנים מן הצדדים גם כן לכניסה וליציאה חוץ מזה דרך בשביל הרגליים עובר בדיוטא העליונה על גבי הגשר, הכבישים האמצעים סגורים כל אחד בצורת הפתח תיכף ומיד בכניסה על הגשר וגם ביציאה ממנו מצד ברוקלין.

הכבישים שמן הצד יש להם צורת הפתח במקום שהנהר איסט ריווער מתחיל להמשך מתחת לגשר במקום המגדל הגבוה שעל גבי הגשר.

דרך הרגליים סגור בכניסה על הגשר במדריגות שיש לדונם בתור תל המתלקט עשרה מתוך ארבע. נוסף על זה על גבי הכניסה נמצאת צורת הפתח עוד לפני המדריגות.

4. „קווינס ברידוש“

יום א' חיי שרה נבדק הגשר „קווינס ברידוש“, לגשר הנה ישנם שתי דיוטות דיוטא התחתונה הנקראת (צד התחתון) „לאוער-פארט“ והעליונה הנקראת (צד העליון) „אפפער-פארט“, באמצע הדיוטא התחתונה עובר כביש רחב מאד בשביל המכוניות הבאות והשבות ובשני הצדדים עוברות מסילות הברזל שנשתמשו בהן בשנים קדמוניות, עכשיו נתבטל הקשר הזה של הרכבת והדרכים האלה משתוממים, אסור ללכת על גבי המסילות הללו ולכן אין רבים בוקקים בהן.

על גבי הכביש הרחב עוברות צורות הפתח זה אחר זה ומכיון שצורת הפתח הראשונה קנה ימיני שלה עומד מחוץ לכביש לכן יש לסמוך על כל פנים על הצורות הבאות אחריה, ונמצא כל הכביש סגור בצורות הפתח ההן.

למסילות הברזל השוממות ישנם דלתות מצד קווינס החוסמות על המסילות, אולם אין להדלתות משקוף על גביהם ובשעה שנפתחות לא נשארה צורת הפתח על גבי המסילה, וגם הדלת בעצמה מצד אחד אינה מגיעה לג' טפחים סמוך לקרקע. חוץ מהסגר זה מסכך על גבי הדרכים האלו צורת

תיקון עירובין במאנהעטען

הפתח כזו כלומר הקנה שעל גבי שני הקנים איננו מושכב כדרכו כמשקוף על גבי המזוזות אלא מונח באלכסון ויש לו שיפוע גדול. חוץ מזה סוככת תקרה על גבי דרך מסילת הברזל אצל המקום הבנוי כמין מגדל (נראה כקופסא של בשמים) היות שתקרה הזאת רחבה יותר מד' טפחים אמרינן פי התקרה יורד וסותם.

הדיוטא העליונה נבדקה פעמים ביום א' חיי שרה וביום א' ויצא תשי"ט, בדיוטא הזאת נמצא כביש אמצעי המתחלק בכניסתו מצד מאנהעטען לשני דרכים, וביציאתו לצד קווינס להמשה.

מימין ההולך ממאנהעטען לקווינס נמצא דרך לרגליים. בכניסה לכביש העליון מצד מאנהעטען ישנן צורות הפתח, אולם הצורה הראשונה אינה ישרה כ"כ על כן יש לסמוך על הצורות הבאות אחריה. בין הקנים של הצורות הללו ובין הכביש יש כמין גדר העובר על פני כל הגשר גבוה עשרה טפחים עשוי משלש חבלים זו למעלה מזו ובין חבל לחבל $9\frac{1}{2}$ אינטש, ואם נדון על הגדר כמחיצה, נמצאת אומר שהקנים עומדים מחוץ לרשות הכביש, ע' מ"ש סי' ה' אות ד'.

בדקנו את היציאה מהגשר לצד קווינס, מצאנו שהכניסה מרחוב ברידוש פלאזא נאָרט עם 21 סטריט יש לה צורת הפתח של עמודי ברזל (ירוקים) אלא שהקנים שמכאן ושמכאן עומדים מחוץ לכביש למטה על הקרקע. אולם אפילו אם לא נשתמש בצורת הפתח הלזו יש שם עוד כביש העובר על גבי הכניסה למעלה כמין גשר ויש תחתיו תקרה יותר מד' טפחים הסוככת על גבי כביש היציאה הנ"ל ונמצא פי התקרה יורד וסותם.

בדקנו את היציאה לרחוב ברידוש פלאזא עם 11 סטריט שם צורת הפתח, אבל גם שם הקנים מבחוץ, אולם על גבי הכביש עובר גשר ויש מתחתיו תקרה יותר מארבעה טפחים וגם כאן נמצא פי תקרה יורד וסותם. בדקנו ביציאת לרחוב 21 ומצאנו צורת הפתח במקום שהכביש מתפצל מהיציאה לרחוב טאמסין.

סוף דבר הדיוטא העליונה נסגרת בצורות הפתח ובפי תקרות מצד קווינס, עד שאפשר לדון עליהם בתור הכשר, מלבד מצורות הפתח הנמצאות על הגשר בעצמו.

הדרך הרגלי שמצד הימיני של הגשר סגור במדרגות גבוהות, הנדונות בתור תל המתלקט עשרה מתוך ארבע, אולם למעלה על הדיוטא העליונה של

הכביש אין הדרך נפרדת מן הכביש אלא בגדר הנ"ל של שלשה חבלים שיש ביניהם $9\frac{1}{2}$ אינטש.

יש גם כמין צורת הפתח המסככת על גבי המדריכה הזאת וצורתה כמין צריף הסמוך לכותל כזה אולם בעיקר הדבר באמצע הגשר במקום שהמדרכה עוברת אחרי הכניסה לוואלפא איילאנד יש פתח סגורה לגמרי החוסמת על העוברים. סוף המדרכה כלה במקום המגדל (הנראה כמין קופסא של בשמים) ואינה מגעת לצד השני.

על כל פנים אם נסמוך על הדרכים היוצאים מן הגשר לקווינס ואשר כולם נסגרים באופני ההיתר המובאים לעיל שוב אין אנו צריכים לדון ביחוד על המדרכה שהרי גם היא נסגרת בתוך ההיקף הנ"ל.

4-איי. „גשר ירוק בשביל הרגליים ממזל רחוב 102“

יש לה כמה דרכי היתר, ראשית כל איננו רחב עשר אמות וה"ה כפיצצה פחות מעשר אמות שהיא מותרת, שנית יש שם דלתות נעולות ממש אבל אין צורת הפתח על גבי הדלתות, שלישית הגשר מסתלק בשעה שהספינות עוברות ונגבה למעלה, רביעית יש שתי צורות הפתח על גבי הגשר.

5. 125 סטריט ברידזש טרייבארט

הכביש עובר תחת צורת הפתח רגילה, המדרכות משני צדדים עוברים תחת תקרה בת ארבעה טפחים ופי תקרה יורד וסותם, וחוף מזה יש על גבי המדרכות צורת הפתח בשני מקומות. הכביש היורד למטה למאנהעטען הוא מקורה ובתחילת התקרה פי התקרה יורד וסותם.

6. „וויליס סטריט ברידזש“

יש לגשר שני אופנים להתירו: (א) כל הגשר מסתובב על גבי צירים ובשעה שהספינות הגדולות עוברות על הנהר מתחתיו סובבים את הגשר ומעמידים אותו בכיוון ישר למרוצת הנהר ובשעה זו נפסקת התחבורה על הגשר, וגדודיו מצד מאנהעטען חוסמים על העוברים. (ב) באמצע הכביש נמצאים מחסומים אשר נסגרים בשעה שהגשר מסתלק, על גבי המחסומים יש כמין צורת הפתח אלא שהקנים מן הצדדים אינם מחטיבה אחת אלא מדובקים מחתיכות בלתי ישרות שאפשר לצרפם. המחסומים הנ"ל הגבוהים יותר מי'

תיקון עירובין במאנהעמען

נ

טפחים ובשעה שנסגרים אינם מגיעים באמצעו של הכביש עד ג' טפחים סמוך לקרקע.

על המדרכות שמן הצדדים סוגרים הדלתות בשעת סילוק הגשר, על גבי הדלתות אין צורת הפתח.

7. אין שם גשר בכלל

הציור על המפה אולי הוא מנהרה ולמעשה אין שם מעבר כלל. (אינו מהח"י גשרים, כי אינו חי).

8. "סידד עוועניו ברידזש"

הגשר הזה יש לו שני אופני ההיתר: א) הגשר מסתובב ומסתלק כמו זווילים עוועניו ברידזש, ב) יש לו צורת הפתח, המדרכות מן הצדדים אינן אוסרות את הגשר מפני שהגישה אליהן הוא על ידי מדריגות שיש בהן עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, גם שם יש דלתות ננעלות בשעת סילוק הגשר, אולם אין שם צורות הפתח על גבי הדלתות.

9. "גשר של מטילות הברזל"

יש לה שני דרכי ההיתר, ראשית כל הגשר נגבה למעלה ונפסק, שנית יש עליו צורות הפתח עוברות על כל רחבו.

10. "מעדיסאן ברידזש"

גם לגשר הזה יש שני אופנים להיתרו, ראשית הגשר מסתובב ונפסק, שנית על הכביש חוסמות דלתות וגם צורת הפתח, וכן על המדרכות חוסמות צורות הפתח וגם דלתות.

11. "149 סטריט ברידזש"

יש לו ג"כ שני אופני היתר, ראשית הגשר מסתובב ונפסק, שנית יש לו צורות הפתח על הכביש אבל לא על המדרכות, אולם הדלתות הננעלות הם בין על הכביש בין על המדרכות אבל גבוהות מן הקרקע יותר מג' טפחים. אין צורת הפתח על הדלתות.

12. "מאקאמפס דאט ברידזש"

גם לגשר הזה ישנו דרכי ההיתר, ראשית הגשר כולו מסתובב ונפסק, שנית ישנו צורות הפתח על גבי הכביש בעצמו אבל לא על גבי המדרכות.

אולם הדלתות הננעלות בשעת הפסק הגשר נועלות על שניהם על המדרכות ועל הכביש, אבל יש ספק אם בשעה שננעלות על הכביש אם אין שם יותר מג' טפחים מהקרקע, אולם זה ברור שבשעה שהדלתות ננעלות על גבי המדרכות שהם מגיעות עד למטה מג' טפחים.

13. „פאלא גראנד ברידזש“ „סערוויק טוועניו“ „סאבוועי ברידזש“
הגשר הוא אינו משמש עכשיו כלום, הוא נפסק לגמרי ועומד ונסתובב ועומד עכשיו בכיוון של משך הנהר, הדרך אל הגשר נסתר לגמרי ואין מעבר. (וג"כ אינו מהח"י גשרים).

14. „האיי ברידזש“

יום הא' וישב א' הנוכה תשי"ט בדקנו את הגשר הזה, הגשר עשוי רק לצורך רגליים והוא צר מצד מאנהעטען, הכניסה לגשר הוא משני צדי הבנין החולש על הגשר (כמין חדר של גזית) הכניסה הזאת הוא ע"י שש מדרגות אבנים היורדות למטה אל הגשר, ומכיון שיש בה מדרגות הללו גובה יותר מי' טפחים בפחות מד' אמות הרי הגשר סתום בתל המתלקט.

15. „וואשינגטאן ברידזש“

יש על הגשר צורות הפתח בשלשה מקומות, אולם יש לדון עליהם מפני שהקנים שמכאן ושמכאן רחוקות מן הכותל יותר מג' טפחים, ע' ס' ה' אות ה'.

16. „אויברסיטה ברידזש“

לגשר הזה ישנם שני דרכי ההיתר, א' הגשר מסתובב ונפסק לגמרי בשעה שהספינות עוברות בנהר תחתיו, ב' על גבי הכביש נמצאות צורות הפתח וגם דלתות (אולם בדלתות יש ספק אם מגיעות עד למטה מג' טפחים על הקרקע) ועל המדרכות נמצאות דלתות ננעלות עם צורות הפתח על גבם.

17. „בראדוועי ברידזש“

א' הגשר מסתובב ונפסק בשעה שהספינות עוברות מתחתיו, עכשיו נתקלקל הגשר ועומדים לחזור ולבנותו, אולם הסדר יהיה באופן אחר, הגשר לא יסתובב אלא יגביהו אותו עם מעלות כמו הגשר מספר 4-איי וגשר מספר 9. ב' יש לגשר צורות הפתח עומדות על הכבישים וחוף מזה דלתות ראיות לנעול, גם על המדרכה העוברת מצד הגשר יש דלת הראוי לנעול אולם בלי צורת הפתח.

תיקון עירובין כמאנהעטען

18. "תענרי האדסאן ברידזש"

יום א' וארא תשי"ט בדקנו את הגשר הזה שיש לו שתי דיוטות, הדיוטא העליונה יש עליה מחסום שבו יושבים גובי מס הגשר, למחסום הזה יש כמו שלשה פתחים שבהם עוברות המכוניות בשעת גביית המס. הפתחים האלה אם באים אנו לדון עליהם בתור צורת הפתח, או עלינו להניח שהקנים שמכאן ומכאן, הם מקומות ישיבת שומרי המס, אשר נדון עליהם בתור קנים ארוכים, והקנה שעל גביהם הוא התקרה הרחבה בערך ג' אמות, שתחתיה עומדות המכוניות בשעת הגבייה, גם אפשר לדון על התקרה כלבדה בתור פי תקרה יורד וסותם, כמבואר בס' ו'.

חוץ משלשת הפתחים נמצאות עוד שתי כניסות אשר אין עליהם תקרה רק קנים מן הצדדים כדלעיל שבהן ישיבת הגובים וקורות חוסמות את המעבר בשעת התסגר, הקורות אינם חוסמות את כל המעבר ונשארה כאמה פתוחה על הכביש אפילו בשעה שהקורות סוגרות רק המכוניות אינן יכולות לעבור, ודרך זה נעשה רק בשביל מכוניות, ובני אדם אינם רשאים לעבור שם, גובה הקורה מן הארץ הוא כאמה, כל אחד מב' המעבורות אין בו עשר אמות, אבל יש לדון עליהם אם אמרינן על בית גביות המס העומד באמצע שתי הפרצות, אתי איירא דהאי גיסא ואיירא דהאי גיסא ומבטלי לי, מאחר שאין בבית גביות המס רוחב יותר מאחת הפרצות שהוא עומד ביניהם.

והי' אפשר להכשיר את שתי הפרצות, לפי שאין בכל אחת מהם עשר אמות רוחב, ואם הכשרנו כל הרוחב בצוה"פ או בפ"ת, בהצטרף מחיצות שאצל הנחר מב' צידי הגשר, נמצא כאן עומד מרובה על הפרוץ הרבה ביותר.

גם נראה דבזה לא אמרינן אתי איירא דהאי גיסא ומבטלי העומד שביניהם, דבגדר וכן בכותל לא אמרינן כן, כדאמרינן בכלאים דאם הי' כותל או גדר מפסיק בין הכרם לזרעים מותרים, ואפילו לכתחילה אין צריך להרחיק, וכן מבוי הרחב כ' אמות מעמיד פס של ד' אמות באמצע ומניח הקורה ע"ג ודינם כב' מבואות.

חוץ איש הי' עירובין סי' הי' ס"ק ז', מבוי שהוא רחב עשרים אמה, וגדר הי' אמות והניח ד' אמות ועשה כותל עובי אמה, וכן בהניח ד' אמות ומחצה ועשה כותל עובי חצי אמה לארכו של מבוי, נראה דאף אם אין כותל ארוך ד' אמות מהני, דכיון דיש שם ג' דפנות, דופן המבוי ודופן שהעמיד כנגדה והי' אמות שגדר, דהוי עומד מרובה שלא נשאר פרוץ אלא פחות מה' אמות, נדון כגדוד ולא חשיב פירצה (דלאמר) תו אתי איירא דהאי גיסא וכי, אף

לענין מבוי הגדול שמן הכותל שהעמיד ולפנים, דנעשה רה"י וכמאן דמליא דמיא, לענין אותו המוקף בג' מחיצות הנעשה בראש המבוי, לא שייך אתי אוריא דה"ג וכו' בכותל שהעמיד, כיון דאין צריך אלא סתימתאה כנגדה, ולא אמרינן אתי אוריא דעלמא שמה"ג ואוריא דעלמא שמהאי גיסא ומבטל (ר"ל אוריא שמחוץ למבוי ואוריא שבתוך המבוי) ע' תוס' עירובין י' ד"ה ואצבעיים.

ונראה בנדון דידן הצוה"פ הוה במקום הגדר של ה' אמות שכתב, וגם אין כאן צוה"פ הרחוק מן הכותל, כי גם הבית השני שעומדים שם לגבות המס יש בארכו ד' אמות, ואף אם נצרף כותל הנהר היינו מחיצות וגדודי הנהר יש עומד מרובה על הפרוץ.

אהעו"ו סי' שס"ה ד"ה כתב מ"א, כתב דבחצר שנפרץ בצד אחד כמה פרצות ואפילו פרוץ מרובה שרי.

ובסי' ו' ס"ק י"ד כתב החו"א בשם המקור"ח דמשו"ה מתיר צוה"פ הרחוק מן הכותל ג' טפחים מצד אחד, דהוה מחיצות דעירובין ודינו כעומד מרובה על הפרוץ.

הדיוטה התחתונה יש שם הרבה קנים של עשת מכאן ומכאן וקנה על גביהן וצורות הפתח הללו עוברות על כל רוחב הגשר בין על הכביש בין על התיב של הרגליים אלא שיש בין התיב לכביש מחיצה יותר מעשר אמות.

19. רעיל ראוד ברידזש — גשר של מסילת הברזל

הגשר הזה מסתובב ונפסק ועל פי רוב הנהו במצב של הפסקת התנועה והוא מונח לאורך הנהר ורק בשעה שרכבת צריכה לעבור נותנים את הגשר במקומו.

20. דזשארדזש וואשינגטאן ברידזש

(א) שני עמודי התוך אשר הגשר נשען עליהם והמחלקים את הגשר לשלושה חלקים הם עשויים בצורת הפתח וישנם מוטות ברזל בנויות בתוך הצורה מן הצדדים במקום שהמדרכות עוברות. (ב) על הכביש יש צורת הפתח כמין כיפה רמה ונשאה, הכביש נחלק מן המדרכות בכניסה ע"י דלת ננעלת ואחרי כן ע"י גדר שנראה כי הוא בדיוק י' טפחים (בין מוטות הגדר אין ג' טפחים) אחרי כן שוב נחלק הכביש מן המדרכה בצורת הפתח של חבלי ברזל מן הצד ועל גבי סילון, ונמצאת המדרכה נבדלת מן הכביש מסוגרת מכל הצדדים, אולם אם לא ניקח בחשבון את הסילוק הזה יש עוד אופנים להתיר

את המדרכה בעצמה אחרי העיון, במוטות הברזל העוברות על המדרכה במקום שני עמודי התוך.

סימן ו'

בענין המעברות (טונעלס)

המעברות ניתרות בהיתר ע"י צוה"פ או ע"י פ"ת, הסאבווייס הם רשות לעצמן ואינן פרוצין לעיר.

המעברות (טונעלס) מלבד שיש לדונם כבית שער, לפי שהם עשויים ככיפה המוזכר בגמ' עירובין (י"א:) ומביאו המחבר בסי' שס"ב, אפשר להתירם ג"כ מטעם פי תקרה יורד וסותם, לפי שיש סביב לעיר (לא"י) מאנהעטען ניו-יארק מחיצות, ובדופן הרביעית כולא עלמא אית להו פי תקרה יורד וסותם, ומכש"כ כאן שהוא רק חלק קטן מן הדופן, גם לפי מה שכתב הט"ז סי' שס"ה ס"ו בשם הרשב"א, דבאם הקורה רחבה ד' טפחים מותר להשתמש תחת' לפי שפתיו"ס, ה"ב אמרינן כאן ג"כ בהמעברות פיתיו"ס, ואפילו פתח המעברות רחב יותר מעשר אמות ג"כ מותר, שהרשב"א בעבות"ק שער א' אות ט"ו כתב, דאם יש גיפוסים מב' צדדין שלא יהי' פרוץ במלואו, אפילו אם רחב יותר מי' אמות אמרינן פיתיו"ס, וכעין זה כתב החו"א סי' ט"ו, דאם כל העיר מוקפת חומה ויש פירצה אחת ומונחת קורה ד' על הפירצה מותר מטעם פ"ת, ולדעת הרמב"ם פי"ז מה"ש הלכה ל"ו שכתב, דאם נפרצה החצר בצידה (היינו בקרן זווית) אפילו בפחות מעשר אמות אסור, לפי שאין עושין פתח מן הצד, קאמר התם אבל אם יש קורה על הפירצה מותר מטעם פיתיו"ס, ולפי דבריו משמע דסובר שפי תקרה יפה כחה מצוה"פ, וגם לרב עירובין (צ"ד:) לל"ק דמתיר פ"ת ביותר מעשר, ובצוה"פ אינו מתיר אלא עד עשר, וכן כתב הב"י סי' שס"ב ד"ה אבל וז"ל, אבל פירצה שאינה בקרן זווית אמרינן בה פי תקרה, גם זה שם (צ"ד:) איתמר אכסדרת בבקעה רב אמר וכו', כתב הרא"ש שהרו"ה פסק כלישנא בתרא, ולכאורה נראה דבשל סופרים הלך אחר המיקל, וידוע דהלכה כרב באיסורי, וכ"נ שהוא דעת הרי"ף כלישנא קמה וכ"כ סמ"ג וכתב שכן דעת ר"ח וכ"נ שהוא דעת הרמב"ם בפ"ו, וכתב הה"מ שם שדעת הרשב"א כדעת הרו"ה אבל הוא הסכים לדעת הרי"ף והרמב"ם והכי נקטינן.

ואין לחוש להמעברות שהם ככיפה אם נדונה לצוה"פ, והא יש להם ב' כותלים למש"כ המ"א סימן שס"ג ס"ק כ"ה, דאם נתן הקנה על כותל

המבוי אינו נדון בצוה"פ, לפי שהכיפה הוא כפתח מעלי, ולפתח לא נתנו חכמים שיעור לעובי המזוזות והמשקוף, כמו שביררתי לעיל סי' ח' אות ו'.

כל המעברות (טונעלס) שאנו דנין עליהם אין גגן משופע, וגם אין גגן עגולה, ואפילו הי' גגן עגולה אפשר להתיר לע"ד, דמה דקאמר רש"י עירובין (כ"ה:): כי אורזילא פי' משופע, משמע אבל אם היא עשויה עגולה ככיפה דהיינו כקשת אמרינן שפיר פי תקרה יורד וסותם, וכן נראה ממשנה שם (י"ג:) דאמרו, עקומה רואין אותה כאלו היא פשוטה, ופירוש עקומה היינו שהיא עשויה כמין קשת, וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש.

וה"ל הרשב"א בספר עבוה"ק שער א' אות (כ"ז), היתה (הקורה) עקומה באמצע (כקשת) והיתה היא בתוך עשרים ועקמימותה למעלה מעשרים, רואין כל שאלו תנטל עקמימותה ואין בין זו לזו שלשה טפחים, אין צריך להביא שם קורה אחרת עכ"ל, ועל זה כתב הב"י סי' שס"ג סד"ה היתה עקומה וז"ל, ורבנו כתב מימרא דר' זירא דמכשיר בעקמימות הנוטה חוץ למבוי או למעלה מעשרים, וכ"ש להיכא דגם עקמימותה בתוך המבוי ותוך עשרים עכ"ד, ונראה דכוונתו בזה הוא, דאם כל הקורה מונחת בתוך עשרים אמה או למעלה מעשרה טפחים, אין צריך לומר רואין כל שאלו תנטל העקמימות ואין בין זו לזו שלשה טפחים, ויכולה להיות עקומה ביותר, לפי שכל הקורה מונחת בתוך כ' אמה או למעלה מ" טפחים.

עבוה"ק שער א' אות (ק"ח), בד"א בקורה שאינה רחבה ארבעה טפחים או שאינה בריאה לקבל את המעזיבה, היתה רחבה ובריאה אפילו פתוח לכרמלית, יראה לי שמותר להשתמש תחתיו, לפי שפי תקרה יורד וסותם עכ"ל, ומביאו להלכה הה"מ פי"ז מה"ש ה"ה והט"ו סי' שס"ה ס"ק ו' והמ"א שם ס"ק י', משמע מדבריהם שדין פי תקרה איתא ג"כ בקורה רחבה ד' טפחים אעפ"י שהיא עקומה כקשת, מדלא חלקו בדין פי תקרה בין קורה פשוטה לקורה עקומה דהיינו עגולה כקשת.

וראיתי שכוונתי לדעת החזון איש ה"ע סי' י"ב (ה) וז"ל, רואין כל שאילו ינטל העקמימות וכו', נראה דהיינו חלק העקמימות שחוץ למבוי ולמעלה מכ' אמה, אבל העקמימות שבתוך המבוי נדון משום קורה, שזהו עיקר פשט המשנה עקומה, והא דצריך לומר רואין אותה כאילו היא פשיטה, היינו משום דאינה יכולה לקבל אריה, אבל עיקר אין בזה פסול בקורה וכמו בצוה"פ דכשר ככיפה כדאמרינן עירובין (יא:), ואין חילוק אם העקום למעלה ככיפה או למטה.

תיקון עירובין במאנהעמען

ולפי מה שראינו הרבה מעברות, הרב מ. מ. כשר והרב צבי אייזענשטאט ואני הצעיר, אין ברובח המעברות עשר אמות, וגם אינם פרוצים במלואן, ואמרו במשנה עירובין (ט"ו:) כל פירצה שהוא כעשר אמות מותר מפני שהיא כפתח, וכן פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והמחבר סי' שס"ב, ואפילו להמ"א סי' שס"ה ס"ק ד' שכתב, וה"ה בעיר המוקפת חומה ונפרץ בה פירצה בד' טפחים ובקעו בה רבים, לדין דקיי"ל דיש לה דין חצר צ"ע אם היא מותר ויש להחמיר עכ"ל, הא כתב סס"י שס"ג דרבים הם ס"ד דוקא, ובנדון דידן אין בוקעין ס"ד, ועוד המ"א כתב "ונפרץ בה פירצה" משמע דאם עשו פירצה מתחילה לעבור דרך שם ה"ה כפתח, וכן כתב הב"ח והט"ו רס"י שס"ה, ועוד דבנדון דידן אינו פרוץ למעלה, וכתב המאירי עירובין (י"א.) וז"ל, וכן יש מי שכתב שאף בכותלים הצריכים צוה"פ או קורה על גביה, לאו דוקא תקרה אלא אפילו איזה בנין על עמוד שבצדדין עכ"ל, וכש"כ כאן שיש תקרא ובנין. העלוועטער (האכבאן) והסאבוויי (אונטערגרונדבאן) הם מחלקין רשות לעצמן, לפי שאינן פרוצין לרחובות העיר, שיש להם פתחים בכל כניסה ויציאה, ולדין עליהם דהיינו בתוכם אם דינם כרה"י או ככרמלית, שאפשר אינם מוקפין לדירה, והם יותר מבית סאתים, אין מהצורך שאין לנו עסק בהם, שבני ישראל שומרי ש"ק אינן נכנסין לשם ביום השבת.

סימן ז'

בענין הספינות העוברות לנמל

הספינות העוברות בנהר או בים, או באין לנמל אין מבטלין מחיצות העיר.

הספינות העוברות לנמל, אינן מבטלין את המחיצות, ואפילו הם מחיצות העשויות בידי שמים, כן הוא דעת תשובות הח"ס סי' פ"ט, ובמשנה ברורה סי' שס"ג ס"ק קי"ה, מביא המ"א דזה הסי' ס"ק ל' שכתב, אם הספינות עוברות לנמל מבטלות מחיצה העשויה בידי שמים, וכתב שכמה אחרונים פליגי ע"ז, ובשער הציון חותם שאין מקום כלל לדברי המ"א, ובנדון דידן שמחיצות הנמל עשויות בידי אדם, אין כאן חשש כלל, ואליבא דכולא עלמא אין הספינות מבטלין המחיצות.

תשובות כנסת יחזקאל סי' ג' ד"ה הקשה מר על המ"א כתב וז"ל, עוד הקשה מר בעירובין (כ"ב) ארץ ישראל ובבל, וכי אפשר בכל ארץ ישראל ובבל לא באין ספינות, לא בינת אדם לו, אילו אדם אחר אמרן היתתי מחריש, אמנם מכ"ת יושב בשבת תחכמוני מקום מבוא הספינות, ועיניו רואות גם פה

במקום הנמל יש מחיצה וצוה"פ מפני המוכסין, ואפשר כן היו בארץ ישראל ובבל עכ"ל, ולפי דבריו ז"ל אי אפשר בזמן הזה לספינות שיבטלו מחיצות הנמל, לפי שבכל מקום שבאים שם הספינות, אין יורדין ליבשה דהיינו על הארץ שהוא מחיצה העשוי בידי שמים, כי בכל נמל ונמל עשוי בנין לעלות דרך שם ליבשה, והוא מחיצה העשוי בידי אדם.

שמעתי מחכם אחד שרצה לומר דאם הספינות עוברות ישר בים או בנהר סמוך לעיר ואינן עוברות בנמל מבטלין מחיצות להמ"א, וטעות הוא בידו, דבפירוש כתב המ"א וז"ל, וצ"ל דהכא מיירי במקום שאין הספינות עוברות לנמל עכ"ל, משמע דאין לחוש במה דעוברות בים או בנהר ואינן מגישות לנמל, דמה איכפת לן אם הספינות משוטטות במים, והלא המחיצות שלנו אינן מן המים, כי אם משפת הים והנהר במה שהוא גבוה עשרה טפחים, ורק המים אין מבטלין המחיצות, כן הוא בגמ' וכן הוא דעת כל ראשונים והאחרונים.

סימן ח'

בענין ישיבה ולבסוף הוקפה

העיר (אי) מאנהעטען דינה כישיבה ולבסוף הוקפה, בענין מחיצות דלגוואי עבידי לבראי לא עבידי.

בענין העיר (האי) מאנהעטען אם דינה כישיבה ואחר כך הוקפה, או דינה כהוקפה ואחר כך ישיבה, הנה הרבה אנשים אמרו שהעיר הנ"ל מתחילה לא היתה מוקפת במים מכל סביבה, רק במקום אחד היתה סתימה איזה מאות אמה, ואחר שנתיישבה חפרו שם חריץ עמוק ורחב כדי שיוכלו לעבור שם אניות, ועי"ז נעשתה העיר כישיבה ואח"כ הוקפה, ואפילו את"ל שהיתה כן מבריאת העולם, המ"א סי' שס"ג ס"ק ל"ט כתב, ואם כל העיר מוקפת תל ואח"כ בנו בה בתים אסורה, כמ"ש סי' שנ"ח ס"ב וע"ש ס"ח עכ"ד.

וז"ל הפרמ"ג סי' שס"ג מש"ז סק"כ, ודע דנהר או תל המקיף סביב לעיר, הוה כרפף יותר מבית סאתים שלא הוקפה לדירה ע' מ"א אות ל"ח וכו', אלא דיש לומר שיש גשרים רחבים יותר מעשר אמות בטל המחיצה סביב העיר, ואח"כ כשעשו צוה"פ במקום הגשר כבסי' שנ"ח ס"ב הוה מוקף לדירה, ולפי זה במקום שאין הגשר רחב יותר מעשר אמות בלא"ה אסור לטלטל בעיר, ואי"ה במ"א יבואר עוד.

וכן משמע מדברי הט"ז סי' שס"ג ס"ק כ' שכתב, שאלה בק"ק שטייניץ במדינות מעהריין, נהגו לטלטל בשבת בלי עירוב, על סמך שהעיר מוקפת נהר

תיקון עירובין כמאנהעטען

סביב לה עכ"ל, ואסר להם הט"ז הטלמול מטעם החשש שמא יעלה הנהר שרטון, ובסוף מסיק וז"ל אכן אם יש על הנהר ביבשה מקום מדרון, נחשב אותו מדרון במקום מחיצה, והיינו אם יש במקום ההוא גבוה עשרה טפחים במשך ד' אמות, כעין ההוא שזכר בסי' שס"ג סל"ז לענין מבוי ששוה מתוכו עכ"ד.

ומה הועילו במקום המדרון שסביב לעיר אצל הנהר, סוף סוף אסור לטלטל באותה העיר, לפי שהוקפה ולבסוף נתיישבה, אלא מוכרח לומר דמיירי בכה"ג, שעשו גשר על הנהר רחב יותר מעשר אמות, ועשו אח"כ צוה"פ על הגשר, ונעשתה עי"ז כישבה ואח"כ הוקפה ודינה כהוקפה לדירה, וכן נראה מתשובות נובי"ת ות' ח"צ ומכל התשובות ופשוט הוא.

ועוד יש להתיר בנדון דידן, שכתב המחבר סי' שני"ח ס"ח, אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצה אפילו על שפתו מועיל, שהרי דר באויר מחיצות שעשה עתה עכ"ל, וכאן נבנו מחיצות על שפת הנהר בגובה יותר מעשרה טפחים, באורך כמה מאות אמה, ומיקרי עי"ז ישבה ואחר כך הוקפה אליבא דכ"ע.

נסתפקתי בעיר דהדרא לה נהרא כמו בנדון דידן, דהוה כמקום יותר מבית סאתים שלא הוקפה לדירה, דהוה כהוקפה ולבסוף ישבה שאסור לטלטל בתוכה יותר מד' אמות, ועשו גשר על הנהר יותר מעשר אמות רחב, שהוא כפירצה הרחב יותר מעשר אמות, ואח"כ עשו על הגשר צוה"פ לשם דבר אחר, וזה הוא צוה"פ העומד מאליו, הנה בשאר מקומות אין להסתפק דמותר, משום דצוה"פ הרי הוא כמחיצה גמורה, כמבואר בסי' ה', אבל בעיר דהדרא לה נהרא דצריך להוציאה מדין הוקפה ולבסוף ישבה, ולעשותה כישבה ולבסוף הוקפה, כמו גבי פריץ אמה וגדר אמה שם (כ"ד), יש להסתפק אם יש כח בצוה"פ העומד מאליו לעשות העיר כישבה ולבסוף הוקפה.

וממה שכתבתי לעיל סי' ה' ולקמן סי' י' בשם הנודע ביהודא הצ"צ והפרמ"ג, דצוה"פ על הגשר מהני לפירצה ואפילו לעשותה כישבה ואח"כ הוקפה, אין ראי' לנדון דידן, דשם לא הוה צוה"פ העומד מאליו, אלא מיירי דעשו צוה"פ להתיר העיר שלא תהי' פרוצה למקום אחר, וממילא מותרת גם לענין ישבה ואח"כ הוקפה, אבל בצוה"פ העומד מאליו יש להסתפק מה יהי' דינו.

ונראה לפשוט ממה דאיתא שם (ט"ז), לחי העומד מאליו אם סמכו עליו מע"ש מותר, פירש"י מה נקרא לחי העומד מאליו, שהועמד שלא לשם לחי אלא לשם דבר אחר, הרי דיש בסמיכה הזאת כח להוציא לחי העומד מאליו ולהכשירו כלחי שהועמד לשם לחי כן יש כח לצוה"פ העומד מאליו אם סמכו עליו לשם פתח לעשות העיר כישבה ולבסוף הוקפה.

ויש לדקדק אם עשו בתחילה צוה"פ אצל שפת הנהר, ואח"כ עשו גשר על הנהר תחת אותו צוה"פ, והוא רחב יותר מעשר אמות' אם נאמר צוה"פ אצל שפת הנהר בלא גשר לא חשוב לכלום, משום דהוה כמו מחיצה על גבי מחיצה, ואם עשו אח"כ הגשר תחת הצוה"פ, הנה הפירצה והמחיצה באים כאחת ודינה ככראשונה, או נאמר דאם לא הי' הצוה"פ, הי' הגשר כמו פירצה מעלי' שהוא יותר מעשר, ורק הצוה"פ סתמה, והוה כישבה ואח"כ הוקפה, ולא דמי למחיצה על גבי מחיצה, שמעולם לא נסתרה המחיצה התחתונה, ואם נדמה אותה למחיצה על גבי מחיצה, יותר ראוי לדמות למש"כ המחבר בזה הסי' ס"ח, בנו מחיצות על הראשונות להקיפו על ידם לדירה אינו מועיל, ואם נבלעו מחיצות התחתונות ונשארו העליונות מאליהם נותר על ידם עכ"ל, ובנדון דידן הוי כנבלעו התחתונות ונשארו העליונות, דהיינו צוה"פ ומותר.

נסתפקתי אם בנו עכו"ם העיר תחילה ואח"כ הקיפו אותה חומה, ולבסוף נתיישבו בתוכה בני ישראל, מה יהי' דינה, הנה מדאורייתא הרי היא רה"י גמורה לכל דבר, ואפילו לחייב עלי' חטאת להזורק לתוכה מרה"ר, אבל אפשר שמדרבנן הוא דאסורה לטלטל בתוכה יותר מד' אמות, משום דהוה כחצר יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, והוא אם נאמר כאן כמו שאמרו בפ' הדר, דמדאורייתא דירת עכו"ם אינה אוסרת לפי דהוה כדיר של בהמה, אבל רבנן הוא דגזרו לאסור כדי שלא ילמד ממעשיו, אף בנדון דידן נאמר ג"כ דדירת עכו"ם אינה דירה, ואם כן הוה העיר כהוקפה ואח"כ נתיישבה ואסורה בטלטול, כי איסור זה הוא מדרבנן, ודירת עכו"ם ג"כ הוא מדרבנן והם אמרו והם אמרו.

לכאורה נראה דבאם מדאורייתא דירת עכו"ם הוה כדיר של בהמה ואינה אוסרת, אבל רבנן הוא דגזרו שתהי' כדירה ממש, משום דהוה לחומרא, אבל כאן בעיר של עכו"ם אם נאמר דגזרו רבנן שדירתם הוה דירה, נפיק מני' קולא בזה לא גזרו.

השלטי הגבורים ר"פ הדר כתב, מכאן ראי' לישראל שדר בעיר (שכולה עכו"ם) שיכול לטלטל בכלה, אם הוא דר יחידי שם, ואפילו יהיו הרבה יהודים דרים בבית אחד, יכולים לטלטל בכלה וכו' עכ"ד, וכן הוא בתוס' ובמרדכי והרא"ש והג"מ, משמע מדבריהם דהוה דינה כישבה ובסוף הוקפה, ומשום הכי מותרת בטלטול, ולפי זה נמצא שדברי הפוסקים האלו סותרים את דברי רז"ל, שאמרו בפ' הדר שמן התורה דירת עכו"ם אינה דירה כלל, אלא הם גזרו שתהי' כדירה לענין שכירות הרשות דהיינו לחומרא, אבל לא לעשות דירתם דירה לקולא, שתהא דינה כישבה ולבסוף הוקפה.

תיקון עירובין במאנהעטען

והרא"ש פרק מי שהוציאווהו כתב וז"ל, וכתב רבינו מאיר ז"ל דסתם עיירות מוקפות לדירה הם, דאין דרך להקיף מחיצת עד שיבנו הבתים תחילה עכ"ל, וכן פסק המרדכי בפרק זה, ואחריהם הטור והמחבר סי' ת"א, ודבריהם ז"ל הם כספר החתום ולא נודע לנו אם ישיבת העכו"ם לבדם בלא ישראל, הרי היא כישבה ואח"כ הוקפה, ומותר לטלטל בכלה, או היא כהוקפה ואח"כ ישיבה ואטורה בטלטול.

והר"ן בפ"ק דמגילה כתב, דאותן החומות שנבנו קודם שנבנסו ישראל לארץ, אינם בגדר מוקפים חומה מימות יהושע בן נון, נראה שדעתו הוא דישיבת עכו"ם לאו כלום הוא, וא"כ הוה דינה כלא הוקפה לדירה, או אפשר שדעת הר"ן הוא, דזה הוא רק משום חשיבות יהושע בן נון, ואינו ענין לנדון דידן.

וברש"י עירובין (מ"ב.) ד"ה והקיפיה כתב וז"ל, והקיפיה נכרים מחיצות בשבת, ולדירה כגון שהקיפיה לדור בתוכה, דאי לא הכי ביותר מבית סאתים לא משתריא לטלטולי בה אלא ד' אמות עכ"ל, משמע דהיקף מחיצות לדירה דעכו"ם לצורך עצמן, הוי היקף לדירה אף לישראל, או אפשר לחלק בין הקיפיה עכו"ם לדירה בעת שדר שם ישראל ג"כ, לבין הקיפיה בעת שלא הי' דר שם ישראל אלא שבא אח"כ.

ונראה לע"ד לפשוט מברייתא דעירובין (ג"ה:) ת"ר אלו שמערבין עמה נפש שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ובית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן, ובית עכו"ם שיש בה דירה "לכומרים", וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, הרי דבית דירה לכומרים הוה דירה לעיבור העיר ליתן לה שבעים אמה ושיידיים, הכי נמי לענין ישיבה ואח"כ הוקפה חשובה דירת עכו"ם דירה.

ואפשר דהטעם הוא שכל דירה שחייבת במזוזה הוי דירה, לענין ישיבה ואח"כ הוקפה, ולענין עיבור העיר ולשכירות הרשות, אבל העכו"ם עצמו הדר בה אינו אוסר שבהמה המה להם, והוי כדירה בלא דירוי, זו היא דבר תורה, אבל חכמים גזרו בשכירות הרשות שהעכו"ם עצמו יאסור כדי שלא ילמדו ממעשיהם.

המחבר סי' תרפ"ה, כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון זכו, והוא שהוקף ואח"כ ישב וכו', הגה אבל מסתמא הוקפה ולכסוף ישיבה, והוקשה הט"ו והמ"א וז"ל, לכאורה קשה ממש"כ בס"י שכ"א וסי' שכ"ה וסי' ת"א, וסתם עיירות מוקפות לדירה שבונים בתים תחילה ואח"כ מקיפין אותה ע"ש מה שתירצו.

ונראה לתרץ דלענין מוקף לדירה אפילו הוקפה ואח"כ ישבה הוה ג"כ כישבה ולבסוף הוקפה, לפי שא"א שלא נפרצה החומה ברבות הימים ביותר מי' ותקנו אותה, או אפילו נשברו דלתותי' הרחבים יותר מי', דאפילו צוה"פ מהני לעשות אותה כישבה ובסוף הוקפה כדאיתא עירובין (כ"ד:).

עוד נראה לתרץ דאפילו אם אמרינן מסתמא הוקפה ולבסוף ישבה לענין מקרא מגילה, מ"מ לענין מוקף לדירה מיקרי ג"כ כישבה ולבסוף הוקפה, לפי שאם מקיפין מקום בחומה על דעת לבנות שם בתים, הוי שפיר מוקף לדירה כן משמע מכל הפוסקים.

אם בנו בתים סביב העיר והבתים הם חומתה, צ"ל אם אמרינן בכה"ג הנך מחיצות (מהבתים) לגוואי עבידן לבראי לא עבידן, פשוט הוא דרק לענין קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אמרינן כן עירובין (כ"ה:), אבל לענין מחיצות כדי שתהי' העיר מוקפת חומה שפיר הוה העיר רה"י גמורה, כן כתב רש"י שם ד"ה לבראי עבידן, ונהי דפירצה ליכא היקף לדירה מיהא ליתא בפרדס, דהוי יותר מבית סאתים, וכן משמע מתוס' שם, וכן כתב השלטי הגבורים פרק עושין פסין בשם ריא"ז, והבי"ח בהגהותיו על הרא"ש שם כתב דהוה כמחיצה דנעשית מאלי' ולא מהני לענין שלא היקף לדירה, אבל לענין שאר דברים הרי הם מחיצות מעליות, כן הוא דעת כל הפוסקים כמו שביארתי בס"י ה' אות ב'.

סוכה (י"ט.) תנא פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה, מאי פסל היוצא מן הסוכה אמר עולא קנים היוצאים לאחורי סוכה וכו', אי הכי מאי למימרא מהו דתימא הואיל ולגוואי עבידי ולבראי לא עבידי אימא לא קמ"ל, ואם בסוכה אמרינן כן, דחמירי מחיצות סוכה ממחיצות שבת כדהוכחתי בס"י ה' אות ב' מכש"כ לענין שבת, וז"ל רש"י שם, פי תקרה זה לשם אכסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה, אבל לא להיות מחיצה לאויר שחוצה להו, ואילו מחיצה מעלייתא היא הוה סמכינן עלה.

סימן ט'

עד כמה יהיו המחיצות מרוחקות זו מזו ויהי' המקום שביניהם רה"י

אין שיעור לגודל המקום המוקף מחיצות יהי' כמה שיהי'.

בענין דבר שיעור ורוחק המחיצות, עד כמה יהיו המחיצות מרוחקות זו מזו, ואעפ"כ יהא נחשב המקום שביניהם רשות היחיד, הנה המקור לזה

תיקון עירובין כמאנהעטען

איתא במשנה דעירובין (י"ח) וז"ל, אבל אם הי' דיר או סהר או מקצה או חצר, אפילו בית חמשת כורין אפילו בית עשרה כורין מותר, ושם (כ"ב) א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עלי' משום רשות הרבים, יתיב רב דימי וקאמר להא שמעתא, א"ל אבוי לרב דימי מ"ט, אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא, ומחתנא דגדר מהך גיסא, בכל גמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודיגלח מהאי גיסא, דכולא עלמא גמי מקיף לה אוקיינוס, וכתבו התוס' בד"ה דילמא וז"ל, קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפילו כור אפילו כורים הזורק לתוכו חייב, וה"ה לאלף כור, דמה שיעור יהי' עכ"ל, הרי דלא נתנו התוס' שיעור מוגבל לריחוק המחיצות, אלא צריך שיהי' המקום מוקף לדירה, ואז מותר לטלטל בכלול אפילו מדרבנן.

הרמב"ם פי"ד מה"ש ה"א, וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובתן עשרה טפחים, וביניהם ארבעה טפחים או יותר על כן, אפילו יש בו "כמה מילין" אם הוקף לדירה, כגון מדינה המוקפת חומה עכ"ל, לא נתן הרמב"ם כאן שיעור לריחוק המחיצות להיות המקום רשות היחיד, אלא הכל תלוי רק במחיצות.

ובפיה"מ על מס' עירובין פ"ב מ"ה הפרינו על מדותיו וכתב, וממה שאתה חייב לדעת, כי כל מקום שעשו לו גדר, הכוונה היתה לדור בו שקורין אותו קרפף שהוקף לדירה, אפילו יש במדתו "אלף מיל" מותר לטלטל בכלול.

חדושי הרמב"ן על מס' עירובין (נ"ט) וז"ל, כל שאין המחיצה נראית לעומדין באמצע, ואין ניכרת להם, אי גמי שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום אין בה תורת מחיצה עכ"ל, הרמב"ן כתב טעם ראשון ואח"כ כתב אי גמי וכו', וכלל זה בידינו דאם מביאין טעם אחר בלשון אי גמי חזר מדבריו משום דהטעם או התירוץ ראשון הוא בדוחק, וכן הוא בכללים על רש"י מובא בסוף ברכות וז"ל, כשאומר רש"י אי גמי כדרך איבעית אימא, והוא כשיש חולשא ודוחק בתירוץ ההוא, חוזר לתרץ בענין אחר, ועיין הדוחק שיש בתירוץ הראשון עכ"ד, וכאן הוא הדוחק דאמרו ארץ ישראל אין חייבין עלי' משום דה"ר וכו', ותירצו דילמא מעלות ומורדות קאמר, שהם מעכבין וממעטין על הרבים, ולא תרצו שאין המחיצות נראות לעומד באמצע, משמע דהטעם השני הוא הנכון, ומה שהביא הטעם הראשון הוא משום דלא חזר בו מכל וכל, דגם צריך לידע דיש מחיצות שסומכין עליהן לשבת כמו שאכתוב לקמן.

הריטב"א בעירובין (כ"ב) כתב וז"ל, דהא מקיף לי' פרת מחד גיסא ודגלת מחד גיסא, פי' כמין גם, וכולא עלמא גמי לא לחייב דהא מקיף לי'

תיקון עירובין במאנהעטען

סג

אוקיינוס, פי' דכל שהוא עמוק עשרה טפחים חשובה מחיצה, כדאיתא בפרק קמא דשבת ובכל דוכתא, ולהכי פרכינן דכיון דאמרת דאפילו המחיצות מרוחקות כל כך, דין רשות היחיד להם, אם כן אין רשות הרבים בעולם, אי אפשר, וקשה לי מכל מקום עד אימתי יהיו מרוחקות, שיהיו חשובות מחיצות לשווי רשות היחיד, דהא קרפף יותר מבית סאתים שהוקף שלא לדירה, רשות היחיד הוא מן התורה, וכמה יהא שיעור אותו יותר מבית סאתים, אומר רבינו ז"ל (הוא הרמב"ן), דהיינו כל שרואה עצמו תוך מחיצות עכ"ד.

נראה לענ"ד דהאי "שיראה עצמו תוך מחיצות" שכתבו הריטב"א והרמב"ן, כוונתם הוא שידע שיש לאותו המקום מחיצות, שסומכין עליהם לענין עירובי חצירות להתיר הטלטול בשבת, ואפשר להביא רא"י לזה מתשובות הח"צ סי' ל"ז, ממה ששאל השואל שם בזה הלשון, ועכשיו קשה בעיני ביותר, איך יתכן שארץ רחבת ידים, ויש עלי' כמה סרטיות ופלטיות בתוכה דדרסי בה רבים, ואולי ששים רבוא בלא עיכוב, תיחשב לרשות היחיד בכח גוד אסיק" לחידי' בלא מחיצות כלל, ואם תאמר כך הוא בטלה תורת רשות הרבים מינה, (השקלא וטריא הוא אודות אנגליא ואיסתכיא), תשובה ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך וכו', ומסיק שם דאם יש מחיצות העשויות בידי אדם, יוכל להיות אפילו אנגליא ואיסתכיא (סקאטלאנד) עכ"ל, ובמקומות הגדולים כהן, בודאי אי אפשר לאדם אחד לראות את כל המחיצות, אם הוא עומד באמצע המקום שבין המחיצות, אלא בודאי כוונתו של הח"צ הוא, דאם יודע שיש שם מחיצות, וסומך עליהן לענין טלטול בשבת די בכך.

גם מהרמב"ם רפ"א מהלכות עירובין יש ג"כ רא"י, דחשב חצר מבוי ומדינה כאחת לענין עירובין, ומדינה גדולה מעיר טובה, כן משמע מהכ"מ פ"ו מהלכות מזוזה ה"ז שכ', אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות חייבים במזוזה, ועל המדינות פירש"י ביומא (י"א:), יש מדינה מוקפת הרים ויערים כמה פרסאות, ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים כגון ארץ הגר עכ"ל, ובמס' מכות (ז'), איתא בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, ופלך פירש"י הפרכיא.

ושם (י"ב:) איתא, בן לוי שהרג גולה מפלך לפלך, ופירש"י פלך מדינה, ובהגהות הב"ח כתב פלך עיר, אבל מהגמ' דלעיל דקאמר בשעריך אתה מושב בתי דינים, בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, משמע דפלך לאו היינו עיר, ובתרגום על מגילת אסתר פי' מדינה פלך, ושם (ח' ז'), ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, פי' התרגום ובכל פלכא ופלכא ובכל קרוא וקרוא, פי' על

תיקון עירובין במאנחעמען

מדינה פלכא ועל עיר קרוא, וגם בכל התורה תרגם התרגום על עיר קרתא או קרוא.

ובתרגום שני על מגילת אסתר, מונה לאחשורוש מעשרה מלכין דמלכי על כל העולם, וא"א לכל העולם להימצא בה רק קכ"ז עיירות, ולענ"ד נראה דעיר הבירא עם עיירות וכפרים אשר סביבותי, הכל ביחד נקראת מדינה, פלך, או אפרכיא, ומילת אפרכיא נמצא בתרגום ריש מגילת אסתר, ובריש מגילת איכה על שרתי במדינות, כתב התרגום שליטיא באפרכיא, ושם הוא בא' ולא בה', ומילת פלך הוא בסוף משלי, וכפי' תמכו פלך, ופלך הוא העץ אשר האשה סובבת עליו את חוט הטוי, וגם בעבור שהיא סובבת אותו נקרא פלך, וכן עיר גדולה וכל מה שסביבה נקרא מדינה או פלך, (דברים ג' ד' י"ג) כל חבל הארצות, תרגום אונקלוס בית פלך טרכונא, ויונתן תרגום, כל תחום פלך טרגונא, משמע כדברי.

ע' בתשובות בית אפרים סס"י כ"ז שמביא בשם לקוטי הרמב"ן, כל שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרבים כלום, אין לה תורת מחיצה, ובסגנון זה כתב במשנה ברורה סי' שמ"ו, ובסי' שס"ג בשער הציון אות (צ"ד) מביא כמה דיעות, ומסיק דאפילו רחב הרבה מאוד, עד שאין המחיצות נראות לעומד באמצע, הוי רשות היחיד מן התורה, כיון שעכ"פ מעכבת הרבים מלעבור מחמת מחיצות המוקפות.

ספר ארחות חיים בהגהות מהרש"ם סי' שמ"ה כתב, ובאשכול הלכות עירובין סי' ס"ה ביאר, דדוקא במחיצות העשויות בידי שמים בעינן שיראה עצמו תוך המחיצות, אבל לא במחיצות העשויות בידי אדם.

מהרש"ם בספר עירוב והוצאה כתב, וגם במש"כ הרמב"ן והאשכול דבמחיצות העשויות בידי שמים, אם אינם נראות להעומדים בתוכם ורבים בוקעין לא מהני, י"ל דהיינו לענין ים אוקיינוס, שא"א להגיע אליו ביום השבת, אבל היכי שבכל צד נראה להדרים סמוך לשם, וגם יכולים להגיע שם ביום ש"ק ולראות המחיצות, גם הם מודים דמהני וה"נ בנדון דידן, וגם כתבתי בהגהותי על או"ח שנדפסו זה איזה שנים בארץ הגר, לצדד דבעיר מלאה חומות וגם הפירצה אינה נראית מפולשת, עד שבאים לסוף העיר, ושם רואין את המחיצה שבידי שמים, י"ל דגם הרמב"ן מודה, ובגוף דברי הרמב"ן נראה מדבריו, דגם במחיצה בידי אדם בעינן שיהא נראה לעומד במחיצה, והובא בריטב"א וע' בשו"ת בית אפרים סס"י כ"ז, אבל באשכול הלכות עירובין רס"י ס"ה נראה, דדוקא במחיצה העשויה בידי שמים ס"ל לחלק כן.

סימן י'

חוות דעת הגדולים שליט"א

חוות דעת הגדולים הה"צ מסאטמאר, הה"צ מליובאוויץ, הה"ג ר"מ פיינשטיין שליט"א ועוד רבנים וגאונים, ירושלים עה"ק אם יש לה דין רה"י או כרמלית.

בענין חומרת המ"א בסי' שס"ה ס"ק ד' שכתב, דעיר המוקפת חומה ונפרצה בה פירצה בד' טפחים ובקעי בה רבים, לדידן דקיי"ל דיש לה דין חצר, צ"ע אם מותר ויש להחמיר עכ"ל, נראה לע"ד, דהאי ובקעי בה רבים" שכתב המ"א, כוונתו ששים רבוא דוקא, כמו שכתב המ"א גופא סס"י שס"ג, בנדון תל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות וז"ל, אבל אם רבים בוקעין על אותו התל בטלה המחיצה, משום דעשוי בידי שמים, ואפשר אין רבים פחות מששים רבוא עכ"ד, הכא נמי ס"ר בעינן, וכן הוא בתשובות בית אפרים סי' כ"ו וז"ל, אבל לענין שיהא קרוי רה"ר שיתחייב עלי' משום הוצאה דילפינן ממשכן, דכה"ג שמוציא מרה"י לרה"ר חייב, בעינן דוקא דבקעי בה רבים דהיינו ששים רבוא כדגלי מדבר, והיינו דאמרן בכל דוכתא דבקעי רבים ואתו רבים ומבטלי מחיצה עכ"ד.

הנה ראיתי יש חולקים על המ"א בזה באמרם שזה הוא קולא יתירא, אבל כמדומה שלא כווננו לאמיתו של דבר, כפי הבנת ספר פרשת העיבור מבעה"מ ת' מים רבים שכתב בזה"ל, ומעתה כיון שבעלי התוס' המה הממציאים זה החידוש, וגילו אוזן לאשמעינן דהמחיצות שאינן עשוין בידי אדם, אתו רבים ומבטלו מחיצתא, נראין הדברים שאין לנו אלא חדושם, ולפסוק הדין כוותייהו, דוקא היכא דששים רבוא בני אדם עוברים עליהם, כי הם אמרו והם אמרו, ולא לרכוב אתרי רכשי ולתפוס החבל בשתי ראשין, ולמנקט חומרא דהאי וחומרא דהאי עכ"ל, כי באמת חידוש הוא, דברפ"ק דביצה אמרינן דהכנה ביד"ש הוה הכנה מעליתא ע"ש ברש"י ותוס', והרמב"ם פט"ז מה"ש ה' ט"ז כתב, כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוי', וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה, וכתב הה"מ, אעפ"י שהמחיצות העשויות מאליהן כהל וסלע מועילות (דהיינו עשויות ביד"ש) אלו העשויות בידי אדם ללא תועלת סופן ליבטל ואינן כלום עכ"ל, והם גרועים ממחיצות העשויות ביד"ש, וה"ה בנדון דידן אם רוצים אנחנו לנקוט חומרת המ"א, בענין מחיצה שאינה עשויה בידי אדם, שלא הזכירה שום פוסק זולתו, נחזיק ג"כ בכללו, דסתם רבים הם ששים רבוא.

תיקון עירובין במאנהעטען

ויש לדקדק בזה ד"ל התו' עירובין (כ"ב:) ד"ה דילמא, ותימא דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רה"י ע"י סולמא דצור ומחנתא דגדר, ובבל נמי דמקיף לה דיגלת, ולא אתו רבים ומבטלו מחיצתו וכו', וי"ל דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבה כולי האי, ואפי' רבנן מודו דאתו רבים ומבטלו מחיצה עכ"ל. ושם (ט"ו.) בתוס' ד"ה תל ונקע כתבו, ולא תקשה מכאן למ"ד (בפרק הישן) מחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא שמה מחיצה, דלא אתיא למעוטי אלא דבר שאינו ראוי להעשות בידי אדם כגון בעלי חיים עכ"ל.

נמצא שדברי התוס' אלו סותרין דבריהם דלעיל, משום דלעיל לא מחלקי בין ראוי להעשות ביד"א לשאינו ראוי להעשות ביד"א, ואם כוונת התוס' דתל ונקע הוה מחיצה, אבל לא הוה מחיצה כולי האי, הי' להם לפרש זה בתל ונקע, ומכש"כ במדינה כולה, והמ"א שדעתו להחמיר בזה, הי' לו לתרץ דברי התוס' וצ"ע.

הרמב"ם פי"ז מה"ש הכ"ח ז"ל, הי' במקום אחד מן הזויות או בכל זויות מארבעתן, אבן גדולה או אילן או תל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות, רואין כל שאילו יחלק ויש בו אמה לכאן ואמה לכאן בגובה עשרה טפחים, נדון משום זויות שיש בה ב' פסין (של ביראות) עכ"ל, ותל הוא ביד"ש, כן כתב רש"י עירובין (ט"ו.) ז"ל, תל ונקע מבריאת העולם הם, ואעפ"כ אין הרבים העוברין בין הפסין מבטלין אותם.

שכן כתב הרמב"ם שם הלי"ג ז"ל, ואפילו היו רבים בוקעין ועוברין בין הפסין לא בטלו המחיצות, והדי הן כחצירות שהרבים בוקעין בהן וכו', ואם תאמר שכאן אין דורסין הרבים על התל, הא כתב הרמב"ם שם פי"ד הי"ה, תל המתלקט גובה י' טפחים מתוך אורך ד' אמות, הרי הוא רה"י, ולא מחלק בין רבים בוקעין עליו או לאו, וגם דברי הרמב"ם אינם עולים לדעת המ"א.

בעיקר הדין דששים רבוא, כתב המחבר סי' שמ"ה ס"ז ז"ל, איזה רה"ר רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה, ואינם מקורים, ואין להם חומה, ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברין בו בכל יום אינו רה"ר.

רבים רצו לומר בזה דהוי כסתם ואח"כ יש אומרים, ועי"ז רצו להוכיח דס"ל להמחבר כדיעה ראשונה, אבל הפרמ"ג בזה הסימן מש"ז ס"ק ו' כתב, דכאן אין חל זה הכלל, משום דלא הזכיר המחבר בתחילה מס"ר כלום, ז"ל הפרמ"ג וע' מ"א ז' פסק ג"כ לקולא, ואע"ג דהלכה כדיעה ראשונה בסתם, היינו "במפורש" משא"כ כאן שאינו מפורש להיפך עכ"ל, והצדק אתו כי שינה

כאן המחבר, במה דלא הזכיר בדיעה ראשונה מששים רבוא כלל, ואין כאן שתי דיעות אלא דיעה אחת והוא הלכה, וכן פסק המחבר גופא בס"י ש"ג ס' ח"י. ובכללים בדרכי הפוסקים מבעל כנסת הגדולה אות (ז) כתב, דרך הטור להביא באחרונה הדעת שהוא מסכים בו בנימין זאב ס"י ק"ע, וכן דרך הרב מהר"י קארו ז"ל משתמש בכלל זה בשפר בית יוסף.

אחר הדברים האלה שעברתי ושניתי בכל עיר (אי) מאנהעטען ניו-יארק לארכה ולרחבה מבית ולחוץ, וראיתי את המחיצות ואת הגשרים והכל הוא על צד היותר נכון, ויש באפשרות לתקן עירובי חצירות, תכנתי קונטרס תקוני עירובין בקיצור נמרץ, שבאמת הת"ע במאנהעטען אין בו שום סרקה, ואינו נחוץ למיעוד ומשמוש, לפי ראות עיני העני' להלכה, ואח"כ שלחתי אותו הקונטרס לאיזה מהרבנים וצדיקים שליט"א. האדמו"ר מוה"ר יואל שליט"א טייטעלבוים מסאטמאר, קרא אותי להיכלו ודיבר אותי באריכות וקצרות, ואמרתי לו שמחוייבים אנחנו פה בגליותנו בארצות הברית, אשר הוא רוב מנין ורוב בנין מעם ישראל החרדים לדבר ה', להחזיק במצות תקוני ע"ה, אשר החזיקו אותה אבותינו עד זמן החרבן הגדול והמר הזה ר"ל, היכן הם התקוני עירובין דכל עירות אייראפא, אשר לדאבון נפשינו חרבו ואין שם איש, ואם לא נחזק כאן בארצות הברית, המצות והמנהגים שאחזו ונהגו אבותינו במס"נ גדול, אז חלילה ישתכחו מעט מעט מן הלב, והבאים אחרינו לא ידעו מזה כלום.

והאדמו"ר מוה"ר מנחם מענדל שליט"א מליובאוויץ, כתב במכתבו הראשון בזה הלשון, ומ"ש בענין דמצוה לתקן עירובין, יעויין נוסף על מה שהזכיר במכתבו, שיטה מקובצת לביצה (ט"ז) שו"ת הרא"ש כלל כ"א תשב"ץ ח"ב ס"י ל"ז ת' ח"ס ה' או"ח ס"י צ"ט שו"ת בית אב תנינא ס"י א' עכ"ל, והוא תשובה על ששאלתי ממנו לדעת דעתו הישרה והנכונה בזה הענין.

והה"ג מוה"ר יונתן שליט"א שטייף כתב לי יישר כה, ודיבר אותי ג"כ פא"פ בענין הגדול הזה, להציל לע"ע רבבות מישראל במאנהעטען ממכשול טלטול והוצאה בש"ק באיסור ח"ו.

והה"ג מוה"ר יעקב הכהן ז"ל מעסקין כתב לי, ומה דהביא ראי' מגמ' ורמב"ם או מאיראפא, הדמיון אינו עולה יפה, דעמי הארצות גדלה באמעריקא ד' ירחם, לכן דעתי בזה שב ואל תעשה עדיף עכ"ל, ואני אומר שרובם ככולם אינם מומר להכעיס, ואם ספי לי' התירא לא אכיל איסורא, על כן במקום

תיקון עירובין במאנהעמעטן

שאפשר לתקן ולהציל רבבות מעם ישראל מחילול שבת באיסור טלטול והוצאה אין אומרים בזה שב ואל תעשה עדיף.

ההרב מו"ה שלמה זלמן ברוין שליט"א בעה"מ ספר שערים מצוינים בהלכה כתב וז"ל, שמחתי בו על פעילתו הנשגבה, וכבר אמרו חז"ל עירובין (כ"א) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצאה בת קול וכו', וחפץ ה' בידכם יצלה ותזכו לזכות את הרבים, לבל יכשלו בחילול שבת זכותה יעמוד לנו כמ"ש חז"ל, אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין.

והה"ג מו"ה פ. מ. שליט"א טייץ מניו דזשורזי כתב, פוק חזי מאי עמא דבר, ודבריו צריכין נגר ובן נגר דלפרקוני.

והה"ג מו"ה יצחק לעווין ממינאפאליס כתב לי בענין חומרת הבכור שור בצוה"פ הרחוק מן הכותל שלשה טפחים, ותשובתי ע"ז תמצא סי' ה' אות ה'. ולפי דברי הח"ס סי' פ"ט, הדבר מוטל על יראי ה' של כל מקום ומקום, ועתידין ליתן דו"ה על כל זה.

ואחרון אחרון הה"ג מו"ר משה שליט"א פיינשטיין, אמר לי שיש ת"י קונטרס ת"ע מהה"ג מו"ה מנחם סג"ל ז"ל פאלאק, והבחל"ח מה"ה ר' צבי שליט"א אייזענשטאט, והוא כתב ג"כ קונטרס בזה הענין, וכתב שם טעמים להחמיר ונתנו לי לעיין בו ולחוות דעתי העני' בזה, וזוהו תוכן דבריו ואלו הם ההערות שעשיתי לענ"ד, ותמכתי יתדותי על דברי הספר תוספת שבת סי' שמו"ס"ק ז' שכתב בזה הלשון, והנה אף שאין לי פתחון פה להשיב על דברי רבינו הגדול, עם כל זה הרשות נתונה מקדמונינו ז"ל, שקטן יכול לחלוק על הגדול ובלבר שיתן טעם לדבריו עכ"ד.

והתפארת ישראל פ"ד דאבות מ"ח כתב, ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאים ולא אתה, דאחרי רבים להטות כתיב, מיהו כשמכרר שטועין בדבריהם, רשאי לומר קבלו דעת תורה ע"כ.

בדף (ו') מקונטרס שלו פלפל הרבה בענין הגשרים והוא דרוש וקבל שכר, או משום יגדיל תורה ויאדיר נדה (נ"א), אבל לדינא אין נ"מ, לפי שהמחבר סי' שמ"ה סט"ז וסי' שנ"ג ושנ"ה וסי' שע"ד ס"ד כתב, דאם יש חלון בגג הבית הוי הגג נמי רת"י, אפילו אין המחיצות ניכרות לעומד על הגג, ע' תוס' עירובין (פ"ו) ד"ה גוזזטרא שם (פ"ט), ד"ה במחיצות, דמה טעם הוי כל הגג רת"י, משום דע"י החלון נעשה כל הגג כחורי רת"י, וגם זה הטעם

כתב הרא"ש שם (צ"ב), וכן משמע מהתוספתא דעירובין פרק ז' ה"ט שאמרו, אחד חלון שבין ב' חצירות ואחד חלון שבין ב' דיריין וגשרים, מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודא וחכמים אוסרין עכ"ד, דאין הפלוגתא אלא בתחתיהן אבל בחלון ועל גבן, כ"ע מודים דתחלון הוי כחורי החצירות, והגשרים הוו כחורי המקומות שהם עומדים ביניהם, וכן משמע מהתוספתא שבת סי' שס"ג והת' גוביית' סי' מ"ה והפרמ"ג בזה הסימן במש"ז ס"ק כ' והת' צ"צ סי' ל"ט, שכתבו דצוה"פ מהני לחלק הנשר, וכל חלק וחלק נגרר אחר מקומו, ודינו כיצא בו והיינו דין דגג.

הרמב"ם בפיה"מ פי"א דשבת וז"ל, גוזזטראות, כצוצרות הוא בנין מעצים יוצא מן הכותל ולחוץ בעליות על רה"ר, ועושין אותו כדי להרחיב העלי' והיו אותן הגוזזטראות רה"י גמורה.

וז"ל, המרדכי פרק כיצד מערבין הלכה תק"ה, צוה"פ מהני לחלק חצר לשתיים, לערב כל או"א לעצמו או לערב שתיים, ע' אבן העזר סי' שס"ג אות (ל"א) וסי' שס"ד שהאריך בזה, ואחר זמן מה מצאתי בספר פרישת העיבור מת' מים רבים כדברי אות באות ושמחתי.

בדף (ט) ד"ה אך הנה, מביא הרשב"א בעבוה"ק דלא מהני ת"ע ברה"ר, ראשית העליתי בזה הקונטרס סי' י"ח שדברי עבוה"ק אלו, לאו דסמכא הוא שט"ס נפל שם, והשנית מי לחשך לומר דעיר (אי) מאנהעטען דינה כרה"ר, לפי דעת הגמ' והמפורשים דינה כהל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות, לפי שאין המים מבטלין מחיצות התל, ומבריאת העולם ועד הנה לא הי' לה דין דרה"ר ע' שבת (ק), והוי רה"י מן התורה וכרמלית דרבנן, לפי שהוא כחצר יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה עירובין (סז), וגם דינה כישבה ולבסוף הוקפה כמבואר בסי' ח'.

דף (י"ט) עשה ב' לשונות בדברי רש"י עירובין (ק"א), ללשון ראשון ירושלים דינה כחצר של רבים ומהני בה עירוב, וללשון שני דינה ככרמלית ולא מהני לה עירוב, וקשה עלי הדבר דאם הי' כמו שרצה הרב ללמד בדברי רש"י, למה סתם רש"י זאת ולא כתב מפורש דלא מהני עירוב לירושלים, דאמורא צריך לפרש דבריו ומכש"כ הפוסקים, והרי רש"י גופא כתב כן וז"ל בפ"ק דגיטין (ד.), דהוה לי' לרב נחמן דאמורא הוא לאפרושי למלתא, דלא תיפוק חורבה מיני' עכ"ד.

ולפי דברי הרב דאמר דללשון שני של רש"י לא מהני עירוב לירושלים, משמע דלא הוי רה"י מדאורייתא וכרמלית דרבנן, א"כ טעו הה"מ הכ"מ והלח"מ

תיקון עירובין במאנחהעמען

בפירושו של רש"י, שה"מ ברפ"א מה' עירובין והלח"מ שם והכ"מ ברפי"ד מה"ש כתבו בפירושו, דלרש"י ירושלים הוי כחצר של רבים שלא עירבו, ומהני בה עירוב, ולא ככרמלית דלא מהני בה עירוב, ואם ראה הרב אותן פוסקים ופליג עליהם הלא הוא לגבן יחיד כנגד רבים, ואם לא ראה ולא עיין בהם, קשה היאך כותבין קונטרס על תיקון עירובין, מבלי לעיין בהם שהם בסיס להלכה, ובפרט שגם מהרמב"ם בפיה"מ משמע כדבריהם.

תוספתא פ"ב דעירובין, מערבין במעשר שני בירושלים אבל לא במדינה עכ"ל, משמע דמהני עירוב לירושלים, ומדסתמו ולא אמרו במבואות או בחצירות ירושלים, משמע דמהני לכל העיר.

ירושלמי עירובין פ"ג ה"ב, תני ב"ש אומרים מערבין במעשר שני בירושלים, א"ר ירמי' הדא אמריה בעירובי חצירות ולא בעירובי תחומין, קרבן העדה הכי גרסינן תני בש"א מערבין במעשר שני בירושלים, וה"פ דכיון דיכול לאכלו שם הרי הוא מזון הראוי לו, הדא דאת אמר שמערבין במעשר שני בירושלים, היינו בעירובי חצירות שנתן העירוב בתוך העיר, אבל בעירובי תחומין כיון שהוא צריך לתת אותו חוץ לירושלים אין הסעודה ראוי' לו בשעת קניית העירוב, דהיינו בין השמשות אין מערבין בו.

הרמב"ם פ"א מה"ע הט"ז ז"ל, ומערבין במעשר שני בירושלים, מפני שהוא ראוי שם לאכילה אבל לא בגבולין עכ"ל, ויש לדקדק מאי טמעא לא תביאו הה"מ והכ"מ מאין הוציא הרמב"ם דין זה, ואם ה"י כוונתו שמערבין רק במבואות או בחצירות ירושלים לא ה"י לו לסתום אלא לפרש כמש"כ לעיל בשם רש"י.

הריטב"א עירובין (ק"א), והא דקאמרינן דירושלים כרמלית הוא, לא דייקנן בלישנא ונקטינן אשגרת לישנא, דרגילין לומר רשות הרבים כרמלית, דודאי כיון שיש לה דלתות הננעלות הרי הוא כחצר גמורה, שאעפ"י שלא עירבו בה מותר לטלטל בכולה כלים ששבתו בה, וכדאיתא בפרק ר' אליעזר, וגם מבואות ירושלים כן הדין, ואין אסור אלא שלא להכניס ולהוציא מן הבתים וחצירות למבואות, כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר שאינה מעורבת.

מאירי עירובין (ו'): ז"ל, והאמר ר"י ירושלים זכו, והם מפרשים זכו, אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תקון חכמים והרי הוא כרמלית, אלא שלדעתנו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת כמו שידוע בכל תקוני המבואות,

שאעפ"י שהוכשרו צריכים לעירוב פת, ואף גדולי המחברים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותי' ננעלות בלילה ומבוי סתום המוכשר בלחי כאחד, אלמא שבדין אחד הם.

תשובות הריב"ש סי' ת"ה ז"ל, ואל תשיב מההוא דמבוי שכלה לרחבה, דלא אצרכוה ולא מידי, דרחבה אינה כרמלית אלא רה"י גמורה, שהרי היא מוקפת בארבע מחיצות, ואינה יתירה על בית סאתים ומותר לטלטל בכולה, ואפילו היא של רבים, דהא לית בה דיורין, ואפילו עירוב אינה חסרה, ואף אם חסרה עירוב כיון שהיו בה דיורין, עדיין אינה כרמלית ואעפ"י שאסור לטלטל בה, דרה"י גמורה היא במחיצותי, אלא שמפני חסרון השיתוף אסור לטלטל בה ככרמלית, והיא כירושלים שקראוה כרמלית בפרק המוציא תפילין, וכתבו המפורשים ז"ל "דלאו דוקא כרמלית", דכיון שדלתותי' ננעלות בלילה "רשות היחיד גמורה היא", אלא לענין טלטול הרי הוא ככרמלית מפני הדיורין לחסרון השיתוף עכ"ל, ומש"כ הריב"ש הרי היא ככרמלית, נראה לענ"ד כוונתו, שאסור להוציא כלים מבית או מחצר שעירבו לרחובות העיר, כמו שאסור להוציא מרה"י לכרמלית, אבל כלים ששבתו ברחובות ירושלים מותר לטלטל יותר מד' אמות, דהיינו שמותר לטלטל בכל העיר, לפי שהוא רה"י גמורה עירובין (פ"ט.), משא"כ בכרמלית דאינו מותר בטלטול, אלא בד' אמות שבת (ו').

מהרי"ל הלכות ע"ח ז"ל, ועוד הבאתי להם ממה שקרא כרמלית לחצר שישראל ועכו"ם דרים בה, באחד מחיבורים או בתים ע"כ, חיבורים היינו הרבה בני אדם דרים ביחד, הנה המהרי"ל קרא ג"כ לחצר שאינה מעורבת כרמלית.

תשובות בית שלמה סי' נ"א מביא בשם תה"ד דעיקר כרש"י דירושלים לאו כרמלית היא, אלא כחצר של רבים שלא עירבו, ולא הי' להם ב' לשונות ברש"י שם.

ולענ"ד נראה ראי' מתוס' שבת (ו'). ד"ה ארבע רשויות וז"ל, קשה לרשב"א לתני חמשה (רשויות), דהא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, הזורק מרה"ר לתוכו או איפכא חייב, ואין מטלטלין בו אלא בד' אמות, וי"ל דההיא רה"י גמור הוא, אלא לענין דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות עשאוה ככרמלית, והרי כבר שנה רה"י והכרמלית, ולהכי נמי לא תנו חצר שלא עירבו עכ"ל, הרי דקראו התוס' לחצר שלא עירבו כרמלית, לפי שאסור להוציא מן הבית לחצר שלא ערבו.

תיקון עירובין במאנהעטען

אבל אין לומר דגם בחצר שלא עירבו שהוא כרמלית דרבנן, אין מטלטלין בה אלא בד' אמות, כמו בקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, דבפ"י אמרינן בשבת (דף ו'. וק"ל) דבחצר שלא עירבו מותר לטלטל בכולה הכלים ששבתו בתוכה, ע' רש"י עירובין (צ"ג) ד"ה ורב, וכן כתב הריטב"א הנ"ל.

הרמב"ם פט"ז מה"ש ה"ב, ה"י יתר מבית סאתים (סלע שבים) אעפ"י שהוא רה"י, הואיל ואסור לטלטל בו אלא בד' אמות ככרמלית, הרי זה מותר לטלטל מתוכו לים, שזה דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו בו הג"מ שם, מכאן התיר ר"ת בגינה אחת יתירה מבית סאתים שלא הוקפה לדירה לטלטל מתוכה לחוץ, הואיל ואין רה"ר גמורה עוברת לפני' אלא כרמלית וכו', ועוד רא"י מדתניא בפ"ק דשבת ד' רשויות לשבת ואם ה"י אסור לטלטל משאר כרמלית לקרפף יתר מבית סאתים, אשכחן להו חמשה ע"כ לשון מהר"ם עכ"ד, והוא רא"י נכונה למש"כ.

כן הוא דרך מחכמי הש"ס שלא לדייק כל כך בשמא אם הוא בדומה לו בקרוב, וכן הוא בפ"ב דערלה מ"ג, והערלה מעלה את הערלה, וכתב הרע"ב שם וצריך לומר דאחד מהם נטע רבעי שהם שני שמות, דאי אפשר לאיסור של שם אחד שיהי' מבטל קצתו לקצתו, וקרי תנא לנטע רבעי ערלה שמן הערלה הוא בא, ולהכי לא קתני הכלאים, שאין בכלאים שני שמות כמו שיש בערלה עכ"ד, וכן הוא בשבת (ו') אמר עולא כרמלית הויא (הבקעה) ואמאי קרי לה רה"י לפי שאינה רה"ר, וכעין זה כתב הריב"ש סי' ת"ה, ולפיכך אין לדייק מזה דקראו לירושלים כרמלית, דכרמלית ורה"י חד דינה אית להו מן התורה.

טוטה (מ"א) מכאן ואילך כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו, וכל כך למה כדי להראות חזותו לרבים, ופירש"י מכאן ואילך, לאחר שגמר כהן גדול לקרוא פרשה בברכותי', כל אחד ואחד מן הציבור מביא ספר תורה מביתו לעזרה, דקסבר אין עירוב והוצאה ליום הכפורים, אי נמי "ירושלים דלתותי" נעולות בלילה ומערבין את כולה" עכ"ל. הנה רש"י כתב כאן ב' פירושים, אין עירוב והוצאה ליום הכיפורים, "אי נמי" ירושלים דלתותי' נעולות בלילה, ובכללים ברש"י מובא בסוף ברכות כתב, כשאומר רש"י אי נמי כדרך איבעית אימא, והוא כשיש חולשא ודחוק בתירוץ ההוא חוזר לתרץ בענין אחר, ועיין הדחוק שיש בתירוץ הראשון עכ"ד, וכאן הדחוק הוא בפירוש הראשון, הא תיבא יוה"כ שחל להיות בחול, יוה"כ שחל

להיות בשבת מאי איכא למימר, ע"כ חזר בו רש"י מפירושו הראשון וכתב פירוש אחר דאפילו יוה"כ שחל להיות בשבת ג"כ מותר להביא ספר תורה מתוך ביתו.

ובתוס' ב"מ (ג"ג:) ד"ה דנפיל מחיצות כתב וז"ל, פ' רוב מחיצות וכו', דקודם שנפרצו היו «מותרים לטלטל» כדאמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותי נעולות בלילה עכ"ל, הרי דקודם שנפרצו בה פרצות היו מותרים לטלטל בכל העיר, ובוזה נפל בבירא כל השקלא וטריא של הרב ר"מ שליט"א בענין ב' לשונות, ובענין מאי טעמא לא עירבו.

דף כ' הקשה הרב בקונטרסו מאי טעמא לא עירבו בירושלים, ראשית מי אמר לו שלא עירבו, ומי לא מהימן לנו רש"י ז"ל הנ"ל וגם התוס' הנ"ל שעירבו, והשנית ואם אין אנו יודעין הטעם שלא עירבו בירושלים, אין אנו רשאים לבדות גזירות אשר לא כדת, ואין להם שורש וסמך בשום מקום ושהם נגד השכל והמנהג, ואם אנו רואים שתקנו עירובין בשנים קדמוניות, במעהרין בהאלאנד בצרפת ועוד, אשר רוב הקהל לא היו טובים מאלה היום בארצות הברית, וגם לא תקנו בכל המקומות אלא בעיר אחת או שתיים מכל המדינות, ורק במקום שהי' להם אפשרות, ולא בדו גזירות מלבם וד"ל.

והה"מ פ"ה מהחז"מ ה"כ כתב, ואני אומר אין לנו לגזור גזירות מדעתנו אחר דורות הגאונים ז"ל, והרא"ש הוסיף עוד יותר וכתב פ"ב דשבת סי' ט"ו וז"ל, תמינהי היאך יוכלו הגאונים לחדש גזירה, אחר שסתם רב אשי הש"ס.

והרמב"ם בפיה"מ על עירובין נתן טעם משום שיויר, דצריכין לשייר בעיר של רבים, כמו דאיתא במשנה דעירובין (נ"ט.) ולתירוץ זה הסכים התו"ט, וגם לתירוצים יש להקשות מאי טעמא לא עשו שיויר, והלא הוא דבר קל שאפילו בית הבקר ובית התבן הוו שיויר כדאיתא שם בגמרא. אבל התפא"ש כתב טעם מספיק אשר אין להשיב, והוא שהצדוקים לא הניחו להם, לפי שאינם מאמינים בתורה שבעל פה, ובפרט בשבע מצות דרבנן, והצדוקים היו בתוקף ועוזו באלו העתים, כמו שמצינו כמה פעמים בגמרא, מפני הצדוקים, והתפא"ש שם מביא שאפילו מלכים וגם כהנים גדולים היו מהצדוקים, והוא טעם מספיק שעולה על השכל.

ובסוכה (ל"ו:) אמרו כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וקופו להקל אינו דין, ביצה (ט"ז:) אלא אי אמרית לחומרא מאי קלקולה איכא, כיון

דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא, ופירש"י כיון דמקלקלי בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב, היינו קלקולא אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסר.

ולענ"ד אמרתי בזה מה שקראו לירושלים כרמלית, טעם נכון ומקובל וקרוב אל האמת, והוא כד מעיינין בכל הש"ס, לא מצינן תקוני עירובין בעיר, אלא במבוי וחצר, אלא פעם אחת איתא במשנה עירובין (נ"ט.) עיר של יחיד ונעשה של רבים, והוא משום דין דשיר, וגם בראשונים לא מצינן כ"כ ת"ע בעיר, הגם דהרמב"ם כתב איזה פעמים מדינה, אבל כל הלכותיו הם לענין מבואות וחצירות, חוץ ממה דמצינן ת"ע בימי רש"י, מובא בהג"מ ובב"י סס"י ש"ב בעירוב "בטרוש".

בספר הפרדס המיוחס לרש"י* (ה) הלכות עירוב כתב, אם דרך רה"ר מפסיק בין המבואות, יעשה צורת פתח משני צדדים בקנים ובחבלים, ומותרים כל בני מבואות שבתוך הפתחים לטלטל איש לחבירו בעירוב, וכן כל המדינה ימעט כל פתחי בקנים ובחבלים ויעשה כעין צורת פתח ומותרים בעירוב. וכעין זה כתב בח"ג פ' הדר ואו"ז פ' כיצד מעבירין.

והטעם הוא לפי שבזמן הבית והתנאים והאמוראים ועד דור האחרון, היו בניני העיירות בצורה אחרת משונה מזמנים האחרונים, דהיינו שהיו הרבה בתים בחצר אחת והרבה חצירות במבוי, רק באמצע העיר או בצידה היו שווקים ורחובות מפולשים מקצי העיר אל קצה השנית, ולא היו שום בנינים בתוכן, ושווקים ורחובות היו משתמשין לאסיפת התגרין מכל העולם שבאו לקנות או למכור, גם נתאספו שם לעיין בצרכי העיר אשר שם ישבו זקני העיר לתקן תקנות, לפי שנחוץ לזה מקום רחבת ידים, וזה הוא שער העיר או רחוב העיר המוזכר בתנ"כ ובכמה מקומות, אבל חניות קטנות וביהכ"נ ובית המרחץ וכיוצא בו הכל היו במבוי, והמבוי הי' כעיר קטנה, ובשבת לא היו צריכין להוציא או להכניס ממבוי למבוי, ואפילו עשו שיתופי מבואות לא עשו השיתוף אלא אותן המבואות שבצד אחד מן השווקים או רחובות, הלכך המבואות והחצירות עירבו, ולהשווקים ורחובות ע"פ רוב לא עשו עירוב, כי לא הי' בהם צורך בשבת אלא לעת מצוא.

ע' רש"י עירובין (ה'). ד"ה בתים וחצירות, בתים פתוחים לחצירות וחצירות למבוי, שכן הי' דרכן שאין בתים פתוחין אלא לחצריהן, וע"ע

* של"ה ריש מסכת תענית ד"ה מן כתב וז"ל, ומכואר מדברי הפרוס שנתחבר בשם רש"י ז"ל.

רש"י שם (ז'). ד"ה אין צריך כלום ז"ל, כל כניסה ויציאה דבתים שבהש"ס דרך החצר הוא, וחצר לפני הבתים עכ"ל, ומהגה סי' שפ"ז שכתב בזמן הגמרא משמע ג"כ כמו שכתבתי.

ומה שנוטה דעת הרב להחמיר מפני הטועין, היינו שבאים לכאן בני אדם ממקומות אחרים אשר אין להם עירובין, ורואין שמטלטלין בשבת, איכא למיחש שמא יבואו לטלטל גם כן במקומותיהם שלא עירבו, סברה קלישה כזו לא שמענו, וכי במדינות אייראפא כמו הונגריא ליטא ופולניא היו עירובין בכל עיירות, גם בימי הח"צ הנוב"י הכני"ח השב יעקוב והשב"י עשו ע"ח בכל עיירות, אלא במקומות שהי' להם אפשרות לתקן, תקנו ולא חששו לחשש טועין, ואם אמרו חכמים לשייר מקום, שלא לערב עם כל העיר ולא חששו לטועין, או שהתיר המ"א לטלטל בנהר הנקרש בעת הקיץ סי' שס"ג ס"ק ל"א, ולא חשש שמא יטעו ויטלטלו גם בימי החורף כבימי הקיץ.

בעירובין (י"ד): תנא עשה לחי לחצי מבוי אין לו אלא חצי מבוי, פשיטא אלא אימא יש לו חצי מבוי, הא נמי פשיטא מהו דתימא ליחוש דילמא אתי לאישתמושי בכלי קמ"ל עכ"ל ולחי אמרו לעיל שרחבו ועוביו כל שהוא, וכמה כל שהוא תני רב חייא אפילו כחוט הסרבל, ופי' ר"ח פי' חוט הסרבל, חוט כפול שתופרין בו הסרבל כדכתיב כפיתו בסרבליהן ע"כ, ולא חשו רבנן שמא יבואו לטעות ולהשתמש בכל המבוי.

תוספת שבת סי' שס"ג ס"ק כ"ח, ואם המים נקרשים בימות הגשמים אסור לטלטל דבטלו המחיצות ממילא, כן כתב המ"א והחזיקו אחריו בשו"ת שב יעקב ובכנסת יחזקאל לדינא, אבל לא משום המחיצות אלא משום הטעם של המ"א, אבל בקיץ שרי לטלטל, ולא דמי להאי חששא דשרטון דאסור אף בשעת ההיתר, שאני שרטון דלא שכיחי ולא ידעו לחלק, אבל קרישה דשכיח בכל חורף וחורף, כשם שידעו מן ההיתר כך ידעו מן האיסור ע"ש שהאריכו עכ"ל.

ויש לדקדק על הא דאיתא בשבת (כ"ט), אבין ציפורה גרר ספסלא בעילתא דשישא לעילא מרבי יצחק בן אלעזר, א"ל אי שתוקי לך כדשתקי לי' חבריא לר' יהודא נפיק מני' חורבא גזירה עילתא דשישא אטו עילתא דעלמא עכ"ל, והרי לעיל בברייתא אמרו דאם עשו לחי רק לחצי מבוי מותר להשתמש בחצי מבוי, ולא גזרינן שמא יבואו להשתמש גם בהחצי מבוי שלא עשו שם לחי, וכאן גזר עילתא דשישא אטו עילתא דעלמא, וגלע"ד לתרץ דגבי מבוי שאני, לפי שהם עצמם עשו תיקון הלחי בחצי המבוי, ע"כ לא יטעו לטלטל בשאר המבוי שלא תקנו לחי, הלכך לא גזרו שם, משא"כ

כאן שלא עשו העילתא דשישא כדי להתיר גרירה אלא לנוי בעלמא, לכן שפיר גזר ר' יצחק לגרר ספסלא אטו עילתא דעלמא, ולפי זה לא יהי קשה על התוס' דכאן ד"ה גזירה מהברייתא דלעיל ע"ש.

מ"א סי' שס"ג ס"ק ל"ד וז"ל, ועיר מוקפת חומה בדלתות ראויזת לנעול זולת בפתח אחד, כל העיר כולה ניתרת במחיצות אלו שפתח החוץ לא גרע מלחי או קורה, וכל העיר כמבוי אחד שיש בראשו לחי, שאין מערבין אותה לחצאין; ואם יש פירצה בטל הכשירה ויוכל להכשיר חצי במחיצה ולהניח חצי עכ"ל, ולא חש לטועין. וזו וא"צ לומר זו, שכתבו התוס' בפירוש דלא גזרינן עיר אחת אטו עיר אחרת, וז"ל התוס' שבת (כ"ט) ד"ה גזירה, ומפ' בקונטרס דכולה מחווא רצפה היתה, התם אין לגזור אטו "שאר עיירות", אבל בעיר אחת גזרינן עלי' זו אטו עלי' אחרת.

דף ג' ד"ה כתב, כתב הרב שם עוד טעם, והוא מפני אלו שא"א להם לתקן, או שלא "יתקנו", זה הוי כשגגה היוצא מלפני השליט, שעל הראשונים אנו מצטערים, והוא מה שכתב שלא יתכן לתקן ע"ח במאנהעטען, מפני שאר מקומות שא"א להם לתקן ע"ח, לפי שאינו להלכה כלל כמו שהוכחתי לעיל, ובא הרב שליט"א להוסיף גם אלו שאינם רוצים לתקן, אעפ"י שיש להם אפשרות, ומה נעשה שאינם רוצים לבנות בתי כנסיות, כאשר בנו אבותינו במקומות מושבותיהם וד"ל, ועוד אכתוב מזה אי"ה בספרי ואכמ"ל.

ואפילו נאמר כהרב שיטעו אחד מני אלף מאלו הנוהרים מלטלטל, הנה יצא הפסדו בשכרו, שאפילו אלו הנוהרים, גם הם ובפרט בני ביתם, נכשלין בזה האיסור על כמה אופנים, ועוד אם יש אפשרות להציל רבבות מישראל, שהם שומרי שבת חוץ מאיסור טלטול, שהם כמו אנוסים לפי שמאוד קשה להם להיזהר, ואם ספו להו התירא לא אכלי איסורא, בודאי מצוה רבה הוא להציל כמה נפשות מעבירה, ועל דבר זה אמרו חז"ל שבת (ד'), וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיוזכה חברך, ואפילו לדעת התוס' שם שאומרים חטא בשביל שיוזכה חברך, כגון בשפחה שחצי' עבד וחצי' בת חורין, שכופין את רבה לשחררה, ובכהן דמותר לחתוך היבלת לעבוד העבודה, הוא משום שהם מצוה דרבים, בכהן מצוה דרבים הוא, לפי שעבודת הכהן הוא מצוה דרבים, ובשפחה הוא ג"כ מצוה דרבים, משום דמכשלת את בני אדם, ומצוה להציל את הרבים מעון זנות, אבל בנדון דידן מה מצוה דרבים הוא, שנאמר חטא בשביל שיוזכה חברך, אדרבא מצוה דרבים הוא

בתיקון עירובין, כדי להציל רבים מאיסור הוצאה וטלטול במזיד, וממשול בהוצאה וטלטול בשוגג.

קודם שהבאתי קונטרסי לבית הדפוס, נתן לי רבינו מהר"ם ספרו אגרות משה, וראיתי שנדפס שם קונטרסו תיקון עירובין בסי' קל"ח קל"ט ק"מ, ואחרי עבור כחמישה שנים, חזרתי על כל המקרא הן בדיני רה"ר הן בענין פי תקרה ושאר ענינים, ויש לענ"ד לדקדק בהם, ואי"ה בספרי תיקון עירובין אבוא על כל או"א באריכות וכאן אביא תרי מנהון.

ב"ה ב' מצורע תשי"ט, אל מעלת כבוד האי גברא רבא ויקירא ידיד ה' וידיד ב"א מוריננו ורבינו מוה"ר משה שליט"א, בראתי בספרו אגרות משה אשר נתן לי שבוע העברה בסי' ק"מ, שהקשה מאין להם להרא"ש להרמב"ן ולהמ"א שהשערים צריכין להיות מכוונים זה כנגד זה, דמלשון רש"י באמת אין רא"י, שלא כתב שהשערים מכוונים, אלא כתב רה"ר שלה מכוון משער לשער, וגם אין ברש"י הלשון "זה כנגד זה" והניח דבריהם בתימא.

הנה זהו לשון מפורש של רש"י עירובין (ו'), אבולי דמחוזא שערי העיר מכוונים "זה כנגד זה" והיו שם ששים רבוא.

ומש"כ בסי' קל"ח דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם בהעלוועטערס. לפי שנעשו להשתמש למעלה דהיינו לעבור עליהן עגלות הסאבוויי, ולא להשתמש למטה, דהיינו להגן מהגשם או לצל, אינו נראה לענ"ד דלא גרע מהגוזזטראות היוצאין מכותלי הבתים דהם כנעשו מאליהן, ולא נעשו להשתמש לא למטה ולא למעלה, ואעפי"כ כתב הפני משה בפ"ק דירושלמי ה"ט שדנין עליהן משום צוה"פ או משום פי תקרה, ומה דכתב רש"י עירובין (צ"ה.) וסוכה (י"ט.), דכי אגמרי' רחמנה למשה גוד אחית מחיצה (פ"ת), במחיצה העשויה לחלל שלה אגמרי' ולא לחוצה לה, הוא לענין סוכה דוקא אבל לא לענין שבת, ע' כל השו"ט בזה סי' ה' אות ב'.

ובכלל נטה רבינו ר"מ פיינשטיין מדרך הראשונים והאחרונים שאמרו הלכה כדברי המיקל בעירובין ואפילו במחיצות כמו שביארתי בסי' י"א, ומדעת כל התשובות שחפשו וחסרו אחר כל היתרים להציל רבים מאיסור הוצאה וטלטול בשבת בלי עירוב.

סימן י"א

בענין דהעלאת הים שרטון

הנהר (ריווער) הסובב העיר (האי) מאנהעטען דינו כנהר ממש, לפי שיש לו שפה מכאן ושפה מכאן בכל האורך ככל שאר נהרות, ובים הרי"ף והרמב"ם ורבינו חננאל והערוך לא חיישי לשרטון, ובנהר כל הראשונים והאחרונים לא חיישי לשרטון מלבד הט"ז. הלכה כדברי המיקל בעירובין ואפילו במחיצות, אם נפרץ הים מגבולו באיזה מקום ושלה מימיו למרחוק לא חיישינן שם לשרטון לדברי הכל.

ראיתי להרחיב מעט אמרי בעניני שרטון, ולפרש דברי רבותינו מפרשי ים התלמוד בדברים חדשים אשר לא נמצאו בספרי האחרונים כיד ה' הטובה עלי, ומקום הניחו לי מן השמים. כי נחזיק הוא מאוד לפי שאנו יושבים בין החולות, במדינות אשר ימים ונהרות מקיפים אותם עד מדרך כף רגל, וה' הטוב ינחינו במעגלי צדק שלא ניבוש בזה ובכא.

הנהר (הריווער) הסובב את כל העיר (האי) מאנהעטען גיזריארק, דינו כנהר ממש אליבא דכילא עלמא, לפי שיש לו שפה מכאן ושפה מכאן בכל האורך ככל שאר נהרות, ואם חוששין בכל שאר נהרות שמא יעלה הנהר שרטון.

הנה הט"ז סי' שס"ג ס"ק כ' אוסר גם בשאר נהרות, אבל המ"א בסימן זה ס"ק ל"א מתיר, וז"ל ומשמע מלשון רש"י והרא"ש והטור, דבשאר נהרות לא חיישינן שמא יעלה שרטון, וכ"מ בתוס' דף כ"ד ע"ש עכ"ל. ויש לתמוה היכי פליג הט"ז על פסקא דבה"ג פרק הדר ואו"ז דמכשיר בעיר המוקפת בנהר וז"ל בה"ג, ואי אית לה למתא שורא (חומה) אי נמי הודרין לה נהראתא אי נמי יתבא על תילא דמידליא עשרה טפחים, זה הוא עירובה ולא צריכא אלא עירובי הצירות.

אור זרוע פרק כיצד מעברין, כתב בה"ג וכן כתב בספר בשר על גבי גחלים, וצריכא מתא למיעבד עירוב הדר הדרונה בחבלים או בצורת הפתח, ואי אית לה למתא שורא אי נמי הדרן לה נהרתא אי נמי יתבא על תילא דמידליא עשרה טפחים זהו עירובה ולא צריכא אלא עירובי הצירות.

וז"ל המאירי עירובין (ז'): וגדולי המחברים פסקו שהים אין חוששין לו לשרטון, והלכך אם צידו אחד כלה לאשפה של רבים אין צריך כלום עכ"ל, הרי דאפילו בים גופא אינו חושש לשרטון כל שכן בנהר, והוא כגירסת הרי"ף והרמב"ם ורבינו חננאל שם בגמרא (ח'). והערוך.

תיקון עירובין במאנהעמען

עט

ת' מהרי"ט ח"א סי' צ"ד ז"ל, בזה נשאנו ונתננו לפני מעשה, ומתוך הדברים נזכרתי מעשה בטברני' שרחובה פתוחה לים והיינו מטלטלין. בכל העיר ובכל רחב, על פי זקנים אעפ"י שפרוצה יותר ממאה אמה.

ובחידושי הרשב"א עירובין (כ"ד:) כתב ז"ל, ואם תאמר גודא דנהרא כיצד הוא עולה משום מחיצה, ניהוש שמא יעלה הנהר סרטון, ולפי גירסת רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל דגרסי לעיל, דחיישינן שמא יעלה הים סרטון, ר"ל שלא אמרו אלא בים, מתוך שאינו שקט והולך וסוער, וגרשו מימיו רפש וטיט, כי השקט לא יוכל, אבל בנהר לא חששו.

ובתשובות הריב"ש סי' ת"ה כתב, וכבר כתבו המפורשים ז"ל דלא חששו שמא יעלה הנהר שרטון, דדוקא בים הוא דחיישינן להכי, משום דהכי אורחי' כדכתיב, כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט עכ"ד. תשובות מהרש"ם הובא בספר עירובין והוצאה מהה"ר יהושע סיגעל ז"ל כתב ז"ל, מצאתי באו"ז הלכות עירובין סי' קס"ד, שמביא בשם בה"ג ובשר ע"ג גחלים, שפסקו דמתא דהדרא לה נהרתא אין צריך תיקון יותר, ודינה כעיר מוקפת חומה ע"ש.

תשובות מים רבים סי' ק"ו ז"ל, וכבר העיד בעל כנה"ג דמנהג בתוגרמה שלא לחוש לשרטון, ובסי' שצ"ה כתב בשם רבו, דבקושטאנטינא אעפ"י שהיא פרוצה לים בכמה מקומות יותר מעשר אמות כסתום דמי הביאו המ"א סי' שס"ג, וגם בעל אמונת שמואל הסכים על ידו להורות כן ולא חשש לשרטון, וכמו שהאריכו הרב הגדול מוה"ר צבי בתשובותיו סי' ה' עכ"ל.

ספר תוספת שבת סי' שס"ג ס"ק ס"ה, ומשמע מלשון רש"י והרא"ש והטור דבשאר נהרות לא חיישינן לשרטון, וכ"כ בתוס' עירובין (כ"ד) ומ"א וכ"כ הריב"ש בהדיא, וכל זה נעלם מהט"ז בתשובה, ובתשובות כנסת יחזקאל האריך בזה ע"ש.

והרב הגדול בעל התניא בש"ע שלו סי' שס"ג כתב ז"ל, אבל שאר נהרות אין חוששין שיעלה שרטון, א"כ אותן נהרות שדרכן להתייבש בקיץ ולהעלות שם חול ואבנים וכו', וכל הוא בתשובות חינוך בית יהודא סי' י' אודות נהר ווייקסעל בעיר פלאצק.

ספר חמד משה סי' שס"ג ז"ל, ובפרט לדברי הפוסקים שמשמע מדבריהם, שרק בים יש לחוש שמא יעלה שרטון ולא בשאר נהרות, כמ"ש המ"א ודבריהם ברורים למעיין עכ"ד.

תיקון עירובין במאנחעטען

חזון איש סי' ל"ט ס"ק ח', ולמדנו מכאן בנהר המקיף את העיר וגידודי הנהר י' שמתירים העיר, והכא א"צ טפה למעלה מן המים כיון שאין המים עוברין את גדותיו, אם שטפה הנהר את העיר.

ולע"ד נראה ראוי מהגמרא דלא חיישינן לשרטון לא בים ולא בנהר, דאיתא בעירובין (כ"ב) א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עלי' משום רה"ר, יתיב רב דימי נקאמר לה להא שמעתא, א"ל אביי לרב דימי מאי טעמא, אילימא משום דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתגה דגדר מהך גיסא, בבל נמי מקיף לה פרת מהך גיסא ודגלת מהאי גיסא, דכולא עלמא נמי מקיף אוקיינוס וכו', וכתב רש"י ונהי דאסור לטלטל "מדרבנן" מיהו לאו דאורייתא הוא לאחיובי עלי' עכ"ל, והאי אסור לטלטל מדרבנן דכתב רש"י, נראה דכוונתו הוא שדינם ככרמלית לפי שלא עירבנו, ואין האיסור מחשש שרטון, אבל מה דקשה לי בזה, דרש"י גרס לעיל (ח'), בהא דרבי חיישינן שמא יעלה הים שרטון, ואם נאמר דהאי אסור לטלטל מדרבנן דכתב רש"י כאן, כוונתו הוא משום גזירת שרטון, נמצא שרש"י ז"ל חייש לשרטון אפילו בנהר, דהא פרת נהר הוא ולא מצינו לרש"י סברה כזו, ולא כתבוה שום אחד מהפוסקים משמו, ועוד דסתם אסור לטלטל מדרבנן דכתב רש"י בכל מקום, הוא דוקא משום איסור כרמלית ולא משום גזירת שרטון, ואם ה"י כוונת רש"י כאן דאסור משום שרטון, הוה ל"י לפרש דבריו ולא לסתום, כי כן כתב רש"י גופא גיטין (ד', ח"ל, דהוה ל"י לרב נחמן דאמורא הוא לאפרישו למלתא דלא תיפוק חורבה מיני' עכ"ל, ומכש"כ דפוסק צריך לפרש דבריו, כללים בדרכי הפוסקים מבעל כנסת הגדולה אות (פ'), אם באמוראים איבעי' ל"י לפרושי כ"ש בפוסקים, בשם הרד"ק הריב"ש ועוד, ועל רב יצחק דלעיל לא קשה מהא דרבי, דאפשר הוא גרס בהא דרבי לא חיישינן לשרטון, כגירסת הרי"ף ודעמי', אבל לגירסת רש"י קשה וצ"ע, ואפשר לתרץ דיש לחלק לרש"י בין מבוי שנפרץ כי אם מצד אחד לים, ובין עיר כולה או מדינה או אפילו כל העולם, כמו שכתבתי לעיל בשם בה"ג ואו"ז ולקמן ובשם ספר חמד משה, במתא דהורא לה נהרא.

אמנם אותו נהר (ריווער) הסובב את כל העיר (האי), פתוח מצד אחד לים הגדול אוקיינוס, והוא לצד מזרחית דרומית של העיר, ונשקי שם אהודי מימי הנהר עם מימי הים, ואפשר ה"י לחוש לחומרת רש"י והגלויים אליו, דחוששין שמא יעלה הים שרטון.

הנה איתא בעירובין (י"ב.), ת"ר לשון ים הנמנס לחצר אין ממלאין הימנו בשבת, אלא א"כ יש לו מחיצה גבוה עשרה טפחים, בד"א שפרצתו יותר מעשר, אבל עשר אין צריך כלום, ממלא הוא דלא ממלאינן הא טלטולא מטלטלינן, והא נפרצה חצר במלואה למקום האסור לה, הכא במאי עסקינן דאית לי גידודי, ופירש"י דאית לי גידודי מה שנשאר מן הפירצה בגובה עשרה אבל הים כיסהו, והתוס' שם כתבו וז"ל, ור"ת פירש דאית לי גידודי, שיש גידודים גבוהים עשרה טפחים בתוך החצר ולכך מטלטלין בחצר, אבל למלאות מן המים אסור, דמקום המים נפרץ במלואו לים והים הוי כרמלית, ואין לחוש שמא יעלה הים שרטון, שהגידודים גבוהים יותר, או שהם רחוקים משפת הים ביותר הרבה עכ"ל, הנה הלשון "שהם" דכתבו התוס' קאי על הגידודים, כן הוא גירסת התוס' בגמרא אשר לפנינו, ודברי התוס' הם כספר החתום, כי מה לי אם הגידודים הם רחוקים מן הים אם לאו, שהעיקר הוא שיהיו הגידודים גבוהים כל כך, עד שאפילו יבא השרטון יהיו הגידודים גבוהים י' מן השרטון ולמעלה, כמו שכתבו התוס' "שהגידודים גבוהים יותר".

אבל המאירי והריטב"א שם גורסין בתוס' הלשון "שהוא" רחוק משפת הים, דהיינו הלשון ים גופא רחוק הוא מן הים, וכן הוא במ"א סס"י שנו' ובתשובות שב יעקב סי' י"ז.

וז"ל המאירי גדולי הדור ראיתי שמפורשים בגידודים אלו, שעשו גידודים סביב הלשון כדי להשלים עומק עשרה טפחים, עד שנמצאת מוקפת מארבע רוחותי' על דרך שאתה מבין בצורתה זו, ואף לשון גדולי המפורשים הם מבינים אותה בענין זה, והחצר מותרת לעצמה מתוך השלמת הגידודים, ואסור מיהא למלאות מן הלשון הפרוץ במלואו לים, שזו היא פירצה יתירה על עשרה טפחים, ושואלין בה אחר שאין הגידודים בעצמן גבוהים עשרה על החצר, ניוחש שמא יעלה הים שרטון לדעת הפוסקים כן, ותירצו "שהוא" רחוק מן הים ואין זעפו של ים נכנס שם להכניס שם רפש וטיט, ואין לחוש לשרטון.

וכן הוא דעת הריטב"א שכתב, ור"י פי' וכן הראב"ד ז"ל, כי הים עשה חריץ בחצר בפנים, ועשה בו בשפתו גידודי גבוהים עשרה טפחים שהם חשובים מחיצה לחצר כדי לטלטל בו, וממלא הוא דלא ממלאינן מן הים דכרמלית הוא, ואפילו למאן דסבר חוששין שמא יעלה הים שרטון, בהא לא חיישינן דלא קביע ולא שביק שיעשה שם רפש וטיט, שרחוק "הוא" מן הים עכ"ד.

לפי דברי המאירי והריטב"א אפשר ג"כ להבין דברי התוס', והוא דאם הלשון ים מפסיק בין הים לבין הגידודים, אין כח בים להעלות רפש וטיט עד סמוך לגידודים.

בספר אהל מועד דרך שלישי נתיב ב' כתב, לשון ים הנכנס לחצר, אם פרצתו ביותר מעשר אמות, ואין בעומקו עשרה טפחים, אין ממלאין ממנו בשבת ואסור לטלטל בחצר, עשה לה צוה"פ מותר עכ"ל, משמע דאם יש בעומקו עשרה טפחים מותר לטלטל בחצר, ואפשר דס"ל דלא חיישינן לשרטון לגמרי, או דס"ל כדעת הריטב"א וחמאירי.

עיי' בהראב"ד פט"ו מה"ש הלכה י"א, דלשון ים הוא לשון זכר, ותיבת הוא קאי על הלשון ים, הרי דאם עצומו של ים הוא על מקומו, רק לשונו מתפשט למרחוק, אין כח באותו הלשון להעלות שם רפש וטיט, וכן הוא בנדון דידן ג"כ, אעפ"י דנשקי ומתערבי מימי הנהר (ריווער) עם מימי הים הגדול (אוקיינוס), אין לחוש בזה לשרטון.

ולענ"ד אפשר לומר לפי כל השקלא וטריא דלעיל, דאפילו אם היו כל מימי הנהר ריווער, מתהוים מן הים, גם כן אין לחוש לשרטון, לפי שאינו מחוזהק הים עצמו, רק הוא לשון הים, ותמהני שהמרש"ם בתשובתו לכאן לא רמו מזה כלום.

עוד נראה לע"ד בזה להחליש כח הים מאיתנו ומזעפו בנדון השרטון, והוא הב"י סי' שס"ג כתב וז"ל, ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעה אחת הכי נקטינן, וכתב על זה הדרכי משה, ואף זה אינו נראה, לדחות כל האחרונים מפני הרי"ף והרמב"ם, ואף בדעת הרי"ף אין הכרע דסבר דלא חיישינן לשרטון, דהרי השמיט דין זה לגמרי עכ"ל.

מה שכתב הדרכי משה ז"ל שאין לדחות כל האחרונים, מפני דברי הרי"ף והרמב"ם, הלא ישנם ג"כ רבינו חננאל והערוך והמאירי, דגרסי ג"כ בגמרא לא חיישינן לשרטון ועוד מה שכתב הד"מ ואף בדעת הרי"ף אין הכרע דסובר לא חיישינן לשרטון, דהרי השמיט דין זה לגמרי, יש לדקדק בדבריו ז"ל מדברי בעל המאור רפ"ק דעירובין שכתב וז"ל, ומבוי שנפרץ מצידו בעשר ובראשו בדי' "לא הזכירה הרי"ף", ומסתברא לן דהלכתא כרב נחמן וכו' וקיי"ל כוותי' דבתרא הוא עכ"ל.

והמרדכי כתב יותר מפורש דמה שלא הזכיר הרי"ף הדבר, הוא משום דלא פסק כן, שכתב בפ"ק דעירובין אות א' בשם הר"מ וז"ל, כתב

תיקון עירובין במאנהעטען

פג

הר"מ ופליאה בעיני שראיתי בספר האלפסי שדילג מילתא דר"ל, וכן מנהגו שכל דבר "שאינו הלכה" כך הוא מדלג, וכן כתב בעל המאור ר"פ כל גגות ז"ל, שתי חצירות וחורבה אחת ביניהם, לא הזכירה הרי"ף ז"ל וכו', ואפשר לומר זה שלא כתב הרי"ף ז"ל שמעתא דרב הונא, משום דכרב אזלא ואנן קיי"ל כשמואל.

והרא"ש שבת (ט') בסופו כתב וז"ל, רב אלפס ז"ל לא הביאה משום "דאין הלכה" כאחרים, אע"ג דקיי"ל כר' מאיר בגזירותיו וכו'.

ובסוכה (ל"ה:) כתב הרא"ש, ולא איפשטא (האיבעיא) אזלינן לקולא ולהכי קאמר ניקב לאותן חדרים לא הוי כמפולש, וכן משמע שהרב אלפסי סובר דאזלינן בהך בעיא לקולא, דהני פסולי אין עיקרון אלא דברי סופרים, ולהכי לא הביא "זאת האיבעיא".

ובכללים בדרכי הפוסקים מבעל כנסת הגדולה אות (ז') כתב, אין לומר בדרכי הרי"ף ז"ל מדלא הביא דברי גאון פלוני ודאי דלא ס"ל הכי, ואין לומר כן אלא כשהשמיט "דברי הגמרא", הרא"ם ז"ל חלק א' סי' מ"ה.

ולע"ד נראה ראי' מפורשת מן הגמרא דאם אינו נראה להרי"ף מימרא אינו מזכירה, דאיתא בעירובין (ט"ז), ורבי יוחנן לא שמיע לי' הא, אלא שמיע לי' ולא סבר לה, רבי חייא נמי לא סבר לה, האי מאי בשלמא רבי יוחנן לא סבר לה, משום הכי לא תני לה, אלא רבי חייא אי איתא דלא סבר לה, למה לי' למיתנא, הרי דמה שלא תני הרי"ף הדין דשרטון, לפי שסובר כהרמב"ם ור"ח והערוך, ובזה תשש חילי' דים מהעלאת שרטון, ובמקום שיש עוד צדדי היתר, אפשר לסמוך ע"ז להקל וכחא דהתירא עדיף, ועוד שהמתירים רבים הם, וכן משמע מכללים בדרכי הפוסקים מבעל כנה"ג אות (צ"ב) וז"ל: אם אחד אוסר ורבים מתירים, הולכים אחר הרבים המתירים, בשם הרא"ש הלוי ז"ל.

ועוד הלכה כדברי המיקל בעירובין ואפילו במחיצות) כן הוא בהגהות מיימוניות פט"ז מה"ש אות (ו') בשם מהר"מ, ובמרדכי פ"ק דעירובין, וכן פסק הרא"ש שם (כ"ה) והג"א שם והרא"ש שם (כ"ה) והג"א שם והרא"ש שם (צ"ד), וכן פסק רבינו חננאל שם, (כ"ה) וברא"ש שם (ו') משמע דגם הרי"ף פסק במחיצות שהם מדאורייתא רשות היחיד, אלא הספיקא הוא אם מדרבנן הוי מחיצה, הולכין בזה לקולא, וכעין זה כתב הה"מ פי"ז מה"ש הל"ה, וכתב שכן הוא דעת הרי"ף והרמב"ם וספר

תיקון עירובין במאנהעטען

העיתים, וכן כתב הת' מים רבים סי' ל"ז בשם בעל שלחן שלמה, דהלכה כדברי המיקל בעירובין ואפילו במחיצות.

ובע"ז (ז') אמרינן ת"ר הנשאל לחכם ואסר לא ישאל לחכם ויתיר, היו שנים אחד אוסר ואחד מתיר, אם הי' אחד מהם גדול מחברו בחכמה ובמנין הלך אחריו, ואם לאו הלך אחר המחמיר, ר' יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר המיקל, א"ר יוסף הילכתא כר' יהושע בן קרחה עכ"ל, ואפשר לא הי' לו להדרכי משה הא דרבינו חננאל ובעל הערוך דגרסי לא חיישינן לשרטון, שאם הי' רואה אותם הי' פוסק כהב"י משום דרבים הם וגם הוא מד"ס.

ואחר כל השקלא וטריא בדעת הרי"ף בדבר השרטון, נראה דהוא כמפורש ברי"ף דאין חוששינן לשרטון, וז"ל הרי"ף פ"ק דעירובין, ת"ר לשון ים שנכנס לחצר אין ממלאין ממנה בשבת, אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, בד"א שפירצתה ביתר מעשר אבל עשר אין צריך כלום, ממלא הוא דלא ממלאינן הא טלטולי מטלטלינן, והלא נפרצה החצר למקום האסור לה, הכא במאי עסקינן דאית לי' גידודי, שהם כמו פסין ואותן הפסין הם מב' רוחות ולמעלה מן המים מכשירות לטלטל בחצר עכ"ל, והאי ב' פסין כוונתו ב' לחיין, וכן כתב רבינו חננאל דאית לי' גידודי פי' שהן כמו לחיין.

ורבים מקשינן מה תועילו אותן הפסין בפירצת יותר מעשר או במלואה, ולע"ד נראה דהרי"ף ס"ל דאם הפירצה אינה במלואה אין צריך כלום, דהים הוא מחיצה גמורה, אבל אם נפרצה החצר במלואה או יותר מעשר צריך ב' פסין משום היכר בעלמא, ואל תתמה על דבר זה כי כן כתב הרמב"ם פט"ו מה"ש ה' י"ג וז"ל, שאיסור טלטול במים מדבריהם, והקלו במחיצה (תלוי) שאינה אלא כדי לעשות היכר, וכן מצינו בתוס' שם (י"ב) ד"ה הכא וז"ל, דאית לי' גידודי וניכרת מחיצה לבני חצר, ולבני בית שהם רחוקים אינה ניכרת ועירובי מיא, ומשום הכי אסור עכ"ל, הרי דכל האיסור כאן הוא משום דאין היכר לבני בית, אעפ"י דאיכא מחיצות גמורות, וכן הוא דעת הרי"ף דאם נפרץ במלואה ויש ב' פסין, יש כאן היכר, ואחר כתבי זאת ראיתי בת' בית שלמה סי' מ"ב כסברה זו ושמחתי.

ומה דהשמיט הרי"ף הדין דשרטון ולא הזכירו כל עיקר, וגם הא דמכשיר בלשון ים בב' פסין, הוי כמו שכתב בפירוש דלא חיישינן לשרטון.

תיקון עירובין במאנהעמען

פה

בענין חשש העלאת הים שרטון שהוכחתי מכל הפוסקים (חוץ מהט"ז), דס"ל שבאם יש לחצר למבוי או למדינה שלש מחיצות שלימות, והים הוא בצד הרביעית, אזי אין חוששין בזה שמא יעלה הים שרטון, ותתבטל המחיצה הרביעית, לפי שאפילו אם יעלה הים שרטון ותתבטל המחיצה הרביעית, היינו מחיצת הים, אעפ"כ ישארו שלש מחיצות שהם רשות היחיד מן התורה, ואפילו לחייב עלי' חטאת להזרוק מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה, ורק מדרבנן הוא דאסור לטלטל בתוכה עד שיתקן מחיצה הרביעית.

ועל זה העירני האדמו"ר מו"ה מ"מ שליט"א מליובאוויץ, וכתב בעטון הברזל ובלשונו הזהב וז"ל, כן מה שכתב אודות העלאת הים שרטון, שבמקום שהוא רק מדרבנן אסור, אין חוששין שמא יעלה הים שרטון, על כרחך צריך לומר שלא נתקבלה ידיעה זו, כיון שלדעת כמה ראשונים וגם כמה מהאחרונים להלכה למעשה, אין רשות הרבים בזמן הזה, ובכל זה מביאין ומאריכין בהחשש העלאת הים שרטון גם עתה.

תשובתי לע"ד הוא, אמת הוא כמו שכתב כ"ת שאין לנו רה"ר בזמן הזה, כן פסק המחבר בסי' ש"ג ס' י"ח, וכן כתב הרמ"א סס"י שמ"ז ושנ"ז והט"ז והמ"א בכמה מקומות, ומכל זה מביאין דיני דרה"ר למאות, גם רש"י ז"ל שהוא אחד מן הפוסקים דצריכין ששים רבוא בוקעין לדין דרה"ר, מביא ג"כ דיני רה"ר לאין מספר, ולפי זה מוכרחים אנו לומר דטעמא דרש"י וכת דילי', דסוברי שאין לנו עתה רה"ר, לאו משום דבטלי לגמרי דיני דרה"ר הוא, אלא משום דלא שכיח כל כך, שיהיו ששים רבוא בוקעין במקומות האלו, אבל אם המצא תמצא המקום דשכיח שם ס"ר בוקעין, בהצטרף גם כן כל התנאים הנחוצים להעשות המקום רה"ר, אזי שפיר נוכל לומר דגם בזמן הזה יש רה"ר, וכן משמע מתוס' שבת (ס"ד:): ד"ה רבי וז"ל, ואנו שאין לנו רה"ר גמור דכל רה"ר כרמלית היא, שהרי אין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ששים רבוא בוקעין, הרי הוא כחצר שאינה מעורבת, ולזה הסכים המ"א בסי' שני"ז. ס"ק י"א והט"ז סי' שס"ד ס"ק ב', וזהו ג"כ דעת המחצה"ש והפרמ"ג, חזינן דלא בטלו לגמרי דיני דרה"ר, אלא דלא שכיחי להמצא כל כך, וכן הוא ג"כ בדין דשרטון, דאם אפשר בהא שיבוא לידי איסור דאורייתא, דהיינו שלא ישארו אחר העלאת הים שרטון שלש מחיצות, או חיישינן להחשש דשרטון אפילו בזמן הזה, ולפיכך הביאו הפוסקים דין דשרטון.

תיקון עירובין במאנהעמען

תשובת האדמו"ר שליט"א מליובאוויץ וז"ל, לא נעלם ממני זה אבל אינו דומה כלל לנדון דין ודברים, כי דיני רה"ר הובאו בשו"ע וגם כן מפני: א) שבכמה ענינים גם בזמן הזה גוזרים מפני דאתי לאחלופי, ב) בכמה מקומות ניתוסף על אתר שבזמן הזה אין שייך לדין זה זכור, ג) רובם ככולם של דיני רה"ר מדברים בכלל ולא למאורע פרטי, ובמילא נוגע לכשתהי' רה"ר גמורה, בנדון דין ודברים. א) אם יגזרו משום אחלופי נפל כל ההיתר, ב) החשש דהעלאת שרטון הובא בנוגע לעיר פרטית (סורא — דאין אוכלסא בבבל — קישטנטינא ועוד, ד) ובוה השקלא וטריא, ולכן ברור פסק רבינו הזקן בשו"ע שלו: מבוי הפתוח לרה"ר או לכרמלית וכו' שמא יעלה הים שרטון סי' שס"ג סל"ה.

הנה אם הייתי אומר כל זה על שמי, דהיינו מה שכתבתי לעיל דאם ישנם ג' מחיצות לבד מחיצת הים, אזי לא חיישינן להחשש דשרטון, לא שמתו אל לבי לפי שבאלף אלפי אלפים בטלה דעתי, נגד דברי רבינו הקדוש ז"ל בעל התניא בשו"ע שלו, אבל עכשיו שנאמרו הדברים הללו בשם הגי' תלמא גברי רברבי, ה"ה הברכי יוסף התי' ח"ס ות' הרי"ם, לא אשקוט עד אשר אעשה שלום בין הגי' גברי רברואתא, כי כן אמר התנא רבי עקיבא, אני אתקן שיהיו דברי חכמים קיימין (רפ"ק דאהלות), וכעין זה מצינו בסוף פ"ט דנגעים, אמר לו אם לקיים דברי חכמים היך, אמר לו חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים, וכתב התוסיו"ט, חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים כנותן טעם לדבריהם, יותר מאילו סתרת את דבריהם.

בעירובין (ח'), איתא מעשה במבוי אחד שצידו אחד כלה לים וצידו אחד כלה לאשפה, ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בה לא היתר ולא איסור, איסור לא אמר בה דהא קיימו מחיצות, היתר נמי לא אמר בה חיישינן שמא תינטל אשפה, ויעלה הים שרטון.

ופירש"י צידו אחד ים וצידו אחד אשפה וראשו אחד סתום כשאר מבוי, וראשו אחד לרה"ר מתוקן בלחי או קורה עכ"ל, הנה מדחוינן דלא פירש"י אלא בזה האופן, שבאם תינטל האשפה ויעלה הים שרטון, לא יהי' להמבוי רק מחיצה אחת בצד אחד ובצד שכנגדו יש תיקון לחי או קורה ויהי' המבוי רה"ר, שמעינן מדבריו שבאם יהיו מחיצות המבוי על זה האופן, דאחר שיעלה הים שרטון ישאר המבוי כרמלית, דהיינו בגי' מחיצות שהוא כרמלית מדרבנן ורה"י דאורייתא, או לא חיישינן לפירש"י להחשש דשרטון ע' רש"י ריש מסכ' סוכה, ורש"י לא הי' יכול לפרש כמו ר"ח דנשאר

להמבוי שתי מחיצות, כי הוא כתב ובצד שכנגדו יש לחי או קורה, והכשר מבוי בלחי או קורה אינו רחב יותר מעשר אמות, וב' מחיצות זכ"ז ולחי ה"ה רה"י כדאיתא פ"ק דעירובין (י"ב:), ולא חיישינן לשרטון.

גם בהא דלקמן גבי מרימר פסיק לה לסורא באזולי, מוכרחים אנו לומר שהי' ג"כ באופן זה כמו שפירש"י לעיל במעשה דרבי, לפי שאם נפרש לרש"י בהא דמרימר דאם אחר שיעלה הים שרטון, ונשאר המבוי רק כרמלית נמי חיישינן, א"כ יהיו דברי רש"י ז"ל סותרין זה את זה, ומדלא הביא הרא"ש אלא מעשה דרבי והאי דמרימר לא הזכיר, משמע דשניהם בצורה אחת נאמרו.

ורבינו חננאל שם כתב וז"ל, היתר נמי לא אמר בה שמא תינטל האשפה מזה הצד, ויעלה הים שרטון מן הצד האחר, ונמצא מבוי מפולש לרה"ר משני צדדיו, הנה ר"ח כתב שהיו להמבוי שתי מחיצות זו כנגד זו ולא כפירש"י שכתב דהי' להמבוי כי אם מחיצה אחת, ולפי זה לא כתב ר"ח שהי' להמבוי לחי או קורה כמש"כ רש"י, לפי שהוא סובר שהי' המבוי רחב שש עשרי אמה, לפיכך אינו ניתר בלחי וקורה ואם יעלה הים שרטון מצידו האחד ותינטל האשפה מצידו השני, יהי' המבוי מפולש משני צדדיו לרה"ר, ואז הוי המבוי גופא רה"ר, ודעתו של ר"ח הוא כדעת רש"י רק באופן אחר, ור"ח לא בא בכאן אלא לפרש מעשה דרבי, אבל להלכה הא גרס בהא דמרימר לא חיישינן לשרטון.

והטור הפריד בין האשפה לבין הים, לפי שכתב בסי' שס"ג וז"ל, מבוי סתום שאחד מצדדיו ים לא חשוב כסתום, דחיישינן שמא יתייבש הים ותבטל המחיצה עכ"ל, ופי' מבוי סתום להטור הוא, מבוי שיש לו רק שתי מחיצות ומחיצה השלישית היא הים, ומן התיקון בצד הרביעית לא דיבר כאן, ואם יעלה הים שרטון יהי' המבוי מפולש, ומדלא הזכיר הטור לחי או קורה כמש"כ רש"י, משמע שהמבוי הוא רחב שש עשרי אמה, ואם יעלה הים שרטון, אז נשאר המבוי מפולש משני צדדיו לרה"ר, ויהי' המבוי עצמו ג"כ רה"ר והיינו הק' דפי' ר"ח.

ורבינו בעל התניא בש"ע שלו סי' שס"ג סל"ה כתב ז"ל, מבוי הפתוח לרה"ר או לכרמלית ומתוקן שם בלחי או קורה, ובראשו דהיינו ברוח שכנגד הפתח יש שם מחיצה מהחצירות הפתוחות לתוכו, ובצידו האחד יש מחיצה מאשפה הגבוה עשרה טפחים, ובצידו השני יש מחיצה מהים, שעמקו עשרה טפחים סמוך לשפתו, מתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות הרי זה

תיקון עירובין כמאנהעמען

מותר, ויש אומרים שהים אינו עולה משום מחיצה למבוי, גזירה שמא יעלה הים שרטון, שכך דרך הים שמתקצר ונעשה קרקע ומעלה שם חול ואבנים ובטלה מחיצתו, שנתמעט שיפועו שם ואינו מתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, ויטלטלו כבתחילה וכן עיקר עכ"ד.

הנה הלשון של התניא ז"ל בש"ע שלו הוא לשון עצמו של רש"י, אלא שהוסיף בה תיבת "כרמלית", והאי כרמלית דכתב התניא כוונתו כרמלית מדאורייתא בלא מחיצות, לפי שאם יעלה הים שרטון והינטל האשפה, ישאר רק מחיצה אחת ואינו כלום, אבל בכרמלית דרבנן לא דיבר לפי שהוא רה"י מדאורייתא, ואם מבוי פתוח לכרמלית דרבנן שהוא רה"י מדאורייתא, אינו צריך לתקן שם בלחי או קורה, דהוה ככל פירצה שבין מבוי לחצר או בין חצר לחצר וניתר בשאר תקונים, ובעיקר הדבר מה יהי' דינו של המבוי אחר העלאת הים שרטון ואחר שתינטל האשפה ס"ל כרש"י.

היוצא לנו מכל זה, דרש"י ורבינו חננאל ומלשון הרא"ש והטור ובעל התניא, כולם בפה אחד אומרים, שבאם אחר העלאת הים שרטון, נשאר המבוי כרמלית מדרבנן שהוא רה"י דאורייתא, אין חוששין לשרטון, ועל זה סמכו הני תלמיא גברי רברבי, הברכי יוסף הח"ס והרי"ם ז"ל לפסוק כן להלכת, ואפשר הי' לומר דאפילו אם אחר שיעלה הים שרטון יהי' המבוי כרמלית דאורייתא ג"כ לא חיישינן לשרטון לרש"י ור"ח והטור, אלא שהברכי יוסף והח"ס והרא"ם לא התיירו רק בג' מחיצות שהוא רה"י מן התורה וכרמלית מדרבנן.

ובעירובין (פ"ז). אמרינן, ועד כאן לא קאמר רבי חנניא (בגוזזטרא פ"ת) אלא בימה של טבריא הואיל ויש לה אוגנים ועיירות וקרפיות מקיפות אותה, ופירש"י, אלא בימה של טבריא, דהכי אמר לקמן דלאנשי טבריא התייר, אוגנים, שפה גבוהה דהויה כמחיצות סביב לה דאיכא קצת היכירא דהיתר, דהא כרמלית מדרבנן היא גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר, והואיל ויש לה קצת היתר אע"ג דאכתי כרמלית היא, דהא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הוא, מיהו בתקנתא פורתא כי הא סגי עכ"ל, ומה הועיל בתקנתא פורתא כי הא, אם חיישינן לשרטון, הא אסור משום חשש דשרטון לרש"י ודעמי, אלא ודאי דהחשש דשרטון הוא רק באופן זה דיכול לבוא לידי איסור דאורייתא.

ורבינו יצחק או"ז ה"ע כתב וז"ל, והואיל ולא אפשרטא בעיא דרב המנונא אזלינן בה לקולא בשל סופרים, דאין כאן הוצאה מרה"י לרה"ר

עכ"ד, השו"ט שם הוא בעומד מרובה ברוח אחת או בב' רוחות דהיינו במחיצות, והואיל והוא מחיצה מדאורייתא רק האיבעיא הוא אם הוי מחיצה אף לרבנן להתיר בטלטול, ע"ז כתב האו"ז דבשל סופרים אזלינן לקולא. הה"מ פ"ז מה"ש ה"ה כתב וז"ל, עוד שם מרימר פסק לה לסורא באוזלי אמר לא חיישינן שמא יעלה הים שרטון, כלומר שיתרחק הים ממקומו וישאר אותו מקום רפש וטיט, ויטלטלו מן המבוי לו עכ"ל.

ראיתי רבים יצאו ללקוט ולא מצאו טעם מספיק, על הא שכתב הה"מ וז"ל, כלומר שיתרחק הים ממקומו, וישאר אותו מקום רפש וטיט, ויטלטלו מן המבוי לו, והקשו הלא מה שחשש הה"מ הוא, רק שלא יבואו לטלטל מן המבוי, לאותו המקום שנתרחב על ידי העלאת השרטון, אם אותו המקום נעשה עי"ז רה"ר או כרמלית, אבל לטלטל במבוי עצמו הי' מותר, לולי החשש שמא יוציאו ממבוי למקום שנתרחב ע"י השרטון, וקשה הלוא המבוי גופא הוא פרוץ במלואו, או אפילו יותר מעשר למקום האסור, ונאסר ג"כ המבוי מלטלטל בתוכו.

אבל לפי דעתי לא קשה מידי, דהה"מ פירש דעתו דר"ח במעשה דרבי שלא אמר לא איסור ולא היתר, ועל פירוש זה כתב הה"מ דהטעם דר"ח כך הוא, אם יבואו לטלטל במבוי עצמו אחר שיעלה הים שרטון, בהא לא חש רבי כלל, דאפילו אם יעלה הים שרטון ויהי' המבוי פרוץ יותר מעשר למקום השרטון אין בכך כלום, והמבוי נשאר בהתירו הראשון לפי שהוא רה"י מדאורייתא לטלטל, דר"ח אזיל לשיטתו שכתב שם (י"א): וז"ל, ולב"ה שלש מחיצות דאורייתא לטלטל, וכשם שלחי משום היכר כך קורה משום היכר, ובשתי מחיצות נמי מבוי מיהו לזרוק בו מרה"ר אסור, כדאמרינן דהוא רה"י ולטלטל בו עד שיהו שלש עכ"ל.

וכיון דשתי מחיצות ולחי הוי רה"י לר"ח, ע"כ כתב הה"מ דר"ח ס"ל דלא חשש רבי לגזור החשש דשרטון, אם יטלטלו במבוי גופא, משום דאף לאחר שיעלה הים שרטון, ישאר המבוי רה"י מן התורה ובוזה לא גזרינן, אלא דהחשש הוא לר"ח אליבא דרבי, שמא יטלטלו מן המבוי שהוא רה"י גמור, למקום השרטון שהוא או רה"ר או כרמלית, אבל בפ"י ר"ח שבש"ס שלנו, משמע דגם המבוי עצמו הי' אסור מלטלטל בתוכו.

והפרמ"ג כתב לתרץ בענין אחר וז"ל, ומרימר דפסק לסורא באוזלי, י"ל דסובר שפיר לא חיישינן לשרטון, שמא יטלטלו ממבוי לשרטון, כי לא הורגלו בכך ולא יבואו לכך, משא"כ בתוך העיר יטלטלו כדמעיקרא.

תיקון עירובין במאנהעמען

בענין מתא דהדרא לה נהרא, דפסק הט"ז סי' שס"ג ס"ק כ' בעיר שטייניץ, דיש לחוש לשרטון הוא מן המתמיתה, לפי שלא מצינן חומרא כזו לא בגמ' לא בראשונים ולא באחרונים חוץ ממנו, והמדובר הוא רק במבוי, שאם יעלה שם שרטון בטלה המחיצה ונפרץ המבוי לרה"ר או לכרמלית, לא כן בעיר ששובב אותה ים או נהר דאפילו יעלה שרטון, לא יבטלו על ידי זה המחיצות, אלא יתוסף עלי' עוד מקום.

בספר חמד משה סי' שס"ג כתב, ע"ש השאלה מעיר שטייניץ והתשובה ומה שכתב הט"ז לאסור שם, משום שמא יעלה הנהר שרטון, במחילה מכ"ה לא דק בזה כלל ואין הנדון דומה לראי', דבשלמה בההוא מעשה דרבי עירובין (ח'). שפיר יש לחוש לזה, דהתם המחיצה היתה נמשכת מצד אחד למבוי בראשה עד הים והים הוא כמחיצה, נמצא הם כשתי מחיצות דבוקות זו בזו כמין גם, ובצד שכנגד המחיצה רצו לעשות תיקון המבוי כדין, ואסר להם רבי דשמה יעלה הים שרטון באותו מקום, ויהי' במקום שעתה מים קרקע עולם, ואותו הקרקע תהי' רה"ר או כרמלית מפסקת בין המחיצה והתיקון לבין הים, ונמצא שלא יהי' תיקון כלל בזו המבוי או כפירשי' או כפי' הה"מ ע' מ"א ס"ק ל"א, שכל רוח זה שהי' מחיצה הוי כאלו נפרצה המחיצה ואין, אבל עיר שהנהר סובב את כולה, אף אם יעלה הנהר שרטון בקצתו הסמוך לעיר, מ"מ כל שלא יחרב ויבוש כולו הרי מחיצה קיימת, ואותו שיבש ונעשה קרקע, גם הוא יהי' בכלל קרקע העיר כולה, דכי גביל יש לה לעיר שנאמר עד פה תבוא לטלטל, אלא עד הנהר שהוא מחיצה מותר לטלטל, ואם יתקצר הנהר ויתרחב מקום העיר מה בכך, ואף באותו מקום מותר לטלטל, דכל זה מרשות העיר הוא והרי מחיצה סובבת אותה, דומה לזה אם יהי' רה"י ומחיצה עבה סובבת אותה, ויתקלקל קצת מעובי המחיצה לצד פנים ויתרחב רה"י, וכי משום זה יהי' אסור לטלטל ברה"י, זה ודאי אינו כיון דהמחיצה קיימת, ואם תהי' דקה מן הדקה מחיצה גמורה הוא, ה"ז כנדון זה, אם לא שנאמר שהענין הי' בנהר שדרכו לפעמים ליבש כולו מקצה אל הקצה, ודאי לא הי' השואל מסתפק, ומן הסתם אין לחוש לזה, ובפרט לדברי הפוסקים שמשמע מדבריהם שרק בים יש לחוש שמא יעלה שרטון, ולא בשאר נהרות כש"כ המ"א, ודבריהם ברורות למעיין, וזו חששה רחוקה ביותר עכ"ל.

הנה מה שכתב החמד משה דלא חיישינן שמא יתייבש ויחרב הנהר כולו יש לענ"ד ראי' לדבריו מתוס' עירובין (כ"ד) ד"ה ליעבד וז"ל, והשתא

נמי לא חיישינן לשרטון, דלעולם יהי' מתלקט עשרה טפחים מתוך ד' אמות, והמרש"א כתב, רצה לומר דהשתא לפי פירושם דע"כ מיירי באין הנהר רחב יותר מעשר אמות, ואין לחוש נמי לשרטון, דמסתמא לא יהי' השרטון כל כך עד קרוב לחצי רחב הנהר, גם אם יהי' השרטון עד ד' אמות ברוחב הנהר, ויהי' מתלקט עשרה טפחים מתוך ד' אמות ולא תיבטל הגודא דנהרא וק"ל עכ"ל, הרי דהמרש"א דייק מלשון התוס' דלעולם לא חיישינן שמא יתייבש ויחרב הנהר. ומה שכתב ואם תהי' דקה מן הדקה מחיצה גמורה הוא, כן הוא ברש"י עירובין (ע"ו: וז"ל, האי דנקט רחב ארבעה, משום סיפא נקט ליה וכו', אבל לענין מיהוי מחיצה בכל דהו פותיא (עובי) הוי סתימה עכ"ד, וכן כתב הרא"ש ורבינו יהונתן והרע"ב פ"ז דעירובין מ"ב.

אבל מה שיש לדקדק הוא, דכתב המ"א סי' שס"ג ס"ק ל"א וז"ל, ובמ"מ משמע דאעפ"י שיתקצר הים, מ"מ נשאר מדרון בעומק עשרה טפחים והוי מחיצה, אלא שהחששה היא שמא יטלטלו מן המבוי למקום שנתייבש הים שהוא כרמלית, אפי' מוקף במחיצות הים, לפי שלא הוקף לדירה כמ"ש סי' שס"ה ס"ג עכ"ל, נמצא בהא דספר חמד משה במתא דהדרא לה גהרא, אם עלה שרטון סביבות העיר, הי' לנו לאסור אם יש בשרטון יותר מבית סאתים, לדעת המ"א בפירושו בהה"מ.

ויש לדקדק מה שמביא המ"א ראי' מהמחבר רס"י שס"ה ס"ג שכתב נפרץ (המבוי) לרחבה פחותה מסאתים, או יותר על סאתים והוקף לדירה, דינו כאלו נפרץ לחצר, אבל אם יתירה על סאתים ולא הוקף לדירה, הוי כאלו נפרץ לכרמלית וצריך תיקון עכ"ל, ולענ"ד אין הנדון דומה לראי', לפי דשם בסי' שס"ה הי' הרחבה אסורה מעיקרא, משום יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שדינה ככרמלית, ואם נפרץ המבוי לאותה רחבה, הנה נפרצה למקום האסור מכבר, משא"כ במבוי שצידו אחד כלה לים, או עיר שסובב אותה ים או נהר, ואחר כך עלה הים או הנהר שרטון, הוי כאלו ניתוסף עליהם סתם, דהוי כמוקף לדירה, כן משמע מהמחבר סי' שני"ט שכתב, רחבה שאחורי הבתים יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה, אין מטלטלין בה אלא בד' אמות, ואם פתח לה פתח מביתו ואחר כך הקיפה, אפילו אם יש גורן בינה לבית" הוי מוקף לדירה עכ"ל, הרי דאם פתח פתח מביתו ויש לומר דמשום גורן הוא, מ"מ הוי כמוקף לדירה, ומכש"כ במבוי שנותרב ע"י העלאת שרטון, או עיר שנותרבה כל סביבותי' ע"י שרטון דדינה כמוקף לדירה, ואין ג"מ אם הוקפה על ידי אדם או הוקפה מאלי' כנלענ"ד, ע' בסי' ה' אות ב'.

תיקון עירובין במאנהעמען

עוד אפשר שמותר מטעם אחר, והוא דאם נפרצה העיר או המבוי למקום שאסור מכבר, הרי נפרצו למקום שיש בו שיעור לאסור, דהיינו יותר מבית סאתים, אבל אם עלה הים או הנחל שרטון, לא עלה שרטון יותר מבית סאתים בפעם אחד, אלא מעט מעט, וכל קמא מהשרטון שעלה אמרינן בזה קמא קמא בטל, וגם לא אמרינן כאן שחוזר וניעור כמו דאמרינן ביו"ד סי' צ"ט, לפי דשם ה"י הדבר אסור מקודם שנפל, ולא ה"י כשיעור, והצי שיעור ג"כ אסור, אבל כאן ה"י מקודם היתר, ע"ש בהג"ה שכתב איסור שנתבטל כגון שה"י ס' כנגדו, ונתוסף בו אחר כך מן האיסור הראשון, חוזר וניעור ונאסר, לא שנא מין במינו ל"ש מין בשאינו מינו וכו', אבל כאן ה"ה היתר לפי שלא בא עדיין לכלל איסור, ויש לעני"ד ראי' שיש חילוק בין דבר שלא בא לכלל איסור ובין דבר שבא לכלל איסור, מהא דסי' תרנ"ו שכ' המחבר, אם אין הסוכה צילתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן, צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים וכו', וכתב ע"ז הט"ז וקשה הא קי"ל בכל דוכתא אין מבטלין איסור לכתחילה וכו', שוב ראיתי למו"ח ז"ל שכתב בשם המרדכי הארוך ואגודה לתרץ זה ח"ל, דקודם יו"ט שאינו אסור עדיין ניתקן עכ"ל, וכן בסי' תנ"ג שכתב המחבר אם לא ביררו החטים מאכילת עכבר אין בכך כלום, הגה, וכן אם לא ביררו ממנו אותו דגן שצמח עכ"ל, והטעם משום דקודם הפסח כשטווחו הדגן הכל היתר ע"ש, וברפ"ב דכלאים איתא כל סאה שיש בו רובע (הקב) ממין אחר ימעט, ונראה דהטעם הוא דהוי היתר בהיתר קודם שנוצע.

וכל זה הוא אם נהר מקיף העיר מסביב, או אפילו מימי הים מקיפין אותה, כגון שחפרו חריץ סביב העיר ארבעה טפחים רחב או יותר ואפילו כמה מאות אמה, ועמוק עשרה טפחים או יותר, ואין נ"מ בזה אם נעשה ביד"א או ביד"ש, אבל אם עצם הים מקיף העיר דהיינו עיר שנבנתה על אי, בזה יש חילוק בין רש"י ותוס', דרש"י כתב דהחשש דשרטון הוא, שמא יעלה הים שרטון חול ואבנים אצל שפתו כי כן דרכו ומתקצר רחב הים ונעשה קרקע כרחב פרסה או יותר, נמצא דחשש זה אינו כי אם במבוי כמו שאיתא שם במעשה דרבי, ולא בעיר כולה שעומדת באמצע הים דאין כאן חשש זה, דאפילו יעלה הים שרטון ותתרחב העיר, הרי נעשתה יותר גדולה ומשתכרת מקום יותר, אבל לטעם התוס' שם (י"ג) ד"ה אין עושין וד"ה ליעבד צוה"פ ושם (פ"ו) ד"ה אלא, שכתבו דהחשש דשרטון הוא שמא יפחת וימעט מהעומק הים בשפתו, ולא ישאר עומק י' טפחים וגם לא יהי' מתלקט י' מתוך ד', ותהי' העיר פרוצה לים שהוא כרמלית, צ"ע.

והאור זרוע ה' עירובין נקט טעמו של רש"י דכתב, והאשפה היתה גבוה עשרה טפחים אם נמי שפתו גבוה י' טפחים ובא מעשה לפני רבי וכו', חיישינן שמא יעלה הים שרטון של חול ואבנים אצל שפתו כי כן דרכו ומתקצר רחב הים ונעשה קרקע ברחב פרסה או יותר עכ"ל, ות' הריב"ש סי' ת"ה כתב כתוס' וז"ל, וכן בים אעפ"י שהי' עמוק מן המבוי י', חיישינן שמא יעלה הים שרטון ולא תהי' שפתו עמוקה מן המבוי י' וישאר המבוי גפרץ כי היו פרצות יתרות על י' עכ"ל, והט"ז נקט חומרא דכולהו.

אבל יש לדעת למה לנו לחוש להחשש דשרטון, יותר מרוח שאינה מצוי' דלא חיישינן ע' סי' שס"ב, ואדרבא רוח שאינה מצוי' שכיח יותר משרטון, כמש"כ המחצה"ש סי' שס"ג דשרטון יכול לבא אחת לשבעים שנה, ורוח שאינה מצוי' אנו רואין שבא כמעט בכל שנה ושנה, ואם הטעם הוא שמא יטלטלו אפילו אחר שיעלה השרטון, יש לחוש שיטלטלו ג"כ אחר רוח שאינה מצוי', כי כמו שניכר הפירצה שפרץ הרוח שאינה מצוי', כמו כן יהי' ניכר הפירצה שנעשה ע"י השרטון וצ"ע.

סימן י"ב

איזה הוא רשות הרבים

רה"ר הוא אפילו אם יש לו שתי מחיצות, רק באופן שהמחיצות הן מפולשות, והיינו שאין להם גיפופין מבי' צדדין, דאם יש להן גיפופין מבי' צדדין, הוי כמו שם ד' מחיצות. ולדעת התוס' עירובין (כב.) ד"ה דרבנן, בי' מחיצות הוי רק כרמלית דאורייתא. אותן הבאים לאיזה צורך לתוך המבוי או לתוך העיר אינם נקראין רבים בוקעין. אותם הנוסעים בעגלות או במכונות אם מיקרי רבים בוקעין, ואם בעלי חיים כגון בני אדם ובהמות חיות ועופות מחלקין רשות לעצמן.

המחבר סי' שמ"ה ס"ז כתב, איזה רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים שש עשרי אמה, ואינם מקורים, ואין להם חומה, ואפילו יש להם חומה, אם הם מפולשים משער לשער עכ"ל, ובכ"מ פי"ד מה"ש כתב, ונראה דה"ה נמי אם יש לה כמה פתחים, אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה, דכל שאינו מפולש משער לשער, ה"ה רשות היחיד גמור.

אור זרוע פ' כיצד מעברין הלכה (קס"ד), עיר של חיד שאין רה"ר עוברת בתוכה, שאין פתחי' מכוונים זה כנגד זה כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה ורגילין לערב את כולה כאחת, ונעשית של רבים שרבו

תיקון עירובין במאנחעמען

אנשים בעיר והבנותי שסכיבותי הרגילים לבוא שם לסחורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנין דגלי מדבר ורה"ר שלה רחב ט"ז אמה, אבל אין פתחי מכוונים זה כנגד זה מערבין את כולה, הואיל ואין רה"ר גמור, דברה"ר שאינו גמור עסקינן דמערבין את כולה דליכא למגזר אטו רה"ר גמור דילמא אתי לעירובי, דהא שם רה"י עלי ואע"ג דדמי לרה"ר בכל דבריו חוץ מדבר אחד, או אין רחב ט"ז אמה או אין פתחי מכוונים זה כנגד זה ל"ג אטו רה"ר גמור, דהא שם רה"י עלי.

הנה רב וגדול אחד מגאוני ארצות הכרית כתב, שאינו יודע המקור מאין הוציא המחבר (הכ"מ) הדין, דרה"ר צריך להיות מכוון זה כנגד זה, ובשביל זה רצה לדחות דברי המחבר בשתי ידיים, ואמרתי לענ"ד גברא רבא אמר מילתא לא תכחו עלי, ואלו הן המקורים.

מרא דשמעתא דרה"ר צריך להיות מפולש ומכוון, משער לשער זה כנגד זה הוא רש"י ז"ל, שכתב בעירובין (ב.) בזה הלשון, כל מילי דשבת ממשכן גמרין, ועגלות של לויים ברוחב שש עשרי אמה אזלי, כדאמרן בהזורק שבת (צ"ט), הלכך לא הוי רשות הרבים בציר משש עשרי אמה רחב, ומפולש משני ראשין, ולהלן (ו.) כתב רש"י, רשות הרבים משמע רחב שש עשרי אמה, ועיר שמצויין בה ששים רבוא, ואין בה חומה, ושיהי' רשות הרבים שלה "מכוון" משער לשער, שיהי' מפולש שדומה לדגלי מדבר, ומעבר לדף זה כתב רש"י עוד יותר מפורש ז"ל, אבולי דמחווא שערי העיר "מכוונים זה כנגד זה" והיו בה ששים רבוא עכ"ד.

רש"י ז"ל כתב כאן שני דברים, מכוון זה כנגד זה, ומפולש, מכוון זה כנגד זה משמע שהרה"ר צריך להיות מכוון משער לשער, זה כנגד זה בכל האורך, בלי שום עיקום, וחוץ לזה צריך ג"כ להיות מפולש, ומה מיקרי מפולש, הנה כתב בספר מלחמת ה' להרמב"ן פ"ב דעירובין ז"ל, אבל בשתי מחיצות כרבנן סבר לה, וירושלים אלמלא דלתותי נעולות כלילה חייבים עלי' משום רשות הרבים, לפי ששערי' "מכוונים זה כנגד זה" והיו להו דרכים פרוצין "במלואן" במקום פתחים, ברחב שש עשרי אמה, דאתו רבים ומבטלי למחיצות שעוברים בהן כרבי יהודא, ואשתארו להו "שתי מחיצות" דאינון רשות הרבים כרבנן.

המלחמת ה' כתב כאן שני דברים והם, "מכוונים", ופרוצין במלואן", והאי פרוצין במלואן שכתב, הוא פירושו של מפולש שכתב ברש"י דלעיל, והיינו שלא נשתיירו אלא שתי מחיצות בלא גיפופים, אבל אם נשתיירו

גיפופים בצדדין, יש שם שם ד' מחיצות ואינו רשות הרבים, אפילו הוא מכוון משער לשער, כך הבנתי מלשונו של בעל מלחמות ה'.

ואחר זה ראיתי בחידושי הרמב"ן עירובין (נ"ט.) וז"ל, הילכך כל מבוי שמפולש (במקום פריצים במלואן) בשני ראשין מכאן ומכאן עד חוץ למדינה ורחב שש עשרי אמה.

בספר הרקח ה"ש (קע"ה), רה"ר שהוא י"ו אמה המפולש מב' צדדין ומצויין שם ששים רבוא, ואין שם חומה, או מכוון משער לשער צריך דלת מכאן ודלת מכאן עכ"ד, משמע דאם אינו מכוון משער לשער אין צריך דלתות וסגי בצוה"פ, הנה הרקח כתב, או מכוון משער לשער, ולא כתב זה כנגד זה, והצדק אתו כי הלשון מכוון לבד משמע זה כנגד זה, וכן איתא בפרק י"ב דאהלות מ"ה, קורות הבית והעלי' שאין עליהן מעזיבה והן "מכוונות", ולא אמרו במשנה זו כנגד זו, כי הוא שפת יתר ליפות הלשון.

ספר אהל מועד הלכות שבת דרך י"ג נתיב ב', וכן מבואות של עיר המפולשים ורחבים י"ו אמה ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה דינן כרה"ר, והוא שאין דלתותיהן ננעלות בלילה.

ובעל התניא בש"ע שלו סי' שמ"ה סי"א, כתב יותר מפורש מה מיקרי מפולש וז"ל, איזה זה הוא רשות הרבים, רחובות ושווקים הרחבים שש עשרי אמה על שש עשרי אמה שכן הי' רחב הדרך במחנה ליום שבמדבר, והוא שאינם מקורים, ואין להם חומה סביב, ואפילו יש להם חומה סביב, אלא שהם מפולשים משער לשער, דהיינו שהשערים "מכוונים זה כנגד זה", הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער, כל דין רשות הרבים, אם הוא רחב שש עשרי אמה, שהרי אין לו אלא "שתי מחיצות" משני צדדיו בלבד, אם אלו מחיצות אינן "רחבות אמה" ברחב רשות היחיד "מכנגד חלל השער" עכ"ל.

ובת' מים רבים לר' רפאל מולדילה ועל ספרו הסכימו בעל כני"ח ושאר גאוני זמנו, כתב בסי' ל"ח, כי רה"ר צריך להיות דומה לדגלי מדבר הרחב ט"ז שהוא מקום הילוך לרבים ומבלי חומה, וכשהוא מפולש ג"כ משער לשער אין בו חומה קרינן ב' כי שתי מחיצות לאו כלום הוא.

נמצא דאפילו במכוון זה כנגד זה, אם יש גיפופים ברחב אמה, כנגד חלל השער, לא מיקרי רה"ר, אלא צריך ג"כ להיות מפולש במלואו, דהיינו שלא יהיו גיפופים, שאם נשתירו גיפופים ברחב אמה יש לו שם ד'

תיקון עירובין במאנהעטען

מחיצות, והוי כעין פסי ביראות, ומוכרח לומר דהאי "פרוצין במלואן" שכתב בספר המלחמת, היינו שלא נשתיירו גיפופים ברחב אמה, לדעת רבינו בעל התניא.

התוס' עירובין (ו') ד"ה כיצד ז"ל, כיצד מערבין רה"ר, פ"ה רחב ט"ז אמה ומפולש משני צדדים משער לשער עכ"ל, הנה הגירסא בתוס' שלפנינו חסר המלה "מכוונים" וגם "בלי עקום" כמו שהוא ברשב"א בריטב"א ובמאירי, שהם הולכים תמיד בעקבות התוס', וגם במרדכי חסרים המלות מכוונים ובלי עקום כמו בתוס', וז"ל המרדכי במס' שבת פרק הזורק, ואע"ג דאין לנו רה"ר וכל הרחובות שלנו כרמלית הן, דלא מיקרי רה"ר אא"כ רחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער וס"ר בוקעין בו.

חדושי הרשב"א על מסכת עירובין (כ"ב), ומיהו הא דאמר ר' יוחנן דבקיעת הרבים מבטלת מחיצות, הני מילי מחיצות העשויות ברשות הרבים, ויש ביניהם רחב שש עשרי אמה, ושפתחיו "מכוונים זה כנגד זה", שדומה לדגלי מדבר.

ספר עבוה"ק להרשב"א שער ג' אות (א'), וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים "זה כנגד זה" ורחבין שש עשרי אמה, והעם עוברים ביניהם כדגלי מדבר והעגלות.

הריטב"א עירובין (ו') ד"ה כיצד מערבין כתב, פירשה רש"י ז"ל ברשות הרבים גמורה, רחבה שש עשרי אמה, ושפתחיו "מכוונים זה כנגד זה", ושיהי' רגיל לששים רבוא, עוד שם (כ"ב.) פי' מבואות ירושלים דין רשות הרבים יש להם, שהרי אית להו שש עשרי אמה רחב, והוא דרך לששים רבוא, וכן ברוחותי' מפולשין, ומכוונים זו במורח וזו במערב זו בצפון וזו בדרום, שזה דין רשות הרבים במבואות המפולשין, כדפירש"י ז"ל כאן ובספר שבת עכ"ל, הנה הריטב"א הזכיר כאן התנאי שיהיו "מכוונים" וג"כ "מפולשין", לפי ששניהם נחוצים לדין דרשות הרבים, ובאחד מהם לבד לא הוי רה"ר.

המאירי עירובין (א'), כתב, וכן הצריכו גדולי הרבנים שיהא בו דריסת רגל לששים רבוא, ולא שיהא ששים רבוא יכולין לעבור שם ביחד, אלא שיהא מצוי לששים רבוא ורגילים לעבור שם, עוד שם במאירי ורשות הרבים הוא דרך שיש ברחבה שש עשרי אמה, ו"מפולש" משני ראשיו, עד שיוכל אדם לעבור שם "ביושר בלי עקום", עוד שם (ו') כבר ביארנו בראשון (פ"ק דעירובין), שלשים ושנים זרתות, ושפתחיו שני ראשיו "מכוונים זה

כנגד זה, עד שהדבר מצוי לרבים להיות בוקעין בהם מפתח זה לפתח זה, «בלא שום עקום», עוד שם וענין ירושלים הוא שמבואותי רחבים שש עשירי אמה, ומפולשים «במכוון זה כנגד זה», ואעפ"י שהוא מוקפת חומה, מכל מקום יש בחומותי שערים גדולים שהם שערי העיר, שכל אחד מראשי המבוי מפולשים לאיזה מן השערים, ונמצאו רבים מצויים לבקוע ליכנס ולצאת «ביושר בלי עקום», ולמדת שאעפ"כ דיו בדלתות געולות, עוד שם (נ"ט): גדולי המפורשים כתבו שזה שהחמרנו בשני פתחים, פי' בשהפתחים 'מכוונים זה כנגד זה', עד שדרך רשות הרבים עוברות עלי' «דרך ישר», אבל אם היו פתוחים מצד אחד, אינם נחשבים אלא כפתח אחד עכ"ד.

המאירי כתב כאן ב' לשונות, א' ביושר בלי עקום, ב' דרך ישר, ונראה דמקורו הוא מרש"י בשם הירושלמי (במדבר י' כ"ה) וז"ל, תלמוד ירושלמי לפי שהי' שבטו של דן מרובה באוכלוסין הי' נוסע באחרונה, וכל מי שהי' מאבד דבר הי' מחזיר לו, אתיא כמאן דאמר כתיבה היו מהלכין, ומפיק לה מן כאשר יחנו כן יסעו, ואית דאמרי כקורה היו מהלכין, ומפיק לה מן מאסף לכל המחנות עכ"ד, ונראה דלא מבעיא אליבא דמאן דאמר כקורה היו מהלכין, שהוא דרך ישר בלי עקום, אלא אפילו למאן דאמר כתיבה היו מהלכין ג"כ אפשר ללמוד שדגלי מדבר ועגלות היו מהלכין ביושר ובלי עקום כתיבה זו שהיא ישרה.

ופירוש «ביושר» כתב הרע"ב בפ"ב דכלים מ"ב וז"ל, מרחיקה מטבעת שאוחז בה ומכבדת על הקנה (קנה מאונים) עד שיבא «ביושר» שלא יכריע לשום צד יותר.

התפארת ישראל בפתיחה למס' שבת כתב, רה"ר הוא כל מקום מעבר לרבים, בין שהוא רחוב שבעיר הנקרא בש"ס פלטיא, והוא «מפולש» מב' הצדדים, בשערים «מכוונים זה כנגד זה».

והרע"ב פ"ב דמדות מ"ד כתב יותר מפורש מה מיקרי מכוונים זה כנגד זה, והוא שיהי' המקום שוה ביושר בלי שום עקום מעט, כדי שיוכל לראות את כל מה שכנגדו אפילו למרחוק, וז"ל, אעפ"י שהשערים מכוונים כולם זה כנגד זה, שער הר הבית כנגד שער העזרה גדולה ושער העזרה גדולה כנגד פתח ההיכל, לא הי' יכול לראות את פתח ההיכל דרך הפתחים, לפי שההר עולה ומגבי' וכו', נמצא שאין הכהן השורף את הפרה יכול לראות חללו של פתח ההיכל דרך אותו פתח.

בעיר (אי) מאנהעטען ניו-יארק הגשרים אינם מכוונים זה כנגד זה כלל, כל זה ברור להנוסע סביב לעיר, והמעין בתכנית העיר, והוי רשות היחיד גמור לכל הדיעות, בעבור המחיצות המקיפין אותה מכל הצדדין מסביב, ואינה מפולשת ומכוונת משער לשער.

הנה ראיתי בהגהות חכמת שלמה על או"ח סי' שמ"ה שכתב ז"ל, הנה אם בעיני שש עשרי אמה ממש, או אף קרובים להיות שש עשרי אמה, כגון שהוא יותר מחמש עשרי אמה, אם נחשב נמי רשות הרבים, לא נתבאר בפוסקים דין זה, אך המעין בפירש"ם במס' ב"ב (פ"ג) ד"ה בעי ר"א זכר, ואת"ל דלא מפסיק הרשות הרבים, כגון מד' אמות עד ט"ז ולא ט"ז בכלל מהו שתפסוק, וכן כתבו התוס' שם ד"ה רה"ר מהו שתפסוק, לאו ברוחב ט"ז אמרו אעפ"י שסתמו כר, אם כן מוכח דס"ל דאף דלא הוי ט"ז אמה בשלימות נמי הוי רה"ר, ולא בעינן ט"ז שלימות וצ"ע בזה כעת עכ"ד.

מאוד תמהתי על זה שכתב, "דלא נתבאר בפוסקים דין זה" ולא חזו עיניו הטוהורים את דברי רש"י דריש עירובין (ב.), שכתב בפירוש דלא הוי רה"ר בפחות מט"ז אמה, ז"ל כל מילי דשבת ממשכן גמרינן, ועגלות של לויים ברוחב ט"ז אמה אזלי כדאמרן בהזורק, "הלכך לא הוי רה"ר בציר מט"ז אמה רחב".

והרמב"ם פי"ד מה"ש ה"ו כתב, רה"ר שהיתה עלי' תקרה או שאין ברחבה ט"ז אמה, הרי היא ככרמלית, שם ה"ו וכן מקום המוקף שאין בו ארבעה על ארבעה, אפילו ה"ו ארכו אלף מיל ורחבו ארבעה "פחות שעורה", וגבוה מג' ולמעלה הרי זה מקום פטור, הרי דאותו "פחות שעורה" מוציא מדין דרה"י ועושיהו מקום פטור, שלא לחייב עליו סקילה במזיד וחטאת בשוגג, ה"ה טפח או אצבע או אפילו פחות, מוציא את הרה"ר מדין דרה"ר, ועושה אותה כרמלית לכל הדברים.

וזאין לומר דפחות האמור אצל טפחים הוא משהו ממש, אבל משהו האמור אצל אמות גדול הוא ממהוהו, דרש"י טוכה (ד'), כתב, פחות מד' אמות כשרה ואף היא הוכשר על ידה, דקיי"ל הלכה למשה מסיני דמכשרי טוכה על ידי עקימת דופן עד ארבע אמות "חסר משהו" עכ"ל, נמצא מפורש בדברי רש"י דאין חילוק בין טפחים לאמות, ובכל מקום שאמרו פחות או בציר הוי משהו דוקת.

אהלות פ' י"ג מ"ה, אלו ממעטין את הטפח פחות מכזית בשר ממעט על ידי רובע עצמות, ופחות מעצם כשעורה ממעט ע"י כזית בשר, הרי

תיקון עירובין במאנהעטען

צמ

דפחות מעצם כשעורה שהוא כל שהוא ממעט משיעור פותח טפה על טפה שלא תיכנס הטומאה לחדר השני ואם נכנס כהן בחדר השני לא נטמא ומותר לו ליכנס למקדש, ואם נכנס שם נזיר לא נטמא ומשלים ימי נזירתו, ואם הוציאו העצם ונכנס שם כהן חייב משום נכנס למקדש בטומאת הגוף, והנזיר הנכנס נטמא ומביא קרבן טומאה, ואינו משלים על ימי נזירתו, והימים הראשונים יפלו כתיב.

גם נראה לענ"ד דאין משם רא"י, ובמקום שמסתפק החכמת שלמה, אם מיקרי רה"ר פחות מט"ז אמה, משם משמע דאין רה"ר פחות מט"ז, וז"ל הגמ' הנ"ל בעי רב פפא, מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד בתוך של חבריו מהו תיקו, (אם קנה הקרקע כדין הקונה ג' אילנות), בעי רב אשי בור מהו שתפסיק, אמת המים מהו שתפסיק, רשות הרבים מהו תיקו, ולא קשה דר"ה הוא ט"ז אמה, וט"ז אמה מפסיק אפילו בתוך השדה בלא רה"ר, די"ל שהוא קרן זוית רה"ר שאינו רחב ט"ז אמה, ולקמן (ק"ד:) איתא הלשון דרך הרבים במקום רה"ר, ובפט"ז דאהלות מ"ה כ', הי' בודק והגיע לנחל או לשוללית או לדרך הרבים מפסיק עכ"ל, דרך הרבים משמע שאינו רה"ר כן משמע ממשנה דעירובין (כ"ב.), רבי יהודא אומר אם הי' דרך רה"ר מפסקן יסלקנה לצדדין, ולא אמר דרך הרבים סתם, לפי שאפשר לדרך הרבים שאינו רה"ר, כגון שקנו הרבים דרך ואינו רחב ט"ז אמה, מ"מ דרך הרבים מיקרי, אבל אין לו דין דרה"ר, וז"ל הרע"ב פ"ד דכלאים מ"ו, ודרך היחיד ודרך הרבים וכו', שאין אחד מהם רחב שמונה אמות עכ"ל, לפי שיש רה"ר לטומאה למו"מ ולנוקין ואינם רה"ר לשבת, וז"ל התוס' שם ד"ה רה"ר, לאו ברחב ט"ז אמה מיירי, אעפ"י שסתמו כך עכ"ל, נראה כוונתם אע"ג דסתם דרך הרבים הוא ט"ז אמה, כדתנן לקמן בהמוכר פירות (צ"ט:), דרך הרבים שש עשרי אמה, הוא לענין מקח וממכר דוקא, אבל לא נחתי התוס' כאן לדיני דרה"ר לענין שבת כלל.

וז"ל הרשב"ם שם, רה"ר כגון מד' אמות עד ט"ז ולא ט"ז בכלל, מהו שתפסיק עכ"ל, ולשון הרשב"ם הוא לשון רש"י שעל הרי"ף ממש, שכתב רה"ר שאינו רחב שש עשרי אמה, (הגהות מא"י נ"ב אלא מד' אמות עד ט"ז אמה), ומה משמע לי' לבעל חכמת שלמה ז"ל, מתוס' ומהרשב"ם יותר מפיירש"י שעל הרי"ף שלא הזכירו, והנה לפי דעתו שרצה לפרש, דהאי רה"ר המוכר ברש"י, הוא רה"ר ממש אף לענין שבת, ולא רק לענין מקח וממכר, כדארמון לקמן (ק"ד:), אם כן הוא, נמצא שדברי רש"י כאן סותרים את דבריו דריש עירובין, לפי שכאן קרא רה"ר אף פחות מט"ז אמה, ושם בעירובין

תיקון עירובין במאנחעפען

כתב רש"י הלכך לא הוי רה"ר "בציר מט"ז אמה רחב", חזינו בפירוש דבציר מט"ז אמה לא מיקרי רה"ר לרש"י, ובפירושו שעל הרי"ף הוסיף עוד הלשון אבל מבוי קצר הוא ואינו רחב ט"ז אמה, ולא נתן שיעור כמה יחסר מרחבו, שתבטל ממנו דין דרה"ר.

ואם הוא כדעת הבעל חכמת שלמה ז"ל שכתב דט"ז אמה לאו דוקא, וה"ה פחות מעט, דהיינו חצי אמה, אם כן בטלו כל השיעורים שבתורה, והיאך יבואו לידי חיוב חטאת כי הכל יהי בספק.

ועוד יותר יש לתמוה על גברא רבא כותבי מה שלא דקדק בדברי רש"י ורשב"ם, דאלו כתבו בזה הלשון רה"ר דהיינו שאינו רחב שש עשרי אמה, הי' מקום לספק אם הוא פחות מעט, אם ג"כ דינו כרה"ר ממש, אבל אחרי שכתבו הלשון מד' אמות עד ט"ז ולא בכלל, משמע שדין ד' אמות ודין ט"ז אמות פחות מעט דין אחד להם, והיאך אפשר לדרך שהוא ד' אמות רחב, שיהי' דינו כרה"ר ממש לענין שבת.

ומה שדחק להו לרשב"ם ותוס' לפרש, שהדרך הוא פחות מט"ז אמה, הוא משום דאיתא שם בגמ' (פ"ג.) כמה הוא מקום רבים ארבע אמות, וכמה יהו מרוחקין שש עשרי אמה, הרי זה קנה קרקע ואת האילנות שביניהם, ע"ש בתוס' בענין עד ועד בכלל, ולכן לא הי' אפשר להם לפרש (על דרך זה) שש עשרי אמה רחב, כי בלא זה שש עשרי אמה רחב מפסיק בין האילנות, שלא לקנות הקרקע שביניהם, אפילו בלא דרך הרבים רק באמצע שדה, ע"כ הכרחו לפרש כן.

עוד נראה לענין אם ט"ז פחות מעט הוי רה"ר ממש כדעת החכמת שלמה, הוי לוי לרב אשי לפשוט האיבעיא שלו ממסכת זו (נ"ה:) ולא להניחה בתיקו, דאיתא הוציא חצי גרוגרות לרה"ר והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרות אחרת, בהעלם אחד חייב, בשני העלמות פטור, רבי יוסי אומר בהעלם אחד ברשות אחת חייב, בשתי רשויות פטור, ואמר רבה והוא שיש חיוב חטאת (מפסיק) ביניהם, אבל כרמלית לא עכ"ל, הרי דיפה כחן של רשויות שחייבים עליהם חטאת להפסיק ביניהם, (דהיינו קרן זוית דרה"ר שאינו רחב ט"ז כמש"כ לעיל), ומכש"כ לענין מקח וממכר דמפסיק, וא"ת ממונא מאיסורא לא גמרינן, מצינו לקמן דילפי ממונא מאיסורא, דתנן שם (צ"ט) דרך הרבים שש עשרי אמה (אם קנו דרך לרבים בסתם ולא התנו כמה יהי' רחב), ופירש"י דגמרינן מעגלות ליום, ושם הוא לענין שבת, וגם החכמת שלמה

תיקון עירובין במאנהעטען

קא

עצמו רצה ללמד איסורא מממונא. בהרבה מקומות מדמין דיני שבת לדיני טומאה ונזקין, ואחד מהם הוא בשבת ("צ").

בדין דרבים בוקעין אם מבטלין מחיצות, כתב המחבר סי' שס"ה, חצר שנפרץ עד עשר אמות אף דבוקעין בה רבים מותר, והט"ז כתב בשם הרמב"ם פי"ז מה"ש הי"ח, חצר שהרבים בוקעין בה נכנסין בוו ויוצאין בוו, ה"ה רשות היחיד גמורה, וכן פסק הרי"ף הרמב"ם והרא"ש והבאים אחריהם, ובאשל אברהם להגה"צ מביטשאטש כתב בשם הג"א בשם או"ז עירובין (כ"ב), דליכא לדידן רשות הרבים, דקיי"ל כרבנן דר"י דלא אתי רבים ומבטלי מחיצות, גם ששים רבוא בוקעין גם בדאיכא אלא ב' מחיצות.

ולענ"ד יש לדקדק אם האו"ז פסק כרבנן דלא אתי רבים ומבטלי מחיצות, דהיינו אין רבים בוקעין מבטלין מחיצות, הלא רבנן סברי דשתי מחיצות לבד לא הוי רה"י, ואפשר לומר דכוונת האו"ז הוא בשתי מחיצות עם גיפופים, דהוי שם ד' מחיצות, או אפשר דהאו"ז ס"ל כתוס' שם ד"ה דרבנן, דכתבו דב' מחיצות הוא רק מדרבנן אסור ולא מדאורייתא. הח"ס בתשובותיו סי' פ"ט פסק ג"כ דקיי"ל כרבנן דר"י, דלא אתי רבים ומבטלי מחיצות, והתשובות בית אפרים סי' כ"ז מביא ג"כ הג"א בשם או"ז ע"ש.

העיר (האי) מאנהעטען מוקפת חומה סביב לה כנזכר, ולפי זה דינה כחצר של רבים, כן כתב בהג"ה סס"י שנו"ז, והמחבר סס"י שס"ה והט"ז ומ"א שם, ובספר תה"ד סי' ע"ג כתב דעיר המוקפת חומה סביב, עשאוה חז"ל כחצר של רבים, וז"ל המרדכי עירובין (ס"ב) סי' תק"צ, ופסק ר"י מכאן דאותם יהודים יחידים הדרים בכרכים מוקפין חומה, שיש בהם מחיצות גמורות וכו', וא"כ הוי ל"י הכרך כמו חצר של רבים, ופשיטא דחצר של רבים וישראל אחד דר שם אין צריך לשכור, דלא פליג בין חצר קטנה לגדולה עכ"ל.

וכלשון זה כתב בהגהת מיימוניות פ"ב מ"ה ערובין סי' ס"ו, וכן הוא בתשובות מים רבים סי' ל"ח וז"ל, כל מקום שמוקף מחיצות אפילו רבים הולכים שם, לא אתו רבים ומבטלו מחיצות, ולעולם רה"י הוא, דומיא דחצירות שאעפ"י שרבים נכנסין בוו ויוצאין בוו רה"י הם, והזורק לתוכן חייב כמוזכר שם בש"ס.

תיקון עירובין במאנהעמען

וז"ל המהרי"ל הלכות ע"ה, וא"כ אותן עיירות שלנו המוקפות חומה ומחיצותיהן קיימין, נחשבין כחצירות של רבים, וראי' מיהודי הדר לבד בכרך שהגאונים קראום חצירות.

הרמב"ם רפ"ד מה"ש וז"ל, ואיזו רה"י זכו, וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות, גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן, כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותי' ננעלות בלילה, וכלשון זה כתב ברפ"א מה' עירובין.

שם פ"ז ה"י, שני כותלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם, עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן, ואחר כך יעשה ביניהם רה"י עכ"ל, הנה הרוחב שבין הכותלים מוכרח לומר שהוא ט"ז אמה, דבפחות מט"ז אמה ה"ה כמבוי המפולש, ובמבוי המפולש אמרינן בעירובין (ו'). דצריך צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן.

וז"ל הרמב"ם רפ"ז מה"ש, מבוי שיש לו ג' כותלים הוא הנקרא מבוי סתום, ומבוי שיש לו ב' כותלים בלבד, זה כנגד זה, והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין ברוח שכנגדה, הוא הנקרא מבוי המפולש, הלכה ג' שם, והיאך מתירין מבוי המפולש עושה צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן עכ"ד, הה"מ ד"ה והיאך מתירין, ממה שסתם רבינו את לשונו נראה, שהוא סובר שאפילו מפולש לרה"ר מכאן ורה"ר מכאן, הכשירו בצורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן, וזה דעת ההלכות (הרי"ף) עכ"ד, וכלשון זה כתב הכ"מ, משמע דהרמב"ם סובר דב' מחיצות ברה"ר ויש ביניהם ט"ז אמה, אינו ניתר אלא בדלתות, אבל בג' מחיצות הוי כמבוי הסתום והכשירו בצוה"פ, כדאיתא בריש עירובין, והרחב מעשר אמות ימעט ואם יש לו צוה"פ אינו צריך למעט, והוא מוסכם מכל הפוסקים באין חולק, והא המדינה יש לה ד' מחיצות.

ואין לחלק בין רה"ר קטן כמו ב' כותלים, לבין רה"ר גדול כמו מדינה, דלא מצינו שום חילוק בזה לא בגמ' ולא בפוסקים, (חוץ מהרשב"א בעבוה"ק ומה שהובא במאירי ולא דסמכי הוא).

ונראה לתרץ דמה שכתב הרמב"ם, וכן מקום שהוא מוקף ד' מחיצות כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותי' ננעלות בלילה, מיירי שהחומה היא מפולשת משער לשער ברוחב ט"ז אמה, דהוה כמו ב' מחיצות, דאם אינה מפולשת זו כנגד זו, דינה כמו מבוי בג' מחיצות, כן כתב המחבר בס"י שמה"ה ס"ז, ואפילו יש להם חומה, אם הם מפולשים משער לשער, דהוה כב' מחיצות.

תיקון עירובין במאנהעטען

קג

ומצאתי און לי בדברי החזון איש, שכתב בסי' מ"ג מה' עירובין אות ז' וז"ל, ויצא לנו מזה דבוח"ז כל השווקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ת, דכולן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י, וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י, והפתוחות לתוכן נעשין רה"י, וכיון שכן הוא הן ניתרות בצוה"פ, ובמ"ב סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין ס"ר בוקעין, כל שהוא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים, ולהאמור ההיתר מחזור ומרוח לכרכים שלנו, וביותר הוא מפורש בש"ע רבינו התניא בסי' שמ"ה סי"א וז"ל, איזה היא רה"ר וכו', ואפי' יש להם חומה, אלא שהם מפולשים משער לשער, דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה, הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר, אם הוא רחב ט"ז אמה, שהרי אין לו אלא "שתי מחיצות" משני צדדיו.

בדין דרבים בוקעין נראה לענ"ד דבר חדש, אשר לא ראיתי עד הנה שיהיו נאותין לאורו, להקל מעלינו טורח ומשא של רבים בוקעין, והוא הא דרבינ בוקעין מבטלין מחיצות, הוא דוקא אם הרבים עשו להם דרך מיוחד, לעבור דרך שם אל מקום הפצם, אבל אותן הרבים יהיו כמה שיהיו, הבאין אל המקום הזה דוקא, דהיינו שצריכין ליכנס לשם לעשות צרכיהם, אעפ"י שיוצאין אח"כ מאותו מקום בדרך אחר, זה לא מיקרי בקיעת רבים, והאנשים האלו אין מבטלין מחיצות.

ויש לענ"ד ראי' לזה ממשנה דעירובין (כ"ב.), שאמר אם הי' דרך הרבים מפסקתן יסלקנה לצדידין דברי ר' יהודא והכמים אומרים אינו צריך, הרי דלא פליגי ר' יהודא ורבנן אלא באותו הרבים העוברים דרך שם, ואין להם שום צורך להתעכב שם לאיזה ענין, אבל אותן האנשים הבאים אל תוך הפסי ביראות כדי להשקות את בהמותיהן, אעפ"י שהם יוצאין אח"כ בדרך אחר, אין אלו האנשים נקראין רבים בוקעין, ואפילו המה במספר כמה ששים רבוא, אין המקום שבין הפסין נעשה ע"י בקיעה זו רה"ר.

ומצאתי און לי בדברי הג"א שם (ו'), וקודם אביא את הרא"ש דשם, ת"ר כיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"ר, עושין צוה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן, חנניא אומר ב"ש אומרים עושה דלת מכאן ודלת מכאן וכשיוצא ונכנס נועל, ב"ה אומרים עושה דלת מכאן ולחי או קורה מכאן, איתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כחנניא ואליבא דב"ה, והלכתא כרב בתרווייהו במבוי עקום דאמר תורתו כמפולש ובמבואות המפולשות דאמר כת"ק.

תיקון עירובין במאנהעטען

וכתב הג"א הלכה כת"ק וסגי בצוה"פ, ודוקא דליכא בקיעה אלא מבני מבוי, אבל אם בקעי כל בני העיר מכאן ומכאן, דרך אותו מבוי המפולש, שאורך אותו מבוי כנגד הסרטיא ופלטיא, או שאורך אותו מבוי כנגד שערי העיר מכאן ומכאן, או לא סגי בצוה"פ, דאתי רבים ומבטלי מחיצתה, ואע"ג דלא הוי אלא י' עכ"ל, נמצא שהג"א עשה חילוק בין הבקיעה שהוא מבני המבוי עצמו, ובין הבקיעה שהוא מבני אדם שעוברים דרך שם, ואין להם שום צורך להתעכב במבוי ההוא, ורק אלו האנשים נקראו רבים בוקעין המבטלין את המחיצות, והאי "ודוקא דליכא בקיעה מבני המבוי" שכתב הג"א, נראה דאין כוונת הג"א אלא על בני המבוי דוקא, אלא אפילו על בני אדם שהם ממקומות אחרים, ובאים לאותו מבוי לעשות עסקו, אעפ"י שנכנסו בדרך זו ויצאו אח"כ בדרך אחרת, שפיר מיקרי בקיעה מבני המבוי לדעת הג"א, לפי שכתב "אבל אם בקעי כל בני העיר", ומה הוא הבקיעה שהוא מכל בני העיר שכתב הג"א, אם לא שהוא דרך לרבים לעבור דרך שם, באין צורך להתעכב שם לעשות מלאכתן כנלע"ד. והשתא אפשר לומר דמה שאמרו בתוס' עירובין (כ"ב) ד"ה דילמא, ויש לומר דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשובה כולה האי, ואפילו רבנו מודו (לר' יהודה) דאתו רבים ומבטלי מחיצה עכ"ד, מוכרח לומר שהוא ג"כ באופן הנ"ל.

אבל מה שיש לדקדק בדבר זה הוא, דרש"י עירובין (נ"ט.) כתב וז"ל, עיר של יחיד, שלא היו נכנסין בה תמיד ששים רבוא, ולא חשיבה רה"ר דלא דמיא לדגלי מדבר, ונעשית של רבים, שניתוספו בה דיוורין, או נקבעו בה שווקים, ובשבת (צ"ו) כתב רש"י מחנה לוי' רה"ר, שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו, משמע דלא ס"ל כסברה זו שכתבתי לעיל, שצריכין ליכנס לשם לעשות מלאכתן דוקא, ולא עוברים ושבים בעלמא.

שוב ראיתי כעין זה בחדושי הרמב"ן על מס' עירובין (נ"ט.) וז"ל, ויש לומר עוד שלא אמר ר' יהודה שתי מחיצות תורה, אלא ברחב שש עשרה אמה שדרך הרבים עוברות שם ואין הרבים נקבעין ועומדין שם, דגמר ממדבר דליכא מחיצות, אבל פלטיא גדולה של עיר רחבה שהרבים מתקבצין שם לשוק והיא רחבה של עיר, כיון שהרבים קבועים ועומדין שם כל היום זהו רה"ר גמורה עכ"ל.

הנה דברי הרמב"ן אינם סותרים את דבריו, כי איך אפשר לסתור דבר אשר הוא הכרחי, לפי שהפסין נתקנו בשביל אלו הבאים להשקות את בעירם, יהיו כמה שיהיו אם מעט ואם הרבה אלפים ורבבות, ואין המקום שבין הפסין

תיקון עירובין במאנהעטען

קה

נעשה עי"ז רה"ר, וגם להרמב"ן אין זה מיקרי קבוע אלא עד שישתהה שם כל היום, והשתא אפשר לומר שדברי רש"י ג"כ אינם סותרים דברי, ודברי רש"י ודברי הרמב"ן עולין בקנה אחד וחד טעמא אית להו.

עוד נראה לע"ד דאלו דמצרכי ששים רבוא בוקעין בה בכל יום, אין כוונתם אלא על אלו דבוקעין בה פעם אחד ביום, אבל אותן שעוברים ושבים פעמים ושלש בדרך זו ביום אחד, אינן חשובים להצטרף לששים רבוא אלא כאיש אחד, לפי שכתבו התוס' עירובין (ו'). ד"ה כיצד וז"ל, כיצד מערבין רה"ר, פ"ה רחב ט"ז אמה ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא, וכן יש בבה"ג דבעינן דריסת ס"ר, וקשה לר"ת דבשבת בפ' הזורק (צ"ח). אמר, דעגלות הוו תחתיהן וביניהן רה"ר, ותחתיהן לא היו ס"ר, ואומר ר"י דמ"מ דרכן לצאת ולבוא באותו דרך, ועוד הקשה דבדגלי מדבר הוו טף ונשים לאין מספר, וכן קשה מערב רב, ויש לומר דלא גמרינן ממשכן אלא מילתא דכתיבה במספרם עכ"ל, הרי דאעפ"י שאיש אחד יצא מחוץ למחנה ונכנס כמה פעמים ביום אחד, אינו נחשב אלא לאיש אחד לענין ס"ר בוקעין.

בתשובות בית אפרים סי' כ"ו כתב, דנראה לו שאותן הנוסעים בקרונות ואינם הולכים ברגליהם, אינם מצטרפין לחשבון הס"ר ע"ש, ונראה להביא רא"י לדבריו משבת (ח'). מהא דזרק כוורת מרה"י לרה"ר גבוה י' ורחבה ששה פטור, לפי שהכוורת הוא רשות לעצמה ולא הוי הוצאה, שבכל מקום שעומדת רה"י היא ולא הוציאה מרשות לרשות, וכתבו התוס' ד"ה רחבה ששה וז"ל, רחבה ששה פטור שהכוורת עצמה נעשית רה"י כשתנחה, והוי כזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דפטור, כדאמר לעיל דלא יליף זורק ממושיט, ואפילו לר' עקיבא דאמר קליטה כמי שהונחה דמיא הכא פטור, דכל מקום שהיא מונחת חשוב רה"י עכ"ד, נמצא לדברי התוס' שאותן העוברים בקרונות שהם גבוהים עשרה טפחים, ורחבים ד' טפחים על ד' טפחים או יותר, מעולם לא עברו ברה"ר, כי מדי עברו נעשה המקום שהוא עובר רה"י, כדמשמע בפרק הזורק בעגלות הלויים, ומעולם לא יצא מרשות לרשות, א"נ אפשר דהוי כפורח באויר, ואיך שיהי' אינו דומה לס"ר דמדבר שעלו ברגל.

ואם בעלי חיים כגון אדם ובהמה חי' ועוף גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים אם חולקין רשות לעצמן כמו כוורת ומגדל וכיוצא בו, ונ"מ אם זרק בעלי חיים מרה"ר לרה"י או מרה"י לרה"ר, או בעלי חיים גבוה י' ורחב דע"ד עומד ברה"ר זורק ונח על גביו אם חייב או

תיקון עירובין במאנחעטען

לאו הר"ן רפ"ק דשבת בשם הראב"ד והתוס' רפ"א דשבת בשם כתבו
דבעלי חיים אינו חולקין רשות לעצמן ע"ש.

ונראה להביא רא"י לדבריהם מהא דאיתא שבת (ג.) בעי רב מרבי,
הטעינו חברו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו, עקירת גופו כעקירת חפץ
ממקומו דמי ומיחייב, או דילמא לא, א"ל חייב, חזינן דלא חלקו בין אדם
שאינו רחב דע"ד, ובין אדם שרחב דע"ד, משמע שבעלי חיים אינו חולקין
רשות לעצמן, ואל תשיבנו מכל מוציא ומכניס מרשות לרשות, לפי שדרך
הוצאה בכך, אדם עוקר חפץ בידו מרה"י ומניחו ברה"ד או איפכא, אבל זה
שהטעינו חברו ולא עשה בידו לא עקירה ולא הנחה, אם אמרינן דבע"ח
חולקין רשות לעצמן אם הם רחבים ד"ע, הוי דינם כמו כוורת ומגדל.

וגם אין לומר שעל הכוורת עצמה אינו חייב, אבל אם יש עלי' חפץ או
בתוכה חייב, וה"נ על האדם עצמו אינו חייב, ומה שחייב בהטעינו חברו
הוא משום אוכלין ומשקין שעליו, לפי שאמרו זרק כוורת בסתם, וסתם כוורת
יש בתוכה דבש, והמוציא דבש שיעורו כדי ליתן על הכתית שם (ע"ו).
נסתפקתי אם עשו מחיצה מבני אדם או שאר בעלי חיים בשבת דהוא
רה"י גמורה לכל הדיעות, וז"ל הב"י סי' שס"ב, וכתב הרשב"א בתשובה
דאפילו ברה"ד מהני האי מחיצה, דמחיצות בני אדם מחיצה גמורה הוא
מדאמרינן עירובין (מ"ד) גבי סוכה, עושה אדם את חברו דופן עכ"ל, ופשיטא
דאם זרק מרה"ד לתוך אותו רה"י דחייב, ואם זרק על אחד מבני אדם שנעשו
מחיצה אם אמרינן ג"כ דחייב, משום דלאחרים עושה רה"י לעצמו לא כש"כ
שבת (צ"טו). ע"י שם (צ"ד). פלוגתא דרבנן ור' נתן בענין חי נושא את עצמו
ואכמ"ל.

סימן י"ג

בענין השיור

עיר קטנה יכולה להיות שיור לעיר גדולה או איפכא, בית עכו"ם יכול להיות
שיור לכל העיר.

בענין השיור הנה הטור והמחבר סי' שצ"ה כתבו ז"ל, ועיר של רבים
אין יכולה לערב כולה ביחד, אלא צריך לשייר מעט ממנה שלא יערבו עמה,
השאר יערבו ביחד אם ירצו, וזה השיור שמניח, אפילו אינה בית אחד
סגי, ואפילו אינה פתוח לעיר, בענין שיוכל לערב עמה אפ"ה הוי שיור,
ואפילו בית הבקר או בית התבן, שאין צריך לערב הוי שיור.

ספר המאור פ"ה דמס' עירובין, דשמעינן מההיא עובדא דעבדין שויר אפי' בבתי הפתיחי לנהרא ולא פתיחי למתא, ולא דייקינן למתני' דתנן אין מערבין את כולה, מכלל דאי בעי לערובי מצי מערבי, אלא אע"ג דלא מצי לעירובי הוי שויר, כל אלו הלכות גדולות וקבועות הן.

שלטי הגבורים שם, כתב הרא"ש ז"ל, ותימה היאך פסק רב אלפסי כאמורא, כי היאך יחלוק אמורא עם תנאים דמתני', דמר מצריך חמשה דיורין, ומר מצריך שלש חצירות, ונראה לי שרב אלפסי סובר דרבי יצחק הוא תנא ובריייתא הוא, והלכה כדברי המיקל בעירוב וסמך אההיא דאביי דלעיל, דבי תיבנא לאחורי הוי שויר.

מאירי עירובין (ס') וכשם שהקטנה נעשית שויר לגדולה, כמו שביארנו בעיר חדשה שביהודא, כך עיר גדולה נעשית שויר לקטנה.

התניא בש"ע שלו סי' שצ"ב ס"ג כתב, אבל בתי עכו"ם יש אומרים שאינם מועלים לעשותם שויר ויש מתירין (הר"ן).

ספר תוספת שבת סי' שצ"ב ס"ק ו' כתב, ודבר זה משום היכר הוא, ואפילו אי איכא נכרי בהדי מתא, לא הוי שויר ריב"ל, ובשם הר"ן כתב דנכרי הוי שויר מג"א.

ארחות חיים בהגהות מהרש"ם רס"י שצ"ב כתב, במ"א הביא מתשובות הר"ן סי' נ' דגם עכו"ם הוי שויר, ושם הוכיח דעיקר טעמא דבעינן שויר הוא, שלא תשתכח תורת רשות הרבים, אבל בירושלמי פ"ה כתב, אסי אמר ובלבד ישראל, ובשי"ק תמה על הר"ן שנעלם ממנו הירושלמי, וגם תמה על מנהגינו שעושים דירת עכו"ם שויר, ולע"ד י"ל דהתם קאי אליבא דר"י דמתני', דסובר דבעינן כעיר חדשה שביהודא שיהי' בה חמישים דיורים, ומפרש דאפילו אנשים ונשים וטף, ולזה אמר ובלבד ישראל, שאם לא כן אינו בכלל עיר חדשה שביהודא, כמ"ש כה"ג הר"ן פ"ק דמגילה דישוברת עכו"ם אינה ישובה, אבל לדין דקיי"ל דאפילו בית אחד בחצר אחת סגי, יש לומר דגם דירת עכו"ם מיקרי שויר.

ספר פרשת העיבור וז"ל, ולענין השויר שצריך לעשות, שלא תשתכח תורת רשות הרבים כדאיתמר בגמ', וכדי לעשות היכר והבדלה למקום המשויר, יעשו השויר במבוי אחד קטן, שאין דרין בו ישראלים, כדמסיק בעל גינת ורדים בתשובות הנ"ל.

ואם אותן הדריים בתוך השיור, או שאר בני אדם הדריים מתוך לעירוב, תו רגל האסורה במקומה, ואוסר נמי שלא במקומה, הנה התשובות נודע ביהודא מה"ת סי' ע"ו כתב, דאפילו באים בשבת אל תוך העירוב להתפלל, ואפילו קנו להם מקום בבהכ"נ, שא"א למחות בידם אינם אוסרים, וכן פסק בתשובות רבי עקיבא איגר סי' ל"ד.

סימן י"ד

בענין שכירות הרשות

יכולין לשכור רשות העיר משר העיר, ואפילו משכירו ולקיטו, ואפילו הוא ישראל, ואפילו אינו דר שם.

בענין שכירות הרשות משר העיר, המחבר בסי' צ"א ס"א כתב ז"ל, במה דברים אמורים (שאין השר יכול להשכיר רשות) בשר שאין הבתים שלו, וגם אין לו רשות להשתמש בבתי בני העיר כלל, ואפילו בשעת מלחמה, אבל במקום שכל צרכי העיר אינם נעשים אלא על פי השר או הממונה שלו, ודאי ששכירות מהשר התוא או משכירו ולקיטו מהני, שהרי יש רשות להושיב אנשיו וכלי מלחמתו בבתי בני העיר, בשעת מלחמה שלא מדעתם.

והמ"א שם ס"ק א' הוסיף בה ז"ל, אפילו בשעת מלחמה, אלא על פי יועצי המדינה עכ"ל, נראה כוונתו אעפ"י שאין השלטון בידו לבדו להעריך מלחמה, אלא צריך ליעץ עם יועצי המדינה, ובלא הסכמתם אינו רשאי לעשות כלום, מ"מ מיקרי שפיר שר המדינה לענין שכירות הרשות, לפי שמן הדין דירת עכו"ם, או מחלל שבת בפרהסיא אינו אוסר, אלא גזירה הוא כדי שלא ילמדו ממעשיהם, לפיכך הקלו בזה כל מה דאפשר להקל, שלא יכשלו באיסור הוצאה וטלטול בשבת בלא עירוב שהוא איסור גמור.

תשובות ח"צ סי' ו' כתב ז"ל, ובתשובות הריב"ש הנוכר שכתב, דלטעם שיש רשות להאדון ליטול דרך הרבים, וליתן להם דרך מן הצד, מותר לטלטל במבוי ולא בבית הגוים, דומיא דביטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל, תמיהא לי טובא, מאי ענין זה לזה, דבשלמא דירת ישראלים האוסרים זה על זה, שמיר אמרינן דאף דביטל רשות חצירו רשות ביתו לא ביטל ואסורה, אבל דירת גוי דכדירת בהמה הוא, ואינה אוסרת, אלא אם יש שם שני ישראלים אוסרים זה על זה, וכאן כיון ששכרו המבוי, שהוא המקום

תיקון עירובין במאנהעטען

קט

שהישראלים אוסרים זה על זה, שוב אין שום ישראל אוסר על חבירו בית הגוי, שהרי אין לישראל שום דרך ודריסת הרגל על הגוי, ודריסת הרגל שיש לגוי במבוי, כבר הותרה על ידי שכירות מהאדון, ולמה נאסר בתי הגוים על הישראלים מעתה. עכ"ד.

ונראה לע"ד כוונתו, דאם שכרו רשות החצר או רשות העיר, אין לו לעכו"ם שום רשות לאסור הטלטול בחצר או בעיר, אבל מה שנשאר לעכו"ם הוא כי אם רשות ביתו, אבל אם אמרינן שדירתו הרי הוא כדירה של בהמה, דהיינו כדירה בלא דיורין, הוי ביתו כמו החצר או רחובות העיר שמותר לטלטל בתוכם, אם עירבו ביניהם.

ויותר נראה דהוה ככרך שכולה עכו"ם וישראל אחד דר שם, או אפילו הרבה ישראלים דרים שם בחדר אחד שמוותרים לטלטל בכל העיר ובכל הבתים, כמו ישראל אחד הדר בחצר עם עכו"ם אחד ואפילו עם הרבה עכו"ם שאינם אוסרים עליו, כדאיתא בפרק הדר וברא"ש שם.

ספר חמד משה סי' שצ"א ז"ל, בחנם האריך בזה הט"ז, וכל דבריו ללא צורך להמעייין בב"י, ודברי הרמ"א בריב"ש הם מוסכמים למסקנה, דאף בשר שאין הבתים שלו וגם אין לו רשות, שדיבר בו המחבר בראשונה, מ"מ יכולים לשכור אצלו רשות העיר, ובלבד שלא יכניסו לבית העכו"ם או יוציאו ממנו, שזה רשות לכל שר לשנות הדרכים ולעשות בהם כרצונו, ובדרך השני שכתב המחבר שיש לו רשות, (היינו להושיב אנשיו וכלי מלחמתם בשעת מלחמה) מותר אף להכניס לבתיהם ולהוציא מהם, וזה ברור לכל מעיין בדברי הרב"י עכ"ל, ואני הבאתי לעיל בשם הח"צ דבכל אופן מותר לטלטל בבית העכו"ם, והח"צ כתב טעם מספיק לדבריו כמ"ש לעיל.

תשובות שו"מ מהדירה תנינא ח"ב סי' ס"ב, מתיר שם שכירות הרשות מהשר או משכירו או לקיטו מטעם הריב"ש, וגם שיש כח ביד השר אם אינו נותן המס לקה הקרקע (הבית) בעד המס.

תשובות בית שלמה סי' נ"ה ז"ל, ואם כן די בשכירות מהשופט או מראשי הקהל, (היינו ראשי הקהל מהעיר) בפרט לפי טעם שכתב הריב"ש דגם הממונה יכול להניח מטעם האדון כליו בבית הנכרים, וע"ש במהרי"ט וטעם זה מספיק נמי לשופט העיר וגם לראשי הקהל, כיון שעכ"פ הם שלוחים להטפל בעבודתו של מלך, כמ"ש"כ מהרי"ט שם עכ"ד.

תיקון עירובין במאנחהעמען

ואם מותר לשכור הרשות משכירו ולקטנו של השר או המלך, אם השכירו ולקטנו הוא ישראל, הנה הרמב"ם פ"ב מהלכות עירובין הי"ב כתב ז"ל ואפילו הי' שכירו ומשמשו ישראל, הרי זה משכיר שלא מדעתו עכ"ל, פי' שלא מדעת המלך או השר, הה"מ שם, ומ"ש רבינו ואפילו שכירו ישראל מבואר שם (ס"ג) במעשה דהמן בר ריסתק שלא הי' רוצה להשכיר, ואמרו ניזיל חד מנייהו ולשאול מני' דוכתא זליתיב בי' מידי, וה"ל כשכירו ולקטנו עכ"ל, וכן פסק הטור והמחבר סי' שפ"ב.

רש"י עירובין (ס"ד) ישתדל עם הנכרי עד שיחא אוהבו, וישאל לו הנכרי מקום בחצירו לאתנוחי בי' מידי, דכיון דהשתא דייר ישראל בחצר הנכרי, הוי לי' האי ישראל שכירו ולקטנו של נכרי ע"כ.

בה"ג פרק הדר, והיכא דלא מוגרי גוים רשותיהו ניזיל חד מבני מבוי ונשאל מן ההוא גוי דוכתא ולתנח בי' מידי, דתוה לי' כאגורי' דגוי וכלקטי, דניתו בני מבוי ונגרי מההוא ישראל ושפיר דמי.

מאירי עירובין (ס"ג) ז"ל, גדולי הרבנים מפורשים, שישאל ממנו מקום ויערב עם האחרים, והוא הדין משכירו ולקטנו ישראל, אעפ"י שאינו דר שם ממש" הואיל ויש לו רשות בה.

תשובות שו"מ מהר"ת ח"ב סי' ס"ב, מתיר שכירו ולקטנו ישראל, תשובות בית שלמה סי' נ"ה כתב, אמנם שאלתנו נפשטה לקולא מדברי הרמב"ם פ"ב מה"ע הי"ב שכתב, וכן שכירו ומשמשו אפילו ישראל ע"ש, וכן כתב בכל בו סי' ל"ג.

תוספת שבת סי' שפ"ב ס"ק י"ט ז"ל, ומשכיר שלא מדעתו אבל בלא שכירות לא סגי, דבמקום העכו"ם הוא עומד, וצריך להשכיר דוקא, ולא דמי לחמישה ששוויין בחצר אחד, דאחד שוכר בשביל כולם, והכי נמי נימא דהוא שאל בשביל כולם, דלא דמי שואל לשוכר, מיהו נראה דהכא יכול (הישראל) להשכיר "בפחות משוה פרוטה", כיון דבמקום עכו"ם הוא עומד, וכתב בהג"א דדוקא אם אין האדון רוצה להשכיר הוא דסגי לשכור מזה, אבל כשהאדון רוצה להשכיר, צריכין לשכור מהאדון דוקא והסכים עמו הב"ח, אבל הב"י חולק על זה ע"ש, ואם העכו"ם עושה שליח לעכו"ם אחר, לדעת המ"ב והש"ך בח"מ סי' רמ"ג מהני, אבל המ"א בסי' תמ"ה והבית שמואל סס"ה חולקים בזה, וכתבו דאין עכו"ם עושה שליח אפילו לעכו"ם אחר.

שם ס"ק כ' ז"ל, וי"א שאין צריך, דס"ל דשואל דמי לשוכר, וכשם דאחד שוכר בשביל כולם, כך אחד שואל בשביל כולם, ונותן את עירובו ודיו, וכתב הלבוש דכל זה יכול לעשות, אפילו „איש אחד שאינו מבני החצר כלל“, וה"ה לדעת ראשון אם אותו המתקרב „אינו מבני החצר“, ורוצה להשכיר ולתת עירוב בעד רשותו שיש לו מן העכו"ם הרשות בידו, עכ"ל, והוא כדעת המאירי דלעיל.

וז"ל בעל התניא בש"ע שלו סי' שפ"ב סט"ו, אם אין הנכרי רוצה להשכיר, יתקרב לו אחד מבני החצר ויעשה אוהבו, עד שישאל לו הנכרי מקום ברשותו, שיהא לו רשות להניח בו שום דבר, ואז אנו רואים כאלו ישראל זה הוא דר אצל הנכרי, אעפ"י שעדיין לא הניח אצלו שום דבר, רק שקנה באחד מהדרכים שקרקע נקנה בהם, ונעשה ישראל זה כאלו הוא שכירו או לקיטו, ומשכיר לו שלא מדעתו.

תשובות מנחת אלעזר מהגה"צ ממונקאטש סי' י"ד ז"ל, עכשיו נעשה במדינתנו רעפובליק שהעבירו את המלך ונעשית מדינה חפשית עפ"י בחירת השרים המנהיגים, ואמרתי כיון שפנים חדשות באו לכאן בממשלה חדשה מהיות טוב, לחומרא ראוי לקנות לכאורה עוד הרשות מבעל מלחמה יהודי שהוא שכירו, אבל מעיקר הדין אין צריך לפע"ד כלל, כיון שגם בהיות המלך, לא הי' תלוי בידו רק בשר העיר כנ"ל, ועכשיו הוברר הדבר למפרע יותר, כי העיקר תלוי בשר העיר ולא בהמלך כנ"ל.

ארחות חיים בהגהות מהרש"ם סי' שפ"ב ס"א ז"ל, הדר עם העכו"ם, הטעם דשמא ילמד ממעשיו, ע' ת' גו"ר הספרדי הא"ח כלל ג' סי' כ"ב, דבזמן הנה שאנו רגילין לדור בין העכו"ם לא שייך טעם זה, כמש"כ כה"ג ביו"ד רס"י קנ"ט ובט"ז ס"ק ב', וע' שו"ת ריב"ם שנייטוך סי' ס"ד, וע' שו"ת בש"ר סי' קצ"ה בשם ת' מהר"ח א"ז שכתב ג"כ דבזמן הנה לא שייך גזירה זו, והמקיל גם בלא שכירות רשות לא הפסיד ע"ש, וכן הוא בב"מ סס"י זה, ומכל מקום ח"ו להקל נגד כל הפוסקים, „ורק בשעת הדחק יש לצרפו לסניף“ וע' עוד בתשובות ח"ס סי' צ"ט מ"ש בזה, עכ"ד, וז"ל רש"י ע"ז (י"א), ד"ה בגולה, אין אנו יכולים להעמיד עצמינו מלישא וליתן עמם, שביניהן אנו יושבין ופרנסתינו מהן עכ"ל.

שם סי' שפ"ה ס"א ז"ל, לפי הטעם שהביא הבאה"ט דהיחידים טפלין, אם הוא בעיר שרוב היהודים מחללי שבת לא יועיל שכירות רשות, אבל לא אדע מדוע לא נימא, שהרב השוכר רשות הרי הוא שוכר רק עבור היהודים

תיקון עירובין במאנהעמען

שומרי שבת כדי להתיר להם הטלטול ולא לאסור, ועדיף מהא דלעיל סי' שפ"ב ס"א בהגה, וע' בת' שבו"י ה"ג סי' כ"ט שכתב ג"כ דשכירות רשות מועיל גם נגד יהודים שאין רוצים לבטל רשותם, או נגד המומרים ע"ש. תשובות מהר"מ שיק סי' קע"ט, ישראל המחלל שבת בפרהסיא אין עירוב מועיל לשיתוף עם הקהל, והוא נשאר נבדל מקהל ישראל, ואין לו חלק עם הקהל והוא כעכו"ם, וכיון דשכרו המקום משר העיר, שפיר רשאיין לטלטל כנ"ל לע"ד.

והת' שו"מ מהדירא תנינא ח"ב סי' ס"ב כתב, דמערבין על מחללי שבת לפי שזכות הוא לו, וזכין לו "בע"כ" עכ"ד, ויש לדקדק הא אמרו חז"ל דהמחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לענין עירובין, וכן כתבו כל הפוסקים, ולפי דבריו ז"ל בטל דין זה לגמרי, ואפשר לומר שדין שכירות רשות ממחלל שבת בפרהסיא הוא רק בחצר ומבוי, אבל לא בעיר ומדינה אשר יש שם ב"ד, ששוכרין הרשות משר העיר, דאמרינן הפקר ב"ד הפקר (גיטין ל"ה), ויש בידם להפקיר נכסיו, והוי הוא כאורח לגבם דאינו יכול לאסור, נמצא שזכות הוא לו שיכול לטלטל בהיתר.

ויוכל להיות ראוי לדבריו, ממה שאמרו בסופ"ז דעירובין, אבל בעירובי הצירות מערבין לדעתו ושלא לדעתו, לפי שזכין לאדם שלא בפניו, ובפ"ג דאבות מט"ז כתב הרע"ב שלא מדעתו נגד רצונו ע"ש.

חזון איש ה"ע סי' י"ח ס"ק ט' כתב, ונהגו לשכור את כל העיר משוטר העיר, ונראה דלאו מטעם שכירות מהמשכיר אתיבן עלה, דלעולם לא פקעו הקרקעות מהיחידים להמושלים, ואין השוטר שליח כלל להאי שכירות, אלא משום דחשיב כשכירו ולקיטו, שיש לו רשות בכל חצר לצורך הממשלה וליכנס שלא ברשות, ונמצא שהוא עצמו הוי כשאל דוכתא בחצר ושוכרין ממנו.

שמעתי מהה"ג מוה"ר יוסף אלי' שליט"א הענקין, שטוב לשכור הרשות משר העיר אפילו בעיירות שא"א לתקן ע"ה, לפי שדרים שם בבית או בחצר אי' שומרי שבת ואין שומרי שבת ועכו"ם, ואינם רוצים להשכיר רשותם, אבל כששוכרין הרשות משר העיר, המעריב יכול לזכות בעירוב גם בשביל חלקו של השוכר, וכן כתב החזון איש בסי' הנ"ל וז"ל, אף אם אין העיר מוקפת מחיצות, יש ליהזר לשכור הרשות משום החצירות המתוקנות במחיצותיהן, ואולי יש בהן עכו"ם האוסר עכ"ל, ולע"ד עשיתי זאת מדעתי והשכרתי הרשות מעיר (מאי) מאנהעמען משכירו ולקיטו של שר העיר, פ' חיי שנת תשט"ו על משך של חמש שנים.

בירור הלכה מי מיקרי אינו מודה בעירוב

בו יבואר דאין בישראל דין דאינו מודה בעירוב, אלא אם הוא אינו מחלל שבת בפרהסיא דינו כישראל, ואם הוא מחלל שבת בפרהסיא ואפילו במילי דרבנן דינו כעכו"ם.

כדי להוציא מלב אלו האומרים דיש לישראל דין „דאינו מודה בעירוב“, ויען כי דין זה לא נתבאר כ"כ בפוסקים, אמרתי אציגה נא לפניכם הסוגיא, ואברר הדבר לענ"ד כיד ה' הטובה עלי, החל מהמשנה עד האחרונים, והראתי לדעת שאין באחד מהם דס"ל, שיש בישראל דין דאינו מודה בעירוב.

אבל קודם שאברר ע"פ דברי רבותינו ז"ל, אקדם באיזה דברים הנראה לענ"ד ע"פ סברה, איך יש באפשרות שתימצא ברי' חדשה בשם אינו מודה בעירוב והוא מבני ישראל, ואעפ"כ לא בשם ישראל יכונה, וגם בגוים לא יתחשב, שאין דינו לא כישראל שמבטל רשותו, ולא כעכו"ם ששוכרין ממנו רשותו, והוי כברי' בפני עצמו ולא הכריעו חכמים אם דינו כישראל או כעכו"ם, והולכין בו לחומרא כמו בכוי כדאיתא בשחיטת חולין פרק כסוי הדם.

ואם נאמר שאפשר להיות כדבר זה, יש לחקור היאך נברא הברי' הזאת ומי הם מולידי', דהיינו מה הביאו לזה המצב, אם ראינוהו מחלל שבת אפילו באיסור דרבנן, הא אמרינן שדינו כעכו"ם, ושוכרין ממנו רשותו כבכל עכו"ם, ואם לא ראינוהו מחלל שבת רק אומר לנו שאינו מאמין בדברי רז"ל, והא אמרו בכתובות (י"ח:) אין אדם משים עצמו רשע, וכתב רש"י והר"ן ז"ל, אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו, דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות, ובשם דובר צדק, ומגיד מישרים אתחיל לבאר דברי חז"ל הגאמרים, וזה החלו.

במשנה עירובין (ל"א:) איתא, השולח עירובו ביד מי שאינו מודה בעירוב, פירש"י כותי, שם בגמ' או ביד מי שאינו מודה בעירוב, מאן כותאי, שם (ס"א:) הדר עם מי שאינו מודה בעירוב, פירש"י כותי.

רבינו יהונתן פרק בכל מערבין ז"ל, כגון כותאי שאינם מודים „בדברי חכמים“, וכל החשיד בדבר לא דנו ולא מעידו דשמא שקר הוא עכ"ד, הנה

מדברי רבינו יהונתן משמע, הא דהשולח את עירובו ביד מי שאינו מודה בעירוב דאינו עירוב, אין הטעם משום דאינו חייב בדבר כישראל גמור, אלא משום דאינו מהימן בדבר ושמא משקר, הלכך חשוד הוא בדבר שלא עשה שליחתו, או שעשה שלא כהוגן, אבל אם אחרים מערבין בשבילו, בזה הרי הוא כישראל גמור, ובתנאי שלא יהי' מחלל שבת בפרהסיא, ואין הטעם של חרש שוטה וקטן, וטעם מי שאינו מודה בעירוב שוין בזה, דחרש שוטה וקטן אינם בני שליחות, ומי שאינו מודה בעירוב הוא חשוד בדבר.

אבל בר"פ הדר כתב רבינו יהונתן וז"ל, ומי שאינו מודה בעירוב כגון כותאי, כדאמרינן בפרק בכל מערבין (ל"א) דסבירא לן כותים גירי אריות הם וכעכו"ם נחשבים לגמרי עכ"ל, וזה סותר למה שכתב בפי' בכל מערבין שאינם כעכו"ם, ע' בהגהות הב"ת ר"פ הדר אות (ה') דמשמע דר"י חזר מדבריו, ופסק דכותי הרי הוא כעכו"ם.

והמרדכי פרק הדר פי' שצדוקי הרי הוא כעכו"ם, אבל בישראל כתב בזה הלשון, ישראל מומר שאינו משמר שבתו בשוק אינו מבטל רשות, ואפילו אינו מחלל שבת אלא באיסור דרבנן עכ"ל, כוונתו דאינו יכול לבטל רשותו כישראל, אלא שוכרין ממנו רשותו כעכו"ם.

עירובין (ס"ט), האי גברא דנפיק בהומרתא דמדושא (פירש"י טבעת), כיון דחזי' לר' יהודא נשיאה כסי', אמר (רבי) כגון זה מבטל רשות עכ"ל, ואם איתא דישראל מחלל שבת בפרהסיא מיקרי אינו מודה בעירוב, הוי לי' לרבי למימר, כגון דא לא מיקרי אינו מודה בעירוב, לפי שאינו מחלל שבת בפרהסיא, אלא משמע דלרבי אין בישראל דין דאינו מודה בעירוב, אלא אם מחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם, ואם מחלל שבת בצנעה דינו כישראל.

הרא"ש שם כתב וז"ל, משום דהוי עבריין עכ"ד, הרי דקרא הרא"ש להמחלל שבת בפרהסיא "עבריין", ולא ירד לסוף דעתו אם הוא במסתרים מודה בעירוב ואם לאו ידונו ככותי, ונלע"ד הטעם מפני שאין הרשות בידי ישראל לברור ולבחור לו מהמצות להחזיק בהם ולבעט בשאר, כי לא ניתנה התורה לחצאין, או על תנאי, שיוכל הישראל לעשות פשר בין דבר לדבר כן נראה לע"ד.

ובבכורות (ל'): אמרינן עכו"ם שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, רבי יוסי בר' יהודא אומר אפילו דקדוק אחד "מדברי סופרים" עכ"ל, וטעמם לפי שלא ניתנה התורה לשיעורין, ומכש"כ שכן

ישראל אין לו רשות לברור איזה מהמצות לקיים ואיזה שלא לקיים, ובתוס' מנחות (י"ח:) ד"ה מודה, קורא אותו האינו מודה בעירוב רשע והיינו עברייני.

ואחר איזה שנים נזדמן לי הספר חזון איש וראיתי שם בה' עירובין, סי' פ"ג ס"ק י"ג וז"ל, ואנו ששוכרין מן השר או מאריסו שכירו ולקיטו, אע"ג דיש בעיר מחללי שבת בפרהסיא, ומחללי שבת בצנעה, ובלתי מאמינים, משום מחללי שבת בפרהסיא מהני שכירות רעועה וכמש"כ לעיל סי' י"ח, ולמחללי שבת בצנעה לתאבון מהני עירוב, ובלתי מאמינים, אף אם אינם מחללי שבת בפרהסיא, מ"מ דינם כמומר ומהני שכירות, דלדידן ליכא מחזיקים "בקצת המצות", והמכחישים אין להם חלק כלל באמונה ודינם כעכו"ם, ונראה רא"י לדבריו מהרע"ב פ"ג דנדרים מי"א שכתב דמומר לערלה דינו כעכו"ם, והגהת רעק"א על יו"ד סי' ר"יז כתב וז"ל, ומותר בערל ישראל, וכתב הב"י דדוקא במתו אחיו מחמת מילה אבל לא במומר לערלות, והוא כדעת הרע"ב.

הג"א, שם, אבל אם הוא משמר שבת וכל הלכותי' אפילו במילי דרבנן, אפילו הוא מומר דאורייתא בשאר מילי מבטל רשות, וכל מי "שאינו מודה בעירוב" אין מערבין עמו עכ"ל, וא"ת דהאי וכל מי שאינו מודה בעירוב דכתב הג"א קאי על ישראל, היאך אנו יודעין על סתם אדם אם הוא אינו מודה בעירוב, אם לא שאנו רואין אותו שהוא מחלל שבת, באיסור הוצאה וטלטול, הא כתב הג"א גופא אם משמר שבת וכל הלכותי' מבטל רשות, משמע הא אינו משמר שבת וכל הלכותי' אינו מבטל רשות, לפי שדינו כעכו"ם, ואם אין אנו רואין אותו מחלל שבת, מנין אנו יודעין שאינו מודה בעירוב, וא"ת שאינו מחלל שבת בפרהסיא כי אם בצנעה, ואומר לנו שאינו מאמין בדברי רז"ל, והלוא אין אדם משים עצמו רשע, אם אין אנו רואין מעשיו הרעים, וא"ת שאינו מחלל שבת בפני עשרה, שזה לא מיקרי פרהסיא לכמה דיעות, הוי לי' לרבי למימר בהאי דנפיק בחומרתא דמדושא, כגון זה מבטל רשות לפי שלא אמר בפ"י שאינו מאמין במצות עירוב, אבל אם אומר בפ"י שאינו מודה בעירוב בצירוף חילול שבת בצנעה דינו כעכו"ם אפילו בלא פרהסיא, אלא ע"כ צריך לומר דהאי וכל מי שאינו מודה בעירוב דכתב הג"א קאי על כותי'.

הרמב"ם פ"ב מה"ע הט"ו כתב, ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא או שהוא עובד עכו"ם (הרמב"ם הוסיף עובד עכו"ם), הרי הוא כעכו"ם לכל דבריו, ואין מערבין עמו ואינו מבטל רשות, אלא שוכרין ממנו כעכו"ם, אבל אם הוא מן האפיקורסין שאין עובדין עכו"ם ואין מחללין שבת, כגון צדוקין

זבייתוסין, וכל הכופרים בתורה שבע"פ, כללו של דבר כל מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבין עמו. לפי שאינו מודה בעירוב, ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כעכו"ם.

הה"מ שם, כללו של דבר זהו "להוציא רשעים", וכן מפורש ריש פרק הדר "שמי שאינו מודה בעירוב הרי דינו בזה כעכו"ם, ומבואר בפרק בכל מערבין שכותי אינו מודה בעירוב עכ"ל.

הנה הלשון כללו של דבר זהו "להוציא רשעים" שכתב הה"מ, נראה דכוונתו הוא על ישראל מחלל שבת בפרהסיא, שהוא אינו מיקרי אינו מודה בעירוב, אלא מיקרי רשע, כי לא מצינו הלשון רשע סתם דקאי על עכו"ם, וגם ממה שמביא ראי' מפ' הדר ומפ' בכל מערבין, ושם הוא כותי דזקא כנ"ל, ועוד הה"מ גופא כתב "וכן מפורש ריש פרק הדר שמי שאינו מודה בעירוב הרי דינו כעכו"ם, והרמב"ם כתב "כללו של דבר כל מי שאינו מודה במצות עירוב אין מערבין עמו לפי שאינו מודה בעירוב ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כעכו"ם, והה"מ כתב דמי שאינו מודה בעירוב הרי דינו כעכו"ם נמצא דהה"מ פליג על הרמב"ם, ולענין הה"מ הוא רק מפרש דברי הרמב"ם, אלא מוכרח לומר דהאינו מודה בעירוב שכתב הה"מ הוא כותי, וכותי הוא כעכו"ם לכל דבר, והאינו מודה בעירוב שכתב הרמב"ם הוא צדוקים ובייתוסים וכיוצא בו, אבל בישראל שניהם טוברים דאין להם דין דאינו מודה בעירוב, גם אם הי' כוונת הרמב"ם שיש ישראל מחלל שבת שדינו כעכו"ם, ויש ישראל אינו מודה בעירוב, שאין דינו לא כישאל ולא כעכו"ם, לא הי' לו לסתום אלא לפרשו.

בפיהמ"ש להרמב"ם פ"ג דעירובין מ"ב כתב ז"ל, ומי שאינו מודה בעירוב והוא "הנכרי והצדוקי" עכ"ל, הרי שלא חשב ישראל בהדי נכרי וצדוקי, ונכרי שכתב כאן כוונתו על כותי, לפי שאצלו הכותי ה"ה כעכו"ם, לפי שלא הזכיר כותי בהלכות עירובין, וגם המחבר פסק בס"י שפ"ה דכותי ה"ה כעכו"ם, הרע"ב שם, ביד מי שאינו מודה בעירוב, כגון כותי וצדוקי עכ"ל, ודע שהרע"ב הולך תמיד בעקבות הרמב"ם, מלבד במקום שכותב שאינו נראה לו דברי הרמב"ם, וכאן דברי הרמב"ם אינם ברורים, והוא בירר אותם.

מאירי עירובין (ס"א.) ז"ל, ומכל מקום לענין פסק, עכו"ם וכותי וצדוקי וישראל משומד לחלל שבת בפרהסיא כולם אוסרים, ואין להם תקנה בעירוב, ושלשה מהם ר"ל עכו"ם וכותי וישראל משומד, אין להם תיקון אף בנתינת רשות וביטול רשות (כי אם בשכירות רשות), אבל צדוקי גדולי המחברים וגדולי המפורשים הסכימו שנותן רשות ומבטל רשות, אעפ"י שאינו בכלל

עירוב, וכן אעפ"י שלדעת קצת "האינו מודה בעירוב", (הצדוקי), אעפ"י שנעשה מין, אינו עובד עבודה זרה, וכל ישראל שאינו עובד עבודה זרה, ולא מחלל שבת בפרהסיא, נותן רשות ומבטל רשות, וכן דעת רוב מפורשים אעפ"י שיש מפקפקין בה עכ"ד, הרי דחשב המאירי כי רוכלא את כל הני ידיעי לי' ולא מנה בהדיהו ישראל אינו מודה בעירוב משום דליכא כי האי גונא.

וכן השוה המאירי ישראל משומד לעכו"ם וכותי לומר שדין אחד להם, דהיינו עכו"ם שוכרין ממנו רשותו, וישראל משומד ג"כ ה"ה כעכו"ם ושוכרין רשותו, וכותי בזמן הזה נמי דינו כעכו"ם ושוכרין רשותו.

וכן מש"כ המאירי הלשון "וכן אעפ"י שנעשה מין אינו עובד עבודה זרה" כוונתו על צדוקי שחשב לעיל, וכן הוא ברש"י ר"ה (י"ז), ד"ה המינין וז"ל, המינין, האנשים אשר הפכו דבר א' חיים לרעה, כגון "צדוקים ובייתוסים" עכ"ל לפי שישראל אם אינו אדוק בעכו"ם, שהוא יותר מן עובד עכו"ם אינו נקרא מין, כן הוא ברש"י ע"ז (כ"ו): ז"ל, מינים כומרים לעכו"ם, בין עכו"ם בין ישראלים.

בספר הרקח הלכות שבת סי' קנ"ד כתב דיני נכרי ואינו מודה בעירוב דהיינו כותי, ובסי' קנ"ז הביא דיני מומר דהיינו ישראל מומר.

הריטב"א עירובין (ס"א): כתב, הדר עם עכו"ם או מי שאינו מודה בעירוב, פי' דהיינו כותי ע"כ, הנה הריטב"א פי' ג"כ על מי שאינו מודה בעירוב כותי.

ירושלמי עירובין פ"ג ה"ב ופ"ז ה"א, קרבן העדה, ופני משה, וכן הטור והמחבר עם כל נושא כליו, כולם לא הזכירו שיש בישראל דין דאינו מודה בעירוב, אבל הפרמ"ג סי' שפ"ה מש"ז ס"ק כ' הוי כמסתפק במומר בצנעה ואינו מודה בעירוב, ומסיק בצ"ע אם יוכל לערב ע"ש, ולענ"ד הוכחתי מדברי כולם שזה א"א.

ומה שיש לדקדק בדברי הפרמ"ג הנ"ל, היאך אפשר הדבר להיות מומר בצנעה ואינו מודה בעירוב אם הוא מחלל שבת בצנעה, דהיינו שאין ישראל רואהו מחלל שבת אלא שאומר בפני בני אדם שאינו מאמין במצות עירוב, הא אמרו חז"ל בכמה דוכתי אין אדם משים עצמו רשע כמש"ל.

ומה מיקרי פרהסיא וצנעה, ראיתי בפרמ"ג יו"ד סי' ב' שפתי דעת ס"ק י"ז ז"ל, כתב השמ"ח חילול שבת דוקא בדאורייתא לא דרבנן דלא כב"ה

(בענין שחיטה), פרסום הוי עשרה מישראל „או שידע שיתפרסם“ עכ"ל, הרי בדאם יתפרסם הדבר אח"כ אפילו בפחות מעשרה ג"כ מיקרי פרסום.

הנה ראיתי בתשובות תפארת אדם, מקרוב בא מבית הדפוס, להגה"צ מו"ה משה דוד זצ"ל אב"ד דק"ק טשימפא, בסי' ל"ד מביא בשם ת' תשורת ש"י, אם מומר לחלל שבתות בפרהסיא, אוסר על ישראל יחיד הדר עמו בחצר, הספר הנ"ל אינו כעת ת"י לעיין בו אבל מה שנלע"ד הוא, שדבר זה מפורש בתוס' עירובין (ס"א) ד"ה הדר וז"ל, ר' אליעזר בן יעקב אומר עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה וכו', משמע דאתרוייהו קאי ראב"י אעכו"ם ואכותי, ובגמ' מפרש דטעמא דראב"י דכיון דעכו"ם חשיד אשפיכות דמים, בתרי דשכיחי דדיירי גזרו בהו רבנן שמא ילמד ממעשיו וכו', וא"ת והרי כותים דלא חשידי אשפיכות דמים, א"כ שכיחי דדיירי ונגזר בהו וכו', ואומר ר"י דעיקר תקנה משום עכו"ם איתקן, שמא ילמד ממעשיו, ולא צדוקי וכותי, ואגב שאסרו בעכו"ם אסרו נמי בכותי, וכיון שלא נאסר אלא ע"י עכו"ם, לא תחמיר בהו יותר מן העכו"ם עכ"ל, והיינו טעמא דישראל מומר יחידי, אע"ג דאינו חשיד אשפיכות דמים, מ"מ כיון שלא נאסר אלא ע"י עכו"ם, לא החמיר בו יותר מן העכו"ם.

אבל מה שיש לדקדק הוא, מה שכתבו התוס' ואומר ר"י דעיקר תקנה משום עכו"ם איתקן שמא ילמד ממעשיו, ולא משום צדוקי וכותי, ואגב שאסרו בעכו"ם אסרו נמי בכותי, וכי צדוקי וכותי אין מעשיהם מקולקלים, והרי רבן גמליאל קרא לצדוקי תואב במס' זו (ס"ח:) ובהולין (ה'): אמרו ר"ג ובית דינו נמנו אשחיתת כותים ואסרוה שנמצא להם דמות יונה, ונלע"ד דהאי שמא ילמוד ממעשיו שאמרו בגמ', אינו אלא במי שעושה מעשים אלו בהיתר, דהיינו שאינו מצווה שלא לעשותם, אלא שלגבי ישראל הם מעשים רעים, ודבר זה אינו אלא בעכו"ם שהוא מצווה רק על ז' מצות, ולכן חששו רז"ל שלא ילמד הישראל ממעשיו, שעושה אותם העכו"ם בהיתר, ויאמר הישראל כשם שמתירים לו כך מותרים אצלי, משא"כ צדוקי וכותי וישראל מומר, אין חוששין באלו שמא ילמד ממעשיהם, לפי שידוע שעושים את המעשים הרעים באיסור ולא ילמד מהם, ויש קצת ראי' ממה שלא אמרו שם בגמ' הלשון שלא ילמד ממעשיו „הרעים“ אלא ממעשיו סתם.

וכן משמע מהרע"ב פי"ד דזבחים מ"ד וז"ל, ודוקא לישראל נאסרו הבמות, אבל עכו"ם מותרים להקריב לשמים בכל מקום, ואפילו בזמן הזה, ואסור לישראל לסייעם, „אבל להורות להם סדר הקרבה שרי“.

תיקון עירובין במאנהעפען

קיט

וברש"י בכורות (ל"ה). ד"ה דאי אשמועינן כתב, דליכא למימר אתי האי נכרי למיסרך ללמד להטיל מום בקדשים, דסרכי' דנכרי (קסדור) לא איכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא, ותמה עלי' התוסיו"ט וז"ל, ואני תמה דמכדי הטלת מום בבכור אסור הוא לגבי', ובסוגיא לא קאמר אלא דלא אתי למסרך ע"ש, הרי דמה דמותר לנכרי לא מיקרי איסור לגבי' אעפ"י שאסור הוא לישראל.

וז"ל הלכתא גבירתא כללא דפ"ו דעירובין, וישראל מומר לעכו"ם או לחלל שבת בפרהסיא אפי' רק לאיסור דרבנן, כגון להוציא חוץ לעירוב או לטלטל מעות או שאר מוקצה, ועושה זה בפרהסיא בפני עשרה ישראלים שלשה פעמים דינו כעכו"ם, וכן אפיקורס המלגלג בדברי חז"ל דינו כעכו"ם אפי' לא חלל, מיהו כל זה להכניס או להוציא מבתיהם לחצר, אבל מפתח ישראל לרחוב מותר, דבתחילה כשנתיישבו שכרו הרחוב משר העיר, ושוב אין מומר אפיקורס ועכו"ם אוסרים, וצדוקי דאנוס הוא דמעשה אבותיו בידו אינו כמומר ומבטל רשות כישראל, משא"כ עירובו דאינו מועיל, דאינו מודה בעירוב עכ"ל.

לא קרא אינו מודה בעירוב רק לצדוקי ולא לשאר, אבל מה שהשוה אפיקורס למומר ועכו"ם, אינו כן בהרמב"ם שלדעתו אפיקורס הוא צדוקי, וכן משמע מהאבן עזרא (שמות כ'. כ"ג.) וז"ל וככה יקרא לכל אפיקורס אשר בדברי קדמונינו לא יאמין.

תפארת ישראל בפתחה לעירובין, ומפני שיש להעכו"ם דריסת הרגל ברחובות שדרים שם ישראל, לכן כשבאים ישראלים לדור בעיר, שוכרים משר העיר או מראש העדה שלהן או מאשתו או ממשרתו (הפאליציא) את כחו ברחובות העיר, אפי' בפחות משה פרוטה, ואז העכו"ם "והמומרים" אינן אוסרים על הישראלים, שהרשות שברחוב של שר העיר הוא, ויוכל לסלק הכל משם לכשירצה, ולהכי מותרים להוציא מבתיהם להרחוב, אבל לא מבתי עכו"ם ומומרים להרחוב עכ"ל, וזה הטעם כתב ג"כ התשובות מהר"ם שיי"ק סי' קע"ט ע' לעיל סי' י"ד, לכן אפי' איכא מאן דס"ל דיש דין דאינו מודה בעירוב, מותרים לטלטל ברחובות העיר מטעם זה, ולדברי הת' שו"מ שהבאתי בסי' שלפני זה, דמערבין על מחלל שבת וזכין לו בע"כ לפי שזכות הוא לו, ולא כתב אבל לא על האינו מודה בעירוב, משמע דזה אינו.

סימן ט"ז

בענין זרעים המבטלין את הדירה

זרעים העשויים לנוי אינם מבטלין הדירה. זרעים המוקפין גדר אין מבטלין הדירה. זרעים הגבוהים י' טפחים אם הם עצמן געשים מחיצה. ועוד שו"ט בענין זה.

אודות הגנים (פארקס), והם פרדסים העשויים לנוי העיר ולטיול ולהרחה, גם יש סביב הרבה בתים שטחים עם מיני דשאים שנעשו לנוי לטיול ולהרחה, מה יהי' דינם, אם הם כזרעים המבטלין את הדירה, או דינם כאילנות שאין מבטלין הדירה.

הרא"ש עירובין (כ"ד), דעתו לחלק בין חצר שמשתמשין בו לדירה, לקרפף שאין משתמשין בו כל כך, לפיכך לאו דירה מעליא הוא, ומשו"ה הזרעים מבטלין דירתה, כמ"ש רש"י דבזרעים לא דיירי אינשי, משא"כ בחצר שמשתמשין בו תדיר והוא דירה מעליא, אין אומרים שהזרעים האלו יבטלו שם הדירה, כיון דאליהם כחו דחצר יותר מקרפף, וכל זה הניח הרא"ש בצ"ע.

ומקור דבר זה הוא בתוס' שם ולפי שהתוס' הניחו בצ"ע, חששו לזה הרא"ש והמרדכי מלהקל, והניחו גם הם בצ"ע, ואם יבוא הדור האחרון ויזיחו שיש צד להקל, או יסכימו גם הם בג"ע, לפי שכחא דהתירא עדיף, ודין זרעים מבטלין דירה הוא מדרבנן, וספק אם אסרו חכמים כי אם בקרפף ולא בחצר, והוי כספיקא דרבנן, ואם ימצא אחד מהראשונים שמתיר זרעים בחצר, או נצרף את הפלוגתא מהראשונים לספק, כ"כ הפרמ"ג בכלליו ובתשובות ר' עקיבא איגר סי' ח"י, ומהרש"ם בתשובתו בספר עירוב והוצאה מהה"ר יהושע סיגעל ז"ל מניו-יארק שנדפס בשנת תרס"ז כתב, דהוי כס"ס מדרבנן דשרי לכ"ע.

הראב"ד פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ז כתב דפלוגתא דאמוראי הוה ספיקא, וכן כתב שם הכ"מ ומכש"כ פלוגתא דראשונים.

המאירי עירובין (כ"ד): ז"ל, ומכל מקום יראה לי שהזרעים העשויים לטיול ולהרחה אין אלו מבטלות מחיצות והיקף דירה הוא אעפ"י שנזרע, ומכאן יראה לי שרבים מקילין בכך בפרדסים הסמוכים לבתיהם עכ"ל, ומש"כ רבים אפשר כוונתו על רש"י או"ז הרי"ף והרמב"ם, כמ"ש הבעל שלחן שלמה דלקמן. ומקורו נראה מהא דאיתא שם בגמ', נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר אר"י והוא שעשויין איצטבלאות, ופירש"י איצטבלאות, נטועין שורות

שורות ונאה לשבת שם, הרי שלהאוסר בנטועות שאינן עשויין איצטבלאות, מתיר אותם אם הם עשויים איצטבלאות לפי שנאה לשבת שם, ה"נ אם הזרעים נזרעו לנוי ולשבת שם אינם מבטלין הדירה, והרי"ף השמיט הלכה זו לגמרי.

וכעין זה איתא בפ' י"ד דכלים מ"ב, מקל שעשה בראשו מסמר טמא כמין חזינא טמא, סומרו טמא ר"ש אומר עד שיעשה בו ג' סדרים, וכולן שעשאן לנוי טהורין, הרע"ב, עשאן לנוי כגון שעשאו במסמרים דקים מצויירים כדי ליפות את המקל טהור, דהוי כלי מתכת המשמשת את העץ דתנן לעיל שהוא טהור עכ"ל, ה"נ הכא הזרעים שעשאן לנוי בטלין לגבי העיר ואין מחלקין רשות לעצמן.

תשובות מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"א פסק שהדשאים אינם מבטלין הדירה משום דלא הוו כזרעים, ומביא רא"י לזה מדכתיב בנאות דשא, ובספרי "תיקון עירובין" הארכתי בזה והוכחתי דעשבים אין דינם כזרעים המבטלין דירה.

בספר פרשת העיבור (מב"ת מים רבים) דף כ"ב כתב, אם נעייין בפלפול שעשה הבעל ספר שלחן שלמה, להוכיח דדעת רש"י ואו"י והרי"ף והרמב"ם להתיר חצר שנזרע או רחבה זרועה, ודלא אתו זרעים ומבטלו דירה חשובה כזו, וכן נטה דעת הרא"ש דכתב דהכי מסתברא, ואף כי בעלי התוס' מספקא להו אי זרעים מבטלין דירת חצר ורחבה, לא שבקינן פשיטותא דכל הני רברוואתא, מקמי ספקיהו דבעלי התוס' וכו', ומסיק להלכה שאם הגינה היא בתוך העיר מוקפת חומה, (היינו שיש לעיר חומה סביב) אפילו הוא (הזרעים) יותר מבית סאתים, אין לך דירה גדולה כזו, והזרעים שלה לא יאסרו אותה, וכן הסכים ה"ה הגדול מוה"ר ר"ש אאיליון עכ"ד.

כעין זה כתב בספר דבר שמואל סי' רנ"ט בשם מהר"ש אבוהב מובא בספר תיקון עירובין מהה"נ מקראקא, וז"ל ולענין נדון דידן (היינו זרעים שיש בתוך העיר קראקא) יש עוד טעם להקל כאן, כיון שהיהודים שקנו רשות העיר עשו עירוב, והעירוב מתיר הטלטול בשווקים וברחובות שיש להם דין כרמלית גמור, וה"ה הקרפיפות דמאי שנא.

רבים ראו כן תמהו מה ענין עירוב אצל כרמלית, ותירצו מה שתירצו, ולע"ד נראה לתרץ בדרך פשוט, דכוונתו של הספר דבר שמואל הוא, דכשם שיש כח בעירוב להוציא העיר המוקפת חומה שהוא רה"י מן התורה לכל הלכותי, מדין כרמלית דרבנן לעשות אותה רה"י אף מדרבנן, כי כן קראו כל

המפורשים לעיר מוקפת חומה שלא עירבו כרמלית. כן יש בעירוב כח להוציא הקרפיפות שנזרעו שהם בתוך העיר, והם ג"כ רה"י מן התורה, בעבור חומות העיר שהיא מוקפת חומה, אלא שהם כרמלית מדרבנן, לרה"י דרבנן, ואל תתמה על זה שכן מצינין בגמ' שם (כ"ד:) שאם יש לו קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, דאסור לטלטל רק מדרבנן (דהיינו כרמלית דרבנן), ויש לה פירצה של עשר אמות שהוא כפתח, אם פרץ באותה פירצה עוד משחו ברחבה, וחזר ותיקן אותו משחו, והעמידה על עשר אמות ככראשונה, מותרת אף מדרבנן, הרי שבתיקון מעט נעשה מכרמלית דרבנן רה"י דרבנן, אף בנדון דידן נאמר כן, הגם שהוא סברה קלישה אבל נוטה אל האמת, לפי שעיר מוקפת חומה דינה כחצר של רבים כמו שהבאתי לעיל, ובהצד התוס' הרא"ש והמרדכי הניחו בצ"ע, ע"כ בהלכתא רפיא כזו, יש כח בעירוב לעשות מרה"י דאורייתא רה"י דרבנן.

וסברה כזו ראיתי בחזון איש ליקוטים סי' ד' אות כ"ג, שכתב דזרעים לא מבטלי דירה לגמרי אלא עושין אותה דירה גרועה.

ורש"י עירובין (פ"ד) בד"ה אוגנים כתב ז"ל, דהא כרמלית מדרבנן הוא גזירה משום הוצאת מרה"י לרה"ר, והואיל ויש לה קצת היכר אע"ג דאכתי כרמלית היא, דהא קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה הוא, מיהו בתקנתא פורתא כי הא סגי.

בספר תיקון עירובין מהה"ג ז"ל מקראקא, בת' מהה"ג מוה"ר יעקב ז"ל וויידענפעלד מחרימלוב, מסתפק בדבר אם נעקרו הזרעים מהקרפף אחר שאסרו הקרפף, אם הדרא הקרפף להתירה הראשונה אחר שנתלשו הזרעים, וז"ל שם, לכאורה יש למפשט זאת מהא דאיתא בש"ס עירובין (כ"ה), נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימין מהו, ופשוט לה דהוי מחיצה מעלי' עכ"ל.

הנה יש להוסיף על דבריו ז"ל מה שלא פירש, והוא לפי שישנם שני אופנים בעקירה זו, א' עקירה שהוא לאחר שנתבשלו הזרעים ובדעתו לזרעה עוד בשנה הבאה, ב' עקירה אחרת דהיינו קודם שנתבשלו הזרעים, ובדעתו שלא לזרוע שם עוד.

באופן א' לע"ד הוא פלוגתא בין הט"ז והמ"א סי' שס"ג סכ"ט בנהר שנקרש, שלדעת הט"ז בטלו המחיצות ונשארה העיר באיסורה אפילו אחר שנפשר הנהר, ולהמ"א לאחר הפשרת שלגים חזרו המחיצות להתירן הראשון,

וה"ה בנדון דידן להט"ז נשארה הקרפף באיסורה, אפילו לאחר שנעקרו הזרעים, ולהמ"א חזרה הקרפף להתירה הראשון, וא"ת א"כ קשה על הט"ז מהגמ' דנבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימין, ואפשר לתרץ דלא דמי הא דנבלעו מחיצות להא דנהר שנקרש, דמה טעם אסר הט"ז בנהר שנקרש, משום גזירה דאם יתירו לטלטל בעת שנפטר יבואו לטלטל בעת הקרישה, והיינו גזירת שרטון המובא במעשה דרבי שם (ח'), אבל בהא דנבלעו המחיצות אין חשש זה, לפי שהמחיצות העליונות ישארו בהתירן לעולם, ולפי זה הדמיון של הרב ז"ל, שמדמה הא דזרעים שנתלשו מהקרפף להא דנבלעו המחיצות, אינו עולה יפה, לפי דהמחיצות התחתונות נשארו לעולם בהתירן, משא"כ בקרפף שניתר וחזור ונאסר כל שנה ושנה.

והמ"א אינו חושש בנהר לגזירת שרטון, לפי דבים אין זמן קבוע לשרטון, כמש"ש המח"ש שיכול לבוא השרטון פעם אחת לשבעים שנה, אבל בנהר וגם בזרעים יש זמן קבוע, וכמו שכתבתי בשם הספר תוספת שבת ז"ל, שכשם שידעו מן ההיתר כך ידעו מן האיסור.

ובאופן ב' דהיינו שעקר הזרעים מן הקרפף קודם שנתבשלו ואין בדעתו לזרוע שם עוד, נראה להביא רא' משם (כ"ג) שכתב רש"י דהטעם מה שהזרעים מבטלין דירה הוא, משום דזרעים לא דיירי אינשי, ואם זרעה גלי דעתי' דאינו רוצה לדור שם עוד, ועשאוה חכמים כמוקף שלא לדירה, וכשעוקר הזרעים אח"כ גלי דעתי' שרוצה לדור שם מעתה, הלכך חזרה הקרפף להתירה הראשונה, ומצד המחיצות אין כאן שום עיקוב, לפי שלא נעשה מעשה במחיצות עצמן, רק הזרעים גרמו האיסור, ובהחסר הזרעים חזרה הקרפף להתירה הראשונה, מבלי מעשה במחיצותי', ובאופן זה הראי' של הרב ז"ל מנבלעו מחיצות וכו' עולה יפה ואפילו להט"ז.

נסתפקתי באם הזרעים גבוהים עשרה טפחים, ואין בין קנה לקנה ג' טפחים שדינם כלבוד, אם אמרינן דהזרעים עצמן נעשין מחיצה, בין מקום שנזרע לבין שאר מקום שלא נזרע ויהא מותר לטלטל בשאר מקום שלא נזרע אם לאו.

ונראה לענ"ד להביא רא' מעירובין (ט"ו) דאיתא, ת"ש הי' שם אילן או גדר או חיצת הקנים נדון משום דיומד, פירש"י חיצת הקנים, קנים מחוברים חיצת, שהיו נטועים כסדר מחיצה.

ועוד אמרינן שם, שבת בתל שהוא גבוה עשרה טפחים והוא מארבע אמות עד בית סאתים, וכן בנקע שהוא עמוק עשרה טפחים והוא מארבע אמות

עד בית סאתים, וקמה קצירה ושיבולת מקיפות אותה, מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה עכ"ל הגמ' הרי דחיצת הקנים והשיבולת נעשו הם עצמן מחיצה, אי משום דיומא, אי משום מקום המוקף מחיצות סביב, דהיינו מקום הנקצר בתוך השיבולת נעשה רה"י, ע' תוס' שם ((צ'י)) ד"ה איתמר, דהא דמותר בשיבולת הוא דוקא עד בית סאתים כמו בשאר, אבל ביותר מבית סאתים לא, משום דהוי כמוקף שלא לדירה.

ירושלמי פ"ק דעירובין ז"ל, הדלה עלי' את הגפן ואת הדלעת, הדא דתימא על בית סאתים, אבל יתר מבית סאתים נעשית כמחיצה שהוקפה זרעים, שאין מטלטלין בה אלא בד' אמות עכ"ל, ופי' נעשית כמחיצה שהוקפה זרעים שכתב הירושלמי, נראה דהוי כקרפף יותר מבית סאתים שהוקפה לדירה וזרע בתוכה, שמבטלין את הדירה, ונראה דכאן מיירי שיש בין קנה לחבירו שלשה טפחים, אבל אם אין בין קנה לקנה שלשה טפחים, אז נעשו הם עצמן מחיצה כמש"כ לעיל.

וכן משמע מהא דאיתא בירושלמי פ"ב דעירובין, הכותל והאטון ואישות הקנה נידונין משום דיומא, עלו מאליהן מטלטלין בהן עד בית סאתים, עשאן ביד מטלטלין בהן אפי' כור אפי' כורים, ע"כ, וכאן מיירי שאין בין קנה לקנה שלשה טפחים, וגבוהין עשרה טפחים, דאם יש ביניהם שלשה טפחים ואין גבוהין עשרה טפחים, אינן נידונין משום דיומא, ואם נידונין משום דיומא לענין פסי ביראות, מכש"כ שהם מצטרפין למחיצה שלימה.

ואפשר להביא עוד רא' מתוספתא דעירובין פ"א ה"ז, מבי המקורה מרוח אחת, והדלה עליו את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסם מרוח אחת, אין צריך כלום עכ"ד, והחסדי דוד שם דחק לפרש התוספתא ולא עלה בידו ע"ש, ולפי מה שנסתפקתי לעיל, הורה לנו התוספתא, שאם צד אחד מהמבוי כלה למקום שיש שם גפן דלעת וקיסום על האופן דלעיל, נעשים הם עצמן מחיצה ודינו כמבוי הסתום, דהיינו שיש לו שלש מחיצות שניתר בלחי וקורה, והיינו שכ' התוספתא מבי המקורה מרוח אחת, מלשון קורה, משמע מכל הלין דשבולת או שאר זרעים, אם הם גבוהים עשרה טפחים, ואין בין קנה לחבירו שלשה טפחים, נעשים הם עצמן מחיצה.

אבל מה שיש לדקדק הוא, דהזרעים קודם שגדלו עד עשרה טפחים בגובה אסרו המקום מלטלטל, ואחר שגדלו עד עשרה חזר המקום להתירו הראשון, דהיינו קודם שנזרע, וקשה מזה על מה שאוסר הט"ז, בעיר שסובב אותה נהר מלטלטל בקיץ, לפי שנקרש בימות הגשמים.

תשובות שו"מ ח"ג סי' קל"א ז"ל, שוב הגיע לידי ספר מור וקציעה לדו"ז הגאון סבא קדישא ז"ל, וראיתי שהוא מתיר בעיר שמוקפת חומה ומעורבת, והביא שו"ת דבר שמואל סי' רנ"ט ומ"ש אא"ו הח"צ, והנה אף שבאמת כפי הנראה הח"צ לא הסכים בזה ע"ש, ואמנם אף לדבריו הוא רק שמחזקת חומה בישוב ולבסוף הוקף, אבל באם אינה מוקפת חומה «ואינה מעורבת» ודאי דורעים מבטלין דירה.

ובתשובות בית שלמה סי' נ"א כתב, דאם הזרעים מוקפין בגדר לא חישינן ואינו מזיק לשאר העיר, ע' תשובות אבני נזר סי' חצ"ר שמתיר ג"כ הזרעים בעיר, רק שלא יטלטלו במקום הזרעים.

הפרמ"ג סי' שמ"ה מש"ז כתב, שמעתי מש"כ בגמ' לא קשיא בזמן שהיו ישראל וכו', להיפך כמ"ש התוס' בחולין פ' כסוי הדם, בזמן שהיו ישראל במדבר, היתה הארץ מצמחת אין רשות להלך רה"י, בזה"ו רה"ר עכ"ד, וכן כתבו התוס' סוכה (ד') ד"ה פחות ז"ל, לא דמי רשות שבת שהוא «למנוע רגל הרבים», לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך עכ"ל, וקשה אפילו היתה הארץ מצמחת, אין לה דין דרה"י כי אם כרמלית, לפי שאין לה מחיצות, ולפי מה שכתבתי לעיל, דאם הזרעים גבוהים י' טפחים נעשים הם עצמן מחיצות, אפשר שבמדבר הי' ג"כ על זה האופן, וג"כ מותר לטלטל בתוך הזרעים כמ"ש לעיל בשם המאירי, שהזרעים העשויים לטיול ולהריח אין מבטלות הדירה.

הכ"מ פי"ד מה"ש כתב ז"ל, כתב ה"ר אברהם בנו של רבינו, שיש מפורשים בזמן שישראל חונים במדבר, והיו מחנותיהם סדורים בו, הי' לגבן כמו בקעה ושדה ומאי דדמי להו, (דהיינו או רה"י או מקום פטור), ובזמן הזה שאין ישראל דרים בו, אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו הוא רה"ר, וטעמא דמסתברא הוא עכ"ד, ואפשר דמה שכתב הפרמ"ג בשם התוס' דבזמן שהיו ישראל במדבר היתה מצמחת, הוא מה"ר אברהם ז"ל שכתב בקעה ושדה, ומש"כ ומאי דדמי לי, היינו גנות ופרדסים, כי לא הי' צורך להם בתבואה, בעבור המן שהי' להם, אבל גנות ופרדסים לטיול ולהריח היו צריכים.

סימן י"ז

עד אימתי מותר להשהות את פת עירובי חצירות

עירובי חצירות הוא בסת דוקא, אינו צריך לעשות ע"ה על כל שבת ושבת, ומותר לערב על כל השנה ויותר, ובלבד שיהא ראוי לאכילה, טוב לעשות בערב פסח מצה גדולה ולערב בה, כדי שלא התעפש והוכל לעמוד זמן רב.

בענין עד אימתי מותר להשהות פת העירובי חצירות, ויהי' מותר לטלטל על ידו, ראיתי בספר הפרדס המיוחס לרש"י ז"ל הלכות עירובין ז"ל, מצאתי כתוב מי שלא עירב בערב פסח צריך לעשות עירוב בכל שבת ושבת עד הפסח, והגאונים אמרו שאין צריך לעשות כן, אלא לא עשה בערב פסח עירוב מן המצה, יעשה בכל ערב שבת מן החמץ, ואם ירצה יעשה עוגה שאינה חמץ אפי' בשאר ימות השנה, ויסמוך עלי' עד הפסח הבא ויבעירנה, והרב ר' קלונימוס בר' יצחק משום ר' יהודה בר' קלונימות נ"ע אמר, מפני מה עושין בערב פסח משאר מועדים, לפי שבערב פסח עושין עוגות מצות, דבר שמכניסו לקיום שאינו מתעפש, לפי שאם נאבד או נתעפש, שאינו ראוי למאכל אדם בטל העירוב, וכדי שלא יבא לידי קלקול, שיהא מטלטל בשבת בלא עירוב, תקנו הראשונים לעשות בפסח מצה מן הקמח הנגבית מכל בני החצר או המבוי, שיש לקיימה לכמה ימים שלא יתעפש, ואלו הי' קיים העירוב "עד הפסח השלישי", לא הי' צריך עירוב כל זמן שהראשון קיים, אלא שאינו מתקיים לפיכך צריך לחדשו, ועוד שלא תשתכח תורת עירוב מישראל, לכך מזכירין אותו לחדשו בכל פסח ופסח, אעפ"י שהראשון קיים וראוי למאכל אדם, ואם נאכל אותו עירוב שנעשה או שנאבד לאחר הפסח יעשה עוגה אחרת עד פסח הבא, ואין צריך לעשות בכל שבת ושבת, אבל מי שחביבים עליו מצות עירוב, יחדשו בכל שבת ושבת כדי שיעשה בפת ברכה של ברכת העירוב וברכת המוציא, כדגרסינן בברכות (ל"ט:) רב אמי ורב אסי כי הוה להו רפתא דעירובא, מברכין עלי' המוציא לחם מן הארץ, אמרי הואיל ואתעבד בי' מצות חדא, נעביד בי' מצוה אחריתא, ובלבד שישתייר מאותו הפת מזון שתי סעודות, כדי לסמוך עליו כל השבת כולה, אבל דיעבד אפי' בכל שהוא מותר עכ"ד.

מ"א סי' שצ"ד ויש לבצוע שחרית הואיל ואיתעבד חדא מצוה נעשה

בו מצוה אחרת.

(*) שלי"ה ריש מסכת תענית ד"ה מן ז"ל, ומבואר מדברי הפרדס שנתחבר בשם רש"י ז"ל.

אבל להלכה אפילו אם אכלו כל פת העירוב, או נאבד בין השמשות, מותר לטלטל כל אותו שבת, ובודאי חשיכא מותר לאכלו לכתחילה, כן הוא בהג"ה סי' שצ"ד, גם כתב שם שטוב לערב על כל השנה בפעם אחת.

הראב"ד פ"א מה"ע, במקומות הללו נהגו בעירובי חצירות, שגובין מעט מעט קמח מכל בית, ועושין אותו חלה אחת מצה, ומשמרין אותה כל השנה.

בהג"א עירובין (ס"ח.) כתב ז"ל, וא"כ צריכין ליוזרה, כשאדם עושה עירוב בבית בעל ביתו מדעתו, שלא לערב מדבר שבעל הבית מקפיד עליו, כגון אותן דברים שתיקן לכבוד שבת פשטידא או ככר נאה של סלת וכיוצא בו מאו"ז.

פרמ"ג סי' שצ"ד מש"ז ס"ק א', והמנהג הפשוט לעשות מצה מערב פסח לרעב פסח, ותולין באויר שלא יתעפש ויהא ראוי לאכילה, ובערב פסח נוטלין הישנה ונותנין החדשה לשם עירוב.

הגה סי' שס"ח ס"ה, ולכן נהגו לעשות העירוב חלת מצה שאינה ממהרת להתעפש, ועוד דיכולין לשמרה בימי הפסח, ויכולין לשמור העירוב כל השנה, וזה טוב יותר מלערב כל שבת ושבת, שלא ישכחו מלערב, והט"ז שם כתב ועוד יש מנהג בקצת קהילות, שבערב שבת הגדול הולך השמש מבית לבית, ונותן לכל אחד קצת ממצת העירוב.

של"ה הלכות עירובין, וכתב האגור סימן תרס"א, נשאל על גדול הדור מהר"ר יעקב מולין, על שיש מנהג בקצת קהילות מאשכנז, שעושין עירובי חצירות בפת ותולין הפת שעשוי כמין מצה בבית הכנסת וכו'.

ספר זכור לאברהם ח"א אות ע', אם עשה עירוב לזמן כמנהגינו מפסח לפסח, אם בבוא הזמן שכחו ולא עירבו מחדש, אם מהני הישן או לא, ע' בס' שפ"ב ס"ז.

בסידור בית אהרן וישראל מאת גיסי הה"צ מוה"ר יוחנן האדמו"ר מסטולין קארלין בלקוטים מהה"צ מוה"ר אהרן זצ"ל כתב, קבלה בידינו שפת העירובי חצירות התלוי בבית "שמורה גדולה הוא".

סימן י"ח

בירור דעת ספר עבודת הקודש להרשב"א בענין סרטיא ופלטיא

בו יבורר אם מהני תיקון עירובין לשוקים של העיר (תינו פלטיא).

התשובות חכם צבי סי' ל"ז כתב ז"ל, לדבר זה ראה מצאתי להרשב"א בספר עבודת הקודש חידוש גדול, לא נמצא בשום פוסק זולתו לא קדמון ולא אחרון, שכתב דפלטיא אפילו דלתות המדינה ננעלות בלילה, תורת רשות הרבים עליו, כנראה דעתו דדוקא במבואות המפולשות, שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא, ואין יד כל אדם שוה בו, הוא דמהני נעילת דלתות, ולא בפלטיא שיד כל אדם שוה, דאפילו נעילת דלת לא מהני בו, וכנראה שזו הוא דברי הרב רבינו אפרים שהביא בעל המאור (עירובין פ"ב), ובאמת דעה נכונה הוא, והכי דייק לישנא דגמרא, דבמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא, אלא דאני תמת שלא ראיתי לאחד מהפוסקים ז"ל שהביאו דבר זה, וביחוד הרב הגדול הב"י ז"ל שדרכו להביא כל הדיעות, ודברי הרשב"א ז"ל חביבים עליו עד לאחת.

וז"ל ספר עבוה"ק שער ב' אות א', הי' המבוי רחב שש עשרי אמה, נעשה הוא רשות הרבים, ואין רה"ר מתערב עד שיהיו דלתות נעולות בלילה וכו'.

שם אות ד', מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער, ושעריו מכוונים זה כנגד זה כדגלי המדבר, אם הוא רחב שש עשרי אמה, זו הוא רשות הרבים גמורה ואסור לטלטל בו חוץ לארבע אמות, רצה לערבו ולהתיר בכלו ולטלטל בכלו כיצד הוא מכשירו, עושה לו דלתות וננעלות בלילה, והרי חדרי זה רשות היחיד, ויראה לי שאין צריך דלתות ננעלות מכאן ומכאן, אלא כל שיש כאן דלת ננעלת בלילה, ולחי או קורה מכאן הרי זה רשות היחיד, שאין רשות הרבים אלא המסור לרבים בכל עת, והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה, ולחי או קורה מכאן הרי זה רה"י, שאין רה"ר אלא המסור לרבים בכל עת, והואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה, וחוסמת העוברים שם בלילות אין זו רה"ר.

(אמר המחבר, הדברים האלה אינם מובנים, שמתחילה כתב, אם הוא רחב שש עשרי אמה ואח"כ כתב, אלא כל שיש כאן דלת ננעלת בלילה, ולחי או קורה מכאן, וכי מבוי הרחב ביותר מעשר אמות נותר בלחי או קורה וצ"ע). שם שער ג' אות א' ז"ל, איזו הוא רשות הרבים, כל מקום שרחב שש

עשרי אמה על שש עשרי אמה, ומתקבצים שם בני אדם לסחורה, ולעשות שם צרכיהם כשווקים שבמדינות, ואעפ"י שדלתות המדינה ננעלות בלילה, וזו הוא פלטיא שאמר, וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה, ורחבין שש עשרי אמה, והעם עוברים ביניהם כדגלי מדבר והעגלות, במד"א בשאין דלתותיהן נעולות בלילה היו דלתותיהן נעולות בלילה אין זה רשות הרבים, שאין רה"ר אלא הנמסר לרבים בכל שעה. וז"ל בעל המאור בשם רבינו אפרים בפ"ק דעירובין, ומה שהשיב רבינו אפרים לאמר דרה"ר לא מיערבה אפילו בדלתות נעולות, אין נראין דבריו אלא כדברי הרי"ף ז"ל עכ"ד.

הנה על רבינו אפרים לא קשה מידי, לפי שהוא סובר דמה דקאמר שם (ו'): אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך, פי' אפילו בדלתות נעולות, ומה דקאמרו בגמ' אמר רב יהודא כיצד מערבין מבואות המפולשין לרה"ר, היינו שאין רחבין ט"ז אמה, דאם רחבין ט"ז אמה הם עצמן נעשין רה"ר, ואין עירוב מועיל בהם כלל, ודלא כפי' ר"ח שכו' אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך, וכי תימא בכך הוא דלא מיערבה, כלומר בלחי או קורה, הא בדלתות אע"ג דאינן ננעלות עכ"ל, משמע דר"ח ס"ל דקסברי בגמ' דבדלתות ננעלות מיערב אפילו רה"ר גמורה, וכן פסק הרי"ף, ומהרמב"ם פי"ז מה"ש ה"י שכתב, שני כותלים ברה"ר, איכא למשמע הכי ואיכא למשמע הכי, אבל הה"מ שם כתב, מדהביא הרמב"ם הא דר' נחמן היו משוקעות (הדלתות) בעפר מפנה אותן, ושם מיירי ברה"ר, משמע דהרמב"ם ס"ל דמהני עירוב ברה"ר כהרי"ף, אלא דלא בעי נעולות דלתות, והרא"ש פסק דרה"ר אינה מיערבה אלא בדלתות נעולות כהרי"ף. עוד אפשר לתרץ דיש לדקדק דאמרין עירובין (כ"ב), אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים אילמלא דלתותי' ננעלות בלילה, חייבין עלי' משום רה"ר, משמע דרה"ר שפיר מעורבת, דקאמר ירושלים סתם משמע כל העיר עם השווקים ורחובות שבה וקשה לר"א, ואפשר לתרץ דמה שאמר ר"א דרה"ר אינה מעורבת אפילו בדלתות נעולות, היינו רה"ר בלי דיורין, אבל אם יש שם דיורים מעורבת אפילו לר"א, כי כן מצינו חילוק בין מקום שיש בו דיורין, למקום שאין בו דיורין, שם (ס"א.) לענין עירובי תחומין.

אבל הרשב"א בעבוה"ק כתב בפירוש דרה"ר מיערבה, וגם כתב הלשון "רה"ר גמורה", ואם רה"ר גמורה מיערבה, מי ימצא רה"ר יותר גמורה מרה"ר גמורה, ואפילו את"ל שיש רה"ר יותר גמורה שאינה מעורבת, נמצא שיש חמש רשויות, רה"ר המעורבת ור"ה שאינה מעורבת וכו', ואנן ד' רשויות תנן, ע' תוס' שבת (ו'). ד"ה ארבע רשויות, וכן קשה מה שכתב

וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה, והעם עוברים ביניהם "כדגלי מדבר והעגלות", ואפילו הכי מהני בהו דלתות נעולות, ואנן כל דיני דה"ר מדגלי מדבר ועגלות גמרינן שבת (צ"ח), ורש"י ריש עירובין ובכמה דוכתי, ומה רה"ר יותר הזקה וגמורה תמצא מרה"ר דמדבר.

גם לא פירש הרשב"א מה תהי' דינה של המדינה עצמה, שפריצה לשוק ביותר מעשר, אמות, לפי שאם פריצה רק בעשר, הוי לי' כפתח נעול ושתייה מותרות בטלטול, כי כן כתב הרשב"א, "ואעפ"י שדלתות המדינה ננעלות בלילה" משמע אבל אם "דלתות" ננעלות, דהיינו דלתות הפלטיא גופה אינה רה"ר, ומדברי הרשב"א משמע דהמדינות הוו רה"י והשווקים רה"ר, ועל רבינו אפרים לא קשה מזה שהוא כתב רה"ר סתם, ואפשר בצורה כזו לא הוי רה"ר לר"א כמש"כ לעיל.

ועוד היאך אפשר שהמדינה תהי' רה"י, בעבור המחיצות והדלתות שיש לה, והשווקים שבתוכה יהיו רה"ר, הנמצא כזאת בכל הש"ס והפוסקים רה"ר בתוך רה"י, הגם דמצינן מקום פטור בכרמלית, לדעת הה"מ פי"ד מה"ש ה"ו ו'.

ויותר יש לדקדק שכתב הח"צ ז"ל, כנראה דעתו דדוקא במבואות המפולשות, שהם מיוחדות לאנשי המבוי ההוא, ואין יד כל אדם שוה בו, הוא דמהני נעילת דלתות, ולא בפלטיא שיד כל אדם שוה בו, דאפילו נעילת דלת לא מהני ע"כ, משמע דגם במבוי אם יד כל אדם שוה בו ג"כ לא מהני נעילת דלת, כמו בפלטיא דמה חילוק, והלוא בזה המקום כתב הרשב"א, "וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה, ורחבים ט"ז אמה והעם עוברים ביניהם כדגלי מדבר והעגלות", הרי דאעפ"י שעוברים במבוי "כדגלי מדבר" דהכל שוין בו, מ"מ מהני דלתות נעולות, ומאוד קשה עלי הדבר שלא הזכיר מזה הח"צ ז"ל, וכתב ובאמת דיעה נכונה הוא.

גם מש"כ הח"צ והכי דייק לישנא דגמרא, דבמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא עכ"ל, משמע דבלטיא אין צריך להיות מפולשין לדין דרה"ר, ומביא רא"י מהגמ' שבת (ו') דבמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא, גלע"ד דאין משם רא"י ואינו דיוק, לפי דנקט בגמ' בתר הכא, הלשון שאינם מפולשין, לפי שאי אפשר בענין אחר, לפיכך כתב מעיקרא הלשון מפולשין.

הבט וראה לשון רש"י ריש עירובין ז"ל, דמדאורייתא איתסר הוצאת רה"ר בשבת, ומה הוא רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה, כדאמרינן בפרק יציאת

השבת שדומין לדגלי מדבר, דכל מילי דשבת ממשכן גמרינן, ועגלות לויים ברחב ט"ז אמה אוילי כדאמרינן בפ' הזורק שבת (צ"ט), הלכך לא הוי רה"ר בציר מט"ז אמה רחב, ומפולש מב' ראשין, הרי דלא הזכיר רש"י מבוי כלל, אלא סרטיא ופלטיא, ואפ"ה כתב הלשון מפולש, משמע דגם פלטיא אינה רה"ר כי אם מפולש, ולשון כדגלי מדבר ועגלות שכתב הרשב"א הוא לשון רש"י, ומה שלא אמרו בגמ' הלשון מפולש ואינו מפולש בסרטיא ופלטיא כבמבוי, הוא לפי שלעולם מפולשים הם כמובן, אבל מבואות סתם לעולם אינן מפולשין, וכן משמע מרש"י דלעיל שכתב וז"ל, אבל מבוי קצר הוא ואינו רחב ט"ז אמה, אי גמי רחב הוא "אינו מפולש" ע"כ.

אחר כתבי זאת איתרמי לי ספר חדושי הר"ן על מס' עירובין וראיתי שם (ו') וז"ל, סרטיא פירש"י מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, פלטיא רחבה של עיר שמתקבצין שם לסחורה, וכתב הרא"ה ז"ל "ומסתברא דפלטיא גמי בעינן מפולשת, אלא דבמבואות איצטריך לאשמעינן, משום דאיכא סתומין עכ"ל, וברוך שכוונתי לדבריהם הקדושים.

ספר אהל מועד ה"ש דרך י"ג נתיב ב', וכן מבואות של עיר המפולשים ורחבים י"ו אמה ופתחיהן מכוונים זכ"ז דינן כרה"ר, והוא שאין דלתותיהן ננעלות בלילה עכ"ד, כתב המפולשים דסתם אינם מפולשים.

הרמב"ם רפ"ד מה"ש, איזה הוא רשות הרבים מדברות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשין להן עכ"ל, ושוקים ודרכים הם פלטיא וסרטיא, וכתב שהם מפולשין למדברות ועיירות.

בספר פרשת העיבור הקשה על עבוה"ק וז"ל, בפרק המוציא תפילין תנן, לא יעמוד ברה"י ויפתח ברה"ר וכו', דברי ר' מאיר, אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהי' בירושלים וכו', ופריך הש"ס ר' מאיר אמר רה"ר ואינהו הדרו לי' כרמלית, ותרצו כאן לאחר שנפרצו וכו' וקשה מאי פריך דאהדרו לי' כרמלית, והא אהדרו לי' משוק של פטמין ושוק של צבעים, והאי שוק רה"ר הוא לדעת הרשב"א, אפילו קודם שנפרצה עכ"ד.

ולע"ד יש להקשות דקאמרינן שם (נ"ט), עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה, ופירש"י ונעשית של רבים, שניתוספו בה דיורין, או נקבעו בה "שווקים" עכ"ד, והיאך מותר לערב את כולה אם נקבעו בה שווקים.

הח"צ כתב עוד, "אלא דאני תמה שלא ראיתי לאחד מהפוסקים ז"ל שהביאו דבר זה, וביחוד הרב הגדול הב"י ז"ל שדרכו להביא כל הדיעות, ודברי הרשב"א ז"ל חביבים עליו עד לאחת" ע"כ.

הנה הכ"מ רפי"ד מה"ש כ' וז"ל, איכא למידק דבפרק בתרא דעירובין (ק"א.) אמתניתין דלא יעמוד אדם אפתח ברה"ר, פריך ורבנן אמר ר' מאיר דה"ר ומהדרו אינהו כרמלית, דאמר רבה בב"ח "ירושלים" אלמלא דלתותי' ננעלות כלילה חייבים עלי' משום רה"ר, ומשמע דהשתא דנעולות כלילה הוי כרמלית, יש לומר דאה"נ דכי דלתותי' ננעלות כלילה הויא רה"י גמורה, אפילו להחיר, "לטלטל בכולה" אם לא הוי דרים בה רבים, ולא קרי לה כרמלית, אלא משום דכיון דדיירי בה רבים, הויא לה חצר של רבים שלא עירבה, שאסור לטלטל מתוכה לבתים וכו' עכ"ל, וכן פירש"י וכן כתב הה"מ רפ"א מה"ע והלח"מ שם, הרי דהכ"מ כתב בפירושו דמהני עירוב לכל ירושלים עם רחובותי', ולא מצינן שחזר מזה בהיבורו או"ח.

בה"ג לר"י גאון הלכות שבת, ואי אית לה למתא שורא, אי נמי הודרן לה נהרואתא אי נמי יתבא על תילא דמידליא עשרה טפחים זה הוא עירובה, ולא צריכא אלא עירובי הצירות עכ"ד, ולא חילק בין מבואות ובין פלטיא שבה.

נמצינו למדין מכל הני רבירותא "דירושלים עם השווקים" שבתוכה רה"י הוא, וזולא דמסתפינא הייתי אומר שדברים אלו בעבוה"ק, ואעפ"י שדלתות המדינה ננעלות" לאו דסמכא נהו, ותלמיד אחד טועה כתבם או טעות סופר נפל בזה.

כריתות (ג.) רש"י ד"ה לרבי יצחק וכו', עד סיפא לא גרסינן לה ופירוש משובש הוא מתלמידים טועין, כ"מ פי"ד מה"ש, וכתב הרשב"א ומהו שיקרא חורי רה"ר, טעות סופר הוא וצריך להגיה ומהו שיקרא חורי רה"י.

ואפשר שאם הי' הרשב"א בינותינו הי' משיב שנפל ט"ס בהלכותיו, כשם שעשה הרמב"ם כששאלו אותו חכמי לונגיל על בור שבכרמלית, והשיב להם, אבל יראה לי מדבריכם שיש בספר שלכם חסרון דברים, ע' הח"מ שם ה"ו, והה"מ פ"ג מה"ע כתב, ולא הבנתי בשום פנים ענינו וכו', ואיני צריך לכתוב במה שהוקשה לי בו, שמבואר הוא לכל מבין, ואולי "טעות סופרים הוא" ע' מגדל עזו רפ"א מה' גניבה וז"ל, אלא טעות סופר הי' ואין על המחבר ולא על המגיד חטא אלא על העט, וכן הוא בהגהת חכמת שלמה סי' שס"ג סכ"ו וז"ל, נראה בעליל שט"ס נפל בהרי"ף וכו'.

וראיתי את המראה ואשתומם שלא הרגישו כזה הח"צ ז"ל והבאים אחריו, דכשם שכתב בעל עבוה"ק בפלטיא, כן כתב במבואות, בפלטיא כתב

„ואעפ״י שדלתות המדינה ננעלות בלילה“, משמע אבל אם דלתות הפלטיא עצמה ננעלות הרי היא רה״י, ובמבואות כתב, וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין ט״ז אמה והעם עוברים ביניהם כדגלי מדבר ועגלות במד״א בשאין „דלתותיהן“ נעולות בלילה, משמע הא דלתות המדינה לבדן ננעלות, לא מהני למבואות, והיינו טעמא דפלטיא, והיינו טעמא דמבואות, וחד דינא אית להו. ואפשר לומר דטעמו הוא, שאם דלתות הפלטיא אינן ננעלות בלילה, או עוברים דרך שם כל בני המדינה, הלכך הוי הפלטיא רה״ר, וכן הדין במבואות אם אין דלתותיהן נעולות בלילה, הוו המבואות ג״כ רה״ר מזה הטעם דבוקעין שם בני המדינה, זה נראה לע״ד, אבל בהג״א לא מצאתי כן, וז״ל בפ״ק דעירובין, ודוקא דליכא בקיעה אלא מבני המבוי, אבל אם בקעו כל בני העיר מכאן ומכאן, דרך אותו מבוי המפולש, שאורך אותו מבוי כנגד הסרטיא ופלטיא, או שאורך אותו מבוי כנגד שערי העיר מכאן ומכאן, אז לא סגי בצוה״פ עכ״ל, משמע אבל דלתות מהני.

וראיתי שחצי שאלתי נמצאת במאירי שבת (ו׳). וז״ל, איזו היא רה״ר סרטיא ופלטיא וכו׳, סרטיא היא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר, ופלטיא היא רחבה שמתקבצין בה לסחורה, ואפילו דלתות המדינה נעולות בלילה הואיל ואין „באותה פלטיא בפרט דלתות“, שאם היו בה דלתות הרי אף רה״ר מתערבת בדלתות לדעתנו, כמו שביארנו בראשון של עירובין, הא כל שאין בפלטיא זו בפרט דלתות אעפ״י שכל המדינה יש בה דלתות נעולות בלילה, אין פלטיא שבתוכה נכשרת בהכשר העיר.

סימן י״ט

שקלא וטריא בדברי הרמב״ם בענין פי תקרה יורד וסותם

בענין מה דס״ל להרמב״ם דמבוי שנתקן בקורה הוא כרמלית ולא רה״י, ולא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ויהי המבוי רה״י ולא כרמלית.

דע דהרמב״ם סובר שחצר מבוי ומדינה, או כל מקום שיש לו כי אם שלש מחיצות, הוי רק מקום פטור (דהיינו כרמלית דאורייתא).

וזה לשון הה״מ פ״ז מה״ש ה״א, דע שדעת רבינו הוא שדין מבוי שלו שלש מחיצות, דבר תורה כדין כרמלית, וכבר ידעת שדין הכרמלית דין תורה

הוא כדין מקום פטור, ושניהם דין אחד להם מן התורה, שמטלטלין בהם אפילו באלף אמה, ומכניסין מתוכן לרה"י ומרה"י לתוכן וכן מרה"ר, וחכמים גזרו בכל זה בכרמלית.

הרמב"ם שם ה"ט כתב ז"ל, מבוי שהכשירו בקורה אעפ"י שמותר לטלטל בכולו כרה"י, הזורק מתוכו לרה"ר או מרה"ר לתוכו פטור, שהקורה משום היכר עשוי ע"כ, וכתב שם הראב"ד ע"ז, אמר אברהם הא מילתא קשיא לי טובא כאן, שמותר לטלטל בכולו, אלמא במבוי שיש לו שלש מחיצות קמיירי, וקיי"ל דשלש מחיצות דאורייתא, א"כ הכשירו בקורה אמאי פטור, וכי באו חכמים להקל בשל תורה ולהטעינו קורה, וזה"מ שם ה"א ביאר כל זה וכתב, דמה שאמר הרמב"ם, "ויעשה רה"י ויהי מותר לטלטל בכולו", לאו רה"י ממש אלא "כמקום פטור", דהיינו ככרמלית דבר תורה, דשניהם דינם אחד דבר תורה, וכעין זה כתב הה"מ רפ"א מה' עירובין.

ועתה יש לדקדק דהרמב"ם בפרק זה הלכה ל"ה כתב, בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות, הרי זה אסור לטלטל בכולו, אעפ"י שכל פירצה שהוא עד עשר אמות דינו כפתח, אין עושין פתח בקרן זוית, ואם היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפירצה, רואין אותה שירדה וסתמה ומותר לטלטל בכולו, הרי דהרמב"ם ס"ל דאמרינן בקורה פי תקרה יורד וסותם, וא"כ קשה למה לא אמר הרמב"ם ג"כ בקורה שעל גבי המבוי פיתיו"ס, ועושהו רה"י לחייב להזורק מתוכו לרה"ר או מרה"ר לתוכו, הואיל ויש כאן ד' מחיצות שהוא רה"י גמור אפילו להרמב"ם.

ונתתי אל לבי לתור בדברי הרמב"ם ז"ל, דמה שכתב ואם היתה קורה על החצר רואין אותה שירדה וסתמה, ומותר לטלטל בכולו, מונתו שהחצר דינה ג"כ כמבוי ואכסדרה, שהזורק מתוכם לרה"ר פטור, אבל זה אינו לפי שהי' לו לכתוב בפ"י והזורק לתוכה פטור, כש"כ במבוי ואכסדרה, ואם לא כתב כן משמע שהחצר היא רה"י גמורה, ואפילו לחייב להזורק מתוכה לרה"ר, וכן משמע מהלכה ט' מפרק זה שכתב מבוי שאין ברחבו שלשה טפחים, אינו צריך לא לחי ולא קורה ומותר לטלטל בכולו, שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד, ולבוד הוי מחיצה דאורייתא, כן הוא במס' עירובין מ"ט ורפ"ק דסוכה, וכן משמע מהרמב"ם הלכות סוכה ובכמה מקומות.

וביותר קשה לטעם הכ"מ שכתב בפרק זה, וכן כתב הרשב"א דהטעם שאמרו אין מבוי ניתן בלחי או קורה אלא א"כ בתים וחצירות פתוחים לתוכו, הוא מפני שכל שהוא עשוי יותר לדירה ותשמיש הצנע, צריך יותר מחיצות

גמורות, ומביאו המ"א סי' שס"ג ס"ק כ"ה, ואם מועילה הקורה בחצר משום פיתיו"ס להרמב"ם, עאכו"כ שתועיל במבוי.

ואפשר שיש לחלק בין קורה טפח לקורה ד' טפחים, אבל אין זכר מזה בדברי הרמב"ם, ומ"ש הרמב"ם פ"ג מה' עירובין הכ"ב דקורה ד' טפחים מתרת במים, האמר שם קל הוא שהקלו חכמים במים, משום דקורה ד' מבדיל בין מים למים דחשוב הוא, ואם הי' נוהג דין זה בקורת המבוי לא הי' נמנע מלהביאו.

והרב משה הגר שיחי' רצה לתרץ, לפי שיש חילוק בין חצר למבוי שהחצר אינה פריצה במלואה דיש לה דופן הבולט מרוח אחת, משא"כ במבוי שאין לו גיפופין כלום, ע"כ לא אמרינן בי' פיתיו"ס לעשותו רה"י.

אבל אפי' לפי תרוצו קשה לע"ד, שבהלכה זו כתב הרמב"ם אכסדרה בבקעה וכו', ועל האי אכסדרה פירשו ר"ח והתוס' עירובין (צ"ד) ובעל המאור ורבינו יהונתן והשלטי הגבורים לדעת הרי"ף, דיש לאכסדרה זו שלש מחיצות, וגם גיפופים מב' צדדין ברוח רביעית, (ובוודאי הבין כן הרמב"ם מדלא חלק בין אכסדרה שיש לה גיפופים לשאין לה גיפופים), ואעפ"כ פסק דהזורק מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה פטור, כמבוי שהוא פרוץ במלואו לגמרי, הרי דהרמב"ם אינו מחלק בין אם יש גיפופים אם לאו, וג"כ אין לחלק בין פירצה שהוא בעשר אמות, לבין פירצה שהוא יותר מעשר אמות, שהרי הרמב"ם השוה דין דמבוי לדין דאכסדרה, והמבוי הוא עד עשר אמות דוקא, ואכסדרה אין שיעור לפירצתה, וכן כתבו התוס' בפי' שפירצת האכסדרה היא יותר מעשר אמות, וכן כתב הב"י סי' שס"א ד"ה אבל, דהרמב"ם פסק כלשנא קמא עירובין (צ"ד): דרב מתיר פי תקרה אפילו ביותר מעשר אמות.

וראיתי שהרמב"ם בהקדמתו על פיה"מ למס' שבת, ופ"א ממס' עירובין מ"ב מחלק בין המקומות שיש להם שלשה כותלים הפתוחים לרשות הרבים, ובין מקומות שיש להם שלשה כותלים הפתוחים לכרמלית, וז"ל, והמקומות שיש להם שלשה כותלים והרוח הרביעית "ממול רשות הרבים", הם כרמלית עכ"ל, משמע מדבריו דאם רוח הרביעית הוא "ממול כרמלית" הם רשות היחיד, הכא נמי אפשר לתרץ, דמשו"ה הוה המבוי והאכסדרא כרמלית, לפי שהם ממול רה"ר, והחצר הוה רה"י לפי שהיא ממול כרמלית.

סימן כ'

בענין ששים רבוא בוקעין, אם עכו"ם מצטרפין, אם בני ברית דוקא

המוסקים דס"ל דאין רה"ר אלא אם כן יש ששים רבוא בני אדם בוקעין שם, אם ישראל דוקא או אפילו עכו"ם. בו יבואר מה שראיתי בחומש תורה שלימה פ' יתרו מהה"ר מ. מ. כשר, ובקושית הגהת בני בנימין על הרמב"ם.

נסתפקתי, לשיטת הבה"ג ורש"י ותוס' והרא"ש והבאים אחריהם, דילפו מדגלי מדבר, דבעינן ששים רבוא בוקעין להעשות המקום רה"ר, אם נאמר כשם שבדגלי מדבר לא עלו לחשבון הששים רבוא, אלא בני ברית דוקא, אף כאן לשיטת הבה"ג ורש"י נאמר ג"כ, דבעינן ס"ר בני ברית דוקא לדין דרה"ר, או נאמר דלא גמרינן מדגלי מדבר אלא החשבון של הששים רבוא, ואפילו עכו"ם מצטרפין.

ואפשר לע"ד להביא רא"י מהא דאיתא בעירובין (ס"ב.), דדירת עכו"ם לאו שמה דירה, ופירש"י הטעם לפי שאין חילוק רשות בעכו"ם, ומשמע שאין רשותם רשות כלל, ואם תאמר שאין להם רשות, אבל הם עצמן חשובים להצטרף לששים רבוא, א"כ למה דייקו שם בגמ' ואמרו, דהטעם הוא מפני שדירתם אינה דירה, ולא אמרו סתם לפי שדירתם אינה אוסרת, ותלוי הדבר בעכו"ם גופא, לפי שהוא דר שם לפיכך ישובתו אינה אוסרת, אבל הדירה לבדה הוא דירה מעליא, אלא הרי היא כמו דירה בלא דיוורין, נמצא למדין מזה שהעכו"ם עצמו כאין נחשב.

והרמב"ם פ"ב מה' עירובין ה"ט כתב, ישראל הדר עם העכו"ם, או עם גר תושב בחצר אינו אוסר עליו, שדירת העכו"ם אינה דירה, אלא כבהמה הוא חשוב עכ"ל, משמע כדברינו לעיל, שהדירה הוי דירה מעליא, אלא הרי היא בלא דיוורין, וכשם שהוא כבהמה לענין רשות, דהיינו שאין לו קנין רשות, כך הוי כבהמה לכל דבר השייך לענין שבת, ולשון הרמב"ם הוא לשון הירושלמי שבפ' הדר.

ובפרק ט"ו מה"ש הי"ב כתב הרמב"ם, שלשה ישראלים או יותר עליהן, ששבתו בבקעה הוי הן שיירא ומותר לטלטל בכל צרכן אפילו כמה מילין זכו, ואין הקטן משלים לשיירא, ועל זה כתב המגדל עוז שם, ואין הקטן משלים לשיירא, זה הוא בירושלמי, וגם אומר שם שאין הנכרי משלים לשיירא, אבל לא כתבו ר"מ ז"ל והדין עמו, דחא פשיטא לן דלא שייך בעירוב

ואיתאמרא בתלמוד בבלי בכמה דוכתא, וגם הוא כללו בהלכה בכמה מקומות כד"ן עכ"ל, הנה המגדל עוז כתב בפ"י הטעם דמשום דלא שייך בעירוב, לכן אינו מצטרף לשיירא, ונ"ל דה"ה לענין ששים רבוא בוקעין, דמשום שאינו שייך בדיני רשויות לשבת, לפיכך אינו עולה לחשבון ס"ר.

וזה"ל הירושלמי פ"ק דעירובין ה"י, אין העכו"ם משלים בשיירא, פני משה אין שיירא פחות משלשה ישראלים, ואין העכו"ם משלים לשיירא, דלאו בר חיובא הוא.

והחילוק שבין שיטת הבה"ג ורש"י דמצרכי ס"ר בוקעין, ובין הרי"ף והרמב"ם דלא הביאו דיעה זו כל עיקר, דמשמע דלא ס"ל דיעה זו, הוא, שהבה"ג וסיעתו צריכין שני דברים אלו, שהמקום יהי שש עשרי אמה רחב, ושיהי' מפולש משער לשער זה כנגד זה בלי שום עקום, שיהא דומה לדגלי מדבר, וגם יהיו ששים רבוא בוקעין שם, כמו במדבר שהיו מספרם ס"ר, ואם חסר אחד משני תנאים האלו אין לו דין דרה"ר, אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם, אין אנו באים לדון אלא על המקום בלבד, ואם אותו המקום מוכשר הוא להיות רה"ר, לפי כל התנאים שכתבתי לעיל, אזי הוי דינו כרה"ר להתחייב עלי', ולא משגחינן על כמה רבים, אבל עכ"פ גם להרמב"ם צריך להיות רבים, הרמב"ם בהקדמה לפיה"מ על מס' שבת, רה"ר, והוא מקום שידרכו, כל העם כולם, ושיהי' רחבו ט"ז אמה עכ"ל, משמע דמצריך רבים.

וכן כתב הקרבן נתנאל עירובין (כ"ו) אות (ט') וזה"ל, ומצויין, וכן מסיק רבינו בפ' אין צדין סי' כ', דלא שכיח האידינא רה"ר דששים רבוא בוקעין בו, וכן משמע קצת הא דמשני תלמודא בפ"ק דשבת, כאן בזמן שישראל שרויין במדבר, אבל הרמב"ם סבר היכא דשכיח "רבים", אפילו אינם ששים רבוא מקרי רה"ר עכ"ל, ואפשר לומר שלדעתו ולדעת הקרבן נתנאל דמצריך אף להרמב"ם מיהא רבים בוקעין, יהי' דינא הכא ברבים אלו, כמו שהוא בשיירא דלעיל, דאין העכו"ם מצטרפין לשיירא, ה"נ בנ"ד אין העכו"ם מצטרפין לרבים.

ואפשר להביא רא' לדבר זה, דהר"ן בר"פ במה אשה כתב, לא מחזורא האי סברה, שלא מצינו שהזכירו חכמים ברה"ר דבעינן שיהו עוברים שם ס' רבוא בכל יום וכו', מדקאמר הלשון "בכל יום", משמע דבכל יום אין צריכין ס"ר, אבל עכ"פ רבים מיהו צריכין ואם נחוץ לרבים היינו לבני אדם, אותו הרבים ישראל דוקא, ע"כ כתב הר"ן רפ"ק דמגילה בענין כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון, דישוב עכו"ם אינו חשוב כישוב ע"ש.

עוד אפשר להביא ראי' מהרא"ש, דהנה הרא"ש בפ"ק דעירובין פסק דצריכין ששים רבוא בוקעין לדין דרה"ר, וגם פסק שם דאין רה"ר מיערבא אלא בדלתות נעולות דוקא, ושם (ס"ב) כתב הרא"ש בזה הלשון, הלכך ישראל הדר יחידי בעיר המוקפת חומה, מותר לטלטל בכולה ע"כ, ולא מצריך שם דלתות נעולות כמו שמצריך לעיל, ודבריו הם מהתוס' שם ד"ה ורבי יוחנן ז"ל, ואומר ר"י דאותן ישראלים הדרים יחידיים בכרכים המוקפין חומה שיש להם מחיצות גמורות, ודלתותיהן נעולות בלילה, שרי לטלטל בכולה בשבת, כיון דליכא ישראל אחו' דאוסר עלי' עכ"ל, ומדמצריך הר"י בכאן לדלתות נעולות דוקא, משמע שיש שם ששים רבוא ע"כ דינה כרה"ר, שכן משמע מתוס' שם (ו') שאין רה"ר לר"י בבציר מס"ר בוקעין, והרא"ש אינו מצריך דלתות נעולות, לפי שאינה רה"ר שאין שם ס"ר ישראלים אלא עכו"ם.

על כן נראה שהוא פלוגתא בין הר"י והרא"ש בזה, דלהר"י עכו"ם עולים לחשבון הס"ר הלכך הוי העיר רה"ר, ובעינן דלתות נעולות, ולהרא"ש אין עכו"ם מצטרפין לסך ס' רבוא, לפיכך לא הוי הכרך רה"ר, אע"ג דאית בה ששים רבוא עכו"ם, ולפי זה לא בעינן דלתות נעולות להרא"ש.

וז"ל הג"א שם, בתוס' כתוב ודלתותיהן נעולות בלילה, ואין נראה למהר"ם מרדכי מהרמ"ק עכ"ד והוא כדעת הרא"ש.

הג"מ פ"ב מה"ע אות (ו') ומכאן פסק ר"י דיהודי הדר יחיד בין עכו"ם בכרך המוקף מחיצה גמורה ודלתותי' נעולות בלילה וכו', ומה שכתבו התוס' ודלתותי' נעולות לא נהירא למהר"ם, דאפילו מאן דמצריך נעילה בפ"ק, הנ"מ ברה"ר או במבואות המפולשות לרה"ר, אבל לדידן, דלית לן רה"ר" לא בעי נעילה, וא"כ הוי ל"י הכרך כחצר של רבים עכ"ל, ומדלא מפליג בין כרך שיש בו ס"ר לכרך שאין בו ס"ר, וכתב סתם אבל "לדידן דלית לן רה"ר", דמסתמא הוי גם בזמנם כרכים גדולים עם ס"ר עכו"ם, משמע דס"ל דאינם נמנים בחשבון הס"ר.

וכרך גדול מעיר כ"ה ברש"י כתובות (ק"י) ז"ל, כרך גדול מעיר והוא מקום שווקים ומכל סביביו באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו עכ"ד, מכות (י'). ערים הללו אין עושין אותן לא טירין קטנים ולא כרכין גדולים, אלא עיירות בינוניות עכ"ל, ואין לומר שהרא"ש דקדק בלשונו וכתב עיר דוקא ולא כרך, לפי שהג"א שם כתב בשם מהר"ם ומרדכי בשם מהרמ"ק, דאפילו בכרך אין צריך דלתות נעולות, ומסתמא גם הרא"ש ס"ל כן, ובסוכה (נ"א) אמרינן מי

שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם, וירושלים לכולא עלמא רה"ר היא, אם לא היו דלתותי ננעלות, ונקראת כרך משמע דבכרך נמצא ס"ר.

רש"י ע"ז (כ.), ד"ה סוריא כתב, ארם צובה סמוכה לארץ ישראל וכיבשה דוד וחיברה לקדושת ארץ ישראל, שלא ע"פ הדיבור ובלא ששים רבוא, וקרי לי' כיבוש יחיד עכ"ד, ושם בני ברית דוקא ומן המפורש אתה למד לשאינו מפורש.

סנהדרין (ע"ד). וכמה פרהסיא, אמר רבי יעקב אר"י אין פרהסיא פחותה מי' „בני אדם“, פשיטא ישראלים בעינן דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא י"ב), בעי רבי ירמ' תשעה ישראלים ועכו"ם אחד מהו, ת"ש דחני רבי ינאי אחוה דרבי חייא בר אבא, אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם (במדבר ט"ז) הבדלו מתוך העדה הרעה הזאת, מה להלן עשרה וכולהו ישראלים, עכ"ל, ובנדון דידן דגמרינן ס"ר מדגלי מדבר, נאמר ג"כ מה להלן ס"ר ישראל, אף כאן ס"ר ישראל.

והגה"ק ז"ל מביטשאטש בחבורו אשל אברהם על או"ח סס"י שמ"ה הוי כמסתפק בענין זה, ומסיק שלא מצא רא"י ברורה לזה ע"ש.

הנה ראיתי בספר תורה שלימה מהה"ג מוה"ר מ. מ. כשר שליט"א, בפ' יתרו דף קס"ז שמביא שם כמה חקירות בזה הדבר, וז"ל, הרמב"ן והריב"ש כתבו דליבעי ששים רבוא מבני עשרים ועד ששים כמו בדגלי מדבר, ובהגהת מרדכי סו"פ י"א דשבת כתב דאם כן ליבעי כהנים ליום וישראלים עכ"ל, והנה כהנים ולוים גם אלו הישראלים עד עשרים ויותר מבן ששים שנה לא עלו לחשבון ס"ר אעפ"י שהם ממחנה ישראל, עכו"ם לא כש"כ.

ובתוס' עירובין (ו.), ד"ה כיצד מערבין כתבו, ועוד הקשה (ר"ת) דבדגלי מדבר הו' טף ונשים לאין מספר, וכן קשה מערב רב, ויש לומר דלא גמרינן ממשכן אלא מילתא דכתיבא במספרם עכ"ל, ומספרם היו ישראלים דוקא. ונראה להביא רא"י לדברי התוס' דאיתא שבת (פ"ח), דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל, וקשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע.

עוד כתב שם בספר תורת שלימה, והנה זה לשון הגאונים שית מאה אלפי גברי, מקום שיש בו ששים רבוא „בני אדם“, (ע' רש"י עירובין נ"ט

ס"ד בני אדם), והרב הנ"ל רצה להוכיח מכח זה, שס"ד ישראלים לאו דוקא הוא, ואין נראה לע"ד, לפי שלשון הגאונים הוא לשון התרגום ספר במדבר (י"א, כ"א), "שית מאה אלפין גברא", ושם היו ישראל דוקא.

ובתוס' ע"ז (ג'). ד"ה כהנים, כתבו בשם ר"ת דבני אדם אף עכו"ם במשמע, נראה לע"ד שהוא דוקא לענין ישוב העולם, כמו גבי אם יש קנין לעכו"ם בארץ ישראל, בענין לחפור חפירות בארץ, אבל לא לענין דידן בדיני רשויות לשבת, שאין להם עסק בהם, ובזה לא אמרינן דבני אדם אף עכו"ם במשמע.

ומגמ' דסנהדרין (ע"ד), שהבאתי לעיל, דאיתא שם הלשון "בני אדם", ואמרו "דבני אדם" ישראל דוקא ע"ש. וגם מהרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ על מס' שבת שכתב שם הלשון "בני אדם", בענין איסור הוצאה וטלטול, דשם בני אדם ישראל דוקא, נסתרה לגמרי הוכחת הרב מלשון הגאונים שכתבו "ששים רבוא בני אדם" דלאו דוקא ישראלים הם, וגם הוא ראוי למש"כ לקמן בענין נדרים, דלכל דבר שבקדושה, דהיינו תו"מ בני אדם ישראל דוקא.

וכן משמע מר"ת שהקשה לעיל בתוס' דבמדבר היו טף ונשים וערב רב, ולא הקשה דבמדבר היו תגרי עכו"ם שבאו לתוך המחנה לסחור עם ישראל, כן איתא ביומא (ע"ה), אלא משום דפשיטא לי' לר"ת דעכו"ם אינם נמנין לחשבול הס"ר, והערב רב דהקשה משום שהם כגרים ודינם כישראל.

כן מש"כ הרב הנ"ל, וכן מבואר בראבי"ה הלכות עירובין ז"ל, וכן לענין אתי רבים ומבטלי מחיצה, אין נ"מ בין ישראל לעכו"ם, ג"כ אין ראוי לנרדן דידן, לפי שדיני דמחיצות הלכה למשה מסיני הם, כן הוא בריש עירובין, אבל דין דס"ר בוקעין אנו למדין מדגלי מדבר, כן הוא שם ג"כ ובכמה דוכתי, וכן מחלק החכמת שלמה בין רה"ר ובין מחיצות בענין ס"ר בוקעין, ע"ש ססי' שס"ג, וכיוצא בו מצינו שבת (צ"ו), ותו מעביר ד' אמות ברה"ר מגלן דמחייב, אלא כל ד' אמות ברה"ר גמרא גמירי לה ע"כ ושם אמרו דמלאכת הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים גמרינן ממשכן, והמעביר ד' אמות ברה"ר אמרו דלא גמרינן ממשכן אלא גמרא גמירי לה, והיינו כעין הלכה למשה מסיני.

וכן משמע מהגהת בני בנימין על הרמב"ם פי"ד מה"ש שכתב, לא זכר רבינו דצריך ס"ר בוקעין להיות רה"ר וכו', והבאתי ראוי מהא דעירובין (ר"י), ואמר עולא הני אבולי דמחוזא אלמלא דלתותיהן ננעלות בלילה, הייכים עליהן משום רה"ר, ומחוזא בבל הוא והרי אמרו ברכות (נ"ח), אמר עולא

תיקון עירובין במאנהעטען

קמא

אין אוכלוסי בבבל, ואין אוכלוסי פחות מס"ר, ואיך משכחת לה רה"ר בבבל, או דלא בעינן תנאי זה לרה"ר עכ"ד, (ע' רש"י יומא (י"א.) אבולי דמחוזא שערי עיר ששמה מחוזא, והיו רובן ישראל).

הנה מהקושיא של הגהת בני בנימין נראה דסובר, דרש"י ס"ל דבעינן ס"ר ישראל דוקא, לפי דמקשה מהא דאמר עולא אין אוכלוסי בבבל, והאי אוכלוסי המוזכר שם בגמ' הוא לענין ברכת ברוך חכם הרזים, כדאיתא שם ת"ר הרוואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים עכ"ל, ואם אין ס"ר ישראל בבבל היאך אפשר למחוזא להיות רה"ר, אלא מוכרח לומר דלא בעינן תנאי זה לרה"ר וקשה לרש"י.

וכדי שלא יקשה משם על רש"י קושית הב"ב, דבאמת היטב להקשות על רש"י בזה, דבאם אין בכל מדינת בבל ס"ר ישראל, דהקאמר אין אוכלוסי בבבל, ואוכלוסי הם ס"ר דוקא, ואיך אפשר למחוזא שהיא רק עיר אחת מכל עירות שבבבל להימצא שם ס"ר ישראל.

אמרתי לתרץ על זה האופן, והוא דמה שאמרו בגמ' אין אוכלוסי בבבל, טונתם לענין חיוב ברכת ברוך חכם הרזים, שצריכין להיות כל הס"ר ישראל כנוס במקום אחד, כמו שהיו במדבר, וזה לא הי' בבבל, אעפ"י שבמחוזא ובסביבותי' היו יותר מס"ר ישראל, אעפ"י לא היו מכוונים במקום אחד, לפיכך א"א לברך ברכת ברוך חכם הרזים אבל לענין להיות מחוזא גופא רה"ר שפיר אפשר, כגון שבאו לשם מכל המקומות מערב עד בוקר, או אפילו עד למחרתו ס"ר מישראל, ובזה הוי דינה כרה"ר, וכן כתב המחבר סי' שמ"ה, ששים רבוא בוקעין בו בכל יום, היינו יום שלם שהוא מעל"ע, ואם הוא בדרך זה, הוי מחוזא רה"ר אפילו לרש"י, וז"ל בעירובין (נ"ט.) עיר של יחיד פי' שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של בני אדם, ולא חשיבא רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר, ונעשית של רבים פי' שנתוספו בה דירין או נקבעו בה שווקים, הנה רש"י חשב כאן שני אופני ס"ר, א' שנתוספו בה דירין ויש בה ס"ר ביחד, ב' או נקבעו בה שווקים שבאים בה ס"ר כל היום, דהיינו כל מעל"ע ולא בפעם אחת, נמצא דאפילו נכנסין בה הס"ר כל היום וכל הלילה ולא בפעם אחת, ג"כ מיחשב שפיר ס"ר בוקעין וזה הי' במחוזא.

תשב"ץ ח"ב ת' ל"ה וז"ל, אם יש הבדל במבוי המפולש להיות מעבר ישראל או עכו"ם, לא מצינו הבדל בענין זה בין ישראל לעכו"ם, אלא לענין דירה, דדירת עכו"ם אינה דירה, ולענין רגל האוסרת אין הפרש ביניהם, וכי היכי דלישראל סגי תיקונא דלחי וקורה או צורת פתח הכי נמי לעכו"ם, ודבר

זה אין כדאי להשיב עליו עכ"ד, ונראה דהשואל שאל שם אם מהני תיקון למבוי שכולו עכו"ם בלחי וקורה או צוה"פ אם יש איזה צורך לזה, ומה דאמרו חז"ל דירת עכו"ם אינה דירה, כוונתם שהוא דירה בלא בעלים, כמש"כ הירושלמי והרמב"ם, אלא כבהמה המה להם, פי' המה כבהמה חשובים אבל דירתם הוא כדירה ראוי, ולכן המבוי יש לו בתים וחצירות פתוחים לתוכו, ומותר לתקנו בהכשר מבוי, אבל בנדון דידן אפשר דגם התשב"ץ ס"ל דאינו מצטרפין לס"ר.

בדריים (ל"א.) קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל, הר"ן שם ואע"ג דישאל נמי בני נח גינהו, כיון דאיתקדש אברהם אבינו איקראו על שמ"י ולא על שם נח, וז"ל הר"ף קונם שאיני נהנה לבני וכו', וישאל נפקי מכלל בני נח אין, כיון דאיקדש אברהם איקדשי בניו על שמ"י, והריטב"א שעל הר"ף כתב שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור באומות העולם, פי' שאומות העולם קרויין בני נח, אבל ישראל על שם אברהם מיקרי עכ"ד, ואפשר לומר ג"כ כאן כיון דאיקדשי האבות איקראו על שמם ולא על שם אדם.

או אפשר לומר לכל דבר שבקדושה, דהיינו תו"מ "בני אדם" ישראל דוקא, וכמו שאמרו כאן (ל') ובדריים הלך אחר לשון "בני אדם", ובני אדם דכאן בני ישראל דוקא, כי מה עסק יש לעכו"ם בדיני דנדרים, ואפילו אם קראו במקרא לישראל "בן אדם", לשון המקרא לחוד ולשון בני אדם לחוד, וכדאמרו בתוס' פסחים (ב') ד"ה כדתניא וז"ל, מיהו היכא דלשון בני אדם אינו כלשון המקרא, אזלינן אחר לשון בני אדם.

סימן כ"א

שקלא וטריא בדברי הגאון ר"ח הלוי ז"ל סולוביצ'ג מבריסק

שו"ט אם המחיצות עשויות את הרח"י, או המקום עושה את הרח"י. אם קראו חז"ל ברייתא משנה, אם המחיצות מצטרפין למקום ד' על ד' אם לאו.

(א) שקלא וטריא בדברי הגאון ר"ח הלוי ז"ל סולוביצ'ג מבריסק, מש"כ בספרו חדושי ר"ח הלוי בענין לחי מעצי אשירה, (ב) מש"כ הספר תוספת שבת שנעלם מהט"ו משנה שלימה, (ג) מה שנראה לענ"ד שהוא פלוגתא בין הט"ו והמ"א.

תיקון עירובין במאנהעטען

קמג

הרמב"ם פי"ז מה"ש הי"ב, בכל עושין לחיין אפילו בדבר שיש בו רוח חיים, ואפילו באיסורי הנאה, עכומ"ז עצמה או אשירה שעשה אותה לחי כשר, שהלחי כל שהוא, וז"ל הראב"ד, אם עוביו כל שהוא גבהו מיהת צריך שיעור שיהא גבהו י', אלא בין לחי בין קורה מותר, דמשום היכר הוא והאיכא היכר.

וכתב הרב הנ"ל וז"ל, והנה בין בדברי הרמב"ם ובין בדברי הראב"ד, הרי מבואר דהך הלכתא דכתותי מיכתת שיעוריי, לא נכלל בזה דעצם הדבר חשוב כמו שאינו, דאם כן הרי לא הי' מועיל הא דלחי שיעוריי במשהו, כיון דגם המשהו אין כאן, אלא ודאי דיסוד הוא דהשיעור מיכתת ובטל מני' שיעוריי, אבל עצם הדבר איתי' בעיני' ולא בטיל עכ"ד.

הנה בזה צדקו דבריו ז"ל, ויש לע"ד ראי' לדבריו, מדאיתא בחולין (פ"ט) אמר רב אשי הכי השתא התם (גבי שופר ולולב) שיעורא בעינן ועכו"ם כתותי מיכתת שיעוריי, הכא (גבי כסוי הדם) כל מה דמיכתת מעלי לכסוי עכ"ל, והיינו כדבריו ז"ל דאעפ"י דמיכתת ונטחן עד אשר דק, מכל מקום נשאר העצם ומעלי לכסוי, ה"נ בלחי אע"ג דכתותי מיכתת, מ"מ אותה המשהו הנחוץ לחי נשאר בעצי אשירה, לפיכך כשר להרמב"ם, ואף להראב"ד שהלחי הוא משום היכר, מ"מ אפילו להיכר משהו בעינן, וכן מוכח מתוס' עירובין (פ"י:) ד"ה אבל קורה שכו', והר" אברהם פירש לחי מדבק הכתיתים בכותל הוי לחי, ובלבד שלא יהו ניטלת ברוח.

ואחר כתבי זאת ראיתי בת' תשב"ץ ח"ב סי' ל"ד וז"ל, ומה שכתבתי הוא הנכון דאפילו מיכתת שיעורא, אי אפשר שלא ישאר באפרו גובה י', דומה למה שאמרו פרק כסוי הדם שמכסין בעפר עיר הנדחת, דאי מוכתת שיעורא כל שכן דעדיף טפי לענין כסוי.

אבל מש"כ הרב אחר זה וז"ל, על כן נראה דדעת הרמב"ם הוא בכל מחיצות רה"י, דבעינן שיהא גבהן עשרה טפחים, עיקר השיעור "אינו בעצם המחיצות כי אם בהמקום", דבעינן שגובה עשרה טפחים שבו יהא מוקף מחיצות, ואם מצאנו גובה עשרה טפחים שמוקף מחיצות בכל עשרה שבו, לא איכפת לן כלל בעצם המחיצות, אם הם מחזיקות עשרה אם לא, וע"כ גם הכא בלחי של אשירה, ניהו דכתותי מיכתת שיעוריי, אבל הרי זה לא מהני רק דעצם הלחי לית בי' שיעורא, אבל "בהמקום" הרי עכ"פ כל גובה עשרה חשוב כמוקף מחיצה רביעית, דמועיל זאת בדיני מחיצות עכ"ד.

הנה בזה דבריו ז"ל אינם מובנים, דאיך אפשר לאיזה מקום להיות מוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים, ולא יהיו בהמחיצות עשרה טפחים גובה, כמ"ש הרב, ואם מצאנו גובה עשרה שמוקף מחיצות בכל עשרה שבו, לא איכפת לן כלל בעצם המחיצות אם מחזיקות עשרה טפחים אם לאו, לפי שזה תלוי בזה וא"א להפריד ביניהם, לפי שרק מחיצות של עשרה טפחים עושות את הכרמלית או הרה"ר לרה"י, וכן הוא בשבת (צ"ט): לאחרים עושה מחיצה לעצמו לכש"כ, ופירש"י לאחרים כל החלל עשאו רה"י ע"כ, ובלא המחיצות אין המקום נעשה רה"י, ובהחסר המקום מחיצות לבדן לא הועילו כלום, וכן משמע שם (ע"י) העלם זה וזה בידו מהו, א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת, אדרבא הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת, א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבת אלא משום מלאכות, כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת, אלא לא שנא ע"כ, משמע דתרווייהו בענין, ומה דאמר בעירובין (ל"ב) כיון דאמר רבא הנותן עירובו יש לו ד' אמות, היא לה רשות היחיד ורה"י עולה עד לרקיע, לאו רה"י ממש לחייב להזורק מתוכו לרה"ר כמ"ש שם רש"י וזה פשוט.

וביותר קשה שהלביש את הרמב"ם מדו בד אשר א"א להלמתו, ואם הי' מפורש שם בסברת הרב ז"ל, אזי אין להרהר אחריו, אבל עכשיו שרצה לדייק זאת מדברי הרמב"ם, שאין שם רמז מזה, מוטב הי' לו לתלות הדבר באשלי רברבי ובודתנן. דתנן שם (ט"ז) מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו שלשה טפחים, וקאמר בגמ' שיעור החבלים ועוביין יתר על טפה, שיהו בין הכל עשרה טפחים, ופריך למה לי יתר על טפה, ליעביד פחות משלשה וחבל משהו, פחות משלשה וחבל משהו, מארבעה וחבל משהו, ותסברא האי פחות מארבעה היכא מוקים לי, אי מוקים לי תתאי, הוי לי כמחיצה שהגדיים בוקעין בה, אי מוקים לי עילאי, אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לי, פירש"י אתי אורא דמן החבל העליון ולרקיע, ודהאי גיסא אורא שבין העליון לאמצעי דהוי נמי אורא כיון דהוי יתור משלשה טפחים ויצא מתורת לבוד, ומבטלי לי לחבל העליון, ואין כאן אלא ששה טפחים התחתונים ע"כ.

ויש לדקדק בזה, דבשלמא האויר שבין החבל העליון לחבל האמצעי, הוי מן האויר שאנו חשובין אותו כסתום, מחמת לבוד לצרפו לגובה עשרה, שהוא השיעור של מחיצות, הלכך אם יש יתור משלשה בין החבל העליון לאמצעי, או יצא מתורת לבוד ואמרינן כי אתי אורא ומבטל לי, אבל האויר

שמן חבל העליון עד לרקיע, מה עסק יש לנו בו שנאמר אתי אורא ומבטלי לי, והלא אוריר זה אינו מצטרף למחיצה, לפי שהוא למעלה מעשרה, ואין אנו צריכין לו יותר.

אבל לפי דברי התוס' ממסכת זו (י' ד"ה ואצבעיים, לא קשה מידי, שכתבו וז"ל, והריצב"א מפרש דאורא דעלמא לא אמר דאתי ומבטל לי, אלא באוריר שאני חושבו כסתום, וכההוא דלעיל דחשוב האוריר של עשר אמות כסתום, ובמקיפין בחבלים" אורא דלמעלה חשוב כסתום, אבל האוריר שאינו מן המחיצה, אינו מבטל עכ"ל, הרי דכתבו התוס' דהאוריר שאינו מן המחיצה אינו מבטל, ומה שמבטל האוריר שמן החבל העליון עד לרקיע, הא כתבו התוס' "ובמקיפין בחבלים אורא דלמעלה חשוב כסתום", פי' כוונתם דמה טעם אמרו דרה"י עולה עד לרקיע שבת (ז'?), ולא אמרו כן בשאר רשויות, לפי דאמרינן במחיצות של עשרה טפחים גוד אסיק מחיצתא, דהיינו שהמחיצות מתארכות ועולות עד לרקיע, נמצא שכל מקום המוקף במחיצות גמורות, נעשה כאלו הוא מוקף מחיצות ממש עד לרקיע והוא הלמ"ס, הלכך הוי כל גובה רה"י כרה"י משא"כ בשאר רשויות שאין להם מחיצות גמורות. וז"ל המ"א סי' שס"ב ס"ק ט"ו, וצ"ל דס"ל כמ"ש התוס' דף י', דאורא דעלמא לא אמרינן אתי ומבטל למחיצתא, אלא "באוריר שאני חושבו כסתום", וכמו שכתב סי' שס"ג, וה"ה כשהקיפין בחבלים "דאוריר של מעלה מעשרה חשוב כסתום" עכ"ד.

ואם הי' כדעת הרב ז"ל שכתב "דעיקר השיעור אינו בעצם המחיצות כי אם במקום", אם כן המקום עצמו עולה עד לרקיע, אם יש מחיצות של עשרה, ואינו צריך למחיצות עוד יותר בגובה ע"י גוד אסיק, א"כ קשה על הגמ' דלעיל לדעת הריצב"א בתוס', למה אמרו חכמים באוריר שמן החבל העליון עד לרקיע, אתי אורא ומבטל, כי לפי דעתו של הרב ז"ל, בלא אריכות המחיצות ע"י גוד אסיק, נעשה ג"כ האוריר של מעלה רה"י, ע"י המקום גופא, ואחשבה לדעת שלא יקשה מהגמ' והתוס' על הרב ז"ל, דאפשר לתרץ על זה האופן דעד עשרה טפחים המקום עושה רה"י, ומעשרה ולמעלה המחיצות ע"י גוד אסיק עושין רה"י, שמצינו ג"כ החילוק בין עשרה ולמעלה מעשרה ברה"ר וכרמלית, דעד עשרה הם רה"ר וכרמלית, ולמעלה מעשרה דינם כמקום פטור שבת (ז'?).

(ב) המחבר סי' שס"ג כתב, לחי שעשה מעצי אשירה כשר, וכתב הט"ז שם כתב הב"י ולדברי מהר"ם דס"ל דחוט הסרבל דוקא, לא תקשה

תיקון עירובין במאנהעמען

מדמכשרינן עצי אשירה דכתותי מוכתת שיעורי, דאיכא למימר דמה דבעינן כחוט הסרבל, לאו משום דבעי שיעורא, אלא משום דבעינן שיהא ראוי להעמיד בו שום דבר, ואשירה ראוי להעמיד בה, דלא מופסל משום מוכתת שיעור אלא במידי דבעי שיעור, א"נ דטעמא דמוכתת שיעורא לפי שעומד לשריפה, וכיון שאפשר שישרף ויעשה אפר, אם גבלו ועשו ממנו עמוד, מהני משום לחי עכ"ל, ותמהני שנעלם ממנו משנה שלימה דסוף תמורה, כל הנשרפים אפרן מותר חוץ מעצי אשירה עכ"ד הט"ז.

וכתב בספר תוספת שבת בסימן זה וז"ל, גם מש"כ הט"ז דהוא משנה שלימה, רבי לא שנה רבי זיזיא הוא דתני בברייתא דסוף תמורה עכ"ל. ולענ"ד חלילה לעשות הט"ז כטועה בין המשנה להברייתא. אלא הלשון משנה שלימה הוא רק לשון מליצה, ע' תשובות פנים מאורות ח"ב סי' ל"ד שהבין ג"כ כמו שכתבתי. שבת (ס"א.) וקסבר (ר"י) אין הלכה כאותה משנה, והוא ברייתא, ובעירובין (י.) אמרינן תני לוי מבוי שהוא רחב עשרים אמה נועץ קנה מאמצעיתו ודיה, הוא אמר לה דאין הלכה כאותה "משנה", והוא מימרא ולא משנה.

ויכול להיות שהוא שגרת לשון בלבד, וכן הוא בתוי"ט ס"פ י"א דאהלות וז"ל, ומ"ש מהר"ם דלא הוי טומאה רצוצה אשגרת לישנא הוא, דהכא הטומאה בבית והכלים רצוצים.

ורש"י (במדבר כ"ב, ל"ג) כתב וז"ל, כי ירט הדרך לנגדי, רבותינו חכמי המשנה דרשיהו נוטריקון יראה ראתה נטתה שבת (ק"ה.) עכ"ל, והוא מימרא, אלמא שגרת לשון בעלמא הוא, מנחות (ט"ז.) אנא אמינא לך משנה שלימה, פירש"י סתם משנה ע"כ, והוא ברייתא ולא משנה שם (ח').

תמן תנינן בכורות (נ"ו.), א"ל זו אינה משנה ואם תמצא לומר משנה, רבי שמעון בן יהודא הוא וכו', והוא אינה משנה. ויותר מפורש הוא בדברי הרשב"ם ב"ב (קל"ח.) וז"ל, אלא הלכה כרבנן דמשנתינו מתני' משמע, אבל היכא דאמר' משנה היינו נמי ברייתא, כדאמרינן בעלמא משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי, ומשנה קי"ל כותי' בין במשנה בין בברייתא. (רש"ש שבת פ"ג.).

נחזור לתרץ דברי הב"י דלעיל, הנה הב"י כתב לתרץ על שני אופנים, דהיינו אם נאמר דלחי אין צריך שיעור, בודאי מותר לחי מעצי אשירה, אעפ"י דכתותי מוכתת שיעורי, ואפילו לאלה הסוברים דלחי בעי שיעור נמי מותר, לפי שמותר לעשות מאפר זה לחי, דמה שנהנה מאפר לאו כלום הוא, דמצות לאו ליהנות נתנו, ע' נתיב חיים שם.

ומהגמ' דחולין (פ"ט): שהבאתי לעיל משמע תרתי, משמע דלאחר שנשרף נשאר "עצם", ועצם הוי שיעור (אם יש בו כפי הנצרך) כמו בדין דכסוי, וגם משמע דמותר לגבלו ולעשות ממנו לחי, ואמרינן בזה מצות לא ליהנות נתנו, כמו שיותר לכסות ממנו הדם.

(ג) עוד נראה לענ"ד בזה אם המקום עושה הרה"י, או המחיצות עושות הרה"י, תלוי בפלוגתא בין הט"ז והמ"א, הנה המחבר סי' שמ"ה ס"ב כתב, איזה רה"י מקום המוקף מחיצות גבוהים עשרה טפחים, ויש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, וכתב הט"ז ויש בו ארבעה וכו', משמע דעובי המחיצות, הם נמדדין עם החלל לארבעה טפחים, וז"ל המ"א ע' סי"ט, דכתב המחבר שצריך שיהי' בין המחיצות ארבעה טפחים דלא כע"ש, מ"א ס"ק ט"ז ואין ביניהם וכו', משמע דאין עובי המחיצות מצטרפין לארבעה (ב"ח).

הנה מה שמביא המ"א ראי' מלשון ואין ביניהם דע"ד שכתב המחבר, בהגהת חכמת שלמה בסימן זה כתב דלשון "ביניהם", גם המחיצות בכלל הם, ומביא ראי' ממה דאמרינן עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ. מה שמביא המ"א ראי' מלשון ואין ביניהם, שהוא בלא מחיצות, והגהת חכמת שלמה מן עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ, שהוא עם המחיצות, נראה לע"ד דאינה ראי', לפי דאיכא הכי ואיכא הכי, כגון בין גלא לגלא ב"ב (ע"ג), עגלות תחתיהם וביניהם וצדיהם רה"ר (שבת צ"ט), בין השמשות דר"י כהרף עין שבת (ל"ד), בין חומש לחומש ד' שיטין ב"ב (י"ג), בין פרשה לפרשה רש"י ריש ויקרא, הוא כדעת המ"א, אין בין יו"ט לשבת מגילה (ו'), בין קדושת שבת לקדושת יו"ט פסחים (ק"ד), בין דם לדם דברים (י"ז, ח'), בין טוב לרע אינן מבחינין (ברכות כ"ג), בין ימא לליליא לא טעי אינשי פסחים (י"ב), כך נטלו עצה ביניהם מכות (ה'), רש"י ד"ה איסטטית, הם כדברי הט"ז.

אבל נראה לע"ד להביא ראי' לדברי הט"ז והגהת חכמת שלמה, מהא דאיתא בשבת (ק'), אמר אביי בור ברה"ר עמוקה עשרה טפחים ורחבה שמונה טפחים, וזרק לתוכה מחצלת חייב, חילקה במחצלת פטור, פירש"י זרק לתוכה מחצלת וכו', משום סיפא נקט לי' דבעי למימר חילקה במחצלת פטור, לאשמעינן דהנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי פטור, והכא סילוק מחיצה הוא, דזיל הכא ליכא ארבעה, וזיל הכא ליכא ארבעה, "דבצר לי' עובי מקום מחצלת".

תיקון עירובין במאנהעטען

לכאורה משמע מהגמ' ופירש"י בדברי המ"א, דאין המחיצות מצטרפין למקום ד' על ד', אבל כד מעיינין בדברי אב"י, דלא אמר למילתי' אלא בבור, לפי שאין לו מחיצות ממש, ואם נסתם הבור כולו או מקצתו, לא נשאר בתוכו רחב ד' על ד' בגובה י', ובטל הימנו דין דרה"י, בזה דוקא אמרינן דאין המחיצות מצטרפין, נשמע מדבריו דאם חלק במחצלת או בכל דבר, למקום שהוא רחב ארבעה על שמונה טפחים, שהוא מוקף מחיצות ממש על הארץ, דהיינו דות, ואין בצד זה ד' על ד' ואין בצד זה ד' על ד', דאמרינן בזה שפיר דעובי המחיצות נמדדין למקום דע"ד, לפי שאפילו אם נסתם כל המקום שמוקף במחיצות, מ"מ נשאר עליו דין דרה"י ככראשונה, מידי הוהו אתל או עמוד ברה"י, והוא כדברי הט"ז.

ורש"י עירובין (ה') ד"ה ומאן דאמר כתב וז"ל, וכיון דלא הוי מיעוט ד' טפחים, (באורך המבוי), הוי מחיצה העשויה לפחות מד', וקיי"ל בכל דוכתא דמחיצה שאינה ראוי' לד', לאו מחיצה הוא, דאין רה"י לפחות מד', ואעפ"י שמוקף מחיצה של עשרה טפחים, ובגוזזטראות דחנניא בן עקבי' גמי הכי אמרינן, דאין מחיצות אלא אם כן יש "תוך החלל ארבעה טפחים", בפרק כיצד משתתפין.

רש"י שבת (ו') ד"ה קמ"ל, כגון הריץ וכן גדר דאמרינן מד' צדדין גוד אסיק פני המחיצות על ראשו, ונמצא ראשו מוקף מד' צדדין "וחללו ד"י".

רש"י שם (ט') ד"ה פתח נעיל, דכל מחיצה "שאין בין חלל המחיצות ד"י אינן מחיצות, ולא שייכא בהו גוד אחית.

ספר אוהל מועד דרך י"ג נתיב ה', דכל מחיצה שאין בחלל המחיצות ד' אינה מחיצה ולא שייכא בה תורת גוד אחות.

עירובין (ל"ג) ברש"י ד"ה התם הדרן מחיצות וז"ל, הטרסקל סובבת את הקנה שהרי תחוב באמצעיתו, וכי אמרינן גוד אחית מחיצות הטרסקל עד הקרקע, נמצא קנה מוקף מחיצות "שחללו ארבעה" עכ"ל.

עוד שם (פ"ז) כתב רש"י ז"ל, דאין מחיצה פחות מעשרה טפחים גובה, ואין מחיצה פחות מארבעה טפחים "חלל שביניהם" עכ"ל, משמע מלשונו דאין עובי המחיצות מצטרפין לד' על ד' כדעת המ"א.

ונראה לע"ד דגם כן משם אין ראוי' לדברי המ"א, לפי שבמבוי ובגוזזטראות דלעיל, אין שם מחיצות ממש אלא על ידי רואין, (ומחיצות ע"י

תיקון עירובין במאנהעטען

קמט

רואין הם, גוד אסיק, גוד אחית, פי תקרה יורד וסותם, ופסי הביראות, ולבוד, וכולם הם הלמ"ס), ומוכרח לפרש כן כדי שלא יקשה על רש"י דמבוי וגזוזטראות, מהא דאביי דמחצלת דלעיל, ויש לע"ד להביא רא"י דיש חילוק בין מחיצות ממש, למחיצות על ידי רואין, מפירש"י דשבת (ו'): ד"ה קמ"ל וז"ל, כלומר זו הוא שנגמרו מנין מחיצות שלה, שיש לה מחיצות מכל צד, כגון חריץ וכן גדר דאמרינן מד' צדדין גוד אסיק פני המחיצה על ראשו, ונמצא ראשו מוקף מד' צדדין "וחללו ד'" עכ"ד, הרי דלא כתב דמוכרח להיות חללו ארבעה טפחים שלימות, אלא על אלו מחיצות שהם מחמת גוד אסיק על ראשו וכדומה, כי אם לא יהי' להמקום ד' טפחים שלימות, והמחיצות ע"י רואין אינן מרחיבין המקום, נמצא שאין בו ד' על ד' ואינו מקום חשוב, כש"כ רש"י לעיל, אבל במחיצות ממש שהמחיצות עצמן נמדדין עם המקום, ונמצא בין הכל ד' על ד', או שפיר ס"ל לרש"י ג"כ, דהמחיצות מצטרפין לד' על ד', וכן מש"כ שם רש"י (ט'). ד"ה פתח נעול וז"ל, דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ד' טפחים אינן מחיצות, ולא שייכא בהו "תורת גוד אחית ע"כ, הכא נמי הטעם הוא, לפי שאינן מחיצות ממש, אלא ע"י גוד אחית.

ומה שכתב הרע"ב פ"ח דעירובין מ"ח וז"ל, אא"כ עשו מחיצה על סביבות הגזוזטרא, או סביב הנקב ד' על ד' החקוק באמצעיתה, דאמרינן גוד אחית מחיצתא עכ"ל, הוא ג"כ במחיצות ע"י רואין, ולפי שאין לעובי מחיצות שיעור, ויכולין להיות דקה מן הדקה כמ"ש הרע"ב בפ' הקודם, צ"ל האי דנקט רחב (עובי) ד' לאו משום דצריך רחב ד' במחיצה למיהוי סתימה, דמחיצה ברחב כל דהו הואי סתימה וכו' עכ"ל, הלכך חזר ותני נקב ד' על ד', אבל במחיצות מעליות אפשר דס"ל ג"כ דמצטרפין עם החלל.

וז"ל האבהע"ו סי' שמ"ה, וכן הקשה הספר תוספת שבת בסימן זה, איזה רה"י וכו', משמע מלשונם (המחבר והמ"מ) דהחלל שבין המחיצות צריך להיות ד' על ד' טפחים, וכן מוכח מרש"י שבת (ו'): וז"ל, גוד אסיק מחיצה על ראשו, ונמצא ראשו מוקף מד' צדדין וחללו ד' על ד' ע"כ, אבל הב"ח והט"ז הביאו רא"י מתוס' שם (ה'), דהמחיצות מצטרפין לד' טפחים, והט"ז מסיק דאין על זה חולק, ושגגה יצאה מהשליטים עכ"ל, אבל לפי מה שכתבתי לעיל לחלק בין מחיצות ממש, למחיצות ע"י רואין אין כאן שגגה כלל.

והעבודת הקודש להרשב"א עשה פשר דבר בין הט"ז והמ"א, שכתב בשער ד' אות (ט') וז"ל, ויראה לי שאם הי' רחב הכותלים משלימין לארבעה

טפחים הרי זה רה"י, שרוחב הכותלים מצטרפין לחללו, ובד"א בכותלין בריאין ויכולין לקבל כסוי, שאם רצה לכסותו ולהשתמש עליו מכסה ומשתמש עכ"ד.

ומקור הדבר הוא בפרק חלוץ (ע"ח), גבי עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד', ובחוס' שבת (ח'). ד"ה רחבה ששה כתבו וז"ל, ואין נראה פירוש ר"ח (דסובר שאין עובי המחיצות נמדדין לד' על ד'), דהא עובי חוליות הבור מצטרף נמי לחלל הבור לארבעה, משום דחזי למינח עליהו מידי ולהשתמש.

אבל יש לדקדק דמשמע מלשון התוס' והרשב"א שאם המחיצות אין מקבלין כסוי אין מצטרפין, אבל המחיצות עצמן דינם כמחיצות מעליות, והלא אמרו סוכה (כ"ד) כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוי אינה מחיצה, וכן פסק המחבר סי' שס"ב וצ"ע.

והרשב"א בהדושויו על מס' שבת (ח'), ד"ה רחבה תמה על דברי התוס' שכתבו דעובי הדפנות מכורות מצטרפין, משום דאיבעי מנח עלי' מידי ומשתמש וז"ל, ואני תמה על דבריהם דהא בהדיא אמרינן בגמ' דלא אמרינן הכי, מדאמרינן בפ' הזורק אמר אביי בור עמוק י' ורחב שמונה, וזרק מחצלת לתוכו חייב חלקו במחצלת פטור, דהנחת מחצלת וסילוק מחיצה בהדי הדדי קא אתי, ואם איתא מאי סילוק מחיצה איכא, והלא אף המחצלת אפילו אחר שנעשה כותל לבור, "עולה הוא מהמנין", אלא על כרחינו לא אמרו בכל כותלים, אלא בכותל עבה העשוי לכסות עליה ולהשתמש, משא"כ בכורות ומחצלת, ואפשר דמשו"ה נקיט אביי מחצלת ולא נקיט דף, והכא נמי נקיט אביי כוורת, ולא נקיט תיבה ומגדל עכ"ד, והניח דברי התוס' בתימה.

ולפי מה שכתבתי לעיל לתרין, דמשו"ה לא איבעי לי' לאביי במחיצות הנעשות על גבי קרקע, אלא בבור דוקא שהוא בתוך הקרקע, לפי שאם נסתם כולו או אפילו מקצתו ואין בו דע"ד, אז בטל לי' מתורת רה"י, ולא משום דלא חזי למינח עלי' מידי ולהשתמש, וה"ה אם הי' דף עבה ג"כ הי' דינו הכי, ובדין דמחצלת כתב הרמב"ם כלי במקום מחצלת, ובכורות כתב "בור" ולא בתוכו, דמשמע דהדפנות משלימין לדע"ד כפי' התוס' ורש"י, ואין חילוק בין מחצלת לדף, ובין כוורת לתיבה ומגדל, וחד דינא אית להו, ודברי התוס' ברורים.

וז"ל הגהות שנות אליהו על המשניות מהגאון הר"א מווילנא פ"ק דשבת, רה"י גדר גבוה עשרה ורחב ארבעה או חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה, והחילוק ביניהם "שהגדר עצמו" מצטרף לארבעה.

מדות פ"ה, כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע, על רחב מאה
ושלשים וחמש, הרע"ב, כל העזרה, כל היקף העזרה שבתוך אותו היקף נבנה
הבית עכ"ד, וכשתעיין בחשבון תמצא שחומת כל העזרה נמדד בחשבון הנ"ל.
ואחר כל אלה ראיתי במאירי שבת (ו'), שכתב ג"כ דעובי המחיצות
מצטרפין למקום ד' על ד'.

ונראה שיש בזה פלוגתא בין ב"ש וב"ה דאיתא, מנחות (ל"א.) השידה
ב"ש אומרים נמדדת מבפנים וב"ה אומרים נמדדת מבחוץ, ופרש"י השידה
נמדדת מבפנים, אם מחזיק חללה כוריים טהורה, מבחוץ, עובי הנסרים נמדד
עמה דרואין אילו הי' חלל מבפנים הי' משלים לכוריים.

נמצא לדברי הט"ז שסובר דהמחיצות נמדדין עם המקום לארבעה
טפחים, אעפ"י שהמקום עצמו אינו ראוי להיות רה"י, אמרינן המחיצות עושין
את הרה"י, ולהמ"א דס"ל שאין המחיצות משלימין המקום לרחב דע"ד, ע"כ
אין המקום נעשה רה"י בצירוף מחיצות אמרינן בי' דהמקום עושה את
הרה"י.

ובמימרא דאב"י בכורת שם (ח') כתב רש"י בפירוש דעובי מחיצות
הכורות מצטרפין לד' על ד', וז"ל, ואב"י לא דק ולחומרא הוא דלא דק
להפרישו מאיסור שבת, אע"ג דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה, מחייב
ל' מדרבנן עד דאיכא ששה, אבל ודאי לענין קרבן לא מייתי אי הויא ה'
טפחים ושלש חומשין, דהויא כוורק רשות עכ"ל, הי' טפחים ושלש חומשין הם
עשרים ושמונה חומשין, ז' חומשין לכל טפת באלכסון ויש בהם ד' טפחים
במרובע.

הרא"ש שם ז"ל, ובחמישה ותלתא חומשין סגי, ולאפרושי מאיסורא
נקט ששה, אבל חיוב חטאת ליכא כשהוא רחבה הי' טפחים וג' חומשין,
והדפנות מצטרפות עם חלל הכוורת לרחב ד"י עכ"ד, והוא כדברי רש"י.
אבל הרי"ף האריך שם עד למאוד, וכתב בסופו דעשרים ושמונה
חומשין הם לרבע בו דע"ד, ובי' חומשין הם לעובי המחיצות, לפי שהחלל
בלא המחיצות צריך להיות דע"ד, דאין המחיצות מצטרפין לדע"ד.

והרמב"ם שדרכו להלך בעקבות הרי"ף, נטה כאן מדרכו וכתב פ"ד
מה"ש הי"ט וז"ל, זרק כלי מרה"י לרה"ר והי' אותו כלי גדול, ויש בו ארבעה
על ארבעה בגובה עשרה פטור, מפני שכלי זה רה"י גמורה, ונמצא כמוציא
מרה"י לרה"י, עכ"ד הרמב"ם כתב בו ולא בתוכו.

נמצא מכל זה דלרש"י והרמב"ם במחצלת ובכוורת אמרינן דהמחיצות משלימין לדע"ד, לפי דהרמב"ם פרק זה הכ"ב הביא מימרא דאביי דמחצלת לחלכה, וכמש"כ לעיל מדיוקא דאביי דלא איבעי לי כי אם במחיצות הבור, ולא במחיצות יפות על הארץ, משמע פשיטא לי דעובי המחיצות מצטרפין לדי' על די', ולהרי"ף בשתייהן אמרינן דאין המחיצות מצטרפין, והרא"ש שדילג הא דמחצלת, והביא מימרא דכוורת ופסק דהמחיצות מצטרפין, משמע דס"ל דלא דמיא מחיצות הכוורת שהוא כלי, לשאר מחיצות שהם על הארץ, וטעמו נראה דבכלי א"א להפריד בין המחיצות והאוויר, משא"כ בשאר מחיצות דהמקום לחוד והמחיצות לחוד, א"נ מדפסק בכוורת דהמחיצות מצטרפין, כל שכן מחיצות מעליות, ולא צריך לי להזכירו כי פשוט הוא.

ויש לדקדק דהרי"ף פסק דאין עובי המחיצות משלימין לדע"ד, אבל עובי השולים מצטרפין לגובה י', דמה חילוק יש ביניהם, ורבינו נסים כתב לתרץ זה, משום דגידוד חמישה ומחיצה חמישה מצטרפין עירובין (צ"ג), ולענ"ד קשה להבין למה ראה הרי"ף לצרף השולים לגובה י' והדפנות אינו מצרף לרחב דע"ד, לפי ששתייהן כאחד עושין הרשות, ואם מודדין הכוורת מבחוץ גם המחיצות ימדדו, ואם מודדין אותה מבפנים גם השולים לא יצטרפו לגובה י' דמה שנא, וכן הוא דעת הרא"ש שכתב, והדפנות מצטרפין עם חלל הכוורת לרחב די', כי היכי דמצטרפות השולים לגובה י'.

שבת (צ"ט:) בעי ר' יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב די', ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י, וזרק ונח על גביו מהו, מי אמרינן כיון דאינו רחב די' מקום פטור הוא, או דילמא כיון דעשאו רה"י כמאן דמלי' דמיא, וכתב הט"ז פירש"י והנה אצלו כארעא סמיכתא כל החלל, אמר עולא ק"ו לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כש"כ, ופירש"י ראש הכותל ע"כ, הרי לפנינו דכיון שעשאו רה"י, או אמרינן דהוה כמאן דמלא, דרה"י עולה עד לרקייע, משא"כ כאן דבלא העובי לא הוי רה"י, א"כ אינו עולה עד לרקייע, ולא הוה כארעא סמיכתא, וכן במה דסיים לאחרים עושה רה"י וכו', זה אינו מבורר עכ"ל.

ויש לדקדק מה דאיבעיא לי לר' יוחנן בכותל ברה"ר דוקא, ולא בכותל בכרמלית, דמשמע דאם ה"י הכותל בכרמלית, אין כאן איבעיא כלום, גם יש לעיין מש"כ אחר זה, וזרק ונח על גביו, מאי נ"מ כותל זה משאר כותלים שהיו שם, ומדאיבעיא לי רק על האי כותל, משמע שעל שאר הכותלים פשיטא לי דהוה רה"י.

וגם התוס' קשה להבין, שכתבו דהאיבעיא בגמ' הוא דוקא במוקף לכרמלית, אבל במוקף לרה"ר, פשיטא להו דגם הכותל הוה רה"י, ומאי גמ' בין כרמלית לרה"ר בזה, וגם להט"ז דמספקא לי' אי המחיצות מצטרפין לדע"ד מהאיבעיא דר' יוחנן, משמע דלט"ז לדעת התוס' האיבעיא הוא, רק בכותל המוקף לכרמלית, אבל בכותל המוקף לרה"ר, גם הט"ז יודה שהמחיצות משלימין.

ע"כ נראה לתרץ דשאני כותל ברה"ר והוא מקום פטור, דהיינו רשות בפני עצמו, וכשהוקף לכרמלית לא הועיל לכרמלית, כי בלא הכותל הי' הכרמלית רה"י מה"ת (היינו מקום פטור), ע"כ לא בטלה דין מקום פטור מהכותל, דאמרינן חודו הפנימי יורד וסותם, משא"כ בשאר כותלים שלא הי' להם מתחילה רשות לעצמן, לא איבעיא להו אם דינם כרה"י, אבל אם הי' הכותל מוקף לרה"ר ועשאו רה"י, הרי הועילה הכותל לעשות מרה"ר רה"י, ע"כ שפיר אמרינן שחודו החיצון יורד וסותם, והשתא אתי שפיר מה דמחלקי התוס' בין כותל מוקף לכרמלית למוקף לרה"ר, וגם ספיקת הט"ז יתורף בזה.

וכדי שלא יסתרו דברי המ"א דכאן, שכתב דהמקום עושה הרה"י, את דבריו דלעיל שהביא דברי הריצב"א בתוס' דמשמע דהמחיצות עושין הרה"י, אמרתי לתרץ לע"ד דכן הוא לשיטת המ"א, שאמת הוא דהמקום עיקר, אבל אל המקום צריכין ג"כ מחיצות שלימות של י' טפחים, ולפי שיש מחיצות של י' טפחים אמרינן גוד אסיק מחיצתא, ושייך למימר בזה אתי אורא וכו', וכאן ג"כ המקום הוא העיקר, ולפיכך נחוץ בתחילה למקום חשוב שהוא דע"ה, ובהגמר מחיצותי בד' רוחות, ה"ה רה"י גמורה, וזהו דעת המ"א, ולהט"ז המחיצות הם העיקר, ולפיכך נחוץ למחיצות תחילה שהם דע"ד ברחב, ובהגמר עמידתם על איזה מקום מוכשר, לקבל מחיצות של ד' על ד', או נגמר הרה"י.

סימן כ"ב

אם צריכין להרמב"ם ארבעה טפחים לרחב הפתח לענין שבת ולענין מזוזה

שו"ט אם צריכין להרמב"ם ארבעה טפחים לרוחב הפתח לענין שבת ולענין מזוזה.

בדבר אם צריכין להרמב"ם ארבעה טפחים לרחב הפתח, לענין שבת ולענין מזוזה, הה"מ פט"ז מה"ש ה"כ כתב ז"ל, פתח שצורתו כיפה וכו', וסבר

רבינו דלא בענין רחב ארבעה טפחים. לענין צורת פתח ולענין מזוזה, ועד כאן לא הזכירו שם רחב ארבעה, אלא משום רבי מאיר דאית לי' חוקקין להשלים, ואינו סובר כן במה שאינו רחב ארבעה, «שאינ לו שיעור», אבל בשיש ברגלי' עשרה, ודאי אינה צריכה רחב ארבעה כך נ"ל עכ"ד.

נראה לע"ד שכך הוא פירושו של הה"מ, דאין צריכין שיהי' להמשקוף העשוי ככיפה למעלה, דהיינו שעשוי כקשת רחב ד' טפחים, אלא לר' מאיר דאמר חוקקין להשלים בתוך הכיפה, כדי שיהיו להמזוזות אורך עשרה טפחים ברחב ד' טפחים, אבל אם לא יהי' להכיפה ד' טפחים רחב, אין לנו ממה לחוק, והאי ד' טפחים הוא משהו יותר, כדי שאחר החקיקה ישאר מב' רוחות מזווחות של משהו, ועל האי משהו לא דק, וכן משמע מתוס' עירובין (ה'). ד"ה ואי, אבל לרבנן דלא אמרינן חוקקין להשלים, ובלא הכיפה צריכין המזווחות להיות גבוהים עשרה טפחים ברחב ד', אין נ"מ בזה אם יהי' בהכיפה רחב ד' או פחות, לפי שאין אנו מצטרפין הכיפה לגובה המזווחות, שיהי' בין הכל גובה י', אבל הרחב שבין המזווחות גופא, שהוא תוך י' צריך להיות ד' טפחים אפילו לרבנן, לפי שאין פתח בפחות מרוחב ד', כמ"ש רש"י שם (י"א), וזה הוא דעת הרמב"ם.

וכן כתב רבינו הננאל שם ח"ל, אמר אבני הכל מודים, «אם כיפה זו רחבה ד' ואין ברגלי' ג' וכו', וכן כתב הריטב"א בחידושו על מסכת זו.

אבל הב"ח ביו"ד סי' רפ"ז כתב, דמלשון הגמ' בעירובין משמע, דאם יש ברגלי' עשרה טפחים בלא העיגול, בזה הכל שוין דהיא חייבת במזוזה, אעפ"י שאינה רחבה ד', והכי משמע מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ו מה' מזוזה, בית שיש לו מזוזה מכאן ומכאן, וכיפה כמין קשת על שתי המזווחות במקום המשקוף, אם יש בגובה המזווחות עשרה טפחים או יתר חייב במזוזה, ואם אין בהן עשרה טפחים פטור, מפני שאין להן משקוף עכ"ל, הרי שלא הזכיר התנאי, שצריך שיהא בגובה י' רחב ד' טפחים, אלא דבדאיכא גבוה י' בלא עיגול חייב במזוזה, אעפ"י שאינה רחבה ד', וכ"כ הבעל המגיד להדיא בספטי"ז דה' שבת עכ"ל, (הוא הה"מ שהבאתי לעיל).

הנה מש"כ הב"ח דמפשט לשון הגמ' משמע, דאין צריכין לרחב פתח ד' טפחים, רש"י ור"ח לא הבינו כן ע"ש, וגם מכל השו"ט בגמ' שם (ה'). מה שתירץ רב יוסף דפתח לה בקרן זוית, שעשה רחב הפתח שהוא לא פחות מד' טפחים בקרן זוית, דהיינו רחב טפח מדופן זו ורוחב ג' טפחים מדופן זה, ולא תירץ רב יוסף כגון שעשה פתח הרחב רק ג' טפחים, משמע שאין פתח

פחות מד' טפחים רחב. ועוד מש"כ והכי משמע מדברי הרמב"ם, לפי שלא הזכיר בדין דכיפה התנאי שצריך שיהא בגובה י' רחב ד', אלמא בדאיכא גבוה י' בלא עיגול הכיפה, חייבת במזוזה אעפ"י שאינה רחבה ד', לענ"ד אין מזה ראי', משום דלא נחית הרמב"ם בכאן לדין רחב הפתח, אלא לדיני דמשקוף ומזוזה, ויותר רצו איזה מחברים להביא ראי' לדברי הב"ח, ממה שמנה הרמב"ם בפ"ו מה' מזוזה עשרה תנאים לענין חיוב הבית במזוזה, ולא חשב בהדיהו התנאי שצריך הפתח להיות רחב ד' טפחים.

ואמרתי לע"ד שג"כ זה אינו ראי', לפי שבפ"ו מה' מזוזה לא מנה התנאים אלא השייכים לבית גופא ולא לפתח, ומש"כ שם הרמב"ם ויהי השער גבוה עשרה טפחים אעפ"י שאינו מתנאי הבית, הוא לפי שכתב בפ"ז מה"ש הי"ד וז"ל, בד"א שלא הי' לו להמבוי צורת פתח, אבל אם הי' לו צורת פתח, אפילו הי' גבוה מאה אמה או "פחות מעשרה", או רחב מאה אמה הרי זה מותר, לפיכך הוצרך לכתב דבמזוזה אינו כן, אלא צריך השער (הפתח) להיות דוקא עשרה טפחים גובה (ובספרי הארכתי לע"ד לתרץ זה באיזה אופנים).

וזהו המקור אשר הראיתי לדעת דהרמב"ם סובר שחלל הפתח צריך להיות ד' טפחים רחב ולא פחות מזה, הרמב"ם פ"ג מהל' עירובין כתב, חלון שבין שתי חצירות, אם יש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר על זה וכו', אם רצו יושבי שתי החצירות לערב כולן עירוב אחד הרשות בידן, ויעשו כחצר אחת ויטלטלו מזו לזו, ואם רצו מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן, הי' החלון פחות מארבעה או שהי' כולו למעלה מעשרה, מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן עכ"ל, הרי דאפילו חלון שאין צריך להיות י' טפחים גבוה מ"מ צריך להיות ד' טפחים רחב.

שם ה"ט כותל שגבוה עשרה טפחים ובא למעטו כדי לערב עירוב אחד, אם יש באורך המיעוט "ארבעה טפחים" מערבין אחד.

שם ה"י, נפרץ הכותל שביניהם אם היתה הפירצה עד עשר אמות מערבין שני עירובין, ואם רצו מערבין אחד מפני שהיא כפתח ע"כ, הנה הרמב"ם כתב כאן היתה הפירצה עד עשר דהיינו השיעור שהוא למעלה, אבל השיעור שהוא למטה, כתב בהלכה ט' דשיעור אורך המיעוט הוא ארבעה טפחים ולא פחות, וכן הדין בכותל שנפרץ.

תיקון עירובין כמאנחעטען

קנו

הלכה י"ב חרוץ שכין שתי הצירות עמוק עשרה ורחב ארבעה או יותר. מערבין שני עירובין וכו', נתן לוח שרחב «ארבעה טפחים» על רוחב החריץ. מערבין אחד ואם רצו מערבין שני עירובין.

שם פ"ה הי"ו, עכו"ם שהי' דר במבוי, אם יש לו בחצירו פתח אחד לבקעה, אינו אוסר על בני המבוי, ואפילו הי' «פתח קטן» ארבעה על ארבעה וכו', הנה הרמב"ם נקט השיעור היותר קטן שאפשר למצוא, ולא מצא שיעור קטן מדע"ה, וגם בטומאת אהליות הזכיר כמה פעמים פתח דע"ד ולא פחות, ורי שבכל המקומות כתב, שצריך להיות רחב חלל הפתח, ארבעה טפחים דוקא, כמו בחלון בכותל ובהריץ ובפתח קטן, ואם הוא פחות משיעור זה אין לו דין פתח, גם אין לומר ולחלק דבכל אלו דלעיל צריך ד' טפחים דוקא, אבל בצורת פתח או פתח ממש, יכול להיות אפילו בפחות מד' רחב, דבפתח קטן לעיל כתב צריך להיות ד' על ד', וסתם פתח הוא פתח מעלי' ואפ"ה פתח ד' על ד' אין, ובציר מד' על ד' לא, וגם מהסוגיא דשם (ה'). משמע שאין לחלק בין צורת פתח לפירצה לכל דיני דפתח, לפי שתירץ רב יוסף דפתח ליי בקרן זוית, ולא תירץ דעשה פתח או צורת פתח, הגם שחלקו שם (ו'). התוס' דפתח בקרן זוית לא עבדי אינשי, וכתבו מיהו אם עשאה כעין פתח במזוזות ומשקוף הוי שפיר פתח, הא כתבו שם דלענין רחב ד' אין חילוק.

עוד נראה דמפשטא דגמ' דקאמר שם, (י"א) אמר אבני הכל מודים אם גבוהה עשרה, ואין ברגלי' שלשה, אי נמי יש ברגלי' שלשה, ואין גבוהה עשרה ולא כלום, כי פליגי ביש ברגלי' ג' וגבוהה עשרה, ואין רחבה ארבעה ויש בה לחוק להשלימה לארבעה, ר' מאיר סבר חוקקין להשלים, ורבנן סברי אין חוקקין להשלים עכ"ל.

משמע דר' מאיר סבר דצריכין בהכיפה רחב ד', כי בלא רחב ד' אין לנו ממה לחוק, ואין פתח בפחות מרחב ד' לר' מאיר, וגם אין לומר דמשו"ה מצריך ר' מאיר כאן רחב ד', דאם אין ברוחב החלל ד' בגובה ג', אין אומרים חוקקין להשלים, שבפירוש כתבו התוס' שם (ל"ג) ד"ה ורבי, דאמרין בכלכלה חוקקין להשלים, אפילו אינה רחבה ד' ע"ש, וגם א"ת דצריכין לר' מאיר רחב ד' לפתח או לצוה"פ, ולרבנן לא צריכין, א"כ נמצא שיש מחלוקת בין ר' מאיר ורבנן גם בזה, ומפשטא דגמ' לא משמע כן, והרע"ב רפ"ו דעירובין כתב, פחות מד' לאו פתח הוא ואין לעבור מנו לזו.

חזון איש ה"ע סי' ז' ס"ק ד', ודעת הרמב"ם שאין שיעור פתח בד' אלא אפי' בפחות מד' חשוב פתח לענין מזוזות, אע"ג דלענין שאר דברים לא

חשיב פתח בפחות מד' כדאמר עירובין (ה'). ואי בד' היכי משכחת לה, היינו דלא חשיב כניסה ויציאה מרשות זה לרשות זה בפתח פחות מד' וכו', הגה החז"א לא דיבר מענין שבת כי אם מענין מזוזה, ופליאה הוא בעיני, שהה"מ השוה דין דמזוזה לדין דשבת לפי שכתב "לענין צורת פתח ולענין מזוזה", לענין צורת פתח היינו צוה"פ לשבת ולענין מזוזה היינו חיוב פתח במזוזה, ולמה השמיט החז"א לענין שבת צ"ע, ומה שמביא ראי' מעירובין (ה') כוונתי לדעתו הטהורה.

אלו הם הדברים נלקחים ונלקטים מספרים הקדושים ומספרי "תיקון עירובין" שעתיד אני בעזרה"ת להעלות על מזבח הדפוס, ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שנוכה להעלות עולות וזבחי שלמים לרצון לפני ה' בבא"ס. הנני עומד בעזרה"ת להוציא לאור את ספרי "תיקון עירובין במנהטן" והרבנים החשובים שליט"א די בכל אתר ואתר, מתבקשים לשלוח אלי את הערותיהם וחדושיהם בענין הזה, ואי"ה אדפיסם על שם כל או"א.

סימן כ"ג

הצוואה הקדושה

אבקש מאת יו"ח שיחיו לאיוש"ט ומאת קרובי ובני משפחתי
ומאת ידידי כולם לאיוש"ט בעת שיגיע קצי
אחר מאה ועשרים שנה

הצוואה הקדושה למזמורי חנוכה.

(א) אם יהי' באפשרות לעשות התיקון בשערי ציון ובסדור רי"ע בית יעקב קודם יציאת נשמה ואחרי הפטירה אם יוכלו לעשות.
(ב) שיטמינו אותי בטלית של חול. ג) שלא יאמרו הספדים ארוכים ולא הרבה שבחים ולא גדולים. ד) שלא ישכיבו אותי אצל מחללי ש"ק וגלוחי זקן וקצוצי פאות. ה) רצוני שישכיבו אותי על הארץ בלי הפסק קרשים ובאופן שאין זה נגד המנהג אם אין עושים כן לשום איש, אבל אם פעמים עושין כן גם לי יעשו כן. ו) על המצבה לא יכתבו הרבה שבחים ולא גדולים. ז) אם יהי' אפשר להדליק נר תמיד של שמן כל י"ב חדש, אודות הירושה אין לי לצוות כי בעוה"ר אין לי נכסים רבים והון רב ב"ה ומסתמא יעשו בני שיהיו עפ"י תוה"ק ועפ"י מנהג עולם. הס' אמרי יהודה שאלתי מן הבהמ"ד אנשי ולאטשוב יע"א, אבקש מאת בניי שיחיו ובנותי שיחיו שאל יתרעמו עלי מה שאני מטריח אותם בדברים האלו, מה שאני יודע בעצמי שלא הרווחתי

אצלם זאת, מפני שלא יצאתי ידי חובתי עבורם ע"כ יעשו זאת בחסד חנם גם לקיים מצות כבוד אב וימחלו מה שלא עשיתי עבורם כראוי, מפני שלא הי' לי יכולת לעשות יותר, גם מבקש אני לכל איש ישראל ממכירי, אול יש למי ח"ו תרעומת עלי אולי פגמתי בכבודם או שדברתי עליהם לה"ר שימחלו לי וגם אני מוחל לכל מי שהי' מצער אותי ועשה עולת עבורי, אני מוחל להם בל"ש ובנ"ח, ובפרט לבניי ובנותיי שיחיו אם לפעמים לא יצאו ידי חובתן עבורי אני מוחל להם בל"ש ובנ"ח והשי"ת יסלח לי ולהם, ואני מבקש את בנותיי שיחיו שיהיו בכל יום לומר ברכת השחר ואח"כ לומר איזה תפילה בלשון שהמה מבינים, כי גם נשים חייבים בתפילה, גם יזהרו בברכת המזון אחר כל סעודה ובפרט בין מאכלי חלב לבשר או להיפך, אני מבקש מאת אחב"י אוהבי מצוה אשר היו מכירי שילמדו פעמים פ' משניות עבור נשמתי, או בעת שילמדו לשיעורם יזכרו את שמי לטובה כי כן הייתי נוהג להזכיר כמה אנשים ממכירי בעת שלמדתי משניות.

זאת יוכלו לומר עלי, שלא הייתי עץ להעשיר ולהרבות דירות מרווחים וכלים נאים ומלבושים יקרים ומעדני מלכים, וכמעט הייתי מסתפק כדי שלא להעמיט עול על אחב"י לקחת מהם ממון הרבה, כי גם על זה שלקחתי מהם אני מתאונן ונפשי דאבה כי היו חושבין אותי לגוטער יוד וקראו אותי צדיק, ואוי למי שהעולם מטעין בו, ואני תפלה להשי"ת ב"ה וב"ש שיתן בלב כל האנשים שימחלו לי והשי"ת יסלח לו.

בהשאפע למטה יש עפר אח"ק, יפורו על הקרקע תחת הגוף ועל העינים ועל הטבור ועל הברית מילה לכפרה, ויה"ר שיקיים בלע המות לנצח ונוכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו.

כפי ששמעתי, כי עפ"י חוקי הממשלה אין רשאין להניח על הקרקע, עכ"פ יעשו פרצות גדולות בתחתית התיבה ויהי' פרוץ מרובה על העומד, אם יוכלו למצוא ס' מעבר יבק לעת יציאת נשמה ולאחר כך הרי טוב, וגם אבקש מיו"ח שיחיו אם יהי' להם בנקל לעשות לי טובה הזאת שיצוו לכתוב במכת"ע שקורין בהם יהודים חרדים, דהיינו מארגען זשורנאל, להיות שאנשים נתנו לי מעות בחשבם שאני צדיק ואני יודע בעצמי שאני צדיק ואולי נתנו לי בתורת צדקה בחשבם שאני ח"ו עני וע"פ דין מי שיש לו מאתים וזו לא יטול צדקה ואני יש לי ב"ה יותר מזה, לזאת אני מבקש שימחלו לי בלב שלם, זה יהי' בהצייטונג פעם א' בחודש אינו חדשים.

שלמתי בקהל החרדים 25 דאלער שאהי' חבר להברה משניות ושלמדו משניות עבור נשמתי לאיוש"ט והצעטיל לוטה פה, גם נעשיתי חבר להברה שומרי החומות בעה"ק טברי' ת"ו שילמדו עבורי משניות, ע"י ר' ניסן קליערס

מפה, וגם להחברה המוסדות המאוחדים אור תורה טברי' יצ"ו, וגם חברה מפעל הכנסת כלה וגמ"ח רמ"א בירושלים ת"ו, וצריכין להודיע להם על האדרעסעס שלהם, והם בשופלאַד מן הקאָמוּד, הבייטעל עם קרפיחץ מנרות גם ההדסים מהבייטעל השני יתנו בתוך הקבר וגם לולב ישן.

עוד אבקש את בני שיחיו אם לא יהי' טירחא עבורם יאמרו קדיש כל י"ב חודש ובפרט להתפלל לפני עמוד אפילו אחר י"ב חודש. אבקש להדליק נרות עבורי בעת התפילה ערב ובוקר כל השנים עשרה חודש, וגם אחרי השנים עשרה חודש, אם יהי' אפשר. נר תמיד אצל אה"ק נר עלעקטרי כל השנה, וגם אצל חתני נ"י, רק בלי לשוןאנגלי רק לה"ק, ואם יהי' באפשרות להדליק נר תמיד משמן בוודאי טוב. אבקש את נכדיי משה יחי' ומאיר יחי' שילמדו לפעמים משניות עבורי אם אפשר. גם בשנה ראשונה יזכרו נשמות ביו"ט, גם אם אפשר לומר בכל יום הקריאה תפילת א' מלא רחמים.

יצחק ברה"צ מוה"ר מאיר זללה"ה משאָץ

לחנוכה

למען כבוד זקני הקדוש מוה"ה מאירל זללה"ה מפרעמישלאן וכדי לקיים כתוב זאת בספר לזכרון עולם לדור דור אכתוב נוסח המזמורים והשיר שקבלנו איש מפי איש עד היום.

תהלים (ל) מזמור שיר חנוכה וגו', (צא) ז"פ ויהי נועם וגו' עד ואראהו בישועתי. (סז) למנצח בנגינות וגו', מן (קכ) עד (קלד) והם הט"ו שיר המעלות. (לג) רננו צדיקים וגו', (קיט) האותיות "נר" דהיינו ח' פסוקים מן האות נ' וח' פסוקים מן האות ר', מעוז צור וכו'.

השיר שיסד בעצמו או קבל מאבותיו הקדושים זצ"ל או מרבתיו הקדושים זצ"ל, "מעולם הייתה ישעי, כבוד ומרים ראשי, שמע נא לקול שועי, מלכי וא'... קדושי, העבר חטאי ופשעי, וגם בגלות השלישי, חזק ישראל, ומכניע יון וישמעאל, ומאדום תפדה נפשי".

ולפי שהמדובר בחיבור זה הוא מסרטיא ופלטיא, וסרטיא פירש"י בפר"ק דשבת הוא דרך ההולך מעיר לעיר, כדאי להזכיר מה ששמעתי מאדוני אבי ומורי זצ"ל, ששמע מזקנתו הצדיקת מרת מרים חי' ע"ה, שהיתה בתו הצעירה מהה"ק מהר"מ זצ"ל מפרעמישלאן, והיא היתה אצלו ושירתה אותו לעת זקנתו, וקיבלה ממנו ברכה שתהי' פועל ישועות, וכך הוה אחר פטירתו התחילה להיות פועל ישועות, ונהרו אלי' מכל המדינות מקרובות ומרחוקות.

וכמעט כל ברכותי נתקיימו, ונבאה על העתיד כמרים הנביאה ע"ה, וגם הרבה צדיקים שבדורה נסעו אלי' ונתנו לה פתקאות לקבל את ברכותי, ואבי ז"ל שמע מפי' שסיפרה, שבעת שאבי' הה"ק הוכרח לילך בגולה מפני הה"ק מסטרעטיץ, שרדף אותו על דבר נבואותיו, וישב באחת מערי מדינת באסאראביען, עד אשר ישוב ממנו חרון אפו של הה"ק מסטרעטיץ, ובעת היותו שם נהרו אליו למאות ולא לפים בני אדם לקבל את ברכותיו, והדבר ידוע לכל שכל המעות שהי' לו מכל היום חלקם לצדקה עד הערב, ולא נשאר לו אפילו פרוטה אחת עד לבוקר.

ולענ"ד נראה טעמו וכוונתו שהי' בעיניו המעות שקיבל מבני אדם כמו קדשי קדשים, שאסור להותיר מהם עד הבוקר.

ופעם אחת באו אליו עם רב מאוד ואסף ממוץ הרבה וחלקם באותו יום כדרכו בקודש, ולעת ערב נכנסה זקנתי הצדיקת מרים הי' ע"ה להעריך סעודת ערב, וזקני הקדוש מהר"ם זצ"ל הי' בשעה זו בנוחא דעתא, ופתח ואמר בתי היקרה, מאיר עשה לו דרך כבושה לשמים רצופה מאדימים (רענדליך), וזאת לא שהם מונחים על רחבן, אלא עומדים על עובין (דהיינו על חודן), וידוע שאם הם רצופין על חודן צריכין לעשרה או לעשרים פעמים יותר, מאם הי' רצופין על רחבן.

ונראה אעפ"י שהי' הדרך רחב ט"ז אמה והוא רה"ר, לפי שהי' משתמש באותו דרך לצרכי רבים, אעפ"כ הי' הדרך רה"י, כי לא הי' יכול לעלות בו כי אם זקני הקדוש לבד, וזכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, ומי שאמר לעולם די יאמר לצרותינו ולקץ גליותינו די, ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ או"א.

הנדכה והנשבר ה"ק יוסף דוד בה"צ מוה"ר יצחק זצ"ל

משעץ ומטאטוב

מכתב גלוי לרבינו ה"ר משה פיינשטיין שליט"א

קודם שהבאתי ספרי לביה"ד ראיתי בהפרדס שנה ל"ג חוברת ט' שכתב שם הטעמים של הר"מ פיינשטיין, מה שאינו רוצה להצטרף להיתר תיקון עירובין בעיר (אי) מאנהעטען ניו-יארק, וז"ל: "לדעתי בעניותי בארתי באורך שודאי יש «טעמים גדולים» להתיר לתקן במאנהעטען, אבל כיון שיש גם טעמים להחמיר, כפי שבארתי שלא מבורר מנהג נגדם, ומצד החשש שלא יתירו במקומות שא"א לתקן כדהוכחתי מירושלים, איני רוצה להצטרף להמתירים, אף שאיני מוחה בהמתירים, מאחר «שהטעמים להתיר מרובים», ומצד החשש שהוכחתי מירושלים, בדיעבד בשעירבו הרי יהי' מותר, וכיון שהם סוברים להתיר, אף אחר שראו מה שכתבתי (באגרות משה סי' קל"ט) ודאי הרשות בידם לעשות כמו שהם סוברים, ובעלי נפש יראי ה' שיחושו להטעמים להחמיר כמו שכתבתי לא יטלטלו.

אבל בעצם איני רואה תועלת גדול וצורך לעשות תיקון לטלטל בכאן, של"ד לעיירות שבאיראפא שהי' צורך גדול ממש לחיי נפש, שלא הי' אפשר להכין מים לבהמות וכדומה מחיי הנפש אף לעצמן, אבל בכאן יש הכל בבית ואף בבתי כנסיות יש סדורים וחומשים עד למרבה, ורק לאלו הפושעים שעוברים על כל איסורי תורה לסלק מהם איסור הוצאה, שכנגד זה הרי יצא קלקול לאלו יראי ה' שלא היו רוצים לסמוך על המתירים, אם היו יודעים גם טעמי המחמירים.

וגם לאחר שיתקלקל איזה מהמחיצות לפי רוב השינויים המתהווים בכאן כמעט בשנים קרובות, וכמו שאחרי שנתבטל טעמו של הגר"י סיגעל שלא פסקו מלטלטל, ולכן איני רואה שיהי' חיוב לתקן במאנהעטען, אף אם הי' ההיתר ברור.

אבל אם אחר כ"ז סוברים המתירים שהוא צורך בשביל התינוקות ובשביל השוגגין איני מוחה, אבל איני מצטרף לעכ"ד.

(א) הנה מש"כ מ"ט לא עירבו בירושלים, זה הטעם נפל לגמרי, לפי שברוב זמנים הי' עירובין בירושלים כדביארתי בסי' י', וגם בזמן הזה יש ת"ע בירושלים שיש בה רוב מנין ורוב בנין מת"ח י"ש כ"י ומגאוני זמננו כידוע, ושמעתי מאיש אחד שהי' בירושלים בעת שתקנו מחדש ת"ע שם, שהחזון איש זצ"ל הי' מן הראשונים שהשתדלו בזה וכנס ת"ח לביתו ומיהר הדבר.

(ב) מש"כ הטעם שאם יטלטלו במאנהעטען בהיתר יבואו לטלטל בשאר עיירות באיסור, על זה אני שואל על איזה מעם ישראל אמר כן, אם על אותם החרדים שומרי תו"מ בכל דקדוקי ופרטותי, הלא אינם חשודים על כך, ואם על אותם שאינם מדקדקים למאי נ"מ, ובאוני שמעתי מהרבה ר"ל שאמרו אם מותר לאכול בשר, מה לי אם שחט השוחט או אם הרג ההורג וזה וזה שוים, וגם שמעתי שאמרו למה לנו המקוה אשר לא טהורה היא, והלא אני "ובית" יש לנו מרחץ יפה וטהורה ממקוה שלכם וכדומה, ואעפ"כ לא נמנעו רבותינו מלהתיר לשחוט ולאכול בשר, ולהתיר טבילת נשים במקוה כשירה, וע"ז אמרו צדיקים ילכו בם אעפ"י שפושעים יכשלו בם.

הרמב"ם בפירוש המשניות סנהדרין פ"י, וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כולם (י"ג עקרים), ונתברר בה אמונתו בהם, הוא נכנס בכלל ישראל, ומצוה לאהבו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שצוה ה' יתברך איש לחבירו מן האהבה והאחזה, ואפילו עשה מה שיכול מן העבירות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרועה, הוא נענש כפי חטאיו, אבל יש לו חלק לעולם הבא, והוא מפושעי ישראל, וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות (י"ג עקרים), הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות ומצוה לשונאו ולאבדו, ועליו נאמר הלא משנאיך ה' אשנא עכ"ל, נראה שישנם ב' מיני פושעים, א' מומר לתיאבון, ועליו כתב הרמב"ם "ומצוה לאהבו ולרחם עליו", ב' מומר להכעיס, ועליהם אמרו חז"ל צדיקים ילכו בם וכו', אבל הרב כללם יחד שלא מן הדין.

ומקורו של הרמב"ם נראה דאיתא פי"ב דנגעים מ"ה, אם כך חסה התורה על ממונו הבווי, ק"ו על ממונו החביב, אם כך על ממונו החביב, ק"ו על נפש בניו ובנותיו, אם כך על של רשע ק"ו על של צדיק, וכתב הרע"ב, על של רשע, שהנגעים באים על לשון הרע והתו"ט כתב, וז"ל הרמב"ם שראיית הצרעת הנזכרת בתורה, אמרו שהוא עונש בעבור לה"ר וכו', ולזה השורש נקרא רשע עכ"ל, ואעפ"כ אמרו חכמי המשנה, שהתורה חסה עליהם, ויפה דרשו רז"ל, כפלה הרימון רקתך, אפילו ריקנים שבך מלאים מצות כרימוך, אם אינו ח"ו מומר להכעיס.

(ג) מש"כ הטעם שיצא מזה חרובה, שאם יתקלקל הת"ע יטלטלו ג"כ באיסור כמקודם, על מי יש לחוש, אם על המדקדקים בתו"מ אין חשש כלל, לפי שבאם יתקלקל הת"ע יעבירו קול במחנה ע"י ראדיא או ע"י אופן אחר, שנתקלקל הת"ע ואסור לטלטל בשבת זו, כמו שעשו אבותינו במקומות

תיקון עירובין במאנהעטען

קסג

מושבותיהם, ובודאי שישמעו ויראו וימנעו מלטלטל עד אשר יתקנו העירוב, ומה כתב הספר תוספת שבת סי' שס"ג „כשם שידעו מן ההיתר כך ידעו מן האיסור“, ואם בשביל אותם שאינם מדקדקים מאי נ"מ, ולמה לנו למנוע הת"ע בשביל אותם שאין להם שום שייכות לדברים האלה.

ומש"כ שאינו נחוץ כ"כ לת"ע במקומות האלו כמו בעיירות יוראפא, שהיו צריכים לשאוב מים לבהמות ולשאר צרכיהם, וכאן הכל מוכן ומזומן מע"ש, הנה יש כאן צורך גדול לת"ע, ואפשר כ"כ כמו עיירות יוראפא, לפי שכל ימי השבוע האנשים טרודים בעבודתם והנשים בעבודתן, וביום ש"ק שנחו מהעבודה קשה, והם רוצים לצאת החוצה לטיול ולשאוף האויר או לבקר הקרובים, מוכרחים הם להיות כלוא ומסוגר בבית, לפי שא"א להם ליקח הילדים הרכים, וזה הוא עינוי גדול ולא עונג שבת, וכבר אמרה לי אשה אחת ששמעה שאני משתדל בת"ע, שאעשה לה טובה גדולה בזה, שתוכל לטייל עם בנה הקטן ותהי' לה ג"כ עונג שבת.

ה) ומש"כ ורק לאלו הפושעים שעוברים על כל איסורי תורה לסלק מהם איסור הוצאה וכו', ישנם כמה אלפים מישראל שהם כבינונים, ואינם מחללים שבת בכל מלאכות ואפילו במו"מ הם נוהרים, אבל באיסור הוצאה וטלטול קשה להם להיזהר, ובשביל אותם הבינונים לבד כדאי הוא לתקן ת"ע ועוד שאמר החכם ע"ה כיתרון אור מן החושך, היינו שמן האור ניכר החושך, כן מן ההיתר שבעיר מאנהעטען יודע האיסור בשאר עיירות, וגם דבר נאה ויפה יהי' לבני ישראל שבאמעריקא, שישנם איזה עיירות שתקנו ת"ע ואפילו במקצתם ולא בכלם.

ואינו דבר חדש שכבר הי' לעולמים בימי הח"צ הכני"ח השבוי ועוד הרבה גאונים שבזמנם, שלא תקנו בכל המדינה אלא בעיר אחת או שתיים מכל המדינה, וגם העם לא היו טובים מאלה היום, ראה בקונטרס פרשת העיבור מבעה"ח שו"ת מים רבים מה"ר רפאל מילדולה, נדפס באמסטרדם שנת תצ"ד שהי' בימי הח"צ, ועל ספרו יש הסכמות הכני"ח שבוי שב יעקב, והוא כתב על בני דורו כמו שהוא בעו"ה עכשיו כאן, ומ"מ חקרו ודרשו אחרי היתרים כדי שיוכלו לתקן ת"ע, ואם אלו צדיקים וגאוני ארץ השתדלו ע"ז מסתמא יש ממש בדבר.

וז"ל הספר פרשת העיבור, אשר על כן הן רבים עתה עם הארץ הנכשלים באיסור חמור לחלל שבת בפרהסיא, ונעשה להם כהיתר גמור להוציא מרשות לרשות, ולהעביר ביד הסודר שמקנחין בו האף ושאר כל

תשמישיהם, כמו מפתחות הבתים אוכלים ומשקים, ואין משגיחים בזה לדברי המורה המוחה בידם ומוכיח וחוזר ומוכיח, והן כפתן חרש יאטמו און, ואדרבא מוסיפין במעשיהם וישלחו כצאן עויליהם לעשות בפומבי גדול בשווקים וברחובות למרות עיני כל רואיהם, ואפילו "הגדולים" שבהם והאיש הירא את דבר ה' והוא זריו ונשכר "נכשל בדבר" ולא פלט מידי חיוב חטאת, כי לא יכול לו דומנין דשואל בשלום רב מפני הכבוד ומפני היראה, ומסיר הכובע ואתי לאתויי ולא אדעת' וכהנה רבות.

זהו סיבה זוהי ביהא שיצאתי ממחיצתי לדפוק בשער בת רבים ושערי ציון המצוינים בהלכה לבקש הוראת תיקון, כדי להפטר מן המכשלה הזאת עכ"ד, הרי שרצה לתקן בשביל אלו שאין משגיחים לדברי המורה המוחה בידם, ואעפ"כ לא קרא אותם פושעים, וע"ז אמרו חז"ל "חכמים הותרו בדבריכם", וגם בשביל הירא לדבר ה' רצה ג"כ לתקן, וכתב דגם היריו היינו חרדים נכשלו בדבר.

(ו) ומש"כ שמשנים הבנינים והרחובות בכל פעם ופעם, הנה מה שמשנים הרחובות והבנינים בתוך העיר זה אינו מקלקל את היתר התיקון, אבל אם ירצו לשנות או לחדש גשרים או מעברות (טונעלס), לענ"ד יש בכח בני ישראל שבמאנהעטען להשתדל שיעשו או יתקנו הגשרים או המעברות באופן שלא יקלקלו הת"ע, ואפילו אותם יהודים שאין להם צורך בתיקון זה הן הם ישתדלו שלא יקלקלו הת"ע, כי יהי' להם לכבוד ולתפארת אשר עיר שלחם יש לה ת"ע ואני יודע זאת ממעשה שהי'.

אבל בתנאי זה שיהי' הועד של ת"ע תחת הנהגת והשגחת אגודת הרבנים דאח"ב וקנדא, ושהם יהיו מפקחין על כל צרכי התיקון, ולענ"ד השכר יהי' יותר מן ההפסד, כי בעו"ת אין לנו מה להפסיד.

ואם מותר לתקן ת"ע במאנהעטען, לענ"ד כתבתי קונטרס ע"ז והוא רק שו"ט ולא להלכה, והרבנים הגאונים והגדולים שליט"א הם ידונו ע"ה, ויחזו דעתם הישרה והנכונה, וה' ינחנו במעגלי צדק שלא נכשל ח"ו בדבר הלכה א"ס.

השתלשלות הדיונים בשאלת ת"ע למאנהעטען נ. י.

קודם שהבאתי את קונטרסי לבית הדפוס, ראיתי בספר נועם ח"א עמוד קצ"ו, יצא לאור ע"י הה"ג מוה"ר מ. מ. כשר, ושם כותב שענין ת"ע במאנהעטען אינו דבר חדש לפנינו, וכבר הי' דו"ד ושו"ט בענין זה בין הרים

הגבוהים משנים קדמוניות, זה אומר כה וזה אומר כה, ומנה אותם ככוכבים, ז"ל:

השתלשלות הדיונים בשאלה זו, במשך חמשים שנה ותמצית חוות דעת גדולי הרבנים בנידון זה.

א. הראשון שעסק בתיקון עירובין בארצות הברית היה הרב ר' זכריה יוסף ראזענפעלד ז"ל, רב לאגודת הקהלות בסאנט לואיס. בשנת תקנ"ה הדפיס קונטרס בשם "תקות זכריה", בו מברר בבקיאות רבה ובעומק הענינים כל צדדי ההיתר והאיסור ומסיק להיתרא. וכששאל לר' יצחק אלחנן ז"ל, השיב לו שישאל אצל הרב הגאון המפורסם מו"ה יעקב נ"י, רב הכולל בניו-יארק, כי ידועים לו סדר הרחובות באמעריקא ועל פי תשובתו יעשה, ושם בראש הקונטרס יש הסכמה מהרב הכולל וכותב: "האירו מול פני דברי ידידי הרב הגאון המפורסם מו"ה זכריה יוסף ראזענפעלד שליט"א כו' מה שנוגע להיתירו שחידש בעיר סאנט לואיס, והנה היטב אשר עשה להוציא כל דין מדברי הראשונים זי"ע אמרתי לפעלא טבא ישר חילו ויהי ה' עמו. ג' בסליחות תרנ"ה לפ"ק נויארק".

הנידון שלו הי', מג' צדדים מקיפים נהרות ומצד רביעי רצה לצרף חוטי הטעלעגראף ועוד דברים ומבאר שם בטוב טעם ההיתר של נהרות ומה שנוגע לגשרים וכו', כל אלו הענינים כבר נתבררו ונתלבנו היטב בספרי גדולי האחרונים כמו שיתבאר להלן. והוא העיר הערה חדשה הנוגעת גם לתיקון עירובין בניו-יארק, יובא להלן.

ב. בשנת תרס"ו יצא לאור בניו-יארק ספר בשם "עירוב והוצאה", (נוסח השער) "מאת הרב הגאון הגדול המפורסם כש"ת מוה"ר יהושע סיגעל נ"י. [הרב הכולל דקהלות ישראל פה] אשר חשף זרוע עוזו ויצא בכחא דהיתרא אודות היתר הטלטול בש"ק בקצת חלק המזרחי דעיר נויארק, ככל הכתוב פה בספרו, ונוסף לזה תשובות בענין זה מאת המאורות הגדולים גאוני זמננו אשר כל אחינו בני ישראל נשענים עליהם בהוראתם [בעל שו"ת מהרש"מ מבערזאן, הרב ארי' לייביש הורביץ מסטאניסלאב, הרב משה מייזליש מפרעמישלא, הרב משה נחום ירושלימסקי רב דקיעליץ] ומהם ג"כ יצא הדבר בהיתר ומסכימים בכל עוז לדעת הרב הגאון המחבר הנ"ל ומפליגים בהוראתו זו. הובא לביה"ד ע"י הצעיר זאב וואלף במוה"ר מרדכי הירשפרונג מקראקא".

הגאון מבערזאן בעל שו"ת מהרש"מ כתב בתשובה ראשונה: «סוף דבר כי יש מקום להתיר הטלטול בצד המזרח של עיר נויארק אבל בעל נפש שיוכל ליוהר בזה אשרי חלקו, אבל עפ"י ההלכה בשעת הדחק בזה יש להמקילים ע"מ שיסמוכו ויפה הורה הרב הגאון נ"י». ובתשובה השני' כתב: «הנה אמת נכון הדבר כי אח"י הגיעני מכתב מהרב הגאון הנ"ל וכפי שהציע הוא לפני מצב הענין במה שנתברר לפניו, ראיתי כי על פי הצעת הדברים ההיתר ברור גם שלא בשעת הדחק וגם בעל נפש יוכל לסמוך על זה ע"כ. שלום מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל».

הגאון מסטאניסלאב, אחרי שהאריך בחריפות ובקיאיות נפלאה בכל פרטי הענינים, כתב: «סוף דבר הנני תמים דעים עם כבוד הרב הגאון מוהר"ר יהושע נ"י הנ"ל בהיתר טלטול בשבת בחלק מזרחה של עיר נויארק ככל הכתוב בקונטרסו בלי שום פקפוק. הנני בעה"ח פה סטאניסלאב, צום העשירי שנת תרס"ו לפ"ק, הק' ארי' ליבש איש הורוויץ אב"ד דפת הגליל תע"א».

הגאון מפרעמישלא האריך בעקרי יסודי ההיתר וסיים: «על כן למען להרים מכשול יישר כחו וחילו שיצא בכח דהתירא כי הדור פרוץ מרובה מן העומד והמכשול בחילול שבת רב מאד ומחמת הטרדה קצרתי מאוד כו' ועכ"פ נוחת דעתי מהפלפול שהעיר הרב הנ"ל כו' חותם ככל חותמי ברכות. מוצש"ק פ' וישב תרס"ו לפ"ק פרעמישלא. הק' משה מיזליש בהגמה"ר יח"ל זצ"ל האבד"ק הנ"ל».

הגאון מקיעלץ, להרב הגאון מוהרר יהושע סיגעל נ"י: «ואגב לא אמנע להעיר את כו' הדר"ג שזה יותר משנה שהשגתי קונטרס א' מכת"ר בענין תיקון עירובין. והוטב מאד דברי כת"ר בעיני. הק' משה נחום ירושלימסקי. האבד"ק קיעלץ והגליל».

ההיתר שלו היה רק על חצי חלק של מנהטן, על סמך שמשלשה צדדים היקף הנחרות ובצד הרביעי צירף את הגשר של רחוב עוועניו השלישית. שחוצה את העיר מדרום סאטו בערי עד לצפון הארלעם ריווער.

ההצעה לתיקון של היום, הוא המדובר על כל מנהטן, המסובבת בנחרות וימים מכל צדדיה, בלי להשתמש כלל בהגשר של מסלת הברזל, שבמשך הזמן כבר נפרק עתה. אמנם ישנם הרבה פרטים שנוגע גם היום שכבר נתבררו בתשובתו כמו שיתבאר להלן. והוא כותב שם עמ' 26: «וכן עשינו מעשה בפועל ששכרנו הרשות מן שכירו ולקיטו של שר, העיר על משך עשר שנים והנני

עושה עירובי חצירות בכל ערב שבת ומטלטלין בשבת בכל משך הנ"ל מן סאוט בערי עד נהר הצפוני הארלעם ריווער באורך וברוחב מן נהר המזרחי עד מסילת הברזל הגבוה בשדרה השלישית. ומקום הניחו לי מן השמים להתגדר בו". וקהל גדול של אנשי פולין קבלו את ההיתר שלו. ובספר "עדות לישראל" שיצא בשנת תש"א בנויארק, כותב הרב רי"א הענקין בדף 151: "הנה רבים משומרי תורה וביחוד מחסידי פולין מטלטלים פה בשבת וסומכים על ההיתר של הרב יהושע סיגעל משערפץ זצ"ל, והנני רואה בזה לבאר שאין זו סמיכה כלל כו' אבל שכירות מקום עשה אז הרב ז"ל רק על עשר שנים, ומני אז לא נשמע על מי שהוא שיעשה שכירות כדין כו'" (לקמן יובא לשונו מה שמבאר שכעת אודא לה ההיתר). כנראה אחרי פטירתו של הרב הנ"ל נתרופף התיקון.

ג. בשנת תר"ע יצא הרב יהודה דוד בערינשטיין בקונטרס "הלכתא רבתא לשבתא" לסתור מה שרצה גדול אחד להתיר לטלטל בשבת בעיר נויארק. ד. בשנת תרע"ט יצא לאור בנויארק ספר "שו"ת בית אב תנינא" מהרב

רא"א יודעלעוויץ [אז הי' רב בבוסטון ואח"כ עבר לנויארק]. בו ישנו הרבה תשובות שבהן הוא מברר בבקיאיות נפלאה ובהיקף רחב כל ספרי הראשונים והאחרונים, כל אותם הענינים הנוגעים אל שאלת תיקון עירובין בנויארק, כמו שיובא להלן. הוא כתב תשובותיו בתיקון עירובין לעיר מנשסטער בענגלאנד והתיר בעשיית צורת הפתח להגשרים. הוא מזכיר כבר את הרב ראזענפעלד הנ"ל, אמנם לא הזכיר כלום בנוגע לנויארק.

ה. אחר עבור מספר שנים, כנראה שנתעוררו שוב הרבנים לחדש את התיקון של עירובין ופנו להרבנים בווארשא, ובשו"ת "תירוש ויצהר" להרב צבי יחזקאל מיכלזאן (בילגורייא תרצ"ז סימן ע"ג כתוב: "אני שולח לכ"ת קונטרס מיוחד בה' עירובין, אשר לפני הרבה שנים שאלו הרבנים הגאונים מנויארק אותי ואת מחותני הגה"צ ר' יוסף זצ"ל לעווענשטיין אבד"ק סעראצק". וכתבו תשובה להתיר [זה היה ג"כ כמו התנאים של הרב סיגעל] ובהקדמה להתשובה כתבו: "ואנחנו כותבים רק לעצמינו לצדה, אבל ח"ו הלכה ולמעשה עד יראו בהתאספות הרבנים אשר לפניהם לרחק ולקרב כו' ואם יראו הרבנים הגאונים היתר נשמח אם יתעורר זכות על ידינו", ע"כ.

ו. בשנת תש"ט שוב עלתה השאלה על הפרק, ע"י התעוררות אדמו"ר ר' שמעון קאליש זצ"ל מאמשענוב, אבל פנים חדשות באו לכאן, יען כי בהצעה של ההיתר מדובר על כל העיר נויארק, ולא חצי העיר נויארק כמו שנעשה מקודם. גבולי העירוב ומחיצותיו שונות לגמרי, מסילת הברזל באמצע העיר

תיקון עירובין במאנהעשטען

כבר איננה. אז טפל בהדבר הרב צבי אייזענשטאט. השקיע בזה הרבה עבודה ויגיעה, שבעצמו סבב את רובה של העיר [עדיין לא כולה] וכתב הקונטרס שלו "הצעה לתיקון עירובין", בו נותן תיאור מפורט של הגבולין ומציע ג"כ אופני ההיתר לעשות צורת הפתח בהגשרים ואם אפשר הדלתות הידועות.

בשנת תשי" נוסד "הועד למען העירוב במנהטן נ"י", בראשותו של הרב יהונתן שטייף שליט"א, והוציאו מכתב הבא בצירוף קונטרס מאת הרב צבי אייזענשטאט. וז"ל טופס המכתב:

...לכבוד הרה"ג...

הננו מיגשים לפני הדר"ג את הקונטרס הלוטה בזה בתור הצעה לתיקון עירוב במנהטן, נ. י. שחובר ע"פ חפץ ודרישת ועד הרבנים דעיר נויארק רבתי על ידי אחד מחברניו, שהשתדל בכירור הענין והציג את הצעתנו בזה.

לכן בחפצנו לדעת גם יתר ההסכמות מגדולי התורה בהצעה זו אשר או נוכל לגשת לעבודה תיכף לתקן במנהטן עירוב לבל יכשלו ח"ו אלפים ורבבות בחילול שבת קודש, וכמבואר בשו"ת ח"ס או"ח סי' צ"ט "שאינן להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולה, והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות, ואם לאו מכשול וקולר העם על צוארו כדאמרינן בעירובין סי"ה, א' וכו' וע"ש.

ובכן מוטל גם על כהה"ר להודרו בזה ולהחיש כירור הענין בהקדם. ובאם ירצה כהה"ר להעיר מה בזה יחיש הערה עבורינו על הכתובת של חברינו הכי חשוב הרה"ג ר' יהונתן שטייף שליט"א כפי הכתובת דלעיל.

נשאר בד"ש ובהוקרה רבה למעכ"ת

הועד למען העירוב במנהטן, נ. י. יצ"ו.

- ז. על השאלה הנ"ל ענו מספר רבנים וחיוו דעתם:
1. הרב מנחם סגל פאללאק אבד"ק סערענטש ז"ל, בעמח"ס "שו"ת חלק לוי", כתב תשובה לבסס ההיתר.
2. הרב אליהו הענקין השיב לדחות ההיתר. ועיקר טעמו שמא יתקלקל העירוב ולא יועיל התכונות לאיסור כיון דדש דש. והרב פאללאק השיב על דבריו.

תיקון עירובין במאנהעטען

3. הרב יהונתן שטייף מצטרף להיתר.
4. הרב ר' משה פיינשטיין כתב תשובה נגד ההיתר. עיקר טעמו שיש חשש שיתירו לעצמם גם בברוקלין שאין עירוב (*).
5. הרב מנחם מ. כשר מסכים להיתרא וחלק מקונטרס שלו בענין זה נדפס בספרו תורה שלמה יתרו חט"ו במילואים. ולהלן תבוא תשובת הרב כשר על דברי הרב פיינשטיין.
6. הרב מיכאל דוב ווייסמנדל מצטרף להיתר.
7. הרב אלי' מאיר בלאך (ז"ל) ר"מ ישיבת טלז בקליבלנד, צידד להחמיר.
8. הרב יצחק מאיר הכהן ראפאפארט, צידד להחמיר (**).
9. תשובה מהרב מיכאל דוב ווייסמנדל על דבריו.
10. הרב יוסף הירש, מסכים להיתר.

ה. שוב עברו מספר שנים והענין לא זז ממקומו. ושוב נתעורר הדבר ע"י הרב יוסף דוב מוסקוביץ מסאסוב. הוא כתב קונטרס חשוב "תיקון עירובין במנהטן", לברר ולחזק את ההיתר, ועורר גם את אלה שטפלו בזה. ובירחון "המאור" הדפיס מקצת מתשובותיו ומביא שם שאדמו"ר מליבאוויטש שליט"א הסכים להתיקון. ונוסד ועד אורחי, המייצג קהל של בעלי בתים יראים וחרדים, המעונינים בחיזוק שמירת שבת ע"י כלל ישראל, ובקשתם מגדולי ישראל שיתענינו בבירור שאלה זו. ורצונם לשמוע ע"ז חוות דעתם למעשה ומוכנים להשתדל לעשות כל התיקונים הנחוצים כפי הוראת הרבנים. עכ"ד.

ביום ה' פ' בהעלותך י"ט ימים לחודש סיון שנת תשי"ט לפ"ק, נתקיימה אסיפה שנקראה מועד הרבנים דניו-יארק רבתי, בהשתתפותה של הועד למען תיקון עירובין במאנהעטען. לאסיפה זו באו קהל רב של רבנים גדולים וחשובים

(* עי' במכתב גלוי שהרב ר' משה פיינשטיין כותב שאינו מוחה באלו הרואים שיש תועלת בתיקון זה, אבל הוא עצמו אינו מצטרף להיתר.
 (** דברי הרב ר' יצחק מאיר ראפאפארט ותשובתו של הרב ר' מ. ד. ווייסמאנדל, אינו ענין לגדון ידון השייך לעיר מאנהעטען, אלא הוא שו"ט בענין פי תקרה יורד וסותם בנוגע לתיקוני עירובין בעיר ברוקלין, ואמר לי שקודם יעיין בחיבורי אחר שיצא מבית הדפוס, ואז יחווה דעתו בגדון מאנהעטען.

שליט"א כ"י, ואחר שקלא וטריא זמ"מ בנדון זה, החליטו שבמשך שלשה חדשים מיום הכנסי' ישלחו כל או"א מהרבנים חוות דעתם הכל בכתב למשרד ועד הרבנים, ואח"כ יקראו שנית אסיפה גדולה מכל הרבנים דניו-יארק רבתי, וגם יבקשו בע"ב שיבאו ג"כ לאסיפה זו, לשמוע דעת הקהל, ואח"ז יחליטו מה שיש לעשות.

מקום המוקף בד' רוחות בצוה"פ

כדי להוציא מלב אלו האומרים שעיר (אי) מאנהעטען היא רה"ר מדאורייתא, חוץ ממה שביארתי לענ"ד בהסימנים שבחיבורי, שמאנהעטען היא רה"י מדאורייתא, ואפילו מדרבנן רה"י היא ומותר לטלטל בכלה, אוכח דאפילו עיר שאין לה מחיצות כלל, רק שהוקפה כולה בצוה"פ ה"ה רה"י מן התורה וכרמלית מדרבנן, דהיינו שהזורק לתוכה מרה"ר חייב, ורק מדרבנן אסור לטלטל בתוכה, ולא לכל הדיעות שיש מי שאומר דגם מדרבנן הוא רה"י כמו שאבאר לקמן.

עירובין (י"א) מעשה באדם אחד מבקעת בית חורתן, שנעץ ד' קונדיסין בארבע פינות השדה ומתח זמורה עליהם, ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים, ואמר ר"ל כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת, ר' יוחנן אמר לכלאים התירו לו, לענין שבת לא התירו לו וכו', ומסקינן בגמ' הא דאמר ר' יוחנן לענין שבת לא התירו לו, היינו בצוה"פ מן הצד, אבל בצוה"פ כתיקונו כגון קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, גם ר' יוחנן ס"ל דהוה מחיצה אפילו לענין שבת.

תוס' שם ד"ה אילימא, ואם תאמר הואיל והאיל ומהני צורת פתח מכל ד' רוחות, א"כ גבי פסי ביראות למה הוצרכו לארבעה דיומדין, ולא הוי שרי אלא לבהמה, בין לר' מאיר ובין לר' יהודה, הי' להם לעשות ד' קונדיסין חמורה על גביהן, לרב בעשר ולמתני' ביתר מעשר, וגבי שיירא נמי אמאי צריך שלשה חבלים זה למעלה מזה, או קנים פחות פחות מג', יעשו צורת פתח מד' רוחות, ואומר ר"י לפי שלא הי' מתקיים כל כך, משום דאתו גמלי ושדו לי, לפי שהיו צריכין להגביהו מן הגמלים הנכנסים שם לשנות וכן בשיירא, ועוד דבשיירא אין להתיר כמו בחצר שמוקף לדירה עכ"ל, הרי דצוה"פ חזק הוא מדיומדין בין לר' מאיר ובין לר' יהודה, וכמו בדיומדין דאם עובר רה"ר דרך שם אינו מבטל הרה"י שבתוכו, ולא צריכין לדלתות, כדתנן שם (כ"ב, ר' יהודה אומר אם הי' דרך רה"ר מפסקתן יסלקנה לצדדין, וחכמים אומרים אינו

צריך, ומביאים זה להלכה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, והבאים אחריהם באין חולק. כש"כ בצוה"פ בד' רוחות דאין דרך הרבים מבטל הרה"י שבתוכו, ואין צריכין לדלתות כלום.

הרא"ש שם מעשה באדם אחד וכו', ובדרב חסדא קמיפלגי (דהיינו בצוה"פ מן הצד) אבל על גבן מודה ר' יוחנן בצוה"פ מהניא אף מד' רוחות, לרב בעשר ולמתני' אפילו יותר מעשר.

והרי"ף והרמב"ם השמיטו הלכה זו, והוא לפי שק"ו הוא מפסי ביראות, ומש"כ הרמב"ם פט"ז מה"ש הט"ז, דאפילו בצוה"פ צריך להיות פרוץ כעומד, היינו להתיר הטלטול בתוכו, אבל מדאורייתא גם הרמב"ם ס"ל דאפילו כל ההיקף הוא בצוה"פ הוא רה"י מדאורייתא, כן משמע מהה"מ שם שכתב וז"ל, רבינו ז"ל תפס לו פשט הברייתות ופשט מימרא דר' יוחנן דאמר לכלאים התירו לו ולא לשבת, הנה הה"מ כתב דהרמב"ם ס"ל "דלא התירו" ולא כתב דאינו רה"י, משמע שהוא רה"י מדאורייתא לחייב להזרוק לתוכו, אבל חכמים לא התירו לטלטל בתקנה זו, והיינו רה"י מדאורייתא וכרמלית מדרבנן, אבל בשם התוס' והרשב"א כתב הה"מ לקמן, דכל שיש שם צוה"פ עשוי תקונו (היינו צוה"פ מעל גביו), אפילו פרוץ מרובה על העומד בארבע מחיצות, ואפילו בכל הד' רוחות הוא צוה"פ, הרי הן כעומדין, והוא כדעת הרא"ש והטור וסמ"ג וסמ"ק לפי דעת הב"י, דמותר אפילו בטלטול. וכן הוא דעת החזון איש ה' עירובין סי' ו'.

בה"ג פרק הדר, וצריכא מתא למיעבד לה עירוב הדר הודריינא (סביב סביב) בחבלים או בצוה"פ עכ"ל, ויש לראות למה כפל הענין, דהיינו חבלים והיינו צוה"פ, ויש לומר דזו ואצ"ל זו קאמר, לא מיבעיא דאם יש עומד אפילו בפרוץ מרובה על העומד דמותר בצוה"פ, אלא אפילו כולו הוא פרוץ, ואין שם עומד כ"א צוה"פ בד' רוחות ג"כ מותר, והיינו דמותר בטלטול, וכן כתב האו"ז הלכות עירובין, בשם בה"ג ובשם ספר בשר על גבי גחלים.

ורציתי לפרש דמה שאמרו הבה"ג והאו"ז, בחבלים, היינו מחיצה של שלשה חבלים זה למעלה מזה, וזה למעלה מזה כדאיתא במשנה שם (ט"ז:), אבל א"א לפרש כן, לפי שמחיצה כזו לא הותרה אלא ליחיד עד בית סאתים ולשירא כל צרכן, ובלבד שלא יהא בית סאתים פנוי מכלים, וזה א"א במדינה כולה.

ויותר מפורש כתב בספר הפרדס המיוחס לרש"י וז"ל אם הי' דרך הרבים מפסיק בין המבואות, יעשה צורת פתח משני צדדים בקנים ובחבלים, ומותרים

כל בני מבואות שבתוך הפתחים לטלטל איש לחבירו, וכן כל המדינה ימעט כל פתחי' בקנים ובחבלים, ויעשה כעין צורת פתח ומותרים בעירוב עכ"ל, ועתה אפשר לומר שיש טעות בדברי בה"ג והכי צריך לכתוב „בחבלים כעין צורת פתח“, הנה מדברי רש"י נשמע שאם רה"ר עובר בין המבואות, נעשה רה"ר כחצר הפרוצה שניתרת בצוה"פ ואין צריכין לדלתות, וכן מדינה שיש לה פרצות הרבה, אינה נעשה עי"ז רה"ר ומותר לתקנה בצוה"פ.

הטור סי' שס"ב, ואם עשה צוה"פ אפילו לפירצה יתירה מעשר מותר, וכתב הרמב"ם ז"ל ובלבד שיהא עומד מרובה על הפרוץ, ור"י פי' אפילו לא נעץ אלא ד' קונדיסין בארבע רוחות, ועשה צוה"פ על גביהן שרי, והנ"מ בחצר ומבוי שיש בהם ידירין, אבל בבקעה שבא לעשות היקף לטלטל בתוכו לא מהני, ודוקא בשכל ד' הרוחות ע"י צוה"פ, בהא אמרינן דלא מהני בבקעה, אבל הי' ההיקף כתקונו, אלא שיש בו פרצות יותר מעשר מהני בי' צוה"פ, אפילו אם הפרוץ מרובה עכ"ל, והוא ג"כ לענין להתיר בטלטול, אבל מדאורייתא הוא רה"י.

הב"י שם, ומ"ש רבינו והר"י פי' אפילו לא נעץ אלא ד' קונדיסין וכו', בפ"ק דעירובין פלוגתא דר"ל ור' יוחנן, ור"י הוא דאמר שרינן מחיצות לענין שבת, ואוקמה בגמ' דפלוגתייהו בצוה"פ העשוי מן הצד, כלומר שמתח זמורה מקונדס לקונדס באמצעיתן ולא על ראשיהן, הא אם מתח על ראשיהן מודה ר' יוחנן דהוי מחיצה ומתני אף מד' רוחות.

עוד שם, ומ"ש והנ"מ בחצר ומבוי, שם בדברי הרא"ש דף קי"ד שהקשה דא"כ למה הוצרכו לעשות פסין לכיראות, ויותר הי' קל לעשות צוה"פ וכו', ואעפ"י שכתב הרא"ש הירושלמי הזה (שמחמיר), לא סמך עליו רבינו, משום דירושלמי ס"ל כרב דסבר לא מהני צוה"פ ביותר מי', ואנן קיי"ל כמתניתין דסברה דמהני, וההכרע שהביא הירושלמי מדתנן מקיפין ג' חבלים, כבר ישבו הרא"ש, הלכך לא נקטינן כאותו ירושלמי, וכתב רבינו כדברי הרא"ש בתירוץ השני, דלא שרי פיאה אלא בחצר ומבוי ולא בבקעה, מפני „שהוא מחמיר“ עכ"ד, והוא רק חומרא בעלמא, שמדאורייתא, רה"י גמור הוא.

התניא בש"ע שלו סי' שס"ב סי"ט, אם עשה צוה"פ אפי' לפירצה יתירה מעשר אמות מותר וכו', אבל בבקעה שבא לעשות בה היקף כדי להתיר לטלטל בתוכו, אינו מועיל מד"ס כשכל הד' רוחות מוקפות ע"י צורת פתח בלבד, אבל אם ההיקף הוא כתיקונו, אלא שיש בו פרצות יתירות על עשר מועיל בהן צוה"פ, אפי' אם הפרוץ מרובה על העומד.

הפרמ"ג סי' שס"ב א"א ס"ק י"ז כתב דצוה"פ עדיף ממחיצות שתי או ערב, ומחיצות שתי או ערב הם רה"י גמור, כדאיתא בעירובין (ט"ז): בהא דשיירא.

ואיני צריך עוד לחפש בחורין ובסדקין אחר ראיות שונות בענין זה, שכולם בפה אחד ענו ואמרו, שכל מקום המוקף מד' רוחות בצוה"פ כתיקונו, יהי' בארכו וברחבו כמה שיהי' ובכל מקום בחצר במבוי בכרמלית וברה"ר, אפילו בלי עומד (מחיצות) כלום ה"ה רה"י מן התורה וגם מדרבנן להמקילים, ולאותן המחמירים הוא רק כרמלית דרבנן, ומכש"כ עיר (אי) מאנהעטען שהיא מוקפת מחיצות סביב, רק שיש לה פרצות (גשרים), ויש הרבה פוסקים שאמרו דאין הגשרים מבטלין המחיצות שתחתיהן, ואפילו אלו שאמרו דהגשרים מבטלין מחיצות של מטה, מתירים בצוה"פ, אינו דין שאינה רה"ר, כל זה בירדתי בראיות ברורות, ואלו שאינם מסכימים לדעתי העני' עליהם להביא ראיה.

ונשלם ספר (ת"ע) ודגלי צבאות, ולא' צבאות שבה והודעות, למאות ולאליפים ורבאות, וכאשר עשה עם אבותינו הגדולות והנוראות, יחוש כימינו קץ הפלאות, יבנה הבית והלשכות ונבול לפני התאות, ויבין שם לבית דוד כסאות, ועינינו רואות, והוא ברחמיו ינקנו מכל נסתרות ומכל שגיאות, ויראנו מתורתו נפלאות, וכן יהי רצון אמן. (רמב"ן סוף חומש הפקודים).

בעזה"ש"ת

ספר

על מצות עירוב

לקומי בחר לקומי משפתי ישנים מדברי רבותינו ז"ל חכמי הש"ס
וזה"ק, ומהנהו אשלי רכרבי, גדולי הקדמונים, שרפי קודש, שרי
התורה, קדושי עליון, מצוקי תבל, גדולי ומאורי הדורות,
גדולי הפוסקים הראשונים עד גדולי האחרונים, אשר
על הוראתם אנו נשענים, ומפיהם אנו חיים,
ובצלם אנו חוסים, ומימיהם אנו שותים,
אודות המסורה שנמסרה לנו
מרבתינו הק' על

תיקון עירובין בעיירות

אשר תקנתם פשטה בכל תפוצות ישראל
בכל מקומות מושבותם
כבר מאות בשנים

ונלוה אליו

השתלשלות תיקוני עירובין

בעיר נוא יארק וברוקלין

במשך מאה שנים האחרונות

(תרס"ז - תש"ט - תש"כ - תשל"ג - תשמ"א - תש"ס)

יוצא לאור בס"ד ע"י

מכון "זכרון קדמונים"

פה ברוקלין יצ"ו

שנת "חכם לב יקח מצוות" (תש"ס) לפ"ק

כל הזכויות שמורות
ואיסור השגת גבול ידוע

Copyright © 2000
All Rights Reserved
By
M'chon Zichron Kadmonim

להשיג הספר אצל:
(718) 633-0573

מכון "זכרון קדמונים"
5014 16th Avenue #288
Brooklyn, New York 11219

הודעה ובקשה

שניאות מי יבין, ע"כ אף כי הרכה יגיעות יגענו להוציא לאור דבר שלם,
מ"מ אם ימצא איזה שניאה או טעות, נא לרון אותנו לכף זכות. וכל מי
שיש לו איזה הערות או הגהות, נא לשלוח להמכון, כדי שנוכל אי"ה
לתקנו בעתיד, ותודה למפרע.

"ספרא"

עריכת ספרים והוצאה לאור
יודא הכהן שטראססער — אהרון הכהן פערל
(718) 438-4714 (914) 425-0635

נדפס בדפוס האחים גרויס
Printed in the U.S.A. by:
GROSS BROS. Printing Co. Inc.
3125 Summit Avenue,
Union city N.J. 07087
Tel. (201) 865-4606 * (212) 594-7757

שלום קרויז

אב"ד דק"ק אודווארי

בעת הרב בביהמ"ד בית ישעי

מח"ס שו"ת דברי שלום ד"ח ושאר ספרים עה"ת וסוגיות

בס"ד יום א' שלח לך אנשים תש"ם לפ"ק

שלום וברכה מאלקי המערכה, לאיש אשר לו ככה, ה"ה הרב הגדול בתורה,
עומה אורה כליל המעלה חוב"ט אוצר בלום, נופך ספיר ויהלום וכו'...

ראיתי את הספר ליקוטים אשר יגע הרבה ללקט את דעת הגאונים הצדיקים,
מדור הקדום ומדורינו, מהראשונים עד אחרוני האחרונים, הרבה מאות מכתבים ושם
נתגלה דעתם האמיתי כמה מעלות טובות לעשות עירוב ובשמחה רבה
הסכימו והשתדלו לעשות עירובין ואין שום אחד מהם שחשש לאיזה מין
פריצות או לתערובות אנשים ונשים, לכן שמח לבי בקרבי כי אקוה שגם הרבנים
האברכים בימינו שהתנגדו לתיקון העירוב, יתחרטו ויכירו האמת כי טוב מאוד לעשות
עירוב והוא ענין נחוץ מאוד לבטל הדינים ויקרב השלום, ואדרבה ישתדלו לעשות
עירוב גם בויליאמסבורג כרצון האמיתי של כ"ק רבינו הקדוש אדמו"ר מסאטמאר
זי"ע זצוק"ל וכרצון כ"ק אדמו"ר הגה"צ ממ"ק מסאטמאר שליט"א וכרצון הרבנים
הגאונים מזקני הוראה מתלמידי החת"ס זי"ע ותלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע.

וערבה לה' אם יעשו עירוב לשם שמים אז נזכה לראות בנחמת יהודה וירושלים
להביא קרבנות בביהמ"ק ויתחדש ימינו וכשנים קדמוניות בב"א. ואסיים בברכה שיזכה
להפיץ הספרים ליהנות מהם בני אדם היראים ושלמים. ויצליח בכל דרכיו ובכל
מעשיו כי טוב עשה בעמיו.

הכותב למען הכרת האמת והשלום,

הק' שלום קרויז

אבדק"ק אודווארי

אפרים פישל הערשקאוויטש

אב"ד דק"ק האליין יע"א

כעת דומ"ץ דק"ק צאנז-קלויזענבורג

בעזה"ש"ת

האירו מול פני ועיני ראתה מגילת ספר כתוב אשר איזן ותיקן ה"ה הרב המאה"ג המופלא ומפלאג בתורה וביראה טהורה החו"ב בחד"ת דולה מים מבארות מים חיים וכו'... אשר חיבר ספר על מצות עירוב אשר בו אסף כעמר גורנה מדברי סופרים וספרים גודל מעלות וחשובות לתקן עירובין בעיירות החל מדברי התלמוד ומגדולי הראשונים עד האחרונים כולם הביא בצקלונז וסדרם בסדר נכון מלא זיו ומפיקים נוגה הפליא עצה והגדיל תושיה הליכות עולם לו הורד לגנו דברים חדשים וגם ישנים, ויפה עשה בעתו לחזק בזה ידי עושי מצוה העוסקים בתיקון עירובין, וכבר כתב בסה"ק אוהב ישראל לשבועות עמ' רפה וז"ל כי סוד העירוב הוא סוד יחוד וקישור עלמין עילאין בעלמין תתאין בסוד יחוד הוי"ה אדנ"י לבל יהיה אחיזה לחיצונים ר"ל, כי רשות הרבים הוא מקום שיש אחיזה לחיצונים ר"ל וסוד העירוב הוא לקשר ולייחד הקדושה לבל יהיה אחיזה לחיצונים ר"ל עכ"ל, מובן מזה דהעירוב מלבר נחוצו בש"ק יותר נחוץ לימי חול שלא יהא מדור החיצונים רק רשות דקדושה להנצל מכל עקתין בישין אכ"ה.

הכו"ח ד' שלח תש"ס לפ"ק

אפרים פישל הערשקאוויטש

יחזקאל ראטה

אבדק"ק קארלסבורג
בארא פארק, ברוקלין, נ.י. יע"א

בעזה"י לסדר זאת חקת התורה תמוז תש"ם לפ"ק

הן הובא לפני חיבור הנקרא על מצות עירוב שחיברו וחירצו האברך החשוב החו"ב תורת ה' חפצו וכו'... אשר בו לקט ואסף איש טהור חוות דעתם של מרבין ורבנן מאורי הדורות בענין חשיבת ונחיצת תיקון עירובן בעיירות שיש בידם לתקן התיקון ולמותר ליכתב ע"ז דברי שבח כי קול דברים של מאורי עולם עומדין ומכרזין גודל תועלתו של תיקון העירוב.

ובוודאי נכון הדבר לילך בעקבותיהם במקום שיש אפשרות לתקן בלי גיבוב קולות ובדרכי נועם ושלום, ובכרכין גדולים מן הראוי שלא יערבו כל הכרך רק שכונות שכונות, כי כן יש אפשרות בהשגחה יותר מעולה, וגם שיהיו נעשה באופן המעולה.

והרהמ"ח שטרח בזה ועבר עבודה קשה ותמה שבמקדש להראות תקפה ויפיה של הלכתא נבירתא הדין יהא שכרו בין מזכי רבים להתברך ברב טוב וחסד אמן.

דבר צדק ומשפט,

הק' יחזקאל ראטה

מנשה הקטן

אברק"ק אונגוואר ור"מ רישיבת "בית שערים"

ברוקלין, נ.י.

ד' לסדר עלה נעלה וירשנו אותה התש"ס בני"צ יצו"א.

למען דבעי למידע הן איקלע לאתרון האי צורב עוסק בחוקי חורף אברך כמשנתו זך הרעיון וו"ח נו"ג וכו'... אתא ואייתי מתניתא בידו תכריך כתבים מכתבתי פתוחי חותם מזה ומזה הם כתובים ליקוטי שושנים בעניני עירובין אשר אסף גורנה מפוסקי זמנינו ומדור הקודם, והצצתי בו קצת מפה ומפה וראיתי שעשה מעשה אומן כלומר חיבר ואסף ממחברים הרבה וציין לכל שיטה ושיטה מבטן מי יצאו הדברים, וגם סידר הדברים בסידור יפה ונאה כדי שירוץ הקורא בו, וגם עשה מפתח חשוב על הכל. ועתה רוצה להוציאו לאור ובקש ממני הסכמה, והיות כי רוב או כל הדברים הם ליקוטים ואין צריכים להסכמות ורק להגיד שהביא דברים כהיותן ולא עירבב ולא סילף הדברים ולכן הנני מסכים בלב שלם להוציא לאור דברי תורה אלו אשר יטיל אור על כמה וכמה הלכות אשר העולם נבוך בהם. ובאמת כל המרבה בביאור הדברים הרי זה משובח כי הדברים מאד מסובכים ונעלם ומכוסה מן הציבור ואפי' מהרבה ת"ח יש שלא הגיעו לפשטות הדברים וכשבאו לפסוק אף הפתח לא מצאו (עיין מאירי יומא כ"ה).

וכבר תמהתי למה בכל הש"ס לא מצאנו יותר ממסכת אחת על יו"ט אחד או כיוצא בזה ולמשל, מסכת פסחים על כל דיני פסח מסכ' ר"ה או מס' יומא וכו' אבל במס' שבת מצינו מסכת על כל ל"ט מלאכות והלכות עירובין בכלל, ושוב עשו חז"ל ותיקנו מסכת כולה והוא מסכת עירובין על מלאכה אחת מל"ט מלאכות ועוד כל המסכת נשנית על מלאכה גרועה לפי דעת התוס' ומ"ש מלאכה זו שתקנו לה מסכת בפני עצמה מה שלא מצינו בתרי"ג מצות או מלאכות ולא מצאתי מענה, עד שהעיר לי ה' וראיתי לרבינו הגדול המהרי"ל ז"ל בהל' סוכות וז"ל אמר מהר"י מג"ל דהוא שאל מגדול אחד אמאי האריך רש"י ושאר פוסקים במסכ' סוכה ועירובין יותר מבשום מסכת, והשיב לו לפי שדיניהם רחוקים מדעת הבריות, כגון גודא אסיק גודא אחית, ודין לבוד ודופן עקומה ולחי וקורה שמתירין את המבוי, והרבה כה"ג אשר קשה

הסכמות

לדעת סברתם, להכי חזרו הפרשנים להבינם ולהשכילם לכל עכ"ל. הנה בשביל שהלכות עירובין וסוכה רחוקים מדעת הבריות להבינם הוסיפו בפירושים ולכן נראה נמי דחז"ל בכיון תקנו מסכת עירובין על אחד מל"ט מלאכות מפני שקשה להעולם להבינם פרטי הדינים, ומה מובן בזה משנה ראשונה דעירובין מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט וכו' ומיד פריך תנן התם סוכה וכתוס' ד"ה מבוי הקשו וכו' ות"י דתנא ניחא ליה להתחיל בהאי לישנא כמו שמתחלת מתניתין דסוכה ולמהרי"ל הנ"ל אתי שפיר מאד וק"ל.

ועכ"פ דבר גדול עשה שאין לך דבר עומד בפני הרצון ואם ילמדו יראו ויבינו מה שלא ראו ומה שלא הבינו מקודם כי כל דבריהם כגחלי אש, ולכן בואי ונחזיק טובה להאי גברא יקירא אשר טרח ואסף כל הנ"ל לזכות הרבים. והנני מבקש מכל ידידי לקנות ספר אחד בכסף מלא ולהביאו לביתו ולעיין בהעניינים עד שיתרגל להבין כל עניני עירובין ואז יתקיים מאמר הנביא אם חכם בני ישמח לבי גם אני כי תורת ה' תמימה משיבת נפש.

החותם למען כבוד התורה בלב ונפש

מנשה הקטן

חיים ישעי' קעניג

אב"ד ור"מ דקהל חשק שלמה דיאקע

בעמח"ס שרית חקי חיים ה"ח

עלז לבי יגל כבודי בראותי מעשי ידי אומן נפלא שקיבץ ואסף כעמיר גורנא הני מילי מעליותא הנאמרים באמת מפי גדולי פוסקים מדורות שלפנינו ולפני לפנינו וגדולי זמנינו בהיתר מלמול דש"ק ע"י "צורת הפתח" בהרווחה רבה כנהוג מאז ומקדם בעיירות הכי גדולות בארץ ובחו"ל בלי שום פיקפוק – והלכות גדולות שנו כאן להציל ישראל קדושים שלא יכשלו ח"ו באיסור הוצאת שבת כמובא בשו"ת חתם סופר או"ח סימן צ"ט עיי"ש, ותועלת הספר נקוב בשם "על מצות עירוב" יעיד על עצמו להאיר עיניים עורים שמנששים בהלכה זו מחמת חיסרון ידיעה, כי הלכות עירובין הם מאותם הלכות שנאמרו עליו היודעים מועמים והמורים מרובים.

ע"כ בואו ונחזיק טובה להא צורבא מרבנן, מופלג בתורה ויראה וחסידות חומר מגזע גאונים וקדושים וכו'... שטרח ויגע לסדר שיטת גדולי הפוסקים הכל בכרך אחד וראה סימן יפה בעמלו – מובן ממילא שספר כזו לא צריך להסכמה שכבר הסכימו מן השמים – ולא בא הכותב אלא בחד פסוקי דרחמי קדם אחנא נדיבי עם אלוקי אברהם להושיט להרב הנ"ל שרביט הזהב במדה גדושה ולקנות הספר בכסף מלא לחזק הני ברכי חכמים הכושלות – ונוצר תאנה יאכל פריז – ונזכה לשמור שבת קודש בשמחת הלב ככתוב בגמירת ש"ק שמחים לשמרו ולערב ערובו – אשרי לו שזכה לחזק מצוה יקרה זו, אשרנו אנו שזכינו לראות מצוה זו שעומד ונתקיים בפועל בזמנינו דור ירוד של עקבתא דמשיחא, ובזכות שמירת שבת כהלכתו נזכה לקבל פני השכינה שלש פעמים בשנה בביאת גו"צ אמן.

הכותב וחותם לכבוד קדושת מצות עירוב,

פה ברוקלין כ"ט סיון תש"ס לפ"ק

חיים ישעי' קעניג

אב"ד ור"מ דק"ק הנ"ל

תוכן הענינים

13 פתח השער

ג שער א: כמה שקדו על מצות עירובין

תורה / תרגום יונתן בן עוזיאל / תלמוד בבלי / תלמוד ירושלמי / שאילתות / מדרש שכל טוב / מדרש לקח טוב / תיקוני זוהר / רעיא מהימנא / ר"ן / ריסב"א / מאירי / מרדכי / סמ"ג / טור / בית יוסף / כסף משנה / מגיד משנה / ב"ח / פרישה / שולחן ערוך / טורי זהב / פרי מגדים / שולחן ערוך הרב / משנה ברורה.

הרא"ש / תשב"ץ / רבינו מהר"מ בר כרוך / קרבן נתנאל / הלכות גדולות / לר"י גאון / רב נטרונאי גאון / ספר הכוזרי / הרמח"ל בעל מסילת ישרים / בעל שו"ת גנת ורדים / בעל שו"ת מים רבים / הג"מ רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל / היעב"ץ / השל"ה הק" / האר"י הק" / בעל קרבן שבת / החיד"א / בעל יסוד ושורש העבודה / הג"מ רבי אברהם צבי לבוב זצ"ל מפרעשבורג / הג"מ רבי מרדכי בנעט זצ"ל / בעל חתם סופר / שו"ת מהר"ם צהלון / שו"ת בית אפרים / בעל קיצור שלחן ערוך / שו"ת מהרי"א הלוי / בעל אבן יקרה / הג"מ רבי אברהם אלי" זצ"ל אב"ד בארנוב / בעל בן איש חי / בעל דברי חיים / בעל ייטב לב / הג"מ רבי חיים ארי" לייבש הלוי איש הורוויץ זצ"ל אב"ד זאלקווא / הג"מ רבי שלמה זלמן מווארשא זצ"ל והג"מ רבי יצחק מווארקיי זצ"ל / בעל חידושי הרי"ם / בעל בני יששכר / המלבי"ם / בעל אבני נזר / בעל חזון נחום / בעל שו"ת ישועות מלכו / בעל משמרת שלום / בעל דברי שלום / הג"מ יצחק זעליג אב"ד סאקולוב זצ"ל / בעל ערוך השולחן / בעל קרן לדוד / בעל שו"ת לחם שלמה / בעל חפץ חיים / בעל שו"ת מהרש"ג / בעל שו"ת מהר"ם בריסק / בעל מנחת אלעזר / בעל ליקוטי מהרי"ח / הג"מ רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל / הג"מ רבי יעקב יוסף זצ"ל רב הכולל בנוא יארק / בעל ברכת שלום / קול קורא מהג"מ רבי יוסף צבי דושינסקיא זצ"ל / בעל חזון איש / בעל קהלת יעקב / בעל מנחת יצחק / בעל דברי יואל / בעל תורת א' / בעל חלקת יעקב / הג"מ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל אב"ד קוממיות.

נה שער ב: כח ומגולת והשפעת ורמזי מצות עירובין

מרן הבעל שם טוב זצ"ל / אוהב ישראל / באר מים חיים / ייטב לב / כליל תפארת / החתם סופר / דרך אמונה / חידושי הרי"ם / בני יששכר / ישמח ישראל / מהרש"ם / אמרי ברכה / צמח צדיק / דברי יחזקאל / אמרי נועם / פתחא זוסא / מעדני מלך.

שער ג: דין רה"ר בזמן הזה בעיירות גדולות עא

שלחן ערוך / שולחן ערוך הרב / שו"ת אבני נזר / בעל פרי השדה / בעל זכרון יוסף / כף החיים / ערוך השולחן.

הג"מ רבי שלמה קלוגער זצ"ל / המהרש"ם / בעל דברי מלכיאל / בעל תיו יהושע / בעל מנחת אלעזר / בעל שו"ת בית אב תנינא / הג"מ רבי שלמה דוד כהנא זצ"ל אב"ד ווארשא / בעל שו"ת אחיעזר / בעל שו"ת זקן אהרן / משנה ברורה / בעל חזון איש / כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק זצ"ל / בעל קהלת יעקב / בעל מנחת יצחק / הג"מ רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל / הג"מ רבי ישראל יעקב פישער שליט"א ראב"ד בר"ץ דעדה החרדית / הג"מ רבי אברהם דוד הורוויץ שליט"א חבר הבר"ץ דעדה החרדית / הג"מ רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א בעל שבט הלוי / הג"מ רבי חיים קניבסקי שליט"א / הג"מ רבי חיים קרייסווירטה שליט"א / הג"מ רבי פסח אליהו פאלק שליט"א / הג"מ רבי אלחנן היילפרין שליט"א.

שער ד: תיקון עירובין במאנהאטען נוא יארק תרס"ז-תש"כ קג

רשימת הפוסקים שעיר נוא יארק [מאנהעטן או ברוקלין] אינה רשות הרכים דאורייתא / השתלשלות תיקוני עירובין בנוא יארק / הג"מ רבי יהושע סיגעל זצ"ל / הג"מ מהרש"ם זצ"ל / הג"מ רבי ארי' לייבש הלוי איש הורוויץ זצ"ל בעל הרי בשמים / הג"מ רבי משה מייזילש זצ"ל אב"ד פרעמישלא / הג"מ רבי משה נחום ירושלמסקי זצ"ל אב"ד קיעליץ / הג"מ רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל אב"ד פלונסק / הג"מ רבי מנחם צבי אייזנשטאט זצ"ל / הג"מ רבי מנחם סג"ל פאללאק זצ"ל אב"ד סערענמש / הג"מ רבי צבי פסח פראנק זצ"ל / הג"מ רבי יונתן שטייף זצ"ל / הג"מ רבי מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל / הג"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויטש זצ"ל אדמו"ר משאץ-סאטוב / קול קורא משנת תש"כ מוועד למען תיקון עירובין במאנהאטען / הג"מ רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל / כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל / הג"מ רבי יוסף דוד טיימלבוים שליט"א אב"ד סאטוב / הג"מ רבי יצחק מאנדעל שליט"א דומ"ץ במאנראו נ.י. / כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל / כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל / הג"מ אב"ד שאפראן זצ"ל / הג"מ אב"ד קאפיש זצ"ל / הג"מ אב"ד קראסנא זצ"ל / כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל / הג"מ רבי משה פיינשטיין זצ"ל / הג"מ רבי אברהם בלומנקראנץ שליט"א.

שער ה: תיקון עירובין בויליאמסבורג תשל"ג-תשמ"א קנה

השתלשלות העירוב בויליאמסבורג [ברוקלין, נ.י.] / גילוי דברים בדבר העירוב בויליאמסבורג למען האמת מהג"מ מראצפערט זצ"ל / כ"ק אדמו"ר מסאטמאר

זצ"ל / הג"מ רבי שלום קרויז שליט"א אבד"ק אודווארי / כ"ק אדמו"ר מפאפא
 זצ"ל / הג"מ רבי נפתלי הירצקא העניג זצ"ל אבד"ק שארמאש / הג"מ רבי
 יהושע כ"ץ זצ"ל אבד"ק סאמבאטהעלי / הג"מ רבי שמואל אברהם זעלטענרייך
 זצ"ל אבד"ק שטשאקאווא / הג"מ רבי שמעון זאב מיללער זצ"ל אבד"ק אראד /
 הג"מ רבי חיים בערגער זצ"ל ראב"ד דק"ק מישקאלץ / הג"מ רבי יוסף אליהו הכהן
 שטיינער זצ"ל דומ"ץ דקהל עדת יראים ברוקלין / הג"מ רבי חיים אויש זצ"ל
 אב"ד דק"ק לופעני / הג"מ רבי מרדכי האלפערן זצ"ל אב"ד קאזניץ / הג"מ רבי
 מאיר גרינבערג זצ"ל אב"ד קעזמארק / הג"מ רבי חיים הלכרשטאם זצ"ל נכד
 הג"מ בעל דברי חיים מצאנז / הג"מ רבי אברהם מאיר איזראעל זצ"ל אב"ד
 הוניאד / הג"מ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א אב"ד האליין / הג"מ
 רבי אהרן וויעדער שליט"א אב"ד ליניץ / הג"מ רבי מנשה קליין שליט"א אבד"ק
 אונגוואר / הג"מ רבי מנחם מענדל רובין שליט"א אבד"ק מוזשאי / הג"מ רבי
 חיים ישעי' קעניג שליט"א אב"ד יאקע / הג"מ רבי גבריאל צינער שליט"א רב
 דקהל נטעי גבריאל.

שער ו: תיקון עירובין בבארא פארק תשמ"א

תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב בבארא פארק תשמ"א / הסכמת רוב רבני
 וגדולי הפוסקים לתקן עירובין בבארא פארק בשנת תשמ"א / בענין הקול קורא
 של שנת תשל"ס / בענין הקול קורא בנוגע העירוב בבארא פארק בשנת תשמ"א
 / המכתבים כרעת כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל.

שער ז: תיקון עירובין בבארא פארק תש"ס

יסודי תיקון צוה"פ בשכונתנו יצ"ו בשנת תש"ס לפ"ק / קריאת קודש מהרבנים
 הנאונים שליט"א אודות תיקון העירוב בשכונת בארא פארק תש"ס לפ"ק / הג"מ
 רבי יחזקאל ראטה שליט"א אבד"ק קארלסבורג / הג"מ רבי שלום קרויז שליט"א
 אבד"ק אודווארי / עוד מהנ"ל / מכתב עוז מהג"מ רבי חיים יהודה כ"ץ שליט"א
 אבד"ק ור"מ סערדאהעלי בענין הפיקוח ונחיצות העירוב בב"פ / מכתב גלוי מאת
 הג"מ אבד"ק ור"מ סערדאהעלי שליט"א על אמיתות הדברים אודות ביקורו אצל כ"ק
 אדמו"ר מסאטמאר שליט"א / הג"מ רבי יוחנן סופר שליט"א אבד"ק ערלוי /
 הג"מ רבי יעקב יצחק ניימאן שליט"א אב"ד דקהל מחזיקי הדת מאנטריאל / הג"מ
 רבי מנחם מענדל רובין שליט"א אבד"ק מוזשאי / עוד מהנ"ל / עוד מהנ"ל /
 הג"מ רבי חיים ישעי' קעניג שליט"א אבד"ק יאקע / עוד מהנ"ל / הג"מ רבי
 ישראל מנחם גרינוואלד שליט"א אבד"ק פאפא ב.פ. / קהל מחזיקי הדת דחסידי
 בעלזא בארא פארק - הדומ"ץ הג"מ רבי שלמה הכהן גראס שליט"א - והמו"ץ רבי
 שלום פסח לאנגסאם שליט"א - והמו"ץ הג"מ רבי אשר אנשיל עקשטיין שליט"א
 / הג"מ רבי צבי היילפערן שליט"א דומ"ץ דקהל עדת יראים ב.פ. / הג"מ רבי

בן ציון הכהן שטראססער שליט"א דומ"ץ דקהל נייטרא ב.פ. / הג"מ רבי רבי
גבריאל צינגער שליט"א רב דקהל נטעי גבריאל / הג"מ רבי בן ציון יעקב הלוי
ואזנר שליט"א רב דבד"ץ ובית הוראה "שבט הלוי" מאנסי / הג"מ רבי יעקב זיידה
שליט"א דומ"ץ דקהל וויזניץ ב"ב וראה"כ למצויינים / הג"מ רבי יעקב קאפיל
שווארץ שליט"א ר"מ אהלי יעקב / הג"מ רבי יחיאל יעקב הכהן מיללער שליט"א
אבד"ק אייזנשטאט וראה"כ גועם אלימלך ובית חנוך / הג"מ רבי אברהם רייך
שליט"א אבד"ק מנחם ציון רימינוב / מכתב להשלמת העירוב מהג"מ רבי חיים
יהודה כ"ץ שליט"א אב"ד ור"מ סערדאהעלי / מתוך מכתב הג"מ רבי מנשה קליין
שליט"א אבד"ק אונגוואר / מתוך "מכתב לאנ"ש" שכתב כ"ק אדמו"ר ממונקאטש
שליט"א / מתוך דרשת שבת-הגדול שנת תש"ס לפ"ק מהג"מ אב"ד ור"מ
סערדאהעלי שליט"א.

פתח רבי עקיבא ואמר ברוך אלקי ישראל שכחר בדברי תורה ובדברי חכמים שדברי תורה ודברי חכמים הם לעולם ולעולמי עולמים.

(אדר"נ פ"ג)

פתח השער

י'תברך ה' כורא וישתכח ה'יוצר אשר כחר כנו מכל עם והנחילנו את תורתו הקדושה ללמוד וללמד לשמור ולעשות כרת של תורה שבכתב ותורה שבעל פה המסורה לנו ע"י חכמינו ז"ל דור דור ודורשיו, ותכלית לימוד התורה היא להגיע לידי מעשה לדעת המעשה אשר יעשון, ולזה מצינו שרכותינו ז"ל ככל הדורות שקרו להוציא הלכה כרורה מתוך פלפולה של תורה, ודכריהם כנחלי אש נתקבלו כתפוצות ישראל.

אמנם כן, מצינו שככמה ענינים נחלקו הדעות והשיטות בין גדולי הפוסקים לחומרא או לקולא, וכך היא דרכה של תורה זה כונה וזה סותר ככסף צרוף מזוקק שבעתים, עד שהוציאו כאור משפטי וחוקי התורה"ק כמקובל לנו עפ"י דברי המור והשולחן ערוך והרמ"א ונושאי כליהם, ומנהג ישראל תורה, כידוע וכמפורסם בשער כת רכים.

* * *

ועתה באתי כנוגע לאחת מתקנות חז"ל שהנהיגו במשך כל הדורות, והיא תיקון עירובין בעיירות, שנחנקה כרי שלא ישלשו באיסור הוצאה כיום שבת קדשנו, וכאשר מצינו בגמ' (שבת י"ד:) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונמילת ידים, יצתה כת קול ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני, וכתב המהרש"א בזה"ל: רדיינו כני אם חכם לכך לעשות גדר לאיסור הוצאה בשבת, ישמח לבי גם אני, שיתקיים מצות שבת באיסור הוצאה דאורייתא, עכ"ל.

עד היכן מגיעין הדברים נוכל לראות ממה שכתב הפני יהושע (שבת פ"ז: בתוס' ד"ה כאשר), וז"ל: נראה דעיקר שכר ועונש כשמירת שבת ומלאכה היינו לענין הוצאה, שצריך זהירות ושמירה יתירה, כדאמרינן לעיל (שבת י"ב.) חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת, ואמר רב יוסף הלכתא רכתא לשכתא, והכי נמי אשכחן בירמיה שאמר לישראל "כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא כיום השבת", וכתוב בתרי' "וכאו בשערי העיר הזאת מלכים ושרים וגו' וישבה העיר הזאת לעולם", וכהאי גוונא מוכא כנחמי' וכו', עכ"ל.

וכה כתוב לאמר בספה"ק בני יששכר (מאמרי השבתות, מאמר ז', אות ו'), וזה לשונו: כאנו עד הלום לדבר ממלאכת הוצאה, הנה אומר לך, תנו רבנן (שבת ו.) ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד, רשות הרבים, ברמלית, מקום פמור, קא מיתנח בהו סימנא "בי כיום הזה יכפר" (ויקרא טז, ל), "יכפר" ראשי תיבות "יחיד, ברמלית, פמור, רבים", מרמו, כל המשמר שבת כהלכתו אפילו וכו' מוחלין לו, עיי"ש עור.

ובא וראה מה שכתב הסמ"ג בהלכות עירובין, וזה לשונו: "ג"ל מתוך דברי רב יהודאי גאון כי כימי ירמי' הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב כחצרות ולשתף במכוואות, אלא היו מוציאים בלא עירוב, ומתוך כך היו מכיזין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מכתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהיא רה"ר ומכיזין אותן משאות כשערי ירושלים, ולכך כשהזהיר ירמי' על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם בן ערבו, וזהו לשון הנביא "כה אמר ה' השמרו כנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והכאתם כשערי ירושלים", זה גוף האיסור של תורה, ואח"כ אמר "ולא תוציאו משא מכתיהם ביום השבת", זו גזירת שלמה המלך, כי לבני ירושלים הי' מזהיר, וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים, אלא ווראי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שע"י שעברו גזירתו כאו לגוף האיסור של תורה, עב"ל.

ובתיקוני זוה"ק (תקונא תמיא וארבעין) מכואר שהיתה זו הגורם אשר הגלו כלל ישראל אל הגולה אשר הגלתה בעוה"ר, וז"ל: דיציאות השבת שתיים, אינון עקירה והנחה דעביד לון בכת אחת, מאן דאעקר חפץ מאתריה ואנח ליה לבר מאתריה ומרשותיה, כאלו אעקר אילנא רחיי דאיהו אות כרית ואנח ליה כרשות נוכראה, מאן דעביד דא גרים דאעקר נשמתיה מרשות דילה ואנח לה כרשות אחרא, דאיהו מרה ומחול, ודא גרם לישראל דאתעקרו מארעא דישראל ואתגליאו בארעא נוכראה דאיהו רשות הרבים וכו', עיי"ש.

* * *

ואכן היתה מנהג ותיקין בישראל לדורותיהם מאז ומקדם לחזור אחר תיקון עירובין, בעיירות גדולות כקמנות, בהם תיקנו רבותינו הקדמונים עירובין ע"י צורת הפתח המתיר מלטול מכתם חוצה לרחובה של עיר.

וידוע ומפורסם כשער בת רבים מה שכתב הג"מ החתם סופר זצ"ל בתשובתו (חאו"ח סי' צ"ט) ש"השכל הפשוט גזור, שראוי ומחוייב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר מלמול... והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות, ואם לאו מבשול וקולר העם על צווארו... דהאי כרכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז, להשמר מאיסור הוצאה, אשר ממש אי אפשר להזהר ממנו..."

גם הג"מ בעל ייטב לב זצ"ל אב"ד סיגוט חשש ממבשלת הוצאה בשוגג, וכתב (בספרו ייטב לב פ' וישלח) "ואני בעניי כשרתי צדק בקהל רב, בשבת שוכה בין כסא לעשור, לעורר לכב אנשי העיר לתקן עירובי חצירות, להציל העם ממבשלה היוצאת מתחת ידם, באיסור הוצאה בשבת, בשוגג".

יתר על כן, הכטיח הג"מ בעל ייטב לב זצ"ל בצוואתו את העוה"ב שלו למי שיוציא מבח אל הפועל את העירוב בעירו, שהיו איזה אנשים שהתנגדו שם לכך (גדולת יהושע, נאסויד, אר"ק לב).

ואכן רוב גדולי ומאורי ישראל, ובכללם הג"מ הדברי חיים מצאנז זצ"ל, והג"מ החידושי הרי"ם מגור זצ"ל, אשר הלכו בדרך המלך הלזו, השתדלו ועודדו וזירזו ע"ד תיקון עירובין כבל עיירות ישראל די כבל אתר ואתר, ועד כדי כך, שאפילו אם לצורך תיקונו היו צריכים להשתמש בכמה "קולות", החמירו להקל. (שו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ג ובהשמטות לסי' ג', חידושי הרי"ם סי' ד', שו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' צ"ח, שו"ת אבני נזר אר"ח סי' רס"ו, ושו"ת נפש חי' אר"ח סי' כ"ה, ועוד כפי שיוכא אי"ה בפנים הספר).

מלבד מטרתה על פי הלכה כדי להשמר ממבשול האיסור החמור של הוצאה בשוגג בשבת, יש בה גם משום מצות עונג שבת, וכמו שכתב הפרישה (אר"ח סי' שצ"ה), וז"ל: דמ"ש כאן מצוה לחזור, אותה מצוה לצורך הנאתו כדי לטייל או להביא צרכי אכילתו וזה מצוה כמ"ש וקראת לשבת עונג עיי"ש, וכן כתב בספר הכוזרי (מאמר שלישי אות נ, נא). וכן כתב פרמ"ג באשל אברהם (סי' ר"ס ס"ק ג') בזה"ל: "דודאי עירובי חצירות שבות הוא ומשום מצות כבוד שבת שלא יהיו ידיו אסורות מלהוציא ולהכניס התירו ביה"ש", יעו"ש. ואשר לכן אומרים בזמירות ש"ק (בזמר "כל מקדש שביעי") "שמחים לשמרו ולערב ערובו".

וכבר כתב המהרש"א (שבת קיח: בדי"ה עונג) וז"ל: "דלא מצינו שיהא מותר להתענג לילך אחר המותרות אלא בשבת שנא' וקראת לשבת עונג" ע"כ,

ועיין בדברי המהר"ל שם שמבאר הגמ' "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים", שהוא מדה כנגד מדה, שכל שהוא בעונג הוא בהתפשטות ואינו כמיצר וגבול, שנבול ומיצר הם סתירה לעונג, וכיון שמענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים.

וגם שימש תיקון עירובין כמטרה עליונה נשגבה כדחוינן ממתנג האר"י תק' שמלמל מליתו וחומשו בצפרא דשבתא עד המקוה הירועה (מובא בשעה"כ ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו), וכאשר ראינו אצל רבותינו תלמידי תלמידיו של הבעש"ט הק' זי"ע, שראו בתיקון צורת הפתח הרחבת גבולי הקדושה לרה"ר מקום שלימת החיצונים והשראת קדושה עליונה של רה"י שנעשה ע"י הלחי וקורה ויכויו הפת, המתקת הדינים (גבורה בימי רי"ו) בחסדים (חסד גימ' ע"ב), וקדושת מקום המוקף בעירוב עולה עד לרקיע, ותיקונו וסודותיו הנשגבים ידועים למארי דרוין (כפי שיכתב כל זה בפנים הספר), וכידוע מאמר הבעש"ט הק', שתיקון עירובין הוא אחד מג' דברים שעליהם תצעד ארץ (בעש"ט עה"ת פ' יתרו).

עד כדי כך, שהג"מ בעל בני יששכר זצ"ל הקפיד בעצמו למלמל בעיר המתוקן בעירוב, כדי שלא יהי' בכלל גדר "מי שאינו מודה בעירוב". וכן כתב הג"מ בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל, "שכן מקובל בדינו, ואכן מנהגינו ומנהג אבותינו ורבותינו הק' זי"ע לדרקק לישא במקום שיש עירוב." (נימוקי אורח חיים סי' שצ"ד).

בן ידוע שהג"מ בעל דברי יחזקאל משינאווא זצ"ל השתדל ועשה פעלים בעת ביקורו בכמה עיירות שעדיין לא נתקן בהם עירוב, עד שהכמיח למי שישתדל בממונו שיוכלו לשאת בעיר בשבת, עי"ז אשתו תוכל לישא (פרי בטן). (עי' דברי יחזקאל החדש" עמוד קמ"א).

* * *

וכאשר ראינו דברי רבותינו ז"ל בענין תיקון עירובין בעיירות, אשר בעו"ה מחמת כמה סיבות הזניחה כאן עד כעת, עלינו "להחזיר העטרה ליושנה" להתוודע ולהגלות שהגדרים והסייגים והתקנות אשר גבלו לנו ראשונים כמלאכים אשר מפיהם אנו חיים, הם חיים וקיימים לעד לנו ולזרענו וזרע זרענו עד עולם.

וכבר כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ב מהלכות ממרים הל' ב'): "בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה ותנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל, ועמד אחריהם בית דין אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה ואותה הגזרה ואותו

המנהג, אינו יכול עד שיהיה גדול מן הראשונים כחכמה וכמנין, היה גדול כחכמה אבל לא כמנין, כמנין אבל לא כחכמה, אינו יכול לכטל את דבריו, אפילו כטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולין לכטל עד שיהיו גדולים מהם, והיאך יהיו גדולים מהם כמנין הואיל וכל בית דין ובית דין של שבעים ואחד הוא, זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו, עכ"ל.

ובפרט מצות תיקון עירובין שהוא משום סייג שלא לבוא לידי איסור מלמול (כמבואר בדברי הב"ת, הב"י, הטו"ז, החת"ס, שו"ע הרב, משנה ברורה, ועוד), וכנגון דא כתב הרמב"ם (שם בהלכה ג'): "כמה דברים אמורים בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג לתורה אלא בשאר דיני תורה, אבל דברים שראו בית דין לגזור ולאסרן לעשות סייג אם פשט איסורן ככל [ישראל] אין בית דין גדול אחר יכול לעקרן ולהתירן אפילו היה גדול מן הראשונים", עכ"ל.

וזו לשון החינוך (מצוה תצ"ה) "לשמוע בקול כ"ד הגדול ולעשות כל מה שיצו אותנו בדרכי התורה באסור ומותר וטמא וטהור וחייב ופטור ובכל דבר שיראה להם שהוא חיוזק ותיקון כדתינו, ועל זה נאמר ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, ונכפל בסמוך לחיוזק הדבר, על פי התורה אשר יודוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, ואין הפרש כזה בין הדבר שיראוהו הם מרעתם, או הדבר שיוציאוהו בהיקש מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהם, או הדבר שיסכימו עליו שהוא סוד התורה או ככל ענין אחר שיראה להם שהדבר כן, על הכל אנו חייבים לשמוע להם, והראי' שזה ממנין מצות עשה וכו'".

ובן מובא בהנהגות טובות מהג"מ בעל ישמח משה זצ"ל (נדפס בתהלים תפלה למשה) אות כ"ג שכתב: "וקודם מצוה דרבנן יחשוב שרוצה לקיים עשה שתקנו חז"ל ולקיים עשה ועשית על הדבר אשר יגידו לך, ולא תעשה דלא תסור וכו'", עכ"ל.

וראוי לציין מה שכותב הג"מ החזון איש זצ"ל באגרותיו (ח"ב אגרת מ"ד): "חז"ל היו יודעים דעת קונם מפי מינן וידעו מהו תיקון ומהו קלקול, וח"ו להכניס עצמינו לשקול ע"פ שכלנו ולומר שיש חילוק בין הזמנים, וכל הדברים שנאמרו בגמ' ופסקוהו הפוסקים הם דברים נצחיים וקיימים, עבודה הרצוי' היא לשמור את קדוה הדין, וזו הדרך הנכונה שיכור לו האדם ולא כאותן המפקקים על... ואמרים שזהו נגד כוונת התורה."

ועד ימינו אלו אנו רואים שנתפשט המנהג לתקן עירובין כמעט בכל תפוצות ישראל עפ"י הוראתם בקדושה של גדולי ישראל בכל מקומות מושבותיהם, כדוגמת ירושלים עיה"ק ובני ברק ת"ו, ושאר עיירות שבארץ ישראל, אנטווערפען, טאראנמא, במעלבויירן-אסטראליע, דיטרויט-שיקאגא, דענווער, באלטימאר, מיאמי-פלארידע. כמו כן נמצאו עירובין בנוא יארק בקרית יואל, מאנסי, שיכון סקווירא, קיו גארדענס, פאר ראקאוואי, בעלל הארבנער. נוסף לכך הותקנו עירובין על חרבה רחובות בויליאמסבורג, ומטלמלים שם, וכן היו בכמה רחובות בבארא פארק קודם שנעשה העירוב בכל השכונה בשנה זו.

* * *

ומרם כל שיח יצמח, יש להקדים ולהרגיש שאין הכוונה כאן לדרן ולפלפל בצדדי ההיתר כתיקון העירובין בנוא יארק מצד ההלכה, כי דבר זה נפתח ונפסק ע"י גדולי ישראל מדור שלפנינו זצוק"ל, ומרבנים מובהקים בדורנו ה' עליהם יחיו, אלא הכוונה לידע ולהודיע מקורן של דברים והשתלשלות הענינים, כפי אשר ידונו מנעת בעזרת השי"ת.

והאמת ניתן להאמר שבנידון תיקון עירובין בשכונתנו נוא יארק או ברקלין, ה' דעת הרבה מהרבנים הגאונים גדולי פוסקי דורינו אשר קיבלו דרכי הוראה ומסורת דור ודור מאבותיהם ורבותיהם גדולי הדור זי"ע, שדעתם דעת תורה רמצוה רבה וגדולה לעשות עירוב בכל העיירות, וחשבו זאת לצורך השעה ולתיקון גדול, ובמשך השנים עוררו ותבעו ועשו פעולות למען יסוד העירוב בנוא יארק או בברקלין, כפי שיתבאר בקונטרס הנוכחי בס"ד, ואלו הם:

משנת תרס"ז

הג"מ רבי שלום מרדכי הכהן זצ"ל בעל שו"ת מהרש"ם	הג"מ רבי יהושע סיגעל זצ"ל אב"ד נוא יארק
הג"מ רבי צבי יחזקאל מיכלזאן זצ"ל אבד"ק פלאנסק בעל תירוש ויצהר	הג"מ רבי ארי' לייביש תורוויץ זצ"ל אבד"ק סטאניסלאוו בעל הרי בשמים
הג"מ רבי משה נחום ירושלימסקי זצ"ל אבד"ק קיעלץ	הג"מ רבי משה מיזליש זצ"ל אבד"ק פרעמיסלא

משנת תש"מ-תש"כ

הג"מ רבי צבי פסח פראנק זצ"ל
 בעמח"ס הר צבי ר"ה בירושלים עיה"ק
 הג"מ רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל
 אב"ד סמאליען
 הג"מ רבי אברהם יהושע העשיל זצ"ל
 כ"ק אדמו"ר מקאפיטשניץ
 הג"מ רבי מרדכי שלמה פרידמאן זצ"ל
 כ"ק אדמו"ר מבאיאן
 הג"מ רבי מנחם סג"ל פאללאק זצ"ל
 אבד"ק סערענטש
 הג"מ רבי מנחם צבי אייזענשטאט זצ"ל
 הג"מ רבי רוד ליפשיץ זצ"ל
 אבד"ק סובאלק
 הג"מ רבי יוסף רוד מאשקאוויץ זצ"ל
 אבד"ק שאץ סאסוב

הג"מ רבי יונתן שטייף זצ"ל
 אב"ד קהל עדת יראים וויען
 הג"מ רבי מיכאל בעד ווייסמאנרל זצ"ל
 אב"ד ור"מ דשיבת נייטרא
 הג"מ רבי שמעון שלום קאליש זצ"ל
 כ"ק אדמו"ר מאמשינאו
 הג"מ רבי ירוחם ליינער זצ"ל
 כ"ק אדמו"ר מראדזין
 הג"מ רבי נחום פערלאוו זצ"ל
 כ"ק אדמו"ר מנאוואמינסק
 הג"מ רבי יוסף הירש זצ"ל
 אבד"ק טארנא
 הג"מ רבי משה שמיינבערג זצ"ל
 אבד"ק בראד

משנת תשל"ג-תשמ"א

כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל
 בעל "דברי יציב"
 הג"מ רבי יהושע כ"ץ זצ"ל
 אבד"ק סאמבאטהעלי יו"ד לחיזוק הדת דהתאחה"ר
 הג"מ רבי שמעון זאב מיללער זצ"ל
 אבד"ק אראד
 הג"מ רבי חיים אויש זצ"ל
 אבד"ק לופעני
 הג"מ רבי מאיר גרינבערג זצ"ל
 אבד"ק קעזמארק
 הג"מ רבי חיים הלברשטאם זצ"ל
 נכד הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז
 הג"מ רבי מרדכי היילפערין זצ"ל
 אב"ד קאזניץ

כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל
 בעל "ויחי יוסף", וסגן נשיא התאחה"ר
 הג"מ רבי נפתלי הירצקא העניג זצ"ל
 אבד"ק שארמאש יושב ראש התאחדות הרבנים
 הג"מ רבי שמואל אברהם זעלמענרייך זצ"ל
 אבד"ק שטשאקאווא ויו"ר לבתי דינים דהתאחה"ר
 הג"מ רבי יוסף אלי' שטיינער זצ"ל
 דומ"ץ קהל עדת יראים וויען
 הג"מ רבי חיים בערגער זצ"ל
 אבד"ק מיסקאלץ
 הג"מ רבי אברהם מאיר אזוראעל זצ"ל
 אבד"ק הוניאד
 הג"מ רבי אשר אנשיל קרויז זצ"ל
 אבד"ק ראצפערט

כשנות תשל"ג – תשמ"א – תש"ם

הג"מ רבי שלום קרוין שליט"א אבד"ק אודווארי, יר"ד התאחה"ד	הג"מ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א אב"ד האליין
הג"מ רבי יוסף אשכנזי שליט"א משב"ק, בשם כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל	הג"מ רבי מנחם מענדל רובין שליט"א אבד"ק מוזשאי
הג"מ רבי מנשה קליין שליט"א אב"ד ור"מ אונגוואר	הג"מ רבי אהרן ווידער שליט"א אבד"ק לינו
הג"מ רבי חיים ישעי' קעניג שליט"א אבד"ק יאקע	הג"מ רבי גבריאל צינגער שליט"א אב"ד דקהל נטעי גבריאל

כשנת תש"ם:

הג"מ רבי חיים יודא כ"ץ שליט"א
אב"ד ור"מ סערדאהעלי

הג"מ רבי יחזקאל ראטה שליט"א אבד"ק קארלסבורג	כ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א ב"מכתב לאנ"ש
הג"מ רבי טובי' גאלדשטיין שליט"א ראש הישיבה עמק הלכה	הג"מ רבי יוחנן סופר שליט"א אבד"ק ערלוי
הג"מ רבי ישראל מנחם גרינוואלד שליט"א אבד"ק פאפא ב.פ.	הג"מ רבי יעקב יצחק ניימאן שליט"א רב דק' מחזיקי הדת מאנטריאל
הג"מ רבי בן ציון שטראססער שליט"א דומ"ץ דק"ק נייטרא ב"פ	הג"מ רבי שלמה הכהן גראס שליט"א דומ"ץ קהל מחזיקי הדת בעלזא ב"פ
הג"מ רבי שמואל שמעלקא לייפער שליט"א אדמו"ר חוסט ור"מ תורת חסד	הג"מ רבי צבי היילפרין שליט"א דומ"ץ דקהל יראים וויען ב"פ
הג"מ רבי שלום פסח לאנגזאם שליט"א מו"ץ כביהמ"ד בעלזא 50 סט.	הג"מ רבי בן ציון הלוי וואזנר שליט"א רב בד"ץ ובית הוראה שבט הלוי מאנסי
הג"מ רבי אשר אנשיל עקשטיין שליט"א מו"ץ כביהמ"ד בעלזא 18 עוו.	הג"מ רבי זלמן דוד ישעי' סופר שליט"א רב דק"ק כתב סופר ערלוי
הג"מ רבי יעקב קאפל שווארץ שליט"א ר"מ אהלי יעקב	הג"מ רבי יוסף מאיר לייפער שליט"א אבד"ק טעמעשוואר
הג"מ רבי חיים אלעזר ברוין שליט"א אבד"ק שערי ציון	הג"מ רבי חיים מאיר י. מ. רובין שליט"א אדמו"ר מראפשיץ
הג"מ רבי יעקב זיידא שליט"א דומ"ץ, וראש כולל הוראה למצוינים	הג"מ רבי דוד יצחק שיק שליט"א רב דק"ק תפלה לדוד
הג"מ רבי יצחק רוב הלוי יונגריין שליט"א אדמו"ר מגארליץ	הג"מ רבי יוסף מויסיג שליט"א אבד"ק בעלעד
הג"מ רבי משה חיים גאלד שליט"א אב"ד קראלי	הג"מ רבי יחיאל יעקב הכהן מיללער שליט"א אב"ד אייזנשטאט, ראש כולל נועם אלימלך ובית חנוך
הג"מ רבי ישראל אברהם אלמר טוב שליט"א אב"ד תולדות נפתלי	הג"מ רבי שלום יוסף האלפרין שליט"א אב"ד בית שמואל ראדימשלא

ואם כי כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל מנע עצמו מלהתערב בפומבי בימים ההם בענין תיקון העירוב כמאנהאמען ממעמיו ונימוקיו, מפי עדות נאמנות ומסתברות: (א) שהי' אז הנידון לתקן עירוב בכל מאנהאמן, וחשש הוא ז"ל על ההשגחה שקשה ביותר מפאת גודל השטח, (ב) שהעירוב הי' בצירוף מחיצות של גשרי מסילות הברזל וכיוצ"ב שעלולים להשתנות, וחשש שיכשלו בו רבים שלא ידעו אודות השינויים, ובפרט שחשש שהישוב החדרי לא ימשיך לגור שם כמו שהי' בשאר מקומות בשנים הראשונים להתיישבות אחב"י בנוא יארק, (ג) בתוך חברי הוועד של תיקון העירובין נמצאו כאלו שלא רצה הוא ז"ל להשתתף עמהם כמובן.

ברם, מאוחר יותר, בשנת תשל"ב, כשבאו לשאול חוות דעתו, ואמרו לו שרוצים לעשות עירוב בויליאמסבורג ע"י רבנים מובהקים דשם, חיזק את הענין ואף גם השתתף בעצמו ונתן כסף בשביל זה כידוע, והורה אז ג' תנאים שכראי לעשות לזה (כפי שיובא להלן בפנים הספר), כעדות הג"מ רבי יוסף אשכנזי שליט"א, משב"ק, במכתבו עוד בשנת תשמ"א, וכך העיד גם כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, ועוד כמה רבנים שברורנו ה' עליהם יחיו.

ובן מעידים הרבנים הזקנים הג"מ מאודווארי שליט"א והג"מ ממאזשאי שליט"א והג"מ מיאקע שליט"א שדעת כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל היה שיש לעשות עירובין בויליאמסבורג. כמו כן, הבאנו להלן (עמ' קכט) מכתבו של הג"מ רבי יוסף דוד טייטלבוים שליט"א מסאסוב אב"ד קרית ישמח משה, ומהג"מ רבי יצחק מאנדעל שליט"א דומ"ץ במאנרוי, שמוכיחים שכן היתה דעתו.

היוצא לנו מכל זה שהדבר ברור שכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל לא היה נגד העירוב כלל, רק בודאי היה אצלו דבר חשוב מאוד כמסורת כל רבותינו זי"ע.

אמנם לא היה ניחא ליה, שכל אחד ואחד יעשה עירוב, ושיעמוד בלי אחריות והשגחה מעולה, כי לעשות עירוב בעיני רבנים מובהקים וכיוצ"ב שישגיח ויפקח על העירוב, ולכן כעת אשר הקימו בי"ד מרבנים מובהקים, וועד העירוב מבעלי בתים חשובים, שיפקחו וישאו בכשרות ובעול העירוב בקביעות פה בשכונתנו ב.פ., באופן זה בודאי היה ניחא ליה בעשיית עירוב.

ועל אף שכתב אז הג"מ רבי משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קל"ח, ובחלק ד' סי' פ"ח) שאין לעשות עירוב כברוקלין, לפי שחשש אז שיש כאן חשש רשות הרבים דאורייתא, ברם, הרי הוא עצמו כתב באגרות משה (או"ח חלק ד' סי' פ"ח, ובחלק ה' סימן כ"א) שכבר נודע לו משלמונות (אפיס) העיר

ומהמשמרה (פאליס) דהעיר, שאין שם בברוקלין מספר גדול כזה כג' מליון אנשים, וכתב שם שרק משום גזירה לא יעשו עירוב, שהרבה לא ידעו ויחשבו שיש שם מנין כזה יעו"ש.

וביותר, שהרי הוא ז"ל כתב באגרות משה (או"ח חלק ה' סי' כ"ח) דמצד מחיצות סביב ברוקלין זה אפשר לברר — וכעת נתברר הקפת המחיצות הכשרות סביב בארא פארק ע"י עדים נאמנים.

ובאמת כתב הוא ז"ל בעצמו (בשורת אגרות משה או"ח ח"ד סי' פ"ז) בנידון תיקון עירובין בברוקלין, וז"ל: "ואמרתי שאיני רוצה להתערב בזה כי הדי כמה שימות איכא בפירוש מה זה רשות הרכים וכפירוש דלתות נעולות וספרי הש"ע מצויים, אבל מאחר שיצא קול שאני הוא מתיר בעצם מצד לשון זה שאמרתי מוכרח אני לבא בזה" וכו' עכ"ל.

ועוד כתב שם (בסי' פ"ט) שאין למחות ביד המקילין לעשות עירוב במאנהעמען, וכה לשונו: "אבל הא כבר אמרתי שאין בידני למחות ביד המקילין, ובשיתקנו הדי יהי מותר לאיזה שימות, גם הם רבנים גדולים, ומי ימחה בהם מכיון שסוברים לפי הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים להוראה", עכ"ל.

ואמנם כבר כימיו נקמו גדולי ופוסקי הדור ההוא שלא כשימתו בזה, ביניהם: הג"מ החזון איש זצ"ל, הג"מ רבי יונתן שפירף זצ"ל, כ"ק ארמו"ר מסאטמאר זצ"ל, כ"ק ארמו"ר מקלוזנבורג זצ"ל, כ"ק ארמו"ר מפאפא זצ"ל, ועוד כמה גדולי פוסקי דורנו כפי שיבואר אי"ה כפנים הספר, דליכא שום חשש רה"ר דאורייתא וחילול שבת קודש ח"ו.

ובאמת היו כמה מגדולי הרבנים שהתנגדו או לתיקון עירוב מטעם ההלכה, וגוסף לכך, היו רבנים מדור הקודם ומדורנו שצידדו להיתר מטעם ההלכה, אלא שבכל זאת נמנעו מלהורות כן למעשה, מטעמים ונימוקים, וגם היו כמה רבנים שחששו או מטעם מכשולות וכיוצא בו חששות, מ"מ היו גם באותה תקופה כמה מגדולי הרבנים שעוררו ותבעו ושקרו ועשו פעולות למען יסוד תיקון עירובין בנוא יארק או בברוקלין (כמו שיבואר בפנים הספר).

וכן כהיום יש עירוב כהרבה רחובות בשכונת וויליאמסבורג שנעשו והוקמו עפ"י הוראת הרבנים המובהקים דשם, וכן הי' כבארא פארק בכמה רחובות [קודם שנעשה עירוב בכל השכונה], ואף גם רבנים שחתימתם נמצאת על ה"קול-קורא" לאיסור דשנת תשל"ט ותשמ"א (שכוונתם היתה רק על אותה עירוב מטעמים ונימוקים, ויש

לדעת שהעירוב בשנת תשמ"א נעשה רק על חלק משכונת בארא פארק, וסמכו אז על גשרי מסילת הברזל (טרעיין טרעק"ס) שלא ע"י צוה"פ שנתקן במיוחד בשביל העירוב, כמו שנתקן בשנה זו שנת תש"ס על כל שכונת בארא פארק), עשו כעצמם עירוב על רחוב שלהם בויליאמסבורג וכבארא פארק, וכיניהם ב"ק ארמו"ר מפאפא זצ"ל, ששלח את בנו הגדול שליט"א לפקח על העירוב בויליאמסבורג בשנת תשמ"א, וב"ק ארמו"ר מכאבוב זצ"ל שעשה עירוב ברחוב שלו בכארא פארק ומלמל בו, וכירך עליו ככל ערב שבת קודש, במעמד תלמידיו וחסידיו [ואף גם זאת גילו כמה רבנים שמעולם לא חתמו על קול קורא זו].

* * *

ולזאת אמרתי לילך כנגים וללקוט כשושנים מהני מילי דאתאמרי כבי מדרשא בש"ם ובפוסקים וגדולי האחרונים נושאי בליהם אשר מפיחם אנו חיים, כענין תיקון ועשיית עירובין בעיירות קטנות וגדולות, ואקבצם להיות הדברים מסודרים לדעת את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר יעשו, וכבר אמר החכם מכל אדם (שה"ש א, ח) צאי לך בעקבי הצאן ודעי את גדיתיך על משכנות הדועים, וצייתי מקור מוצא הדברים כדי לדעת ממי יצאו הני פנינים יקרים, דברי אלקים חיים, אמרות ה' אמרות פהורות, בוהר הרקיע מזהירות, והרכה יגעתי להביאם יחדיו לפונדק אחד, ערוך ומסודר דבר דבור על אפניו חדשים גם ישנים, מהם דברים ידועים, ומהם כלתי ידועים, והיה המשכן אחד.

וכבר האריך בספר פלא יועץ (ערך אסיפה) בשבח ומעלת האיסוף והליקוט, ובלשונו: רכותינו הקדושים אשר בכל דור ודור, זכו וזיכו את הרבים, וזכות הרבים תלוי בהם, שאלמלא הם נשתכחה תורה מישראל. כפרט כגון אנן דור יתום, יתמי דיתמי, אשר טרדות הזמן רבו עלינו ואין הפנאי מסכים איתנו ללמוד בשקידה כל כך כמו הראשונים, ודעתנו קצרה, ואם נכוא ללמוד ספרים הרבה אין קץ, מי הוא זה אשר תשיג ידו להיות כל הספרים נמצאים אצלו, אבל על ידי האסיפות נוכל לצאת מעט ידי חובותינו... כל תלמיד חכם אשר חננו ה' דעת וספרים הרבה, ישתדל להועיל לרבים כדברים הנצרכים מאוד, כאמרם: הכל צריכים למארי חטייא, ויעשו אסיפות ביד ה' הטובה עליהם. ואין לך חסד גדול מזה. עושי אלה הם מזכים את הרבים, וזכות הרבים תלוי בהם, יעו"ש עוד.

הן כל אלה הרהיבו עוז בנפשי לגשת עד הלום להקריב את קרכני לחמי, לחמה של תורה, אם כי ידעתי גם ידעתי שכוודאי לא הגעתי בקונטרס זה לשלימות המלאכה, ואחזיק טובה לכל מי שיש לו איזה הערה או הוספה הנוגעות לספר

הנוכחי ואי"ה אתקן ואמלא במהדרורה הבאה בעזהשי"ת. ותקותי איתנה שגם זה המעט אשר עלה במצודתי להגיש דבר השווה לכל נפש, יהא לתועלת לבאר ולברר כמה ענינים שאינם ברורים כל צרכם, וכבר אחז"ל (מכות כ"א:): **אי לאו דדלאי לך חספא, מי משכחת מרנניתא תותה, ואקוה שיתקבל האמת בקרב הציבור הרחב.**

* * *

ובאמת, מה יפה ומה נהדר היה המראה אם יתאחדו וישתתפו כולם כאיש אחד בלב אחד בקשר של קיימא לעסוק בתיקון ועשיית העירוב פה בשכונתנו בארא פארק בלי שום פירוד ומבשול (כמו שכתב הג"מ אבד"ק אראד זצ"ל במכתבו עוד בשנת תשל"ד), ולא נאמר נואש ח"ו, ועל זה כבר אמרו חז"ל (חגיגה ט:): על הפסוק "מעוות לא יוכל לתקון" זה שנמנו חביריו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמם, ואמרו בירושלמי (תענית פ"ז ה"י) כל המעבב רבים מלעשות מצוה צריך נידוי, ובן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' של"ד סעי' מ"ג). וכבר אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת י'): **אשריך ארץ שמלכך בן חודים וגו', ופי' הזהר הק' (פ' אחרי מות דף ע"ט ע"ב) מהו בן חורין דוקיף רישא לגלאה ולפרשא מלין ולא דחיל בהאי דאיהו בן חורין ויימר מאי דבעיא ולא דחיל, יעו"ש.**

ואכן, מה גדלה זכותם של אלו שנפשם גדולה וחזקה כיסוד איתן שלא לנענע בראשם על כל גל וגל שעובר עליהם, ועומדים הם בצורים איתנים ונאמנים לה' ולתורתו, על דרך המסודה לנו מרבותינו הקדושים מוסדי דוד ודוד זי"ע, ואשרי להם שזוכין שהשפעתם הולכת ומתגברת ומזכין את הרכים, וכ"ה רואים היום שנתקבלה דבריהם בקרב הציבור הרחב בשכונתנו בארא פארק יע"א, ומה מאד יש להמליץ בזה דברי חזו"ל (יומא ס"ט ע"ב) אמר ר' יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עפרה ליושנה.

האמנם יש חולקין ואוסרין בדבר זה, אבל מדוע יהי' נידון זה גרוע משאר חילוקי דיעות שהתקיימו מעולם בין חוגים השונים בקרב ציבור החרדי, כגון תגלחת חוקן, זמן יציאת השבת מוקדם (קודם שיטת ר"ת), וכמה פרמי הלכות שבת (כמו פתיחת בקבוקים וכדומה), דקדוק באכילת חדש וישן, מאשי"ן מצות, ואכילת מצה שרוי' בפסת, ובכללות כשרות המאכלים בדרגות שונות, לבישת פיאה נכרית לנשים, ושאר עניני צניעות (כגון אופני הפגישה במשודכת וכדומה), אשר בכל ענינים הללו מתנהג כל אחד לפי הוראת ומנהג אבותיו ורכותיו, ולא נמצא מי שימחה ויכפה דעתו אחד על חבירו בשום מנהג או הלכה, וזאת למרות שהדברים נוגעים לאיסורי דאורייתא לפי כמה שימות ודיעות.

ואין בזה חשש "לא תתגודדו", שדרשו חז"ל (יבמות י"ד). לא תעשו אגודות אגודות, דכאן באמעריקא, ובפרט בנוא יארק וברוקלין, שנקבצו לכאן אחב"י מכל המדינות, וכל אחד נוהג כפי המקום שבא משם, שבכי האי גוונא ליכא משום לא תתגודדו, ולא שייך מחלוקת, שידוע זה לכל שיש בכאן כמה מנהגים והיה כשני בתי דינין בעיר אחת, כמובא בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' מ"ח) ובשו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' קנ"ג) דעיר אחת שיש בה קהלות הרבה אין רוב הקהילות יכולות לכופף לקהלה אחת שתיכנס בתקנתם, דכל קהלה וקהלה חשובה כעיר אחת והם כשני בתי דינין בעיר אחת, ולית כאן משום לא תתגודדו כדמסיק רבא בפ"ק ביבמות (דף י"ד ע"א), עיי"ש. וכן כתב בזה בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנ"ט ובאבן העזר ח"א סי' קנ"ט) [ראה להלן בפנים הספר עמ' ק"ג].

ובלפי שישנם הטוענים דאע"פ שמותר עפ"י הלכה, מכל מקום מדוע לא נחמיר בדבר זה, מאחר שעכ"פ לפי כמה שיטות ודיעות יש להחמיר, מן הנכון לציין בזה למש"כ בשו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' קצ"ב) וז"ל: "אין אדם רשאי להחמיר במקום דאיכא למיחש שמא ימעו ויקבעו הלכה לדורות, לפי שחותמו של הקב"ה אמת, וצריך לקיים האמת במה שהוא אמת אפילו לקולא".

ועיין מה שכתב הג"מ רבי שלמה קלוגער זצ"ל בשו"ת טוב מעם ודעת (סימן ע') דאף דנהגו איסור עד הנה, אין להשגיח בזה, כיון שהוא מחמת שראו כן בספרי האוסרין, ולא ידעו ההיתר, אך אח"כ נודע להם מהמתירין, יכולין להתיר, עיי"ש.

* * *

ואסיים עם דברי קדשו של החפץ חיים זצ"ל ב"מאמר קדושת שבת", וכה לשונו:

"ובודאי אם נתחזק בימינו אלה כראוי בענין שמירת השבת, זאת תהיה סיבה גדולה לקרב גאולתנו במהרה ונוכה להשיב שבות עמנו, ולהעמיד מלכות בית דוד על מכוננו. אך כעת אשר זכינו להתעוררות הזאת והתחלתה נעשתה בפרסום גדול בכל העולם, העיקר צריכים אנחנו להתחזק בכל שארית כחנו להוסיף אומץ בענין הקדוש הזה, ושיתגדל ויתפשט הרעיון הקדוש הזה בכל העולם בכל תוקף ועז. וכל מי שיתעסק ויחזק איש את רעהו בזה, תקיים עליו נבואת עזריהו (דברי הימים ב' ט"ו ג') "וימים רבים לישראל" וגו', "וישב בצר לו על ה' אלקי ישראל ויבקשוהו וימצאו להם" וגו', וכתוב אחריו בפסוק ז' "ואתם חזקו ואל ירפו ידיכם כי יש שכר לפעולתכם", עד כאן דבריו הק' החוצבים להבות אש.

ויקריים בנו מאמר חכמינו ז"ל (שבת קי"ח). א"ד יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצדים, שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו' (ישעי' נ"ח), [ופירש"י (בישעי' נ"ח) ויעקב שמר את השבת שנאמר ויחן את פני העיר, שקבע תחומין].

* * *

מרים אכלה לדבר, אבוא נא בזה כהתנצלות, כהיות שאין לנו השגה בגודל צדקתם וקדושתם של רבותינו הקדושים גדולי הדורות לתקופותיהם ודורותיהם, לכן יראתי בפצותי שיח להתחיל כתוארים מופלגים כנהוג, ולאחר התייעצות עם ת"ח חשובים, עלתה ההחלטה להשתמש כתואר כללי "הג"מ" בכל רחבי הספר, וכבודם במקומם מונח.

אחזיקנא מלא מיכותא לכל אותם שסייעו לי בליקוט כל הענינים השייכים לספר זה ובהכנתו לדפוס, ימלא השי"ת את כל משאלות לבם לטובה, ויזכו לכל טוב מלה.

ובצאתי מן הקודש תפלתי שגורה בפי בהוראה על העבר ובבקשה על העתיד, יהא רעוא מן קדם אכוהון רבשמיא שנעביד מילתא דתתקבל, ויהא חלקי ממוכי הרבים, ולא יסיר השי"ת חסדו ואמיתו מאתי כל הימים, וישלח ברכה והצלחה במעשי ידי, ולא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

ובזכות שמידת שבת קדשנו, המקום יהא בעורנו ובסערנו, ויחיש וימהר גאולתנו ופדות נפשנו, כפי שאמרו חז"ל (שבת קי"ח) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אלמלי משמדין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין וכו', ונעלה לציון ברנה בביאת גואלנו ובנין בית מקדשנו בב"א.

סיימתי כסייעתא דשמיא בחודש אלול, חודש הרחמים והמליחות, תש"ם לפ"ק.

בתפלה להשי"ת שפועל ידי ירצה, לחועלת הנרצה למען יראו וידעו שדברי הרבנים הגאווה"צ שליט"א המעורדים ומחייבים עשיית ותיקון עירובין כשכונתנו, יסודתם בהררי קודש, מרבתינו הק' מוסדי דור ודור.

המלקט והמסדר

שיעור א

אוסף דברי חז"ל הקדושים
וגדולי הראשונים ואחרונים

כמה שקדו על
מצות תיקון עירובין
בישראל

הנה לפנינו ליקומי ותמצית רברי רבותינו שנמסר לנו מסיני ומנהג אבותינו התנאים והאמוראים הקרושים ומגדולי הראשונים והאחרונים, בקיצור נמרץ, למען ירוץ כל הרואה בהם וישקיף השקפה לטובה שהשקיפו עליה רבותינו ז"ל עד כמה שקדו על מצות תיקון עירובין בישראל.

כל מצוה שאין לה דורש ואין מי שיבקש אותה תדרשנה, לפי שהיא כמת מצוה, ומצוה שאין לה רודפים, רדוף אחריה לעשותה שהמצוה מקטרגת ואומרת כמה גרועה אנכי שנתעלמתי מכל וכל... (ספר חסידים אות ק"ה)

תורה

והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום.
(שמות טז ה)

תרגום יונתן בן עוזיאל

ויהי ביוםא שתיטאי ויזמנון מה דייתון לקמיהון למיכל ביוםא דשבתא ויערבון כבתיא וישתתפון בדרתיהון בגין למיטייא מדין לדין ויהי להון בכופלא על מה דמלקטון יומא יומא.

(תרגום יונתן בן עוזיאל שם)

תלמוד בבלי

אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה "בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני" (משלי כ"ג) ואומר "חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי רברי". (משלי כ"ז)

(שבת יד: — עירובין כא:)

הנהו בני קקונאי דאתו לקמיה רדב יוסף, אמרו ליה הב לן גברא דליערב לן מאתינן, א"ל לאבני זיל ערב להו, וחזי דלא מצווחי' עלה בני מדרשא.

(עירובין ס.)

א"ל רבה בר רב חנן לאניי מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרכנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף?

(עירובין סח.)

אלא אי אתמר לחומרא מאי קלקולא איכא, כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא, פירש"י כיון דמקלקלי בה רבים, ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב, היינו קלקולא, אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסר.

(ביצה ט"ז:)

תלמוד ירושלמי

א"ר יהושע מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום... מתוך כך עשו שלום הרא הוא רכתיב "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

(ירושלמי עירובין פ"ג ה"ב)

ובקרבן העדה: "מפני דרכי שלום — כרי שיבאו לרכב זה עם זה גם שע"י עירוב כולם נחשבים כאיש אחר.

ובפני משה: דרכיה של התורה דרכי נועם וכל נתיבותיה היוצאים מרכי' והן רכרי סופרים שהן נתיבות לרכי' גורמים שלום.

שאלות

במשנה (שבת לר.): ג' רברים צריך ארם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הרליקו את הנר, ובגמרא: מנא הני מילי א"ר יהושע בן לוי אמר קרא "זירעת כי שלום אהלך ופקרת נוך ולא תחטא" וכו'.

וכתב השאלות — פי' ואי לא מערבי כיון דלא שרי לטלטולי מאניה, ליכא שלמא בביתיה, ואי לא מרלקי שרגא ולא מעשרי ליכא שלמא בביתיה, עכ"ל.

(שאלות סי' ס"ג, ופי' בהעלותך סימן קכ"ב)

מדרש שכל טוב

"והכינו את אשר יביאו", את אשר יאכלו לא נאמר, אלא את אשר יביאו, כלומר יבינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות וצורת פתחים ועירובים ושיתופים, להחיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל.

(מדרש שכל טוב פי' בשלח עמור ר"ד)

מדרש לקח טוב

"והכינו את אשר יביאו" מכאן לעירובי חצירות מן התורה, שיערב אדם בשבת כפת או בשום מאכל, כדי שימלטל מבית לבית ומחצר לחצר עכ"ל.
(מדרש לקח טוב פ' בשלח)

תיקוני זוהר

עירוב איהו עמודא דאמצעייתא וביה מטלטלין מבית לבית, דאינן שכינתא עילאה ותתאה, ועלייהו איתמר "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", דא מקדש, דא מקדש יו"ר.

(תיקוני זוהר תיקון כ"ד)

עירוב איהו עמודא דאמצעייתא — וכמ"ש (לעיל תיקון כ"א דף נב) איהו עירוב דילה מסטרא דימינא ושמאלא, דאינו ע"כ רי"ו דהיינו חסד וגבורה, ועיי"ש בכיארוננו דהיינו סוד תפארת עמודא דאמצעייתא מסטרא דאות ו' של הוי"ה עיי"ש.
(באר לחי רואי שם)

ו' דא קורה ועמודא לסמוך עלה בית ואינן ב' מלכות י' יסוד ספירה תשיעאה, ואיהו סומך גאולה לתפלה, וביה סומך ה' לכל הנופלים ואיהו עירוב דישפיל ביה הקורה, אם היא למעלה מעשרים, דאיהי יו"ד דלעילא מכ', דאיהו כ' כתר איהו עילת העילות על כולא, דלית עינא שליט עליה.

(תיקוני זוהר בהקדמה)

רעיא מהימנא

כתיב ב"י במשיח (זכרי' ט' ט') "עני ורוכב על החמור", עני"י איהו תמן בסימן ע' עירובין ג' דה י'במות, ושאר מתניתין בכלל ולא איתקרי תמן מלך עד דרכיב בסוסיא דיליה כנסת ישראל.

(רעיא מהימנא ר"פ כי תצא)

ר"ן

בגמרא ופקדת נוך: זה עירוב שהוא דבר הצריך לנוה למלטל מבית לבית.
(ר"ן שבת ל"ד.)

ריטב"א

מבואה דדיירין ביה כו' מהא שמעינן דלא מבעי ליה לצורכא מרבנן למידר במבוי וחצר שאינה מעורבים.

(ריטב"א עירובין ס"ח.)

מאירי

הזכרו עוד במעשה זה, דברים שאתה צריך ללמוד מהם הלכה למעשה, והוא שחקרו מבואה דדיירי ב' תרי גברי רבכי כרבנן, לא ליהוי ב' לא עירוב ולא שיתוף.

(מאירי עירובין שם)

מרדכי

מבואה דאית ב' תרי גברי רבכי כרבנן ליהוי בלא עירוב, משמע מכאן דמצוה לערב, ומעמא רבא איבא, דלא ליתי לידי איסורא לאפוקי ולעילוי, מבתיים לחצירות.

(מרדכי עירובין פרק הדר)

סמ"ג

נ"ל מתוך דברי רב יהודאי גאון כי בימי ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות, אלא היו מוציאים בלא עירוב, ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהיא רה"ר ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים, ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן ערבו, וזהו לשון הנביא "כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים", זה גוף האיסור של תורה, ואח"כ אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת, זו גזירת שלמה המלך, כי לבני ירושלים הי' מזהיר וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים, אלא וודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שע"י שעברו גזירתו באו לגוף האיסור של תורה, עכ"ל.

(סמ"ג בהלכות עירובין)

מור

מצוה לחזור בין אחר עירובי חצירות בין אחר שיתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב.

(טור א"ח סי' שצ"ה)

בית יוסף

מצוה לחזור בין אחר עירובי חצירות וכו' כ"כ המרדכי בפרק הדר והביא ראייה מדאמר מבואה דדיירי בה תרי גברי כרבנן ליהוי בלא עירוב ומעמא רבה איכא ולא ליתו לירי איסור לאפוקי ולעיולי באיסור וכ"כ בהגהות בפ"א מה"ע.

(בית יוסף שם)

כסף משנה

לכך י"ל דתלתא גווני נינהו חובה ואינה חובה ודבר הרשות ונט"י ושחיטה הם דברי הרשות שהרי אפשר לו שלא לאכול בשר ולא דבר שיצטרך נטילת ידים אלא פירות או ירקות, אבל עירוב אע"פ שאינו חובה מצוה עליו לעשות עירוב שמא ישכח ויוציא, ולא תיקשי לרבינו מעל הטבילה דמילתא דרשות היא לא ליטבל ולא ליטהר ואע"ג דחייב אדם לטהר עצמו ברגל לאו חיוב גמור הוא א"נ דלא רצו חכמים לשנות הברכה שלש פעמים בשנה מבכל השנה...

(כסף משנה הלכות ברכות פ"א הי"א)

מגיד משנה

...לפי שידוע שדבר תורה מותר להוציא מן הבתים לחצרות ולמבואות בלא שום עירוב וחכמים אסרו זה גזרה משום הוצאה מרה"י לרה"ר והתירו ע"י עירוב ואנו מברכין וצונו לומר שאין אנו רשאים לטלטל בלא עירוב וצונו שכנרצה להוציא מן הבית לחצר שנערב והרי זה כמצות נט"י ושחיטה וכיוצא בהן... ולא עוד אלא שבחצרות ע"י עירוב נעקר לגמרי איסור של דבריהם להוצאת הבתים.

(מגיד משנה הלכות עירובין פ"ו הכ"ד)

ב"ח

מצוה לחזור וכו' כלומר אע"ג דבעירובי חצירות ושתופי מבואות מערבין אפילו

על מצות עירוב

לדבר הרשות מכל מקום מצות לחזור אחריהם כרי שלא יגיעו לירי איסור מלמול כחצר ובמבוי.

(ב"ח שם)

פרישה

מצות לחזור אחר עירובי חצרות בין אחר שיתופי מבואות וכו', במ"ש כאן מצוה לחזור פי' אותה מצוה לצורך הנאתו כרי לטייל או להביא צורכי אכילתו וזה מצוה כמ"ש וקראת לשבת עונג, ומכל מקום אותה מצוה היא בשביל הנאתינו וכו'...

(פרישה סימן שצ"ה)

שולחן ערוך

מצוה לחזור אחר עירובי חצרות.

(או"ח סימן שס"ו סעיף י"ג)

מצוה לחזור אחר שיתופי מבוא' ומכרך עליו על מצות עירוב, ואומר בזה השיתוף יהיה מותר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצירות למבוי בשבת וכו'.

(או"ח סימן שצ"ה סעיף א')

בני מבוי כופין זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי.

(חו"מ סימן קס"ב סעיף א')

מורי זהב

מצוה לחזור כו', רלא יבא לירי איסור מלמול.

(ט"ז סי' שצ"ה ס"ק א')

פרי מגדים

דודאי עירובי חצרות שבות הוא ומשום מצות כבוד שבת שלא יהיו יריו אסורות מלהוציא ולהכניס התירו בין השמשות...

(פמ"ג סי' ר"ס א"א ס"ק ג')

שולחן ערוך הרב

מצוה לחזור אחר עירובי חצירות כדי שלא יבאו למלטל באיסור וצריך לברך עליו אקב"ו על מצות עירוב כמו שצריך לברך על כל מצות של דבריהם.

(שו"ע הרב סי' שס"ו סי"ח)

משנה ברורה

סעיף י"ג מצוה לחזור אחר עירובי חצרות. כדי שלא יבואו לטלטל באיסור.

(סימן שס"ו ס"ק ע"ח)

סעיף א' מצוה לחזור וכו': פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול.

(סימן שצ"ה ס"ק א')

* * *

הרא"ש

אזהרת רבינו הרא"ש נגד מנגד עירוב

בתשובות הרא"ש (כלל כ"א אות ה' וט') מובא שרב אחד התנגד לתקוני המבואות בעירו, והתמרמר הרא"ש מאוד על זה עד שהחרימו ונידו, וז"ל שם:

תשובת. על שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב, "...אתה רבי יעקב רבני משה דבאלינסיא, כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גליות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשין בין הגוים, בצורת פתח, ואתה אסרת אותו לקהל פרייריש, וכתבת לי ראיותיך, ואני הודעתך שאין בהם ממש.

וזהרתך שתחזור בך ותאמר לקהל, שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם. והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת.

לכן אני גוזר עליך, אחר שינתן לך כתב זה בעדים, שתתקן המבואות המפולשין של גוים לרה"ר בצורת פתח, תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה.

ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך. ואם היית בימי הסנהדרין, היו ממיתין אותך, כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי, ולחלוק

על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה. לכן חזור כך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה..."

"הכתב ששלחתי לאותו חסר מח... ואם לא יחזור בו אני מתרה כך ואת כל הקהל, שינהגו בו נידוי באותו המשוגע יעקב בר משה, וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל.

כל דבר זה צריך חיזוק שלא יבוא כל שומה חסר דעת לבטל תורת מרע"ה. ואם יעמוד במרדו ולא ינהוג דין מנודה בעצמו, אני גוזר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה, שיתן אלף זוז למושל העיר. ואני גוזר עליך ר"י שתמסור כתבי זה למושל העיר, שיגבה ממנו קנס הנזכר. ואם כל זה לא יועיל, גוזרני עליך שתודיעני הכל. ומצוה לנדוהו בכל הקהלות ספרד, וגם ידונו אותו למות כדין זקן ממרא, כי אנו חייבין למסור נפשותינו על תורת האלקים ולבער עושה הרעה מקרבנו ואתה שלום..." נאום אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל.

(שו"ת הרא"ש כלל כ"א או"ק ח' וט')

תשב"ץ

נשאל אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות לת"ח, והשיב: חס ושלום, אבל הודיו הדרי זה משובח, אררבה, הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן, דאמרינן בפרק הרר (עירובין סח). א"ל רבה בר רב חנן לאביי, מבואה דדיירין בה תרי גברי ררכבי כרכנן, לא להווי ליה עירוב ולא שיתוף? א"ל, מאי נעביד, מר לאו אררחה, אנא טרידנא בגירסאי, אינהו לא משגחי.

ונראה מכאן, שאלמלא טרדת הגירסא, דרך ת"ח הוא לתקן, ומי שלבו נוקמו בזה, הדיוטות גמורה היא, או מינות נזרקה בו, וזכות גדולה היא למתקן.

ובפ"ק דביצה (טז): אמרינן התם (תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקולוא, בשלמא לקולא קאמר, היינו לקולא. אלא אי אמרת לחומרא, מאי לקולא איכא? כיון דמקלקלי בה רבים היינו לקולא. ופרש"י ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב), רמאן דאודי לאיסורא, הויא הוראה לקולוא, משום דמקלקלי בה רבים וכאים למלמל בלא עירוב.

(תשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' ל"ז)

רבינו מהר"מ בר ברוך

(לענין צרכי העיר) "ואמר אחרי רבים להטות, כמו שמסכימים הרוב, אע"פ שהמיעוט

המתנגדים נראה יש להם טענותיהם חזקות, הרי הם בטלים ברוב, ואין שומעין להם כמו שאין שומעין אם טענו לא נכניס אורחים, לא נחלוק צדקה וכו', וכן לענין לחי וקודת, אם טען למה אתן לתקנם כדי להכניס ולהוציא בשבת, אני איני רוצה להכניס ולהוציא, או איני צריך להכניס ולהוציא, או לכולנו אין צריך לנו כ"כ בתקנה זו וכו'... **אלא** כופין זה את זה".

(מובא בשו"ת ר"י מינץ סי' ז')

קרבן נתנאל

הרא"ש: ולא מסתבר כלל למיזל לחומרא בתרי לישני לענין עירובין, וכן כתב ר"מ ז"ל, ונראה כלישנא קמא דבשל סופרים אפילו בעלמא הלך אחר המיקל וכל שבן בעירוב שאין לו עיקר מן התורה שהלכה כדברי המיקל בעירוב.

וכתב הקרבן נתנאל: דהלכה כדברי המיקל בעירובין "ונראה מכאן דהלכה כדברי המיקל אפילו בפלוגתת הפוסקים" עכ"ל.

(קרבן נתנאל עירובין פ"ה סי' ט' סק"ל)

הלכות גדולות לר"י גאון

"וצריכא מתא למיעבר לה עירוב הדר הדרנא (פ"י סחור סחור) בחבלים או בצורת

הפתח"

(הלכות עירובין פרק הדר)

רב נטרונאי גאון

"תימא גדולה תמהנו בדבר זה, חכמים גדולים שכמותכם, בעלי תורה, מדקדקים בדבר הלכה כו', מפני מה אין אתם מערבין עירובי חצרות כדאמר ליה רבא בר רב חנן לאביי (עירובין סח.) מבואה דאית בה תרי גברא רברבי כרבנן, לא ליהוי ליה עירוב ולא שיתוף?" וברישב"א (שם) מהא שמעינן דלא מבעי ליה לצורבא מרבנן למירד במבוי וחצר שאינה מעורכים.

(תשובות גאוני מורח ומערב סי' כ"ז)

ספר הכוזרי

החכם החבר ר' יצחק הסנגרי זצ"ל

אמר הכוזרי... אבל נשאר לי לשאול אותך בעירוב, והוא קלות במצות השבת, איך

יתיר מה שאסרו הכורא בתחבולה היא הנקלה והפחותה: אמר החבר: חס ושלום שיסכימו המון חסידים וחכמים על מה שיתיר קשר מקשרי התורה, אך הם מזרזים ואומרים עשו סייג לתורה, ומן הסייגות שסייגו שאסרו ההוצאה וההכנסה מרשות היחיד לרשות הרבים ובהפך, מה שלא אסרה זה התורה, ואחר כן גלגלו בסייג ההיא גלגול להרוחת, כדי שלא תחשב לעמל השתדלותם בתורה, ושיהיה ריוח לבני אדם בהשתמשם, ולא יגיעו אל הריוח ההוא אלא ברשות, והרשות הוא עשות העירוב, כדי שתהיה הכרה בין המותר לגמרי ובין האסור ובין הסייג.

(ספר הכוזרי מאמר שלישי אות ג, נא)

הרמח"ל בעל מסילת ישרים

הגה"ק רבי משה חיים לוצאטו זצ"ל

מתוך מכתב לרבו הר"י באסאן, בו מגלה לו שורש נשמתו, וז"ל:

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר"ו

פניני אמרותיו, אמרים נעימים מליאים חכמה והשכל, ראיתי ואשמח מאד, כי כאיש גבורתו, לתפוש מגן ולהוריק חרב לקראת מתקוממים על האמת ועל השלום ולתור מנוחה אל עם ה', וכאשר צוני עשיתי, ולא אחרתי...

ועל אשר חפץ כ"ת שאכתוב לו על עניניו, בקיצור אומר לו, כי הלא כבר הודעתי לכ"ת איך שרשו מר"ע בן יוסף ונתגלגל על הוצאה מרשות לרשות בשבת, ועי"ז נתקן בתקנו תיקון העירוב פה פאדובה העיר...

יחנני לשלוח העתק כתב רבני ויניציאה לכ"ת מיד בלי עיכוב.

שיתה בצמא דבריו,

משה חיים לוצאטו

פאדובה, יום א' ח"י לחודש שבט הת"ץ

(מובא בספר ירים משה להרמח"ל)

בעל שו"ת גנת ורדים

הגאון רבי אברהם הלוי אב"ד במצרים

יען וביען באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פועל פעלו בימיהם ימי קדם רבנו סבוראי אשר בארץ החיים המה דתיקנו תיקון גדול מצות עירוב להתיר הטלפול במחנה

העברים חוץ לדי אמות ולהוציא מבית לבית ומחוץ למחנה בקצת שכונות שמכאן ומכאן פה מצרים העיר הגדולה של חכמים ושל סופרים יע"א והיה כי ארכו הימים כהיום הזה נולדו כמה ספקות עד היכן גבלו ראשונים התר של עירוב כי נאספו (נפטרו) הזקנים שהיו יודעין היטב וביחוד דבר זה על בוריו גם בגופו של עירוב נפל ספק אם הוא עדיין קיים ולא ידענו מה היה לו ואנה מקומו. אשר על כן נתתי אל לבי לתקן עירוב מחדש ולהעלות על ספר סי' הגבולים של התר העירוב ואגב אורחין נוסף אומץ בכחא דהתרא להרחיב מקו' ההתר להסיר מכשלה מהמון עם המזולזין בדבר ולהיות הלכות אלו עמומות אצלנו מאין דורש ואין מבקש והקורא בהם כקורא בספר החתום על כן אמרתי אלקטה נא ראשי בשמים לבאר קצת דברים המצטרכים לנו בעירוב ובתיקונו. (שו"ת גנת ורדים, או"ח כלל ג' סימן כ"ב)

בעל שו"ת מים רבים הג"מ רבי רפאל מילדולה זצ"ל

...ומה גם בהיות עיקר הדברים איסורא דרבנן וזמנין דאם נחמיר ביה נפיק מיניה חורבא וזלזול ע"ה בהוצאה דאורייתא כמו שהרחיב בדיבורו הרב מוהרר"ש אבוהב ז"ל בסוף תשובה קמ"ה ובתשובה ק"ן כפל הדברים באמרו כמה עמקו מחשבות רז"ל הרועים הקדמונים להרים מכשול מדרך בני עמינו למען ייטב להם למלטלל הפציהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור יעו"ש.

(שו"ת מים רבים ח"א סי' ל"ו)

הג"מ רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל

... וכמו שהי' עובדא אצל הגאון רבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל שבעירו היה שם רשע אחד שהיהודים סבלו ממנו צרות רבות, ופעם שלח הגאון הנ"ל את משמשו לתקן עירוב העיר, וכשראה אותו הרשע איך שמתפל וטורח עצמו בעשיית העירוב, רצה לסייעו והשיב לו הלא אני שלוחו של הרב וצריך אני לשאול רשות ממנו, וכשבא לפני הרב אמר לו שח"ו להניחו לסייע בעשיית העירוב, כי זה הרשע אין לו שום לחלוחית דקדושה, וכבר הגיע קיצו להסתלק מן העולם, אך הבע"ד רוצה להעמידו ולקיימו, לכן שלחו לקיים איזה דבר מצוה, כדי שיהי' לו יניקה מקדושה, ולמחר מת אותו רשע. (מובא בס' ויחי יוסף פ' חוקת)

היעב"ץ

ז"ל במוסך השבת, צוה האר"י לערב כל ערב שבת עירובי חצירות ושיתופי

מבואות. זכורני שגם אמ"ה ז"ל היה מערב כל ערב שבת עירובי חצירות בלבד, והיה מוכת לבני עירו על ידי אחר. ומצאתי בספר מהרי"ל ז"ל שהיה נוהג כך... וכן הייתי נוהג...

(סידור היעב"ץ)

סי' שצ"ד בב"י, ותימה עד כאן לא אמרינן אלא גבי עירובי תחומין וכו' אבל גבי עירובי חצירות מאי מצוה: תימה על הרב אוצר בלום לתורה, איך לא ידע ולא ראה מ"ש בסימן הסמוך, דעירובי חצירות מצוה היא, והא מברכינן עלה נמי על מצות עירוב.

(מור וקציעה או"ח סי' שצ"ד)

השל"ה הק'

עירובי חצירות מצוה גדולה אמרו רז"ל בשעה שתיקן שלמה המלך ע"ה עירובי חצירות יצאה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך וכו'.

(של"ה מס' שבת)

האר"י הק'

והנה ראיתי למורי ז"ל שבשחרית יום שבת הי' מוליך עמו המלית והחומש מביתו לביהכ"נ וגם הי' מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא הי' מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ת"ו או אשר נעשה לבית הטבילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו.

(שעה"כ — ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו ברה"ה ענין העירוב)

"ועל ידי כך (העירוב) יתבטל כח הדינין ותתבטל אחיזת הקליפות, ויוכל האדם להכניס ולהוציא בחצרות ומבואות בלי פחד מהקליפות".

(שער המצוות פ' בשלח דרוש ג)

בעל קרבן שבת

הג"מ רבי בצלאל זצ"ל מסלוצק ופרעמיסלא

גרסינן בשבת פרק א' ובעירובין פרק עושין פסין וז"ל אר"י אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה ב"ק ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר עכ"ל...

ודע סודם כפי המבואר בכתבי הקודש רבינו האר"י זלה"ה. בסוד עמוק עמוק מי ימצאנו ואני לא באתי לסתום אלא לפרש אפרש הדברי' דע כי העולם מתנהג בשלשה קוין שבמרכבה קו הימין חסד קו השמאל גבורה קו האמצעי רחמים והם הנקראים ידיים עליונים קו ימין יד הגדולה קו שמאל יד החזקה קו אמצעי יד רמה... שהוא עירובי חצירות ושתופי מבואות קו הימין והשמאל חסד וגבורה הם סוד החצירות והמבואות וקו אמצעי הוא סוד בעל הבית שנוטל משתי החצירות והמבואות ומחברם יחד ועשה עירוב כי בהצרף חס"ד שהוא עולה מספר ע"ב למספר גבורה שעולה רי"ו. וע"ב ורי"ו הם אותיות עירוב. ואז רשות היחיד נעשה רשות יחידו של עולם שאין לחיצונים אחיזה כי בשיתוף חסד וגבורה יחד בטילים כל הדינים שבעולם והמן נדחף אל ביתו והעיר שושן צהלה ושמחה. משא"כ קודם לכן הם בפירוד ונקרא רשות הרבים רשות חיצונים ואין לטלטל מזה לזה....

והנה עולה לנו מזה ששני תועליות יוצא ע"י תיקון עירוב ונטילת ידיים חדא לשכיני' שאין צריכי' אורה לירד למט'. וגם לשם מ"ב שהוא נטהר ונגבה יותר ע"י הגבהות ידיים. ודע מה שכתוב בתיקונים ישנים דף מ"א שכל הגאולות שהיו ושיהיו הכל ע"י שם מ"ב. וגם הנקמ' לעתיד יהי' על ידה וזה סוד כי יום נקם בלבי הוא שם מ"ב דאיקרי לבי' דשכיני' ועולה מנין לבי' עיין שם. וכבר נודע שסוד הבת קול היא השכיני' ורבים נבוכי' בזה וגמרא ערוכה היא בפ"ק דברכות בת קול אומר אוי לי שהחרבתי את ביתי ומדקאמר ביתי משמע בהדיא שהיא השכיני' כי שם ביתה. ולכך כשתיקן שלמה עירובין ונט"י וראה השכיני' התועלת שיצא לה מזה וללכה שהוא מ"ב. מיד יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני. ר"ל מה שהי' בני חכם ותיקן זאת לזאת ישמח לבי' שהוא שם מ"ב דאקרי לבי וגם אני בעצמי שגם לי יש הנאה בזה. ולכך כפסוק שני באה כמצווה על האדם ואמרה חכם בני וגו' ר"ל אחרי שהתחלת במצווה גמור וראה וחכם תמיד לעשות פעולות ומצות טובות כדי לשמח זה השם שנקרא לבי וכ"כ למה דווקא זה השם ולא אחר, ואמר הפסוק ואשיבה חורפי דבר ר"ל שעיי"ז השם אשיב לחורפי ומנאצי לנקם מהם וכו' אתנקם ע"כ שמח לבי. ובזה מיושב למה תיקן שלמה אלו יחד עירובין ונ"י מפני שהם דומים בעניניהם וסוד אחד להם...

התורה אמרה ובאת אל השופט אשר יהי' בימים ההם ועשית על פי התורה אשר יורוך, כי בכל דור ודור אע"פ שקמני ראשונים הי' עבים ממתנינו מ"מ אין לך דוד ודוד שאינו מתחדש בו דברים הרבה ע"פ פוסקים ותשובות הרבה ומודות הקבל' לכך ירא שמים יחוש לעצמו ומצוה היא המוטלת על חכם שבעירו לחקור בדברים האלה והשם דרך יזכה לראות בישע אלקים.

(קרבן שבת פרק י"א — סוד עירובין ותחומין)

החיד"א

... אין חשש עבירה בתיקוני מבואות ח"ו, ואדרבא הוריו הרי זה משובח ואיכא לאתמוהי על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן ואלמלא פרדת הנירסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלכו נוקפו בזה הריופות גמורה הוא או מינות נזרקה בו. הרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' ל"ז.

(ברכי יוסף או"ח סימן שס"ג)

בעל יסוד ושורש העבודה

הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' במצותיו חפץ מאד, ותעש בחפץ כפיך מצוה שאין לה דורשין והיא עירובי חצירות, ואף שפשטה אורה על חלוצים חלוצי הצבא צבאות ישראל בכל תפוצותם, המנהג לעשות עירובי חצירות בכל ערב פסח ממצה אפויה ולהניחה בבהכ"נ כל השנה, ומנהג ישראל תורה הוא, ודורש אין לה מכלל דבעי דרישה...

לכן הירא את דבר ה' מעברי ה' ומעם קרושו הישראלי, ראוי לזרז עצמו בכל עש"ק לעשות עירובי חצירות בשבילו, ולזכות ג"כ ע"י אחר לכל הדורים בעירו.

(יסוד ושורש העבודה שער השמיני, שער העליון)

הג"מ רבי אברהם צבי לבוב זצ"ל

מפרעשבורג

...גם היה עסקן גדול במצות, שילח אברהם את ידו למול את ילדי העברים, זה וזה עלתה בידו, לפתוח דלתי ביתו יומם ולילה לכל איש מצוק ומר לב, והיה עקב אשר נסע אברהם בשנת תקצ"ג לעמוד בהיכלי מלך, הוא אדונינו המלך האדיר החסיד והרחמן פראנץ ע"ה לקיים לרורות מצות עירוב. (יעויין היטב בשו"ת מרנא הח"ס חאו"ח סי' צ"ט). ודין עירובא יהא שרי לן, להעמידו בכל תחומי העיר המעטירה קהילתינו ק"ק פרעשבורג יע"א, ועלתה בידו ויט ה' עליו חסד לפני המלך האדיר ע"ה, ונכתב ונכתם בפקודת המלך, אשר נתן המלך ליהודים אשר בעיר פרעשבורג, להעמיד בכל דורות, את העמודים עמודי שבת בכל תחומי העיר, פתשגן הכתב שניתן הדת, גלוי לכל העמים בלשון לאטיין, ונכתב בספר המונח בבית הגדול, בית העצה אשר פה העיר המעטירה, וניתן להעתיקו בלשון אשכנז, וזהו פתשגן הכתב:

6/אויגוסט/1833

מיינע האכפערעהרטען אומזיכטיגען אונד איבערלעגענדע שטענדען
 "זיינע מאיעסטעט האט אין זיינעם ערלאסע גערוהט, יענער ביטטע דער
 פרעסבורגער איזראעליטישען געמיינדע. דעמצופאלגע זיע אן, דען ביידען טהיילען
 דער פארשטאט אויס דען אין רעדע שטעהענדען סאבבאטה. ביימען אללערהאנד
 שראנקען אויפריכטען, איבערהויפט קיין הינדערניס אין דען וועג צוא שטעללען, אונד
 גערוהט אללערגעדיגסט יענעם רעקורזא רויס צוא געבען וואנאך דיא
 ביטטשטעללער איהרע סיגנאלא (אדער צייכען) אויף איהרען טערריטאריען האך
 אויפריכטען קאנגען, יעדאך מאגען זיע דען אפפענטליכען פערקעהר ניכט העממען, זיא
 זאללען דאזעלבסט ניכט אויסריימען, אונד זיא מעגען אויך דיא גרענצען דער
 קאצעסיאניערטען שטאטיאן ניכט ערווייטערן, אויס דעם גרונדע האבע זיך דיא
 געמיינדע ביס אויף וויידערע פערפיגונג ווייטער דען געגענווארטיגען (אבוואלטענדען)
 פעהראלטניססען, דעם אם אפריל אונטער צאהל הערויס געגעבענען אויסווייזע צוא
 פיגען".

(מובא בס' אלף כתב ח"ב עמ' ר"א)

הג"מ רבי מרדכי בנעט זצ"ל

אבד"ק ניקלשבורג

ברכת צדיק עושה רושם

בעזה"י. ניקאלסבורג יום א' י"ב מרחשון תרל"ד.

ת"ר מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל, ותגור אומר ויקם לך, אתה גזרת
 מלמטה והקב"ה מקיים מאמריך מלמעלה (תענית כ"ג ע"א).

על דברי אמת במאמר הזה נתעוררנו, בראותנו פה עדתינו מעשי ה' ונפלאותיו. —
 שלשום בנסות צללי ערב, ובא העת הגיע היום שבת קדש לה', והנה פתע פתאום גדלה
 צעקת אנשי העיר גם רבה, כי אש אלקים נפלה משמים ותבער בית איש נוצרי ברחוב
 היהודים. בעזרת ה' עושה גדולות ונפלאות, טרם בא הכנסת כלה, כבר אש אבדון כלה,
 ונאום הארון ה' צבאות למשרתיו אש ליהט: עד פה תבא ולא תוסיף.

אכן כל עין רואה כן יתמה וישתומם על המראה ואין מבין, כי קרוב הבית מאוד אל
 בית שכנו הנוצרי עד אפס מקום, וחצר א' לשניהם, והנה כידודי אש יתמלטו מפה ומפה,

וגדרות צאן של שכנו מחופות בתבן ובחציר יבש, נצבות מבלי נזק מאומה, הלא זה אוד מצל מאש. — וכולם פה אחד השיבו מלים: אין זה כי אם ברכת צדיק, וטוב עליו תבא, ולא לבד מאחינו בני ישראל נשמע כן, אף גם בגוים אומרים ככה.

המעשה אשר נעשה, היא ממעשה תוקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי. — בעת אשר האיש מרדכי גדול ליהודים הי' רועה עדתנו, ה"ה אמ"ו הרב הגאון קדוש ישראל מ' מרדכי בנעם וצוק"ל זי"ע, קרה כי הנוצרי (אדון הבית הניצל) לא אבה להציג מופת העירוב אצל חומת ביתו, ולדברים רבים דברים טובים ונכוחים, אזניו הכביד משמוע, ונתן כתף סוררת, לכל לשון מדברת, עד כי נקרא אל מורנו הרב הגאון הנ"ל, והוא הכמיחו על משענת הקנה אם יפמך אל ביתו, ישא ברכה מאת ה', כי לא תשלוט בו אש להבה. וכשמוע את הברכה הזאת חרד לבו והטה אזנו לשמוע בקול דברי איש האלקים הזה, ועד היום הזה מוצב ארצה.

הנה אנכי יודע ועד, כי לא א' ולא פעמים שמעתי מאדון הבית הזה קמוט בכלחו משבח ומפאר עצמו בברכה הזאת, כי תצא אש ונאכל הגדיש, תמיד תהלתו בפיו לאמר: "איך פירכטע ניכט, איך האבע פאן דעם הייליגען מאנן איינען זעגען בעקאמען" (אני לא אירא רע, יען הברכה היא לי מאת איש אלקים הקדוש), וגדול הי' כבוד הבית הזה גם בפעם הזאת בעיני כל רואיו, באמרם כאשר גזר הצדיק והקדוש, כן קם הבית הזה לבעליו, ועל זה נאמר מן החכם שבחכמים, "זכר צדיק לברכה" - ואנכי אומר "אמן כן יעשה וכן יקום ה' לנצח"...

משה ליב כהן דיין דק"ק הנ"ל

(הובא בקובץ כרם שלמה שנה כ"א קונט' ו' אייר-סיון תשנ"ח)

בעל חתם סופר

בני אם חכם לבך ישמח לבי. עיין תוס' עירובין [כ"א ע"ב ד"ה בשעה] שהקשו, הא תיקן גם שניות לעריות ואיזן ותקן משלים הרבה. ואני אומר להוסיף איסורים וגדרים כבר הי' לעולמים, ואדם הראשון הוסיף איסור נגיעה, אעפ"י שחטא בזה, היינו משום שלא אמר שהוא מגזירה דילי, ונעשה כמוסיף על דברי ה', אבל יפה עשה שגזר, עיין באבות דר"ג [פ"א ה"ה]. ומרע"ה גזר על הזאה בשבת כמו שכתב סמ"ג [עשין רכ"ד]. אך שלמה המלך ע"ה עשה תקנה לבל יכשלו, הוא גזר שלא יאכל קודש בידים, ותקן לזה נטילה, נמצא לא תצא מכשול מתחת ידו, וכן אסר להוציא מחצר למבוי ומבתים לחצר, ועשה לזה תקנה עירובי חצירות לבל יכשלו בתוספות איסורו, עיין ביצה ט"ז ע"ב כיון דמקלקלי בי' רבים היינו קלקולא.

(חי' חת"ס מס' שבת דף י"ד ע"ב)

שאל ממני ידידי הרב נ"י לברר לו בראיות מדברי חז"ל, שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם, לתקן מבואותיהם בתיקונים צורת הפתח כו' כדי שלא יכשלו רוב המון עם בהוצאה מרשות לרשות ביום ש"ק.

דבר זה אינו צריך לפנים ולראי, והוא מן השכל, ומן המבואר להריא בדברי חז"ל. השכל מחייב באשר ידוע ששמירת יום ש"ק מעשות כל חפץ, הוא אצלנו ממצות הראשיות, ומי שאינו משמר כהלכתו, הרי הוא ככופר ומומר בכל התורה כולה, כמבואר בעירובין ס"ט. ואיסור הוצאה מרה"ר לרה"י או בהיפוך הוא א' מאותן המלאכות שהעובר עליהם הוא מומר לכל התורה כולה. וזה מבואר שם בעירובין ס"ט דההוא גברא נפיק בחומרתא דמדושא, פרש"י שהוא טבעת שבאצבע, ודנוהו כדין כופר בכל התורה וכמי שיצא מדת ישראל. וכל כך חמור הדבר, עד שאפי' באונס דליקה ח"ו, לא התירו להציל לחצר שאינה מעורבת, ע"י שו"ע א"ח סי' של"ד סעי' י' ובמג"א שם סקי"ד ונ"ל דשלא כדרך מלבוש, אפי' מלבוש אסור וכו' ע"ש. ואנו מצווין על הקטנים שלא להרגילם בחילולי שבת כמבואר בשו"ע א"ח סי' שמ"ג סעי' א'. וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד אפי' בדברים שהם משום שבות. ומבואר שם דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך שהוא כבן ד' וה' שנים, אבל כשהוא בן שש כבר הגיע לחינוך כמבואר שם בשו"ע סי' תי"ז ובמג"א סק"ב שם.

וא"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קטנים כאלו, וגם לא נשותיהם וחלושי דעת, לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת, וקטנים ופתם בידם. וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנזהרים וכו'. א"כ השכל הפשוט נוזר, שראוי ומחוייב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר מלמול.

ואמנם ע"כ מצינו לחז"ל במס' ביצה י"ו סוף ע"ב דההוא מרבנן שהי' אוסר לערב ערובי חצרות ביו"ט שחל להיות בע"ש, ואמרו עליו שהוראתו לקלוקלא, ופריך הש"ס מאי קלוקלא, הרי החמיר. ומתרץ, כיון דמקלקלי ב"י רבים היינו קלוקלא. פרש"י דמקלקלי ב"י רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב היינו קלוקלא אם היה מותר לערב אתמול והוא אוסרו עכ"ל. א"כ ק"ו, השתא ומה התם אינו אלא לשבת אחת, ונקל יכולים להזהר בטלטול שבת א', ומה גם דהמורה ההוא עשה כן משום חומרת יו"ט שלא לערב בע"ש שהוא יו"ט, קרי ל"י קלוקלא, מכ"ש שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולו.

והרב רב מופל על הרב הת"ח שבעיד לתקן המבואות, ואם לאו מכשול וקולד העם על צווארו, כדאמרינן בעירובין ס"ח. אמר ל"י רבב"ח לאביי מבואה דאית ביה

גברי רברבי כרבנן, לא להוי בה לא עירוב ולא שיתוף. והוצרך אביי שם להתנצל על המכשלה שתחת ידו יעו"ש.

ועי' עירובין כ"א: בשעה שתיקן שלמה עירובין ונמ"י יצאה בת קול ואמרה, אם חכם בני ישמח לבי גם אני. והקשה תוס' הא גם שניות תיקן, וי"ל לפי הנ"ל במה שהוסיף חומרא לאיסור שניות אע"ג שהוא מצוה לעשות סייג לתורה, מ"מ לא שייך ישמח לבי, כי אולי יכשלו בזה בני אדם שאינם הגונים, אבל כשעשה סייג לשמירת שבת וגם עשה תיקון שלא יקלקלו בו, היינו שיערבו עירובין, אז ישמח לבי גם אני וכו'.

ובטשו"ע סי' שס"ו סעיף י"ג וי"ד מצוה לחזור אחר עירובי חצרות. מברך על מצות עירוב. והנה אין כוונת הברכה על אשר קדשנו ואסר לנו ההוצאה וטלטול בשבת, חדא דלא שייך וצונו על המניעה, דה"ל למימר ואסר לנו הוצאה מרשות לרשות בשבת, כמו שמברכים בחופה ואסר לנו את הארוסות. ומ"ש וצונו על העריות כבר כ' שם הר"ן בזה עי"ש. ועוד, מאי שנא דמברכינן על איסור הוצאה בפרוטרוט, טפי משאר מלאכות שבת שהכל נכלל בברכה שאנו מברכים בקידוש ובתפלה מקדש השבת, אע"כ לומר, דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלו, להשמר מאיסור הוצאה, אשר ממש אי אפשר לחזור ממנו כמ"ש לעיל.

וברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן בלב מלכים וסגנים ושרים אשר עם ה' חוסים בצילם, שנותנים רשות לשמור דתינו בכלל, ובפרט לקבוע עירובין במבואותיהם, אפי' במבואות שגדולי מלכות דרים בהם, אם צריכים להתיר טלטול לישראל נותנים רשות לתקן. ומי לנו גדול מעירנו פרעסבורג מטרפולין דמדינתא, וכמה פעמים המלך יר"ה ושריו וסגניו נעצרים פה, וכעת הוא וועד המדינה וכל שרי המלוכה נאספים, ויש כאן במקום אחד שצריך תיקון צורת הפתח בשני קנים וקורה על גביהם, ובמקום א' אצל המים יש תיקון אחר פס גבוה הכל לפי הצורך, ואין מכלים דבר והדברים מפורסמים וגלויים אין בו ספק. ע"כ אין להאריך יותר, ופשוט שמעלתו ירדי הרב נ"י ישתדל ככל עוז לתקן בני קהלתו, וה' יתנהו לחן ולחסד בעיני האדון הגדול החסיד הפישאף נסיך עירו, ויתן רשות להסיר מכשול ותקלה, ובחסדו ירים הודו וכסא כבודו.

ואחתום בברכה א"נ דש"ת פ"ב נגהי ליום ה' י"ב טבת תקפ"ז לפ"ק

משח"ק סופר מפפד"מ

(שר"ת חת"ס או"ח סי' צ"ט)

שו"ת מהרי"מ צהלון

הג"מ רבי יום טוב צהלון וצ"ל מצפת

הנה זאת חקרנוה על דבר בקיעי עיר אלקינו צפת אמת תכון לעד כי רבו ובאו זרים

וחללים ופרצו בה פרצות תחת היות מימי קדם סוגרת ומסוגרת נאווה כירושלם דלתותיה נעולות בלילה ועתה בעונותיי עיר פרוצה אין חומה ותחת זאת פקפקו הלמדנים וקצת תלמידי חכמים על הטלטול בה בשבת על כן ראיתי בחמלת ה' עלי לבקר כל פרטי הדינין דשייכי בענין בדרך קצרה אקצר ואעלה ...

זאת ועוד דהרי כתב רש"י זלה"ה דבעינן ששים רבוא בוקעין בו, וכן כתב הרא"ש זלה"ה דרך פשיטות רבזמן הזה אין רשות הרבים דליכא ששים רבוא, וכן כתבו התוספות ז"ל פירקא קמא דשבת גבי הא דפריך בגמרא, אמאי לא חשיב מדבר רשות הרבים, ומשני לא קשיא כאן בזמן שהיו ישראל שרויין במדבר כתבו התוספות משמע קצת דבעינן ששים רבוא עוברים בו עכ"ל, הרי שהתוס' ז"ל סוברים כן, וכתבו הפוסקים נהגו לפסוק כהר"ף ז"ל כשאין התוספות חולקים עליו משמע דאם התוס' חולקים עליו פוסקים כתוספות, והכא הרי התוספות ורש"י והרא"ש והטור כלם סוברים דבעינן ששים רבוא, וכמה גדולים גאוני עולם נוחי נפש אשר היו בארצנו ולא פקפק שום אדם מעולם, וע"ז נאמר אל תסיג גבול עולם וצור יש' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות אמן.

כ"מ הצעיר יום טוב צחלון.

(שו"ת מהרי"ט צהלון שאלה רנ"א)

שו"ת בית אפרים

הג"מ רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד

שאלה עיירות שיש בהם דרכים המפולשים שעוברים תוך העיר והוא דרך המלך ורוחב י"ו אמה אם יש היתר לטלטל בעיירות אילו בשבת ע"י תיקון צה"פ קנה מכאן כמנהג כל שאר עיירות במקום שהפרצה רחבה...

ועתה נדבר בענין ההיתר מצד רבזמנינו אין לנו ד"ה דאף אם הוא רחב ט"ז אמה אין ס' רבוא בוקעין בו תריד והוא דעת רש"י בעירובין דף ו' ובדף כ"ו ובדף סמך והתוספות שם כתבו כן בשם בה"ג...

נהג ערכתי לעין הקורא דעת הרבה גדולי הראשונים אשר עליהם סמכו בהיתר הרבה דברים התלויים באיסור הוצאת שבת, אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על שיטת רש"י מכל מקום אין כח כיר שום אדם לעדער על המנהג אשר נתיימר עפ"י גדולי עולם חכמי צרפת ואשכנז אשר אנו מבני בניהם ומימיהם אנו שותים וכל מה שטרחתי לא טרחתי אלא בשביל ידידי החכם השלם החריף ובקי בחדרי תורה מו' יעקב נ"י מק"ק האראדק...

... ולענ"ד דאף הפוסקים דתלו טעמייהו שאין רה"ר משום שאין רחב י"ו אמה ולא הזכירו ס"ר לפי שהיה מצוי שם כמה עיירות גדולים במדינות אשכנז וצרפת ואינגלטריא שהיה בו ס"ר כגון עיר גדולה פאריז לונדון ווינא פפד"מ, ועוד רבים כהנה כרכים גדולים אשר המה רוכלי העמים ומרובה באוכלסין מאוד והיו גם ישראל הרבה דרים שם, ועיין בתשובות ח"צ סי' ס"ז לענין אינגלטריא שכתב איך יתכן כ"ו ויש בה כמה סרטיות ופלטיות דדשו בה רבים ואולי ס"ר ואמנם עיירות שבמדינות אלו רחובותיהם קצרים ואין בהם רוחב י"ו וגם אין מכוונים משער לשער ולכך נקטי טפי הנך שהם כוללים יותר אף לכרכים גדולים...

... ועיין בריב"ש סימן ת"ה שכתב דה"ה לצורת הפתח שאינו מונע רגל הרבים מלאסור כ"ו ואעפ"כ הרא"ש מדעתו דעת תורה ודעת נוטה ויגזור אומר ויקם לעשות תיקון צורת הפתח וצווח בכרוכיא שלא להכשיל את הרבים בניטול תיקון זה ואם כן בנ"ד דבר ברור הוא שחלילה לבטל התיקון והרוצה לסמוך יבא ויסמוך על רבים מגדולי עולם אשר מפיחם אנו חיים ומכ"ש בצירוף התירים אשר כתבנו... וה' ישים דרכינו דרכי נועם ונתיבותינו שלום.

דברי זעירא מן חברי"א. הק' אפרים זלמן מרגליות מבראד.

(שו"ת בית אפרים חאו"ח סי' כ"ו)

בעל קיצור שלחן ערוך

הג"מ רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל

בהרבה קהלות מתקנים כל המבואות והרחובות בעירובין (דהיינו בצוה"פ וכדומה) ושוכרין רשות מן העכו"ם למען יוכלו למלטל בכל העיר, וצריכין לעשות כל התיקונים ע"י רב מומחה ובקי.

(קיצור שולחן ערוך סימן צ"ד)

שו"ת מהרי"א הלוי

הג"מ רבי יצחק אהרן איטינגא הלוי זצ"ל אבד"ק לבוב

ב"ה יום א' ז' מרחשון תרל"ה לפ"ק לבוב
ערת שלום וברכה וכל טוב, לכבוד ידיד נפשי, הרב הגדול החריף ובקי המפורסם, ערוגת הבושם, צח השכל ונקי הרעיון, כקש"ת מוה' נתפלי הירץ נ"י אבד"ק וואלאטשיק יע"א.

מכתב יקרתו הגיעני, בדבר השאלה בעירו אשר שרי המלך לא יניחו שמה לעשות צוה"פ בשווקים להתיר הטלטול בשבת, ומחמת גודל חלול שבת הנצמח עי"ז מוכרחים לחזור ולחפש על כל צדדי היתר להתיר הטלטול...

אמנם יען כי חובת עלינו לחפש בחורין ובסרקין אחרי פתח היתר כרי להנצל מן חילול שבת ח"ו, אמרתי אפתח אנא פתחאי... וביתר הדברים שכתב מעכת"ה צדקו דבריו, ומסכים אנכי עמם להלכה ולמעשה.

דברי ידידו.

(שו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח)

בעל אבן יקרה

הג"מ רבי בנימין אריה הכהן ווייס זצ"ל אבד"ק משערנאוויץ והגליל

ב"ה

כבואי הנה עירה משערנאוויץ לאחו פני כסא הרבנות מצאתיה עיר פרוצה בלתי מתוקנת בתיקון עירובין מיום הוסדה זולת מיעוט ממיעוט העיר, רחוב מגורי היהודים מקדם קדמתה ואחרי אשר עדת היהודים פה ת"ל עלתה למעלה ראש והנה נפוצה מלוא רוחב (כן תרבה וכן תפרוץ) הלא מובן מאליו כמה רבו המכשולות באיסורי טלטול בשבת בשוקים וברחובות וכמה לא ירעו לחזור בתיקון עירובי הצרות. וגם הרבה אנשים ממקומות אחרים הבאים הנה לעיר ויכלת העמים לרגל מלאכתם ומסחרם נאחזו בפח האיסורים האלה מבלי דעת כי חתחתים בדרך וחטאת חילול שבת רובץ על כל מדרך כף רגל. על כן נתתי אל לבי לתקן המעוות הזה, ראתה עיני כי בקעה מצאתי לגדור בה גדר בישע אלקי"ם.

אולם אחרי אשר החיליתי לעשות בזה ראיתי כי המלאכה מרובה והמלחמה כבדה...

ועד בשחק נאמן כי נגזלה שנתי לא נחתי ולא שלותי מאשר חסתי על עמלי שנים רבות לזכות את הרבים ולא הצליח חפץ ה' בידי. והנה ראה ה' בעיני העיר ויאר את עיני למצוא דרך סלולה עצם ותחבולה להעמיד העירובין באופן יקר מאד נעלה והשגחה מעולה אין ערוך אלי ולא הי' כמוה. ובראשית שנת תרמ"ט קודם יוה"כ נגמרה המלאכה לשמחת כל יראי ה' וחושבי שמו, והעיר צחלה. גם גדולי העיר אשר לא מכני ישראל המה אשר בתחלה עמדו לשטן לי בדבר העמדת העירובין שבחו והודו לשמי בגלל עצתי הנמרצה ומכחם שחדו בעדי זורעם סמכתני לבצע זממי. וכל העם רואים כי יר ה' עשתה זאת.

ולמען זכות את בית ישראל בכל המקומות אשר לא יחסרו להם האמצעים האלו

לעשות כמוני, כאשר עשתה עדה המעוטרה לבוב כשנתים או שלש אחר אשר נגמרו העירובין פ"ק, אחרי אשר נדרשתי משם מעת ידיד נעורי הרב החר"ף הגביר היחסן מו"ה שאול בערנשטיין נ"י להורות להם הדרך הנכון בזה והעצות היעוצות לתכלית הדבר, אמרתי אציגה נא פה אופן תיקונם ענינם ומהותם... וע"כ יצא הדבר מאתי להתיר בלי שום פקפוק.

(שו"ת אבן יקרה או"ח סי' ט"ו)

הג"מ רבי אברהם אלי' זצ"ל אב"ד בארנוב

אודה ה' מאוד כפי ובתוך רבים אהללנו שזכיתי להיות מחובשי ביהמ"ד ולהעלות המעט מחידושי תורה כמאן דמסיק תעלא מבי כרבא. ואף כי מי יאמר זכיתי לבי ללמוד בתוה"ק במהרה ובפרישות ובפרטות בטירדות פצעני הזמן ודוחק הפרנסה. אולם עכ"ז בעוה"ר שלומדי התורה הם לבוז וממש שחים עד לעפר נחשב גם זה המעט לפניו ית"ש לרב מאוד. כמבואר בס' הקדוש ליקוטי תורה למהרח"ו זצ"ל. ויען כי שמירת שבת היא העיקר הגדול בדתינו הקדושה. ובפרטות לשמרו מחילול ח"ו לכל יבוא המשחית בגבולינו. וע"י קדושת שבת ששומרים ישראל כהלכתו נתגלה תוקף אורות עליונים. כמבואר במקובלים הק'...

וענין עירוב הוא כי הראש וסוף של תיבת עירוב הוא לרמוז על ע"ב גשרים דחסד שנמתקים על ידם הדינים הרומזים ברי"ו שבאמצע שהם גימטרי' גבורה. אריה. שרומז לתוקף הדינים. שלזה רומז הפסוק הושיעני מפי ארי'. וזה הוא מדת ת"ת דז"א שבא מבחי' התרכקות והתכללות שנכללו אבא ואמא זע"ז. ומההתכללות הזה נעשה ת"ת דז"א כלול מחסד וגבורה שנמתקו זב"ז. כמבואר ברע"מ פ' פנחס ובס' הק' עץ חיים (בשער הנ"ל פרק ג'). ולזה יעקב אבינו ע"ה שמדתו הוא מדת ת"ת שהוא עמודא דאמצעיתא. יושב אוהלים. כתיב ב' ויחן את פני העיר ודרשו חז"ל עירובין תיקן להם כי הוא שייך לשורש קדושתו...

ובן שלמה ע"ה תיקן עירובין להמתיק הדינים בהחסדים והוא התקנה ראשונה שהכניס בתורה שבע"פ... והדברים עתיקים מדבש מתוקים בספרן של צדיקים בס' הנ"ל טעמי מצות פ' בשלח ומגלה עמוקות ועשרה מאמרות וחז"ל... ויהא רעווא דאימא מלתא דתתקבל.

(הקדמה לספרו תיקון עירובין)

ס פ ר

תיקון עירובין

בו יבואר כרת מה לעשות בעירות ובפרים שאינם
 מחוקקים בעירובין . היאך יש לנהוג בהם בשאיבת
 הסיס מן הבארות ונתינת שירות מותר עצהו"ט גם
 ליראי הש"י לדעת גדולי המוסקים . וגם להבין
 דברי רבותינו בעלי הש"ע בהל' אלו אשר אמרו תי"ח
 אמרות שהורוה . עטקות וחמורות . מאוד קצרות .
 ודיני רגל הסותרת ואמורה במקומה ושלפול בש"ס בזה .
 ואחרון הכי נכבד אדוני הדלתות לעירובין הנהנין בעת
 בכמה עירות כתבתי מה ששלפלו בזה נאוני הדור ש'
 והקנות שכתבו לזה היאך לעשותם שיהי' עצהו"ט
 ומלפול בש"ס ומוסקים ומה שני"ל בזה נעימים הדברים
 לאוזן שוטעת . כל ההוגה בהם ימצא טוב מעם ודעת :

מסני יצאו הדברים : באמת נאמרום , להסיר הסכסול
 ואכן ניגף להרום . כמו דעת גדולי המורים . **אברהם**
ארי' ב"ר דוד צבי אב"ד דק"ק בארנובז ובקרב יורם
א"ה כל דיני מדינת החומין ופרטיהם לסתלוקותיהם
הלכה למעשה ע"ס הסכמת גדולי אחרונים :

בדפוס של כותבים
 תרכ"ג הוציא מה"ל **מש"ה** נ"י . שניידמסער
 והנצי"ה האלמנה מה"ל נחמיה חי' .
 המה כמעט כ"ר יעקב ויל הערשענחארן .

בלובלין

שנת תרנ"א ע"ס

ТИБАНЪ АИРИВИНЪ г. в. разборъ
 правилъ о ношеніи вещей въ субботу
 состав. раввина Абрамъ-Злата Фейнгольда

בעל בן איש חי

הג"מ רבי יוסף חיים זצ"ל אב"ד באגוד

בגמ' (שבת י"ד:) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה וכו', י"ל למה אמרה עליו פסוק זה אחר שתיקן גם נט"י ולא אמרה כשתיקן עירובין בלבד. ונ"ל בס"ד כי בשעה שתיקן עירובין היה פתחון פה לאיש שוגג ופתי לחשוב שתיקן זאת להנאתו לחקל מעליו משא הכבוד הזה של איסור הוצאה ותולכה מרשות לרשות ואין כוונתו לש"ש וגם אין רוח ה' דיבר בו בזה, אך אחר שתיקן נט"י שהיא טירחה גדולה ועול כבד שיאסור לאדם לאכול בלא נט"י ולפעמים קור גדול וקשה הרחיצה, גם לפעמים לא יזדמן לפניו מים ליטול ומה לו להוסיף טרחה זו ומשא כבד עליו ועל העולם, אלא ודאי רוח ה' דבר בו וכל מעשיו לש"ש, וא"כ ממילא ידעינן גם ענין עירובין רוח ה' דבר בו ולא נתבון לשם פניה ח"ו, ולכך כיון שתיקן עירובין ונט"י אז אמרה עליו פסוק זה אם חכם לבך להשיג האמת מה שהוא רצון שמים ישמח לבי גם אני כי הנה עתה חכם בני ושמח לבי בתיקון נט"י ואשיבה חורפי דבר בתיקון עירובין שלא יאמרו מלבך בדית תיקון זה להנאתך ואמרה חורפי כי כל המחרף ברברי חכמים כאלו מהרהר אחר השכינה.

(בן יהודע שבת י"ד:)

בעל דברי חיים

הג"מ רבי חיים הלברשטאם זצ"ל אבד"ק צאנז

הרבה מכשולים באים בעיר שאין בו עירוב

ג' וישלח תרכ"ז

להרב המופלג בנש"ק כו' מוה"ה אליעזר כ"ץ ביושב סטאריזינטץ סמוך
לטשערנאוויטץ יע"א

שאלה: בישוב אחד שדרים בו עכו"ם מאז ומלאים בתים וכותלים נמשכים לאורך ורוחב הישוב, אך יש... ולכן שואלים ומבקשים למצוא היתר לעשות עירוב בצורת הפתח כמנהגינו כי הרבה מכשולים באים באין עירוב.

תשובה: לפענ"ד אין לחוש כלל דכן קיי"ל... והי' שלום.

(שו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ג)

אין לחדש דבר שהוא נגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים

להרב המאה"ג חריף ובקי וכו' אבד"ק חיראב יע"א

אודות שאלתו לאשר בזמן הזה רשות נתונה לכל אחד לעבור בכל עיר בלי מוחה, אם מהני עירוב ע"י צוה"פ כי הוי רה"ר שס' רבוא בוקעין בה.

אינני אוכל להאריך בפלפול כי תש כחי ואור עיני גם המה אין אתי כבראשונה, ורק זאת הנני לשאול, מה הרעש הזה ממה שמצא בספר חידושי הר"ן, הלוא גם באו"ח במקומו (סי' שמה) בטו"ז מביאו, אע"פ כן, כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגם הרמ"א והברכי יוסף ובאלי' רבה והפרי מגדים והשע"ת, כולם מביאים להתיר, ואין רצוני לחדש דבר שהוא נגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כו'... ואין בכחי להאריך בפלפול, וקצרתי, וד"ל.

(שו"ת דברי חיים ליקוטים והשמטות מח"ב סימן ג)

בעל ייטב לב

הג"מ רבי יקותיאל יהודא מייטלבוים זצ"ל אבד"ק סיגוט

חובה עלינו לתקן עירובי לצירות להציל העם ממכשול איסור הוצאה בשוגג
בשבת

ויבא יעקב שלם עיר שכם וגו' ויחן את פני העיר, במדרש נכנס בע"ש עם דמדומי חמה מבעו"י ששמר יעקב את השבת, ופי' בנזה"ק דדריש ויחן לשון מנוחה, את פני העיר כמשמעו לפני העיר, וקבע שם תחומין עיי"ש, ואני בעניי בעת בשרתי צדק בקהל רב בש"ש בין כסא לעשור לעורר לבב אנשי העיר לתקן עירובי הצרות להציל העם ממכשלה היוצאת מתח"י באיסור הוצאה בשבת בשוגג אמרתי בזה הפסוק רמז מוסר לענין זה, עפ"מ דק"ל ביו"ט של ר"ה שחל בשבת אין תוקעין בגבולין, ומסיק דהטעם משום שמא יטלנו ויעבירונו ד' אמות בר"ה, וה"ט דלולב וה"ט דמגילה דאין דוחה שבת, ועתה נחזי אנן אם באלו ג' מצות שופר לולב ומגילה החביבות שאינן אלא פעם א' בשנה וחובה עלינו מן התורה, שגם מקרא מגילה מצאו חכמים סמך מן התורה מדכתי' כתוב זאת זכרון בספר ובה"ג מונה אותה בין המצו' ועכ"ז בטלום חכמים מאת כל ישראל לכלי לקיים מצו' אלו כשחל זמנן בשבת, משום שמא יטרד וישכח ויעבירונו ד"א ברה"ר או מרה"י לרה"ר כמבואר ברמב"ם ה' שופר, וכ"ז למען לעשות תיקון וגדר ומשמרת לכלי עבור על איסור הוצאה של שבת, ממנו נקח ונלמוד איך חובה עלינו לעשות תיקון עירובין למען לא יכשלו באיסור הוצאה בשבת בשוגג.

ועפ"ז אני אומר שיעקב תיקן להם עירובי הצרות לכלי יכשלו בענין הוצאה

ויצא לו זה מכח מה שתקנו חכמים לבטל מצו' שופר לולב מגילה מה"ט, וזש"ה ויבא יעקב ש"ל"ם ר"ת "שופר לולב" מגילה, שבא לשום לב על מה שתקנו לבטל בשבת אלו הג' מצו' החביבות, והבין הטעם משום שמא ישכח ויעבירונו כו' (כי הם השיגו וידעו כל מצו' רבנן), לכך ויחן את פני העיר שתיקן עירובי חצירות בקצה העיר דהיינו פני העיר, (ואח"ז יצא לאור ס' אגרא דכלה ומצאתי שם רמז זה אבל בר"א)

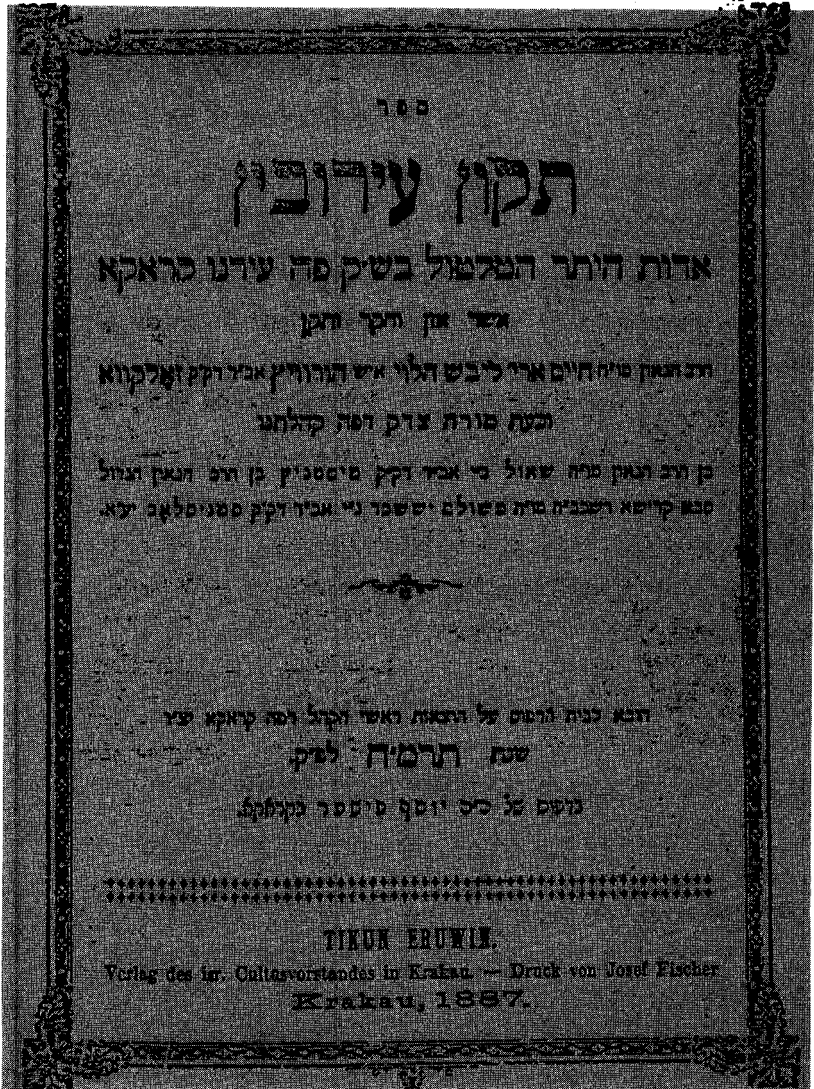
(ייטב לב פ' וישלח)

הייטב לב זצ"ל הבטיח שמי שמתקן עיר סיוגו בתיקון עירובין לא יחסר לו עוד שום דבר בעוה"ז ויתן לו ג"כ העוה"ב שלו

הגה"צ מוה"ר משה ארי' לעוו זצ"ל אבד"ק טעמעשוואר שמע מפני זקיני הגה"ק רבי אברהם יהושע פריינד זצ"ל אבד"ק נאסאד, וז"ל: שמעתי מפ"ק רבינו זי"ע שפ"א ביום שבת קודש פרצה שריפה בבית הרב החסיד המפורסם מוה"ר יוסף ליב כהנא ז"ל ואכל את כל מחמדי' ל"ע, ובשבת שלאחריו רדש הגה"ק רבינו בעל ייטב לב זיעובי"א האבד"ק סיוגו יצ"ו ונשא מדברותיו בקודש בביהכ"נ דשם, ובין הדברים הזכיר מאמר חכו"ל (מסכת שבת קי"ט): אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת וכו', וליהוי ידוע לכון שברור הדבר אצלי שאצל הרה"ח הנ"ל לא הי' ח"ו חילול ש"ק, והדליקה נפלה רק בעון של בני העיר שיש ביניהם חילול ש"ק, היינו שיש שאינם נזהרים בהוצאה לר"ה ר"ל, כי בימים ההם עדיין לא הי' עירובי חצרות בעיר סיוגו יצ"ו, והמליץ הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע הפסוק (תהלים קמ"ז, י"ד) "השם גבולך שלום" וגו', היינו אם יהי' עירוב בעיר, אז יהי' עירנו בבחינת רשות היחיד שהוא כענין שלום, כגוף אחד. ומי שיעשה ויפעול עשיית העירוב לזה אני מבטיחו "חלב חטים ישביעך" וגו' כלומר שלא יחסר לו דבר מעולם, ואני נותן לו את העולם הבא שלי. (ורבינו זי"ע שהי' אז עדיין אברך צעיר לימים, עמד אז אצל פתח הביהכ"נ, ושמע מאחד שהי' מן המתנגדים עליו (מפני כבוד משפחתו לא אזכיר את שמו), איך שקרא ואמר, דער אלטער וויל, וועט קיין תיקון עירובין נישט זיין!) וזקנינו הנגיד הצדיק המפורסם בחסידותו ובפעולותיו הנשגבות מוה"ר משה ארי' פריינד זצ"ל, אבי רבינו זי"ע, עשה והשתדל והרבה פעלים לצורך הדבר, ולא עלתה בידו, שהמתנגדים לרבר עמדו בעוכריו ועכבו הדבר להכעיס. וסיפר רבינו זי"ע שאחר פטירתו של הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע פעל אביו ה"ה זקנינו זצ"ל ותיקן את העירוב. ואמר ע"ז הלא אמרו חכו"ל (מסכת חולין ז:): גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם וכו', וע"כ בוודאי הבטחתו זו של הייטב לב זי"ע נשארה לעולם.

(גדולת יהושע — שיחות קודש)

שער הספר "תיקון עירובין" בעיר קראקא
 מהג"מ רבי חיים ארי' לייביש הלוי איש הורוויץ זצ"ל
 אב"ד דק"ק זאלקווא
 שהופיע בשנת תרמ"ח לפ"ק

הג"מ רבי שלמה זלמן מווארשא זצ"ל והג"מ רבי יצחק מווארקיי זצ"ל

בעיר שאין בו עירוב יתעוררו הבעלי בתים שיהי' להם עירוב בעיר בהכשר

ראיתי להעתיק בכאן קונטרס "הנהגת ארם" אשר יצא מהני תרי קדושי עליון הרב הגאון המפורסם מו"ה שלמה זלמן זצלה"ה האב"ד רב"ק ווארשא, והרב הגאון הקדוש המאור הגדול מו"ה יצחק זצלה"ה הרב רב"ק ווארקיי, ובצירוף כמה רבנים גדולים נ"ע.

לאחינו בני ישראל להטות לבכם לקבל מוסר...

ה) במקומות שיש עירובין ישגיה שיהיו כתקנם, ובאותן עיירות שאין שם עירובין עדיין, יתעוררו הבע"ב בהתעוררות רב שיהיה להם עירובין בהכשר.

הכתב הזה ראוי לשלוח מהעיירות הגדולות העתקה להעיירות קטנות ובכל הבהמ"ד לקבוע על הכותל לפרסם לכל, והעיקר שכל רב ומורה ישגיה על כל הנזכר לעיל, הן כל אלה ראינו כי ראוי ונכון לעורר לב אחב"י ומובטחנו כי ישמעו לקולנו, וה' יפרסם סוכת שלומו עלינו ויסיר מאתנו כל מחלה, ויגן בעדינו מעתה ועד עולם.

כל זה יצא מאתנו בצירוף רבנים מכמה קהלות ובא"ע החתום יום ד' י"ט חשוון שנת תקצ"ח לפ"ק פה ווארשא

נאם הק' שלמה זלמן מק"ק פוונז חונת פ"ק ווארשא
ונאום הק' יצחק במוהר"ש ז"ל אב"ד רב"ק ווארקא
(מובא בספר חמדת שלמה)

בעל חידושי הרי"ם

הג"מ רבי יצחק מאיר זצ"ל מגור

בענין מחיצות העירוב אין לחפש אחר חומרות

"על דבר הטלטול בעירנו (ווארשא) על סמך מחיצות הווייסיל, איני יודע למה רו"מ מחפש אחר חומרות, בדבר שהעיד מהרי"ט שנהגו היתר ע"פ זקנים ואחריו (בעל) כנסת הגדולה תלמידו, והגאון החסיד דבר שמואל סי' ק"נ, ושיבח הרבה המתירין, כי באמת הוא להדים מבשול, וחכם צבי מחזיק הרב דבר שמואל לחסיד, והי' חבירו של הגידולי תרומה כו'. הגם שאנו מחוייבים לכוף עצמנו לדעת רמ"א ז"ל כו' לענ"ד אין להחמיר רק כשאפשר לתקן בנקל כו'.

(שו"ת חידושי הרי"ם אר"ח סי' ד')

בעל בני יששכר

הג"מ רבי צבי אלימלך זצ"ל אבד"ק דינוב

הבני יששכר זצ"ל הי' מקפיד למלמל עמו איזה דבר במקום שיש עירוב

וכמו שמקובל בידינו בשם קדוש זקיני בעל בני יששכר ז"ל (כשהי' בעירו או במקום שהוחזקו העירובין בטוב) ביציאתו לחוץ מביתו בש"ק לקח לתוך בגדו מפתח וכיוצא, כרי שישאוהו במקום העירוב ולא יהי' בכלל מי שאינו מורה בעירוב, עכד"ה.

(נימוקי אורח חיים סימן שצ"ד)

המלבי"ם

הג"מ רבי מאיר לייביש זצ"ל

מאמצים רבים הקריש המלבי"ם להתקין בבוקרשט חומי עירובין כדי להציל את יהודיה מאיסור מלמול בשבת. הוא התייצב לפני מושל העיר, גוי, והסביר לו בלשון למודים את חשיבות הדבר מבחינה דתית-יהודית, עד שהעניק לו הרשאה חוקית כדרוש לבצע את סידורי העירוב בכל רובעי היהודים.

לימים הוסיפו בעיר שכונה יהודית חדשה, אשר בתיה גבלו עם ארמונו של אחד משרי המלוכה, שונא ישראל, וחלה שכר אנשי-בליעל לנתק באישון-לילה את חומי העירוב. הדבר נודע לטובי-הקהל אחרי מארב ממושך, הענין נמסר לשוטרים, אך אלו חששו מלהסתבך עם השר ולא פעלו בנדרן זה כלום.

כתגובה על כך הוחלט באוכלוסיה היהודית, להחרים חרם את תוצרתו של שר זה, שהיה מגדולי הייצרנים של קדרות וכלי מטבח, ורוב לקוחותיו היו מישראל.

כיון שקרב חג הפסח, והשר, בהיותו מורגל בעונה זאת לקבל הזמנות מלקוחותיו היהודים, הרגיש עכשיו כי החרימהו, פנה לערכאות ודרש לרדן בפלילים אות רב הקהילה, המלבי"ם, אשר עושה דין לעצמו ומחרים את תוצרתו בלא שום סמכות. הרב, ללא מורך, הופיע בעצמו בבית-המשפט הרומני, ללא סניגור. הוא טען להגנתו, שזוהי לגביו חובה מצפונית שאסור להתחמק ממנה, התפקיד שלו מחייבו להורות לבני-הקהילה באלו כלים מותר או אסור ליהודים להשתמש בחג הפסח כמצוות דתם.

ולשאלת הקטיגור, מה יסוד יש להטיל דופי בתוצרתו של השר, השיב באומץ: "ארם המסוגל כמותו להסב נזק וסבל לזולת, לקלקל את חומי העירובין שמאפשרים

לאוכלוסיה היהודית לטלטל בשבתות, איננו יכולים לרחוש לו אימון כלשהו בעניני כשרות".

והשופטים, אכן, קיבלו את נימוקיו בהבנה מלאה, וזיכו אותו לחלוטין.
(המעשה הובא בספר סופה וסערה עמ' קיח-קיט)

בעל אבני נזר

הג"מ רבי אברהם זצ"ל מסאכאטשוב

המתעקש ומונע מלהעמיד עירובין הוא מחטיא את הרבים

"והמתעקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין, הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין, ושמח לבי שלמעשה לא מלאה לכם של המתעקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם".

(שו"ת אבני נזר או"ד סי' רס"ו)

בעל חוון נחום

הג"מ רבי נחום וויידענפעלד זצ"ל אבד"ק דאמבראווא

ע"ד שאלתו בעירו שרוצה לתקן תיקון עירובין אבל כאשר נמצא בעירי מפלגות לשמון כדי להבעים ימאנו לזכות בפת העירוב שיזכה להם ע"י אחר, וזהביא כ"ת מפמ"ג סי' שס"ז א"א סק"ג שצ"ע אי מועיל להם הזיכוי בכה"ג שמוחים בפירושו שאין רוצים לזכות ולסמוך אדעת הרשב"א קידושין (כ"ג) דאפי"ה העבד עומד וצווח יכול לזכות לו... והנה יש לך קולא בנ"ד שיועיל לזכות להם פת העירוב בעל כרחם, ע"פ המח"א בהלכות זכי' שהעלה דבזכות גמור זכין לאדם אפילו עומד וצווח, ועיין ריטב"א (דף ו') בזה, ומה שבש"ע סי' שס"ז אתי עלה רק מדין ב"ד יורדין לנכסי התם בשותפים בחצר ובית אפשר דל"ה זכות גמור שאולי יש קצת חוב לחבירו ע"י שיהי' שכנו רגיל להכניס ולהוציא אותו, משא"כ בכה"ג בעירובי חצירות של כל העיר דליכא קצת חוב רק זכות גמור זכות הרבים שלא יהיו נכשלים בחילול שבת, א"כ י"ל דמהני לזכות להם בע"כ, ובשו"ת מחז"א הג"ל בנידון שלו כתב דל"ה זכות גמור משום שהם רוצים ג"כ בעירוב רק שיהיו הם המזכים או שינתן בביהכ"ג שלהם, משא"כ בנ"ד שאין רוצים כלל בעירוב הוי זיכוי העירוב זכות גמור ועכ"פ בצירוף תלתא לגבות מכל אחד, ושינתן ע"ז מכיס הקהל וגם לזכות ע"י אחר בעד כל אנשי העיר ודאי דמהני זה הנלע"ד.

(שו"ת חוון נחום ח"א סימן מ"ב)

בעל שו"ת ישועות מלכו

הג"מ רבי ישראל יהושע מקומטא זצ"ל

...אלא שכבר נהגו לסמוך על שאין רה"ר בזה"ז, והוא דעת בה"ג ורש"י ותוס' עירובין נ"ט. ומי הוא זה שיתחזק לכטל המנהג שנהגו זה כמה מאות שנים. עם היות עמדי על דעתי הייתי נזהר שלא להוציא משא הגם שהיו עירובין הנהוגין מאז, אמנם לא הוריתי לאחרים אחר שכן נהגו מהרבה שנים...

(שו"ת ישועות מלכו סי' כ"א)

יש להורות לעת הצורך בפשיטות בדברי מהרי"ט, בפרט שנהגו כן אחריו כל החכמים שהיו אחריו והגאון בעל נה"מ ובעל בני יעקב והגאון המל"מ והכנה"ג וזלילה להרהר אחרי הוראתם בשעת הדחק, כי ידוע כי קלקול העירוב מביא לירי ענידות חמורות.

(שו"ת ישועות מלכו סי' כ"ה)

בעל משמרת שלום

הג"מ רבי שלום מקאידינאוו זצ"ל

יש להשתרל בכל היכולת שיהי' העיר מתוקנת בעירובין וכן נהגו ברוב מקומות.

יש וכו' כתבתי זאת כי שמעתי שהג' בעיר מינסק מיאנו בזה מטעם אשר אתם, אבל ראיתי בעיר ווארשא לאדו בריסק ווילנא שמתוקנים בעירובין, וכן ראיתי בת' אחת מהגאון מקומטא שכתב בזה"ל כי קלקול העירוב מביא לירי ענידות חמורות והאריכות בזה הוא ללא צורך עכ"ל, וכן אמר רוח אפינו קדוש ישראל הכעש"ט זי"ע כתיב בזעם תצער ארץ, ועם ר"ת זביחה עירובין מקוואות, היינו להשתרל שהשו"ב יהי' י"ש והעיר תהיה מתוקנת בעירובין, וכן מקוה הגונה, ובזה תצער ארץ, ע"כ צריכים להשתרל הרבה שתהיה העיר מתוקנת בעירובין.

(משמרת שלום סימן כ"ד אות י')

בעל דברי שלום

הג"מ רבי אברהם שלום הלברשטאם מסטראפקוב זצ"ל

אלו שאין מטלטלין בעירוב מצד חשש תיקוני העירוב, החכמים קראו לזה הדיוט

בחיי אדם כלל ע"א דין תיקון מבוא וחצר, בתוס"ח ס"ק א', ומה שיש איזה אנשים

יראים שזנהרים מלהוציא שום דבר בש"ק אף כשהעיר מתוקן בעירובין הוא מטעם שחוששין שמא נתקלקל העירוב וכדומה ובפרט בערים הגדולות שכמה פעמים נודע באמצע ש"ק שנתקלקל העירוב בע"ש, עכ"ל.

נ"ב בכי"ק מה שכי' התוספת חיים בס"ק א' מטעם שחוששין שמא נתקלקל העירוב, במחכ"ת נראה שזה טעות, דאם מחמיר יותר ממה שחכמינו ז"ל החמירו הוא הדין. ואם המתקני העירוב היינו הב"ד שבעיר הם תלמידי חכמים ובקיאים בריני עשיית עירוב אסור להחמיר רחכמים קראו לזה הדין, ואם מחמיר מטעם שמא לא תקנו העירוב כדן הרי הוא מבוה התלמידי חכמים שתקנו העירוב עכ"ק.

(כספרו דברי שלום — בחלק הגהות על חיי אדם)

הג"מ רבי יצחק זעליג זצ"ל אב"ד סאקולוב

ביום א' וב' דר"ח תמוז התאספו לפה, הרבנים מפלך שעדליץ רובם ככולם לבית ארמו"ד הגאון הקדוש מו"ה יצחק זעליג האב"ד דקהלתינו. גם באו הרבנים מנאווימינסק ואיוואנגאראד אשר המה תחת פלכים אחרים. המו"מ של האטפה נמשכה שני ימים, תחת נשיאות הרב הגאון מקהלתנו. נתקבלו החלטות האלו:...

(ה) שירשו לנו (הממשלה) לעשות עירובין בכל עיר כי זה יסוד גדול לשמירת שבת; ושבת הוא מעיקרי יסודי האמונה...

ועל זה באו כל הרבנים על החתום:

הק' יצחק זעליג מקאצק האבד"ק סאקולוב

(ועוד כשלישים רבנים)

(מתוך פרטי-כל מהאסיפה שנדפס בעתון "הקול קול יעקב", ווארשא י"ז תמוז תרס"ח)

בעל ערוך השולחן

הג"מ רבי יחיאל מיכל עפשטיין זצ"ל אבד"ק נאווהרדאק

מצוה לחזור אחד שיתומי מבואות כמו על עירובי חצירות כרי שלא יבשלו לבא לירי איסור מלטול בשבת להמכו.

(ערוך השולחן סי' שצ"ה ס"א)

בני מכו כופין וא"ו ואפילו המיעוט כופין את המרובין [נ"ל] לעשות לחי או קורה להתיר לטלמל בשבת כמ"ש בא"ח סי' שס"ב, ובמבוי מפולש כופין על עשיית צורת הפתח כמ"ש שם בס"י שס"ג, ויש להסתפק בזמ"ז שמעדין העדים בצורת

הפתח אף שהם רחבים מ"ז אמה ואין בה ששים רבוא ע"פ הכרעת רבינו הרמ"א שם, והרבה פוסקים חולקים על זה אם יכול אחד לומר לא אתן חלק בזה כי אני חושש להפוסקים האוסרים, ויראה לי דמ"מ צריך ליתן חלקו כמ"ש בסי' קס"ג לעניין מקוה דצריך ליתן אף זה שא"צ לה, כמו בן בזה יכולים לומר לו אף שאתה מחמיר על עצמך מ"מ לתקנת העיר אתה מוכרח ליתן, ואינו יכול לומר קים לי כהפוסקים האוסרין כיון שכבר נתפשט החיתר ע"פ הכרעת רבינו הרמ"א אין שום אדם יכול לומר קים לי, ועשיית עירוב הוא מצוה כדמוכח בש"ס [עירובין ס"ח].

(ערוך השלחן חו"מ סימן קס"ב)

בעל קרן לדוד

הג"מ רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל אבד"ק סאטמאר

...ע"כ לדעתי אם א"א לתקן הצוה"פ סמוך לכותל א"צ למנוע מטעם זה מלעשות תיקון עירובין שהוא רבר גדול להציל רבים ממכשול כמו שהאריך בתשרי חת"ס חאו"ח סי' צ"ט ושפיר יש להקל אף בכמה מקומות מכש"כ במקום אחד וכן עשינו בעזרת השי"ת בקהלתינו פק"ק סאטמאר יע"א שלא הי' אפשר להעמיד הצוה"פ סמוך לכותל ותקננוהו בלחי אצל צוה"פ, והנלפענ"ד בס"ד כתבתי.

(שו"ת קרן לדוד או"ח סי' ק"ו)

בעל שו"ת לחם שלמה

הג"מ רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל הי"ד משאמלויא

...וכן יתאמץ כל אחד ואחד במסירות נפש שלא יפריעו ח"ו העירוב שעשינו ב"ה על צר היותר טוב, והארכתי בביאור הטובה הרבה של העירוב וכוונתו לעשות מרשות הרבים רשות היחיד, ודרשות הרבים הוא מעלמא דפירודא הסטרא אחרא, ורשות היחיד הוא רשות הבורא עולם סטרא דקדושה כמבואר בספרים הקדושים, והוספתי דרש"י ז"ל כתב בפרשת וירא כי שם אלקים הוא לשון רבים, עיין שם בפסוק ויהי כאשר התעו אותי אלקים, ושם הוי"ה ב"ה הוא לשון יחיד, (וחוץ מזה שם הוי"ה הוא רה"י רחבו ד' אותיות גבוה עשרה במילוי יו"ד אותיות, עיין במעשה רוקח מסכת שבת) ובשעושיין עירוב נעשה מרשות הרבים רשות היחיד ונתהפך מרין לרחמים, משם אלקים להויה ב"ה, ונמתק הדין לרחמים, וזכות זה יעמוד לנו להשמר מכל יגון וצרה, ויתרומם קרנינו בפרנסה טובה, ונזכה להושע בדבר ישועה ורחמים במהרה בימינו אמן.

(דרשות לחם שלמה לשמחת תורה דרוש ע')

עלתה כיריניו בעז"ה לתקן עירוב פה בקהילתינו כהוצאה רבה ובקישוי מאור.

ועלה ברעיוני, כי הכוונה בעירוב כ' האריז"ל שהוא להמתיק הדין ע"ב רי"ו. והנה אחז"ל יעקב אע"ה תיקן עירוב ויחן את פני העיר. וע"כ ויחן מספרו תשכ"ד י"ג מילואי הוי" ב"ה שהמה י"ג מדות של רחמים כמבואר בסהפ"ק בני יששכר ריש הספר באות ג', ועם העירוב נשפע מי"ג מדות של רחמים.

(נדפס בספרו אגרות לחם שלמה)

בעל חפץ חיים

הג"מ רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל מראדין

מִרְן הַחֲפֵץ חַיִּים זצ"ל הִיָּה מְשַׁנֵּה עַל הָעִירוּבִין בְּעִיר [רֵאדִין] שִׁיְהִי כְּתִיקוֹנָם. אִמְנֵם הוּא עֲצָמו כְּמַעֲט לֹא הוֹצִיא שׁוֹם דְּבַר מְעוּרָד, בְּחוּשׁוֹ לְדַעַת הַפּוֹסְקִים שְׁגַם בְּעִירוֹת לֹא גְדוּלוֹת שִׁיֵּךְ דִּין רְשׁוֹת הַרְבִּים בְּאֵם רַחְבֵּה ט"ז אַמָּה, וּלפ"ז אִינוּ מוֹעִיל עִירוֹב שֶׁל צוֹרֵת הַפֶּתַח, דְּבַעֲיֵנן דּוֹקָא דְּלַתוֹת נְעוּלוֹת בְּלִילָה וְלַדְעָה רֵאשׁוּנָה שְׁבִשׁוּעַ סִי שֶׁס"ד סַעֲיָף ב' רֵאוּיוֹת לִינְעַל אִינוּ מוֹעִיל, אֲלֵא דּוֹקָא נְעוּלוֹת מִמֶּשׁ. וּבִמ"ב סִי שֶׁמ"ה ס"ק כ"ג הוּא מְסִיִּים: "וְכָל בַּעַל נֶפֶשׁ יַחְמִיר לְעַצְמוֹ", יַעו"ש.

(דוגמא מדרכי אבי" עמוד ל"א או"ק י"ד, החפץ חיים — חייו ופעליו)

בעל שו"ת מהרש"ג

הג"מ רבי שמעון גרינפעלד זצ"ל אב"ק סעמיהעלי

...דְּנֵרָאָה מְדַבְּרֵי הַט"ז וּמַג"א בְּכַמָּה דּוֹכְתֵי שְׁאֲנו תּוֹפְסִין שְׁבִזְמַה"ז לִיבְאָ רַה"ר לֹא סְפִיקָא הוּא כֻּלָּל אֲלֵא בּוֹדְרָאֵי נְמוּר אֲנו תּוֹפְסִים אוֹתוֹ וּמַעֲשִׂים כֻּלָּל יוֹם שְׁאֲנו מְנִיחִין לְהַבִּיא בְּשַׁבַּת ע"י עֲכוּרִים דְּבָרִים וְחַפְצִים כְּמוֹ שְׁשֶׁאֲלִינְט וְטִלִּיתִים וְסִידוּרִים לְבִיהֶכְנֵס וְכֵן אֲנו נוֹשְׂאִים ע"י עִירוֹב וְאִי הוּי לָנו סַפְקָא שְׁמָא אָף בְּזַמַּה"ז יֵשׁ לָנו רַה"ר לֹא הִיֵּינוּ רֵשָׁאִים לְהַקֵּל כ"כ אָף לְצוּרְךָ מִצּוּה וְלְצוּרְךָ שַׁבַּת כְּמוֹ שְׁאִין אֲנו מְקִילִין בְּהַדְּלַקַּת הַנֵּר בְּשַׁבַּת ע"י עֲכוּרִים, אֲלֵא וְדָאֵי מִשְׁמַע דְּאֲנו תּוֹפְסִין בְּהַחֲלֵט שְׁאִין לָנו רַה"ר.

(שו"ת מהרש"ג סימן צ')

בעל שו"ת מהר"ם בריסק

הג"מ רבי מרדכי בריסק זצ"ל אבד"ק טאשנאד

כַּכָּה אוֹכַל לֹמַר כַּעַת כְּאֲשֶׁר עוֹזֵר לָנו הַשִּׁי"ת שׁוֹכֵינּוּ לְתַקֵּן בְּעִירוֹנוּ תִּיקוֹן עִירוּבִין. לְפִי עֵרֶךְ הַיְסוּרִים וְשִׁבְרוֹן רוּחַ שְׁהִי לִי בַעַת רוֹאֵי חִלּוּל ש"ק בְּהוֹצָאָה וְטִלְטוּל אֲשֶׁר

אצל ההמון הותרה הרצועה בזה בעוה"ר, כך תגדל השמחה כעת כאשר נרפא הנגע והותרה בהיתר כראוי.

אמנם חוץ מזה הוא ענין נשגב, כי בתקון הלזה נתחזק בישראל סמל האחרות, והם עם לבדד ישכון בהשתתף כפת העירוב ואין לזרים אתו, וכזה ניתן אות גם מבחוץ לדת היהודית, וכן תקנו חז"ל הרבה גדרים וסייגים למען ידע הישראל כי ישראל הוא, לבלתי התערב בגוים אשר הם שרויים ביניהם הן בלבישה הן במאכלים, וכן בנטילת ידיים, הוא גדר לשימור דתי התורה כמו שאמר רב דימי בחולין ק"ו, מים ראשונים האכילו בשר חזיר עי"ש ברש"י ז"ל. ויש להמליץ בזה מה דאמר רב יהודה אמר שמואל בשבת י"ד ועירובין כ"א, בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני. יתכן אשר שלמה המע"ה בחכמתו ראה את הנולד באחרית הימים ותיקן גדרים וסייגים לבל יתבולל בעמים, לכן שפיר יתאיט תיאור החכמה על תיקונים האלה.

(מרשימותיו לשבת נחמו תרצ"ג — הובא בהקדמה לשו"ת מהר"ט בריסק)

שנת תרצ"ג היתה אחת מאותן השנים הטובות, בהן נהנו היהודים ברומני משלוח יחסית. ואפשר הי' לתקן תיקון עירובין בעיר מאשנאד שבה היו מפוזרים כמאה וחמישים בתים יהודיים בין אוכלוסי' של כעשרת אלפים איש. כמה זמן וכמה כוז השקיע כק"ז זצ"ל הי"ד, עד שהשיג את רשיון השלטונות לכך, וכמה השתדל עם ראשי קהילתו עד שהוכיח להם צורך הרחוף בתיקון עירובין, יכולים אנו רק לשער. ברם הוא לא חסך עמל והוצאות ומה שחשוב מכל זה, שלא חסך זמן, שהרי הזמן הי' לגביו היקר מכל יקר, לתקן מה שניתן לתקן, כדי להציל את ההמון מאיסור גדול של מלמול והוצאה. ההמון הי' כמובן "המון" רק בעיני כק"ז זצ"ל הי"ד, שהרי רובה הגדול של יהודי טאשנאד, שומרי מצוות ומסורת הי', אבל המיעוט שלא ידע את חומר איסור ההוצאה והטלטול מחמת חסרון ידיעה ובורות — שחז"ל כבר הגדירוה כמלאכה גרועה — וזלזל בו, מיעוט זה לא נתן לו מנוח, מיעוט זה שעבר עבירה בשוגג הוא שגרם לו יסורים ושברון רוח, וע"כ שמח כל כך כאשר נרפא הנגע ע"י תיקון עירוב כראוי.

(הקדמה לשו"ת מהר"ט בריסק)

בעל מנחת אלעזר

הג"מ רבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל אבד"ק מונקאטש

סעיף א'. ספק עירוב וכו' והוא שיהי' לו חזקת כשרות. עי' בשעה"כ ופע"ח, וז"ל בשעה"כ (ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו בד"ה ענין העירוב) והנה ראיתי למורי ז"ל שבשחרית יום שבת הי' מוליך עמו המלית והחומש מביתו לביהכ"נ וגם הי' מוליכו

לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא הי' מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ת"ו או אשר נעשה לבית הטבילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו עכ"ל"ה.

וכמו שמקובל בדינו בשם קדוש זקני בעל בני יששכר ז"ל (כשהי' בעירו או במקום שהוזקו העירובין בטוב) ביציאתו לחוץ מביתו בש"ק לקח לתוך בגדו מפתחו וכיוצא, כרי שישאוהו במקום העירוב ולא יהי' בכלל מי שאינו מורה בעירוב, עכ"ל"ה.

(וכיון דאין מחמירין כדברי הרמב"ם (פט"ו, הט"ז) [ובשולחן ערוך סימן שס"ב סעיף י'] דצורת הפתח עושין רק במקום שעומד מרובה על הפרוץ, והיינו בכל העיר, על כן אין מקום להחמיר יותר כלל). שוב ראיתי כדברי זקני בעל בני יששכר הנזכר, הוא עוד נפתח בגדולי הראשונים ז"ל התשב"ץ (ח"ב סימן ל"ז) ומובא בברכי יוסף בזה (סימן שס"ג סק"ב), שכתב בזה הלשון ומי שלבו נוקפו בזה (בתיקון עירובין), הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו, עכ"ל"ה עיין שם.

הגם כי ראיתי בספר שערי רחמים דיני מנהגי הגר"א ממילנא ז"ל (הלכות שבת אורח צ"ג) כי מנהגו היה שלא לישא כלל בשבת אפילו במקום שיש עירוב, אכן מנהגינו ומנהג אבותינו ורבותינו הקדושים זי"ע דקרק לישא במקום שיש עירוב, וכדברי רבינו האר"י ז"ל והתשב"ץ ז"ל כרי לחוק אמתיות דברי רבותינו וחכמינו ז"ל שהתקינו עירובין, ושלא להיות ח"ו (בחשש) בכלל מי שאינו מורה בעירוב, ויסודו משלמה המלך שאמרו חז"ל (שבת יד, ב) בשעה שתיקן עירובין [וכו'] יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם אני (משלי כג, טו).

(גימוקי אורח חיים סימן שצ"ד)

רבינו דקרק לתקן עירוב במקום שאפשר לתקן, ועי' בתשובות חת"ס או"ח סי' צ"ט.

(דרכי חיים ושלום בהשמטות סי' תכ"ה)

בענין אם יש להחמיר מלהוציא חפץ בעיר המתוקן בעירובין, בדידי הוה עוברא שבא כ"ק ארמו"ד בעל מנחת אלעזר ממונקאטש וצל"ה על ש"ק לעיר בערעגסאס אשר אני (המוציא לאור ספר זה) הייתי ממונה שם על כשרות עירובין, ובש"ק בבוקר כשהלכו לתפלה לקח הארמו"ד חסידור ביד והוליכו בעצמו ואמר שבעיר אשר איש רוא שמים ות"ח ממונת על העירובין אין מן הראוי להחמיר שלא להוציא כרי שלא יחא ח"ו כאינו מורה בעירוב, וכמדומני שאמר זאת בשם זקנו הקדוש בעל בני יששכר וצל"ה.

(מובא בספר דברי מנחם להגה"ק מסראפקיוב וצל"ה)

בעל ליקוטי מהרי"ח

הג"מ רבי ישראל חיים פריעדמאן וצ"ל אבר"ק ראהוב

והנה אפרט עוד דבר אחד אשר בלי תיקון עירוב קשה ליוזר בו ובעוה"ר העולם פרוצים בו הרבה, עיין במג"א סי' ש"ח ובפרמ"ג שם דאסור לישא תינוק אפי' בזה"ז דלית לן ר"ה, וכ"כ בישועות יעקב סי' שמ"ט, וכ"כ בתשרי רע"א, רק דסיים דמאחר דבוראי לא ישמעו לנו בזה יפה שתיקתינו ומוטב שיהיו שוגגין, אבל לצנועים והבאים לשאול יש להם להורות כהלכה דאסור ע"ש, ועיין עוד בש"ע סי' ש"ן רוק שנתלש מפיו שנתגלל ונתהפך בפיו לא ילך ד' אמות עד שיריק, והוא דעת הטור שם, ואף שדעת הרמב"ם אינו כן כמ"ש בב"י שם, אך עיין בא"ר שם שדעת הרוקח וס' יראים וראב"ן ועוד כמה פוסקים כהטור ע"ש, ועיין בנגיד ומצוה שהאריז"ל ראה אדם אחד שמת מכמה שנים והיה מענישין אותו על שלא נזהר פעם אחד שנכנס מעט עפר בתוך מנעליו בלא כוונה ויצא לר"ה, עיין שם.

(ליקוטי מהרי"ח — סדר התנהגות ע"ש)

הג"מ רבי יהושע ליב דיסקין וצ"ל

בספר עמוד אש [תולדות רשכבה"ג המהרי"ל דיסקין] מעתיק כתב ההתקשרות והתקנות של "חברה אגודת מיסדי הישוב מחברת פתח תקוה", סוכן החברה יהי' ארמו"ר הגאון אברק"ק בריסק שליט"א [דף פא.].

בתקנות של צרכי העיר תקנה ח' וז"ל "בכל מקום מושבינו נעשה עירוב דוקא בכדי שנוכל למלטל בשבת" — ע"כ.

(ס' עמוד אש עמ' פ"א)

הג"מ רבי יעקב יוסף זצ"ל

רב הכולל בנוא יארק

מהראשונים שעסקו בתיקון עירובין בארצות הברית, היה הרה"ג מוה"ר זכריה יוסף ראזענפעלד ז"ל, רב לאגודת הקהלות בסאנט לואיס. בשנת תרי"ג הדפיס קונטרס בשם "תקות זכריה", בו מברר בבקיאות רבה ובעומק הענינים כל צדדי ההיתר והאיסור ומסיק להיתרא. וכששאל להגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל מקאוונא, השיב לו שישאל אצל הרב הגאון המפורסם מו"ה יעקב יוסף נ"י, רב הכולל בניו-יארק, כי ידועים לו סדר הרחובות באמעריקא, ועל פי תשובתו יעשה.

בראש הקונטרס יש הסכמה מהרב הכולל, שכותב בזה"ל:

האירו מול פני דברי ידידי הרב הגאון המפורסם מוה"ר זכריה יוסף ראזענפעלד שליט"א, מה שחיבר כדיני מלטול בשבת, ומזה מה שנוגע להיתירו שחידש בעיר סאנטלואיס.

והנה היטב אשר יגע להוציא כל דין מדברי הראשונים זי"ע, אמרתי לפעלא טבא יישר חילו ויהי ד' עמו שדבריו אלו עם יתר חידושויו בתורה יקבע ברפוס ליזכות את הרבים.

ובעה"ח היום ג' דסליחות תרנ"ה לפ"ק ניו יארק

נאם יעקב יוסף, הרב הכולל

(ספר תקות זכרי, סט. לואיס תרנ"ה)

הסכמות

הסכמת הרב הנאן רמב"ם
בקש"ח מו"ר יעקב יוסף שלוש"א רב
הכולל בנייארק.

הארי על פי דברי יחיד הרב הנאן רמב"ם
מל"ה זכ"ל יוסף ראזנפעלד שליט"א.

בה שריד ברני מלמל בשבת וסוף סוף שומע
להחיות שחרית בעיר סאנסלוואסי.

הנה חשב אביר יען לחצא מלך סופר
האשונם ורע אבירי לפלא סכא ישל חלל היה לי
קפי שבריר איל עם יתר חודשיו בעודה יקפי בוסים
לפני את הרבים
ונעדרת היום ויפליח חזרה לסוף נראית.

נאום יעקב יוסף הרב הכולל.

ביום החדשים

תקנות זכריות

שפי למותו אסיר ותקנתו כ"י,
(וביתו פ' י"ב)

פארי אסיר ותקנה

הצוקר זכרית יוסף ראזנפעלד

זכרת שנית

ברטום על יו שור

1408 BROADWAY N.Y.C.

CHICAGO

בעל ברכת שלום

הג"מ רבי שלום יצחק שטערנבערג זצ"ל דומ"ץ אנטווערפן

הנה ראינו פה עיר אנטווערפן גודל המכשלה ר"ל באיסור הוצאה וטלטול מרשות לרשות בשבת ביודעים ובלא יודעים כי אחינו בני ישראל ככאן אין להם רחוב מיוחד והנזהר באיסור הוצאה אי אפשר לו לצאת מפתח ביתו כי אין לו להניח שמירת ביתו אצל שכניו ומגרת ביתו. וע"כ עבר ושנה נעשה כהיתר אשר בעו"ה מזלזלים באיסור הוצאה ונושאים אצלם מפתחות ביתם וכדומה, גם הרבה אנשים בלכתם לבית התפלה אין בלשונם מלה כי יחסר להם סידור וחומש או משקפים, וגם בענין מזונות הנצרך להוציא ולהביא לכבוד שבת חיי צער יחיו אם אינו מוכן מערב ש"ק, ועי' בתשו' חתם סופר סי' צ"ט שהאריך בזה כי דבר זה אינו צריך לפנינו כי מצוה גדולה לתקן בעיר שיתופי מבואות ועירובי חצירות ומטעם זה אנו מברכין על מצות עירוב כי הברכה לא קאי על האיסור לטלטל בלא עירוב רק קאי על המצוה והתיקון שע"י העירוב מותר לטלטל ועי"ז ינצלו עדת ישראל מחילול שבת אשר ח"ו היא ככופר בכל התורה כולה, והביא שם מה שאמרו במ' ביצה ט"ז: בהוא מרבנן שהי' אוסר לערב עירובי חצרות ביו"ט שחל להיות בשבת ואמרו עליו שהוראתו לקלקולא במה שהחמיר, דכיון דמקלקלי ב"י רבים היינו קלקולא ופרש"י דמקלקלי ב"י רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב ומשמע מזה דאין להחמיר שלא מן הדין אלא אדרבה מצוה לבקש היתר מן התורה כי אין לך שעת הרחק יותר מזה במה שרבים נכשלים. ובגמרא עירובין דף ס"ח א"ל ובה בר בר חנה לאביי מבואה דאית ב"י תרי גברי רברבי כרבנן לא הוי בה לא עירוב ולא שיתוף, והוצרך אביי להתנצל עצמו על המכשלה שתחת ידו. ובשו"ע או"ח סס"ו סי' י"ג איתא מצוה לחזור אחר עירובי חצירות, ובסי' שצ"ה איתא דמצוה לחזור אחר שיתופי מבואות, וזה איזה שנים אשר חשבו לתקן פה תיקוני עירובין ולא עלתה בידן כי היו צריכין לעשות איזה תיקונין והממשלה לא הרשה אותן, אך עתה נתחדשו כמה גדרים ומחיצות ומסילות הברזל אשר עי"ז העיר מוקפת חומה סביב ואין פרץ ברחובותינו, וראינו כי אפשר להתיר בטח אחרי שכירת הרשות משרי הממשלה כדינא, אך מחמת איזה ספיקות ושאלות בדבר הזה דפקנו על פתחי חכמי הדור אשר מימיהם אנו שותים לפתוח לנו שערי ההיתר והם הרחיבו לנו פתח ההיתר, ומותר ע"פ תורתנו הקדושה לטלטל בעירנו בשבת בלי חשש ופקפוק כלל, ות"ל עשינו בן חלבה למעשה בשנת תרס"ב לפ"ק פ' וישלח לסדר ויחן את פני העיר, ואיתא במדרש קבע תחומין מבעוד יום, ויהי רצון מלפני השי"ת שלא אכשל בדבר הלכה ח"ו החונן לאדם דעת יאר עינינו בתורתו להבין ולהשכיל לאמיתה של תורה הט לכי אל עדותיך כי עמ"י עש"ו.

(בספרו ברכת שלום)

ספר

ברכת שלום

כתב

מאירת השוכות שנתה בעניני עירובין נוסף וסקנות תוך הירוש' תורה
שחרשתי בענין השירה

ספר תורה עבודת

שלום יצחק בן ישעי הכהן אל שמעון בערני

מקומה דין ומצ' רמה אמונתים וע"א

אמונתים תריץ

בדמוס העברי של יוסף מלונטרי

SEFER BIRCHAT SCHALOM

Editeur: S. I. Smolenski, Aavers, Kruisstraat, 206

קול קורא מהג"מ רבי יוסף צבי דושינסקיא זצ"ל גאב"ד ירושלים עיה"ק ת"ו

הלכתא רבתא לשבתא:

לרגלי המצב השורר כעת בארה"ק הנה אי אפשר לבדוק ולהשגיח על העירוב הכללי שהוא מחוץ לישוב היהודים בירושלים, ואי אפשר לסמוך על הערוב לטלטל בשבת ברחובות ירושלים ובשכונות שאין להם עירוב פרטי בפני עצמן, וגם אסור לטלטל בחצרות בלי עירובי חצרות כידוע.

ובכדי להנצל מחלול שבת, הנה חוב גמור מוטל על כל שכונה ושכונה ועל כל תושב ירושלים לתקן עירוב פרטי לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף בהוצאות העירוב הכללי הפנימי לקשר את שכונת הישוב היהודי בירושלים והרחובות.

ולפיכך אנו מכריזים את ש"ק פ' שלח ל"שבת של עירובין" שכל המתפללים בכל בתי כנסיות ינרבו ביד רחבה להקמת העירוב הפנימי הכללי.

כל הגדרים והנדבות ימסרו לגבאי בתי הכנסיות, והמנדבים יקבלו קבלות חתימות ע"י שני חברי ועד העירובין הר"ר זאוויל שפיצר והר"ר זלמן סאלאווייצ'ג הי"ו.

ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לגאולה שלימה בקרוב, כמאחז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין.

הכ"ד לכבוד קדושת שבת ולמען ירושלים עיה"ק תוכב"א

יוסף צבי דושינסקיא

בעל חזון איש

הג"מ רבי אברהם ישעי' קרליץ זצ"ל

וכתב לי נאמן שמסר לו הרב"צ ידלר שליט"א ממונה על תיקון עירובין בירושלים, שגם הגרש"ס זצ"ל זקן ההוראה של ירושלים הי' מיקל פרצה עד עשר אמות לחשוב הטפח 10 ס"מ כשלא היה אפשר לתקן, ואמנם היה מחמיר במקום דאפשר, למחשב הטפח 6 ס"מ, ואמנם זה שהיה מחמיר אין זו הוראה אלא מדה טובה ועין יפה. אבל זה שלא היה אוסר בשעה שלא היה אפשר לגדור [והיו אלפי רבבות ישראל מיקירי ירושלים נושאים משא בחוצות ירושלים ע"פ הוראת רבם באין מוחה ומערער] זו היא עיקר הוראה ברעת הנו"ב והח"ס והרי מנהג ירושלים כמנהג חו"ל.

(חזון איש חלק אר"ח קונטרס השיעורים סימן ל"ט אות ה')

כמו כן העמים עליו [החזו"א] לדאוג ראגת העירובין בעיר [ב"ב]. דעתו היתה, שלא יטלטל ירא שמים בשבת אף במקום שהתקינו עירוב כשר, מפני שעל הרוב יש בזה מכשולים. ובכל זאת, בכל יום ששי בצתדיים היה יוצא ביחוד עם ר' זליג שפירא ז"ל, ומקיפים רגלי את כל המושבה מסביב לגבולותיה ובודקים אם הכלונסאות והחוטאים על מקומם במצב תקין.

בגליון לתשובה של גאון אחד שהתיר לטלטל בשבת על סמך בדיקת העירוב ביום ה' ועש"ק, כתב רבינו: "שלא נודמן אף פעם אחת כשבודקין את העירוב ביום ה' ועש"ק שימצאו שהצורות הפתח כולן קיימות, באופן שאי אפשר להתיר בשבת שלא נבדק על סמך שנבדק לפני שבת העבר".... (קוביא ח"ג סי' ק"ה), ובכדי שלא יכשלו יהודי ב"ב הקפיד לברוק העירוב הוא עצמו בכל שבוע רוקא, קרוב לכניסת השבת.

(ס' מעשה איש ח"א)

אף שמרן החזו"א לא סמך על העירוב של העיר באף מקום וגם בני ברק בכלל, וכן הורה לאחרים שלא לסמוך על העירוב של העיר ולא לטלטל (להלן נימקיו) מפני שלא נעשה כ"כ חזק והי' מתקלקל [וכן עובדות] אעפ"כ פסק מרן החזו"א בכל עניני עירוב של העיר ב"ב ועל פיו נעשה הכל, והממונה על העירובין בב"ב הי' מטעמו (וממונה זה עשה עירוב בהרבה ערים ומושבות בארץ ישראל) והכל בהתאמה עם מרן ועפ"י הוראותיו והרבה דינים מחודשים בעירובין בספר חזו"א הם כתוצאה מהשאלות שנתעוררו בב"ב ויתר המקומות) וכן שמעתי שבעיר ת"א הי' איש חסיד ת"ח שטפל בענין העירוב של ת"א והכל בשאלת מרן ועל פיו יעשה, וכמדומה שבת"א התחיל עוד משנת תרצ"ו.

(מובא בספר אורחות רבינו [הל' עירובין])

בעל קהלת יעקב

הג"מ רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל – הסמייפלר

בשנים הראשונות מרן החזו"א זצוק"ל בליווי נאמן ביתו הר"ר זליג שפירא זצ"ל היו עוברים ובודקים את העירוב של העיר בכל עש"ק והצטרף אליהם מו"ר [הקהלת יעקב] זצוק"ל ואח"כ מרן החזון איש העביר את הפקוח על העירובין למו"ר, ומו"ר עם ר' זעליג עברו בערבי ש"ק לבדוק את העירוב. במקרה שנקרע העירוב בכ"ב צוה מרן החזו"א להכריז בכל בתי הכנסת שהעירוב קרוע, ושאלו את מרן מה ראה לצוות להכריז, הלא הוא בעצמו הורה שלא לסמוך כלל על העירוב העירוני וכן בני התורה לא מטלטלים, והשיב מרן שעיר צריך שיהי' לה עירוב לכן מקפיד על כך.

(מובא בספר אורחות רבינו [הלי' עירובין])

בעל מנחת יצחק

הג"מ רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל

נאב"ד חבר"ץ דעדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו

בענין תקון עירובין בעיר גראסוורדיין

ב"ה גרוו"ד יום ועש"ק בראשית ת"חל ש"נה ו"ברכותיה לפ"ק

הנה זה רבות בשנים, אשר הב"ד דעירנו ובראשם חותני הרב הגאון הגדול מו"ה ר' פנחס צימעטבוים הי"ד ראשי בית דין דפה בראותם גודל המכשילה, מה שנעשה בהוצאת משא בשבת, ע"כ התקינו תקון גדול בתיקון עירובין פה עירנו, ובאשר שלא היה במציאות לעשות בדרך פשוט קנה מכאן וקנה מכאן ע"ג לצוה"פ בכל קצה המבואות, ע"כ הוכרחו לצרף החוטי האלקטרי, באופן שהתחלת העירוב מתחיל אצל הכותל ומסיים אצל כותל, מכותלי הבתים או החצרות, היינו ע"י המשכת חוט מן הכותל עד קנה האלקטרי על ידינו, וקנה מכאן ומכאן תחת החוט באופן פשוט, שגם החוט הוא מכוון כנגד האויר שבין העמודים, ואחר כך מתחיל הצירוף חוטי האלקטרי, ובאשר שהמה מן הצד, על כן בתחילה הניחו תחת הברזל והחוט המתוח עליו לחי עב קצת גבוה עשרה טפחים, ובכוונה שיהיה מכוון תחת הברזל או החוט, אך אחר כך התחילו הרחק גבהות החוט מהלחי, ועקמומית הקנה הגבוה, פעם לצד זה ופעם לצד זה, וא"א לצמצם, על כן המצאתי למשוך חוט מן הקרקע על הקנה הגבוה שבו קבוע הברזל והחוט עד למעלה תחת הברזל ממש, וזה החוט הוי במקום הקנה שמכאן ומכאן, והנה בררתי מאז

להלכה, שכזה יצאנו מהרבה חששות וערכתי קונטרס גדול בזה, קודם שנגלתי מביתי בשעת הזעם, בידים ריקנות, וכאשר באתי לביתי חפשתי ולא מצאתי כלום מה שכתבתי בזה. (ועי' בת' מהר"מ בריסק מהרב הגאון מטשאנאר הי"ד, ח"ב סי' ע"ו מה שהסכים לדברי בזה), ומחמת טרדותי המרובים א"א לי לחזור כעת על כל פרשה דא רק לציין ראשי פרקים.

דהנה יש הרבה המקילים לצרף חוטי האלקטרי לעירוב בלא שום תיקון, וכל אחד ואחד בנתינת טעם לשבח לכל צד...

ואלו דברי הגאון הגדול מניאמץ שליט"א (ז"ל) מה שכתב בשולי דברי הנ"ל, (ורומו לזה במכתבו הנרפס לעיל סי' ר'). בעירובין (סי"ח ע"א), א"ל רבה בר חנה לאביי, מבואה דאית ביה גברי רברבי כרבנן, לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף, אשר זה המקור להלכה הפסוקה בטוש"ע (ארו"ח סימן שס"ו, וסי' שצ"ה), דמצוה לחזור אחר עירובי חצרות ושיתופי מבואות, ובברכי יוסף ז"ל (בסי' שס"ג) כתב בשם התשב"ץ ז"ל, וז"ל אין חשש עבירה בתיקוני מבואות ואדרבה הזריז הרי זה משובח, ואיכא לאתמוהי על מי שאפשר לו לתקן, ואינו מתקן, ואלמלא טרדת הגירסא דרך ת"ח הוא לתקן, ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה הוא וכו' עכ"ל, וכן בשו"ת חת"ס חאו"ח (סי' צ"ט) הזהיר מאד על זה לכל קהל ישראל, יעו"ש בארוכה, (וקצת אנשים היראים שזוהרים להוציא בש"ק, גם במקום שיש עירוב, הוא שחוששין שמא נתקלקל העירוב, או לחוש לשיטת המהרש"ל ומ"ב ז"ל, שהובאו בטו"ז ומג"א ז"ל (בסי' שמ"ה), אמנם כל בית ישראל יוצאים ביד פסק הרמ"א ז"ל שכל רשויות שלנו כרמלית הם כמבואר שם). ועיר גראסוורדיין הנכבדה זכתה על ידי גברי רברבי לתקנה, כי האיר בה זיוה והדרה של איש צדיק וקדוש גאון הגאונים כו' וכו' כקש"ת מוה"ר פנחס צימעמבונים זצ"ל, הוא והב"ד שלו, תקנו את העיר בעירוב כדת התורה, וכהלכה ברורה, וקלקול קצת שהיה בזה על ידי שעוררה הנוראה, עתה כי קמה הסערה לדממה, קם האי גברא רברבא פרי צדיק חתנו כבנו הרב הגאון סוע"ה, קולע אל המטרה להלכה ברורה, מוה"ר יצחק יעקב ווייס שליט"א ראב"ר, ותיקן תיקון גדול בזה, ומלבד אשר בדרבנן שומעין להקל, וכללא הוא הלכה כדברי המיקל בעירוב, (ולחלק יצאו בין עירובין למחיצתן ובין תנאי לאמוראי כידוע בזה שיטת הראשונים ז"ל, והברכ"י ז"ל (בסי' חש"ן) ביאר בארוכה יעו"ש), בבקיאיתו וברעתו הרחבה, עשה את העקום למישור, והראה פנים מסבירות בקונטרס דמעל"ז, אשר כולו יפה אף נעים, כי הוא כשר לכל הדעות, ויכולין לסמוך על עירוב זה, גם החרדים לרבר ר', כי נעשה בהשכל ודעת תורה כדת וכהלכה: ע"ז בעה"ח יום ז' כסלו לסדר ויצא יעקב שנת תש"ו לפ"ק

באר חיים מרדכי מניאמץ יצ"ו

(מובא בשו"ת מנחת יצחק ח"א סימן נ"ט)

בעל דברי יואל

הג"מ רבי יואל טייטלבוים זצ"ל אב"ד סאטמאר

מעשה בעיר גראסווארדיין שנתעוררה שאלה על כשרות העירוב, הגה"צ ר' פנחס זצ"ל הראב"ר וחתנו הגה"צ רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל הכשירו את העירוב, ולעומת זה היו חסידים בעיר שנמנעו מלטלטל בשבת. כששבת רבינו [מסאטמאר] זי"ע בעיר גראסווארדיין באו החסידים וסיפרו לרבינו את כל הטענות שיש להם על כשרות העירוב.

ביום השבת הזמין הגרי"י ווייס זצ"ל את רבינו לקידושא רבא בביתו, ורבינו נענה לו והלך לכבודו, ושאל רבינו את הגרי"י על רבר העירוב, והגרי"י התחיל לסדר את צריי ההכשר על העירוב והשתעשעו אהרדי שעה ארוכה במשא ומתן של תורה בהלכות עירובין בעמקות ובהיקף כל הסוגיא, עד שהעלו ארוכה לכל הענין.

ורבינו זי"ע עשה שם "מעשה רב", שכשיצא מפתח הבית שם, הלך יותו מד' אמות עם המטפחת בידו, כדי לחזק העירוב נגד המערערים דשם.

(חלקו נדפס בס' מושיען של ישראל חלק ו' עמודי צ"ח)

בעל תורת א'

הג"מ רבי שמעון ישראל פאזען זצ"ל אב"ד שאפראן

ה' כי תבא תשכ"ר לפ"ק

...ונראה לי להוסיף עוד ענין, כי ידוע מדברי הגה"ק בעל בני יששכר זי"ע שהי' מקפיד מאד שבמקום שיש עירוב שלא יחמירו על עצמם שלא להשתמש בעירוב, וכן אחריו בניו ונכדיו הקדושים זי"ע, ואף במקום שלא היו חוששים לשיטת הרמב"ם בענין צורת הפתח, שלהרמב"ם אינו מועיל ביותר מעשר אמות (עי' או"ח סי' שס"ב סעי' י') ובסתם עיירות לא הי' אפשר לחוש לזה, והי' מכניסים ומוציאים ברחוב, כי אמר הקדוש הנ"ל שאם יחמירו אז יש חשש שאינו מורה בעירוב, ולכאורה קשה האיך פה קדוש ידבר כזה, הלא למשל אם הי' איזה דיורים בחצר אחת והי' מערכים בחצר בודאי אין מי שיחמיר, ואם כן הם משתמשים בעירוב, והאיך שייך לומר שאם יחמירו בענין הוצאה והכנסה מהרחוב יש לחוש שאינם מודים בעירוב.

ועלה על דעתי להסביר זה בטוב טעם בס"ר, כי הנה שלמה המלך ע"ה ובית רינו תקנו שני תקנות גדולות, עירובין ונטילת ידים, (עיינ במס' שבת דף י"ד ע"ב) והנה אצל נטילת ידים לא מצינו שיש איזה רמז שצריך להקל אף שהוא רק מדרבנן, אלא אדרבא אנו מוסיפים חומרות על חומרות כידוע, ואצל עירובין אמרו חז"ל (במס'

עירובין דף מ"ו ע"א) הלכה כדברי המיקל בעירוב, ובודאי ברוח קדושתם לדברים גדולים ונוראים כיוונו בזה, ואין אתנו יודע עד מה, רק אנו מאמינים באמונה שלימה שקדושה חכמת אלקי ישראל ית' ויתעלה דבר מתוך פיהם (ואצל "עירוב" ידוע האיך "חסד" בגי' ע"ב, "גבורה" בגי' רי"ז מתחברים בקדושת יסוד, וזהו "עירוב" אותיות "ע"ב-רי"ז" ואולי זה כוונה אחת מכוונותיהם העמוקות הקדושות).

וזה אולי הי' כוונת הקדוש בעל בני יששכר זי"ע, כאשר גזרו הלכה כדברי המיקל בעירוב, גם בזה כוונה קדושה, ובודאי הראשונים הקדושים הי' צריכין לפרש דברי הש"ס כל אחד לפי שורש נשמתו הקדושה, אבל כאשר נפסקה הלכה אחר כך, הופיע רוח הקודש על רבותינו לפסוק כדברי המיקל, כרי לקיים מה שגזרו חז"ל הלכה כדברי המיקל, ובזה חשש הקדוש בעל בני יששכר זי"ע שלא יהי' ח"ו חולק על זה, וזה נראה לי דבר אמתי.

הק' שמעון ישראל פאוען

(ספר תורת א' ח"ד מכתב נ"ג)

בעל חלקת יעקב

הג"מ רבי מרדכי יעקב ברייש זצ"ל אב"ד ציריך

...ואם החת"ס בתשו' סימן צ"ט האריך כי דבר זה אינו צריך לפנים, כי מצוה גדולה לתקן בעיר שיתופי מבואות, ועירובי חצרות, וממעם זה אנו מברכים על מצות עירוב, כי הברכה לא קאי על האיסור לטלטל בלא עירוב, רק קאי על המצוה והתיקון, שע"י העירוב מותר לטלטל, ועי"ז ינצלו בני ישראל מחילולי שבת, אשר ח"ו הוא ככופר בכל התורה כולה, והביא שם מה שאמרו במס' ביצה (ט"ז) בהוא מרבנן שהי' אוסר לערב עירובי חצרות ביו"ט שחל להיות בשבת, ואמרו עליו שהוראתו לקלקולא במה שהחמיר, דכיון דמקלקלי בי רבים היינו קלקולא ופירש"י דמקלקלי בי רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב, ומשמע מזה דמצוה לבקש היתר מן התורה, כי אין לך שעת הרחק יותר מזה כמה שרבים נכשלים. וגם בגמ' עירובין (ס"ח) א"ל רבב"ח לאביי, מבואה דאית בי תרי גברי רברבי, כרבנן, לא הוי בו לא עירוב ולא שיתוף, והוצרך אביי להתנצל עצמו על המכשלה שתחת ידו, וגם בגמרא עירובין (כ"ו) גבי ההוא אבוורנקא דהוי לי לריש גלותא, א"ל לר"ה ב"ח, ליעבד מר תקנתא, דלמחר נאכול נהמא וכו' עד קרי עליהו ריש גלותא "חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו", ואם בימים האלו הי' המצוה כך גדולה לחפש ולהתיר טלטול בשבת, על אחת כמה וכמה מה גדלה המצוה לחפש ולברר ולהתיר טלטול בשבת בימינו אלו...

וקראתי לשבת עונג, להתיר להם את הטלטול עפ"י דתוה"ק — ואם ני מיראי הוראה אנכי, עכ"ז נאלצתי לסמוך לפעמים על שיטת המקילין, כאשר אנאר איה"ש

להלן אחת אל אחת, ולא חששתי לכל אתקרי "רב המקיל", כי אמרתי מוטב שיכנסו החצים בי ואל יחללו בני קהלתי שבת בפרהסי' באונם וברצון כנ"ל.

...ואם רבותינו נוחי נפש שמו נפשם בכפם להתיר כל העיירות שבכל מקום ע"י צורת הפתח, שזה אינו מועיל רק להשיטות הסוכרים שאין לנו היום רשות הרבים כיון שאין ס' ריבוא בוקעים בכל יום, ועכ"ז לגודל הדחק, אשר הוא בלתי אפשרי לעשות דלתות בכל עיר, סמכו נפשם על שיטות הללו, ולא חיישו לשיטות גדולי ראשונים ואחרונים, הובא בשו"ע סי' שמ"ה, דאף האידנא יש רשה"ר וא"צ ס"ר בוקעים, ולדידהו אינו מועיל צוה"פ רק דלתות או ראוי לנעול, וא"כ על אחת כמה וכמה בעירנו פוז כאשר אברר איה"ש להלן כל פרטי המחיצות מוקף מכל צד במחיצות, וממש מוקף חומה, וכל השאלות והמשא מתן יסובכו רק על איזה פרצות, ובאופן כזה לכל השיטות אינו רה"ר מדאורייתא ואינו רק חשש דרבנן, וביותר כשנצרף עוד השיטות שאין לנו האידנא ר"ה א"כ יהי תרי דרבנן, ומבואר כמה פעמים בהפוסקים דתרי דרבנן הוי כמו שאין לו עיקר בדאורייתא, וע"ז סמכתי יסודותי, לחתור ולפתוח שערי ההיתר, והחונן לאדם דעת, יאיר לנו בתורתו תורת אמת וינחני במעגלי צדק לאמתה של תורה, "שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה ואל ישמחו בי חבריי" (תפילת ר' נחוניא בן הקנה ברכות כ"ח)...

(בפתיחה להלכות עירובין בשו"ת חלקת יעקב חלק אר"ח)

הג"מ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל

אב"ד קוממיות

זירזו לתיקון עירובין כמעברה של העולים החדשים בסניכות כפר-אתא

בעזה"י יום א' פ' שמיני תשי"א כפר-אתא ת"ו

לכבוד ידידי הרה"ח --- נ"י

אחדשה"ט

מאד נצטערתי על שלא עבדו בשבוע העבר בעשיית העירוב בהמעברה, והנני שולח שליח מיוחד לבקשך שתבא תיכף לפה לעשות בעירובין.

נא בא תיכף כי חבל על כל שבת. החלשים נכשלי ל"ע. והמרקרים מצטערים מאד על שלא יכולים לצאת כמעט מצריפיחם. וגם לי יש עג"נ מאד מזה, כי אומרים שאסדר לא על ירך, וזה אני לא רוצה. לכן נא בא תיכף אל תאחר, והש"י יגמור במהרה לטובה. ידירך הד"ש

בנימין מנדלזון, רב דפה

(אגרות הרב מכתב קס"ה)

פעולות וסידור עירובין בישובים בסניבות קוממיות ת"ו

ב"ה קוממיות, יום ב' פ' מו"מ בין המצרים תשט"ז.

לכבוד ידירי הרה"ח --- ג"י

אחדשה"ט.

אבקשך שתבא לפה על איזה ימים ותבקר הישובים הסמוכים שהם שייכינו להמועצה האיזורית דפה, ותעשה תובנית לעשות העירובין שמה, וכמה יעלה הכסף לזה, וגם סימני התחומין וכו'.

נא תמלא בקשתי בהקדם האפשרי.

ידיך הדו"ש ומברכך בכטו"ס

המצפה לראות בנחמת ציון וירושלים במהרה דירן

בנימין מנדלזון, רב דפה

(אגרות הרב מכתב קס"ו)

הבטחה לנדיב, עבור סידור העירוב בכפר אתא ללמוד משניות לאחר אריכות ימיו

ב"ה

הריני מאשר בזה שקבלתי מאת ר'... סך מאה וחמשים לא"י לעשות מהכסף הזה אי"ה העירובין בכפר עטה ועבור זה הבטחתי לו כל"נ אי"ה שאחרי מאה ועשרים שנה שלו אלמוד כל י"א חודש שלו פרק משניות בכל יום, ואם יהי מנין בשעת הלימוד להגיד אחרי הלימוד קדיש דרבנן ואם יהי לי האפשרות אזי ללמוד במקום שיש מנין שאוכל להגיד הקדיש דרבנן. גרר האפשרות תלוי ברעתי אז.

ובזכות זה יאריך ר'... ג"י ימים ושנים עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

ובעה"ח ב' בלק ט' תמוז תש"ו

כפר עטה

בנימין מנדלזון, רב דפה

(אגרות הרב מכתב קס"ז)

שער ב

גודל מעלת כחה והשפעתו
ורמזיה של מצות עירוב

במשנת
רבותינו הקדושים
תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע

מביאים אנו כאן כמה מקורות בענין כח סגולת והשפעת מצות עירובין, הן על הכלל המתגוררים בשטח העירוב, והן על הפרט המשתדל והמסייע לתיקונו, לרחם עם עמוסים בדבר ישועה ורחמים.

מזן הבעל שם טוב זצ"ל

עירובין הוא אחד מן היסודות שמייסד הארץ

שמעתי שתלמידי הריב"ש היו יושבים ביחד ומתווכחים איזהו הדבר העיקרי שראש ומנהיג הדור צריך להשגיח עליו, יש מהם אמרו שהעיקר הוא להשגיח על הזביחה שיהיה השו"ב ירא שמים, וכן בכל שאר ענינים השייכים לזה, כי ח"ו מאכלות אסורים מטמטמים את הלב, ויש שאמרו עירובין הוא העיקר כי הלכות שבת כהררים התלויים בשערה (חגיגה דף י' ע"א) והאיסור חמור מאד, ויש שאמרו מקוה היא העיקר להשגיח שהמקוה תהיה כשרה בלי שום חשש, כי אם יסוד בנין האדם הוא ח"ו בלי כשרות קשה לו מאוד להתגבר על הרע ר"ל. ואחר זה אמר להם מרן הריב"ש ז"ל בזה הלשון, תיתי לי כי בעת הזאת פלפלו גם כן במתיבתא דרקיע איזה מהם עיקר ואמרו כמר וכמר, והסימן הוא במקרא (חבקוק ג') "בועם תצעד ארץ" ר"ת ז'ביחה ע'ירובין מ'קוה, כל אלה הם יסוד הארץ.

(ברכת אברהם פ' ואתחנן — מובא בס' בעש"ט עה"ת פ' יתרו)

אוהב ישראל

הנה ארז"ל בשעה שתיקן שהמע"ה עירובין ונמ"י יצאה ב"ק ואמרה בני אם חבם לבך ישמח לבי גם אני ע"כ. וכדי להבין ולדעת סוד נט"י. וסוד עירו"ב גם מהו החכמה הגדולה כ"כ שעשה בזה. י"ל... והעירוב הוא סוד אבידה שלא מדעת כי נשמתו של אדה"ר נחצבה מאתר עילאה וזיהרא קדישא וכאשר בא לידו אותו מעשה האכילה מעץ הדעת טו"ר אז כל הנשמות נתערבו בטו"ר כי באדה"ר היו כלולים נשמות ישראל כולם. וכן כשהארם הולך אחר תאוות לבו ותוקף תשוקת חומרו ובא לידי חטאים ר"ל אז עי"ז מערב ג"כ טוב ברע ח"ו וזהו בבחי' אבידה שלא מדעת ע"ד אין אדנו עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות גם כי לא על דעת כן ברא הכורא ב"ה וב"ש את העולם כ"א לעבדו ולבחור רק בטוב סלה ולכל יהיה שום אחיזה להחיצונים ע"י מעשה ב"א ר"ל כי מפשעיה לכל חטאתם ר"ל ע"י המחשבו רעות ר"ל שמביאם לזה יש אחיזה להחיצונים ר"ל בהכחות שבאו מעולם המחשבה וצריך להעלותן למקורן ולשורשן לעולם המחשבה שהוא בסוד שם ע"ב הק' הוא הוי"ה במילוי יודי"ן ולזה תיקן שהמע"ה בחכמתו הנפלאה עירובין לשבת קורש, והמוציא חוץ לעירוב הוא מוציא מרשות

לרשות אחר. כי מכפנים לעירוב הוא רשות הקרושה והטוב, וחויז להעירוב הוא רשו' ס"א ר"ל וע"י העירוב יופרד ויתפרש אחיותן לגמרי וישאר אך קודש לכד ואז אינו מעורב טוב ברע כלל. כי עיקר אחיותן נמשך מבחי' יד השמאלי בחי' גבורה שהוא מספר רי"ו וסוד עירוב הוא ע"ב רי"ו ועי"ו נכלל השמאל בהימין כי שם הק' ע"ב הוי"ה במילוי יודי"ן הוא מקור ושורש החסד עליון גם רי"ו אותיות ישנו בהשם הק' והגורא שם ע"ב המפורש יוצא מפסוקי ויסע ויבא ויט והבן זה. ואז בימי שהמע"ה נשאר כולו טוב וחסד מוזכך ע"י חכמתו ועבודתו הקודש ואז היתה הסיהרא קרישא במילואה וטובה ולזה אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה וכמבואר למעלה בפ' פינחס וע"י התיקון שעשה בזה בחכמתו והעלה הכל לשורשו לבחי' קודש עי"ו נעשה שמחה וחרוה ותענוג בכל העולמות להמשיך כל חרו וכל מיבו לכל העולמות ולהנני" לעילא ותתא. ולזה יצתה ב"ק ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני. והבן זה.

(אוהב ישראל פ' מסעי)

י"ל כי סוד העירוב הוא סוד יחוד וקישור עלמין עילאין בעלמין תתאין בסוד יחוד הוי"ה אדנ"י. לכל יהיה אחיזה לחיצונים ר"ל ולזה עיר של רבים צריכה שיו, כדי שלא תשתכח תורת רה"ר — כדפירש"י והיינו כי רה"ר היא מקום שיש אחיזה לחיצונים ר"ל וסוד העירוב הוא לקשר ולייחד הקרושה, לכל יהי אחיזה לחיצונים ר"ל. אמנם עכ"ז צריך לישאר מקום בחוץ לעירוב לאחיותם, ולזה צריכים שיויר לעירוב.

(אוהב ישראל — לשבועות)

באר מים חיים

עירוב מורה הכחשה על מינות ואפיקורסית וע"י עירוב נמשך שפע וברכה לעליונים ותחתונים

הנה כתבנו במקום אחר בפירוש אומרים ז"ל (שבת י"ד): בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידיים יצא בת קול ואמר בני אם חכם לבך וגו', ולכאורה צריך הבנה מה חכמה נראה בתקנות הללו, וצדיק או חסיד היה לו לקרות על הדבר הזה, ואמנם כי הנה וכו'... וגם עירוב מורה שהוא לערב ולקשר כל בחינות המדות שהם בחינת דין ורחמים, אשר האפיקורסים אומרים מי שברא זה לא ברא זה, מי שברא טוב לא ברא רע, מי שברא אור וכו' כנודע, ועירוב ידוע מכוונת האר"י ז"ל שהוא ע"ב רי"ו, ע"ב מספר חס"ד, ורי"ו מספר גבורה, ועשה שלמה משניהם תיבה אחת להכחיש אמונות הכוזבות וליחד שמו יתברך בכל המעשים הן בחסדים הן בדינים כי כולם מאל אחד ניתנו, ואין יחיד כיתודו, ועל ידי זה מתכללים הדינים בחסדי ה' ויודר רוב כרכה ושפע מחי

העולמים ברוך הוא לכל העולמות עליונים ותחתונים, ועל כן אמרו אליו בני אם חכם לבך, כי תיבת "חכם" מורה על יחוד עשר ספירות הנזכרים, כי הכ' מורה על כתר עליון, והמ' על מדת המלכות שאותיות הללו נתונים בראשיהם, והח' מורה על שמונה ספירות אשר ביניהם, והמיחדם הוא הנקרא בשם חכם, כי זה הוא החכמה האמיתית ליחד ולחבר ארץ לשמים לקשט את הכלה בחינת חכמה תתאה וחכמה עילאה ליחד הכל לאחד.

(כאר מים חיים פ' יתרו)

(וע"ע בספרו סדורו של שבת שורש ב' ענף א' עוד בענין זה)

ייטב לב

חיוב השתדלות לעשות עירוב

והנה מבואר בספרים כי בכל יום מז' ימי התשובה שבין כסא לעשור, צריך לשוב ולתקן היום ההוא, והיום יום שבת קודש, צריך לפשפש המעשיו בענין שמירת שבת קודש, האם שמר שבת כהלכתו ובכלליו ופרטיו לבל עשות מלאכה על ידי עצמו או על ידי נכרים בשבילו, ולהתחרט על העבר ולקבל עליו מעתה קבלה גמורה לשמרו כהלכתו, והמבחן אם תשובתו מאהבה או מיראה הוא, אם יפקח כל אחד ואחד גם על זולתו, היינו מי שבירו למנוע רבים מעון שבת בהוצאה והמשא בודון ובסגנה, אשר המכשלה הזאת תחת ידו במקום שאין שם עירובי חצירות ותיקוני מכואות, על כן אשר לו הכח לעמוד בהיכל השרים והשלטונים, בעיניו יראה ובללבו יבין כדת מה לעשות, להשתדל בזה להוציא הדבר מכח אל הפועל לתקן תיקוני עירובין בעיר להציל הרבים, ובזאת יבופר עונו ויעשה זכיות. ועל כן נקרא היום שבת שובה, כי היום צריך להשיב שבת למקומו, ולקיים קחו עמכם דברים ושובו, אמן כן יהי רצון.

(ייטב פנים לשבת תשובה אות י"א)

כליל תפארת

הג"מ רבי ישעיה' שאר זצ"ל אבד"ק יאם

ע"י תיקון עירובי חצירות זוכין לתקן השכינה הקדושה בקדושה עילאה הנקרא בית

...לצורך קדושת שבת צריכים לבית, שאסור להוציא ברשות הרבים, ושלמה תיקן עירובי חצירות, שלא יהי' דומה כלל לרה"ר לפי שבשבת עולים כל העולמות למעלה

ראש, לדה"י יחודו של עולם, שאין להחיצונים שום שליטה, וכמו כן אנחנו כאשר אנו צדיכים להמשיך קדושת שבת למטה, בכרי שיתייחדו כל העולמות ויעלו למעלה ראש, צדיכים שהשכינה תהי' בבחינת בית, והנה מצינו באברהם שגם אחר נסיון העקידה קראו הר, כמ"ש בהר ה' יראה, וכן יצחק קראו שדה, ועי' בפע"ח שכתב שבשבת יש חילוק ג"כ בין שדה לבית, ויעקב זכה לבית, ויקרא יעקב שם המקום בית אל, ליחוד השכינה הקדושה עם דודה בבחינת בית. לכן זכה לשמור שבת בשמירה מעולה בקדושה עילאה, ולכן זכה לנחלה בלי מצרים.

(כליל תפארת פ' ויצא)

החתם סופר

כי... מה שתלה נר חנוכה בסוכה ומבוי (שבת כ"ב), י"ל משום דעין דע של הנחש שולט במקום שיש תוספת קדושה כמשחז"ל (ב"ר י"ח י')... וכן בשעת מתן תורה הטילה עין דע ונעשה עגל, כפרש"י על פסוק ואיש לא יעלה עמך וגו' (שמות ל"ד ג'), והתיקון לזה להביט בעיניו לדבר מצוה לתורה ולתעורה, כרתיב והי' כל הנשוך וגו' והביט אל נחש הנחושת וחי, וכמבואר ס"פ דאוהו ב"ר דהאי והביט היינו שהסתכל כלפי מעלה ע"ש, ולכן כתיב גל עיני ואביטה נפלאות (תהלים קי"ט), כי גל עין אותיות עג"ל, והנה ה"נ בבניני משכן ומקדש צדיכים להשמר מהעין הזה, וכן פרש"י להריא בשיד השידים (ו, ה) בפסוק הסבי עיניך מנגדי שהם הרהבוני ע"ש, ומשום כן נצטוו בשעת המשכן לעשות סוכה דשלטא בי' עינא דמצוה וקדושה לסמות עינא דדין נחש וס"ם, וכן בבנין בהמ"ק של שלמה ע"ה תיקון עירובין ומבוי (שבת י"ד): ובעי' דשלטא בי' עינא, וא"כ מסתמא גם בעיקר חנוכה של בית שני שהי' בימי חשמונאים כי עד אז לא הי' להם שבט מושלים והי' מסודרים תחת ידי או"ה, אמנם אז בעיקר חנוכה תיקנו נר חנוכה להנצל מעינא בישא, ומשו"ה אם הוא גבוה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, כי טעם א' לשלשתן.

(דרשות חתם סופר לחנוכה דף ס"ד)

דרך אמונה

הג"מ רבי מנחם מענדיל זצוק"ל אבר"ק סיגוט

עירובי הצירות גורם האחדות לכלל ישראל ע"ד קדושת השבת שכל העולמות באין בשורשן לכלל האחדות (ברזא דאחד)

בשעה שתקן שלמה עירובין אמרו חז"ל וכל נתיבותיה שלום, שע"י עירובי הצירות

בא שלום עי"ש. רמזו בזה, כי שבת קודש משפיע הי"ת קדושתו בכל העולמות עד שכל העולמות באין בשורשן בכלל האחדות, כמבואר בזה"ר, שבת רזא דאחד דאתאחדא ברזא דאחד, וקוב"ה ואורייתא וישאל מתאחדין באחד. לכן בא זה לישראל באיסור מרשות לרשות, ושלא לישא ברשות הרבים, כי אז אנחנו צריכים להיות הכל בכלל האחדות. לכן מערבין עירובי חצירות, שכל ישראל יתאחדו ברזא דאחד בשמא דקוב"ה דאיהו שלים, ושבת מורה ג"כ על שלום כמ"ש בזה"ר.

לכן גורם האחדות שמתאחדין ישראל באתדבקן בשורשן, דשמי שלום מושך עליהם השפע של שלום ונעשה שלום ביניהם. וע"י כן הי' שייך לשלמה שיתקן עירובין, כמ"ש אשר לשלמה, מלך שהשלום שלו".

(ספר דרך אמונה פרשת ויקהל)

עירובין הוא מחיצה המפסקת בין הקדושה להקליפות

בשכבך תשמור עליך, יש כאן אותיות שבת, ותשמור רמז לשמור, והע' של עליך רמז לעירובין, היא מחיצה המפסקת בין רשות היחיד לרה"ר, להפסיק נגד הקליפות ומדת הדין.

(דרך אמונה פ' ויקהל דרושים לשכת)

קרח לא רצה בדברים שגזרו רבנן משום סיג וגדר כמו עירובי חצירות רק מה ששמעו בסיני

...זה הי' מחלוקת קרח, כי כל העדה כולם קדושים באומרם שעיקר מעשה העבודה לעשות המצוה כנאמר בתורה [שבכתב], ואין לאדם להוסיף שום מדילי שום חסידות וגדרים וסייגים, כי בתורה כתיב לא תוסיפו, ואין להוסיף על מאמרו יתברך, וגם אם התורה צריכה עוד ע"י תושבע"פ חוץ התושב"כ א"כ אין לנו תורה אחת רק שני תורות וע"ז רמזו באומרם כולנו שמענו בסיני, כלומר כפי ששמענו כן אנו צריכים לקיים [ולא יותר]. אבל באמת הדברים שתושבע"פ נחלקים לד' ענינים, א' דברים שהם מדאורייתא מ"מ נקרא דברי סופרים, כגון דברים הנלמדים ב"ג מדות שהתורה נדרשת בזה.. ב' הלכה למשה מסיני, זה נקרא ג"כ תושבע"פ.. ג' דברים שהם לגמרי מדרבנן ד' דברים שגזרו רבנן משום סיג וגדר למצות התורה, כמו עירובי חצירות, משום שדומה לרה"ר ושאר הרבה גזירות חכמים משום סיג וגדר.. ובמדרש רבה פ' תולדות כתב וז"ל וישמור משמתי מצותי חוקתי ותורת, ר' יוחנן אמר אפי' עירובי חצירות הי' אברהם יודע, תורות, שתי תורות, שקיים אפי' מצוה קלה שבע"פ, שקרח אמר, שעיקר הוא אמונת השי"ת [רק] במה שכולנו שמענו בסיני, בדבר זה שוה כל הקהל, שבתוכם הי' ומאמינים בו יתברך וא"צ לשום תורה יותר.. כולנו שמענו בסיני אנכי ולא יהי' לך ואנחנו חזקים

באמונתו יתברך ואין צריכים שום חיזוקים יותר, ומשרע"ה השיב להם, כי זולתם לא תיתכן האמונה.

(ספר דרך אמונה פ' קרח)

חידושי הרי"ם

קרח לא הי' מורה בעירוב, ע"כ נקראת מחלוקת של קרח בשם חצירות

מחלוקת של קרח נק' חצירות, דאמרו חז"ל בשעה שתיקן שלמה המלך ע"ה עירובי חצירות יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני וכו', וק' מה חכמה יש בעירובי חצירות, ונראה דחכם עיניו בראשו ורואה תכלית כל דבר, וכשארם דבוק בצדיק אמת, יכול הוא לעלות למדרגת הצדיק, וזה תיקן שלמה המע"ה שלבוית שיש בידי אחד יכולים להצטרף אנשים הרבה ולמלטל בכל המקומות וכולם לאחד נחשבים, ובקרח כתיב ויקח ותרגום ואתפלג, שנחלק משאר השבטים ולא הודה בזה שאדם יכול לדבק בצדיק ולהגיע עי"ז למדרגתו, אלא לדעתו כל אחד הוא בפ"ע, נמצא שלא הודה בעירוב ונשאר חצירות בלי עירוב פי' כמו בתי החצרים שאין להם חומה, לפיכך נקרא מקום מחלוקתו חצרות.

(חידושי הרי"ם עה"ת פ' קרח)

בני יששכר

ענין עירובי חצירות הוא ענין משמרת למשמרת, והוא הכולל כל סייגים וגדרים שבתורה שבע"פ

במדרש פרשת תולדות (ב"ר סד ו) עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי (בראשית כו ה), ר' יונתן משם ר' יוחנן אמר אפילו הלכות עירובי חצרות היה אברהם יודע, תורותי ב' תורות שקיים אפילו מצוה קלה שבעל פה, עכ"ל...

ועתה נחזור לעניננו, דשמע והוכיח ר' יוחנן מפסוק עקב אשר שמע אברהם בקולי שקיים וידע אברהם כל המצות דרבנן שעתידין לחדש בכל דור ודור והביאם לבחינת דבור, אבל ניתנו בסיני בקול, ובסוף יומי"א ככל זמן ועידן יוצאים מן הכח אל הפועל, וזהו פירוש הכתוב לדעתו, עקב (מה שעתיד להתחדש בעקב ובסוף יומי"א) אשר שמע אברהם בקולי (שמע לה אברהם מן קול, הבין מן בחינת קול התגלות הדבור), הבן הדברים, ומה שפרט ר' יוחנן לרבותא עירובי חצרות יתבאר בסמוך...

ומה שדקדקנו לדעת ר' יוחנן מה אולמיה דמצוה הזאת עירובי חצרות מן כל

המצות דרבנן שרמזה התורה לשבתו של אברהם אבינו יותר מן כל המצות, ומה שיש לומר בזה, הדנה מן התורה בשבת קודש אסור להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, (ע"ח ש"ט פ"ב ג) רשות היחיד יכונה לגבול הקודש אחרות יחיד ומיוחד ד' אחד ושמו אחד, ורשות הרבים יכונה לסטרא אחרא בסוד הכתוב (שמות ה ה) הן רבים עתה עם הארץ (והטעם דאזלי בפירודא יתפרדו כל פועלי און), והוא כעין כלל לכל התורה, כי העוסק בתורה ומצות נפשו מקושרת ברשות היחיד גבול הקדש, ובהיפך העובר עבירות ח"ו נתקשר ח"ו ברשות הרבים סטרא אחרא וחכמינו ברוח קדשם הוסיפו משמרת אפילו להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים הדומה כעין רשות הרבים, דהיינו חצר שהרבה יחידים משתמשין בו גם כן יהיה נאסר, הנה נרמז כוח משמרת לכל התורה לעשות משמרת לכל להכניס הקודש ח"ו לרשות הרבים, דהיינו בעשיית עבירות ח"ו שאז יכניס את עצמו לרשות הרבים ח"ו מחוייב לעשות משמרת למשמרת ולקדש את עצמו במותר לו, אם כן הוא כלל לכל התורה לכל הגדרים וסייגים שהם בתורה שבעל פה על פי ציווי חז"ל הנה שמר זה אברהם, והדבר הכולל הוא (ששומר) [ששמר] עירובי הצירות, הכן הדבר.

(בני יששכר מאמרי השבתות מאמר ה')

ישמח ישראל

ענין השתתפות בפת בעירובי הצירות לערוב כל הרעות ברעה אחת לעשות רצונו בלב שלם

...וזה ענין המקראי קודש לקמן, ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא, ובאבן עזרא איתא אמר ר"ש בלשון ישמעאל תרגום מה הוא מן הוא, והמגיד לו ככה לא דבר נכון הוא ועיי"ש. ולפי דברינו הוא שבגודל הכנעתם וענות צדקם היו אומרים לא ידענו מה הוא באיזה זכות נתן לנו לחם אבירים ודגן שמים, אין זה לפי ערך מצבינו, ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן ד' לכ"ם, כוכות הכלל ישראל שאתם כולכם יחד באגודה אחת, והכלל כולם צדיקים וכשירים. וז"ש התרגום יונתן עה"פ והכינו את אשר יביאו ויערבון בבתיא וישתתפון בדירותיהן, פי' שהיו מערכין עירובין ושתופי מבואות, והיינו שענין עירובי הצירות שגובין פת מכל בני חצר וכלאו היו הכל דרים במקום הפת, כמאחז"ל (במס' עירובין) דעת האדם נמשך אחר פתו, היינו שמערכין רעתם ועושים כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלב שלם, ועיי"ז והי' משנה על אשר ילקטו יום יום, משנה הוא אותיות נשמה כמו"ש האר"י הק' על לחם משנה, עיי' הביטול והכנעה מעורר הנשמה והחיות וכח החכמה העליונה. וזה כמש"כ לעיל (פ' בא מאמר ה') על מאחז"ל במתניתין (שבת ל"ד) ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, שיאמר האדם לעצמו בע"ש עם

חשיכה בעת שמתבונן תוקף חשכות ביתו שפגם במוחין ובמדות, וזה הוא הרמז עשרתם שמרומז לחכמה, שהי"ד משם הוי' מרומז לחכמה, עצה אמונה לזה "ערבתם", שיערב עצמו בתוך הכלל ישראל, ויזכה עי"ז לעורר חסרי ה' ממקור הרחמים מלעילא, וכמו"ש האר"י הק' עירו"ב צירוף ע"ב רי"ו. ואח"כ הדליקו את הנר, ע"י ביטול והכנעה תזכו שיאיר ד' עליכם מצד הנותן והמשפיע המאיר לארץ למי שהוא בטל כארץ, והוא יאיר עליכם אור הק' ברום המעלות שתזכו להרגיש אור קדושת ש"ק, היינו הג' קשרים ג' יחודים יחוד הוי"ה אד' הוי"ה אלקי הוי"ה אהי' שעולים כמנין נר, ובאורו תראו אור.

(ישמח ישראל פ' בשלח)

ענין עירוב חצירות מרמו על ההתחברות של כלל ישראל באהבה ואחוה

...והעצה לזכות לטהרת המחשבה היא, "ערבתם, שיערב עצמו בתוך הכלל ישראל באהבה ובאחוה, ומתקן עי"ז החכמה וכמו"ש לעיל (שבועות) על מאחז"ל (מכות י') עה"כ חרב אל הבדים ונאלו אלו ת"ח שעוסקין בתורה בד בבד, היינו שחפצים להיות מיוחדים בעולם, וזה היפך כוונת הקב"ה בנתינת התורה, וזה אומרם ז"ל "בר"ב ולא עוד אלא שמתפשין, כי אורייתא מחכמה נפקת, היינו כח מה וחכמה הוא משפיע, היינו להשפיע לזולתו וזהו רצון השי"ת, וכשהם עוסקין בד בבד ונרמה להם שהם מיוחדים בעולם פוגמים בחכמה עליונה, וע"י ביטול וההתחברות בהכלל ישראל ידאה מעלת חברו וחפרונות עצמו, וזוכה להשפעת שפע קדושות ולהנות מעריבות ש"ק, וזהו "ערבתם, ולטהר המוח והחכמה עילאה, וממילא זוכה להיות אח"כ בחינת המשפיע, וזהו הרמז שאנו אומרים ברכת עירובי חצרות ברין יהא שרי לנא לאפוקי ולאיעולי וגו' "מעילת" לתחתית "ומתחתית" לעילת, כידוע שהעירוב מרמוז על התחברות, שכל בני העיר משתתפין בפת אחר, וזהו ברין יהא שרי לנא כמו"ש הזוה"ק כל דינין מתעברין מינה וכו'.

(ישמח ישראל פ' נשא)

ע"י עירובי חצירות שכולם משתתפין בפת אחת המרמו לענין ביטול העצמיות זה לזה עי"ז זוכין למדת האמת

...וההתחלה מדיני ש"ק לכנוס ע"י לקדושת ש"ק הוא עירובי חצירות, וענין עירובי חצירות עפ"י רכבי העבודה היא ע"ד שכ' המגיד הגדול הק' מהר"ב ממעורישט זצלה"ה על פסוק (פ' בהעלותך) עשה לך שתי חצוצרות, צירוף חצוצרות היא חצי צורות, ולפי קט שכלינו כוונתו... וזה ענין עירובי חצירות שגובין פת מכל בני חצר וכאלו הכל דרים באותו מקום הפת, כמאחז"ל (עירובין מ"ט) דעת האדם נמשך אחר פתו, ומערבין רעתם ועושים כולם אגורה אחת לעשות רצונו כלבב שלם, ולזכות לאור הש"ק להתאחד א"ע בחצי צורה העליונה, וכמאחז"ל (סנהדרין ק"ג) גדולה לגימה

שמרחקת הקרובים שנעשים מקורבים ומקרבת הרחוקים, והוא כאשר דברנו על דברי חז"ל (שבת ק"ד) אמת מרחקא מילי ושקר מקרבי מילי, וע"י האחרות איש ישראלי עם חבריו ומבטלין א"ע וב"ז ביטול גמור ומדברין ביניהם איכותם ומהותם בעניני הנפש, ואחד מיצר בצרת חבריו באהבה עזה, עי"ז זוכים למדת האמת שמרחקא מילי לקרב אותם ולדבק נפשם במדת האמת, וזהו דעת האדם נמשך אחר פתו שזוכה מזה למדת אמת, וממילא נודע עי"ז תכלית הידיעה שמצדו אין לו כלל, ושהוא רק חצי צורה, ומשתוקק ושואף לדבק עצמו בחצי צורה השני, וזהו שאומרים בנוסחא באמירת הע"ח "מעילת" "לתחתית" ו"מתחתית" "לעילת"... אבל בש"ק שזוכה להאמת ונתבטל וזקנאח והשנאה, ומלמד זכות על ישראל וקטיגור נעשה סניגור מעורר הזכות למעלה שיזכה עי"ז לפתח התשובה, וכמו שאמר הקב"ה לגדעון לך בכחך זה ודחז"ל (במ"ת פ' שופטים) והובא ברש"י שם (שופטים ו') בשביל שמלמד זכות על ישראל ומהפך הכל לטובה, ונזכה לדביקות בהיחיד ומיוחד, ועי"ז יפתח לנו השער ודרך התשובה ולעורר זכות על כל ישראל.

(ישמח ישראל פי' ראה)

מהרש"ם

הג"מ רבי שלום מרדכי הכהן זצ"ל אבד"ק ברעזאן

ונודע מ"ש ברעיא מהימנא פ' כי תצא דכתיב ב' במשיח (זכרי' ט' ט') עני ורובב על החמור, ענ"י שהוא תן בסימן ע'ירובין נ'דה י'במות, הרי כי מס' עירובין הוא הראשונה בסימני משיח צדקנו שיתגלה בב"א, ומצוה לעסוק בה להגדיל תורה ולהאדירה, וסימנא טבא הוא וטבא ליהוי.

(בהסכמתו לספר מנחת ישראל עמ"ס עירובין)

אמרי ברכה

הג"מ רבי נחום מבורשטין זצ"ל

ככח שמירת מצות עירוב כדעת זוכין להכתיר נפשו בכתר חסדים ולהמתיק הדינים באור הרחמים

ובכח תלמוד מסכ' עירובין כדי לרע' איך לחיו' מתעסק במצו' עירוב של שבת בתקונה זכה לעשו' מחיצה ומסך המבדיל בין טוב לרע ובין אור לחושך שלא יתערב רע

בטוב, בכח מצו' עירוב כדע' כתר ברכ' שבת יתגלה כתר חסדים לנפשו ומפריד רע משוב ויתהפך מדין לרחמים שלא להתערב דין בחסד.

כח תלמוד מסכ' עירובין ומתעסק בעלמא אנא לקיים מצו' עירוב כתקונה אז נמתק כי חנם מזורה הרשת בעיני כל בעל כנף בכח שמיד' עירוב שלא להוציא מרשו' היחיד לרשו' הרבים בשבת זכה להמתיק כי חנם מזורה הרשת והם לדמם יארבו ויתהפך לנחמה כי חנם אותיר' נחם והוא נחמה מזרה... בכח יסור מצו' עירוב תאיר אור הרחמים באורי הויה ב"ה... בכח מצו' עירוב כתיקנו בלב אחר ותמים במעשיו זכה שלא יהי' מעורב רע בטוב ותערוב' דין בחסדים... כי עירוביין עולה טוב ל"א יהי' ר"ע... בכח שמח' רצון מצו' עירוב לא יהיה מחשבו' לבו רק רע כל היום ויכול להפריד לב רע מלב טוב ולא להתערב רע בטוב ודין בחסד בכח רצון שמחה מצו' עירוב כי עירוביין עולה שמ"ח שעולה ברצוין...

(ספר אמרי ברכה דף ע"ח)

צמח צדיק

הג"מ רבי מנחם מענדל זצ"ל מויוזניץ

ע"י שמירת ש"ק ועירובי הצירות מתהפכים אותיות רצ"ח לרח"ץ ולחצר"ת
בית ה'

עוד במדרש ר"א בשם רשב"נ אפי' עירובי הצירות הי' יורע אברהם אבינו ע"ה, ר"פ אומר אפי' שם חדש שעתידי הקב"ה לקרא לירושלים כסא ה'. ר"י אומר אפי' הלכות שהקב"ה מחדש בכל יום הי' יודע. אפשר כי אאע"ה זכה לכל זה ע"י שמירת ש"ק כי ע"י שמירת ש"ק מתהפכים אותיות רצח ונעשה רחץ. רחץ ה' צואת בנות ציון כמשאחו"ל כל השומר ש"ק כהלכתו מוחלין לו כל עונותיו ועי"ז נעשים אותיות חצר שזוכה לחצרות בית ה', וזה עירובי הצירות ושם חדש ירושלים כס"א יהו"ה גימ' שבת עם הכולל. והלכה שהקב"ה מחדש בכל יום הוא ג"כ ע"י ש"ק שמורה על חידוש העולם וגם מדת החסד של אאע"ה הוא יומא דאזיל עם כולהו יומין לכן זכה לידע ההלכות שהקב"ה מחדש בכל יום.

(צמח צדיק פ' וירא)

והעיקר הוא שיקדש מחשבתו כי כל הרצונות לא טובים באים מדעות נפסדות ומחשבות לא טהורות. ולכן אמרו ז"ל לרצונכם לדעתים ור"ל שיזכח הדיעות נפסדות שלו ואז יבטל רצונו מפני רצון המקום, ועי"ז נעשה בחי' עירוב, כי ענין העירוב הוא שכל אחר מקנה רשותו לחברו. וזה ג"כ מקנה רשותו ורצונו להקב"ה ועי"ז גם

הקב"ה מקנה רשותו ורצונו להצדיק, ולכן כתיב צדיק מושל ביראת אלקים וצדיק גזר והקב"ה מקיים וממתיק כל הדינים והגבורות בשמות הרחמים.

(צמת צדיק פ' קרושים)

דברי יחזקאל

הג"מ רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם זצ"ל משינאווא

סגולת העירוב להפקד בזרע של קיימא

היה מעשה אצל כ"ק דרו"ה הה"ק משינאווא זצ"ל בעת שהיה בלימאנוב, ובמשך הזמן שהיה שם באו אצלו כמה אברכים להזכיר עצמם להיפקד בזרע של קיימא, וכשהיה מוכן כבר לנסוע נתקבצו אליו ביחד והפצירו בו שיפעול עבורם ישועה, והתחיל לצוות, לא אוכל להבין אם אין עירוב בהעיר, "ווי אזוי קען מען מראגען, זאל מען מאכען אן עירוב וועט מען קענען מראגען" עכדה"ק, וכמובן קיימו דבריו, ואני הכרתי עוד כמה מאותם שהי' להם ישועה אז על ידו, ביניהם היה דרו"ה הגה"צ רבינו אפרים טמפלר זצ"ל שנפקד בזרע של קיימא מברכתו של אא"ז.

(ליקוטי "דברי יחזקאל החדש", עמוד קמ"א)

אמרי נועם

הג"מ רבי מאיר הורוויץ זצ"ל מדזיקוב

עירובי הצירות מסוגל להמשיך רפואות

ידוע מדברי האריז"ל לכוין בברכת רופא חולי עמו ישראל, ר"ת גימטריי רפ"ח שהיא המתקה להמשיך רפואה, כי הוא גימ' הס"ד גבור"ה, להמתיק הגבורות בחסדים המרומז בפסוק ויעבור"ר ה' על פניו שהוא ע"ב רי"ו, והוא בבחינת עירו"ב המבואר בספרים אשר בחינת יעקב מרת התפארה הוא בבחינת עירוב של עירובי מבואות, ובחינת יסוד יוסף הוא בבחינת עירובי הצירות, עי' בליקוטי תורה, ע"כ בבוא יוסף אל יעקב נמשך המתקה של ע"ב רי"ו להמשיך הרפואה המרומז בר"ת בברכת רופא חולי עמו ישראל גימ' עירו"ב.

(ס' אמרי נועם פ' ויחי ד"ה ויגד ליעקב)

פתחא זוטא

הג"מ רבי פנחס הורוויץ זצ"ל דומ"ץ קאסוב

והנה עצם התיקון של לחי וקורה או צה"פ כלי ספק יש בזה סודות נפלאים, ונתבאר למארי דרזין [עי' תקזה"ק בהקדמה וע"ש בכסא מלך. (בדפי של הכסמ"ל הוא דף ח')] ועסה"ק אוהב ישראל בלקוטים לחג השבועות] אשר בעוה"ר לא זכיתי לטעום אף בקצה יערות דבשם. ועפירש"י בסנהדרין דף ס"ד ע"א על מאמרם שם חותמו של הקב"ה אמת, כתב רש"י וז"ל כשהמלך נאות ומסכים עם עבדיו, חותם עמהם בתקנתם את חותמו, עכ"ל. אולם ישמח לבכי באמרות טהורות אשר דיבר הגאון סבא קדישא שאדי מהר"ל הורוויץ זצ"ל מסמאניסלאב בס' פני אדי' פ' ויצא שכתב וז"ל והנה בכל מקום שישראל עושה איזה מצוה בשלימות מקומו של אדם זה נתקדש בקדושת הארץ, וע"כ עשה הקב"ה צדקה שנתן פזרונו בישראל ועם בני נפזרים בארבע כנפות הארץ למען יתקדשו כל המקומות שאנו שרוים בתוכם. אכן התינה במקום דירה [כגון ביהכנ"ס וביהמ"ד. שכתב שם מזה] אמנם במקומות פנויים, והאיך נקדש לכולי שבילי היחיד ושבילי הרבים והשדות. אמנם על ידי עידובין המתירים מלמול נתקדש ונקרא רח"י שעולה עד לרקיע, ומי שיש בו רעה יבין בו', וזה גרם יעקב ע"י שתיקן עידובין ותחומין שע"ז מתפשט הקדושה בכל העולם כו' עכ"ל (ועיין מהרש"א ובעיני יעקב בשבת ל"ד על מאמרם ז"ל ויחן את פני העיר שקבע תחומין לשבת).

מבואר מדברי קדשו שבמה שאין יוצא או מטלטל בשבת במקום האסור, ובמה שעושה תיקוני עידובין להתיר המלמול בזה מבנים קדושה בהמקום ונתקנו כמה ענינים גבוהים. ואף להמחמירים על עצמם שלא לטלטל אף במקום שיש תיקוני עירוב כהלכתו. עכ"ז נתקדש המקום בעשיית תיקוני המבוי. [ושמעתי שיש מגמגמים על המחמירים. וכדומה שתלו עצמם בדברי סה"ק בני יששכר [בחדש אדר מאמר ב' דרוש ז'] שלא נכון בעיניו הקדושים שיטת המחמירים שלא לאכול משאלת חכם אף שיש היתר ברור. משום דכיון דנתברר ההיתר עפיתוה"ק נתעלה האיסור להיות היתר, יעושה, ועפת"ש יו"ד סוסי' קט"ז. אולם אין זה דמיון כלל, דקדושת הארץ נתעלה במה שנעשו תיקוני המבוי כציווי חז"ל ונתעלה מרה"ר לרה"י, ואף אם כל אחד מבני המבוי לא יצא איש ממקומו, וג"כ חל על הארץ הקדושה. משא"כ דבר אכילה שצריך להתעלות ע"י אכילת אדם מישראל בנט"י ובברכות וכדומה. ובפרט שהמחמירים חשו שמא נפסק חוטי העירוב בבלי דעת.

ומריש הוי קשיא לי הלא בסוכה מבואר באו"ח סי' תר"ל ס"ה דנהגו עכשיו לעשות בסוכת מחיצות שלימות כי אין הכל בקיאין. ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות, עדיף לעשות ג' שלימות מד' שאין שלימות רק ע"י היתר לבוד וצה"פ יעו"ש, א"כ כיון

דהיתר לבוד וצה"פ אין היתר על צד המוכרח, אמאי אינו מבואר שנכון להחמיר מלטלטל אף במקום שיש צה"פ. אולם לפימ"ש התוס"י עירובין כ"ג דעירובין לאו מצות שנאמר דיש חילוק בין לכתחילה לדיעבד. א"כ שפיר אין צריך בהיתר המלטול שיהי' מחיצות ע"צ המוכרח. משא"כ בסוכה דמצוה הוא וצריך לחפש לעשות ע"צ המוכרח. ועי' בפנים שס"ג ס"ק י"ב].

ובכן אשרי חלקם של המשתרלים בעשיית עירובין ככל מקום האפשרות אם מפאת ההלכה כמ"ש החת"ם סי' צ"ט שהובא בכלל י"ג ומפאת סודותי' הנעלמים וברי' להרחיב מקום הקרושה. ויהי' שנוכה במהרה בימינו לביאת משיח. והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

(כספרו פתחא זוטא בהקדמה)

ומחו' הרב הצדיק מו' ד' אהרן מאיר אבר"ק כאלחוב וצ"ל בס' אברך בקונטרס ומאיר לעולם, האריך באמרי נועם לבאר עד"ז דברי רש"י שם שכ' וז"ל שלמה תיקן עירובי חצרות וגזר שלא יביאו להתיר מר"ה לרה"י והיינו דכתיב ואיזן וחיקר שעשה אזנים לתורה כאזני כלי שאוחזין אותו בהם עכ"ל רש"י, ויל"ד למה הקדים התיקון להגזירה שאמר תיקן עירובי חצירות ואח"כ וגזר שלא להוציא, הלא נהפוך הוא כי מתחילה גזר שלא להוציא מרה"י לרה"י ואח"כ תיקן עירוב שיוכל להוציא. וכן הוא הלשון בהרמב"ם פ"א מה"ע יעו"ש והאריך בזה בנועם צוף מתק לשונו, ותוכן ד"ק עפי"ד חז"ל סנהדרין כ"ט מנין שכל המוסיף גורע שנאמר ולא תגעו בו וכן אמרו חז"ל במדרש הה"ד אל תוסיף על דבריו פן יוכיח בך, שלא תעשה את הגדר יותר על העיקר שלא יפול ויקצץ הנטיעות, ולכן כאשר עלה בדעתו שיש תיקון לגזירה זו והיינו שיערבו כל הרשויות יחד אזי בודאי יקבלו כולם את הגזירה כיון שיש תיקון קל להגזירה. ובזה יומתקו דברי רש"י הנ"ל שהקדים התיקון להגזירה והיינו דלולא הי' התיקון לא הי' גזר את הגזירה. ולכן שפיר יצאה הבת קול בשני כתובים, הראשון על עיקר התקנה שעשה משמרת לתורה ע"ז אמר בני אם חכם לבך רצה בזה שהוספת לאיסור הוצאה מרה"י לרה"י ישמח לבי גם אני, ר"ל עי"ז יתקיים מה שאסרתי אני בתורת הוצאה מרה"י לרה"י. ובא הכתוב השני לשבחו ולפארו על חכמתו שתיקן היתר להוציא ע"י עירוב, לזה אמר חכם בני ישמח לבי ואשיבה חורפי דבר, לכל יאמרו כי הועמס עליהן גזירה אשר לא יוכלין שאת. כי המצאת תקנה קלה אשר כולם יעודין כי הגדר טוב ונעים עכתו"ד יעו"ש ביתר ביאור.

(פתחא זוטא כלל י"ג כללי עירוב)

מעדני מלך

הג"מ רבי אשר הורוויץ זצ"ל מרימנוב

עירוב בעיר הוא שמירה לכל אנשי העיר

הנה איתא בגמ' שבת פ' ב"מ, כתיב ויחן את פני העיר רב אמר מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם, ולכאורה הוא משולל הבנה, וכי יעקב אבינו ע"ה הי' מתקן מטבעות או שווקים וכדומה, אלא נ"ל דהענין הוא כך, דהנה מובא בסוה"ק ריש ג' מיני שמירה להנפש וגם להגוף, בכלל ובפרט, היינו המקוה הוא שמירה לנפש היחיד שישמר מן המזיקין, וגם הוא שמירה להגוף שישמר מחולאים רעים כנ"ל, ועירובין שיש בכל ערי ישראל הוא שמירה לכל אנשי העיר שתנצל כל העיר מן השרים ומן המחבלים, ומצות צדקה עולה על גביהן שהוא שמירה לכל העולם כלו, וכמאה"כ וצדקה תציל וכו'... ושמואל אמר שווקים תיקן להם זו מצות עירוב... א"כ לא ירא [יעקב] ממנו [מעשו] עוד, כי יש לו על מי לסמוך לשמור אותו מכל פגעים רעים לא יארע לו שום דבר רע כלל.

(ספר מעדני מלך פ' וישלח)

שער ג

אוסף דברי רבותינו
גדולי הפוסקים

בדין רשות הרבים
בזמן הזה
בעיירות גדולות

מביאים אנו כאן מקצת מגדולי הפוסקים מדורות שלפנינו ומגדולי דורינו מורי הוראה בישראל אשר כל בית ישראל נשען עליהם אשר הורו פסק דין הלכה למעשה:

שאיין לנו בזמן הזה בהרבה עיירות גדולות דין רשות הרבים דאורייתא

ומקודם נביא כמה גדולי הפוסקים שנקטו להלכה ולמעשה כדברי השולחן ערוך הרב התניא שאפילו ברשות הרבים גמורה אם נעשה שם צורת הפתח משני הצדדים הוה רשות היחיד מן התורה, ולכן אפילו בעיירות גדולות שיש בהם חשש ספק רה"ד מה"ת, אם נעשה צוה"פ נעשה רשות היחיד מן התורה, ולא הוי רק ספק דרבנן, וספיקא דרבנן לקולא.

שלחן ערוך

איזה רה"ד רחובות ושווקים הרחבים י"ו אמה ואינם מקודים ואין להם חומה ואפי' יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (ואין למומיו נעלות כלילה) הוי רשות הרבים, ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים.

(שו"ע או"ח סי' שמ"ה סעיף ז' ח')

שולחן ערוך הרב

וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו ר"ה אלא כרמלית, וע"פ דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמכו (שכן דעת גדולי הראשונים וטעמם ונימוקם עמם בגמרא) וכל ירא שמים יחמיר לעצמו:

(שו"ע הרב הלכות שבת סי' שמ"ה סעיף י"א)

קטע מספר "קונטרס השולחן" מהגאון רבי אברהם חיים נאה זצ"ל בנוגע למה שנדפס בשו"ע הרב (סי' שמ"ה סעי' י"א) "וכל יר"ש יחמיר לעצמו"

בדפוס קאפוסט תיבות "וכל יר"ש יחמיר לעצמו" נדפסו בחצאי עיגול במאמר מוסגר. וכן בדפוס טשערנאוויץ נדפס ממש כמו בקאפוסט. ולפי"ז אפשר שהמאמר המוסגר הזה אינו מרבינו ז"ל אלא הוספה, ולכן אין עליו ציון במראה מקום בין כל המ"מ, אלא ציון מיוחד בכוכב שהוסיפו אח"כ

המאמר והציון... ובקונטרס אחרון ב' כסי' רנ"ב כתב רבינו בזה"ל, "ואף מי שירצה להחמיר ברה"ר שלנו כהאומרים שיש לו דין רה"ר" ולא כתב "ואף שיש ליר"ש להחמיר" כו'. מכל זה נראה דמה שכתוב כאן "וכל יר"ש יזמיר לעצמו" הוא מאמר מוסגר, כמו שנדפס בקאפוסט, והוא הוספת מזרי"ל [אחי רבינו]... [ע"כ]

...ואם עשה צורת פתח על גבי ד' קונדיסין רשות היחיד נמורה היא מן התורה אפילו עשה כן באמצע רשות הרבים גמורה כמו שנתבאר כסי' שס"ב...
(שו"ע הרב הל' שבת ס"י שס"ד סעי' ד')

שו"ת אבני נזר

הג"מ רבי אברהם מסאכאמשאוו זצ"ל

יען דעת הרבה ראשונים שגם בזמן הזה יש רשות הרבים, ואנו סומכין על הפוסקים המקילים יען אפי' ברשוה"ר נמור אם יש צורת הפתח משני הצדדים מהני מן התורה דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא [ובן כתב הרב מלאדי בשלחן ערוך שלו סי' שס"ד סעיף ד'] ובדרבנן סומכין על המקילין.

(שו"ת אבני נזר או"ח סי' רפ"ט אות ב')

ובר מן דין כיון דהא דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא מפסי ביראות שמעינן לה י"ל דדוקא בעולי רגלים הקילו דלא אתי רבים ומבטלי מחיצתא אבל בעלמא מזרבנן אתי רבים ומבטלי, אבל מה"ת ודאי מהני צוה"פ לדירן דקי"ל כרבנן וכדברי התוס' בפ"ב, וצדקו דברי הרב בש"ע דצוה"פ מהני מה"ת דבזה לא קי"ל כר' יוחנן, אבל דלתות שאינם נעולות לא מהני אף לרבנן, דבזה אין חילוק בין רבי יוחנן לרבנן וכדברי התוס' בפרק קמא.

(שו"ת אבני נזר חו"מ סוף סי' ק"ז)

בעל פרי השדה

הג"מ רבי אליעזר דיימש זצ"ל אבד"ק באניהאד

שוכ"ט וישע רב לכבו' אהו' הרב המאוה"ג חריף ובקי חיציו שנונים ידיו רב לו וכר' מו"ה שמואל ג"ל נ"י אב"ד בק"ק שעבעש והגליל יע"א.

יקרת מכתבו הגיענו על דבר השאלה שבעירו היה מעולם עירוב ע"י צוה"פ כמבואר

בשו"ע אור"ח סימן שס"ג סעיף ב' דצוה"פ מהני אפי' לפרצה רחב יותר מעשר, וצוה"פ
הוי מחיצה גמורה כמבואר בשו"ע להגאון תניא סימן שס"ד סעיף ד'...

ואיירי דאיירי בהא שהביא לנו מע"כ נ"י דברי הגאון הקדוש בדברי חיים בהשמטות
ח"ב סימן ג' לבאר מ"ט מהני צוה"פ אפילו ברה"ר שששים רבוא בוקעין בו, וכתב
הטעם שהממשלה נמסרה לשר ומושל העיר וא"כ לא הוי של רבים, כדברים האלה כתב
ג"כ הגאון בשו"ת בית אפרים לאור"ח סוף סימן כ"ו עיי"ש בד"ה ועתה אלכה ואשובה,
ושם כתב כיון דע"י צוה"פ הוי ד' מחיצות דצוה"פ הוי כמחיצה ממש (כמ"ש בתחילת
דבריו בשם הגאון התניא סימן שס"ד סעיף ד') ובארבע מחיצות קייל"ן כרבנן דלא אתי
רבים ומבטלי מחיצתא, וגם משום שבימים האלה נתנה הארץ לשר ומושל ויוכל לשנות
הבתים והדרכים ע"ש, ולא הוי רה"ר, וגם האריך שם דהעיקר כהפוסקים דבזמה"ז אין
לנו רה"ר כדעת הי"א באור"ח סימן שמ"ה סעיף ז', ולע"ד נראה ליתן עוד טעם דמהני
צוה"פ ולא אתי רבים ומבטלי מחיצתא עפ"מ דאיתא במס' שבת צ"ח ע"א המעביר
ברה"ר מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר (כלומר ששם לא היה מקורה) והכי
קייל"ן בשו"ע אור"ח סימן שמ"ה סעיף ז' וסעיף י"ד, וא"כ גם בצוה"פ פשיטא ודברגלי
מדבר לא היה צוה"פ, וא"כ לא הוי רה"ר כלל, משו"ה מותר לטלטל, עכ"פ אין להרהר
במה שכבר נהגו כן בכל ערי ישראל לטלטל ע"י צוה"פ, ואין שום חולק בצוה"פ
לכ"ע דמהני ולא נאסר ע"י בקיעת רבים, ועיין בריב"ש סימן ת"ה...

(שו"ת פרי השרה ח"ב סי' פ"א)

בעל זכרון יוסף

הג"מ רבי חנוך העניך פאק זצ"ל דומ"ץ קאשוי

...והנה במשנה ברורה סימן שס"ד כתב דבעל נפש יחמיר על עצמו שלא לטלטל
בעיר המתוקן בצ"ה כי לר"ה לא מהני צ"ה אלא דלתות והא דמתקנין בצ"ה הוא משום
דסומכין אשיטת רש"י דכל שאין ס"ר בוקעין בו בכל יום ל"ה ר"ה וא"כ ראוי לבע"נ
להחמיר על עצמו כשיטות הפוסקים דאף בלא ס"ר הוי ר"ה וא"כ ל"מ התקון ע"ש, וכ"כ
נמי בס' שבי"ד סימן שס"ג אות ה' ובס' מ"ב סימן שס"ד ע"ש, אבל לפמ"ש באות
הקודם מתניא ז"ל דמה"ת לב"ע מועיל צורת הפתח אף לר"ה א"כ נראה דא"צ
להחמיר דלענין ררבנן וודאי דנוכל לסמוך על הפוסקים דל"ה ר"ה, גם ע"י נשורת
תשורת ש"י סימן שני"ז שכתב טעם אחר שא"צ להחמיר בשביל זה ע"ש.

(בספרו זכרון יוסף אות רה"ע)

כף החיים

עיין מש"ז סי' שס"ג סוף אות א' שנסתפק בצוה"פ אי הוי מחיצה מה"ת ולחייב הזורק בתוכו בנעץ ד' קונדסין ועליהם צוה"פ או דוקא צוה"פ מהני להתייר כרמלית ופרצה יותר מעשר דבלא"ה הם מחיצה מה"ת יעו"ש. אמנם הר"ז בסי' שס"ד אות ד' פשיטא לי' דהוי רה"י מה"ת אעפ"י שעשה ברה"ר יעו"ש.

(כף החיים אר"ח סי' שס"ב אות פ"ח)

ערוך השולחן

...משא"כ צוה"פ רחיא מחיצה גמורה בכל דיני התורה בין לשבת בין לכלאים ולכן נלע"ד שאין חשש בזה.

(ערוך השולחן אר"ח סי' שס"ב סעי' ל"ו)

אע"פ שצורת הפתח הוי כמחיצה מ"מ לרה"ר גמור אינו מועיל צוה"פ לעשותה רה"י לטלטל שם, וטעמו של דבר דנהי רמן התורה כשעושה צוה"פ בצד אחד של רה"ר וכ"ש בשני הצדדים לא יתחייב הזורק מתוכו לרה"י, מ"מ מדרבנן...

(ערוך השולחן אר"ח סי' שס"ד סעי' א')

* * *

הג"מ רבי שלמה קלוגער זצ"ל

להרב מו"ה יוסף חיים אב"ד ברעסטיצקי.

שאלתו בדבר העירוב שא"א לעשות שם תקון עירובין בצוה"פ ונכשלין בזה רבים. הנה דעתי מסכמת עמו לעשות על הגשרים לחי...

שנית להנ"ל. הנה מה שנמצא מערער על דבריו, הנה מה שאומר כי במה שגשד אחד במזרח ואחד במערב אף שאין מכוונין זה כנגד זה הוי מפולש, זה אין אומר ואין ברבים דהנה לשון רש"י בעירובין דף וי"ו אבולי דמחוזא וז"ל שערי העיר מכוונין זה כנגד זה וכו' ומבואר דבעינן מפולש שיהי' זה כנגד זה. ואין לומר דהכונה רק בהצד שכנגדו דא"כ מהו לשון מכוונין ובע"כ הכונה שיהי' מכוון ממש. וכן בדף ח' ע"א ד"ה תורתו כסתום וכו' דלא מצרכינן צוה"פ אלא לפתחים המפולשין זה כנגד זה לרה"ר ובר"ה ר"ה משמעו וכו' או שהי' רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהי' מפולש דומה לדגלי מדבר וכו', מלשון מכוון מבואר כן דאינו מפולש רק במכוון זה כנגד זה. ובש"ס שם דף ז' אמר רבה הא דאמרת לאמצע רחבה מותר לא אמרן אלא זה שלא כנגד זה

אבל זה כנגד זה אסור וכפרש"י שם ד"ה אבל זה כנגד זה אסור, מבואר שם רכל דלא
 חוי זה כנגד זה מכוון אין לו דין מבוי מפולש רק מבוי עקום עיי"ש, הרי נפורש
 להיפוך מרבוי המערער...

(שו"ת ובחרת בחיים סימן קי"ז)

נדון אשר כתב אשר אחר רוצה לחזור מעירובו בשותפות עם בני העיר, הנה זה
 מביא לירי גיחוך.... והבל יפצה פיהו בעצה זו, ופוק חזי מה עמא דבר שמימים
 ימימה נזרמן שנפל מחלוקת בין יחיד ובין בני העיר ולא נשמע שיפול על עצה זו
 אחר לומר כן, דודאי לא נעלם זה מאחד מישראל, אך בוודאי הכל הוא.

(שו"ת ובחרת בחיים סימן קכ"ג)

המהרש"ם

הג"מ רבי שלום מרדכי הכהן זצ"ל אבד"ק ברעזאן

והעליתי דעיקר כדעת הבית אפרים שם דבעינן שיהיו הדרכים רחבים ט"ז אמה
 ומפולש משער לשער וגם מ"ד עוברים בכל יום, גם העלה הבית אפרים שם רדוקא
 עוברים כרגל בעינן ולא העוברים במרכבות ועגלות דבעינן דומיא דדגלי מדבר
 יעשו"ה באורך...

ולכן גם בעיירות גדולות אם אין הדרכים מפולשים משער לשער ורחבים ט"ז אמה
 וס"ד עוברים בכל יום אין לתם דין רה"ר.

(שו"ת מהרש"ם חלק א' סימן קס"ב, וע"ע בחלק ט' סי' י"ח מובא להלן עמ' ?)

בעל דברי מלכיאל

הג"מ רבי מיכאל צבי טעננבוים זצ"ל

כבוד הה"ג וכו' מו"ה חיים טשערנאוויטש מו"צ בארעסא יע"א

...היינו שיהא המבוי מפולש מקצה לקצה, אשר באמת אינו מצוי כלל בעיירות
 גדולות, ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאור, ולא חששו למה שיש שם ס' וריבוא,
 כיון שאין שם ר"ה מפולש כנ"ל, וגם כי הם"ד מפורים בכל הרחובות, ולא יודמן
 כלל שילכו כולם בר"ה אחד, וכמש"ש.

(שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ג')

ספר

תיו יהושע

הוא

שלחן ערוך

ש

תורת שבת

בדבר תקני עירובין שבזמן הזה עם כל היהודי
 דינים אליבא דהלכתא. וכן תורת עירובי חצרות ושתופי
 מבואות וברכתו.

ועד בחד באי כאן בדבר תיקון העירוב שנתסד בעירנו עיר אר ע ס א
 עם דעת נאמי ונדולי רודע אשר רשעם ויעמם ויטוסם כבה דרסו בקונטרס
 תיקון שבת שאין לחיש בעירוב דין לשום מחסיר. וגם אנכי בעת
 חייתי שם במשרה רבנית אורתי כנבדו חיל לצאת במלחמתה של תורה
 כנגד המעוררים והראתי בעודי בתשובתי שהדפסתי באן כי קנאתם הוא
 קנאת שקר רדל ועיר ארמא היא מוקפת בחומה סביב לה כדת וכלכתו.

מאת **יהושע גלאי חיים ישראל זלתי בריסקין**

ר"ס זמריז בארקא. וזלצניס הייתי מר"צ במולשין דבתי. ואח"כ רב וזמריז
 סאנסאטאניאנארא. מחבר ספר תיו יהושע על חלטי ותר.

הודנה בעת

בעתיק **ירושלם** חובבי

שנת כל שיש לך לחקל בעירובין הקל לש

בעל תיו יהושע

הג"מ רבי יהושע בריסקין זצ"ל מו"צ באדעסא

בענין תיקון עירובין באדעסא

אמר המחבר להוי ידוע לכל מאן דבעי למידע כי אלו אשר לא ניהא להם בתקון העירוב באדעסא הרי לאו לשם שמים, אלא קנאה היא וקנאתם קנאת שקר הוא כירוע ויש מהם אשר דין חסיד שוטה רביע עליהם, וצאו וראו מה שאמרו חז"ל בדבר חיוב הזריזות של תקוני עירובין...

(הקדמה לספרו תיו יהושע בעניני תיקוני עירובין)

הנה בדבר תקון העירוב שנתסד בעירנו עיר אדעס על ידי ראש המיסד הרב המפורסם וכר מהר"ח טשערנאוויטש ניי"ו רב ומ"ץ בעיר הנ"ל אשר קמו עליו אנשי קנאי שקר והתנגדו לתקון העירוב ההוא, וביקש מאתי להזדקק לזה ולעיין עם מי הוא ומצאתי א"ע כמחויב בדבר להזדקק והזדקקתי לזה להתעסק ולחפש חיפוש אחר חיפוש לדעת את העיר אדעסא בכל דרכיה ונתיבותיה והנני מצאתי כי קנאתם הוא קנאת שקר...

ועכשיו נדבר לפי הכת הקנאים שהוציאו רבה כי המחיצות שבמקום המוקף הנ"ל אינן נחשבים בשם מחיצות כלל ואין כאן עירוב כלל וכופרים בכל, הן בתורת מחיצת הים, וגם בתורת צורת הפתח של הט"ג, וכן בגשר ותל והגדר באמרם כי לפי דעת שטותן אינן נחשבים למחיצות כלל. הגם כי לדברי שטותן של הללו כבר מחו לקדקדם והקקה את שיניהם בתשובות הרבנים המתירין הנדפסים בקונטרס תקון שבות אך מ"מ באתי עוד הפעם להשיב על שטותן על ראשון ראשון ועל אחרון בדרך קצרה אשר גם דברינו הקצרים יספיקו לפני כל יודעי דת ודין לידע ולהבחין עם מי הוא ומצאתי... והצדק...

אמנם עכ"פ הרווחנו בזה אשר בעיירות כאלו כנ"ל אשר אסיקנא דהן נחשבים כמבואות סתומות מג' צדדין כנ"ל אזי הדין הוא אף שהרחובות של המבואות ואלו הם רחבים מ"ז אמות וששים רבוא בוקעין בהם הרי לאו ר"ה מה"ת ומת"ת מותר למלטל בר"ה כוח הסתום מג' צדדים אף ברחב מ"ז ומ"ד בוקעין בו כמגנואר להמעין בגדולי הפוסקים כך שכוונתם כפלוגתא של רב ושמואל במבוי עקום ע"ש. ונמצאת מכל הלין אשר הרווחנו כי ערים כאלה הרי כחצר שסתום משלשה צדדין ועדיפי ממנו דהרי בחצר נראה המפולש שברוח הרביעית לדרך הרבים להעומר בתוכה

אבל המבואות אלו שבתוך העיר אשר בנוים ארכן כנגד רחבן או שאלו באלו נכנסין עקומות רב באין בהם פילוש דרך המבואות שבקצה העיר אשר דיירי תוך העיר יכלו לראות הפילוש שמול פני השדה כשעומד בתוך העיר אזי בהאי אופן גם רבנן לא הצריכו תיקון בקצה העיר בשביל דיירי שבתוך המבואות שבתוך פנים העיר, ואף אם נהי כשבאפשרי להחמיר בשביל האחרונות גם על הפנימים שבתוך העיר אבל זה פשוט דאף אם יש עליו מליץ אחד מני אלף להגיד ישרו שהוא זה תקין כהלכה אזי בוודאי שומעין לו יותר מפי מהמחמירין...

והנה ראיתי אשר אחד מדייני ומו"צ דפה הדפיס קונטרס קטן בעלים אחדים להשיג על תיקון העירוב הנ"ל בדברים של מה בכך ולא היה כדאי להעלותן על ספר כאשר יראה הקורא בו ולא רציתי לטפל בהם אך ראה ראיתי שם שהביא בשם רב מרבנן מגדולי הדור האחרון שהמציא שני חומרות חדשות בדין תקוני העירובין לחוש למי שאינו מודה בעירוב שלא יועיל בו השכירות לא ע"י שכירו ולקטטו וכן אף לא ממנו עצמו וזאת מעכב אף בדיעבד ונמצא דלפי דעתו הרי כיון שאנשים כאלו שכחי ומבטלין הרשות שלהם ואינן רוצים, הרי נמצא דדין תקון העירוב נופל פיתא בבירא לכן לפלא היא בעיני לגבב חומרות כאלו ורובם ככולם מאחרונים הכריעו בשכירות מועיל בדיעבד כשאין רוצה לבטל אף בישראל גמור וכדעה הראשונה שהובא בש"ע סי' ש"פ סעיף ג' ע"ש...

והשתא אחר כל אלה הדברים האמתיים שהצעתי בקונטרס זה לפני כל קורא דברינו ובאמת ובתמים בטוח אנכי בחסד אל אשר אוהבי האמת ולומדי התורה לשמה ויושבי על מדין בכל תפוצות בית ישראל הם יבינו ויראו עם מי האמת והצדק והם ישפטו בדברי הקנאים הנ"ל שום ממש ועיר ארעמא תקנו בתקון עירוב כרת וכחלכת, ולזוהי ידוע לכל בני עמי דק"ק אדעס פן ואולי יש בירי הקנאים הנ"ל מכתבים מאיחזו רבנן שמדברים תועה על תקון העירוב דפה הרי זה מצד עלילות השקרים הנ"ל תפסו אותן ברשתם וכאשר דברתי עם ידידי הגאון מהר"ח ברלין שליט"א פה ירושלים, וכן בעת היותי בירושלים והיה הקונטרס זה לפני כמה גדולי ישראל הדריס שם וקלטוהו ואמרו ישר חילי והקנאים הנ"ל ראויים למותחן על העמוד, וכן עכשיו בעת היותי פה באדעסא על נשואי בתי חפתי עוד הפעם לדעת את העיר בכל נתיבותיה ומצאתי גם עכשיו...

(ס' תיו יהושע אות א')

בעל מנחת אלעזר

הג"מ רבי חיים אלעזר שפירא זצ"ל אבד"ק מונקאטש

...אולם חזות קשה ראיתי אשר הדפיס רב ומורה מקהלת ארעסא (ארמהו ואכנהו לא ארעהו) הג"מ דוד שלמה סלאשטש, בתורה מציון (בשבת תר"ס שנה חמישית חוברת ד' סימן כ"ח) הרעיש עולם בבחינת עושה חדשות בעל מלחמות, לבטל כל מצות עירובין על ידי שיש דרים בתוך העיר מפושעי ישראל הכופרים שאינם מודים בעירוב, והאריך למעניתי באורך, לבלי תכלית וצורך, ופלפל בלי טעם וריח, ועוד לא ישקוט ולא ינוח, בשנה שלאחריו (מכ"ע תורה מציון שנה ששית ח"ר סימן כ"ט) לאחזוקי דיבורי מתעקש ומרבה דברים, שתיים רעות עושה (אם נשמע לו) ב' דברים, רעים ומרים, א' כי על ידי זה נוציא לעז ח"ו על הראשונים רבותינו ואבותינו הקדושים זי"ע אשר בצלם אנו חיים בגלותנו כדורות האחרונים אשר נשאו והוציאו בשבת קודם בעריהם, המה ככבודם בעצמם נשאו דבר מה כאמתחותיהם, (כנזכר ברברינו בזה לקמן סימן שצ"ר ס"ק א', עיין שם), ולפי דברי המבהיל הנזכר לעיל לא מהני גם קנין משר העיר במקום שיש מפושעי ישראל וכופרים המחללי שבתות, וזה אינו כמ"ש שם שעל ידי זה יש שאלה גדולה (רק) בעיירות גדולות כמו עיר ווארשא וכמו... כן כתב בנקודים ועקודים, במחשבות ומעשי חרודים. ובאמת אין עיר גדולה או לפעמים קטנה שאין בה על כל פנים פושע אחד המחלל שבת בעוה"ר בדור האחרון, ונמצאו כל רבותינו וכו' כולם חללו שבת קודש ח"ו, ישתקעו הדברים זרים, בלתי ראוינו להיות נאמרים.

ב' כי נודע מה שאמרו חז"ל (שבת יר, ב) בשעה שתיקן שלמה עירובין יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם אני, והמעם נודע יען כי הוא דבר שאי אפשר ליוהר בלתי להוציא מפתח ביתו, על כן כשתיקן זאת הוא תיקון גדול לשמירת שבת. ואם כן לפי דבריו אשר יהיו אסורים (מחמת פושעי ישראל א' הדר בעיר) נפל פיתא (רעיובא) בבירא, ובטלו פיתחא דהיתרא, שערי טהרה, גם צורת הפתח נסגרו, לאשר לא יתירו אין יוצא ואין בא להוציא מאומה. ובאשר הוא דבר שאי אפשר ובעל כרחך יעברו והיו כולם מחללי שבת קודש בכל הדברים בין ראורייתא בין מדבריהם ויצאו מהדת ח"ו, (וקראו לקונטרסו שמה "תיקון שלמה" אולי על דרך סגי נהור, יען שהוא הידוס גמור לתיקון שלמה המלך ע"ה מ"ש בעירובין כנזכר)...

ואין לנו אלא דברי חכז"ל בתקנתם, הם אמרו והם אמרו, והחליטו בשולחן ערוך

כנזכר לעיל (אשר באורם נלך ונראה אור עד ביאת המשיח במהרה בימינו) כי מהני שכירה משר העיר או משכירו ולקטו כנהוג בכל תפוצות ישראל, ופשוט דיש רשות לשר העיר ושוטריו גם על הרשעים הכופרים ומחללי שבתות כנזכר לעיל. ודברי הרב (המערער) מאדעסא כמו"ץ אשר תדפנו רוח פורחים באויר (במחילת כבוד תורתו הרמה) נטלים מעיקרא, ויצאו דברינו בהיתרא, בעזרת הכורא ברוח טהרה, להעמיר תורת ומנהג אבותינו, זכותם יגן עלינו, במהרה בימינו בכל ענינינו...

ומ"ש הרב המערער הנזכר בהג"ה, כי לא רב הוא מספר הערים שתיקנו בהן עירובין לכל העיר כולה, וגם אלו שנתקנו משנים רבות בזמן שכל ישראל היו בחזקת שומרי שבת וכו' כו', עד כאן לשונו ללא אמת וצדק, כי נורע בכל עירויות הגרולות הישנות בפולין וגאליציען, וכמו קראקא ולבוב, אשר ישבו בה כסאות למשפט רבותינו הקדושים בעלי השו"ע ונושאי כליו אשר מפיחם אנו חיים, ואחריהם גאוני הרוד רבניהם ומוריהם ער הרוד הזה, והי' בהם מעולם עירובין ומלמול בתוך העיר על ידי רשות וקניי' משר העיר כנזכר לעיל, אם כי היו בהם (אין נפקא מיניה במספר במעט או רב) בתוכם מחללי שבתות וכופרים כנודע לכל, ואיני צריך להאריך בדברים פשוטים...

(נימוקי אורח חיים סי' שצ"א אות ב')

בעל שו"ת בית אב תנינא

הג"מ רבי אברהם אהרן יודעלאוויץ זצ"ל

אבר"ק מאנטשעסמער ונאסמאן

... ענף ב' (ג) ומעתה בגוף הדברים לדינא קאמינא דלדעתי קא זוזינא רהסומך על שימת רש"י ופייעתו רמתנאי רשות הרבים שיהיו ס' רבוא בוקעים בו לא מישתביש ובמספר משנה ברורה החמיר ואין משנתו ברורה בזה, רבנראה רראה מה מש"כ ספר משכנות יעקב ולא ראה התשובות שהשיב לו הנאון בית אמרים ז"ל, ודין גרמא ליה כי חשב שנים עשר פוסקים מקילים הלא הם בה"ג ורש"י וטמ"ג וסמ"ק וסה"ת ומהר"ם מרוטנבורג ורוקח ותוספות פרק במה אשה והרא"ש פרק א' דעירובין והאו"ז והטור ורבינו ירוחם, והמחמירים לעומתם י"ב המה, הרמב"ם והר"ת

והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן פרק כמה אשה והגמ"ר במסכת שבת והרשב"ם והר"א ממיץ בספר יריאים והה"מ והריב"ש והמאירי, והנה כמדומני אלו היה רואה דברי הבית אפרים הרי היה עוד מונה הרבה פוסקים העומדים לימינו דרש"י והם הראב"ן והרשב"א מבעלי התוספות כפי מה ששמעו מדבריו בהגמ"י ובהג"א (וכבר כתבתי דבזה יש לדון) ושכלי הלקט וריקאנטי סימן צ"א והאגודה ואו"ה וכתב שכן דעת ה"ר אלעזר (אולי הוא הראב"ן) והגהת או"ה ומהר"י ווייל ותה"ד וכתב שכן המנהג פשוט, וכ"כ בצידה לדרך לתלמיד ר"י בן הרא"ש, הרי עוד י"א פוסקים דס"ל להקל...

...ואמנם בנידון דידן דרכו הפוסקים העומדים לימין רש"י ותוספות בזה וכבר נהוג עלמא כן כמ"ש התה"ד אם כן אם ירא שמים יחוש לעצמו להחמיר מי ימחה בידה אבל הם מלהוכיח להוציא דבר נגד המקילים ויפה אמר מהריט"ן דעל זה נאמר אל תסג נבול עולם.

ולשיטה זו הרי בעינן שיתאספו כל הס' רבוא אל מקום אחד בשוק או ברחוב אבל הא דדרים בעיר זו ס' רבוא ואין מתקבצין לעולם במקום אחד אלא כל אחד דר וביתו הא לא מהני לעשות העיר רשות הרבים וכדמוכח מהא דקאמר הגמרא בשבת (צ"ו:) משה מהיכן הוה יתיב במחנה לוייה ומחנה לוייה רשות הרבים הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דידכו לרשות הרבים ופירש"י דמחנה לוייה רשות הרביט היא שהרי הכל מצויין אצל משה רבינו כו', הרי דבעינן שיהיה מקום כמו מחנה לוייה דיהיו שם הכל כאחד מצויין ולולי זאת מחנה ישראל בכללה לא הוה לה דין רשות הרביט ואף על גב דאיכא בהם ס' רבוא משום דבעינן שיתאספו כאחד ולא מהני מאי דכל אחד יושב באהל, ואם כן גם בעיר גדולה שיש בה ריוורין כפלים כיוצאי מצרים יתכן שלא יהיה לה דין רשות הרבים מן התורה אם אין בה מקומות כמו שווקים ורחובות שיעברו שם ס' רבוא כאחד...

(שו"ת בית אב תנינא סימן ח')

סיומא דפיסקא נידון עיר גדולה כמו מאנמשעסמער וכיוצא אם יש בה רשות הרבים מן התורה.

אחרי אשר עזרנו ד' עד כה לחדש ולבאר מעט בדיני רשויות הנה עתה הגיעה הזעה לצאת אל החוף לבאר ולהשיב תשובה ברורה להשאלה האמורה בריש דברינו בפתח כרמנו נידון עיר גדולה בעירנו מאנמשעסמער המרובה באוכלוסייה אם יש בחוצותיה וברחובותיה דין רשות הרבים מן התורה, ואבוא היום אל העיון בעין משפט היא קדוש, ואען ואומר...

...ולשון השו"ע בסימן שמ"ה סעיף ז' איזו רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער

לשער כו', ועיין בפירוש רש"י פרק קמא דעירובין (ו'). וז"ל רשות הרבים משמע רוחב י"ו אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה (או) ושיהיה רשות הרבים שלה מכון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר עכ"ד, ומבואר דהגירסא הישנה ברש"י היה או שיהיה כו' ורק המגיהים מחדש הקיפו מלת (או) והוסיפו וא"ו במלת שיהיה, ואולם דברי מרן המחבר בשו"ע הוא כהגירסא הישנה ברש"י, וכן ברוקח סימן קע"ה, ומשמע דבעיר שאין בה חומה לא בעינן כלל שיהיו המבואות מכון משער לשער וזה פלא דאם המבוי הולך בעקמימות באופן שהדרך אינו מכון משער לשער אם כן הרי אין רשות הרבים שלו מפולש ואינו דומה כלל לדגלי מדבר...

ולכן נראה דהעיקר כגירסא החדשה ברש"י ושיהיה רשות הרבים כו', וקאי גם איין בה חומה דגם בכהאי גוונא בעינן שיהיו המבואות מפולשין ומכון משער לשער שלא בעקמימות וגם לפום גירסא הישנה וגם בלשון השו"ע נראה דהכוונה רבין שאין להם חומה ואפילו אם יש להם חומה כלומר רבין כך ורבין כך אם הם דוקא מפולשים משער לשער הוי רשות הרבים, ולשון הטור הוא ורשות הרבים הוא רחובות ושוקים הרחבים י"ו אמה על י"ו אמה ומפולשים משער לשער כו', הרי דלא הזכיר חומה כלל ורק סתמא דקא סתים דלעולם בעינן שיהא מפולשים משער לשער, וכמ"ש, וכן בתוספות שם בעירובין לא הזכירו כלל חומה ורק לעולם בעינן שיהיה מפולש, וכן הוא להדיא באשכול וז"ל ומפולש כולו או מפולש לפחות משער לשער...

והעולה מזה דעיר גדולה המרובה באוכלוסיתה כמו מאנשעסעטער וכיוצא בה י"ל דבשכונת היהודים ליכא רין רשות הרבים דאורייתא דלבעי דלתות משום דחוצותיה ורחובותיה אינם מפולשים שיהיה רחוב ישר ושווה, אלא הולכין בעקמימות והוי כמבוי עקום רמני בצורת פתח.

(שו"ת בית אב תנינא סימן ט')

הג"מ רבי שלמה דוד כהנא זצ"ל

אב"ד ווארשא

יום ג' ערב חנוכה תרצ"ד, ווארשא

ע"ד שאלתו אם בעירות גדולות צריכין לחוש לר"ה דאורייתא, שלא יהי' היתר לתקן הטלטול רק בדלתות, לדעתי בעירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר אל עבר, יש יותר חשש מעירות גדולות... וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל ולא ראינו מי שחולק על זה... ובעירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעירנו נוהגין מן דורות שלפנינו בתיקון עירובין ובלי לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של השו"ע דר"ה בעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים,

כי דעת האו"ז ראפילו ר"ה גמור ניתרת בצוה"פ דלא קיימ"ל כר"י, ועיין בספר מנחת פתים שהאריך בזה.

ובזה הנני ידירו המכברו כערכו ומצפה לשמוע ממנו אך טוב סלה

שלמת רוד כהנא

(נדפס בהפרדס, חוברת ה', שנה ל"ו)

בעל שו"ת אחיעזר

הג"מ רבי חיים עוזר גראדזענסקי זצ"ל מווילנא

חיתר העירוב בעיר פאריו

ב"ה יום ו' עש"ק ער"ח אלול תרח"ץ.

הוד כבוד הרה"ג ירא וחרד לדבר ד' כש"ת מוה"ר אלי' מונק שליט"א, ישא בריכה

מאת ד'.

אחד"ש. חבתי בתשלומין על מכתבו בנוגע להשאלה אורות תיקון עירובין בפאריו. מתחלה לא רציתי להזדקק לזה בגלל חולשת בריאותי, אך אחרי אשר הפציר בי רומעכ"ת באתי בדברים בענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין פה ועם הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעי' קרליץ שליט"א בבני-ברק, בעמח"ס "חזון איש", ואת אשר החלטנו אוריע למעכ"ת.

והנה בודאי נראה שפרזי היא רה"ר גמורה מה"ת שיש בה ששים רבוא בוקעים, אע"פ שאין בה בכל רחוב ס' רבוא, מכ"מ מקרי רה"ר דגם בירושלים ומחוזא לא היו ס' רבוא בכל רחוב. ולסמוך ע"ד האו"ז, הובא בהגהות אשרי פ"ב דעירובין, דאפילו ס' רבוא בוקעין נותר בב' מחיצות, הוא דעת יחיד שלא הובא בשו"ע ופוסקים, ובאמת אינו מובן דהא קיי"ל כרבנן דאין מערבין ברה"ר בכך משום דסבירא להו דבב' מחיצות אתו רבים ומבטלי מחיצתא. שוב ראיתי בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סי' כו שתמה ע"ז ושם חשיב ליה פרזי רשות הרבים מן התורה.

אולם מעכ"ת כתב דבפרזי ישנן ג' מחיצות מה"ת ככל ג' רוחות וגם ברוח הרביעית יש מחיצה בערך שלישי, א"כ לפ"ז אין לתעיר פרזי דין רה"ר מן התורה לכו"ע והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר, מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות וא"כ בודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י צוה"פ.

אלא שיש לעיין דהרי מחיצות הנהר עשויות בידי שמים וד' התוס' בעירובין דף כב

בר"ה אילימא, דמחיצות שאינה עשויה בידי אדם לאו מחיצה היא ואפילו אם נימא דאין זה אלא מדרבנן, מ"מ אינם יכולים לסמוך על מחיצות הנהר מדרבנן וצריכים לתקן את כל הרחובות ע"י צוה"פ. ומש"כ שתחת מחיצות הנהר יש מחיצה אחרת נמוכה מהן ההולכת וסובבת את כל מחיצות הנהר, אין זה מספיק, דמחיצות הנהר מתירות דאמרי' גוד אסיק מחיצתה ולא אמרינן גוד אסיק אלא היכי דמינכרא מחיצתא, אבל היכא דלא מינכרא לא אמרינן גוד אסיק, כמבואר בשו"ע או"ח סי' שמ"ה סעי' טז וסוף סי' שע"ד, כמש"כ מעכ"ת בעצמו, ומחיצות הניכרות תחת הגשר לא מהני, דהוי כמחילות תחת האדמה ברה"ר דלאו כלום הוא ואין נפקותא בהכרתן תוך המחילות. אולם יש לסמוך ע"ד הרמב"ן והריטב"א, דכל שטח שדרך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך מחיצות, אפילו עשויים בידי שמים. ועיין בס' "חזון איש" הל' עירובין סי' מג ס"ק א, דכיון שהי' לפנים חומה נראין הדברים ששטח זה עדיין ניכר שנמצאו בו מחיצות ולא נתבטל.

גם יש לצרד, כיון שרגילים בעיירות הגדולות להגביה הרבה את סביבות הנהר, ששופכים עפר הרבה על שפת הנהר כדי שלא יעבור לפרקים על גדותיו ובפרט בפריז אשר הנהר עשוי שם לחוף אניות וספינות ולזה צריכים הרבה לחפור כדי שיוזי' ראוי ומתוקן לכך, ובאופן זה ודאי נתבטלו המחיצות הקודמות שנעשו בידי שמים ונשארן המחיצות שנעשו בידי אדם, רק שיש לברר, אם זה נעשה בכל היקף הנהר סביבות העיר.

והעצה היעוצה למעשה לתקן את הגשרים ע"י צורת הפתח ויכול לסמוך על צוה"פ של חומי הטלגרף שעשויים כהלכה ואינם מן הצד כמש"כ רומעכ"ת, ובודאי יתישב כת"ר עם הרבנים הג' בעירו, והננו מסכימים אתם להלכה.

ואו"ש וברכה לרומעכ"ת. יתברך בברכה מרובה וכוח"ט לחיים טובים ארוכים ומתוקנים. כנפשו הטהורה ונפש מוקירו ומכב' הרו"ש.

חיים עוזר גראדווענסקי

(מובא בהפרדס שנה ל"ו חוברת ד')

בעל שו"ת זקן אהרן

הג"מ רבי אהרן וואלקין זצ"ל אב"ד פינסק

ב"ה פינסק, יום ב' דר"ח אדר תרצ"ג.

הוד כבוד בלתי מכירנו הרב הגאון חו"ב סוע"ה כו' כש"ת מוהר"ר מרדכי יעקב ברייש שליט"א אבדק"ק דיסבורג.

בראשית הנני בזה להביע לכ"ח רגשי תודה, אשר ירחש לו לבבי בעד הפעולה

הטובה הנחוצה ומועילה אשר פעל ועשה לתקן עירו בעירובין, אשריו ואשרי חלקו חבלו נפל לו להיות המצריקי ומוכי הרבים להצילם מחלול ש"ק מחלקו יהא חלקו, ובנוגע אל הספקות אשר העיר תמהני הלא כבר ירוע שרבותינו הראשונים והאחרונים צעקו בכרוכי'א על אלו שמחטטים לחפש חומרות בהלכות עירוב, דהלכה כדברי המיקל בעירוב, וכמ"ש הרא"ש בפ"ק דעירובין גבי פלוגתא דר"ח בר רבא ור"ה, ומי זוטר מ"ש הרא"ש בתשו"ס כ"א שכי' על אחד שהחמיר בצוה"פ שהוא מכשיל הרבים בחילול שבת והתשב"ץ ח"ב סי' ל"ז כ' דדרך ת"ח לתקן עירובין ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו, ובכ"ן מה מקום לחוש כעת לחששות שהוכיח בחיות שכבר פסקו האחרונים להתיר בכמו אלו...

וגם בדברים שהארכתי קצת לא בעי כ"א להראות לכת"ה אות תודה על פעולתו הטובה, ולי מה יקרו דבריו, אבל באמת אין הענין סובל אריכות כי כראי המה גאוני וגדולי המתירים בכל זה, והנני מסכים לכת"ה להתיר את עירו בטלטול עפ"י האופנים שזכר כת"ה.

והנני ידידו החותם ברגשי תודה וברכה כי ד' יהי בעזרו לתקן גררי דת קדשנו כנפש המברכו

בברכת אהרן וואלקין

(מובא בשו"ת חלקת יעקב או"ח ט"ו קפ"ג)

משנה ברורה

הג"מ רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל מראדין

וי"א שכל שאין ששים רבוא וכו' ומ"מ אין בנו כח למחות ביד הסומכין על דעה זו רדעה זו ג"כ לא רעת יחידאה היא כמו שכתבתי בביאור הלכה וכן צררו כמה אחרונים וכל בעל נפש יחמיר לעצמו.

(משנה ברורה סימן שמ"ה סעיף ד')

ובעיירות שלנו שמנהג העולם לתקן ע"י צורת הפתח אף שרחובותיה רחבין הרבה ומפולשין משער לשער וגם פעמים רבות הולך דרך המלך תוך העיר ומדינא הוי ר"ה גמור עי"ז וכדלעיל בסימן שמ"ה וע"כ דסומכין על הי"א שבסימן שמ"ה דר"ה לא הוי אא"כ ששים רבוא בוקעין בו וזה אין מצוי [פמ"ג] אמנם באמת הרבה ראשונים חולקין על הי"א הנ"ל כמו שכתבנו שם בסימן שמ"ה וע"כ אף ראיין למחות לאחריים הנהגין להקל ע"י צורת הפתח שכן נהגו מעולם ע"פ רעת הפוסקים המקילין בזה מ"מ כל בעל נפש יחמיר לעצמו שלא לטלטל ע"י צורת הפתח לכד ועיין בביאור הלכה.

(משנה ברורה סימן שס"ד טעיף ב')

בעל חזון איש

הג"מ רבי אברהם ישעי' קרליץ זצ"ל

ויצא לנו מזה רבזה"ו כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים זון רה"י גמורה מה"ת דכלן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י וכל הרחובות והפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י, וכיון שכן הן ניתרות בצו"ה, ובמ"ב סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין סי' רבוא בוקעין, כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים ולהאמור ההיתר מחווד ומרווח לכרכים שלנו.

(חזון איש, הל' עירובין סי' ק"ז (מ"ג))

כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק זצ"ל

בס"ד, ז' כסלו תשמ"ט לפ"ק אנטווערפען יע"א

הרה"ח המפו' בתו"י מיקירי קרתא דקהילתינו פה אנטווערפען יצ"ו ומטובי פרנסי' ועסקן מסור לצרכי' כמוהר"ר פנחס קארנפעלד נ"י אתא ואייתא מתניתא בירי' חיבור מסודר בטוב טעם ודעת דבר דיבור על אופניו מלוקט מראשונים ואחרונים וגם הוסיף נופך מדילי', על עניני עירוב וצוה"פ הנוגע לעיירות הגדולות, וביחוד הנוגע לעירנו, וניכר בו שהרבה עמל ויגיעת תוה"ק השקיע בו שיצא דבר מתוקן מתח"י, ולא באתי להסכים על גוף החיבור ומעשהו, מה שאין דרכי בזה, אלא לברכו שיראה פרי ושכר טוב בעמלו, נוצר תאנה יאכל פרי'. יהא רעוא דיימר מילתא דתתקבל על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן, יבררון שמעתי' בבי מדרשא ויזכה לעסוק בתוה"ק ובמצותי' מתוך נחת והרחבת הדעת.

כרוך כהנא

כו"ח בשם כ"ק מו"ח אדמו"ר הרה"צ שליט"א מפשעווארסק

(הסכמתו לספר רחובות הנהר בעניני עירובין)

בעל קהלת יעקב

הג"מ רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל – הסטייפלר

בעה"י אור ליום ג' פ' תזריע וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם לפ"ק

לפאמ"כ ידי"ע הנאון הגדול רב רבנן פאר הרור והדרו וכו' וכו' הגר"מ קליין שליט"א בעהמ"ח ספרים הנפלאים משנה הלכות ועוד כמה ספרים המאירים לארץ ולדרים, והנני מאשר בתשו"ח קבלת משלוח מנות קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות דברים ככתבן...

... מפחד אני מאד להתערב וכדכתיב ובמקום גדולים אל תעמוד ולמעשה ממילא פשוט, שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים (שגם בלא עירוב יטלטלו), לכל הפחות לפי כמה שימות מרבוותא...

והנני דוש"ת באמת ובתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.
יעקב ישראל קניבסקי

(מובא בס' אום אני חומה דף קל"ו)

בעל מנחת יצחק

הג"מ רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל

גאב"ד הבר"ץ דעדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו

בענין תיקון עירובין בשכונת בארא פארק

כששהח הג"מ בעל שו"ת מנחת יצחק זצ"ל בארה"ב בנוא יורק בשנת תשמ"ח, אמר לנכדו הרה"ג שליט"א בנועם שיח בתוך עומקה של הלכה (ולא בדרך פסק), וזה תוכן דבריו: דלפי בנין הרחובות בבארא פארק הוא עומד מרובה על הפרוץ ואינו רשות הרבים מן התורה ויותר מהורד מכמה שאר עיירות, ואם כן מדוע אין יכולים לעשות עירוב בבארא פארק? עכת"ה.

הג"מ רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

ראש ישיבת קול תורה בירושלים עיה"ק

טלמול במקום שיש עירוב

שאלתי את הרב אם להחמיר שלא לסמוך על העירוב בירושלים לענין טלמול בשבת.

הרב שאל אותי למה אני רוצה להחמיר. הוא הסביר שאם הרצון להחמיר הוא נאחר שלמדתי את הסוגיא בגמרא ובפוסקים, וכתוצאה מכך אני מרגיש שצריך להחמיר, אז החומרא היא במקומה, אבל אם רק שמעתי שיש מחמירים בדבר זה, וגם אני רוצה להחמיר כמותם, אז אין זאת סיבה נכונה להחמיר.

(העתקה מספר ועלהו לא יכול, מהנהגותיו והדרכותיו)

וכן הי' משיב כשנשאל אם ראוי להחמיר שלא לסמוך על עירוב עירוני — אף שנעשה בהידור וכו' — (ובפרט הורע מאד בעיניו הדבר, שבעקבות כך שהאנרכים יראו ד' מחמירים על עצמם שלא לסמוך על העירוב, נושאות נשותיהם העגלות וכו' לבדן, וכמה פעמים גער על כך, ולאחר שהחמיר על עצמו בזה בבחירתו, הורה לו לאחר נשואיו להתיר נדרו בפני שלשה, ולטלטל מאז ואילך רק בשעת הצורך, כדי לעזור ולישא בעול עם זוגתו. ואירע פעם שראה אב ובנו הולכים ברחוב ביום השבת כשהאב נושא ספסל ובנו צועד לצדו ואינו נושא כלום, וכאב לבו על הדבר מאד, ובהזדמנות הראשונה דיבר על כך בסערת רוח בלימוד הישיבה, היאך משום חומרא בהלכות עירוב מזלזלים כל כך במצות כיבוד אב, החמורה שבחמורות (כלשון הירושלמי קידושין פ"א ה"ז), ובפרט שהרי מסתברא בהחזו"א (סי' ק"ז ס"ק ה-ז) שדעתו נוטה דכות"ז כמעט שאין לנו רה"ר דאורייתא, ולענין זה יש לסמוך על כך.

(הליכות שלמה (עניני תפילין — ארחות הלכה אות 95)

ולכאורה פשוט הוא לפי"ז דה"ה נמי כשמערבין את כל העיר ע"י היקף גדול של צורות הפתח ג"כ צריכים לעשות תיקון בפנים העיר בעקמיותו של כל מבוי ומבוי, כי אע"פ שתיקון מבואות שלנו הוא עפ"י דעת רוב הפוסקים שאין מצוי כלל בזה"ז רה"ר מפני שאין לנו רחובות ושווקים שיהיו ששים רבוא כוקעים בו בכל יום ונמצא דמבואות שלנו אינם מפולשים אלא לכרמלית, מ"מ גם בכה"ג הסכימו להלכה הט"ז והמג"א שצריך תיקון בעקמיות...

ואולי י"ל דטעמו של דבר הוא עפ"י מה שאמרתי מכבר שאף לדעת הרמב"ם דסובר שאין צוה"פ מועיל להתיר בכה"ג שהפרוץ מרובה על העומד בשלש רוחות, מ"מ

כשמערב את כל העיר יכולין שפיר לחקן שיהיה מותר לטלטל גם מעט סמוך לעיר ע"י העמדת הכלונסאות של צוה"פ מעט לפני העיר, ואע"פ שלכאורה הרי באותו מקום הפנוי שלפני הבתים מרובה הפרוץ על העומד בג' רוחות, נראה דהא דטובר הרמב"ם שצוה"פ לא מועיל בפרוץ מרובה על העומד היינו דוקא בכה"ג שגם לאחר שנצרף את צוה"פ עדיין מרובה הוא חלק הפרוץ על העומד, משא"כ כשמתקן את כל העיר מצטרף שפיר היקף הבתים שבגבולות העיר מכל ארבע רוחות, ונמצא שהעומד כבר מרובה על הפרוץ ומהני שפיר אף לקצה העיר בחלק שלפני הבתים כיון שאם נאמר שצוה"פ מועיל לתיקון העיר הרי נתחברו ממילא הכלונסאות עם העיר, וממילא הרי יש לנו להתחשב ודאי עם כל שורות הבתים אשר בין הכלונסאות שבצירוף הכל נעשה ממילא העומד מרובה על הפרוץ...

...משא"כ כשבאים לדון על תיקון כל המבואות שבעיר הויין ממילא היקפו הבתים שבגבולות העיר כאילו הן היקף של חומה לגבי העיר אחרי שלענין זה הלא מבואר שאין צריכין כלל שיהי' ההיקף לשם חומה, ולכן כשמתקן את כל הפירצות דהיינו מקומות הפנויים שבין שורות הבתים היינו כמתקן פירצות שבחומה דמודו ביה שפיר כו"ע דבכה"ג לא בעי כלל שום היכר של תיקון בעקמימות...

ומבואר שם בגמ' דאי איכא בעקמימות טפי מעשר אמות פשוט הוא דמורה נמי שמואל דחשיב כמפולש, ומפרש רש"י משום דכיון שיותר מעשר הוא הוי ודאי כחד מבוי עיי"ש"ה, והואיל וכן מסתפק אני מה דינו של רה"ר עקום אי תורתו כסתום או כמפולש, דאף שכתב רש"י בכמה מקומות אהא דירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רה"ר דהיינו משום דרה"ר שלה היתה מכוונת ביושר משער לשער דמשמע שאם לא היו השערים מכוונים זה כנגד זה לא הוי חשיב רה"ר, מ"מ הלא מבואר ברא"ש ובטושו"ע סי' שמ"ה דהיינו דוקא בעיר שמוקפת חומה דאז הוא דאמרינן שאם הפילוש אינו מכוון יפה נמצא שחשיב ממילא לגמרי כסתום, משא"כ ברחובות ובשווקים שבערי הפרזים ודאי חשיב כמפולש אע"פ שאין הפילוש מכוון יפה כידוע, וא"כ כיון שתיקון עירובין שלנו הוא רק מפני שסומכים להקל דכל שאין ט' רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר, ומעתה אם ננקוט כפי שנראה לכאורה מהגמ' דביותר מעשר לא מצינן כלל לומר דאיכא מי שיסבור שתורתו כסתום, וא"כ כיון שבכל א"י הלא איכא כפליים כיוצאי מצרים והדרכים שעוברים מעיר לעיר הם רחנים מ"ז אמה וא"כ אמאי לא נאמר שכל הדרכים שבמדינת זו כחד חשיבי כיון דמחברי אהרדי, והנה בשלמא אם נאמר דרה"ר עקום תורתו כסתום אתי שפיר כיון שהרי אין לנו דרך ארוכה וישרה שיהיו ס' רבוא בוקעים בה, אבל אי חשבת גם לעקמימות כמפולש אמאי לא נימא שכל הרחובות חשובים ברחוב אחד שמצויים בה רבים...

וכיון דאתינן להכא הרי מבואר להדיא שדין מבוי עקום דתורתו כמפולש הוא משום

פירצה כדמוכה להדיא מהש"ס, וא"כ פשוט הוא לפ"ז שרק במבואות הוא דשייך איסור דפירצה משא"כ ברה"ר לגבי דאורייתא הוי הדין נותן ודאי שרה"ר עקום חורתו כסתום, כיון שמשלשה צדדים הרי העומד מרובה על הפרוץ, ונמצא לפי"ז שפה בארה"ק לית לן רה"ר דאורייתא כי אף אם ננקוט דשייך רה"ר גם בפחות מס' רבוא, מ"מ ע"פ רוב הדחובות שהם רחבים ט"ז אמה הם מתעקמים לכסוף לדחובות אחרים, ונמצא שמדאורייתא פקע מיניה דין רה"ר, כיון שיש לו ג' מחיצות. וצ"ע.

(מנחת שלמה ח"ב סימן ל"ט)

הג"מ רבי ישראל יעקב פישער שליט"א

ראב"ד ביד"ץ העדה החרדית בעיה"ק ירושלים ת"ו

מה ששאל מע"כ אי כיום שנמצאים בירושלים ששים רבוא אנשים, וא"כ אף דמקילין אנחנו כשיטת רש"י דלא הוה רה"ר, אלא בדאיכא בתוך העיר ששים ורבוא אנשים, או שבאים לתוך העיר ששים רבוא, וכמש"כ הבית אפרים בחלק או"ח, תשובה כ"ו דרוב הפוסקים ס"ל כשיטת רש"י, ודחה דברי המשכנות יעקב שכתב להיפוך, ומשנה ברורה בכיבוד הלכה כס"ל שם"ד ר"ה אחר, הביא לדברי המשכנות יעקב, ולא ראה דברי הבית אפרים, שהוכיח דלא כן הוא, וכן נקטו גדולי הפוסקים כשיטת רש"י והמג"א והט"ז והפמ"ג וש"ע הרב, דמעיקר הדין נקטינן להקל, מ"מ כיום הזה שנמצאים בירושלים ס' רבוא, א"כ צריך להחמיר דלא יהני צוה"פ, רק דלתות הראויות להנעל.

הנני להשיבו... ומבואר דרק במחנה לוייה היה רשה"ר, דשם היו מצוין כל ישראל אצל משה רבינו, אבל במחנה ישראל אף שהיו שם ששים רבוא, מכיון שלא היו במקום אחר, לא הוה רשה"ר. וכן מבואר בלשון השו"ע או"ח סי' שמ"ה סעיף ז, איזהו רשה"ר, רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה, ואינם מקורין ואין להם חומה וכו', וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום, אינו רשה"ר עיי"ש, ומבואר דבעינן עוברים בו, וכן לשון המאירי בריש עירובין, שיהא דרך לס' רבוא ורגילים לעבור שם עיי"ש, והנה אף שדחו ההוכחה מגמרא שבת הנז', אבל זהו דוחק, ופשטות הדברים הוא דמחנה ישראל לא היה רשה"ר.

אולם ברשב"ם ונמו"י בב"ב דף ס', כתבו דמחנה ישראל לא היה רשה"ר, וכתב הנמו"י משום שלא היה מפולש, עיי"ש, וא"כ לפי"ז כבר אין להוכיח משם, עכ"פ נראה דפליגי בהא מילתא, אי בעינן שיהיו הולכים בדרך זה ס' רבוא, או סגי לן דבעיר יש ס' רבוא, וכן מוכח לשון רש"י בעירובין דף ו' שכתב ז"ל, ועיר שמצוין בה ס' רבוא, וא"כ עדיין יש ספק בדבר.

אולם בירושלים אין אנו צריכים לכל זה, דכבר כתב החזו"א, בסי' ק"ז סק"ז, וז"ל ויצא לנו מזה דבוח"ז כל השווקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הם רה"י גמורה מה"ת וכו' [והיינו משום דהרחובות עקומות ויש לכל אחד ג' מחיצות]...

וא"כ ברחובות ירושלים כעת הרי ב' המחיצות מהרחוב קיימות כמש"כ הריטב"א, וגם המחיצה השלישית אינה מפולשת, ושפיר אית לן שלש מחיצות, וזהו כונח החזו"א דאית לן היתר מחוור ומרווח, דבודאי אין לנו רשה"ר דאורייתא, ושפיר מהני עירובין ושיתופי מבואות בלי שום פקפוק וכמש"נ.

נאם ישראל יעקב פישר

(שו"ת אבן ישראל, ח"ח סי' ל"ו)

הג"מ רבי אברהם דוד הורוויץ שליט"א חבר ביד"ץ דעדה החרדית בירושלים עיה"ק ת"ו בעל שו"ת קנין תורה

בענין רה"ר דששים רבוא בזה"ו

בס"ד ח' טבת תרש"ם ירושלים עיהקת"ו

בדבר אשר רעיוניו יבהלוהו בהיתר הטלטול פעה"ק ת"ו ע"י עירוב דצה"פ וסומכים על שי' רש"י ובה"ג וסייעתם הסוברים דלא מקרי רה"ר אא"כ ס' רבוא בוקעים בו בכל יום כדעת הי"א בשו"ע או"ח (סי' שמ"ה ס"ז) ולפ"מ שבדק את תנועת כלי הרכב זמן מסוים לאורך הכביש ברחוב יפו משער יפו עד לכביש ירושלים-ת"א משער שבזמן הקרוב יגיע לס"ר בוקעין בצירוף הולכי רגל אך שאין כולם בוקעים בכל הרחוב דיש סכום אנשים ההולכים רק בקצה האחד או באמצע לבד אם מצטרפים לס"ר דמתשו' משכנות יעקב (סי' ק"ט ד"ה וכבר) משמע לכאו' דבעינן שיעברו הס"ר לכה"פ על מקום אחד שברחוב ולא מצטרף מה שיש ס"ר מכל אורך הרחוב וכמש"ש א"ו כיון שאין דרך אלו עם אלו ואין הולכים בדרך אחד אין כאן צירוף עכ"ל ואולי די ברואין אלו את אלו. – עוד מסופק אי בעינן שהס"ר יבקעו בכל יום ממש ולמשל בנ"ד בשבת אין בו בקיעת ס"ר ונימא דעכ"פ ביום השבת לא נחשב רה"ר ומהני צה"פ להתיר הטלטול ול"צ דלתות אפי' רק ראויות לנעול דתקון כזה כלל לא שייך...

(א) ולבאר קצת בזה... (ב)... והרמ"א שהי' בפולין בודאי ידע מהעיירות הגדולות כווארשא ולבוב ואולי גם בקראקא עיר מושבו היו ס"ר והיו מפורסמים העיירות

הגדולות כלונדרון פאריז בערלין וכ"ב וא"כ האיך שיך להחליט ולומר שאין רה"ר
 דס"ר בזה"ז...

ה) וראיתי בשו"ת דברי מלכיאל בהשמטות לח"ג אדות העירוב דעיר אדעסמא שיש
 שם ס"ר ומבואות רחבות של ט"ז אמה ורבני העיר פקפקו בהיתר עירוב דצה"פ להצריך
 דלתות כבסי' שמ"ה ס"ז ועז"כ ואף שיש לדון בזה... אולם בח"ד (סוסי"ג) חזר וכ' ע"ד
 מ"ש בחבורי ח"ג בהשמטה לסי' י"ח וכו' ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאד ולא
 חששו למה שיש שם ס"ר כו' וגם כי הס"ר מפוזרים בכל הרחובות ולא יודמן כלל
 שילכו כולם ברה"ר אחד וכמש"ש עכ"ל הרי שמאשר היתרו הראשון, וכעת הוצא לאור
 ס' תקון שבת ע"ד העירוב דעיר אדעסמא ושם העתיק משו"ת בית אב תנינא קונטרס
 כרם אב (סי' ה' ענף ב' אות ג') דאחרי שהאריך להביא דרכו הפוסקים אשר עומדים
 בשיטת רש"י ותוס' דרה"ר דוקא בס"ר וכבר נהגו עלמא כן כמ"ש התה"ד, וע"ז הוסיף
 וכ' ולשיטה זו הרי בעינן שיתאספו כל הס"ר אל מקום אחד בשוק או ברחוב אבל זה
 דדרין בעיר זו ס"ר ואין מתקבצין לעולם במקום אחד אלא כ"א דר בביתו הא לא מהני
 לעשות העיר רה"ר וכדמוכח מהא דשבת (צ"ו ע"ב)... וא"כ גם בעיר גדולה שיש בה
 כפלים כיוצאי מצרים יתכן שאין לה דין רה"ר מה"ת אם אין בה שווקים ורחובות
 שמתאספים שם ס"ר כאחד... אשר בזה מיושבים כל התמיהות הנ"ל...

...ובע"פ אמרתי דכלי הרכב י"ל שהם רה"י גמורה בפ"ע בדפנות גבוהי' עשרה וגג
 למעלה כידוע, וכעת מצאתי ד"ז בשו"ת ישועות מלכו או"ח (סי' כ"ו) שכ"כ ע"ד השואל
 בענין מסה"ב ההולכת מעיר לעיר אפשר דמקרי ס"ר מצויין ונמסר הדרך לכל מי שירצה
 (והשואל הוא אותו שבשו"ת מהרש"ם הנ"ל) ועז"כ היש"מ תחילה אני צריך להודיע כי
 עי"ז ודאי לא מקרי רה"ר דבנ"א יושבים בעגלות מסובכים בד' דפנות ותקרה ופשוט
 שזה רה"י גמורה ואפי' כרמלית לא מקרי עכ"ד, וחזן מזה הרי כ' בשו"ת בא"פ (שם
 בד"ה ובספר) ועוד יש מקום אתי לדון בדבר חדש בהא דאמרינן שדרך סלולה לרבים
 עושהו רה"ר לא נאמר אלא בהולכי רגל אבל לא נכנס בכלל זה הרוכב היושב בקרון
 לפמ"ש הב"י בסי' רס"ו...

וע' בחזו"א עירובין סי' ק"ז (מ"ג) אות ו' וז' שכ' וז"ל והנ"מ בשתיחן רחבות ט"ז
 אמה ורה"ר עוברת בתוכן ואז לא מהני להו צה"פ ובעינן דלתות אבל אם אחת מהן אינה
 רחבה ט"ז אמה או שאין שיעור רה"ר עוברים בתוכה מתקן אותה בצה"פ וניתרת גם
 שני' שהיא רחבה ט"ז וס"ר בוקעין בה בצה"פ שהיא רה"י גמורה מה"ת בלי שום
 תיקון, ויצא לנו מזה דבזה"ז כל השווקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י
 גמורה מה"ת דכלן תמצא בהם אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י וכל הרחובות
 הפתוחות לה רה"י וכיון שכן ניתרות בצה"פ ובמ"ב (סי' שמ"ה) האריך שקשה להקל
 מחמת שאין ס"ר בוקעים כל שהוא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים, ולהאמור ההיתר

מחזור ומורוח לכרכים שלנו עכ"ל וכ"כ בשו"ת בית אב הנ"ל דכשהרה"ר מפולש לכרמלית איך אפשר שהכרמלית תעשה אותו רה"ר וכן מבואר בנחל אשכול בה"ע (סי' ס"ד) שכ' דגם במבוי רחב ט"ז אמה אינו רה"ר אלא כשמפולש לרה"ר ממש ולא לכרמלית עכ"ל והשו"ת ב"א העלה דגם כשיש עקמומית באמצע הרחוב הרחב שוב לא נקרא מפולש והוי כמבוי עקום דסגי בצה"פ אפי' בעיר היותר גדולה ע"ש, ויוצא מזה דאפי' לשי' הראשונה של המחבר דא"צ ס"ד כשי' דשי' להיות רה"ר הרי אינו להתנאי דמפולש לרה"ר דט"ז אמה משני צדדיו וממילא דלכ"ע מותר בצורת הפתח...

(שו"ת קנין תורה ח"ד סימן מ')

הג"מ רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א אבד"ק זכרון מאיר בני ברק בעל שו"ת שבט הלוי

ב"ה

א. הן נגשו אלי הרבנים החשובים ועוסקים בצבור לשם שמים לשאול בודבר הלכה בענין תיקון עשיית עירוב לטלטול בשטח מסוים בעיר הגדולה שיקגו...

ואחרי בירור המציאות הוא עדיף הרבה מכל עירות גדולות שהקילו רבותינו בחו"ל לערבם לפי יסודי ההלכה ואם כי אין לך תיקון עירוב שלא נשנה ונוגע למחלוקת בין אבות העולם הראשונים כידוע לכל באי שערי הלכה בעיון מכ"מ רבותינו גדולי האחרונים אשר לאורם אנו הולכים סללו להם דרך בטוחה ועשו מה שעשו לזכוי הדברים, ואעפ"י שכל פעם היו בעלי שאר נפש שהחמירו על עצמן לחוש לדעות המחמירים אבל אין זה מגרע מאומה מהוראה לרבים, אשר רבותינו קבעו בה יסודות להקל, ומקרה דידן עוד עדיף מזה...

ה. ועיין במ"ב סי' שס"ד ס"ק ח' דנוטה הקו קצת להחמיר בזה, והלך לשיטתו שביאר בבה"ל סי' שמ"ה בשם כמה וכמה ראשנים דגם בלי ס' רבוא בוקעים אוני להיות ר"ה דאורייתא, אבל העיד בעצמו כאן סי' שס"ד ושם ועוד כמ"ק דאין למחות באחרים הנהגים להקל בצוה"פ, וכאשר כן נוהגים בכל תפוצות הגדולה וגם בעיירות גדולות, ואפילו בעיר גדולה כפריז כמבואר בתשובת אחיעזר להגר"ח"ע זצ"ה ובשם החזון איש זי"ע.

ו. והיינו דאנו סומכים לכתחלה על דעה זו דבעינן ס' רבוא, וכבר העיד מג"א סי' שמ"ה ס"ק ז' דדעת רוב הפוסקים להקל, ועיין בתשובת בית אפרים סוס"י כ"ו שהראה היטב כי המקילים הם הרוב ובפרט חכמי אשכנז וצרפת שאנו נמשכים אחריהם, ומדחה

דברי הגאון משכנות יעקב החשב להיפך שהמחמירים הם הרוב, ובקביעות רוב פוסקים עיין הי' תומים סי' כ"ה אות קכ"ה, וע"ש עוד דכל מה שנפסק בשו"ע קבלו ישראל עליהם להקל ולהחמיר ואפילו גאוני ספרד כמו מהרי"ט צהלון סי' רנ"א סמכו ע"ז בשופי וכמו"כ מהרי"ט ח"א סי' צ"ד אביר הפוסקים, ועוד הרבה ומני אז נתוספו ממש מאות גאונים בתשובותם וגם עובדות לאלפים בקהלות קדושות ת"ח ואנשי שם שעירבו ע"פ יסוד הנ"ל דלא בוקעים ס' רבוא ככ"י...

ט. אבל למעשה אין זה מגרע כלל כיון דכל רבותינו בחו"ל ובא"י הנהיגו לעשות תיקוני העיר בעירובין על יסוד זה דבעינן ס' רבוא בוקעים וראו כזה תיקון העולם, והניחו להמחמירים להחמיר על עצמם, אבל אין להרהר אחרי תקנתם, וברבר רגיל וגדול כזה שעשו מעשה כזה למאות ולאלפים עפ"י הוראת גאוני הדורות ופוסקיהם כאלו מן השמים הסכימו לזה, ואסור להרהר אחריהם, וכבר הביא כבוד בני הה"ג ברברי תשובתו סי' ח' מתשובת הרא"ש כלל כ"א ס"ט ששפך מרורות על איש אחד שרצה לעכב בדיני עירובין...

ואעפ"י שהחזון איש מכל מקום נוטה להגה"צ מ"ב סי' שמ"ה שקשה להקל מחמת שאין ס' רבוא בוקעים מכ"מ הרי חידש שם אות ה' דאפילו ס' רבוא בוקעים הוא רה"י דאורייתא עפ"י יסודו שם דכל הרחובות כהיום שבעירות גדולות הם רה"י דאורייתא ע"י שיש להם ג' מחיצות שכ"פ הולך שורת בתים ע"י רחוב ברוחב נגד ב' שורות בתים באורך, והו"ל עכ"פ ג' מחיצות עם עומד מרובה, ועדיף משם ד' מחיצות לרבנן דלא אמרינן אתי רבים ומבטלי.

ועוד דכבר אמור למעלה דגם המ"ב לא רחה תיקון הדורות שכל מנהיגי ישראל ראו זה תיקון עצום, וכה דעת החזון איש זי"ע אעפ"י שבאופן פרטי החמיר על עצמו.

זה הנלע"ד בענין ההצעה של עירוב בחלק קטן משיקגו הגדולה אשר הציע לי כבוד בני הרב הגאון המוסמך... אם אפשר להם לאחוז במצוה זו שרבותינו מסרו עצמם עליה... דסמכו ע"ז לצורך רבים עכ"פ כל בעלי שו"ע, והסכימו עליהם מן השמים דור אחרי דור...

(שו"ת שבט הלוי ח"ח סימן צ"ז-צ"ח)

הג"מ רבי חיים קניבסקי שליט"א

בעל שונה הלכות

...אבל אם א' מהן אין רחבה ט"ז אמה או שאין שיעור רה"ר עוברין בתוכה מתקנה

בצורת הפתח וניתרת גם השני' הרחבה ט"ז אמה וששים רבוא בוקעים בתוכה בצו"ה לפי שהיא רה"י גמורה מה"ת בלי שום תיקון ולפ"ז בזה"ז כל השווקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י מה"ת שכולן תמצא בהן א' מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י, וממילא כל הרחובות הפתוחות לה רה"י וכן הפתוחות לתוכן נעשין רה"י ולכן ניתרות בצורת הפתח, ובזה ההיתר מחזור ומרווח לכרכים שלנו. (חזו"א אר"ח סי' ק"ז סק"ה ר' ז').

(שונה הלכות הל' עירובין סי' שס"ג)

הג"מ רבי חיים קרייסווירטה שליט"א

מרא דאתרא דאנמווערפן

היום יום ר' עש"ק תשעה ימים לחודש כסלו תשמ"ט אנטווערפן

בשם ה' ובעזרתו ית"ש

כבוד ידינ"פ מופלג בתורה וגדול במעשים טובים מוהר"פ קארנפעלד שליט"א

אחדשה"ט...

ואולי אין זה למותר להביא כאן מחז"ל ומגדולי הקדמונים עד כמה יש להשתדל ולמסור עצמם בתיקון עירובין לעיירות, וכבר נחגו בן בכל עדי ישראל העתיקות והגדולות כמו ווילנא ווארשא קראקא פינסק בארדיטשוב וכו' והרבנים שישבו שם כסאות למשפט השתדלו בזה להנהיג התיקון הוה. וכל המתרחק אח"ז כאילו מתרחק אחרי כל גדולי ישראל. ואמרתי לציין בזה בקוצר ממאמרי הש"ס והפוסקים עד כמה הפליגו בערך תיקון דבר גדול זה...

ומלבד זה נמצא הרבה בדברי חכמי הסוד בגודל המצוה של תיקון עירובין, ולפי דרכם מבארים הענין בהמתקת הדינים ולגרש החיצונים ולהגביר החסדים. ומצאנו מובא מהארז"ל ומגדולי הרודות וכן מוקני הבעל בני יששכר ז"ל שהיה מנהגם לדקדק ולישא חפצים במקום שיש עירוב ומקובל בידינו בשם זקני הנ"ל הבני יששכר כשהיה בעירו או במקום שהוחזקו בעירובין או ביציאתו לחוץ מביתו ביום השבת לקח לתוך בגדו מפתח וכיוצא בו בכדי שיהי מטלטל על סמך העירוב. ובפרי עץ חיים בשעה"כ, והנה ראיתי למורי ז"ל שבשחרית יום השבת היה מוליך עמו הטלית והחומש מביתו לבית הכנסת, וגם היה מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא היה מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת או אשר נעשה לבית הטבילה אם הוא נעשה כחלבתו או לאו, ע"כ.

ואני מוצא לנכון להעתיק בזה דברים החוצבים של בעל החת"ס על הצורך והזכות והמצוה הגדולה שיש לתקן עירובין לצורך הרבים, וז"ל באור"ח סימן צ"ט: מכ"ש שאין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולו, והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו וכו' אנ"כ לומר דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הלז להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש אי אפשר להזהר ממנו כמ"ש לעיל וכו' ופשוט שמעלתו ידידי הרב נ"י ישתדל בכל עוז לתקן בני קהלתו וכו', ע"כ.

ועתה בראותי קונטרסיו הישירים על מקצוע הלכות עירובין, שמחתי לבוא אני ולהסכים ע"י להדפיסם ולחלקם בישראל, והשי"ת יצליחהו לעלות מעלה מעלה בכוחותיו הגדולים, ממני המצפה להרמת קרן התורה.

חיים קרייסווירטה

(מתוך הסכמתו לספר רחובות העיר בעניני העירוב בעיר אנטווערפן יצ"ו)

הג"מ רבי פסח אליהו פאלק שליט"א

מגייטסהעד, אנגליה
בעל שו"ת מחזה אליהו

הצדדים שיש בגדולי האחרונים שאין לנו רשות הרבים ראורייתא

... (ג) וכל זה בנוגע לרחובות כמו שהיו כימי קדם אבל כזה"ז יש עוד צידופים גדולים רלא הוי רשה"ר ראורייתא לכו"ע, דירוע שימת החו"א עירובין ס' ק"ז ס"ק ה' ו' וז' שהמציא סברא חדשה שאין רשה"ר ראורייתא כזה"ז אפילו בהכרכים הגדולים ביותר. שהרי כל שהוא עומד מרובה על הפרוץ הוי ככולו עומד אפילו זווי הפרצה יותר מעשר (דרך מדרבנן לא אמרינן עמעה"פ בפירצה יותר מעשר) וא"כ ס"ל דכל שהרחובות מוקפות מבתי משני צדדי הרחוב והם בדרך כלל גדולים ורחבים יותר מהפרצה שבין בית לבית (ובפרט שבדרך כלל חצרות הבתים מקופות ממחיצות עשר והחצירות סמוכות זו לזו). נמצא ששני צידי הרחוב כשני כותלים ארוכים דמי. ובזמן הזה הרחובות כלות ובאות אל רחוב אחרת שעוברת לפניהן ואותה רחוב בנויה מצידה השניה בבתי וחצירות והוי כיש לה כותל גדול משני צדדיה (כמו שיש להרחובות שנכנסים עליה). נמצא שהרחובות שנכנסות לרחובות הסופיות הוי כסתומות בסוף ברוח השלישית שלהן דהוי כזה, ורחוב ב' מוקפת משני צדדיה מבתי ונסתמת מסופה ע"י רחוב א' דרואים המחיצות כאילו ממשיכות ופוגשות בהבתי שבצד שני של רחוב א'. ודו"ק. ולכן ס"ל שאפשר להתיר העיירות ע"י צוה"פ מאחר שבזמנה"ז שאין הרחובות מפולשות מקצה העיר עד קצה, ואין עליהן דין רשה"ר לכו"ע...

ד) ועוד יש שיטה גדולה שאין לנו בזה"ו רשה"ר ראורייתא לכו"ע. והוא דעת כמה מגדולי האחרונים, דס"ל, דרשות הרבים צריך להיות מקום רחב מ"ו אמות (או י"ג ושליש) שעליו עוברים בני אדם ברגליהם וכדומה. שתשמיש כזה דומה לרגלי מדבר, שעברו המון עם ברגליהם וכדומה. לא כן כשבני אדם יושבים בעגלות, והעגלות מוקפות מחיצות עשרה, ומידתן לכה"פ ד' טפחים על ד' טפחים, ועגלות כאלו דין רשה"י להן, ובהן עוברים בני אדם ברחובות וכי'. נמצא שהמון רשויות היחיד עוברות זו אחר זו ומשתמשות בהרחוב אבל לא בני אדם שהם נמצאים תוך הרשה"י ואינם עוברים בעצמם ברשה"ר. ונמצא דאינו דומה כלל לרגלי מדבר, שעברו בו אנשים כשהגנו מהלכים ברגליהם. ואפילו יעברו אלפי אלפים רשה"י על הרחוב לא ישוו אותה לרשה"ר. ולפ"ו אין בכלל מציאות רשה"ר בומה"ו. שהלא בני אדם הולכים רק על צידי רשה"ר, ורק בעת הצורך עוברים מהר על אמצעה (אבל פשוט שאינו מקום הראוי להילוך הרבים). נמצא שרק מה שמוכן עבור הילוך בני אדם שמשני צידי הרחוב שייך לקרות "רשה"ר". וא"כ הצדדים שכרגיל אינם רחבים יותר מחמש אמות וודאי לעצמם אין בהם שיעור הראוי לעשות רשה"ר, דלזה בעינן ט"ו אמות. נמצא שאין דין רשה"ר ברור שלנו כלל וכלל. ושיטה זו היא שיטת הגאון מקוטנא בתשובת ישועות מלכו ס' כ"ו וכ"ז. וכ"כ הגאון בעל מחזה אברהם ח"א אור"ח ס' נ"ו וכ"כ המהרש"ם בתשו' ח"א ס' קס"ב בתחילת התשובה. (ובכלל, דעת המהרש"ם היא, שאפילו בלי ענין הזה יש לפסוק דבעינן ס' רבוא בוקעים בכל יום ע' בדבריו ח"ג ס' קפ"ח)...

עכ"פ השיטה שזכרנו יסודותיו בהררי קודש והוא לימוד זכות גדול להתיר הטלפול ע"י צוה"פ אפילו בהעידות הגדולות ביותר כמו תל-אביב ואנטוורפן וכדומה...

(שו"ת מחזה אליהו סימן ל"ט)

הג"מ רבי אלחנן היילפריין שליט"א

רב ור"מ בלאנדאן
בעל שו"ת שדה אלחנן

תשובה בתיקון עירובין

כיון שנצטוונו מפי חכמינו ז"ל לעסוק בתקוני עירובין עפ"י ההלכה הקנועה מפי סופרים וספרים, רבותינו בעלי הש"ע ונושאי כליהם, מפני שמכשולי חלולי שבת במלאכת הוצאה והכנסה מרשות לרשות והעברת ארבע אמות ברשות הרבים מצויים מאוד גם אצל שומרי ש"ק (ע' בשו"ת חת"ם סופר חאו"ח סימן צ"ט, דברים בהירים וקלוריים

לעניים), על כן אמרתי אשנה פרק זה להלכה ולא למעשה, והשם יעזרני שלא אכשל ח"ו...

הנה שיגרת לשון רוב הפוסקים (עיין ש"ע או"ח סימן שמ"ה סעי' ז' ובנוב"י ובארחות חיים בהגהות הג' מהרש"ם ז"ל) שאין לנו רשות הרבים דאורייתא בזמן הזה. אבל עיקר טעמם נראה משום דסבירא להו דרה"ר בעינן ס' רבוא עובדים בו בכל יום, וליכא. נמצא דבעיר הנ"ל שאוכלוס' מרובים יותר משמונה מליונים אין לדון מצד זה, לכן לא ראיתי נחוץ להעתיק כאן מה שכתבתי במק"א בנוגע לפרט זה. מראשונים ואחרונים והערות נחוצות. ואסתפק רק לברר שאין על העיר דין רשות הרבים גמורה מחמת ג' מעמים ברורים שכל אחד מספיק. א) שהעיר יש לה ד' מחיצות עומד מרובה על הפרוץ שלכולי עלמא דין רשות היחיד יש לה מן התורה ודבר זה אין צריך לפנים. ב) נבאר מקודם מהו שם "רשות הרבים"...

...אבל בדין המפולשין יש בש"ע סימן שמ"ה ס"ז שני תנאים. א', אם הן מפולשין משער לשער פ"י שהשערים מכוונים זה כנגד זה (עי' רש"י ערובין דף ר' ומג"א סי' הנ"ל) וכפי המבואר אין בכאן בנר"ד שום רחוב ששערי' יהיו מכוונים זה כנגד זה, כי העיר הזאת מפורסמת ברחובות העקומות (ואדרכא בעיר קטנה יותר בקל למצוא רחוב ישר, מבעיר גדולה כניונה שרחוב אחד סוגר בעד חברו). ותנאי הב'. מפורש בכסף משנה ומג"א שיש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דיני רשות הרבים. וכתב במשנה ברורה שם בביאור הלכה וז"ל, נראה דכוונתו שבעינן שיהיה רחוב הדרך ט"ז אמה וגם שלא יהיה מקורה כדי שיהיה חל עליו שם רה"ר וכו', עכ"ל. ובעיר הנ"ל אין אף רחוב מהגדולות שלא יהיו בו גשרים מהרכבת שהולכת עלי' שכמעט שיש לו דין רשות היחיד תחת הגשרים כמ"ש להלן. א"כ אי אפשר לומר "שיש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דיני רשות הרבים". וגם עפ"י הגשרים שעוברים עליה בני אדם אין עליהם דין רה"ר גמורה רק כרמלית לשיטת רוב הפוסקים האחרונים המחמירים. א"כ נתוספו עוד ב' טעמים לטעם א' שכתבתי למעלה, והוא, ב) שאין מפולשין זה כנגד זה, ג) ושואין על כל הרחוב דין רה"ר מחמת שרה"י מפסיקן כמה פעמים באמצע. א"כ הרי קיימא לן שצורת הפתח מועיל להתירן, בפרט שמן התורה אפילו רה"ר גמורה נותר בצורת הפתח כמ"ש בש"ע הרב התניא ז"ל סי' שם"ד סעיף ד'.

יש להוסיף כאן מכה צורת בניני בתי העיר שנבנים באופן שיש לראות והרחובות סגורים מכל הרוחות בפירצות. וראיתי אח"כ כזה בשם החו"א זל"ה...

כל זה ראיתי להעלות על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן הגאונים שליט"א, בבירור עיניים הנ"ל ממקורות הש"ע והפוסקים, מן הבאר אשר ישקו העדרים עדרי צאן קדשים.

(שו"ת שדה אלחנן סימן כ"ד)

שער ד

אוסף דברי גדולי הפוסקים
שעיר נוא יארק [מנהעטן או ברוקלין]
אינה רה"ר דאורייתא

השתלשלות
תיקון עירובין
במאנהאטען, נוא יארק

רשימת הפוסקים

שעיר גוא יארק [מאנהעטן או ברוקלין] אינה רשות הרבים דאורייתא

באמת לא מצינו למנות כי רובלא כל שימות הראשונים והאחרונים והפוסקים הסבורים שאין לנו בזמן הזה רשות הרבים דאורייתא, כי רבים הם, וכעיקר למעשה "פוק חזי מה עמא דבר". בכל העיירות הגדולות באירופה לפני המלחמה ובארץ ישראל בכל העיירות עד היום הזה, וכל הכתי דינים סומכים ידיהם עליהם.

אך מה שלקמנו להלן, זה כנגד מי שאומר כי בעירנו גוא יארק יצ"ו יש הלכה ומסורה אחרת.

להלן רשימה חלקית של יותר ממאה רבנים גאוני וגדולי ישראל המפורסמים פוסקי דורנו שפסקו שעיר גוא יארק [מאנהעטן או ברוקלין] אינה רשות הרבים דאורייתא, וגם אלו שהביעו רצונם ועדרו לתקן עירובין במאנהעטן או בברוקלין (ויתבאר אי"ה ביותר לאחר הרשימה).

א. הג"מ רבי יהושע סיגעל זצ"ל אבד"ק גוא יארק (בספרו עירוב והוצאה בשנת תרס"ז)

ב. הג"מ רבי שלום מרדכי הכהן אבד"ק בערוואן זצ"ל בעל מורש"ם (במכתבו בשנת תרס"ז להג"מ רבי יהושע סיגעל זצ"ל)

ג. הג"מ רבי ארי' לייביש איש האראוויץ זצ"ל אב"ד סטאניסלאוו בעל הרי בשמים (במכתבו שכתב להתיר תיקון עירובין בנוא יארק)

ד. הג"מ רבי משה מייזליש זצ"ל אב"ד פרעמיסלא (כנ"ל)

ה. הג"מ רבי משה נחום ירושלמסקי זצ"ל אב"ד קיעליץ (כנ"ל)

ו. הג"מ רבי שלמה רוד כהנא זצ"ל אב"ד ווארשא (מבואר בתשובתו דלא הוה רה"ר)

ז. הג"מ רבי מיכאל צבי טעננבוים זצ"ל בעל דברי מלביאל (כתשובתו ח"ד סי' ג' מבואר דלא הוה רה"ר)

ח. הג"מ רבי צבי יחזקאל מיכאלזאהן זצ"ל אב"ד פלונסק (בספרו שו"ת תירוש ויצהר סי' ע"ג)

ט. הג"מ רבי ר' אברהם אהרן יודעלאוויץ זצ"ל אב"ד מאנטשעסטער ובאסטאן ובנוא יארק (בספרו בית אב תנינא סי' ה' ענף ב, וסי' ט' ענף א')

י. הג"מ רבי אברהם ישעי' קרליץ זצ"ל בעל חזון איש (בספרו חזון איש הלכות עירובין סי' מ"ג אות ה-ז כי מפורש להתיר העיירות גדולות בזמננו עיי"ש)

- יא. הג"מ רבי יונתן שטייף זצ"ל אבד"ק עדת יראים וויען (בשורת מדר"י שטייף סי' ס"ח, ובעדות מכתב תלמידו הדומ"ץ זצ"ל)
- יב. הג"מ רבי מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל רב ור"מ נייטרא (בטפרו תורת חמ"ד במדור האגרות)
- יג. הג"מ רבי צבי פסח פראנק זצ"ל ר"ה של ירושלים עיה"ק בעל שו"ת הר צבי (הסכים שעפ"י הלכה מותר לעשות עירוב למנהעטין)
- יד. הג"מ רבי מנחם צבי אייזנשטארט זצ"ל (שה"י מכית דין וועד העירוב דנוא יארק בשנים קדמוניות)
- טו. הג"מ רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל אב"ד סמאליען (הסכים שעפ"י הלכה מותר לעשות עירוב, כמובא במכתביו)
- טז. הג"מ רבי יוסף הירש זצ"ל אבד"ק טורנא (חתם הקו"ק של ועד למען תיקון עירוב במנהעטין בשנת תש"כ)
- יז. הג"מ רבי משה שטיינבערג זצ"ל אבד"ק בראד (כנ"ל)
- יח. הג"מ רבי דוד ליפשיץ זצ"ל אבד"ק סובאלק (כנ"ל)
- יט. הג"מ רבי מנחם סג"ל פאללאק זצ"ל אבד"ק סערענמש (כנ"ל)
- כ. כ"ק אדמו"ר ר' ירוחם ליינער זצ"ל מראדוין (כנ"ל)
- כא. כ"ק אדמו"ר ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל מקופישניץ (כנ"ל)
- כב. כ"ק אדמו"ר ר' שמעון קאליש זצ"ל מאמשינאו (כנ"ל)
- כג. כ"ק אדמו"ר ר' נחום פערלאו זצ"ל מנאוואמינסק (כנ"ל)
- כד. כ"ק אדמו"ר ר' מרדכי שלמה פריעדמאן זצ"ל מביאן (כנ"ל)
- כה. כ"ק אדמו"ר ר' יוסף דוד מאשקאוויטש זצ"ל משאץ-סאסוב (בסגור הנפלא תיקון עירובין)
- כו. כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל (במכתב המשב"ק בשנת תשמ"א, וגם מובא בשו"ת דברי שלום סוף חלק ו' בהשמטות, וגם צוה להביא התינוק בשב"ק לעשות הברית בביהמ"ד כידוע, וכמ"פ אמר דאינו רה"ר מה"ת, וכעדות הר"ה וועבער הי"ו)
- כז. כ"ק אדמו"ר מצאנו-קלויענבורג זצ"ל (בספרו שו"ת דברי יציב חאו"ח סי' קע"ב וסי' קע"ג)
- כח. כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל (שו"ת ויען יוסף סי' קנ"ח, סי' קצ"ה, ועוד, ובמכתבו שנת תשל"ג, וכעדות בניו ותלמידיו)
- כט. כ"ק אדמו"ר מספינקא זצ"ל וומסב"ג (שעשו עירוב ברחוב שלו ע"י בית מדרשו)
- ל. כ"ק אדמו"ר מבאבוב זצ"ל (שעשה העירוב על רחוב שלו בכ"פ וטלטל בו)

לא. הג"מ רבי יצחק יעקב ווייס זצ"ל גאב"ד ביר"ץ העדה החרדית בירושלים עיה"ק (שהעיד נכדו הרה"ג שליט"א שאמר [לא בדרך פסק] שבכארא פא"ק יותר מהודר עשיית עירוב שלפי בנין רחובות העיר הם מרובה העומד על הפרוץ, ואינו יודע מדוע אין עושין עירוב ככ"פ)

לב. הג"מ רבי משה ארי' פריינד זצ"ל גאב"ד העדה החרדית בירושלים עיה"ק (שכידוע עשו בעבורו עירוב כשהי' כ.פ.)

לג. הג"מ רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל ראש ישיבת קול תורה בירושלים עיה"ק (בספרו מנחת שלמה ח"ב סימן ל"ט בנוגע ירושלים וארץ ישראל, וכן הדין כ.פ.)

לד. הג"מ רבי שמעון ישראל פאוען זצ"ל אבד"ק שאפראן (כמובא בספר דברי שלום הג"ל שגם הוא הי' במעמד אסיפה הג"ל)

לה. הג"מ רבי יעקב לעבאוויטש זצ"ל אבד"ק קאפיש (כנ"ל)

לו. הג"מ רבי הילל ליכטנשטיין זצ"ל אבד"ק קראסנא (כנ"ל)

לז. הג"מ רבי נפתלי הירצקא העניג זצ"ל אבד"ק שארמאש (במכתבו בשנת תשל"ג לפ"ק)

לח. הג"מ רבי יהושע כ"ץ זצ"ל אבד"ק סאמכאטהעלי (במכתבו בשנת תשל"ד לפ"ק)

לט. הג"מ רבי שמואל אברהם זעלמענרייך זצ"ל אבד"ק טשאקאווא (במכתבו בשנת תשל"ג לפ"ק)

מ. הג"מ רבי שמעון זאב מיללער זצ"ל אבד"ק אראד (במכתבו)

מא. הג"מ רבי יוסף אלי' שטיינער זצ"ל ראב"ד דקהל יראים וויען (במכתבו בשנת תשל"ג)

מב. הג"מ רבי חיים בערגער זצ"ל אבד"ק מישקאלץ (במכתבו בשנת תשל"ד לפ"ק)

מג. הג"מ רבי חיים אויש זצ"ל אב"ד לופעני (במכתבו בשנת תשל"ה לפ"ק)

מד. הג"מ רבי מאיר גרינבערג זצ"ל אבד"ק קעזמארק (במכתבו בשנת תשמ"א לפ"ק)

מה. הג"מ רבי אברהם מאיר איזראעל זצ"ל אבד"ק הוניאר בעמח"ס ילקוט המאירי על הש"ס (במכתבו בשנת תשמ"א לפ"ק)

מו. הג"מ רבי שלמה זלמן ברוין זצ"ל בעמח"ס שערים מצויינים בהלכוז (עדות בנו הרה"ג שליט"א, וכן מובא בקונטרס תיקון עירובין למאנהעטן)

מז. הג"מ רבי ישכר בער ראטטענבערג זצ"ל אבד"ק וואידיסלאוו (שלני עדות בנו שליט"א עשה עירוב ברחוב שלו בעבור זקן א')

מח. הג"מ רבי משה שמערן זצ"ל אבד"ק דעברעצין (כ"כ בספר אום אני חומה עמ' רס"ח, וכן מובא בשו"ת באר משה ח"א סימן מ')

- מפ. הג"מ רבי רפאל זילבער זצ"ל אבד"ק פריימאן (כעדות בניו שליט"א)
- נ. הג"מ רבי משה יעקב בעק זצ"ל אבד"ק אפשא (בספרו שו"ת חמדת משה סי' נ"ב נוטה דלא הוה רה"ר)
- נא. הג"מ רבי משה דוד שטיינווארציל זצ"ל (עדות בניו ותלמידיו שהאריך כמ"פ להוכיח דברוקלין אינו רשוה"ר מה"ת)
- נב. הג"מ רבי שלום ווייס זצ"ל אבד"ק אוהעל (כעדות בנו הרה"ג שליט"א)
- נג. הג"מ רבי מרדכי היילפרין זצ"ל מקאזניץ-וומסב"ג (במכתבו)
- נד. הג"מ רבי יואל טייטלבוים זצ"ל אבד"ק קירעלהאז (עדות בניו שליט"א וגם עדות מתפללי בית מדרשו)
- נה. הג"מ רבי חנניא יו"ט ליפא טייטלבוים זצ"ל אבד"ק נירבאטור (עדות בנו שליט"א, וכן מוכח ממכתבו שלא חש כלל לרשוה"ר)
- נו. הג"מ רבי משה זאב הלוי פאללאק זצ"ל אבד"ק גראסווארדין (מוכח ממכתבו שלא חש כלל לרה"ר)
- נז. הג"מ רבי דוד זינגער זצ"ל רב דקהל אנשי ספרד דב.פ. (כ"כ בספרו אום אני חומה דפ"ח עמ' רס"ח)
- נח. הג"מ רבי יצחק פיעקארסקי זצ"ל ראב"ד ור"מ תומכי תמימים לינאוויטש (כנ"ל)

ויבלחט"א כן הוא דעת תורה של הרבה רבנים גאונים וצדיקים גדולי תורה שליט"א

- נמ. כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א (גילה דעתו כמ"פ לרבנים גאו"צ וגם לכמה מנכדיו שליט"א דליכא כאן חשש רה"ר מה"ת, וגם ריש עירוב ע"י בית מדרשו בראדני סט. בוומס"ג, וכן גילה דעתו להרב המכשיר שדעתו מסכמת להעירוב בב"פ)
- ס. כ"ק אדמו"ר מוויזניץ בני ברק שליט"א (גילה דעתו לאנ"ש שיכולים לסמוך על הרב המכשיר)
- סא. כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א (עשו עירוב ע"י ביהמ"ד בשהייתו בב"פ, וגילה דעתו להיתר העירוב בב"פ)
- סב. כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א (מתקנים עירוב לצרכו ע"י בית מדרשו בוומס"ב)
- סג. כ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א (כתשובתו המפורסם בענין היתר טלטול ע"י העירוב שנעשה בב.פ.)
- סד. כ"ק אדמו"ר מפאפא (ב.פ.) שליט"א (במכתבו שנתפרסם, ושם הוא מזכיר דעת אביו זצ"ל)

- סה. כ"ק אדמו"ר מטשערנאביל [ב.פ.] שליט"א (גילה דעתו להתיר העירוב נב"פ)
- סו. כ"ק הג"מ ממוזשאי שליט"א (במכתביו החל משנת תשמ"א — תש"ס לפ"ק)
- סז. כ"ק אדמו"ר מאלכסנדר כ"ב שליט"א (גילה דעתו לאנ"ש להיתר)
- סח. כ"ק אדמו"ר מקאסוב שליט"א דומ"ץ דק"ק וויזניץ ב.פ. (גילה דעתו דעפ"י הלכה לא הוה רה"ר)
- סט. הג"מ רבי שלום קרויז שליט"א אבד"ק אודווארי (החל ממכתבו בשנת תשל"ב ששם הוא כותב שהוא בהסכמת הגה"ק בסאטמאר, ובעוד תשו' בשנת תש"ס)
- ע. הג"מ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א אבד"ק האליין (בתשובתו המפורסם בתשמ"א, ובתש"ס חתם על הקר"ק להיתר)
- עא. הג"מ רבי מנשה קליין שליט"א אבד"ק אונגוואר (בחיבורו הנפלא 'אום אני חומה' בענין תיקון עירובין)
- עב. הג"מ רבי אהרן וויעדער שליט"א אבד"ק לינו (בתשובתו המפורסם שנדפס בשנת תשמ"א, ובשנת תש"ס חתם על הקר"ק להיתר)
- עג. הג"מ רבי יעקב יצחק ניימאן שליט"א רב דק"ק מחזיקי הדת מאנטריאל (במכתבו שנתפרסם לאחרונה)
- עד. הג"מ רבי מנחם זאב שיק שליט"א אבד"ק טאקאי בעמח"ס מנחת זאב על הש"ס (כידוע לרבים הסכים ועירד תיקון העירוב כב.פ.)
- עה. הג"מ רבי פנחס אשר גאלדבערגער שליט"א אב"ד מעדיער (מובא בשו"ת מנחת אשר ח"א סי' נ"ג)
- עו. הג"מ רבי טובי' גאלדשטיין שליט"א אב"ד וראש הכולל עמק הלכה (בחתמתו ובשיעוריו המפורסמים)
- עז. הג"מ רבי חיים ישעי' קעניג שליט"א אבד"ק יאקא (במכתביו ובהושבותיו המפורסמים)
- עח. הג"מ רבי יחזקאל ראטה שליט"א אבד"ק קארלסבורג (במכתבו, ובשיעוריו ובתשובותיו המפורסמים, בהל' עירובין)
- עט. הג"מ רבי חיים יהודה כ"ץ שליט"א אבד"ק ור"מ סערדאהעלי (רב המכשיר את העירוב כב"פ, וע"י במכתביו הנפלאים)
- פ. הג"מ רבי ישראל יעקב פישר שליט"א ראב"ד הבר"ץ דעדה והחרדית בירושלים עיה"ק (בספרו אבן ישראל סי' ל"ז בנוגע ירושלים — וכן הדין כב.פ.)
- פא. הג"מ רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א בעל שו"ת שבט הלוי (עיין במכתב בנו שליט"א, וראה עוד בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' צ"ז-צ"ח שנקט כהחזו"א)
- פב. הג"מ רבי יוחנן סופר שליט"א אבד"ק ערלוי (במכתבו לאנ"ש דבאר אפארק)

פג. הג"מ רבי אברהם דוד הורוויץ שליט"א חבר כר"ץ דהעדה החרדית בירושלים עיה"ק (בספרו שו"ת קנין תורה ח"ד סי' מ')

פד. הג"מ רבי שלמה הכהן גראם שליט"א דומ"ץ קהל מחזיקי הדת בעלזא ב.פ. (במכתבו)

פה. הג"מ רבי בן ציון שטראססער שליט"א דומ"ץ דק"ק נייטרא (בשיעורו המפורסם ובמכתבו להתיר את העירוב לכתחילה)

פו. הג"מ רבי אשר אנשיל כ"ץ שליט"א אבר"ק וויען (כן גילה דעתו לאנ"ש)

פז. הג"מ רבי צבי היילפרין שליט"א דומ"ץ דקהל עדת יראים וויען כ"פ, (במכתבו)

פח. הג"מ רבי בן ציון יעקב הלוי וואונער שליט"א רב דבר"ץ ובית הוראה "שכט הלוי" מאנסי נ.י. (במכתבו)

פט. הג"מ רבי יצחק מאנדל שליט"א דומ"ץ בקרית יואל מאנראוי נ.י. (במכתבו ובתשובתו שנתפרסם)

צ. הג"מ רבי אלחנן היילפרין שליט"א (בספרו שו"ת שדה אלחנן סי' כ"ד)

צא. הג"מ רבי פסח אליהו פאלק שליט"א מגייטסהעד, אנגליה (בספרו שו"ת מחזה אליהו סי' ל"ט אות ב')

צב. הג"מ רבי נח אייזיק אהלבוים שליט"א רב דקהל נחלת יצחק קיו גארדענס (ראה תשובתו בירחון עולת החודש מרחשון תשל"ח שנקט שם כוהזכור"א)

צג. הג"מ רבי יוסף מאיר לייפער שליט"א אבר"ק טעמעשוואר (חתם הקו"ק להתיר)

צד. הג"מ רבי אשר אנשיל עקשטיין שליט"א מו"ץ כביהמ"ד בעלזא, 18 עוועניו (במכתבו)

צה. הג"מ רבי שלום פסח לאנגואם שליט"א מו"ץ כביהמ"ד בעלזא 50 סטריט (במכתבו)

צו. הג"מ רבי גבריאל ציננער שליט"א אבר"ק נטעי גבריאל (במכתביו)

צז. הג"מ רבי שמואל שמעלקא לייפער שליט"א ארמו"ר מחוסט ור"מ רישיבה ומתיבתא תורת חסד (חתם הקו"ק להתיר)

צח. הג"מ רבי יחיאל יעקב מיללער שליט"א אב"ד אייונשטאט וראש הכולל ליוענסק, ובית חנוך (במכתבו)

צט. הג"מ רבי זלמן דוד ישעי' סופר שליט"א רב דק"ק כתב סופר ערלוי ב.פ. (חתם הקו"ק להתיר)

ק. הג"מ רבי דוד יצחק שיק שליט"א רב דק"ק תפלה לדוד (חתם הקו"ק להתיר)

קא. הג"מ רבי יוסף טויסיג שליט"א אבר"ק בעלער (חתם על הקו"ק להתיר)

- קב. הג"מ רבי יעקב זיידא שליט"א דומ"ץ לק"ק וויזניץ ב"ב וראש כולל הוראה למצוינים (במכתבו)
- קג. הג"מ רבי יעקב קאפל שווארץ שליט"א ר"מ אהלי יעקב בעהמ"ס יקב אפרים (במכתבו)
- קד. הג"מ רבי חיים אלעזר ברוין שליט"א אב"ד קהל שערי ציון (חתם הקו"ק להתיר)
- קה. הג"מ רבי שלום יוסף היילפרין שליט"א אב"ד בית שמואל ראדימשלא (חתם הקו"ק להתיר)
- קו. הג"מ רבי יצחק רוב הלוי יונגרייז שליט"א ארמו"ר מגארליץ (חתם הקו"ק להתיר)
- קז. הג"מ רבי משה חיים גאלד שליט"א אב"ד קראלי (חתם הקו"ק להתיר)
- קח. הג"מ רבי חיים מאיר י. מ. רובין שליט"א ארמו"ר מראפשיץ (חתם הקו"ק להתיר)
- קט. הג"מ רבי ישראל אברהם אלטר טויב שליט"א אב"ד תולדות נפתלי (חתם הקו"ק להתיר)
- קי. הג"מ רבי פסח מיללער שליט"א מורה הוראה בב"פ. (גילה דעתו לרבים דלא הוה רה"ר)
- קיא. הג"מ רבי ברוך חנה גרינפעלד שליט"א, מורה הוראה בב"פ (גילה דעתו לרבים דלא הוה רה"ר, ובתשובתו בקובץ אור ישראל גליון כ"א)
- קיב. הג"מ רבי שמואל שמעלקא פריעדמאן שליט"א דומ"ץ התאחה"ד (בתשובתו שנדפסה בקובץ אור ישראל גליון י"ט)
- קיג. הג"מ רבי יצחק צבי סופר שליט"א מורה הוראה בב"פ (בתשובתו שנתפרסמו)
- קיד. הג"מ רבי אברהם גראסם שליט"א רב דקהל אורחות חיים (במכתביו ובשיעוריו)
- ועוד הרבה רבנים שעשו עירובין ברחובות וויליאמסבורג וכארא פארק יע"א

השתלשלות תיקוני עירובין בנוא יארק

נביא בזה תיאור קצר וראשי פרקים אודות השתלשלות תיקוני עירובין בעיר נוא יארק (מובא בס' תיקון עירובין מהג"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויטש זצ"ל), ולהלן אי"ה נחזור על פרשתא דא יותר בפרטות.

בשנת תרס"ז החל ההתעוררות הראשונה ע"ד תיקון עירובין ע"י הרב משערפס (פולין), ה"ה הג"מ רבי יהושע סיגעל ז"ל אשר חשף זרוע עוזו ויצא בכוחא דהיתרא להתיר המלטול בש"ק בקצת חלק המזרחי דעיר נוא יארק (איסט-סייד), על סמך היקף הגהרות הנחשבים כמחיצה מג' צדדיה, ומצד ד' יש צורת הפתח ע"י מסילת הברזל הנמשכת בנוכה העיר, אשר חוצה את העיר מדרום לצפון, והיא משמשת כמחיצת צד ד'.

בספר "עירוב והוצאה" ש"ל ע"י הרב סיגעל בשנת תרס"ז, מודפסים כמוה תשובות שקיבל מגדולי הדור מאירופא שהסכימו עמו ליסודי היתר העירוב, וכיניהם שתי תשובות מפוסק הדור הגאון המהרש"ם זצ"ל, שפסק בתחילה להתיר בשעת הדחק, ולאחר שקיבל פרטים נוספים פסק בתשובתו השניה היתר ברור שגם בעל נפש יכול לסמוך עליו. כמו כן קיבל הרב סיגעל תשובה להתיר מהג"מ רבי מוה"ר ארי' לייב הורוויץ זצ"ל אב"ד סטאניסלאוו בעל "הרי בשמים", ומהג"מ רבי משה מייזליש זצ"ל מפרעמיסלא, ומהג"מ רבי משה נחום ירושלמסקי זצ"ל רב דקיעלץ, ולאור זאת עשה הרב סיגעל הלכה למעשה בפועל, ושכר רשות משר העיר להתיר המלטול בשבת קודש.

הבר-פלונטא של הרב סיגעל הי' הרה"ג ר' יהודה דוד בערנשטיין ז"ל, שהדפיס בשנת תרע"א את הקונטרס "הלכתא רבתא לשבתא" נגד היתר המלטול בשבת בעיר נוא יארק רבתי, כי למענתו ישנם בעיר הרבה פלטיות ושאר נימוקים אשר אתו. במשך הזמן, לאחר פטירת הרב סיגעל, במילא נתבטל העירוב במזרחה של העיר, כי רוב היהודים עקרו ממנה והתישבו במערבה (וועסט-סייד).

בשנת תש"ט שוב נתעורר הענין עוד הפעם ע"י כ"ק האדמו"ר רבי שמעון שלום קאליש מאמשינאוו זצ"ל, שהרכה פעלים למען תיקון העירוב, ובכל ערב שבת אחה"צ נהג לצלצל אל הרבנים להתעניין על התקדמות הענינים, ומאז לא נח ולא שקט מלעורר ע"ד תיקון העירוב.

במשך הזמן נצטרפו אליו עוד אדמו"רים גאונים צדיקים שהשתדלו במצוה זו, ה"ה כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זצ"ל, כ"ק האדמו"ר רבי מרדכי שלמה פריעדמאן מביואן זצ"ל, כ"ק האדמו"ר רבי ירוחם ליינער מראדזין זצ"ל, כ"ק האדמו"ר רבי נחום פערלאוו מנאוואמינסק זצ"ל.

כתוצאה מהשתדלותם, נגשו הרבנים הגאונים דנוא-יארק להזדקק לענין, וביניהם הרה"ג מוה"ר מנחם צבי אייזנשטאט ז"ל [הכותב במכתבו (הנדפס ב"דברי מנחם" עמו י"ז) שנענה בזה להפצרת כ"ק אדמו"ר מאמשנאו זצ"ל, וערך אז את קונטרסו "הצעת תיקון עירובין לעיר מנהטן"], והרה"ג מוה"ר מנחם כשר ז"ל [הכותב בספרו "דברי מנחם" שכ"ק זאדמו"רים מראדין ומנאוואמינסק זצ"ל זירזו אותו לכך].

נידון ההיתר בשעתו הי' על כל שטח אי מאנהעטען, כי כבר נסתמו כל הפרצות שבצד צפונית-מערבית של העיר, וגם נתוספו מחיצות העשויות בידי אדם על שפת החוף. בין גדולי הרבנים שכתבו תשובותיהם לעודד ולזרז תיקון העירוב, הי' הג"מ רבי מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל.

בשנת תש"י נוסד ה"וועד למען העירובין" במאנהעטען בראשותו של הג"מ רבי יונתן שטייף זצ"ל, אשר ערך קונטרס "תיקון עירובין", וקיצור ממנו הדפיס בשו"ת שלו (מהר"י שטייף סי' ס"ח).

בשנת תשי"א העיד הג"מ רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל, "רבים משומרי תורה, וביחוד מחסידי פולין, ממלטלים פה בשבת ברחוב, וסומכים על ההיתר של הרב יהושע סינעל ז"ל" [נדפס ב"עדות לישראל" עמוד 151].

בשנת תשט"ז שלח כ"ק האדמו"ר מקאפיטשניץ זצ"ל מכתב אל הג"מ אנ"ד טשערנאוויץ, בו כתב לו "מדוע לא השיב לי כתה"ר בדבר העירובין כפה מאנהעטען נוא יארק. שלחתי עוד בהיותי בתל אביב בקיץ העל"ט ע"י ציר נאמן לכת"ר כל התשובות בדבר זה, לפי דעתי נראה, אשר כל ת"ח שיזדקק לברר עפ"י דין תורה"ק היתר להוציא בש"ק מרשות לרשות כפה נוא יארק, יהא בטוח ממזכי הרבים שאין חטא בא על ידו" [נדפס בקובץ "שפתי צדיקים" ט', שבט תשנ"ז].

בשנת תשי"ט, לאחר שעברו מספר שנים והענין לא זו ממקומו, לקח עצמו לכך הג"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויטש מסאסוב זצ"ל, אשר הדפיס את ספרו "תיקון עירובין" ושוב נתעורר הענין ונתקיימה אסיפת וועד הרבנים דנוא יארק רבתי ביום כ' סיון לדון בענין העירוב.

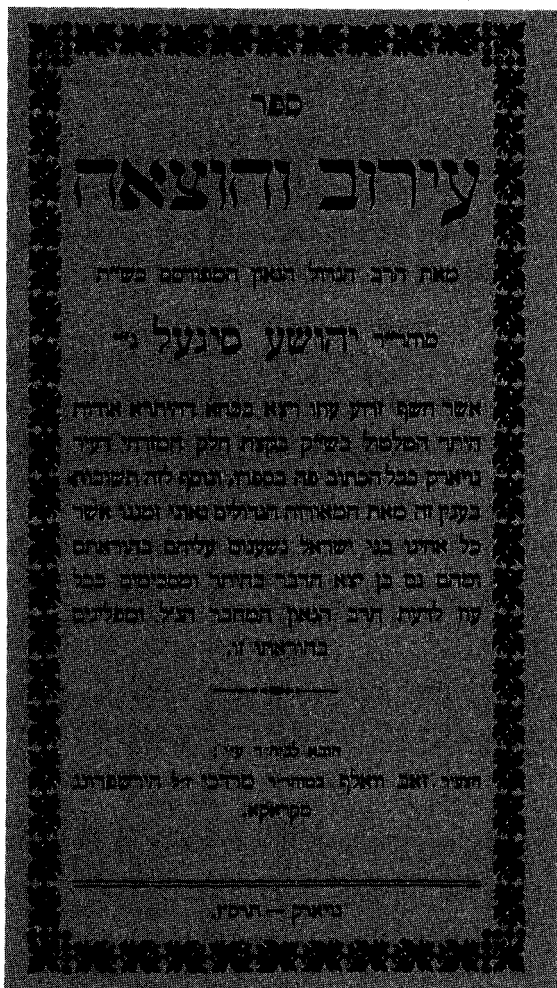
בשנת תש"כ נשלחה מכתב קול קורא למרנן ורבנן יושבי על מדין במנהאמען, מאת "וועד למען תיקון עירובין במאנהאמען", ע"י הג"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויטש מסאסוב זצ"ל [ולהלן נביא נוסח ה"קול קורא"].

[ממה שנעשה אח"כ לא נודע לנו יתר פרטים].

תיקון עירובין במנהאמן נ"י.

הג"מ רבי יהושע סיגעל זצ"ל אבר"ק נוא יארק

כאמור, הופיע בשנת תרס"ז הספר "עירוב והוצאה" מאת הרה"ג ר' יהושע סיגעל זצ"ל, וז"ל השער: ספר עירוב והוצאה מאת הרב הגאון הגדול המפורסם כש"ת מוהר"ר יהושע סיגעל ז"ל אשר חשף זרוע עוז ויצא בכחא דהיתירא אודות היתר הטלטול בש"ק בקצת חלק המזרחי דעיר נויארק ככל הכתוב פה בספרו, ונוסף לזה תשובות בענין זה מאת המאורות הגדולים גאוני זמננו אשר כל אחינו בני ישראל נשענים עליהם בהוראתם ומהם גם כן יצא הדבר בהיתר ומסכימים בכל עוז לדעת הרב הגאון המחבר הנ"ל ומפליגים בהוראתו זו.

הג"מ המהרש"ם זצ"ל

בדבר היתר הטלטול בעיר נוא יארק אשר מאז השבתי לשם להסכים עם ההיתרים שכתב הרב הגאון מ' יהושע סינעל נ"י האבד"ק הנ"ל... ההיתר כרוך גם שלא בשעת הדחק וגם בעל נפש יוכל לסמוך על זה...

וע"ז באתי עה"ח אור ליום ב' פ' בא תרס"ז פה ברעזאן.

הק' שלום מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל

(במכתבו הנדפס בס' "עירוב והוצאה", ומשם בשו"ת מהרש"ם ח"ט סי' י"ח)

הג"מ רבי ארי' לייבש הלוי איש הורוויץ זצ"ל

אב"ד סטאניסלאוו בעל הרי בשמים

על דבר היתר טלטול בש"ק במזרחא של עיר נוא יארק אשר במדינת אמעריקא... סוף דבר הנני תמים דעים עם כבוד הרב הגאון מוהר"ר יהושע נ"י הנ"ל בהיתר טלטול בשבת בחלק מזרחא של עיר נוא יארק ככל הכתוב בקונטרסו בלי שום פקפוק.

וע"ד אמו"ץ הנני בעה"ח פה סטאניסלאב, צום העשירי שנת תרס"ז לפ"ק

הק' ארי' לייבש הלוי איש הורוויץ

אב"ד רפה והגליל תע"א

(במכתבו הנדפס בספר "עירוב והוצאה")

הג"מ רבי משה מייזילש זצ"ל

אב"ד פרעמישלא

ב"ה מוצש"ק פ' וישב תרס"ו לפ"ק פרעמישלא.

שוכט"ס לכבוד המופלגים מו"ה שמאי ג"פ ור' לייבוש ג"ש נ"י.

יקרת מכתבכם קבלתי. אשר בקשתם ממני שאצטרף עם התירא של הה"ג ד' יהושע סינעל נ"י הרב הכולל רעיד נויארק למצוא דרך סלולה להתיר הטלטול עכ"פ בחלק המזרחי יען כי משלשה צדדים המים יקיפו וצד הרביעי יש צורת הפתח והיא מסלת הברזל הנמשכת בגובה העיר, וראיתי כל אדני היתר הטלטול וכמעט לא הניחו מקום

ונהנתי כי נחית לעומקא דדינא, ע"כ הנני מסכים להלכה... ובוזה אצא ואומר שלום,

ממני ידידכם הדו"ש ושלו' הרה"ג הנ"ל ביחוד, חותם בכל חותמי ברכות.

הק' משה מייזילש בהגמח"ד יח"ל זצ"ל

האבר"ק הנ"ל

הג"מ רבי משה נחום ירושלמסקי זצ"ל

אב"ד קיעלץ

להרב הגאון מוה"ר יהושע סיגעל נ"י...

ואגב לא אמנע להעיר את כ' הדר"ג שזה יותר משנה שהשגתי קונטרס א' מכת"ר

בענין תיקון עירובין והוטב מאוד דברי כת"ר בעיני.

הק' משה נחום ירושלמסקי

אב"ק קיעלץ והגליל

(במכתבו הנדפס בס' "עירוב והוצאה")

הג"מ רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל

אב"ד פלונסק, בעל שו"ת תירוש ויצהר

ב"ה

יכתבו ויחתמו בסשצ"ג כבוד הרבנים הגאונים המפורסמים המו"ץ שליט"א ומנהלי

עדת ישורן החרדים דק' נויארק

אחדשה"ט כמשפט, זה איזה ימים הגיעני מכתב מהחרדים הידועים ובקשו להשיב

בדבר היתר הטלטול בשבת במחנתכם, ולאשר נודע הדור האחרון בניכם אשר יקומו

ההכרח לטלטל באיסור ינתק אותם לאט לאט לכל המלאכות האסורות ביום השבת אות

בין ישראל להשי"ת... לזה רצונם להשתדל בהיתר הטלטול... ואנחנו כותבים רק

לעצמינו לצדד, אבל ח"ו להלכה ולמעשה עד יראו בהתאספות הרבנים אשר לפניהם

לרחק ולקרב... ואם יראו הרבנים הגאונים היתר נשמח אם יתעורר זכות ע"י.

... ובענין שטענו הרבנים שברחוב בראדוואי יש ס' ריבוא והוי רשות הרבים,

והשיבו המתדיין, הא אין לו דין מפולש, לכאורה החכ"צ (סי' ל"ז) כ' דבמבואות הוא

דבעינן מפולשין... וכבר ראיתי לחתני ההג"מ שמואל אביגדור הלוי שי' שהארין בדברי

השו"ת בית אפרים (דאו"ח סי' כ"ז) להתיר בזה בעירנו השאסיי הולך מוואראש

לפעטערבורג וסמוך לה דרך ביאלסטאק וכן לפרייסין וכשנצטרף אנשים ההולכים בכל הדרכים תמצא כמה מיליאנים אדם. ...

והנני ידידו,

(ש"ת תירוש ויצהר, סי' ע"ג, אר"ק ה')

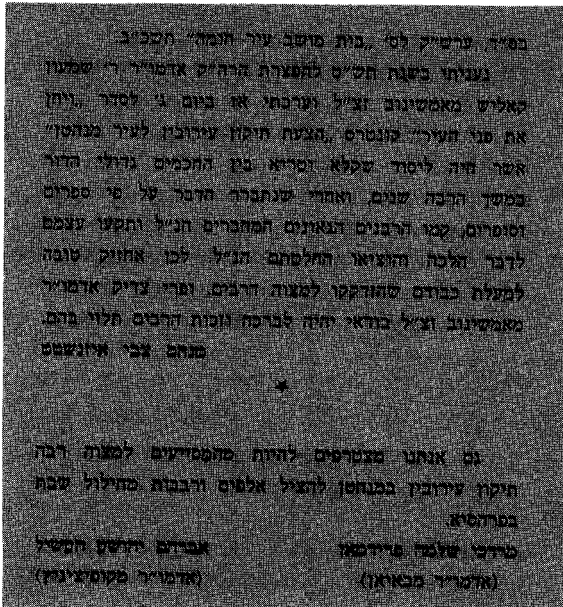
הג"מ רבי מנחם צבי אייונשטאט זצ"ל

בשנת תש"ט כתב קונטרס והצעה לתיקון עירובין על כל העיר בתוספת תיאור מפורט של כל המחיצות, הגשרים והמנהרות, ואחר שמברר השיטות השונות שיש בענין זה כותב באחרית דבר, וז"ל:

כל הנ"ל העליתי על הכתב בתור חומר והצעה, שעליה ידונו חכמי העיר ודייניה, ואם אפילו ימצאו איזה פירכא בהיתר הנ"ל אליבא דחד מ"ד, ידונו שוב כדאי יותר לתקן שגגת איסור סקילה של חילול שבת בידי אהבנ"י המאמינים לכה"פ אליבא רוב השיטות מאשר להניח הדבר כמו שהוא בלי תיקון כלל.

(בספרו "הצעת תיקון עירובין לעיר מנהטן")

מכתב שכתב בשנת תשכ"ב

הג"מ רבי מנחם סג"ל פאללאק זצ"ל

אבד"ק סערענטש

ט"ז טבת תש"י

נתתי לבי לעיין בענין אם יש אופן לתקן את העיר פה במאנהעטען בעירוב, כי אם יש אפשרות על זה בודאי אנו מחוייבים להשתמש באפשרות זו, לא רק מפני שיש חוב גדול לתקן עירוב בעיר כמבואר בתשובת ח"ס סי' צ"ט, שכתב "ואין להתעצל מלתקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות כל השנה כולו והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו הקולר ומכשול העם תלוי בצווארו כואמרינן בעירובין דף ס"ח, אלא שפה בעירנו יש טעם מיוחד על נחיצות תיקון העירונג, מפני שרבים גם משומרי שבת נכשלים מחמת טעות במלאכת הוצאה בשבת וכל מוסר ותוכחה לא הועיל ולא יועיל להוציאם מידי טעותם הרע הזה, וגם בשביל זה עלינו להזדרז בכל כחנו לעשות עירוב פה אם איפשר וכו'...

ועוד זאת הרי העלתי לעיל דמדינא יש לצדד דלא בעי תיקון כלל, ואקוה שיסכימו אתי חבריי הרבנים הגאונים וא"כ אפילו אם נחמיר לעשות תיקון, עכ"פ לא בעינן למיחש על ספיקות דלהבא דלפי הג"ל גם בלא"ה לא בעינן למיחש להו'...

(מובא בספר דברי מנחם)

הג"מ רבי צבי פסח פראנק זצ"ל

ר"ה ירושלים עיה"ק

חודש מרחשון תש"כ

זה כמה שנים שנתפרסמה התעוררות ע"י רבנים גדולי תורה לעשות תיקון עירובין במנהגן נוא יורק שהיא מרובה באוכלוסין של אחינו בני ישראל והפירצה בנוגע לאיסור הוצאה בשבת גדולה מאד וכו', ויש גם כן שהם מודים שהתיקון נעשה כפי הדין, על כל זה הם חוששין מפני תקלה צדדית שיכולה לצאת על ידי התיקון וכו' שאחרים יחשבו הואיל והותרה הותרה גם בלי תיקון, על פרט זה הסכמתי לכתוב, שמלבד שכבר אמרו הראשונים שאין לנו לגזור גזרות מעצמנו וכו' ואין לנו להוסיף על הגזירה, מג"א סי' ש"א ס"ק נ"ח וכו'... וז"ל בעל מאורות נתן (להגאון הראב"ד בקה"ק ווארשא) בספרו סי' ח' ובעת שעסקנו בתיקון העירוב דפה ווארשא שמח מאד הרונג הגאון החסיד המפורסם מו"ה יצחק מאיר נ"י אשר יש מקום שם לסמוך על תשובת מהרי"ט, הגם שיש לפקפק הרבה בת' מהרי"ט, עם כל זה בשעת דחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא בודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו, עכ"ל, הרי דאף שלמעשה היה מפקפק בווינו של

המהרי"ט, עכ"ז בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמח וסמך ע"ז מפני הדחק, א"כ מכש"כ כמנהגן שהנחיצות לתיקון עירובין גדולה עד מאד, בודאי כל זומבייעים למצוה רבה זו זכות הרבים יגן עליהם על העושים והמעשים.

כעתירת הבעה"ח למען המצוה

צבי פסח במהרי"ל פרנק

(כספרו שו"ת הר צבי או"ח ח"ב סי' כ"ד ומובא גם בספר דגרי מגוח)

הג"מ רבי יונתן שטייף זצ"ל

ראב"ד דקהל עדת יראים וויען יצ"ו

שוכט"ס לכ' הרב הג' הג' בנש"ק מגזע תרשישים הנודע לשם ולתהלה כש"ת מו' ר' צבי אייזענשטאדט שליט"א

אחדשו"ט הג' שלח לי הקונטרס הצעה לתיקון עירובין לעיר מאנהעטן וביקש ממני חוות דעתי בזה.

והנה כ' הג' צלל במים אדירים וביורר כהלכה, (א) שיש לסמוך על הימים והנהרות שמקיפים העיר מכל הצדדין והמה עצמם נחשבים כמחיצה, (ב) שישנם מחיצות הנעשים בידי אדם על שפתם גבוהים עשרה טפחים, (ג) יצא בכוחא דהתירא ע"ד הגשרים שאינם אוסרים העיר שנפרצו להם, (ד) אפשר לתקן אותן המקומות שישנם שם פירצות או גינות, (ה) גם אפשר שיהיו נחשבים כמוקף לדירה ע"י המחיצות שנגדר בהם הפירצות, (ו) אח"כ יש להשכיר הרשות משר העיר, (ז) ולעשות עירוב בפת כנהוג כדי להציל רבים מעון מלאכת הוצאה מרשות לרשות בשבת.

הנה על כל אלו הפרטים ערכתי קונטרס תיקון עירובין בס"ד וכאן לא באתי אלא בקצרה ואומרים לקוצרים ד' עמכם...

הכלל גדר ר"ה אינה אלא סרטיא ופלטיא גדולה שהן מקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקבצים שם לסחורה ואין שם אהלים או בתים, אבל עיירות שלנו ובן העיר מאנהעטען אפילו אם ס"ר בוקעין בה אין עלי' דין ר"ה מה"ת משום שהעיר מסובבת במחיצות של הבתים והכנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשים ע"י בנ"א ואין רבים מכמלין אותן המחיצות כמו שאין רבים מכמלין מחיצות של חצר אפילו אם החצר גדול כאנמוכיי'.

ולזה כתב הרמ"א בס"י שמ"ה שמבואות שלנו יש להם דין חצר והיינו ע"י שהבתים

מקיפים להמבוי וכשעושים צוה"פ שהוא בתורת מחיצה הוי כחצר של רבים שאפילו נפרץ לר"ה מהני צוה"פ לכו"ע ומפורסם ורגיל כפי הכל שעתה אין לנו דין ר"ה נמש"כ בבה"ט סי' שמ"ו, וכ"כ המחבר סי' ש"ג ונראה שהוא מהאי טעמא שסמכו בזה על שיטת הרמב"ם והמדבר גם בזמן שישראל היו שרויים שם לא היתה ר"ה כ"א מתנה לוי' לברו מטעם שאהלים הקיפו המחנות ועל זה סומכין בכל המקומות לתקן עירובין ע"י צוה"פ שם"ל שאין לנו עתה דין ר"ה כלל.

ולמעשה אכתי צ"ע והאחרונים כמדומה לא סמכו על סברא זו, עיין בס' משנה ברורה סי' שס"ד בחלק ביאור הלכה שכי' העולם סומכים על שיטת הרמב"ם ולא אתו רבים לבטל המחיצה וסומכין על השיטות דאין לנו ר"ה כ"א כשיש ס"ר בוקעין בה, וסיים דלאו דרך כבושה היא דרוב הפוסקים חולקים על זה ע"כ. אמנם עפ"י מש"כ ה"י לנו סמך גדול על תיקון העירובין ע"י צוה"פ בכל המקומות...

ועיין בהגהות מיימונית סוף פ"ה מהלי עירובין או"ק ד' שכי' דע"י צוה"פ יש לחלק אפילו מבוי אחד ולערבו לחצאין והדיורים אינם אוסרים עליהם. ולפי"ז בקל יש לתקן העיר מאנהעמען ומכל שכן העיר ברוקלין [נראה שכוונתו לווייליאמסבורג — המעתיק] שאין כאן ס"ר בוקעין בו וע"י תיקון זה יהיו אותן השווקים מובדלות מיתר השווקים שיש בהם דריסת הרגל של ס"ר שלא יהיו פרוצים להם ורק יש להשיגח באותו מקצת שכוונת ולבחון בכל ע"ש אם לא נשתנה איזה דבר.

ונראה דגם הרשב"א המחמיר יותר בתיקון עירובין וס"ל דר"ה גמור אין מערבין כלל כמש"כ בת' חכ"צ סי' ל"ז בשמו מ"מ בתיקון הזה יודה גם הוא, כי הרשב"א לא מיירי אלא בר"ה דאורייתא דהיינו סרטיא ופלטיא שאין שם מחיצות וזה ר"ה דאורייתא שלא מהני תיקון אפילו דלתות לדעתו, וגם בזה כי החכ"צ סי' ל"ו שלא מצא לו חבר אבל אם נתקן רק אותן השווקים הסמוכות להשווקים שנפרצו לר"ה זה אפשר לכו"ע ובס' שו"ת בי"א סי' כ"ו אחרי שהאריך בגדר ר"ה כ' כל שיש כאן ד' מחיצות והנראים להעומדים בתוכן לא אתו רבים לבטלם א"כ כשנערב שכוונת שכוונת יש באפשרות לתקן אותם שהי' באפשרות לראות השווקים שיביאו לתוך העירוב והו"ל רואין את המחיצות ומהני צוה"פ.

והנה מצאתי כתוב בשם או"ז ה"ל עירובין קכ"ט דס"ל דמהני צוה"פ גם לר"ה דאורייתא כל שיש כאן מחיצות של הבתים משני רוחות א"כ כש"כ בעיירות שלנו דהשווקים מוקפים בבתים מכל הצדדין ועיין בתניא סי' שס"ד שכ' דמה"ת מהני צוה"פ גם לר"ה דאורייתא וכ"כ הרשב"א שלדעת הרמב"ם מהני צוה"פ גם בר"ה דאורייתא...

והנה להלכה כל דברי הג' המה קילורין לעינים ונאמרים בהשכל ודעת...

והנה מרוב האגרות שקבלנו מהגאונים שליט"א ראיתי שאין כולם מסכימים לדעה אחת לעשות עירובין במאנהעמן, ויש בדבריהם חששות שראוי ליתן לב עליהם ולעיין בהדברים, והיות דמצינו בירושלמי פ"ג עירובין ה"ב ופ"ז ה"ט שעיקר תקנות עירובין הוא מפני דרכי שלום ומסופר שם מעשה עיי"ש, א"כ כל שאין כולם מסכימים בהתיקון א"א לערב כי יתעוררו מקטרגים וח"ו יבא למחלוקת שהוא בהיפוך מדרכי שלום, לזאת אחשוב שעצתי היא טובה ומתוקנת מאוד כי לערב שכונות שכונות אין צריך לזה הסכמה כלל, וכל רב בשכונה שלו יכול לתקן כן ובנקל שיסכימו אותן הרבנים הסמוכים לשכונות האלו...

ואתמר משמא דהגר"א ז"ל שירבעם ב"נ צריך ליתן דו"ח גם על ביטול של מים אחרונים ונידון גם על הקלות כמו שצריך ליתן דו"ח על החמורות וא"כ השכירות הוא זכות גם לו וזכין לאדם שלא בפניו.

ע"כ דעתי נוטה לתקן באופן הנ"ל, והכל על מקומו יבא בשלום.

וחתמתי שמי בידידות בלונ"ח. יונתן שטייף

(שרית מהר"י שטייף סימן ס"ח)

הג"מ רבי מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל

רב ור"מ נייטרא יע"א

אור לארבעה עשר בודקין תש"ט לפ"ק.

תורה וגדולה במקום אחד, הרב הגאון בתורה ויראה ובמעשים טובים, מוה"ר צבי אייזענשטאט הי"ו, יצו ה' אתו חיים וברכה וכשרון חג הקדוש בשמחה.

זה פעמים אשר נפגשתי עם כה"ג נ"י, ובכל פעם הי' המדובר בתיקון עירובין להעיר רבתי באוכלסין, ומאחר שאמר לי מר נ"י בפעם האחרונה לכתוב בדבר, ומאחר שלפע"ד הדבר נוגע במצוה רבה, הנני כותב מכתב זה. ...

אמנם בעיקר הדבר, לא לברר הלכה אני כותב, כי מה מני יהלך, אלא לרבר רבור הנוגע למעשה, ובענין זה יש לי עצה טובה, ידענא בי בגברא רבא, זקן ויושב בישיבה, ובעל הוראה מפורסם ע"פ דרכי הוראה של מרן הח"ם ותלמידיו זי"ע, הגאון האמיתי וצדיק תמים, מוהר"ד יונתן שטייף נ"י, שיש לו כח רהיתרא לשם שמים, טוב הדבר למעשה להכניסו בהוראה זו, גם אנכי אדבר עמו אי"ה, אמנם למעשה, טוב הדבר שגם מעכ"ת נ"י כה יעשה. ...

והמדרק בלשונו הזהב של הרא"ש, יראה שהוא ז"ל העמיק כעסו, בשביל שאנחנו

דרים בין הכותים, ואנחנו צריכים בתיקון עירובין להסכמתם, ואין בכחינו להחמיר בחומרא דאתי לידי קולא ומכשול.

ואשרי חלקו דמר נ"י, אם יעלה בידו להוציא הוראה לפועל בדבר הזה, בהסכמת גדולי תורה, המכוונים הוראה לשם שמים. ה' המוב, השומר אמת של תורתו לעולם, יהא בעזרו. ...

הנה העיר ברוקלין... והנני מסיים מעין הפתיחה, טוב הדבר אם מעכ"ת יכניס להוראה זו את הגאון ר' יונתן שליט"א, שהוא רב בברוקלין, ועל הוראתו יסמכו ויסכימו רבים. ...

יאמין לי מעכ"ת נ"י כי רחוק אנכי מאוד מלהכניס עצמי בדבר כזה, במכתב זה, ואף בדיבורים שקדמו לזה המכתב, שאלמלא לא הרגשתי בכח גדול, שאם יזכה הזוכה לתקן את העיר בעירובין, שער גדול יפתח לשמירת שבת להמון כולו. לפי שזה הכלל, כיון שנדחה נדחה. אם נדחה אדם משמירת שבת, ע"י טלטול שקשה עליו בעיר הזאת מאוד, נדחה הוא להלאה ג"כ מדחי אל דחי. ומי שיש לו עינים לראות, יראה כי איסור טלטול בעיר גדולה, הוא פוטר מים הזדונים של חילול שבת לגמרי, ראשית מדרון של היצה"ר עם השבת קודש העומד כנגדו, למהר ביאת משיח צדקינו במהרה, ושבת שהותר מקצתו ר"ל, הותר כולו.

כשבאתי לכאן בגזירת עליון אשר המר לי בעו"ה, חשבתי תמיד מי יתן זוכתי לכך. אלא שבעונותי לא הרגשתי, וכן עתה איני מרגיש עצמי לכדאי לכך, וגם כחות גופי ונפשי, כן עתה כן אז, נתרשלו מאוד בעו"ה. נא בממותא מיני' דמר נ"י, בזכות אבותיו הקדושים, כיון שהתחיל במצוה זו אל יתרשל. ...

וידע כה"ג נ"י, כי מלבד שהגאון הנזכר שליט"א הוא בקי גדול ומצויין בהוראה, גאון וצדיק וישיש, יש כאן טעם גדול אחר, להטיל עליו זאת ההוראה, לפי שהוא ענותן שלא נמצא כמוהו בדור הזה לפע"ד, שפל ברך, שייף עייל שייף נפק שלא יורה הוראה אלא בפלפול חברים, ושאילת פה כל הגדולים וכל הקטנים, בכל מיני כבוד והדור, וזה עיקר גדול להוציא את ההוראה הזאת לפועל, ודי בזה למבין בשפלות הדור הזה בעוקבתא דמשיחא, ומנהיג לפי הדור. ...

כחפץ מכבדו ומוקירו דוש"ת בכל הברכות של ברכת התורה,

חיים מיכאל דוב ווייסמאנדל

(נדפס בספרו תורת חמד חלק התשובות)

הג"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויטש זצ"ל

אדמו"ר משאץ-מסאסוכ

בשנת תשי"ט, לאחר שעברו מספר שנים, והענין לא זו ממקומו, לקח עצמו לכך הג"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויטש זצ"ל, אשר הדפיס את הקונטרס "תיקון עירובין", ושוב נתעורר הענין, והתקיימה אסיפת וועד הרבנים דנוא יארק רבתי ביום כ' סיון לדון בענין העירוב.

זה השער דוח צדיקים יבואו בו

קונטרס

תיקון עירובין

כעיר (א) מאנהעטען ניו יארק יע"א

*

זוכו וחסדו יסודו כיוסד לעדה ולחוק ליבנת החילוקים וכו' השיבות
 לנגד ולמד בחלוקת שבת ועירובין כמו שכתבו רבותינו מורי ורבי אבי
 העולם ומוח"ד משה פלינשטיין שליט"א בהסבילתם על חיצוניות וכל הקורא
 בו ימצא כעס לשכת ומרובות שיבות ועוד אחר ליעול בו ברוב עינים
 הלינים לרוב רשויות עירובין כל א"א על מקומו הראוי לו ויהיה אלמן
 חבוי ששגים שאחז צביו בחזקתו ונאמן ויעברו בלבו שלם בריא

ממנו העקיר

יוסף דוד בתה' צ' מוח"ד יצחק שליט"א (זצ"ל) מאסקאוויטש

האדמו"ר משאץ ומסאסוכ
 (שנת ה' אלפים תשס"ז)

* * *

נרסם בשנת תשי"ט לס"א
 ב"מס, "בישא"

ע"י ברוב שוטטערמאן ושלום ובעל ציונות

הג"מ רבי יוסף אליהו הענקין זצ"ל

אבר"ק סמאליען

כ"ח תמוז תשכ"א

לכבוד הועד לתיקון עירובין במנהטן נוא יארק.

גלוי הוא שיש יסוד גדול ודעת גדולים לתקן עירובין במנהטן שלא גריעה כזה מכמה כרכים בעולם שתקנו שם עירוב ועדיפא מזה.

הועד לתיקון עירובין במנהטן כולל מספר רבנים חשובים אדמורי"ם ובע"כ חשובים ובראשם הגר"מ כשר, הגר"צ אייזענשטאט, והרי"ד מאשקאוויץ, והם משתדלים לקבל הסכמת עוד רבנים מובהקים ואח"כ לקרא לאסיפת רבנים גדולה להחליט על התיקון לאחר שיעשו כל התיקונים הצריכים.

לדעתי לא ימתינו עד שיתקבץ כינוס רבנים בגלל זה, כי מהנסיון יודעים אנו שזה יקח הרבה זמן וחבל על הזמן שבנתיים, אלא יעשו תיכף מה שאפשר ומה שנחוץ לעשות, ואחר התיקון יפרסמו שהתיקון נעשה ושממונים עליו רבנים משגיחים.

אמנם עד שהועד הנ"ל יקבל בכתב הסכמת רוב הרבנים המובהקים שבמנהטן, והיתר הוא רק בשעת הרחק.

(א) בכרי שאלה בתי היראים שנכשלים בטלטול הם או נשיהם יטלטלו בהיתר.

(ב) בשביל נשים וילדיהם שאינם יכולים לעמוד בנסיון גדול לשבת כל יום השבת בביתם, ובפרט בימי הקיץ, וביחוד שיוכלו לטלטל לכה"פ בהחצרים סמוך לביתם אף שאין להם מחיצות.

(ג) הרבה רופאים חרדים מטלטלים לצורך חולה שאין בו סכנה שאין להם אינו יהודי לטלטל בשבילים ומצטערים על חילול שבת.

(ד) בכל שנה יש הרבה שמטלטלים בשבת שחל בסוכות מן הבית לסוכה, ויש חשש חילול שבת.

לכל אלה הרברים שהם שעת הרחק ולצורך מצוה יועיל העירוב, אבל אחרים יחמירו על עצמם שלא לטלטל כמו שנהגו עד עכשיו, עד שיצטרפו להיתר רוב הרבנים המובהקים המשמשים בקודש במנהטן, אז יוכלו לפרסם שההיתר הוא בשלימות אפילו שלא בשעת הרחק.

וחילי דילי שיש לתקן לעת עתה להתיר רק לשעת הדחק הוא משום שחלוקה עיר מנהטן מקהלות אירופא שהיה להם רב מרא דאתרא ועליו היה להחליט על הדבר וקיבל על זה הסכמת גדולים, אבל כאן במנהטן הרבנים המתירים אינם ממונים על ידי העיר, ולכן הועד למען העירוב יכול להיות שיש לו רק דין של מיעוט כל זמן שלא יצטרפו בכתב רוב הרבנים המובהקים המשמשים בקודש, ולכן יש לפסוק שההיתר הוא לשעת הדחק משום שלפי שלשעת הדחק יש לסמוך אפילו על מיעוט וכו'.

אליהו הענקין

(נדפס בהפרדס ובאוצרות ירושלים חלק ש')

כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל

בעל "דברי יואל"

אם כי כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל מנע עצמו מלהתערב בפומבי נימים ההם בענין תיקון העירוב במנהטן מטעמו ונימוקיו, א) שהי' אז הנידון לתקן עירוב בכל מנהטן וחשש הוא ז"ל על ההשגחה שקשה ביותר מפאת גודל השטח, ב) שהעירוב הי' בצירוף מחיצות של גשרי מסילות הברזל וכיוצ"ב שעלולים להשתנות, וחשש שיכשלו בו רבים שלא ידעו אודות השינויים, ובפרט שחשש שהישוב החרדי לא ימשיך לגור שם כמו שהי' בשאר מקומות בשנים הראשונים להתיישבות אחכ"י בנוא יארק, ג) בתוך זכרי הוועד של תיקון העירובין נמצאו כאלו שלא רצה הוא ז"ל להשתתף עמהם כמובן.

ברם, מאוחר יותר, בשנת תשל"ב, כשבאו ואמרו לו שרוצים לעשות עירוב בויליאמסבורג ע"י רבנים מובהקים דשם, חיזק את הענין ואף גם נתן כסף בשביל זה כידוע, והורה אז ג' תנאים שכדאי לעשות לזה (כפי שיוכא להלן עמור קנ"ו), וכך העיד גם כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל, ועוד הרבה רבנים שבדורנו ה' עליהם יחיו.

בנוגע לתיקון עירובין במאנהאטן, נוא יארק

מכתב מהג"מ רבי יוסף דוד מוסקוביץ זצ"ל משאץ (מובא בירחון המאור

תשרי תשט"ו):

אחרי כל אלה שעברתי עיר מאנהעטן לארכה ולרחבה מבית ומחוץ תכנתי את הקונטרס ת"ע בקיצור גדול לפי שדבר שאין בו סירכא אין צריך מיעוך ומשמוש, ושלחתי אותו לאיזה מהרבנים והצדיקים שליט"א.

האדמו"ר מסאטמאר קרא אותי תיכף להיכלו. ומקודם נודע לי שהוא נוטה לשיטת הרבנים המתנגדים לת"ע בשביל ג' דברים אלו" "מדוע לא עירבו בירושלים, ואין כאן

בי"ד קבוע, ומחלוקת הפוסקים. וכששאל אותי האדמו"ר הנ"ל מ"מ לא עירבו בירושלים? אמרתי, יודע אני מאין מוצא השאלה הזאת אשר התירוצים מהתוס"ט בעבור השו"ר, ובהתפיש"ש בעבור הצדוקים שלא הניחו, לא ישרו בעיניהם, וכך אמרתי: "רבי, ואם ישאלו דורות הבאים מ"מ לא עירבו במנהאטן והוא רה"י מה"ת והי" באפשרות להציל רבבות מישראל מח"ש באונס וברצון, ויענו ויאמרו, בירושלים הצדוקים לא הניחו ובמנהאטן הרבנים המתנגדים עכבו", והוטב בעיניו. ועל מה ששאלני דאין בי"ד קבוע, ענית, מדוע אוכלין בשר ויש חשש דנבילה וטריפה, ואמר לי תירוץ שאין מגלין וכו' ואמרתי שיהי' נמצאים בכל דור רור בע"ב יראי ה' בהצטרף גם רבנים יראי ה' ויעשו כולם אנודה אחת והוא הוא הבי"ד קבוע. ועוד שאלתיו: היכן העירובין דכל עירות אירופא אשר לדאבון נפשנו חרבו ואין בה איש, ואם לא נחזק כאן במצות ומנהגים שאחזו בהם אבותינו במס"נ אז מעט מעט חלילה ישתכחו מן הלב. ואם כ"ק הוא כמתנגד לת"ע אז יאמר לי ואחזור בי כי את ה' אני ירא לרבנות ת"ח וצדיקי הדור, ואני את נפשי הצלתי שע"י מעשה באתי לזה ואין מרגוע לנפשי? וענה אותי בשחוק קל על פיו: אינני מתערב בזה וברבני.

(ירחן המאור תשרי תשט"ו)

כנוגע לתיקון עירובין בויליאמסבורג [ברוקלין נ.י.]

יוסף אשכנזי

משב"ק אצל כ"ק אדמו"ר

הגה"ק מסאטמאר זצללה"ה

קרית יואל שבמאנרא יצ"ו

ב"ה

הנה הרב המאוה"ג וכו' מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב מראצפערט יצ"ו עוסק בהשתדלות תיקון עירובין ברחובות שבויליאמסבורג, ובידו תכריך מכתבים עם המלצות מגדולי הרבנים שליטא המסכימים ומחזקים אותו בפעולתו והשתדלותו בזה,

ובא בשעתו לפני כ"ק אדמו"ר הגה"ק זצללה"ה עם המכתבים שבידו מהרבנים הגאונים שליט"א, וברכו בהצלחה בכל הענינים.

ולראי' באעה"ח א' ויחי תשמ"א פה קרית יואל יצ"ו.

יוסף אשכנזי, משב"ק

(מובא באוצרות ירושלים חלק רה"צ)

בנוגע שעיר נוא יארק אינו רשות הרבים דאורייתא

שמעתי שלפני שלושים שנה יצא קול קורא מאיזה רב שפסק בספרו בית ארזים די ש להחמיר דבזה"ז יש רשות הרבים דאורייתא, ושאסור לשום אשה לצאת בשבת בתכשיטין, ואז צוה רבינו הקדוש [ממאמאר] זי"ע שיתאספו רבנים זקנים ויקראו את המחבר הספר שיתחרט על פסקו, וישבו כמדומה לי הרבנים הר"י שטייף, שאפראן, הרב מקאפיש, קראסנא, ועוד רב זקן אחד, ואחר הטענות בהלכה עם הרב הנזכר, הסכים להתירא ראין לנו בעת רשות הרבים דאורייתא.

(שו"ת דברי שלום, סוף חלק ו', בהשמטות)

ושמעתי שרבינו ז"ל אמר כן להרב הגאון ר' חיים קרייזווירטה שליט"א אב"ד אנטווערפען, שברור לו שברוקלין לא הוי רשות הרבים, וכן אמר כן להגה"צ ר' נתן יוסף מייזעלס שליט"א.

(פסקי דברי יואל)

בענין לנהוג מנהגי ישראל מקדמת דנא פה באמעריקא

... ואך חדשים מקרוב באו לעשות שינוים בזה רק אצל המתחדשים לפרוץ גדרן של ראשונים, ופה באמעריקא פשתה המספחת ביותר גם בשאר מנהגי ישראל ועיקרי דתוה"ק, ולעבור על מנהג שמקדמת דנא מה שיש בו גדר וסייג של איסור אף אם אין לו שום מקור בש"ס, אסור לעבור ע"ז מדאורייתא מטעם נדר, עי' שו"ע יו"ד סימן רי"ד וכו'...

וזה וראי שבאמעריקא אין שום מנהג, כי אין נקרא מנהג אלא מה שנתייחד במקום גדולי תורה ויראה לא מנהג בורות כנודע בכל הפוסקים. והר"ת והמהרי"ל כתבו שבמנהג שנעשה באיסור הוי מנהג אותיות "גהנם". ובאמעריקא לא הי' התישבות המדינה מתחלה מגדולי תורה ויראה כנודע, והיה הכל מנהג בורות גם בתחלה ושוב אח"כ נפרץ במלואו בכל פעם יותר ויותר, כי הפרצות מתרבים בעוה"ר בדורותינו אלה עיקבתא דמשיחא בכ"מ, ומכש"כ במדינה שלא הי' לה מעולם יסוד לתוה"ק, וזה לא כבר שנתלקטו לאמעריקא מסיבת כל הסיבות קצת אנשים יראים ות"ח, הרב ברוד שחיבא רמיא עליהם מנהגי הארץ אשר באו משם, וחלילה לשנות, ומבואר בגמרא בכ"ב דף פ"ג ע"ב וליחזי היכי נהיגי, בעיר חדשה, ונחזי מהיכא קא אתי, בנקוטאי, פירשי ז"ל שנתלקטו ממקומות שונים. וכ' שם הנמו"י בשם הרשב"א והרנב"ר דמדאמרינן הכא ונחזי מהיכא קא אתי שמעינן רכל עיר חדשה הכל כמנהג אותו המקום שבאו משם, וכן הוא בשו"ע חו"מ סימן של"א ס"א ברמ"א שם וכו'...

וז"ל מרן הקדוש בעל דברי חיים ולה"ה מצאנו: כל הדברים הנ"ל אטורים המה

עפ"י השו"ע והפוסקים ואסור לשנות שום מנהג ישראל בבנין ביהכנס"ס או באיזה נימוס ומנהג המקובל מאבותינו ומדרות הראשונים, והמשנה ידו על התחנותה. וחתם שמו הקדוש. וכן כתב אח"כ מרן הקדוש מהרי"א זלה"ה מזי"ט שוי"ב, וז"ל: הנני באתי כיהודא ועוד לקרא ליתן תוקף לתורה הק' דת ישראל שיקיים ואסור לשנות ולנטות מדרך התורה הנמסר לנו ממעמד הר סיני וממנהג אבותינו התנאים והאמוראים הק' כמבואר לעיל בחתימות הרבנים ולכל השומע ינעם. וחתם שמו הקדוש. הנה מפורש בובריהם שכ"ז אסור עפ"י השו"ע והפוסקים ואין זה איסור חדש ומאן ספין ברור הוה לחלוק על האריות האלה, ואף אם יתקבצו כל דורינו זה אין בכחינו להכריע אף צפורן אחת מהם, ואמרו חכז"ל (שבת דף ק"ב ע"ב) אם הראשונים כמלאכים וכו' אנו כחמורים, אבל אנחנו אין אנו אפילו כצפרני החמורים לגבי הראשונים כמלאכים, אך אלו היינו עומדים על המשמר שלא לשנות עכ"פ מדרכיהם וממנהגיהם הקודמים, לא היינו מגיעים לירידה נוראה כזאת, אף בעיקבא דמשיחא ר"ל.

(שו"ת דברי יואל, אר"ח סי' י')

... אשימה עיני על הדברים אם הן המה הדברים ששמעו מפני, כי בחוצות וברחובות נאמרים משמי דברים הרבה שלא היו ולא נבראו ולא עלה על לבבי מעולם...

(בהקדמה לס' על הגאולה ועל התמורה דף כ"ה)

...והכל יודעין שלא רציתי להתערב בזה, ולא אמרתי לא איסור ולא היתר, והטעם שלא רציתי להתערב ג"כ מובן, ראשית יש בזה הכחשה בין הת"ח בתיקון מצב העירוב... ובעיקר הדבר, להתערב בעיר אחרת... הוא ענין קשה והרבה נצמח מזה זזיה"ש ומחלוקת גדולת, זה אומר בכה וזה אומר בכה, וכבר כתב החת"ס על ענין כזה שהברירה נשארה ביושבי קרנות וקלקולו יותר על תיקונו, ועוד הרבה טעמים שקשה לכאדם אפי' בע"פ כש"כ בכתב, אשר עבור כל אלה למי שאינו דר בעיר, מוטב יותר להיות בשב ואל תעשה, ובפרט כשאין יודעין האמת ואין אומרים למי שלא ראה את החודש שיביא ויעיד, ואמרו חכז"ל למוד לשונך לומר איני יודע, בפרט כשהוא ברור שאינו יודע, כי לא ראיתי מה שנעשה שם ומה הגיע אליהם, וכבר ניסיתי בכמה ענינים, שהרבה פעמים טובה השתיקה בכגון דא למען כבודו ית"ש, וא"א להסביר יותר נכתב. כללו של דבר, מי שאמר שיצא מפי איזה הודאה בענין זה, הוא שקר מוחלם, עכ"ל.

(מתוך מכתב הנדפס בס' מושיען של ישראל ח"ו עמ' ש"ה)

...אמנם מה שכתב כ"ת נ"י ע"ז שצריך לידע להורות מיד ולדרות הלכה למעשה, והביא שכבר החלו לעשות שינויים, אין זה אלא דברי תימה, הכי יש מקום להסתפק בהלכה למעשה אם אותם הקדושים עשו ח"ו שלא כהוגן בטלטול הס"ת בחינם, והלא אף

במה שאין אנו מבינים כלל טעמם ונימוקם, הוא ברור שכל דבריהם כגחלי אש, ובמה נחשב כל שכלינו והכרעתנו נגד אפס קצהו של צפרנס של הראשונים, ומעשה רב של הדורות הקודמים זהו בעצמו בירור ההלכה, ובפרט כיון שבעיקר קריאת הנשיא בס"ת אין אנו מבינים הטעם, אלא סומכים על דעתם ז"ל, היאך לא נסמוך על דעתם ז"ל בסידור הדברים לעשות שינוים שהוא דלא כמר ודלא כמר, ואם עושין בזה ספק להלכה שאם אין אנו מבינים טעמם ח"ו לא נסמוך עליהם על כיוצא ב"ארז"ל בסנהדרין דף ק' באותו תלמיד שאמר לר"י רבי דרוש, ולך נאה לדרוש, כשם שאמרת כך ראיתי, א"ל ריקה, אם לא ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, וזה דרך המתחדשים להתחכם על דורות הקודמים במעשה החסידות ר"ל, וכל המשנה ידו על התחתונה, והשי"ת יזכינו לילך בעקבות הצדיקים הקדושים שבדורות לפנינו...

(שו"ת דברי יואל או"ח סי' ט' אות ד')

...והעושה מנהג נגד כל גדול ישראל בכל העולם בוודאי צדקו דברי מרן ז"ל שהוא מנהג בורות ונגד המנהג כת"ג שהוא בכל העולם אמרו חכז"ל (יבמות דף ק"ב ע"א ועוד) שאפילו יבוא אליהו אין שומעין לו...

(שו"ת דברי יואל או"ח סי' ד' אות י"א)

...ע"י הפירצות האלה שברור האחרון ר"ל אתה רוצה לבטל תקנות חכז"ל מה שנאסר עוד מזמן הש"ס, וזה ודאי אסור, אף אלו הי' האמת כדבריו וכו'.

(שו"ת דברי יואל או"ח סימן י')

...ובלא"ה אף על סברא ברורה, אם אין לה ראי' אין להשתמש בה כלל להלכה, וביעיר ארזן מהחיד"א מערכת א' אות ט"ז הביא כן בשם מהר"י שאין למציא דין מסברא בלי ראי', ובספר דרכי שלום (כללי הש"ס אות א' סימן כ"ו) הביא ע"ז מירושלמי פ"ו דפסחים הלכה א' תורה שאין לה בית אב, אינה תורה, ופירש קע"ה שאין לו ראי' או קבלה בידו, וכבר צווח בכרוכי' בשאלת יעב"ץ על הדנין בסברות, שהרי ברמב"ם (הלכות סנהדרין פכ"ד ח"ב) ובטור חו"מ סי' ט"ו, שבזמן התלמוד היו דינין עפ"י סמיכת דעת הדיין אף בלא ראי', ואח"כ הסכימו שלא לדין עוד בסמיכת הדעת אלא בראי' ברורה, והרי עוד בזמן הראשונים לא העמידו על סברתם כמו בזמן התלמוד, וא"כ ק"ו בן בנו של ק"ו שבזמן האחרונים אין להמציא שום דין מסברא בלי ראי'.

(שו"ת דברי יואל או"ח סי' י"ג אות ח')

בנוגע תיקון עירובין בבארא פארק (ברוקלין ניו.)

יוסף דוד מייטלבוים בהגה"ק מסאסוב זצוק"ל אב"ד דק"ק קרית ישמח משה

בעה"י, ט' סיון תש"ס לפ"ק

שלום וישע רב, לאור נערב אשר במערב, הגאון הגדול, מעוז ומגדול
מהר"י ראטה שליט"א אבדק"ק קארלסבורג

הנה לאחר שראיתי מכתב מעכ"ת שליט"א בענין דעת רבינו הק' מסאטמאר
זיעוכי"א, באתי בשורות אלו כדי שלא אלכד ח"ו בעוון כובש עדותו, לכן מצאתי לנכון
להודיע לכבוד מעכ"ת שליט"א מה שבעצמי שמעתי מפני רבינו הגה"ק מסאטמאר
שליט"א בענין דעת רבינו הק' זי"ע אודות תיקון עירוב בשכונת בארא פארק.

גופא דעובדא הוה בעת שהותי בנוא יארק בשנת תשמ"ב, באתי לקרית מלך רב ה"ה
קרית יואל, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו של רבינו הגה"ק שליט"א להיות בשולחני
הק' ביומא דהילולא רבה ל"ג בעומר, ומצאתי חן בעיני המלך ועיכב בעדי מלחזור
באותו היום. למחרת לעת שעות אחה"צ נכנסתי לקודש פנימה ודנתי לפני כ"ק רבינו
שליט"א לברר כמה הלכות ומנהגים אשר היו נהוגות בבית אבותינו הק'. [בתוך כך באה
אל הקודש פנימה בתו הבכירה של רבינו שליט"א להבחל"ח הרבנית הצ' מרת חיה ע"ה
ליטול ברכת פרידה. ושאל אותה רבינו שליט"א, אמאי אינה נשארת לשב"ק כאן (בקרית
יואל), ואמרה שלמען האמת הי' רצונה להשאר, ובפרט למען בתה התינוקת הקטנה
שהיתה על ידה, שבאמת מוטב לה להשאר, כי כאן יכולה לצאת בשבת עם הבת ולשאוף
אוויר צח, מה שבד"כ אין ביכולתה לעשות, אך ההכרח לא יגונה וחייבת היא ליסוע.]

ואנכי צעיר לימים הייתי ועזות דקדושה היתה בי, שאלתי את רבינו שליט"א, אמאי
באמת לא תיקנו הרבנים הגאונים היושבים על מדין, עירוב בבארא פארק. וענה לי רבינו
הגה"ק שליט"א בפשטות גמורה, ד"לאחר שעברתי לבארא פארק כשבא דודי הגה"ק
זיעוכי"א לשבות שבת בב.פ. (כמדומני בפ' וישלח תשכ"ו), אמרתי לדודי הק' זי"ע "דהרי
עה"פ "ויחן את פני העיר" איתא ברש"י דתיקן להם עירובין, ע"כ הי' רצוני לדעת האם
ראוי לעשות עירוב על הרחובות הסמוכים לבית מדרשי (שהי' אז על 15טע עוועניו),
שיוכלו הבע"ב לטלטל, וגם כדי שבני משפחתי הנשואים יוכלו בעזה"י לכוא שבת
לביתי עם טפיהם. ואמר לי דודי הק' זי"ע, אדרבה ואדרבה, אבל שיחי' העירוב על
כל השכונה, ומן הראוי והנכון שתבוא ברכרים עם הרבנים הגאונים החשובים רפה
לתקן העירוב עצהו"ט".

והמשיך רבינו שליט"א ואמר, ד"באמת באתי בדברים עם כמה רבנים אודות זה הענין, אך מחמת טרדות הזמן וגם כי היו איזה מנגדים, לא הגענו אז לידי סיום הענין", עכתה"ק.

תקופת זמן אחרי זאת, נפגשתי עם א' מגדולי זקני הרבנים הגאונים החשובים דבארא פארק, וכשסיפרתי לו מה שאמר לי רבינו שליט"א, אמר לי, שגם עמו דיבר רבינו שליט"א בשעתו אודות הנחיצות לתקן עירוב.

ובהיותי בחורף דהאי שתא בנוא יארק כשדברתי מענין זה עם חרב"ן ש"ב הגה"צ מוה"ר דוד רוב מייוליט שליט"א אב"ד דקהל יט"ל דסאטמאר ב.פ., סיפר לי ששמע מפי רבינו שליט"א, שבשנת תשמ"א כאשר הביאו לפניו לחתום על נרוז כללי נגד תיקון עירוב בבארא פארק, בשו"א לא הסכים לחתום עליו, עד שתיקנו בו הלשון "שלא לסמוך על העירוב הנ"ל" דייקא, והיינו מצד אופן עשייתו, לבל ישתמע חלילה התנגדות על עירוב שנעשה במיוחד ע"י צוה"פ. וכזה יצאתי ידי חובתי לברר מקחו של צדיק, ועל חיזוק מצוה זו מ"דברי סופרים הצריכים חיזוק יותר משל תורה", כנר הבטיח כ"ק זקנינו הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע ע"ז עוה"ב כידוע, ויה"ר שיתקיים נגו "השם גבולך שלום" וגו'.

הכהו"ח לכבוד התוה"ק ומצוותיה ולומדיה,

הק' יוסף דוד מייטלבוים
אב"ד קרית ישמח משה

קושט דברי אמת בדעת כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל מכתב מוה"ג מוה"ר יצחק מאנדעל שליט"א דומ"ץ במאנרא נ.י.

בס"ד

למע"כ תלמידיי החשובים והמופלגים שיחיו החונים בשכונת בארא פארק יצ"ו שלוי לכם ולכל הנלוים אליכם, יתברכו בשובע שמחות ורבת הצלחות.

על דבר שאלתכם כמה שפירסמו לאחרונה במכתבי עתים בשם מרן רבינו הקדוש רשכבה"ג בעל דברי יואל זצוק"ל שהוא ה" מתנגד לעשיית העירוב בברוקלין.

א) הנה איחרתי קצת מפני שרציתי להתחקות אחר מקור מחצב הדברים, היות זה אומר בכה וזה אומר בכה, ואחר בירור כל הדברים הנאמרים והנכתבים בזה, ולאחר חקירות ודרישות לעמוד על שורש הדברים, ראיתי שיש כאן סילוף גדול מאוד במה שזמשתמשים בשמו של מרן רבינו הגדול זצוק"ל נגד העירוב בשכונת בארא פארק, על כן ראיתי מן הנכון להבהיר הדברים והשומע ישמע וקושטא קאי.

ב) דהנה אמת נכון הדבר לפי עדות הדברים הנאמרים בשמו אשר ראויים לסמוך עליהם

יוצא, שלא רצה ליתן הסכמתו (לא לו ששאלו ממנו ליתן הסכמתו) לעשות עירוב על כל מאנהעטן או כל ברוקלין. ומאידך ידוע גם, שדעתו לא הי' נוחה לעשות עירוב על איזה רחובות בלבד (ולא לכל השכונה), וזלת לצורך גדול, כגון יו"ם סוכות שחל בשבת. וכן מסר לי ג"כ איש מהימן מהמקורבים של מרן ז"ל שלא הי' דעתו נוחה לעשות עירוב על איזה רחובות בלבד כנ"ל. אבל גם ע"ד העירוב במאנהעטן וברוקלין (גם לפי דבריהם של הני שראויים לסמוך עליהם) לא ביקש מהם או משום אדם לפרסם בשמו שהוא מכת האוסרין, וכפי עדות הגה"צ הרי"ד מאסקאוויטש משא"צ זצ"ל, שפירסם כרכים עוד בשנת תשמ"ז בחיי מרן ז"ל שאמר לו מרן ז"ל שאינו מעכב עליו רק שהוא אינו מתערב בענין זה – וכבר ידוע דרכו בקודש, שלא רצה ליתן הסכמתו לכמה דברים שביקשו ממנו הסכמה, מפני שלא רצה שיהי' אחריות הדבר עליו, אבל מ"מ גם לא עיכב ולא התנגד להדבר – וכן לא רצה ליתן הסכמתו לשום ספר חדש כידוע, והוא ג"כ מפני טעם זה, אבל מ"מ לא התנגד להדפסתו.

ג) ויותר מזה מבואר בתשו' דברי יואל יו"ד סימן ק"ה אות א' דמיירי שם לגבי ענין חמור הנוגע לאיסור א"א (להתיר א"א ע"י עדות ערכאות שבזמנינו – אשר לפי דעתו אין זה מספיק להתיר איסור א"א), דכתב שם דע"כ מעולם לא רצה להזדקק להתיר א"א ע"י עדות ערכאות, אלא שאם כתבו לרבנים אחרים והתירו, לא הייתי מתערב בדבר ולא אמרתי לא איסור ולא היתר עכ"ל עיי"ש.

ד) ובפרט מה שרצו להוסיף עוד נופך על שמו של מרן ז"ל ולתלות בו בוקי מרוקי שדעתו הי' לאסור לעשות עירוב כתיקונו, מפני שיש לחשוש על מכשולות, או בכשרות העירוב או מפני פריצות וכדו', הנה הדבר מבואר מפורש להיפך בתשו' דברי יואל למרן ז"ל בכמה מקומות – עיין תשו' דב"י או"ח סימן יו"ד אות י"א שכתב לענין שער באשה, דבזמנינו מחמת גודל הפריצות והרהורי עבירה הי' מהראוי לגזור לאסור בכרכה ובד"ת משום שער באשה אף נגד הכתולות שדרכם להיות מגולה, אך ודאי שאין לנו לגזור גזירות מדעתינו מה שלא אסרו חז"ל, עכ"ל"ק. ועי"ע בתשו' דב"י יו"ד סי' מ"ד שכתב חז"ל תמיהני שחשד אותי שח"ו אני גוזר גזירות, ומי אנכי לגזור גזירות בישראל, עכ"ל"ק.

ה) ועיין ג"כ תשו' דב"י יו"ד סימן ע"ז או"ז שהביא נמי משמיה דהריב"ש ז"ל סימן קכ"ה שכ' הריב"ש ז"ל על מילתא שהי' מסתבר לגזור עליו חז"ל, שאין לנו לגזור מעצמינו יותר ממה שגזרו חכמים ואפי' כשאין בני תורה וכו' עיי"ש. ועיין עוד מש"כ מרן ז"ל בתשו' דב"י או"ח סימן ט"ו בנידון גזירת פתיחת החניות בשב"ק אשר לפי הנראה הוא ענין חמור מאוד כגזירת שמד, וע"כ לפי דעת השואל הי' בכלל יהרג ואל יעבור. אבל מרן ז"ל כיון דלא הי' ברירא ליה שהגידון דמיא לגמרי לנידון גזירת שמד, על כן לא רצה לא לאסור ולא להתיר, והביא דברי חז"ל שכת קמ"ה ע"ב דאמרי" שם אמור לחכמה אחותי את, אם ברור לך כאחותך שהיא אסורה אמור, ואם לאו אל תאמר עיי"ש.

ו) וראוי להביא כאן עוד מש"כ מרן ז"ל בתשו' דב"י יו"ד סימן מ"ט בענין אם נכון לפרסם אזהרה (על דבר שיש בו חששות) היכא שאין בידינו לתקן – חז"ל"ק, דאדרבה מהדפסת מכתבים מרובים יש לחוש עוד לקלקול ח"ו עיי"ש. וה"נ כנ"ד אין לך מכשול גדול מזה שמפרסמים לפני ההמון שאינם יודעים להבחין שדעת מרן ז"ל לגזור ולאסור גם המותר רק

ממעם חששות וכדו' ויבואו אח"כ כל המון העם (אשר נוחים להם בהעירוב ואינם רוצים לקבל על עצמם גזירות חדשות) לרון מזה ולומר גם על שאר דברים שדעת מרן ז"ל הי' באמת לאסרם באיסור חמור מדין התורה, שג"כ אלו אינם רק גזירות חדשות משום חששות וכדו'. וכן שמעתי מהרבה בני תורה מתלמידי רבינו זצוק"ל שדעתם ג"כ כנ"ל.

(ז) והנה הך מילתא הנ"ל, שכי' מרן ז"ל בשם הריב"ש ז"ל סימן קכ"ה שאין לגזור מעצמינו יותר ממה שגזרו חכמים כנ"ל. באמת כללא פסיקא הוא בדברי הפוסקים בכמה מקומות, דאין לגזור גזירות מדעתינו, וכמו"כ כתב הריב"ש ז"ל גם בסימן רע"א עיי"ש. וכ"כ הה"מ בפ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ז, והרב"י והר"מ או"ח סימן תס"ב, והפר"ח או"ח סימן תס"א (ר"ה עוד כתב) ובסימן תרנ"א, ובפר"ח יו"ד סימן פ"ד ס"ק י"ז עיי"ש. ועיין ג"כ בדברי הרא"ש ז"ל שבת שכי' ז"ל תמהני האיך יוכלו הגאונים לחדש גזירות עיי"ש. וכע"ז כתב הרא"ש ז"ל גדה פ"י סימן ג' דאין לנו לגזור גזירות מדעתינו מה שלא נמצא בהש"ס, ואם אדם חשוב מרוב ענותנותו ופרישתו אינו רוצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה, ינהג מדת פרישתו לעצמו, אבל לא ניתן ליכתב בספר להורות בו לדורות הבאין וכו' עיי"ש. ועיין ג"כ שר"ח מערכת גימ"ל אות י"א ובפאה"ש שם סימן ד' מש"כ להעיר על דברי תשו' ב"ש עיי"ש.

(ח) ואע"פ שאלו המערערים נראה דכונתם לשמים, ודעתם לגדור כדי שלא יפרצו בחומת השבת ובחומת הצניעות וכדו', ובודאי שכונתם טובה ורצויה מאוד. אבל אין זה רק דעת עצמם, וכל אחד רשאי לומר דעתו, אבל אין לזה ענין עם דעת מרן ז"ל, כל שלא נמצא כתוב מפורש כן, ולא אמר מרן ז"ל הדברים או הטעמים הללו לשום אדם לפרסמם בשמו, וענין זה לתלות דעת עצמם על מרן ז"ל, זה גופא סילוף כמובן. וכבר ידוע מש"כ מרן ז"ל בהקדמתו לס' עה"ג ועה"ת שלא להאמין מה שאומרים בשמו בחוצות וברחובות אלא למה שהוא כתב בעצמו.

(ט) מה גם, שכל הטעמים הנאמרים שיש לחשוש שיהיו מכשולות בהעירוב, אם לא שיהי' בעיר מי שהוא הבר-סמכות-עליונה שהכל (או עכ"פ רובם ככולם) קיבלו אותו עליהם שייך גם בעיר אנטווערפן ועיה"ק ירושלים ובני ברק ומאנסי. וגם כל החששות שיפרצו בחומת הצניעות, שייך גם במקוויירא וקרית יואל, ואפי"ה אין פוצה פה.

(י) ובפרט דלפי דברת רבים וכן שלימים שרוצים בהעירוב כדי להציל את עצמם ממכשול של איסור הוצאה (ובתוכם חולים וזקנים), ואומרים בפה מלא שלפי המצב שהי' קודם שנעשה העירוב הי' בודאי מכשולים רבים ועצומים, ועכשיו ע"י שנעשה העירוב אזרו לו", א"כ מהיכי תיתי להם לאסור הדבר, משום חשש דילמא יצמחו מזה אח"כ מכשולים, הלא כלל גדול הוא דאין ספק מוציא מירי ודאי. ובפרט אם לפי הנראה לפנינו העירוב נעשה כתיקונו בדבר המתקיים. ועכ"פ אחר העיון בכל טענותיהם של המערערים נגד העירוב, וכל טעמיהם שנתנו בזה, אין בהן בנותן טעם מספיק כלל, ובשגם שכבר נתבאר לעיל מדברי הפוסקים שאין לנו לגזור גזירות מדעתינו.

(יא) ואע"פ שהצליחו בסילופם, להשיג גם איזה חתימות של רבנים גדולים וחשובים, אבל כבר העיד הנסיון בזה שכבר אירע כך בעבר כמה וכמה פעמים. ודכינא לפני כמה שנים

כשנתחדש המכונה של בריקת סת"ם כדי להציל הרבים מהמכשולות של ספרי תורה פסולים מטעיות חסרות ויתירות, ה" אז ג"כ איזה מערערים ועשו שערוריה גדולה, והרעישו תבל ומלואה שראוי לגזור שאסור להשתמש עם המכונה כלל וכלל, וגם הדפיסו ופירסמו מכתבי איסור במכ"ע מידי שבוע בשבוע בדיוק כמו שעושיין עכשיו. וסילפו הדברים לפני איזה רבנים שיהיו עי"ז מכשולות עצומים וחששות גדולות, ותלו ג"כ בוקי סרוקי במרן רבינו הגדול ז"ל ועלתה בידם שגם איזה רבנים חשובים חתמו על האיסור שלהם. אבל רבים וכן שלמים התירו הדבר, כי אין לגזור גזירות מדעתינו מה שאין לו מקור בש"ע ובפרט במקום שיש בו להציל ממכשולות. ופוק חזו מה עלתה בסופו של דבר עם כל השערוריה של האוסרים, שהכל עלה בתוהו ובוהו וכמעט אין זכר לאיסורם ודברי תורה חיים וקיימים, וכן אירע עוד כנ"ל כבר כמה פעמים.

(יב) ובפרט מה שהעיוז לאחרונה שהדפיסו דברים שהי' נדפסים בירחון המאור בשם דעת גדול אחד, ועכשיו הוסיפו ופירסמו שמרן ז"ל הוא בעל הדברים. הנה כל מי שבקי קצת בלישניה ובספרי מרן ז"ל יראה בעליל שאין זה מדרך לשונו של מרן ז"ל, לא לשונו בכתב ולא לשונו בע"פ ולא מדרכי הגיון שלו. והמשב"ק אשר תליית עדיין חיים וקיימים עמנו לאויט"א ג"כ מעידים שדברים אלו לא יצאו לא מפיו ולא מפי כתבו. וגם לפי שיטתם אשאלה מהם מענה, ממנ"פ אם מרן ז"ל בשעתו לא רצה לפרסם הדברים בשמו ושהוא בעל הדברים (יהי' הטעם מה שיהי') מהיכי תיתי להעזי לפרסם ולגלות מה שהוא רצה שלא לגלות, ונראה בעליל עד כמה גברה אצלם מדת הניצחון, והעולה על כולנה שלא חלי ולא הרגישו דהנה כתוב שם בפירוש רק, שאינו נכון לערב כל העיר וכו' וא"כ הרי מבואר דרוקא כל העיר אינו נכון לערב, אבל שכונה אחת אמנם נכון לערב, וכל זה לפי שיטתם אבל האמת היא כנ"ל. ובפרט מש"כ שם חידוש להביא ראייה לדבריו מהגמ' דעירובין ממה דאמר"י שם בחששא דשמא יעלה הים שרטון וכו' הנה הדברים לעצמם כמו שבאו שם אינם מכוונים כלל, וכמו שיראה המעיין הישר. ובודאי דלא יצאו ממרן ז"ל וכנ"ל.

(יג) ועכ"פ מה שרוצים לדמות מילתא למילתא לאמר, דכמו שלא רצה ליתן הסכמתו לעשות עירוב על כל מאנהעטין או כל ברוקלין כמו"כ אין לעשות עירוב שנעשה כתיקונו על שכונה יהודית בלבד ושעומדת בפיקוח רבנים מובהקים שנושאים באחריותו, אין זאת אלא ענין של חילוף דברים, וכן שמעתי מכמה רבנים מובהקים (הנמנים בין תלמידיו הנאמנים של מרן ז"ל) שיש בזה סילוף גדול, כי לא הי' אז הנידון והמדובר כלל לעשות עירוב בשכונה יהודית שרוכס שומרי תומ"צ.

(יד) ומה שהביאו מרב אחד שהעיד שהוא שאל הסכמת מרן ז"ל לעשות עירוב לשכונה שלו, אבל הרי תברא בצדו, שהרי מפורש בדבריו שהי' המדובר אצלו לעשות עירוב רק לאיזה רחובות בשכונתו הסמוך לביה"ח, אבל לא הי' המדובר אז לערב את כל השכונה של בארא פארק בצוה"פ כתיקונו ושהי' נעשה ע"י רבנים המפקחים הנושאים באחריות. וא"כ לא הוסיפו בזה כלום דכבר ידוע דעתו של מרן ז"ל שלא הי' ניה"ל לאיזה רחובות בלבד (חוץ לצורך גדול), מחמת דיש בזה כמה מכשולים גלויים. אבל אדרבה לפי עדות כמה בני"א, שכשנשאל בסוף ימיו בענין עשיית עירוב מהודר על כל שכונת וומב"ג, וגם יהי' נעשה כחוק

ובאופן של קיימא ברזל חזקים, ושתהי' נעשית תחת פיקוח וועד של רבנים שישאו באחריותו, הסכים לזה וברך בהצלחה, וגם צוה לאחד הגבאים שיחי' שיתנו הסכום של חמש מאות דאלער. וכן לפי עדות הגאון המובהק צ"ת האדמו"ר מפאפא זצ"ל הרי הסכים מרן ז"ל לעשות עירוב לשכונת וומב"ג אם יהי' הוא נושא באחריותו.

טו) היוצא לנו מזה, דכל מה שמרעישים המערערים קבל עולם ומלואה נגד העירוב בשכונת בארא פארק על שם מרן רבינו הגדול זצוק"ל, כהניחם זאת ליסוד מוסד בפירסומם במכתבי עתים באופן שיהי' ידינו רמה כאילו זה דבר ברור ואין לפקפק בו, להוי ידוע שאחר החקירה והבירור ע"י כל מי שיש לו עינים לראות ואין בטבעו להיות נמשך אחר כל מה שמפרסמים ברעש גדול במכ"ע ובחוצות ובשווקים, יראה שהדבר נבנה על יסוד רעוע ולא יהני להמסלפים סילופייהו. וכן שמעתי עוד מכמה רבנים מובהקים בהוראה. ועל כן היטיבו אשר דיברו בזה הרבנים המובהקים עמודי ההוראה ה"ה הגאון הגדול מהר"י ראטה שליט"א אבד"ק קארלסבורג והגאון הגדול אבד"ק אדווארי שליט"א שמתברר שדעת מרן ז"ל להתיר לעשות העירוב, ודבריהם נכונים מאוד, וא"צ לאסחודי דידי וגם אינם צריכים חיוזק, כי כן מפורש בתשו' מרן ז"ל דרכ"י כנ"ל שאין לגזור גזירות מדעתינו. וכל המוני אחבי' הסומכים על הרבנים הגאונים הנ"ל בכל השאלות החמורות, כש"כ וק"ו שכדאי הם לסמוך עליהם בנידון זה אפי' שלא בשעת הדחק, ובאמת א"צ לפרסם דברי הנ"ל, כי ממילא לא יועילו כלום לאלו הרוצים בהסילוף, ואילו להרכיב היודעים האמת ומבחינים בדברים ואינם נמשכים אחרי המכ"ע כסומא בארובה, הם יודעים בעצמם מה לעשות וקושטא קאי וא"צ עוד להאריך.

וה' שנותיכם יאריך והחיה"ח מאדוה"ש

מנאי הרו"ש

הק' יצחק הלוי מאנדל

דומ"ץ במאנרא נ.י. בעמח"ס "חקר הלכה" על יו"ד

קטע מתוך תשובת הרה"ג מוח"ר יצחק מאנדל שליט"א

דומ"ץ במאנרא נ.י.

[שנדפס בקובץ "אור ישראל" גליון כ']

... והנה זה ברור שדעת מרן רבינו הגדול רשכבה"ג בעל תשו' דברי יואל זצוק"ל הי' ג"כ להורות הלכה למעשה להקל כהנך שיטות דאין לנו רה"ר מה"ת וכסתימת רבותינו השו"ע והנו"כ (הגם דאפשר ולדידיה הי' מחמיר אבל לא הורה לאחרים כן) כמו שידוע ממה שלא רצה להסכים לאסור נשיאת תכשיטין ברה"ר, וכן ממה שהורה להקל להוציא בשבת ע"י עכו"ם תינוק לעשות הבר"מ בביהמ"ד ועוד ועוד, ואגב אעורר כמה שפירסמו במכ"ע בשם מרן ז"ל שאמר להרבנית תחי' שתמנע עצמה מלהוציא תכשיטה ברה"ר מחשש רה"ר דאורייתא וכו' עכ"ד. דאין הרברים נכונים והשומע שמע וטעה, ואדרבה נהפוך הוא, דהרבנית תחי' שאלה למרן ז"ל היות דאיכא שמועה בשם הגאון ר' יונתן שטייף זצ"ל שהנשים ימנעו מלצאת בהתכשיטין ברה"ר. והשיב לה מרן ז"ל שא"צ לחוש כלל ותתנהגה עצמה כמו עד

עכשיו. וכן התנהגה הרבנית תחי' שהיתה יוצאת בכל שבת בתכשיטיה ביה"ד כמו שמעידים כל קרוביה. (ועיין חו"מ סימן ל"ה ס"ד ברמ"א) ופלא מאוד לפרסם ברכים היפך המציאות בעוד שאיכא הרבה שזוכרים להאמת ועכ"פ הוא דבר שהי' בכלל (הפירסומים בשם מרן ז"ל) וללמד יצא.

ואמרתי להודיע להר"ג שליט"א מה שהי' לי עם חכם אחד בענין המכתב שכתבתי בנוגע לדעת מרן ז"ל שהדבר ברור שמעולם לא התנגד לערב שכונה של שתוי"מ והעירוב נעשה ע"י מורה מובהק וכמוש"כ הרבנים הגאונים שליט"א, והחכם הנ"ל בא בחבולות מענות בידו נגד המכתב שלי, ואחר שמוע כל מענותיו עניתיו לו שמעתי כל דבריך הנאמרים בטוב מעם אבל יש לי לשאול אותך הרי גם לדבריך (שמרן ז"ל התנגד בכיטה לעשיית שום עירוב בעיר ברקלין) סוכ"ס אתה מודה שמרן ז"ל לא לא זאת שלא ציוה (לאילו הרבנים האומרים משמו) לפרסם שיטתו ברכים אלא אף זאת שאפי' לא ביקש מהם דבר זה לפרסם שיטתו ברכים כדי שיעמוד הדבר לדורות למשמרת, ומי הי' עוד כמוהו שהי' צופה למרחוק והי' דואג על העתיד שלא תשתכח ח"ו תורה מישראל וחירף נפשו בעד קדושת השבת (בגנן בנוגע לשיטת הר"ת וכן נבל דבר). וכל מה שהי' רואה לנחוץ לקבוע לדורות לא הי' הת מפני כל וכל הטירחות לא עצרוהו ופירסם דעתו ברכים הן בעל פה והן בכתיב והאיך אפשר הדבר שכאן בענין העירוב בדבר גדול ונשגב כזה לא הודיע ברכים כלום משיטת ההתנגדות שלו, וכי אפשר שסמך עצמו על מה ששאלו אותו איזה יחידים בכיתו נאווה קודש והשיב להם שהוא אינו מסכים, ולא ציוה להם וגם לא ביקש מהם שיפרסמו דעתו ברכים למען יעמוד הדבר לדורות למשמרת, ואדרבה לאחר שפירסם דעתו ברכים ה"ה הרה"צ משאץ זצ"ל השיב שהוא אינו מתערב בענין זה (והרה"צ הנ"ל פירסם בן ברכים נקובץ "המאור"), והאיך אפשר שמרן ז"ל לא ראה לנחוץ לכתוב עכ"פ איזה שורות בענין זה כדי להודיע דעתו לרכים, ועכ"פ לאנ"ש הסרים למשמעתו, והחכם הנ"ל עם כל מענותיו לא מצא מענה והודה בפיו שהצדק עמי וכמו שכתבתי במכתבי, ודבר זה הי' במעמד כמה ננ"א ואמרתי להעומדים שם הכימו וראו חכם מה הוא אומר כי מדת החכם שהוא מודה על האמת ואינו מתעקש, כל זה ראיתי להודיע להר"ג שבודאי יהי' לו הנאה מזה.

אבל מ"מ כל זה לענין הנ"ל אולם מצד אחר הרי לא רצה ליתן הסכמתו לערב כל מנהגין או כל ברקלין ועל כן יש מקום שחשש שאמנם אפשר שהרחובות הכי גדולות של העיר שכיחי סמך ריבוא בוקעים בו (ובכה"ג ל"מ צוה"פ אלא צריך מחיצות גמורים ודלתות במקומות המפולשים כמבואר ברמב"ם הל' פ"ה הבי"ד ואו"ח סימן שס"ד ס"כ וסימן שצ"ב).

אך כל זה לענין לערב כל מנהגין או כל ברקלין דאיכא בתוכם גם רחובות הכי גדולות כנ"ל, אבל בנידון לערב רק שכונה אחת שרובם שתוי"מ ונעשה בפיקוח רב גדול ומובהק בהוראה כמו מע"כ הר"ג בודאי דיכולים לסמוך על הוראות מרן רבינו הגדול זצוק"ל הנ"ל דהעיקר להלכה למעשה כמ"ד דאין לנו רה"ר מה"ת כיון שאין בו סמך ריבוא וכנ"ל ובחיי להל' עירובין הארכתי בהרבה פרטים כל זה ראיתי להעיר בחפזי ועכשיו אין לי פנאי יותר להאריך.

עדות ממקור ראשון בדעת כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל

צבי וועבער

461 Bedford Ave. Brooklyn, N.Y. 11211 Tel: (718) 387-7702

מייסד "חברת הצלח"

גובר ונאמן מוסדות "חסד לאברהם" במידח

הקדמה

הנה דויע אמרס רל (בימות צייג) עה"ס אגורה באהליך עלמים, אמר דוד לפני הקב"ה, רבש"ע דוד רצון שיאמר דבר שמעוה מצו בעה"ז, דא"י משום רבי שמעון בר יוחאי, כל ת"ח שאומרים דבר שמעוה מצו בעה"ז שפתוחו דובבות נקבת, חיות זכע"ה פתחודן בעלמא דשישא דרין, כל מיני שמעוה שנתה ומשתות בשם גדיק אמת, אשר נשמתו נגנוי טרומים ואנו יכול להכריזם מעולם האמת, ומתקשר אוי אחריות חובה עלי שלא אשא עין, אם לא יגיד, ח"ו, ע"כ הגוי תול"ם כזה להעדר עדות אמת, ויעמוד ל זכות פרסום דבר השמעה האבותיה שגאחי לשמעוה מצו קדשו, וה"ר משמתי פ' גדיק דוכבו בקבר הדמלין טוב עלינו ועב"א.

בשנת תשי"ב, נתבקשתי ע"י מו"ר הר"ח: מוה"ר דוד קליין זצ"ל בעממ"ס בית אדום, שלפניהו אצלו במשך שש שנים, לחולק לב"ק העו"ק אדמו"ר מסאטמאר וצוק"ל בידוד הלבב שמתב לאסוד לנשים לצאת בתבשילין, משום דח"י ס"ל למוד דבריו איק חיי רשות הרבים דאורייתא.

בשעשעתי שליחותי התבססתי אל הקודש גנימה עם הכתמים, אמר כ"ק אדמו"ר ז"ע שאבוא אליו לאחר ב' או ג' ימים כשאמת, טוב ביקש ממני עוד ב' או ג' ימים כאשר תחתיו עוה"ס, נענה כ"ק אדמו"ר ואמר לי בתקופות, אין לנו תיום השת"א דאורייתא, וע"כ בשום אופן א"א לאסוד נשיאת תבשילין.

שאלתי, היכן עוד ישנו ברך גדול כמו בני אייק, שיש בהם הרבה יותר מ"ס ריבוא והשיב לי, הששים ריבוא צדיקים לחיות דוקא ברחוב אמת, ולא בחצרמות כל העיר.

וע"ז שאלתי, הרי יש החובות שעוברים כחם מספר עצום של קאר"ם ומרע"ס, ע"ד חשב לי, הוא לא נחשב, משום דבעינן דומיא דדגלי סוטה, ובמדרש הלבו רעלי.

השאלתי, הרי ברחוב "שיימס סקווער" מראמפ"ס עם ר"ב בתחילת השנה (לפסח"ס) וחשב לי, שוח שמאבאמים שם חתן עם מ"א בשנת, אינו כלום, כי רח"ה הוא רק אם ששים רבוא בוקעין בו "בכל יום", במפורש בשו"ע.

אח"כ לקח כ"ק אדמו"ר מסאטמאר ז"ע עם כידו, וכתב ממני תומן דבריו אליו על ג' או ר' שורות, ונהן ביד שאמסור את למוד הנאון ר דוד קליין זצ"ל, וכך עשיתו.

ובזה יאזרו יד הובתו לכוד מקומו של גדיק, לקיים ואגורה באהליך עלמים. וע"ז בא"ע"ה לט"ק גדיק אמת ורחמינו של הקב"ה אמת, ר"ח אוד ב' תש"ס לט"ק.

צבי וועבער

כ"ק אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצ"ל

בעל "דברי יציב"

תיקון עירוב בעיירות הגדולות

ב"ה, יוניאן סיטי, כ"א טבת תשמ"א

נשאלתי ע"ד עיירות הגדולות, אי שפיר דמי לתקן בהם עירוב של צורת הפתח, האם אין להם דין רשות הרבים מן התורה.

א) הנה דבר זה כבר נפתח בגדולים, במבוי הרחב ט"ז אמה ואין ששים רבוא בוקעין בה אי הוי רשות הרבים מה"ת. במחבר סי' שמ"ה סעיף ד', איזה רה"ר רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה וכו', וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בה בכל יום אינו רה"ר, ובט"ז סק"ו מסיק שהמחמיר יחמיר לעצמו ואין בידו למחות למה שנהגין עכשיו כאותם הרבים שמקילים, וכן במג"א סק"ז שדעת רוב הפוסקים להקל וכ"פ בשו"ע בכמה דוכתי דלדין לית לן רשוה"ר עיי"ש, ובמחצה"ש דאף שדעת הרב"י כהפוסקים להחמיר מ"מ ממה שכתב בשו"ע סי' ש"ג ללמד זכות על הנשים היוצאות בתכשיטים חזינן דהמנהג כמקילין עיי"ש, ובמשנה ברורה ס"ק כ"ג דאין בנו כח למחות ביד המקילים וכל בעת נפש יחמיר לעצמו, ובכה"ל האריך עוד בזה וכן בסי' שס"ד, וכתב שדעת רוב הפוסקים להחמיר עיי"ש, וראיתי שכבר העירו עליו שלא ראה דעת הרבה מחברים, ואחשבה לדיעות איזה מהם...

ובשו"ע הרב סי' שמ"ה סעיף י"א, הביא הך וי"א, וסיים עלה, וע"פ דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו רשוה"ר גמורה, ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמכו שכן דעת גדולי הראשונים, וטעמם ונימוקם עמם בגמרא וכו', ובסי' שס"ד סעיף ד' כתב וכבר נתבאר וכו' עיי"ש. ועיין בגדי ישע סו"ס שס"ג, שכתב לחדש דאף דיעה ראשונה מודה בכה"ג דיש עכ"פ מחיצות דלא אמרינן אתי רבים ומבטלי להו אלא ברבים דס' רבוא עיי"ש. וראיתי בצמח צדק עירובין פ"ה מ"ו שכתב ג"כ סברא זו, דכיון דמה שצריכין דלתות נעולות היא רק מדרבנן סמכינן בדרבנן ע"ד הפוסקים האומרים דרה"ר בעינן ס"ר בוקעין בה ועכשיו ליכא רשוה"ר, ומ"מ סיים דירא שמים יחמיר לעצמו עיי"ש...

ויש לציין לשון קדשו של אא"ז, בשו"ת דברי חיים ח"ב או"ח סו"ס ל"ג, בענין טלטול המורה שעות שכתב, והיוצא בו ברה"ר במקום שיש גם השתא רה"ר בודאי חייב חטאת עכלה"ק, ונדאה מלשון קדשו דפתם עיירות גדולות אין רה"ר רק יש מקומות שיש שם ודו"ק. ובאשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש חיפש כמה קולות דלא וזשיב ששים רבוא בוקעין בה, כגון ע"י העמדת שראנקי"ן שמחוייבים לעצור, וגם בששים רבוא עכו"ם עיי"ש, והארכתי מזה בתשובה אחרת [עיין לעיל בסימן הקודם].

ולעומתם דעת הרבה מגדולי הראשונים והפוסקים, דהוי רשוה"ר דאורייתא גם בלי ס' רבוא בוקעין בה, כאשר קבצם בבה"ל שמה, וכן נראה ממשמעות עוד כמה ראשונים...

ב) ועכ"פ הדבר תלוי באשלי רבוותא, וכבר הרמב"ן בעירובין דף נ"ט כתב שהדבר תלוי באילנות גדולות, ומי יבוא אחר המלך מלכי רבנן להכניס ראשו בין ההרים הרמים ראשונים כמלאכים וכיריע ביניהם, ומ"מ אמרתי לבוא בפלפולא בעלמא ביישוב שיטת רש"י...

וכל זה לפלפולא, אבל לחלכה כיון שהדבר במחלוקת היא שנויה, בכה"ג אין לדיין אלא מה שענינו ראות משנות דור, ופוק חוי מאי עמא דבר שכבר נהגו בכל תפוצות ישראל לתקן עירובין בכל עיירות הגדולות בלי שום פקפוק, וכאשר כתבו ג"כ הפוסקים הנ"ל, וכבר הארכתי בתשובה שם [לעיל בסימן הקודם] לצרף עוד לקולא בזמנינו כיון שיש אור אדום שמצד החוק וגם מחמת תנועת הכלי רכב אינו יכול לעבור אז, דהוי כהך דהעמדת שראקיי"ן שהקיל הגה"ק מבוטשאטש הנ"ל, ועיין בשו"ת אבני נזר סי' רס"ז אות ה' דאם מחמת החוק אסור לעבור בלילה לאו רשוה"ר הוא עיי"ש, וגם הראו לי מהגאון בעל חזו"א זצ"ל שצידד בזה דכיון שיש הרבה בתים בנויים מכל צד בכל רחוב חשוב עומד מרובה על הפרוץ, וכעין זה צידד בערוך השולחן הנ"ל, וא"כ בודאי שפיר דמי לתקן עירוב כרת וברין, וראוי ונכון לתקן עירובין לתקנת הרבים וכנהוג מקדמת דנא.

אמנם צריך זהירות רבה בזה שיהיה העירוב עשוי כהלכתו, ויעמוד תחת פיקוחם של רבנים מובהקים שישגיחו תמיד על כך, ולא לסמוך על קולות שונות...

ובכל אופן המחמיר לעצמו, מחמת שחושש לדעות הני רבוותא, או שחושש לסמוך על המסדרים, בודאי שקדוש יאמר לו ולא שייך בזה משום חשש דאינו מודה בעירוב, כיון שחושש שאינו כהלכתו. וגם משום יוהרא לא שייך, דלא ניכר בו שאינו רוצה לטלטל, והוי כהך דברכות דף י"ז ע"ב הרואה אומר מלאכה היא דלית ליה וכו' עיי"ש, ובסי' תקנ"ד סעיף כ"ב ובמג"א שם, ולכן בנ"ד אין בירינו למחות ולגעור לא ביד המקילים ולא ביד המחמירים, כי יש להם על מי שיסמוכו.

ה) ואולם במה הדברים אמורים, כשכל בני העיר דעתם נוחה בתיקון העירוב ומערבים החצרות יחד, אבל כשכמה מאנשי העיר מתנגדים ומוחים בעשיית העירוב, הרי אינם מקנים ומערבים את רשותם, ואסור להוציא ולטלטל שם כדין חצר שאינה מעורבת, ומבואר בסו"ס שס"ז דאם אינו רגיל לערב עמהם אינם יכולים ליטול ממנו בע"כ אבל כופין אותו בב"ד לערב עמהם וכו' עיי"ש, ובנ"ד הרי יש רבנים ות"ח שמתנגדים ומממקים זאת בטעמים ע"פ הלכה, ופשיטא שאין ביד ב"ד לכופם, ועכ"פ כל זמן שלא כפו אותם ולא הסכימו לערב לא מהני מידי...

ואף דקיי"ל להקל בעירובין מ"מ אין לנו לגבב קולות ע"ג קולות, ולכן כיון שיש מאנשי העיר שמוחין בעשיית העירוב ל"מ לזה שכירות רשות מהאדון כנלענ"ד ברור. (שר"ת דברי יציב אר"ח סימן קע"ג)

כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל

בעל "ויען יוסף"

בענין תיקון עירובין במאנהעטן, נוא יארק

שלום טובה וברכה לכבוד ידידי הרב הגדול בתורה ובחסידות איש חמודות בנש"ק מגזע אילים ותרשישים וכו' מו"ה יוסף דוד מאשקאוויטש שליט"א הרב משאץ יע"א כעת פה ברוקלין יע"א בעהמח"ס תיקון עירובין

אחדשתה"ר, ע"ד אשר הדר"ג מפציר בי לחות דעתי בענין תיקון עירובין במאנהעטן אשר הדר"ג וסיעת מרחמוהי הרבנים הגאונים עוסקין בו כרי להציל רבים ממכשול חילול שבת קורש באיסור הוצאה, והדר"ג הדפיס על זה קונטרס מיוחד בחריפות ובקיאות גדול.

הנה בראותי שכמה גדולי הרבנים הגאונים מזדנזין בדבר (כלשון הגמ' חולין מ"ח ע"א) מי אנכי לבוא בהכרעה, ובפרט שהדבר צריך תלמוד ועיון רב בפוסקים ראשונים ואחרונים ואני שאול לתלמידים ואין עתי בידי, ודי להפקיע את עצמי בחלקי הוראה המוטלת עלי בהכרח, ואחריות דעלמא לא בעינא לשום עלי, עכ"ז לאו אורח ארעא שלא להשיב לת"ח רב וגאון בנש"ק אשר בוונתו לשם שמים להציל רבים ממכשול, ע"כ להוציא חלק אי אפשר, אבל אני אומר שכל דברי בזה הם להלכה ולא למעשה טרם יסכימו בדבר גאוני הדור שליט"א...

עכ"ז אנחנו ראינו לרבותינו זצ"ל שהיו משתדלים לעשות תיקון עירובין כרי להציל התמוך ממכשול והיו מחשבין זאת לזיכוי רבים, וכמש"כ בזה מרן החתם סופר בתשובה חלק אר"ח סי' צ"ט שהאריך לבאר בטוב טעם ודעת חשיבות הדבר עיי"ש, וכיו"ב כתב בברכי יוסף (סי' שס"ג אות ב') עיי"ש, ואם לא היה אפשר לצאת ידי כל הפוסקים בזה היו סומכין עצמם על שיטות המקילין. ואף דהא דאמרינן בגמ' (עירובין דף מ"ו ע"א) הלכה כדברי המיקל בעירוב לא נאמר רק לענין עירובי חצרות ושיתופי מבואות ולא לענין מחיצות, ועיין ברא"ש פ"ב דעירובין סי' ד' שכתב כן בלשון ספק עיי"ש, מ"מ כל שאינו נוגע לראורייתא מילתא דמסתברא דגם לענין מחיצות נאמר כלל זה, דכללא הוא בשל סופרים הלך אחר המיקל, דהרא"ש שם סוף סימן ד' סיים וז"ל וכתב רבינו מאיר ז"ל מדבריו (של ר"ח) למדתי דס"ל הלכה כדברי המיקל בעירובין אפילו

בפלוגתא דאמוראי וכו' היכא דלא איתמר כללא כגון הכא דפליגו רבה ור' זירא אמרינן הלכה כרברי המיקל בעירובין אף במחיצות כגון הכא עכ"ל, כיון שראו רבותינו שהמון עם בפרט נשים וע"ה נכשלין באיסור הוצאה, ואף אותן ששאר חילול שבת חמור בעיניהם אין עומדים בנסיון באיסור הוצאה, ונכנסין להיות ח"ו בכלל חילול שבת בפרהסיא ע"כ השתדלו לעשות תיקון עירובין להצילם מזה, ולעצמם היו מחמירין שלא לסמוך על זה. ואף שע"ז היו מקילין גם אותן שלא היה בהם חשש מכשול בלא זה, ולהם היה מועיל התיקון רק בשביל עונג שבת, אשר בשביל זה לכד אולי לא היה ראוי להכניס הראש בין המחלוקת, יש להמליץ על זה כלשון הגמ' בעירובין דף ל"ב ע"ב ניחא ליה לחבר דליעבר הוא איסורא קלילא ולא ליעבר עם הארץ איסורא רבה עי"ש.

ולא היו רבותינו חוששין אולי יוצמח מזה ולוול לכלל איסור הוצאה שקלי' הרעת יאמרו מרשרי לשאת במקום זה הוא הרין במקום אחד שחוץ לעירוב שלא יתביישו לעבור בפרהסיא על איסור שבת, או שלא יבחינו בין מקום למקום בשוגג או במזיד, דאין אנו אחדאין למי שרוצה לעבור על רברי חכמים בשאמנ נפש, ואדרבה איפכא מסתברא שע"י חמורעות שמפרסמין באיזה רחוב מותר לשאת להכניס ולהוציא ובאיזה רחוב אסור עי"ז עוד מתחזק איסור הוצאה למי שרוצה לקיים אזהרת חכמים, על כן לא הבנתי טעם הרבנים שרוצין למנוע דבר זה בעיר נוא יארק מטעם שיוכל לגרום קלקול וחלזול וקלות, הלא ראינו לרבותינו ז"ל שלא היו חוששין על זה, והיו מהדרין לעשות כן מטעם התיקון הגדול שיש בזה אף במקומות ששייך לחשוש חששות כאלה, ואם נאמר שבעיירות שבאיראפא היה הרבר נחוץ יותר מבכאן גם זה אינו מתקבל על הלב.

רק חילוק אחד שיש לחלק בין עיירות שבאיראפא לעיר זו, רשם היה בכל עיר רב קבוע או בי"ד קבוע אשר כל מילי דמתא עליהו היה רמיא והיו דואגין להעמיד משגיח על זה, וגם בעצמם היו משגיחים לפרקים אם לא נעשה איזה שינוי, ואם נעשה איזה שינוי הצריך תיקון ולא היה הזמן מספיק לתקן קודם השבת היו מכריזין בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבעיר שהעירוב נתקלקל ושיזהרו מהוצאה, אבל כאן בנוא יארק דאין כאן בי"ד קבוע ואם יארע איזה שינוי יש לחוש דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא, אבל אם יכולין להמציא ג' רבנים ידאים ומובנהקים הבקיאים בהל' עירובין ומקבלין על עצמם ההשגחה וההכרזה בכל בתי כנסיות של מחוז זה אם יצטרך, אינני רואה טעם למנוע מלעשות העירובין אם הוא מספיק על פי הלכה לפי הברעת הפוסקים אשר רבותינו הגאונים היו סומכין עליהם בעיירות, ואנשי מעשה ממילא יבינו ריש מקום להחמיר למי שאינו נחוץ לכך כיון שאין ההיתר אליבא דכו"ע...

...והנה לא נגעתי בכל הפרטים שראוי לעמוד עליהם כי כבר מלתי אמורה בתחילת

מכתבי שכל דברי הם להלכה ולא למעשה, ובוזא אחתום ברשתה"ר, ירדו המברכו שיעלה בידו להרים מכשול מקרב עמינו לשמור שבת קודש, ובזכות שמירת שבת קודש נזכה לגאולה קרובה בב"א.

(שו"ת ויען יוסף — או"ח סימן קצ"ה)

בנוגע לתיקון עירובין בויליאמסבורג [ברוקלין נ.י.]

יוסף גרינוואלד

רב דקהל "קהלת יעקב" מפאפא

ב"ה, יום ב' לחודש מרחשון תשל"ג לפ"ק

שלום וברכה לכבוד ידידי ותלמידי הרב הגדול בתורה ובחסידות במעלות ומדות טובות וחמודות וכו' מו"ה אשר אנשיל קרוים שלימ"א הרב דקהל ראצפערט יע"א

ע"ד אשר בקשת הסכמתי שברצונך להשתדל בתיקון עירובין ע"י עשיית צורת הפתח לכל הרחובות שבויליאמסבורג, להציל רבים מאיסור הוצאה, הנה כבר האריך הח"ס בתשו' חאו"ח סי' צ"ט גדול החיוב להשתדל בענין זה, בפרט מה שמקילין להוציא ע"י קטנים יש הרבה גדולים שלא הסכימו לזה כמבואר בספרי תשובותיהם וגם הח"ס בתשו' הנ"ל דיבר מזה, ע"כ חזק ואמץ ותהי' ממזכי הרבים כאשר יעלה בידך דבר זה, וזכות הרבים יהי' תלוי בך, והשי"ת יהי' בסעריך לברך על המוגמר לטובה, כאו"נ ירדך דוש"ה באהבה.

ב' לחודש מרחשון תשל"ג לפ"ק

חק' יוסף גרינוואלד

בנוגע שעיר נוא יארק אינו רשות הרבים דאורייתא

לכבוד ידידי הרבני החסיד המו"מ בתוי"ש וכו' מו"ה לעמל שווארץ נ"י

לתשובת מכתבו הנני בקצרה מחמת המון טרדותי וחולשת גופי.

א) לענ"ד גם בעיר גדולה כנוא יארק אין רשות גמורה מן התורה, אף דאומרים דששים רבוא עוברים בכל יום בשווקים הגדולים, מ"מ אין הרחובות מפולשים משער לשער כי כל הרחובות מתעקמים בראשן ובסופן כמו ר' או שלשלת, והוא אחד מתנאי רשות הרבים שיהא מפולש משער לשער כמבואר בס' שמ"ה סעיף ז', ועיי"ש בשערי תשובה בשם שו"ת בית אפרים (או"ח סי' כ"ו וסי' כ"ז). ועוד שמעתי הערה נכונה

שאותן בני אדם שנוסעים בתוך "קאר" שהוא רשות היחיד לעצמו אינן נמנין לחשבון ס' רבוא, ושיהיו הולכי רגל ברחוב אחד ששים רבוא ביום אחד, הוא רחוק במציאות, וממילא לענין תכשיטי נשים שייך ג"כ כל הטעמים שנאמרו בראשונים בזה.

(שו"ת ויען יוסף אור"ח סי' קנ"ח, וע"ע בענין זה בריש סי' קל"א וסי' ר"ב)

צורת הפתח לעירובין ע"י עמודי העלעקטריק

לכבוד הרה"ג וכו' מו"ה נח אייזיק אהלבוים שליט"א

על דבר השאלה אשר הציע לפני באופן תיקון עירובין שרצונם לעשות כדי להציל ממכשול של חילול ש"ק, דהיינו למתוח חבל על גבי העמודים שברחובות אשר אליו מחוברים מאורות האלעקטער, והחבל יהא מחובר אל שרוי"ף של ברזל שעל העמוד והעמוד רחב הרבה יותר מן השרויף, וממילא יהא החבל מתוח על גבי העמוד למעלה כדין צורת הפתח, דמה שהשרויף בולט קצת למעלה אינו מזיק כמבואר בפוסקים, והשאלה היא אם אינו מזיק מה שמחובר אל העמוד הזה גם ענף של ברזל שמשתמש למאור העלעקטר ויוצא מן הצד של העמוד ומתעגל והולך למעלה בגובה יותר מן העמוד המשמש לצורת הפתח.

נלענ"ד כיון שענף של ברזל הזה מחובר אל העמוד לא באותו צד שיוצא ממנו החבל אלא בצד אחר ואינו מכסה ראש העמוד אשר החבל הולך על גביו אין בזה חשש של צורת הפתח מן הצד, וכבר מבואר בתשו' חתם סופר דלעשות תיקון עירובין ע"י צוה"פ הוא דבר נכון שראוי להשתדל בו, ונמצא בתשובות גדולי אחרונים משא ומתן אם יש לסמוך על עמודי הטעלעפאן במקום צורת הפתח אי הוי בכלל צוה"פ מן הצד וחשש זה לא שייך באופן הנ"ל, ועוד פלפלו אם יש חשש משום שלא נעשה לשם כך ויש בזה אריכות בס' דעת תורה (מהגאון מבערזאן ז"ל הנדמ"ח) באור"ח סי' שס"ב ומסקנתו להקל דלא בעי בצוה"פ שיהא נעשה לשם כך.

ובנ"ד עדיף דאף שהעמודים לא נעשו לשם כך אבל החבל שלמעלה על גבן הרי נעשה לשם כך...

אמנם חקרתי על מה שבחלק התחתון של עמודי העלעקטר יש כמו תיבה קטנה שעליה העמודים מחוברים והעמודים גופיהו אין מגיעין עד למטה א"כ אם התיבה גבוה ג"ט צריך לצרף את התיבה לצוה"פ, ותלי' בפלוגת האחרונים אם גבי צוה"פ לענין עירוב מזיק פתחי שימאי, אבל כיון דקיימ"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב גם בזה הלכה כהמקילין.

חק' יוסף גרינוואלד

(ירחון עולת החדש שנה ב' קונט' ב' — חשון תשל"ח)

הג"מ אב"ד שאפראן הג"מ אב"ד קאפיש הג"מ אב"ד קראסנא
רבי שמעון ישראל פאוען זצ"ל רבי יעקב לעבאוויטש זצ"ל רבי הילל ליכטנשטיין זצ"ל

הנה שמעתי לפני שלוש שנה יצא קול קורא מאיזה רב שפסק בספרו בית ארזים
דיש להחמיר דבזה"ז יש רשות הרבים דאורייתא, ולהכי אסור לשום אשה לצאת בשבת
בתכשיטין, ואז צוה רבינו הקדוש [מסאמאר] זי"ע שיתאספו רבנים זקנים ויקראו
המחבר הספר שיתחרט מפסקו, וישבו כמדומה לי הרבנים הר"י שמי"ף, שאפראן, הרב
מקאפיש, קראסנא, ועוד רב זקן אחד, ואחר הטענות בהלכה עם הרב המחבר, הסכים
להתירא דאין לנו בעת רשות הרבים דאורייתא.

(שו"ת דברי שלום סוף חלק ו' בהשמטות)

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש רבי מנחם מענדל שניאורסאהן זצ"ל בנוגע לתיקון עירובין במאנהעמן נ"י.

ב"ה ד' ניסן תשי"ט, ברוקלין

הרה"ג ור"ח אי"א נו"נ צנמ"ס בנש"ק כו' מו"ה יוסף דוד שי

שלום וברכה.

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כותב אודות ספרו תקון עירובין וכו'.

וחו"ד בנוגע להאמור, ובכלל אודות גודל נחיצות עשיית העירוב כבר כתבתי
מאז במכתבי לבת"ר*).

ובמ"ש אודת הסכמה, הנה מה אעשה שאין זה בנוהג בבית הרב. וכמדומה כבר
אמרתי לו זה גם בשיחתנו פא"פ. ואתו הסליחה.

(* רצינו כאן לפרסם מ"ש הגרי"ד מוסקוביץ במאמרו ב"המאור" שנכתב לו בשם
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, וז"ל: בנוגע לתיקון עירובין בני. בכלל, כשבקרני
עד"ז הרה"ג וכו' הר"צ שי' אייזענשטאט ושאל חו"ד, אמרתי לו אשר יישר חיליה
של המתעסקים בזכות הרבים הכי גדולה זו, אבל יש לעשות מבלי כל פרסום, ועי"ז
יסורו כמה חששות, עכ"ל.

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמתית, חירות מדאגות כגשם ומדאגות ברוח — מכל דבר המעכב עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצווה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל עניני האדם ובמשך כל היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בכבוד ובברכת החג,

מ. שניאורסאהן

(מובא בס' תיקון עירובין מהג"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויטש זצ"ל)

בנוגע לתיקון עירובין בברוקלין נ.י.

אלול תשמ"ב

בנוגע לעירובין, ידועים ב' הקצוות (א) מצוה לחזור וכו' ומברך עליו. ולאידך — אפילו בדור צדיק כפשוטו — צ"ל שיור שלא תשתכח כו', ובדורנו זה עאכו"כ.

— ולכן לפענ"ד, על רבנים היודעים תנאי המקום — להחליט מה מבריע במקום פלוני — לעשות או לא.

פשוט — שבמקום שישנו — צ"ל השתדלות וכו' שיהי' כדין. ואשרי חלקם רמוכי הרבים, ואלמלי שמרו שבת א' כו' —

אבל פני' וקריאה בזה מצדי, הרי צ"ל בהקדמה (עפהנ"ל) שבאם העירוב נעשה ע"פ וגם ברצון חכמים וכו' — (דאין מדינה זו כפולין לפנים וכו') וכמה טעמים חשש שעיי"ז יצא שכרו כו'. וק"ל.

(שערי הלכה ומנהג סי' קע"א)

הג"מ רבי משה פיינשטיין זצ"ל

אב"ד ור"מ תפארת ירושלים, בעל אגרות משה

בענין תיקון עירובין במאנהאטן נ.י.

בהפרדס (שנה ל"ג חוברת ט') כתב שם הטעמים של הר"מ פיינשטיין זצ"ל, מה שאינו רוצה להצטרף להיתר תיקון עירובין בעיר (אי) מאנהעטען נוא-יארק, וז"ל:

"לדעתי בענייני בארתי באורך שוראי יש "טעמים גדולים" להתיר לתקן במאנהעטען, אבל כיון שיש גם טעמים להתמיר, כפי שבארתי שלא מבורר מנהג נגדם, ומצד החשש שלא יתירו במקומות שא"א לתקן כדהוכחתי מירושלים, איני רוצה להצטרף להמתירים, אף שאיני מוחה בהמתירים, מאחר "שהטעמים להתיר מרובים", ומצד החשש שהוכחתי מירושלים, בדיעבד בשעירכו הרי יהי מותר, וכיון שהם סוברים להתיר, אף אחר שראו מה שכתבתי (באגרות משה סי' קל"ט) וראי הרשות בידם לעשות כמו שהם סוברים, ובעלי נפש יראי ה' שיחושו להטעמים להתמיר כמו שכתבתי לא יטלטלו.

אבל בעצם איני רואה תועלת גדול וצורך לעשות תיקון לטלטל בכאן, של"ד לעיירות שבאיראפא שהי' צורך גדול ממש לחיי נפש, שלא הי' אפשר להכין מים לבהמות וכדומה מחיי הנפש אף לעצמן, אבל בכאן יש הכל בבית ואף בבתי כנסיות יש סידורים וחומשים עד למרבה, ורק לאלו הפושעים שעוברים על כל איסורי תורה לסלק מהם איסור הוצאה, שכנגד זה הרי יצא קלקול לאלו יראי ה' שלא היו רוצים לסמוך על המתירים, אם היו יודעים גם טעמי המחמירים.

וגם לאחר שיתקלקל איזה מהמחיצות לפי רוב השינויים המתהיים בכאן כמעט בשנים קרובות, וכמו שאחרי שנתבטל טעמו של הגר"י סיגעל שלא פסקו מלטלטל, ולכן איני רואה שיהי' חיוב לתקן במאנהעטען, אף אם הי' ההיתר ברור.

אבל אם אחר כ"ז סוברים המתירים שהוא צורך בשביל התינוקות ובשביל השוגגין איני מוחה, אבל איני מצטרף, "עכ"ד.

אם למחות ביד המקילים לעשות עירוב במאנהעטן

ג' תנוכה תשכ"א

מע"כ ידידי החשוב והנכבד הרב הגאון מוהר"ר אליהו יונג שליט"א

הנה בדבר מאנהעטן הרי בארתי באריכות בספרי אגרות משה או"ח ח"א בסימן קל"ט כל הצדדים שיש להקל ושיש להתמיר, והמסקנא לע"ד דמאנהעטן ל"ד למה שנהגו להקל בשאר מקומות, וא"כ אין בידינו להתיר נגד השיטות שאסרו, וגם ראייה גדולה ממה שבירושלים לא עשו עירוב להתיר ולכן איני רואה דבר שישנה דעתי בה, אבל הא כבר אמרתי שאין בידינו למחות ביד המקילין, וכשיתקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטות, גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בהם מכיון שסוברים לפי הכרעתם שיכולים לתקן ותם דאויים להוראה. אבל אני בעצמי איני יכול לסייע בזה דאף שיהיה תיקון לגבי אלו המטלטלין שם ומוציאין מרה"י לשם שלא כדן ובהתיקונים ירויחו שיהיו מותרין לאיזה שיטות, מ"מ הא לעומת זה יהיה קלקול לגבי אנשים כשרים שרוצים לעשות כהוגן ואינם

מטלטלין במאנהעטן שמעתה יטלטלו שהוא שלא כדין להרבה שיטות שכארתי. אבל רבנים הסוכרין שיש לתקן רשאים לעשות כמו שהם סוכרים, בדלעיל.

ידידו,

משה פיינשטיין

(שו"ת אגרות משה או"ח חלק ד' סימן פ"ט)

מכתב הסכמה של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל

על ספר תיקון עירובין (במאנהעטען) מהגר"מ רבי יוסף דוד מאסקאוויץ זצ"ל

הנה ידידי הרב הג' מוהר"ר יוסף דוד מאסקאוויץ בן הרב הגאון הצדיק מוה"ר יצחק זצ"ל, חיבר ספר חשוב מאוד בעניני עירובין, וראיתי הרבה ענינים אשר ירד לעומקם ואסיק להלכה כאמיתה של תורה, ואף שיש גם דברים שיש לע"ד בהם שיטה אחרת כדרכה של תורה שהקב"ה חדי בדברי שני הת"ח כשעוסקין ואומרין לשם שמים, וזה ברור שכל עסקו של מהרי"ד המחבר דספרו זה בעיני עירובין הוא רק לשם שמים, ולכן מהראוי להדפיסו ולהוציא לאור עולם ויתעסקו בו מלכי רבנן בענינים שלא מורגל בפי החכמים ותלמידיהן במדינה זו, והחובה על כל אחד מחובבי תורה ומוקירי רבנן לעזור להרב הג' המחבר הזה בהדפסת ספר החשוב הזה, ואני מברך להרב המחבר שיצליחהו השי"ת שתבוא משנתו ברורה וסדורה וגם הצלחה בגשמיית כדי שיוכל ללמוד במנוחת הנפש ולחדש חידושים נכונים, ובאתי עה"ח לכבוד הרב המחבר ביום שהוכפל בו כי טוב כ"ח ניסן תשי"ט.

נאום משה פיינשטיין

הכשר העירוב בקיו גארדענס הילס

ט' ניסן תשל"ד

מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר פרץ שטיינבערג שליט"א

הנה בדבר העירוב אשר תיקן כתר"ה סביבות קיו גארדענס הילס, והיה זה בהסכם כל הרבנים אשר בקיו גארדענס הילס, ונעשה זה באופן שלא נכנס הדרך הכבושה לרכים הנקרא "היי וועי", וגם נעשה באופן שהחששות ליפסל ע"י איזה קלקול הם רחוקים מאד, וגם העמידו משגיח שיראה בכל ערב שבת קדש, הנני רואה בזה תועלת גדולה והצלחה ממכשול בשונג ובמוזר, ואין דומה כלל לנוא יארק שלא היה זה ברצוננו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי תורה מאגוד"ר כי נוא יארק עיר גדולה מאד

וכדבארתי בתשובה בספרי א"מ, אבל קיו גארדענס הילס היא קטנה לענינים אלו וליכא הטעמים שכתבתי שם דלכן הוא טובה גדולה ותועלת לשמירת שבת ואני אומר שיפה עשיתם.

והנני ידידו מוקירו מאד

משה פיינשטיין

(שו"ת אגרות משה ח"ד בהשמטות סי' פ"ו)

דין עירוב בפלעטבוש

ט"ו בשבט תשל"ח

מע"כ הרבנים הגדולים וידידי החשובים אשר מועד הרבנים דפלעטבוש כל אחד לפי מהללו יהולל שליט"א. והיו"ר ידידי הרה"ק מוהר"ר ישראל פאליעו שליט"א.

הנה כשהיו אצלי הרבנים החשובים הרה"ג מוהרש"ז שארפמאן שליט"א והרה"ג מוהר"נ שרייער שליט"א בדבר תיקון עירוב בפלעטבוש, ואמרתי שאיני רוצה להתערב בזה כי הרי כמה שיטות איכא בפירוש מה זה רשות הרבים ובפירוש דלתות נעולות וספרי הש"ע מצוים, אבל מאחר שיצא קול שאני הוא מתיר בעצם מצד לשון זה שאמרתי מוכרח אני לכא בזה לברר בקיצור מה שאני בעצמי סובר...

עכ"פ אני סובר לדינא כדכתבתי אבל לא רציתי לומר זה לפסק דין ברור מאחר שלא הוזכר זה בפירוש בדברי רבותינו האחרונים ובערוך השולחן משמע שודאי לא נחית לזה וכו'... בזה טעם שלא אמרתי למה שאני סובר לרבנים חשובים לפסק דין ברור, אבל מאחר שיצא קול שאני הוא המתיר שהוא בעצם נגד מה שכתבתי ונגד מה שאני סובר כן לדינא הוכרחתי לכתוב מכתבי זה...

והנני ידידם מוקירם ומכבדם,

משה פיינשטיין

(שו"ת אגרות משה או"ח סי' פ"ז)

בענין השתדלות לתקן עירובין בזמנינו, ותיקון עירוב ליד דעמראים

בע"ה ח' אלול תש"מ

מע"כ ידידי הנכבד מאד הרב הגאון כש"ת מוהר"ר יחזקאל הלוי גרובנער שליט"א. נתאחרתי במכתבי מחמת שנדמה לנו שכתר"ה עוד יכתוב לנו מביתו בזה, אבל כיון

שלא נתקבל יותר, אראה לכתוב רק כמה שחתמו כל חברי ועד הרבנים, שהוא אם לעשות תיקון עירובין במקום שדרים רוב היהודים...

אבל בשנים האחרונות התחיל לתבוע שיתקנו עירובין מחמת שהנשים מצטערות הרבה בזה מפני שמניעת הנאה הוא צער גדול להם, מפני הרגילות להיות מפונקות, ואלו שיש להם תינוקות אין יכולין לצאת מהבית כל השבת וכדומה, ויש גם שאין יכולות להבליג על דעתן ורצונם, ועוברות, והתחילו בשביל זה בכמה מקומות לתקן עירובין, ושייך להחשיב כשאיכא הרבה תובעין, לצורך, ויש אולי מקומות ששייך להחשיב גם צורך גדול, ושייך להרב המקומי לידע זה, וא"כ וודאי לא שייך למחות, ואולי יש גם להשתדל בזה, אבל צריך לרון על המקום לעשות שם תיקון עירובין.

והנה בשנה העברה כתבתי לפלעטבוש (ונדפס באג"מ אורח חיים חלק ד' סוף סימן פ"ח) אשר פשוט שבערים גדולות ששייך לאינשי לחשוב שיש שם שישים ריבוא בחוצותיה, אף שלפי האמת נודענו משלמונות (אפיס) העיר ומהמטרה (פאליס) העיר, שאין שם מספר בזה, אין לתקן שם עירובין, דהא אתי לתקלה, דהא רובא דאינשי אין יודעין הבירור ומהאי טעמא לא היה אפשר בדעטראיט לתקן שם עירובין, כי היא נחשבת בין ערים הגדולות שיושביה עולה למיליאנים אף שלפי האמת שמעתי שאינה כל כך גדולה שיהיה שייך לאמור שימצא בחוצותיה שישים ריבוא, דהוא שייך רק כשהיו תושבי העיר עם העוברים ושבים ממקומות אחרים לכה"פ חמשה פעמים ס' רבוא דהוא ערך שלשה מיליאן, מ"מ אין לתקן שם עירוב מאחר דיש הרבה שיאמרו באומדנא שלהם שהיא גדולה עד שוודאי איכא שישים ריבוא, וכן הוא בכל ערים הגדולות ששייך לאינשי לאמור שאיכא ס' ריבוא.

אבל עתה שהנידון הוא... ואין לחוש לשום תקלה כשיתקנו שם עירובין שיבוא לתקן גם בערים גדולות, שלכן אם רוב הרבנים יודעים מקהילותיהם שרוצים ותובעין שיתקנו עירובין, שנמצא שהוא צורך גדול, יש גם להשתדל לתקן עירובין, ולעשות ממונים לראות שמא יתקלקל ולתקן תיכף, ומתחילה להשתדל לעשות באופן שהוא רק חשש קטן להתקלקל, אבל על עצם התיקון עירובין בכל העיר ואופן שיעשו לתקן אצל דעטראיט הרי יש לסמוך על רבנים הגדולים והגאונים שיעשו כראוי.

הנני ידידו מוקירו מאד

משה פיינשטיין

(שר"ת אגרות משה אר"ח חלק ה' סימן כ"ט)

אם מותר לחלוק על דברי רבותינו ברכים, אפילו במקומם

בע"ה י"א ניסן תשל"ז

לגדול אחד.

בדבר שיש לך איזה חשש לקבוע מקומך בבני ברק מצד שבתוך דברי תורה

איכא פעמים שאתה אומר שלא כדברי החזון איש זצ"ל. לא מוכן שום חשש בזה ואדרבה זהו כבודו אשר מזכירים שיטתו בד"ת ומעיינים בדבריו אף שהמסקנא דחכם המעיין הוא שלא כדבריו, ולא עלה כלל על דעת החזון איש זצ"ל שלא ימצאו ת"ח שיפלו עליו ולא שייך שיקפיד ע"ז דאדרבה האמת והשלום אהבו כדאיתא ביבמות י"ד ע"ב על פלוגתא דב"ש וב"ה, וענין שפתותיו דוכבות הוא אף כשמזכירין דברי החכם וחולקין עליו, אבל ודאי צריך להזכיר בדרך ארץ, ור' יהושע (חגיגה כ"ח ע"ב) שהושחרו שיניו מפני תעניותיו, לא היה משום שהקשה על דברי ב"ש אלא מפני שאמר בבטול בושני מדבריכם ב"ש אבל בלשון דרך ארץ ודאי שליכא שום קפידא לא על מה שמקשין על דברי החכם ואף לא על מי שחולקין עליו, ואדרבה מפורש בב"ב סוף דף ק"ל שאמר רבא לתלמידיו ר"פ ור"ה בדר"י דאם יהיו להם קושיות על פסקא שלו אסור להו לדון מדבריו דאין לדיין אלא מה שענינו ראות וה"ה באיסורים, ורק אמר שלא יקרעו פסקא שלו לבטל דבריו דאי הואי בחיים דלמא אמינא לכו טעמא ופי' רשב"ם ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לקושיכם, אבל כל זמן שלא מוצאין תירוץ אסור להם להורות כרבא אף שהיה רבם וא"כ כ"ש וב"ש שאין לחוש מלחקשות ומלחלוק על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר אבל באופן דרך ארץ, שלכן ליכא שום חשש ושום קפידא להשאר בבני ברק ולומר שיעורים ואדרבה יהיה מליץ יושר בערך על שאתה מעיין בספריו.

והנני מוקירך

משה פיינשטיין

(שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ג' סימן פ"ח)

עוד בענין הנ"ל

ה' אדר תשי"ב

מע"כ ידידי הנכבד הרב הנאון מו"ה ר' מנשה קליין שליט"א שלום וברכה

הנה מה שמתנצל כתר"ה במה שחלוק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו מלשתוק מי שמוכר שאינו כן בין לקולא בין

אם מותר לחלוק על דברי רבותינו רבים, אפילו במקומם

בע"ה י"א ניסן תשל"ז

לגדול אחד.

דבר שיש לך איזה חשש לקבוע מקומך בבני ברק מצד שכתוך דברי תורה איכא פעמים שאתה אומר שלא כדברי החזון איש זצ"ל. לא מובן שום חשש בזה ואדרבה זהו כבודו אשר מזכירים שיטתו בד"ת ומעיינים בדבריו אף שהמסקנא דחכם המעיין הוא שלא כדבריו, ולא עלה כלל על דעת החזון איש זצ"ל שלא ימצאו ת"ח שיפלגו עליו ולא שייך שיקפיד ע"ז דאדרבה האמת והשלום אהבו כדאיתא ביבמות י"ד ע"ב על פלוגתא דב"ש וב"ה, וענין שפתותיו דובבות הוא אף כשמזכירין דברי החכם וחולקין עליו, אבל ודאי צריך להזכיר בדרך ארץ, ור' יהושע (חגיגה כ"ח ע"ב) שהושחרו שיניו מפני תעניותיו, לא היה משום שהקשה על דברי ב"ש אלא מפני שאמר בבטול בושני מדבריכם ב"ש אבל בלשון דרך ארץ ודאי שליכא שום קפידא לא על מה שמקשין על דברי החכם ואף לא על מי שחולקין עליו, ואדרבה מפורש בב"ב סוף דף ק"ל שאמר רבא לתלמידיו ר"פ ור"ה בדר"י דאם יהיו להם קושיות על פסקא שלו אסור להו לדון מדבריו דאין לדיין אלא מה שענינו רואות וה"ה באיסורים, ורק אמר שלא יקרעו פסקא שלו לבטל דבריו דאי הואי בחיים דלמא אמינא לכו טעמא ופי' רשב"ם ושמא גם אתם תמצאו תירוץ לקושתיכם, אבל כל זמן שלא מוצאין תירוץ אסור להם להורות כרבא אף שהיה רבם וא"כ כ"ש וכ"ש שאין לחוש מלהקשות ומלחלוק על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר אבל באופן דרך ארץ, שלכן ליכא שום חשש ושום קפידא להשאר בבני ברק ולומר שיעורים ואדרבה יהיה מליץ יושר בעדך על שאתה מעיין בספריו.

והנני מוקירך

משה פיינשטיין

(שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ג' סימן פ"ח)

עוד בענין הנ"ל

ה' אדר תשי"ב

מע"כ ידידי הנכבד הרב הגאון מו"ה ר' מנשה קליין שליט"א שלום וברכה

הנה מה שמתנצל כתר"ה במה שחלוק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי בן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו מלשתוק מי שמוכר שאינו בן בין לקולא בין

תשובה אחרונה בנוגע לענין הוצאה משנת תשמ"ג לפ"ק

... צריך להבין מה שנשים נוהגות היתר בלבישת בתי ידיים ברחובות שבמדינתנו. ומסתבר שאף ברשות הרבים ממש מותרות, דהא יש דסברי דחשיבות רה"ר איכא אף שליכא ס' רבוא, מאחר דרחובות שלנו רחבים מט"ז אמה. ומה שכתבו התוס' דף ס"ד ע"ב בסופו בד"ה רב ענני, שמצא ר' שמשון כתוב בשם רבינו שר שלום, דנשי דידן אינן רגילות להראות, ומסקי סוף דבר אמרו הקדמונים דמותרות לצאת בהן דמוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות, מ"מ משמע שלא התירו אלא משום דליכא רה"ר גמור, כי הרחובות בזמנם היו פחות מט"ז אמה. שלכן בזמנינו שהרחובות בין מכרכים, בין מעיירות קטנות וגדולות, רחבות הרבה יותר מט"ז אמה, משמע שהי' לנו להחמיר ולאסור. ואף שהזכירו התוס' גם שאין ס' רבוא בוקעין בו, משמע קצת שלא היו מתירין בשביל זה לבד, משום דלא ברור לתוס' היתר זה דליכא ס' ריבוא, שהוא דבר שחולקין ע"ז רוב הראשונים, אף שהוא דלא כרש"י. שא"כ אצלינו איכא היתר זה, משום דבמקומותינו נוהגין בהחלט כרש"י (עירובין ר' ע"א ד"ה רה"ר) שליכא דין רה"ר כשאין בוקעין ס' ריבוא, שהרי נוהגין להתיר למלטל בצוה"פ, שאין מועיל להתיר רה"ר בצוה"פ דבעינן דלתות, והוא משום דבכל מקומותינו נוהגין כרש"י בדין וודאי, ורק שאיכא יחידים מת"ח שמחמירין לעצמן, ולאחרים הן עצמן עוסקין לתקן כל צורות הפתח שהיו בכל העיירות, כדי להתיר המלטול, משום שהי' הכרח גדול, ונעשה כן בכל העיירות אף שהיו הרחובות יותר מט"ז אמה. הרי שנוהגין כרש"י בהחלט אף לקולא. ומטעם זה שסוברין במדינותינו לגמרי כרש"י, נוהגות הנשים שיוצאות בתכשיטיהן בזמנינו שאין רגילות להראות, שפיר, משום שלדינא גם בשביל שליכא ס' ריבוא בוקעין, נמי נוהגין כרש"י, שאינו רשות הרבים. עכ"ל.

(שו"ת אגרות משה כרך ח' או"ח ח"ה סי' כ"ד דף פ"ו)

כלל גדול בכללי הוראה, דנקטינן עפ"י"מ שנפסק ב"תשובה אחרונה"

ונביא כאן קמע ממכתב שכתב הג"מ רבי אברהם בלומנקראנץ שליט"א, רב רביהמ"ד עמרת ישראל, פאר ראקאוויי, נ"י, מגדולי תלמידיו של הג"מ רבי משה פיינשטיין זצ"ל, בנוגע להעירוב כבארא פארק, וז"ל:

למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך

לכבוד תלמידי שיחי'...

... ותדעו שבדורות שלפנינו כגון בעיר של האחיעזר זצ"ל, ווילנא, שהעירוב נעשה בפקודת האחיעזר, הקורות של הצורת הפתח היו מן הצד והאחיעזר התיר צורת הפתח כזה אף שרוב גדולי ישראל לא התירו והרכה לא נשאו בתוך העירוב אבל ח"ו אף אחד לא הוציא המילים מחלל שבת על אף אחד מישראל. וכן אף שהמשנה ברורה כתב (בסימן שמ"ה) שיש להחמיר כהמשכנות יעקב בנוגע לששים רבוא, מ"מ בראדין היה עירוב מטעם הרב, והחפץ חיים לא מחה ולא קרא לאף אחד מחלל שבת. (וטוב לדעת שהמשכנות יעקב הוא חומרא, אבל למעשה עמא דבר שבכל התקופות לא החמירו כהמשכנות יעקב). וכן כמאראנטא קאנאדא היה ויש שם עירוב אף בשעה שהגר"י קאמענעצקי זצ"ל היה שם רב, ואף שהיה ידוע שלו לא היה ניחא ל"י בהקמת עירובין בעיירות גדולות, ומ"מ לא יצא ח"ו בגידופין נגד עם ד' שכן השתמשו בהעירוב. וכן היה במאנסי שהעמידו עירוב בהסכמת מרן מורי זרבי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, ואף שם הגר"י קאמענעצקי זצ"ל לא היה ניחא ליה בעירוב ואמר לידידיו שלא להשתמש בהעירוב ומ"מ לא שמענו מאף אחד שום זלזול או התדברות לא נכונה על אף אחד שכן השתמש בעירוב.

ודעו לכם יקירי וידידי שאין מטרת מכתב זה להזדקק לחלק הלכה באשר הם עניני הוראה שכבר דנו ודשו בהם הרבנים הגאונים בעלי הוראה מובהקים, אלא עצתי הוא שאנו אין לנו אלא לציית כל אחד ואחד להוראת מרא דאתרא שלו או להוראת חכם שאצלו שואל את שאר שאלותיו הקלות והחמורות.

ועל זה באתי על החתום היום יום חמישי בשבת, י"ג יום לחדש שבט, לסדר "פקד יפקד אלקים אתכם" שנת ה'תש"ס פה פאר ראקאווי נ"י

נאום אברהם בן הרב חיים מנחם בן ציון בלומנקראנץ

שער ה

השתלשלות הדברים
ומכתבי הרבנים הגוה"צ זצ"ל
ויבלחט"א הרבנים שליט"א בענין

תיקון עירובין
בוויליאמסבורג, ברוקלין

תשל"ג-תשמ"א

השתלשלות העירוב בויליאמסבורג [ברוקלין, נ.י.]

[כפי שמובא בקונטרס "מעדני אשר" פ' בשלח שנת תש"ס]

בשנת תשל"ב, התחיל הרה"צ מראצפערט זצ"ל להכין את עצמו לעשיית עירוב בויליאמסבורג. והנה ככל ראש חודש נהג לנסוע לבעל הארבער להתפלל עם מנינו של האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, ומידי חודש כחדשו כיבדו להתפלל הלל או מוסף לפני העמוד. לאחר מכן נכנס אל הקודש פנימה אל אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל וסיפר לו על תכניותיו לעשות עירוב והסכים על ידו.

והמכתב הראשון קיבל מיד אח"ז מאת אחיו הג"מ אבד"ק אודווארי שליט"א, עוד בשנת תשל"ב, ושם מעיד בזה"ל: "וכאשר כבר הסכים על ידך כ"ק אדמו"ר והנה"ק רשכבה"ג מרן מסאטמאר שליט"א וברך אותך בהצלחה בענין זה", עכ"ל. הרי שכבר הסכים בשנת תשל"ב. ומכתבו של הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי שליט"א מעיד על שנת תשל"ו שכבר הי' לו מאפע מהעירוב והרבה מכתבים מרבנים, כמבואר במכתבו, הרי שב' פעמים הסכים רבה"ק לתקן עירובין בויליאמסבורג. (ראה המכתבים להלן).

לאחר חג הסוכות בשנת תשל"ג התחיל להכין א"ע להשתדל בענין זה. מקודם קיבל מכתב מיד לאחר הסוכות מכ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל, ונבעת שעלה הרה"צ מראצפערט לבקש המכתב, היה אז באמצע סעודתו, וכתב המכתב תומי' בלי שום שהיות], (ראה המכתב להלן).

הרה"צ מראצפערט זצ"ל השתדל אצל הממשלה כמה שנים לקבל רשיון על זה, וכן היה צריך לזה ממון רב שלא היה לו.

בחשון תשל"ג קיבל עוד שני מכתבים מהרבנים הגאונים משארמאש ומשטשאקאוו זצ"ל, ובשנה שלאחריו בשנת תשל"ד קיבל עוד שלשה מכתבים בענין זה מהגאונים מסאמבאטהעלי מאראד וממישקאלץ. ובשנת תשמ"א ביום זאת הנוכה, כמה שבועות טרם גמר עשיית העירוב, כתב הגי"מ רבי יוסף אלי' שטיינער זצ"ל דומ"ץ דקע"י וויען מכתב חיזוק עד להפליא, לחזקו ולאמצו לברך על המוגמר, ולא ירא ולא יחת מהמנגדים וכו'.

בקיץ תשל"ו נשלמו כל התוכניות של העירוב, וכן קנה הרשות מיד הממשלה וכל הענינים הנוגעים לזה, ומספר הג"מ אבד"ק אודווארי שליט"א שזוכר דבעת שהיה הרה"צ מראצפערט פעם בה"קארט" לטובת הענין הזה והשופט היה יהודי חפשי שלא היה לו כל השגה מה זה, ואמר להרה"צ מראצפערט שימחול לו שהוא ג"כ יהודי ומעולם לא

שמע מדבר כזה, והסביר לו כטוב טעם ודעת, ומיד הסכים על ידו ונתן לו רשות על זה וקיבל מכתב חתום שקנה הרשות מידי הממשלה, וסיים להסדיר כל העניינים הנצרכים לזה.

בקיץ שנת תשל"ו נכנס הרה"צ מראצפערט זצ"ל אל הקודש פנימה לכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, והראה לו כל המאפעס וכל העניינים על זה ונהנה מאוד. בחדר היה נוכח אז שם המשכ"ק ר' מאיר שפיץ שליט"א והמשכ"ק ר' מאיר שניצלער שליט"א, וזוכרים עוד היטב איך שהאדמו"ר מסאטמאר זצ"ל נהנה מזה מאוד, ושאל עוד איזה רבנים יהי' משגיחים בעד זה, והראו לו כל המכתבים והמאפע. כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל צוה להמשכ"ק ר' מאיר שפיץ שליט"א לתת מקודם סכום של שלש מאות דאלער (\$300) בעד העירוב. כ"ק מסאטמאר זצ"ל מסר אז להרה"צ מראצפערט שלשה דברים הנוגעים לענין עירוב:

א] שבכל ביהמ"ד יהי' מכתב עד היכן העירוב נמשך, בכדי שהכל ידעו במדוייק תחומי העירוב.

ב] שהעירוב יהי' נעשה באופן כזה שיהי' נמשך לעוד רחוב אשר שם אין גרים יהודים בכדי שלא יכשלו.

ג] שבכל ערב שבת יבדקו אם לא נקרע העירוב, ושהיו שלשה רבנים משגיחים על זה.

הג"מ רבי יוסף אשכנזי שליט"א מעיד ג"כ שבשנת תשל"ב, לאחר שיצא הרה"צ מראצפערט מחדרו של האדמו"ר מסאטמאר, צוה האדמו"ר אל ר' יוסף אשכנזי שליט"א שיראה דכעת שיגמר העירוב יהי' תלוי מקומות תחומי העירוב בכל הבתי מדרשות.

לאחר שנת תשל"ו, כל פעם שהיה נכנס הרה"צ מראצפערט אל הקודש פנימה, היה האדמו"ר מסאטמאר שואל אותו, מה נשמע עם העירוב? מתי יגמר, וכדומה.

כן יש לציין, שהג"מ רבי משה ארי' פריינד זצ"ל, גאב"ד ירושלים, כשהי' בא לאמעריקא, היה שואל להרה"צ מראצפערט מתי יגמר העירוב. וכן היה שואל אותו כ"ק אדמו"ר מסקולען זצ"ל, כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, ולהבחל"ח כ"ק אדמו"ר מטאהש שליט"א.

הרה"צ מראצפערט השכיר הקאמפאני של קאן עדיסאן בעצמו, ובחומי ברזל קשרו העירוב בתוך העמודי העלעקטריק בכל העיר ונעשה בכל הידורים שבועולם.

הקאמפאני הנ"ל עלה לו לפי יום, היינו בכל יום מאה דאלאר (\$100), דהיינו כמו היום

אלף דאלאר (\$1000), והכל מה שהוציא מכיסו, והסך הכל הי' בערך \$20,000 עשרים אלף דאלאר.

למעשה עקב חוסר ממון נגמר העירוב לשבת שירה תשמ"א לפ"ק, וכראות הרה"צ מראצפערט שנתהו מתנגדים להעירוב, נכנס לכ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א וביקש חתימתו למען העירוב, אולם האדמו"ר שליט"א מסאטמאר אמר שדי בכך שיש לו חתימת כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל.

אח"כ סיבב הרה"צ מראצפערט ביחד עם הג"מ רבי אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א, ועם כ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א בשליחות אביו זצ"ל, וברקו את העירוב, והכל על מכונו בא בשלום.

אולם הגיעו איזה מחריבים באמצע הלילה והחריבו את כל העירוב, בטענם שהיות שאין חתימה מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א, אינם מאמינים שהוא מסכים להעירוב.

מהרסיך ומחריבך ממך והרסו כל העירוב שהיה נעשה במסירת נפש ממש.

הרה"צ מראצפערט היה לו עגמת נפש נורא מזה ועלה לו למחלת לב. הוא התבטא כל ימיו דבאם היה יודע שיקמו מערערים על זה אז היה לוקח עוד בשעתו מכתב חתום מהאדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בשנת תשל"ב.

גילוי דברים בדבר העירוב בויליאמסבורג למען האמת

מהרה"צ מראצפערט זצ"ל

[נדפס ב"המאור" שנת תשמ"א]

בקשר עם מה שכבר פרסמנו שיטת רבנו הקדוש מרן אדמו"ר מסאטמאר זצלה"ה שהסכים בכל לב ונפש לתקן עירובין בויליאמסבורג, כמו שתיקנו אבותיו הקדושים זצ"ל, ויש לנו עוד על זה מכתב מהמשב"ק הרה"ח המפורסם ונאמן ביתו של רבנו זצ"ל, שכבר נדפס ב"תורה וועלט" בחודש טבת, ואע"פ שהכל יודעים מזה בכ"ז הראו לנו קו"ק חתום מכמה רבנים שכתבו ההיפך.

למען האמת אין כאן סתירה כלל, כי בשנת תש"ך בעת אשר הציונים... ועוד כמה רבנים משכילים מגוא יארק, ואשר אחד מהם התיישב כעת בברוקלין ומתרכב להיות ממנהיגי הדור, רצו לעשות עירוב לכל נוא יארק מסביב סביב, מובן מאליו שהרבי זצ"ל התנגד לכך, כרי שהם לא יהיו ח"ו הבעלי בתים על העיר ועל העירובין שלה והי' לוחם כנגד העירוב שלהם, כי הוא החזיק בשיטתו שאין ציונים זכאים להיות המנהיגים של איזה דבר שבקדושה ושביהרות, אבל מעולם לא אמר שאסור לעשות עירוב, ואדרבא, בעת אשר הרב הגאון ר' דוד קליין זצ"ל בעמח"ס ארוי הלבנון, הוציא את חיבורו וכתב

שם איסור חמור לנשים שלא לצאת בתכשיטין במקום שיש רה"ר, בא לפני כ"ק מרן זצ"ל אברך אחד ושאלו אי מותר לצאת בתכשיטין בברוקלין, ואמר לו רבנו זצ"ל שבברוקלין אין דין רה"ר.

וכן באחת האסיפות של התאחדות הרבנים, כשאותו הרב קליין הרעיש באיסורו שלא תצאינה הנשים בברוקלין בתכשיטין בשבת, כל הרבנים שהיו שם ובראשם זקני הגאונים אשר בימים ההם, הגר"י שטייף זצ"ל והגאון האדמו"ר משאפראן זצ"ל ועוד כהנה, כולם כאחד ענו ואמרו שאין לאיסורו שום יסוד, כי בברוקלין אין רה"ר.

אבל בשנת תשל"ו, ט"ז שנים לאחר כן, כשבאו אל רבה"ק ואמרו לו שהרבנים "מההתאחדות הרבנים" רצונם לעשות עירוב בווייליאמסבורג, הסכים כ"ק רבנו בכל שמחת נפשו לתקן העירוב, וצוה מיד למשב"ק שלו ליתן 300 דולר להוצאות העירוב. אחרי כל אלה ממילא אין שום סתירה בדברי רבנו זצ"ל ואלו דברי א"ח וכמה עמוקים דברי רביז"ל.

אכן אם בנמצא מי שהוא שרוצה לעקם את האמת וחושב שיש סתירה הרי יש לנו כלל בכל הפוסקים שדבריו האחרונים של כל פוסק הם הנם הראויים להלכה פסקה (ועי' שד"ח כללי הפוסקים). כידוע צוה רבה"ק אחרי זמן רב לתקן העירובין וכמו שפרסמתי אני את דבריו עוד בחיי רבה"ק זצ"ל ב"תורה וועלט". והדפסתי בהמאור ובשאר קובצים ושבעונים. וכן אחי הרהגה"צ מוהר"ר שלום קרויז שליט"א, בעמ"ח שו"ת דברי שלום על ד' חלקי שו"ע, כתב כן בהסכמתו ונתפרסם הדבר אצל כל אחד ואחד בלי כל ספק בדבר.

עד החדשים האחרונים לא נמצא שום רב ושום בעה"ב שהי' פותח פיו באיזה התנגדות לעירוב, אבל מכיון שהתחילו לערב בדבר פוליטיקא וגיאות ומחלוקת ממילא קמו גם מערערים וד"ל. ודי למי שרוצה להרות על האמת. ואסיים בשני דברי הלכה.

אודות רשות הרבים לענין עירוב

(א) דמאן דסומך על שיטת רש"י דמתנאי רשות הרבים הוא, שיהי' שם ס' רבוא בקועים לא מישתביש, דרבו ורבו הפוסקים העומדים לימינו וכן פסקו כל גדולי האחרונים.

(ב) לשיטת רש"י וסייעתו יתכן גם בעיר גדולה שיש בה כפלים כיוצאי מצרים ויותר, מכל מקום אין לה דין רשות הרבים, דלא מהני מאי דכל אחד יושב בביתו באהלו, אלא דבעינן שיתאספו במקום אחד, ואם אין להעיר מקומות כמו שווקים ורחובות שיעברו שם הס' רבוא כאחד אינו רשות הרבים.

הק' אשר אנשיל קרויז

אבדק"ק ראצפערט, בעמח"ס בירור הלכה

ואלו ממכתבי עידוד בענין תיקון עירובין בברוקלין נ.י.

[כפי שמוכח בקונטרס "אוצרות ירושלים חלק רח"צ-ש"]

שקיבל הרה"צ מראצפערט וצ"ל מגאוני וצדיקי וקדושי הדור, משיירי כנסת הגדולה, עמודי עולם, ראשי סנהדראות אשר כל בית ישראל נשען עליהם, ובגחלי אש דבריהם, ואלו הם:

כ"ק אדמו"ר מסאטמאר וצ"ל

יוסף אשכנזי

משב"ק אצל כ"ק אדמו"ר

הגה"ק מסאטמאר וצל"ה

קרית יואל שכמאנרא יצ"ו

ב"ה

הנה הרב המאוה"ג וכו' מזה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב מראצפערט יצ"ו עוסק בהשתדלות תיקון עירובין ברחובות שבווייליאמסבורג, וכידו תכריך מכתבים עם המלצות מגדולי הרבנים שליטא המסכימים ומחזקים אותו בפעולתו והשתדלותו בזה,

ובא בשעתו לפני כ"ק אדמו"ר הגה"ק וצל"ה עם המכתבים שבידו מהרבנים הגאונים שליט"א, וברכו בהצלחה בכל הענינים.

ולראי באעה"ת א' ויחי תשמ"א פה קרית יואל יצ"ו.

יוסף אשכנזי, משב"ק אצל כ"ק אדמו"ר מסאטמאר וצל"ה

שלום קרויז

אבדק"ק אדווארי

יו"ר בבית הוראה של התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה
ומח"ס שו"ת דברי שלום על ד"ח שו"ע ה' חלקים ושאר ספרים

ב"ה, עש"ק לסדר זאת תהי' וגו' לגבולותיה סביב, פה ברוקלין יצ"ו לשב"ת לפ"ק
לכבוד אהובי אחי היקר המושלם במעלות ובמדות נשגבות העסקן לטובת הציבור,
הרב הה"ג וכו' וכו' כש"ת מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב דקהל
ראצפערט יצ"ו

שמחתי לשמוע ממך הבשורה טובה שלקחת עליך המצוה הגדולה ועול גדול, לתקן
עירוב בויליאמסבורג, אשר בודאי דור לדור ישבחו מעשיך בעד זה.

דבר גדול תעשה בזה, ראשית תציל עי"ז הרבה אנשים מחללי שבת בהוצאה ברה"ר
בשוגג או ע"י התירים שונים שהם רק כהררים התלויים בשערה להוציא ע"י תינוק
ועכו"ם הרבה דברים והוצאת מפתחות וכדומה, ועי"ז יהא בהיתר. וכן היו במדינותינו
ברוב קהילות קדושות עירוב לשבתות, ועוד תגרום לקיים וקראת לשבת עונג כי בלי
עירוב הרבה אנשים צריכין להיות סגור בבית להשגיח על הילידים קטנים כמובן וכו'
וכו', ועי"ז אמרו חז"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין יצאה בת קול אם חכם בני ישמח
לבי גם אני, ובודאי הלכה זו צריך עיון גדול אופן עשייתו שיהא אליבא דהלכתא, אבל
כפי שאמרת שתקח אצלך עוד ג' רבנים גדולים לברר אופן עשייתו כהלכה וכאשר כבר
הסכים על ירך כ"ק ארמו"ר הנה"ק רשכבה"ג מרן מסאטמאר שליט"א וברך אותך
בהצלחה בענין זה ג"כ, לכן אקוה שבודאי תעלה בידך להוציא במקדם מכה אל הפועל
ולא יצא ח"ו שום מכשול מתח"י.

ושאר דברים השייכים לגמירת ענין זה נדבר אי"ה פא"פ, ומה שיהא בידי לעמוד
לימינך בודאי אעשה בליני"ד בעזהי"ת.

א"ר אחיך המצפה להצלחתך בכל ענינים, ובזכות המצוה תושע בישועה שלימה כב"א.

תק' שלום קרויז, אבדק"ק אדווארי

יוסף גרינוואלד

רב דקהל "קהלת יעקב" מפאפא מגן נשיא של התאחדות הרבנים

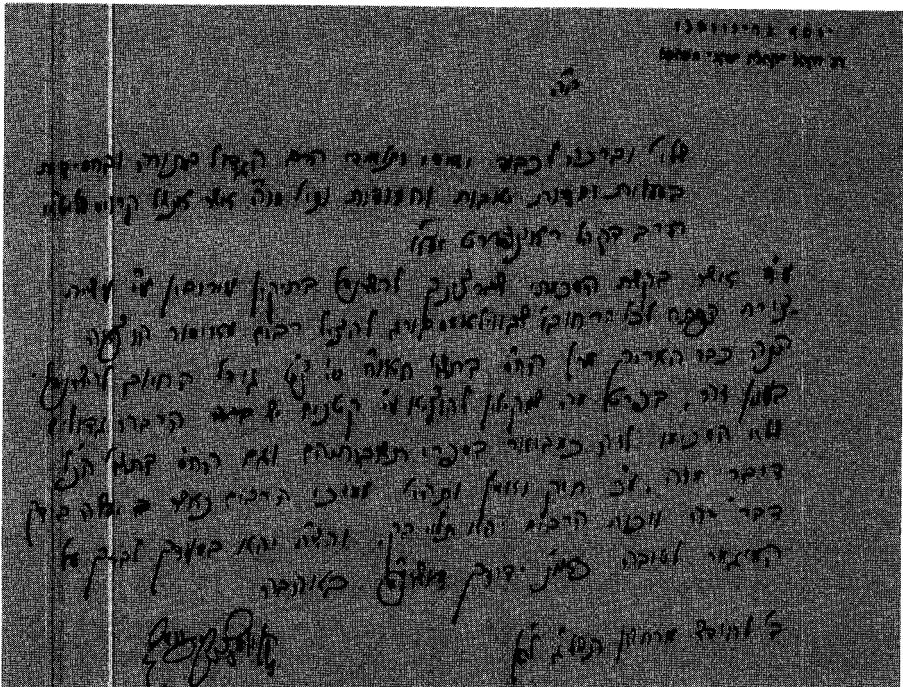
כ"ה

שלום וברכה לכבוד ידידי ותלמידי הרב הגדול בתורה ובחסידות במעלות ומדות
טובות וחמודות וכו' מו"ה אשר אנשיל קרוים שליט"א הרב דקהל ראצפערט
יע"א

ע"ד אשר בקשת הסכמתי שברצונך להשתדל בתיקון עירובין ע"י עשיית צורת הפתח
לכל הרחובות שבוויליאמסבורג, להציל רבים מאיסור הוצאה, הנה כבר האריך
הח"ס בתשו' חאו"ח סי' צ"ט גדול החיוב להשתדל בענין זה, בפרט מה שמקילין להוציא
ע"י קטנים יש הרבה גדולים שלא הסכימו לזה כמבואר בספרי תשובותיהם וגם הח"ס
בתשו' הנ"ל דיבר מזה, ע"כ חזק ואמץ ותחי' ממוכי הרבים כאשר יעלה בידך דבר זה,
זכות הרבים יהי' תלוי בך, והשיי"ת יהי' בסעודך לברך על המוגמר לטובה, כאו"נ ידיך
דוש"ה באהבה.

ב' לחודש מרחשון תשל"ג לפ"ק

חק' יוסף גרינוואלד

נפתלי הירצקא העניג

אבר"ק שארמאש

פה ברוקלין יע"א

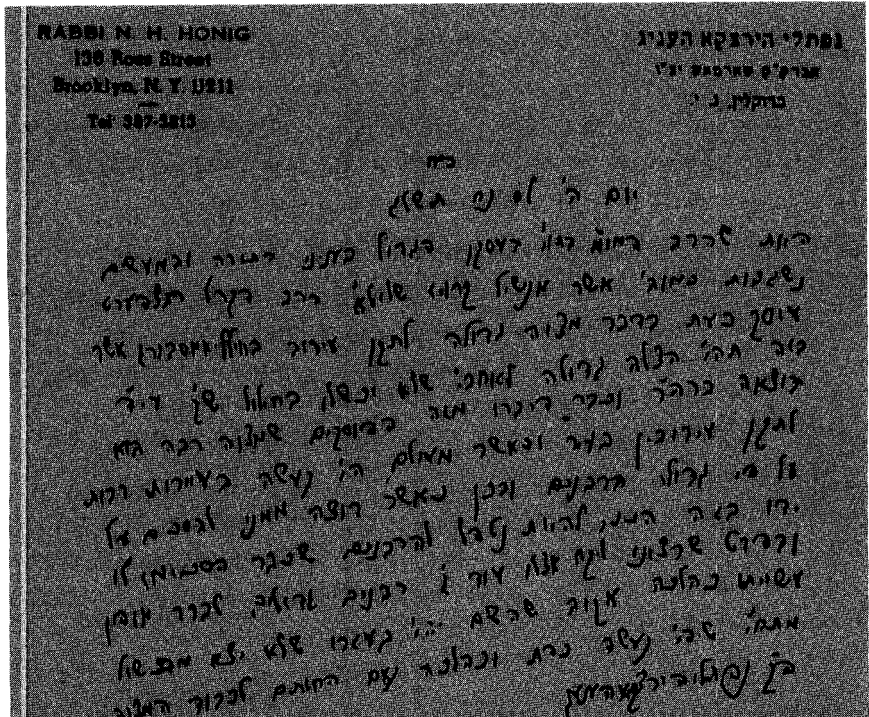
יו"ר של התאחדות הרבנים

ב"ה, יום ה' לסדר נח תשל"ג

היות שהרב המו"מ בתו"י העסקן הגדול בעניני התורה ובמעשים נשגבות כמו"ה אשר אנשיל קרויו שליט"א הרב דקהל ראצפערט עוסק כעת בדבר מצוה גדולה לתקן עירוב בוויילאמסבורג, אשר בזה תהי' הצלה גדולה לאחב"י שלא יכשלו ח"ו בחילול ש"ק ע"י הוצאה ברה"ר, וכבר דיברו מזה הפוסקים שמצוה רבה הוא לתקן עירובין בעיר, וכאשר מעולם הי' נעשה בעיירות רבות עפ"י גדולי הרבנים, ובכן כאשר רוצים ממני להסכים על ידו, הנני להיות נטפל להרבנים שכבר הסכימו לו, ובפרט שרצונו ליקח אצלו עוד ג' רבנים גדולים לברר אופן עשייתו כהלכה, אקוה שה' יהי' בעזרו שלא יצא מכשול מתחת ידו שיהי' נעשה כדת וכהלכה.

נאום החותם לכבוד המצוה,

הק' נפתלי הירצקא העניג

יהושע כ"ץ

בלאמו"ד הנה"צ הק' אשר אנשיל זצ"ל הי"ד

מלפנים רב אבד"ק סאמבאטהעלי

כעת ברוקלין נ.י. יצ"ו

יו"ד חבר וועד ההנהלה של חיוק הרת של התאחדות הרבנים

ב"ה, הנה כבוד הרה"ג בנש"ק עסקן ורב פעלים וכ"ה מו"ה אשר אנשיל קרוים שליט"א רב דקהל ראצפערט דפה, ביקשני על ענין גדול שעוסק בה לתקן עירובין בשכונתינו שכונת יראים וחסידיים. הנה דבר הזה א"צ הסכמה, כי כבר כתבו גדולי הדורות שלפנינו שהוא ענין נחוץ מאד, ומצוה להשתדל לעשות עירוב ככל מקום כמ"ש רבינו הגדול בתשו' ח"ס או"ח סי' צ"ט עיי"ש, ומרן הגה"ק בשו"ת דברי חיים ח"ב או"ח סי' ל"ג כתב "הרבה מכשולים באים באין עירוב" עכ"ל, ובפרט בעיר גדולה כעירנו נויארק קרוב יותר לבוא לידי מכשולות רבות בחסרון עירוב נידוע — ולהוציא ולהביא ע"י קטן במקום שאין עירוב עיין בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' קע"ג שכ' דהרבה פעמים צווח וקרא ערעור על זה בדרשה שאין לזה היתר ברור ואדרבה נראה דאסור (ובפרט בעיר שיש בה רחובות שס' רכוא עוכרים בהם בכל יום) ומה גם ע"י קטן שהגיע לחינוך עיי"ש, ובשו"ת רעק"א סי' ט"ו (מובא בקצרה במשנה ברורה סו"ס שמ"ג) ובתשו' ח"ס ח"ו סי' י"ג ובתשו' מהר"י אסאד או"ח סי' פ"ד שכולם מחמירים בזה, ע"כ בודאי טוב עשה בעמיו להשתדל בזה לזכות את הרבים — וכבר כתב בסה"ק בית אהרן בליקוטים שבסופו, ששמע בשם הבעש"ט הק' זי"ע פי' הפסוק "בועם תצעד ארץ" (חבקוק ג') זע"ם ר"ת זביחה עירובין מקואות, שע"י דברים אלו תצעד ותתייחד הארץ עכ"ל. והנה הב' דברים זביחה ומקואות משתדלים הרבה לתקן בכל הידורים וחומרות שאפשר, משא"כ ענין עירובין נשתכח כאן כמעט לגמרי. ובואו ונחזיק טובה להרב החשוב הנ"ל שליט"א שלקח על עצמו להשתדל גם בזה להחזיר העטרת ליושנה כמו שח"י בכחילות הישנות שבאנו משם. ובודאי מצוה גדולה לעמוד לימינו ולתמכו בענין הגדול הזה - השי"ת יעזור לו שיזכה לברך על המוגמר וזכות הרבים יהי' תלוי בו, ובזכות תיקון עירובין ושמירת שבת כהלכתו נזכה לסיומא דקרא הנ"ל "באף תרוש גוים יצאת לישע עמך לישע את משיחך" בב"א.

יום ד' לס' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי תשל"ד לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו.

יהושע כ"ץ

הרב שמואל אברהם זעלטענרייך

אבד"ק שמשאקאווא

ברוקלין יצ"ו

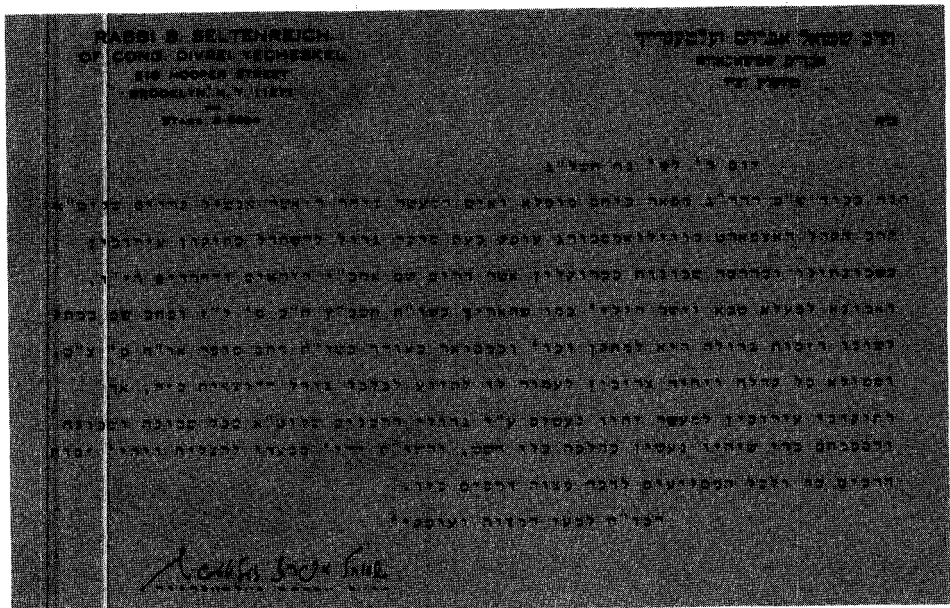
יו"ר לבתי דינים של התאחדות הרבנים
ומח"ם קובץ הפוסקים על חושן משפט

ב"ה, יום ד' לפ' נח תשל"ג לפ"ק

הנה ש"ב הרה"ג מפאר ביחס מופלא ואיש המעשה מוהר"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א הרב דקהל ראצפערט בוילאמסבורג עוסק כעת בדבר גדול להשתדל בתיקון עירובין בשכונתינו ובהרבה שכונות בברוקלין אשר דרים שם אחב"י היראים והחרדים הי"ו, ואמינא לפעלא טבא יישר חילי' כמו שהאריך בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' ל"ז וכתב שם במתק לשונו דזכות גדולה היא למתקן וכו', וכמבואר באורך בשו"ת חתם סופר או"ח סי' צ"ט, וממילא כל קהלה ויחיד צריכין לעמוד לו לסיוע לכלכל גדול ההוצאות בזה, אך התיקוני עירובין למעשה יהיו נעשים ע"י גדולי הרבנים שליט"א בכל שכונה ושכונה בהסכמתם כדי שיהיו נעשים כהלכה בלי חשש, והשי"ת יהי בסעדרו להצליח ויהי זכות הרבים בו ולכל המסייעים לדבר מצוה דרבים זו.

הכו"ח למען המצוה ועוסקי

שמואל אברהם זעלטענרייך

שמעון זאב מיללער

אב"ד דקה"י אראד יצ"ו

כעת חו"פ קה"י בברוקלין יצ"ו

בס"ד, יום ג' לס' כה אמר ה' תשל"ד לפ"ק פה קה"י ברוקלין יצ"ו.

שלום רב לאוהבי השי"ת ולומדי תורתנו הקדושה ובתוכם ידיד נפשי הרב הגאון
החסיד המפורסם לשם ולתהלה בנש"ק מגזע צדיקים גמורים מוה"ר אשר אנשיל
קריוו שליט"א אב"ר קה"י ראצפערט יצ"ו

אחרי שים שלום. הנה כן שמעתי שהר"ג שליט"א עלה עליו רוח טהרה לזכות את
הרבים בשמירת ש"ק לעשות תיקון עירובין בעירנו פה, ובקשר של קיימא עם
הרבנים הגאונים חכמי הרור של התאחדות הרבנים שיחיו נצח, ואשר על פיהם יצא
ועל פיהם יבוא כל דבר כמובן ושמחתי מאוד על שמועה טובה, ואמינא לפעלה טבא
תחזקנה ידיכם לעשות תושי', והשי"ת יהא בעזרו לגמור הדבר כהלכתו וכבוד שמירת
ש"ק יתרבה ע"י ואחרי כי מצוה הרבה הזאת נחוצה היא כמ"ש בתשו' חת"ס חאו"ח סי'
צ"ט עיין שם בלשון קדשו מה שהביא הגמ' עירובין ס"ח ע"א ומפירוש רש"י ז"ל נמס'
ביצה ט"ז ע"ב בסופו. ולמותר הוא להאריך בדבר זה אשר טובתו לכל נודעה, וע"כ חפץ
ה' בידו יצליח ותושי' ברוב יועץ.

כה דברי ידיו מוקירו ומכבדו ומוקיר קדושת אבותיו הצדיקים זי"ע ועמי"א
ומצפה לישועת השי"ת כל עת וכל שעה,

הק' שמעון זאב מיללער, אב"ד דקה"י אראד יצ"ו

הרב חיים בערגער

ראב"ד דק"ק מישקאלין

ברוקלין

בס"ד, יום ב' לס' אז ישיר תשל"ד לפ"ק

לכבוד ידידי העסקן בצ"צ לזכות הרבים ה"ה הרה"ג כמו"ה אשר אנשיל קריוס
שליט"א הרב דקהל ראצפערט יע"א שנתעורר מחדש לעשות תיקון עירובין
בויליאמסבורג, כדי למנוע שלא יכשלו ח"ו בחילול ש"ק באיסור הוצאה. וכבר דיברו
מזה בשו"ת האחרונים שמצוה גדולה לעשות תיקון עירובין בעיר, וכ"כ בהגהת אשרי
(עירובין סו.), ובפרט במדינה זו בעיר גדולה ששכיח כמה פעמים שנחלה תינוק קטן
וקשה למצוא רופא שיבוא לבית להגיד מהות המחלה האם צריך לחלל ש"ק עליו או

לא, ועפ"י רוב צריך לישא התינוק בידיים לבית הרופא לברר בריאות הילד, וע"י תיקון עירובין לא יצטרכו לחלל ש"ק מספק. לכן הנני נעתר לבקשתו להיות נטפל לרבנים הגה"צ שליט"א בד"ז, ובזכות הרבים יהי' ה' בעזרו שיצא מתח"י דבר מתוקן בלי שום מכשול.

החותם לכב' זהירות ש"ק,

הק' חיינו בערגער

יוסף אלי' הכהן שטיינער

דיין ומורה צדק

דקהל עדת יראים ברוקלין

שלום וברכה וכט"ס למע"כ ידידי הרב הגדול מעוז ומגדל בנש"ק עוסק בצרכי ציבור באמונה כו' כש"ת מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א רב דקהל ראצפערט ברוקלין

אחדש"ת, בדבר בקשתו היות שרחש לכו לעשות עירובין ע"י צורת הפתח כמו שנהוג אצלינו ומקובל מפי רבותינו הקדושים מדור דור לתקן עירובין בכל מקום שררים שם בני, כמבואר ברבינו מרן הח"ס ז"ל או"ח סי' צ"ט גודל החיוב להשתדל בע"ז שהוא סיג גדול לשמירת שבת קודש.

הנה ודאי טוב עושה בעמיו לתקן תקון אשר בעזה"י יציל אלפים ורבבות מישראל מחילול שבת, ובפרט בווייליאמסבורג ובארא פארק וקראון הייטס, אשר שם שוכנים מאחב"י שומרי התורה והמצות, אשר להם תיקנו עירובין, ושלמה שתיקן עירובין רק לשומרי תורה תיקן, שהרי בעונ"ה השכחה מצויה בין האנשים, ובפרט במה שהעולם מורגלים בכל השבוע להוציא הוצאות ואין שמים על לב ושוכחים להוציא בשבת, כמבואר בגמ' ביצה (ט"ז:) על האי מרבנן שתחלת הוראתו היתה לקלקולא על שאסר לערוב, ופרש"י שנכשלים עי"ז ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב, והוה הוא הגורם. ואין לך זיכוי הרבים גדול מזה, ואשרי חלקו שקבל על שכמו מצוה גדולה כזו, ויהי חלקי עמו.

ולא ירא ולא יחת על מה שישנם כמה שמנגדים, כי זה הוא הדרך מעולם ועד עתה, קצתם משום קנאה שמקנאים באדם שזוכה להיות ממזכי הרבים, וקצתם מפני שהשטן לא ניחא ליה שע"י עירוב אחד יפסקו אלפים מישראל מלהיות מחללי שבת ויכנסו בגדר שומרי שבת.

ובכל העיירות, קמנות או גדולות, תקנו עירובין אפילו ע"י דוחקים גדולים, וכ"ש שבעיר נוא יארק וברוקלין היתר מרווח וברור לכ"ע, כמ"ש זה מכבר מרן הגאון הקדוש והנורא פוסק הדור ענותן כהלל מוה"ר יונתן שטייף זי"ע שהי' גאבדק"ק וזכינו לשמשו. עיין בשו"ת מהר"י שטייף סי' ס"ח, ואין לחוש כלל למה שלא חששו לו רבותינו מדור דור.

והעיקר שיראה שהעירוב יתקנו אותו עפ"י ג' רבנים יודעים הלכות עירוב, ושהכל יהי' עפ"י הלכה, כי דבר זה רק לרבנים חרדים לדבר ה' נמסר, אשר קדושת שבת וקדושת ישראל וזכותן נוגע בלבבן. והשי"ת יהי' בעזרו ויזכה לברך על המוגמר ויהי נועם וגוי' ומעשה ידינו כוננהו בברכה והצלחה למען קדושת השבת.

זאת חנוכה ה'תשמ"א לפ"ק

יוסף אלי' הכהן שטיינער

הרב חיים אויש

אב"ד רב"ק לופעני

נכד הגה"ק מהרצ"ה מליסקא

ב"ה, יום ה' לסדר כי יכול נוכל לה, פה ברוקלין יצ"ו תשל"ה לפ"ק.

לכבוד ידידי הרה"ג בנש"ק העסקן לטובת הציבור וכו' מוה"ר ר' אשר אנשיל
קריום שליט"א הרב דקהל ראצפערט

הנה אין להאריך גודל השתוקקות של אחב"י על ענין גדול כזה. אם כבוד מעלתו יוציא הדבר מכח אל הפועל אז יעשה בזה תיקון גדול, כמבואר בתשו' חת"ס חאו"ה סי' צ"ט וזה לשונו, דהאי ברכה על מצות עירוב, היא על מצות התיקון הגדול הלז, להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו עכ"ל. ובואו ונחזיק טובה להרב החשוב הנ"ל שליט"א, ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לגאולה שלימה במהרה.

והנני בזה ידידו המצפה לישועה

חק' חיים אויש

אב"ד לופעני

(נכד הגה"צ מהרצ"ה מליסקא)

מרדכי האלפערן

אב"ד קאזניץ

בס"ד יום ג' שנכפל בו כי טוב לסדר ויברך אותו שם.

אל כבוד הרהגה"צ וכו' מוה"ד אשר אנשיל קרוים שליט"א הרב רקהל
ראצפערט בויליאמסבורג יע"א.

אחדשה"מ כראוי וכמשפט!

בענין תיקון העירוב אשר הד"ג כבודו עוסק כהיום להסיר מכשול דהוצאה בש"ק,
בוודאי טוב עושה לעמו ואין צריך להסכמתי, וחפץ ה' יצליח בידו.

כאוות ידיו ובכבוד הראוי,

מרדכי האלפערן

מאיר גרינבערג

אב"ד קעזמארק

בעזה"ת ג' לס' לישועתך קויתי ה' תשמ"א לפ"ק.

שוכט"ס לכבוד אהובי יד"ג הרה"ג לוחם מלחמת ה' באמת כש"ת הרב אשר
אנשיל קרויו שליט"א אברק"ק ראצפערט יצ"ו.

ראיתי וכן תמהתי מה ראה על ככה לערוך אלי מערכה לחוות דעתי בענין תיקון
עירובין כי אני מכיר את מקומי ואת מך ערכי ובמקום גדולים לא אעמוד
להשמיע קולי ברמה ואיך יעיד יתוש קצות כנפים על הנשר הגדול אשר יעוף בשמים
ה"ה הגאון הקדוש רבן של כל ישראל הארמו"ד מסאטמאר זצ"ל זכותו יעמוד לנו כי
הוא כבר הסכים לעשות העירוב בברוקלין ונתן בעצמו סכום הגון לתיקון הנ"ל.
וממילא מובן שהחוב מוטל עלינו למצוא פתרון לכל השאלות הנופלות בענינים האלו. נא
לראות בשו"ת הרי"מ מהגאון הק' מאור הגולה זצ"ל שהסכים בתשובתו לאו"ח סי' ד'
לעשות העירוב בווארשא ושיבת הרבה המתירין עיי"ש.

ובלתי שום ספק שיצילו בהתיקון הנ"ל חילול שבת הקודש אשר דומה ממש כמו עובד
ע"ז, עיין רש"י ז"ל חולין דף ה', ואקוה לה' שיקיים בנו מאמר חז"ל במס'
שבת דף קי"ח ע"ב, אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפילו
עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו שנא' אשרי אנוש יעשה זאת וכו' עיי"ש.

אני מוכן בעזהי"ת לעזור לכם כפי כוחי, וכל המחזיקים יזכו לישועת ה'. כי אנו זקוקים לרחמי וחסדי ה' בכל רגע ורגע, אסיים בדשתה"ק.

ידידו המכבדו כערכו הרם.

חק' מאיר גרינבערג מקעזמארק

הרב חיים הלברשטאם נכד הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז וצוק"ל החונה פה בברוקלין יצ"ו

יום א' לסדר "ואשר הוא עושה ה' מצליח" שנת "הכח בלימוד התורה" לפ"ק.

כבוד הרב הגאון, עוסק בצרכי צבור באמונה, גורר גדר ועומד בפרץ, הלוחם בעז וברמה למען קדושת עם ישראל וכו', מוה"ר אשר אנשיל קרויס שליט"א, רב דקהל עדת ראצפערט יע"א.

"יערב עליו שיחי" בהדרת הכבוד וביקרא דאורייתא, כאשר שמעתי "קול קורא במדבר פנו דרך ה' ישירו בערבה מסלה לאלקיננו" (ישעי' מ'), כי ברצונו להחזיר עטרה ליושנה, ומשתדל לתיקון עירובין בשכונות "כארא פארק ובווייליאמסבורג" פה עיר ברוקלין, ניו יארק, ע"י עשיית צורת הפתח לכל הרחובות, בכדי להציל רבים מאחב"י ממכשולי חילול ש"ק באיסור הוצאה ר"ל. ועל זה המלצתי מאמר הכתוב (שופטים י"ט): "רפה היום לערוב!"

לפענ"ד, אין אני הוא שצריך לבוא בכתובים, ומה מני יהלוך בעניני הכלל, כי ת"ל לא אלמן ישראל, וגדולי הדור שיחיו העומדים על הפקודים המה יגדירו גדר ויעמדו בפרץ, ובפרט מי אני להורות הלכה את הדרך אשר ילכו בה בדבר חמור כזה אשר כבר שקלו וטרו בו גאוני הדורות, ומתוך פלפולים בש"ס ופוסקים (הלא המה כתובים בספרי שו"ת למאות), הללו אוסרים והללו מתירים, עד שדרשו חז"ל (עירובין צ"ג) הלכה כדברי המיקל בעירובין.

אך, מטעם הכתוב (תהלים קי"ט) "חבר אני לכל אשר יראוך", אמרתי "שימה נא ערבני עמך" (איוב י"ז), ובאתי בזה לזרוז במצוה גדולה זו, לחזקו ולאמצו שכל אשר יעשה ה' יצליח בידו, באשר קי"ל בשו"ע (או"ח סי' שס"ו סעי"ח, וסי' שצ"ה סע"א) שמצוה לחזור אחר עירובי חצירות, ואמרו בגמ' (שבת י"ג) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני וגו', ופרש"י ז"ל: אם חכם לבך לעשות גדר לאסור הוצאת שבת ישמח לבי גם אני, שתחייים מצות שבת וכו'.

"תאווה נהי' תערב לנפש" (משלי י"ג) אמר הכתוב, וכבר באו צדיקי עולם, אדירי התורה ושרי ההוראה בדורות שלפנינו ותקנו עירובין בכל מקומות מושבותיהם, ואף בערים הגדולים, ולא פחדו מהמערערים, אותם שאומרים "לבלתי היות שם ערב". אך, כדברי זקני רשכבה"ג צי"ע מרן ה"דברי חיים" וצוללת"ה זי"ע: "כבר אזני משמוע וצר לי מאוד בשמעני דברי ריבות אשר בתוך יראי השם, אולם מי אנכי להוכיח ענווי ארץ צדיקים וכו'" אולם, במכתב שני צווה כ"ק זקני, וכתב נגד "המתחדשים" ... פורשי רשת מצודה על דתוה"ק וכו' שכתבו בכל כתבי העתים, ובכל מדינה ומדינה נתנו קולם, להדוף דתוה"ק תורה שבע"פ, ונתנו דופי בעבדי ה' המאמינים בתורת ה'". ובמכתב שלישי הוסיף: "והמעייין בספרים הקדושים ימצא דרך ישכון אור לבא אל הקודש פנימה, וכל ערום יעשה בדעת והבא לטהר מסייעין אותו, והשי"ת יורנו וידריכנו לבא אל דרך האמיתי לעבוד ה' באמת ובתמים ולפתוח לנו שערי אורה מצפוני תורה וירים קרן ישראל במהרה.

ידוע ומפורסם דברי הרא"ש ז"ל (כלל כ"א וכ"ב) ז"ל בא"ד: "כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלילות ישראל להתיר מבואותיהם המפולשים בין הגוים בצה"פ... שתתקן המבואות בצו"ה... ואם לא תתקן... אני מנדה אותך. ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך, כי אתה בא לעקור לימוד שסידר לנו ר' אשי, לחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה... אל תטוש תורת משה רבינו... כי דבר זה צריך חיזוק, שלא יבוא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת משה רבינו ע"ה. ואם יעמוד במרדו... ידונו אותו למות בדין זקן ממרא, כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים ולבער עושה הרעה מקרבנו וכו'".

"קולך ערב ומראיך נאה", כי "כל הזריון בתיקון עירובין הרי זה משובח", אמר הרב התשב"ץ (ח"ב סי' ל"ז) במתק לשונו, "ומי שלכו נוקפו בזה, הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו וכו'". אין המקום כאן להאריך ולעשות ציונים לתורה בשו"ת שכתבו להתיר העירובין (ה"ה, לדוגמא, זקני החכם צבי (סי' ה'), זקני היעב"ץ (שאילת יעב"ץ ז'), ועיין בספר תיקון העירובין, שו"ת תירוש ויצהר, שו"ת חלקת יעקב (ח"א קצ"א), שו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' נ"ט), שו"ת חת"ם סופר (אורח צ"ט) ועוד כהנה וכהנה. וראה זה מצאתי בשו"ת זקני ברברי חיים (ליקוטים והשמטות ח"ב סי' ג') אודות שאלתו לאשר בזה"ו רשות נתונה לכ"א לעבור בכל עיר בלי מוחה אם מהני עירוב ע"י צה"פ כי הוי כרה"ר שס' רבוא בוקעין בה?... הנני לשאול מה הרעש הזה שמצא בספרי חידושי הר"ן וכו' כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וכו' מביאים להתיר וכו'. מה שנראה בעיניו כי חופשה ניתן היום לכל איש לעשות בכל עיר כרצונו כי אינו כן גם היום וכו' ושום איש אינו יכול לעשות דבר קטן או גדול בלתי רשות והורמנא משר ומושל העיר", עיי"ש. ואף, אי לאו בפירוש איתמר, מכללא איתמר, שאין לאסור

בעתים הללו מטעם מצב הדור ר"ל, כי הלא בתשובה שלפני זה כתב רבינו הר"ח בנידון אחר, וז"ל: "הגם שיש הרבה צדדים להתיר... בפרט בדור פרוץ כזה ה' ירחם ויגדור פרוצות עמו, לכן לא נוכל להתיר בעתים הללו וד"ל", עכ"ל, והואיל ובנידון דידן לא חשש לזה, מובן שאין לחשוש בזה כלל.

וכן כבר הסכימו לתיקון העירוב רוב בנין ומנין רבותינו שבדורינו, ה"ה הרהגה"צ מהר"י גרינוואלד אב"ד פאפא, הגרש"א זעלטענרייך אב"ד שטשאקאווא, והגר"מ קליין אבד"ק אונגוואר שליט"א ועוד, וכן הורה זה מכבר מו"ר הרה"ג שר התורה ועמוד ההוראה וכו' הגר"מ פיינשטיין שליט"א בנידון שכונת "בארא פארק", וכבר כתב מרן דו"ז הגה"ק מאוה"ג בעל דברי יחזקאל משינאווא זצ"ל: כל זמן שלא יתבטלו המהרסים, לא יתבטלו הגודרים!

והואיל שתיקון עירובין צריך חכמה יתירה מאד, היא זהיר לתקנו אך ורק בקשר של קיימא ובעצת גדולי הרבנים ירא"מ והפוסקים (המובהקים לכך), והם יראו את "הדרך אשר ילכו בה" ואז יורו את המעשה אשר יעשון זו דבר ה', ועל פיהם יצאו ועל פיהם יבואו, כאשר נהוג ע"י אבותינו עד שלמה המלך ע"ה.

ברוך לי שכאשר יתפרסם הענין לפני הרבנים המובהקים שבגלילותנו ע"י כתה"ר, נטוח אני שיהי' לתועלת המקווה וזכות הרבים יהא תלוי בו, כי כל ענין העירובין היא "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", ויש טעם לתיקון העירוב לעשות שלום בין השכנים ולהשכין אהבה ורעות ביניהם (ירושלמי עירובין פ"ז), ומה גם עוד אצל ת"ח ויר"ש שעליהם נאמר "ואת והב כסופה".

ואס"י בדברי זקני הר"ח להגה"ק מו"ה שמעון סופר אב"ד קראקא זצ"ל (שכדוך אגב, הי' שם עירוב) "אך חכם יכלכל דבריו במשפט ואיש אשר רוח בו יכול להלוך נגד רוח בני אדם משונים, ותכלית הדבר ליראה את ה' ולעבדו ולנהות בית ישראל אחריו, וזכות אבותיו יעמוד לו שיהי' הכל על מכונו ויתקרב עת גאולתנו, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים בבגצבכ"א.

הכותב בלב נשבר ונדכה ומצפה ומיחל ומקוה כי מי שאמר לעולמו די יאמר לצויותו ברוחניות וגשמיות די, ונזכה בקרוב במאוד במהרה לראות במלכות שמים ולגאולת עולם ויאמרו בגוים ה' מלך. ויה"ר שימלא ה' משאלות לבו לטובה, ובמיוחד להצלחה רבה בעבודתו ובכל המצטרך בגשמיות וברוחניות גם יחד.

המצפה לרחמי שמים וחסדו כי לא יטוש ה' עמו אכי"ר.

אברהם מאיר איזראעל

אב"ד הוניאד

ורב ראשי לקהל הפלטים בוניה

במח"ס ילקוט המאירי על הש"ס

חופ"ק ברוקלין תצ"ו

ג' לסדר ויברך אותו שם שנת שלום ברכה הצלחה (תשמ"א) לפ"ק ברוקלין תצ"ו.

החזה"ש וכט"ס לכ' ידידי הרב הגאון"צ המפורסם, זוכה ומזכה את הרבים, נצר
נאמן מגזע אראלים ותרשישים וכו' מוח"ד אשר אנשיל קרויו שלימ"א הרב
דקהל ראצפערט פה ברוקלין תצ"ו.

אחדשה"מ ושתה"ר כיאות, במענה על דרישתו לטובה בענין תיקון העירוב במחוזות
וויליאמסבורג, כארא פארק וכו' תשובתי ברורה ב"ה שאשרי חלקו אם
יעלה בידו לזכות את הרבים להציל רבבות ישראל (כ"י) ממכשולי חילול ש"ק של
איסור הוצאה ברה"ר, וכדקיי"ל בשו"ע או"ח סי' שס"ו (סעי' י"ח) וכן בסי' שצ"ה (סעי'
א) המצוה לחזור אחר עירובי חצרות שלא יבואו לטלטל באיסור, וכמו שהפליגו בענין
זה בסי' הראשונים ז"ל, עיין תשו' הרא"ש (סי' כ"א) שכי' על אחד שהחמיר בענין צה"פ
שהוא מכשיל את הרבים בחילול שבת החמור עיי"ש, וכן בתשב"ץ (ח"ב סי' ל"ו) דראוי
לכל ת"ח להשתדל לתקן עירובין ומי שלבו נוקפו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות
נזרקה בו (ח"ו) ומקורה טהור של הלכה זו במס' עירובין (דף ס"ח ע"א) דא"ל רבה בר"ח
לאביי מבואה דאית בה גברי רברבא לא להוי בה לא עירוב ולא שיתוף עיי"ש.

וב"ב רבותינו האחרונים ז"ל. עיי' ברכי יוסף (סי' שס"ג) ותשו' חת"ס (חאו"ח סי'
צ"ט) מש"כ להגאון ר' ארי' ליב הלוי פוקס זצ"ל אבד"ק וועסברין (שהי' מגדולי
תלמידי הגאון מהר"ם באנעט זצ"ל אבד"ק ניקלסבורג והמדינה. עיי' תשו' פרשת מרדכי
אהע"ז סי' ל"ו) שזרזו לתקן העירוב בעירו. ומביא ראוי לדבריו מהא דמס' ביצה (דף
ט"ז ע"ב) כיון דמקלקלי בה רבים היינו לקלוקלא, ופירשיז"ל ששוכחין ומטלטלין בלא
עירוב עיי"ש. ושכל הפשוט גוזר שראוי ומחויב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר
הטלטול, וסיים בתודה להשי"ת אשר נתן בלב מלכים ושרים בעירו פרעסבורג (שהיתה
בעת ההוא מטרופולין המדינה) ליתן רשות והורמנא לעשות שם תיקוני עירובין ומברכו
שיתנהו ה' לחן ולחסד בעיני השרים לתקן העירוב להסיר מכשול ותקלה וע"ע בתשו'
מרן הד"ח ח"ב (חאו"ח סי' ל"ג) וכן בתשו' אמרי אש (סי' כ') עיי"ש.

ואמרת בזה בס"ד בהא דאמרי במס' שבת (דף י"ד ע"ב) בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצא ב"ק ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני, ואומר, חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר, פירשיז"ל אם חכם לכך לעשות גדר לאיסור הוצאת שבת ישמח לבי גם אני שתתקיים מצות שבת באיסור הוצאה דאורייתא, ובאמת יש להבין דברי חכמים וחיידותם מאי ואומר, ולא סגי להו בפסוק ראשון בני אם חכם לכך וגו', ואולי י"ל דהנה במהרש"א שם נתקשה בהא דואשיבה חורפי דבר, וכ' דסיפא דקרא קאי רק על נט"י שרבים מזלזלין בו עיי"ש, והנה מפשטות ל' הגמ' משמע דקאי אשתיהן, ולפי הנ"ל א"ש דקאי גם אהא דתיקון עירובין, כלומר חכם בני ושמח לבי בעשיית גדר וסייג לאיסור הוצאות שבת וכמו שפירש"י ז"ל, ומי שימאן בזה מאיזה טעם שיהי' ואשיבה חורפי דבר, כי מכשיל הוא את הרבים, ואין לך הדיוטות גדולה מזו או שח"ו מינות נזרקה בו וכמו שכ' בתשב"ץ שהבאתי למעלה והבן.

וזת עתה שמעתי דבת רבים מגור מסכיב ע"ד מתנגדים לתיקון זה בעירנו (ורב אחד הכריז ברבים דרך הרעדיא שאין דעתו נוחה מזה) ופשוט דאין לחוש לירבריהם כלל וכלל לא, כי אין לנו אלא דברי רבותינו הפוסקים הראשונים והאחרונים ז"ל שזרזו לתקן תיקון גדול זה בכל תפוצות ישראל, וכן תקנו תיקוני עירובין בכל מקומות מושבותיהם, וכמ"ש בשם מרן רבן של ישראל החת"ס זצ"ל, וע"ע בס' תיקון עירובין (להגאון ר' חיים ארי' הלוי האראוויץ זצ"ל האבד"ק קראקא) בענין העירוב בעירו, שהיתה עיר ואם בישראל, וכן בתשו' תירוש ויצהר (להגאון ר' צבי יחזקאל מיכלזאהן זצ"ל אבד"ק פינסק וראבד"ק ווארשא) בענין העירוב בניו יארק, וס' תיקון עירובין (לר' בנימין זאב ז"ל יאקאבזאן) בענין העירוב בטשערנאוויץ. ותשו' חלקת יעקב (להגאון ר' מרדכי יעקב בריש זצ"ל אבד"ק ציריך) ח"א סי' קצ"א בקו' תיקון עירובין בעיר דיסבורג, ויבדל לחיים טובים ארוכים הגאון האדיר פוסק דורינו מהרי"ו שליט"א גאבד"ק ירושת"ו בתשו' מנחת יצחק (ח"א סי' ג"ט) ע"ד תיקון העירוב בעיר גראסווארדין מטעם חותנו הגאון האדיר ר' פנחס צימעטבוים זצ"ל ראבד"ש הי"ד, שהביא תשובתו הנפלאה של הגאון שר התורה בעל באר חיים מרדכי זצ"ל האבד"ק ניאמץ, שעוררו לתקן מחדש את העירוב בעירו (והנני להעיר, שזה כששים שנה כשתקנו שם את העירוב תחת פיקוחו של הגאון ר' ישעי' פאללאק זצ"ל דומ"ץ דשם, בירר עניני התיקון על יסודי ההלכה כפי שראיתי בירחון התורני בית ועד לחכמים שהופיע בסאטמאר בשנת תרפ"ב, שם סי' ק"א, קכ"ד, קמ"ט עיי"ש) וכן הי' תיקון עירובין בסאטמאר, שם זרח שמשו של כ"ק מרן הגאון מהר"י ט"ב זי"ע ועכ"א (וזה עתה שמעתי מירידי הגאון המובהק מוה"ר מנשה קליין שליט"א גאבד"ק אונגוואר, ששמע מפי ירידי הרב החסיד המפורסם ר' יוסף אשכנזי שליט"א נאמן ביתו של כ"ק מרן זי"ע, שהשפיע ברכתו על מפעלו של כבוד תורתו שליט"א לתקן העירוב בוויילאמסבורג, זאת אומרת שהסכים לזה ברעת קדשו) ומי רואה את אלו יוצאין

ולא יצא, ופשוט שאין לשום לב על המעוררין ועל הנופקין בעיתוניים ורעדיא, חדשים מקרוב באו בהבל וריק בפיהם ואיני רוצה להאריך בזה.

אף כי שזה שנה שערכתי ע"ז קונטרס שלם, באופן עשייתו ותיקונו הלא כבר הסכימו על ידו כבוד הרבנים הגאונים שליט"א בעירנו כפי שראיתי את המכתבים שהואיל לשלוח לי, שזרזו אותו לתקנו.

ואני תפלה שחפץ ה' בידו יצליח וחלילה לנו לפנות מדברי רבותינו ימין ושמאל, וה' הטוב יהי' בעזרו להוציא מחשבתו הטובה מן הכח אל הפועל לזכות את הרבים, אלא שיש ליוהר שהעירוב יהי' תחת השגחתם של רבנים מובהקים גדולי ההוראה שליט"א, ובזכות תיקון העירוב שנאמר בו שמחה כפולה (ישמח לבי, שמח לבי, וגו') יראו עינינו ישמח לבנו ותגל נפשינו בישועתו במהרה בביאת גוא"צ בב"א.

הכ"ד ידידו הרוש"ת מלונ"ח

הק' אברהם מאיר איזראעל, אבד"ק הוניאד חופ"ק ברוקלין תצ"ו

בשלהי היריעה. הנה זה עתה נאמר לי בשם רב אחד במחוזו בארא מארק, שהתנגדותו לעשיית העירוב הוא, על שגרים פה עפ"י רוב מאחבי קלי הדעת, ואם תותר להם הטלטול ברה"ר, יכשלו בשאר איסורים כמו קניית עיתונים בחניות וכדומה, ופשוט, שאין בדבריו ממש, שמי שקונה עיתון בשבת (אפי' בהקפה) בפרהסיא, אינו חושש גם על איסור הוצאה בשבת וכל יוצאי מדינת הגר יודעים שעיר וועסברין רוב תושבי' היו מעולם קלי הדעת מכח המתחדשים וכשנפרדו הקהלו בשנת תרכ"ט לא נצטרפה לכת החרדים הארטאדאקסין ונשארו לנעאלאגין עד היום הזה) עב"ז זירו מרן הגאון החת"ס זצ"ל את הרב דשם בתשובתו הנזכרת לתקן העירוב בעירו ולא חשש שקלי הדעת יכשלו בו, ומה שחשש עוד שלא יבואו למיסרך ולהוציא מחוץ לעירוב, עי' תשרי שו"מ תליתאי (חאו"ח סי' קי"ב) דלא שייך למיסרך בזה עיי"ש, וכן בתשרי מנחם משיב (להגאון המנוח מוה"ר מנחם סופר זצ"ל אבד"ק באיאם ומ. וואשארעהלי הי"ד) סי' מ"ד לענין עשיית עירוב ברחוב ביהכ"נ ושם דר השמש דמתא, וטליתים וסידורים מונחים אצלו, ורבת המכשלה באיסור הוצאה וכו' ותכלית עשיית עירוב גדולה היא עיי"ש, ואם בעשיית עירוב רק לרחוב אחר, אין חשש דלא אתי למיסרך, מכש"כ בעירוב על כל חלקי העיר, דאין לחוש בזה, ובפרט לפי מה שיעץ כ"ק מרן הגאון"ק זי"ע לעשות מפות של העירוב וליתנם על כותלי כתי בנסיוות וכתי מדרשות בכל העיר בודאי אין לחוש, ואין להאריך יותר.

אפרים פישל הערשקאוויטש

אב"ד דק"ק האליין יע"א

כעת בברוקלין, נ.י.

לכבוד ידידי הרה"ג בנש"ק חוטר מגזע אראלים ותרשישים מעוז ומגדול עוטק בצרכי ציבור באמונה ובפרט בקדושת השבת בענין תיקון עירובין וכו' מוח"ד אשר אנשיל קרויז שלימ"א אבדק"ק ראצפערט יצ"ו

ע"ד תיקון עירובין, הנה הלכה פסוקה בשו"ע או"ח סי' שצ"ה, מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות, ומברך עליו על מצות עירוב. ופי' שם הט"ז הטעם דהוי מצוה הוא משום שלא יבא לידי איסור טלטול. וכ"ג בשו"ת ח"ס או"ח סי' צ"ט, ובשו"ת ד"ח או"ח סי' ל"ג דהרבה מכשולים באים באין עירוב.

והמכשול הוא פשוט שהרבה אנשים שוכחים ומוציאים באיסור, ואע"ג דבא ע"י שכחה והוי מתעסק, מקרי מכשול ותקלה כמ"ש בשו"ת רעק"א ס"ח דיש במתעסק בשבת איסור תורה, וכ"כ בספר הבתים ה' שבת שערי איסור הוצאה שער ט"ו אות כ"ו שיש בשכחה איסור מן התורה אע"פ שאין בו חיוב, ואפי' בזה"ז דאין לנו רח"ד גמורה, מ"מ בשבת אפי' איסור דרבנן חמור ויש איסור אפי' במתעסק. וכה"ג כתב הרא"ש בפי' כמה טומנין סי' ב' בשם רבינו חננאל משום חומרא דשבת חשובה איסור דרבנן כשל תורה ואזלינן לחומרא וכו' ואפי' עכשיו שאין לנו רה"ר גמורה, וכמ"ש בשו"ע הרב ס"ס רנ"ב, וכיון דיש על איסור דרבנן של שבת חומרא דשבת הלכך צריך כפרה אפי' עבר בשוגג על איסור דרבנן וכמ"ש באו"ח ס"ס של"ד, משא"כ בשאר איסורי דרבנן, וכמ"ש הנתיבות חו"מ סי' רל"ד, ולכן נחשב מכשול ותקלה מה שאנשים שוכחים ומוציאים.

מלבד זה מצוי מכשול בהוצאת המפתחות בהחגורה, ואינם בקיאים כיצד לחברו עם החגורה, ופותחים גם כשיש על המנעול תורת רה"י, כי כשעומד בכרמלית אסור לתחוב המפתח כשהמנעול הוא בכלל חורי רה"י. וגם הוצאת מטפחת היד סביב הצואר הנשמת אדם כלל נ"ו חוכך לאסור, ועיקר ההיתר הוא משום כבוד הבריות וכמ"ש בשו"ת קרן לרוד סי' צ' עיי"ש, ויכשלו בזה כי משום כבוד הבריות לא היתירו אלא היכא דאי אפשר להכין מערב שבת כדאמרינן בשבת פ"א: וכ"פ במג"א סי' שי"ב טק"א וסי' שכ"ב סק"ד, ועי' שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך ה' שבת ס"ס צ"ו, והמטפחת אפשר להכין בביהכ"נ בע"ש, גם כיון דאפשר לעשות עירוב ולא עשו הוי כאפשר להכין בהיתר לאסור להוציאו אפי' במקום כבוד הבריות, ועוד כמה מכשולות עצמו מספר.

אבל נראה לבאר עוד טעם שמצוה לתקן תיקוני עירובין, מלבד שלא יבוא לידי מכשול, יש מצות עשה ממש מה"ת והוא מצות "והכינו את אשר יביאו". כי ידוע שהצדוקים דעתם כיון שצוה השי"ת שלא להבעיר אש בשבת ולכך ישבו בחושך ליל ש"ק לקיים מצות לא תבערו אש ביום השבת, וכן אוסרין להטמין בע"ש כדי לאכול צונן בש"ק לקיים מצות השי"ת שצוה שלא לבשל, וכן אסרו תיקון עירובין כדי לקיים איסור הוצאה. אבל חז"ל עפ"י הקבלה הל"מ הוא שאין תכלית האיסור שלא להבעיר כדי שישב בחושך, ושלא לבשל כדי שיאכל צונן, ושלא להוציא כדי שלא יהא הדבר במקום שלבו חפץ, רק הא כיצד יש מצוה להכין בע"ש ולקיים מצות והכינו, כי שבת נתנה לנו לעונג ושמחה ולמנוחה, ואין מנוחה רק ממלאכה אלא גם להיות לו נייח (וכמ"ש בתוס' שבת קכ"ב ד"ה מעמוד בשם המכילתא) ולכך יש מצוה להדליק נרות ולהטמין, וכמ"ש הבעל המאור כי מי שאוסר הטמנה מין הוא, ועי' רב נסים גאון ריש ברכות, כי מצות עונג הוא הלכה למשה מסיני כמ"ש היראים סי' תי"ט.

ובן נמי מצות תיקוני עירובין הוא כדי שיוכל לטלטל חפצים הנצרכים מבית לחצר ומבית לבית, ומצות עירוב הוא חיוב הלכה למשה מסיני כמו הדלקת נרות. וכ"כ מפורש במ' שכל טוב פ' בשלח עמוד רי"ד, והכינו את אשר יביאו, את אשר יאכלו לא נאמר, אלא את אשר יביאו, כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות וצורת פתחים ועירבים ושיתופים, להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל. וזהו כוונת המשנה שבת ל"ד שכוללם יחד עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, כי כולם טעם אחד להם, וכמ"ש היראים סי' תכ"ט כי בהם מקיים מצות והכינו את אשר יביאו, והוא הכנה למצות עונג שבת, כי אפילו עישור פירות שאיסור לעשר בשבת הוא מדרבנן, מ"מ כיון שלא יעבור על דרבנן יהא אסור לו לאכול הפירות בשבת מקיים מ"ע מה"ת אם מפריש המעשרות בע"ש כן שוה לו מצות תיקוני עירובין. ואפי' בזה"ז שאין לנו רשה"ר גמורה, מ"מ כיון דיש איסור דרבנן לטלטל, ויבטל מצות עונג ונייחא, מקיים בעשיית עירוב מ"ע מה"ת. וכ"כ בלקח טוב פ' בשלח, את אשר יביאו מכאן לעירובי חצירות מן התורה, שיערב אדם בשבת בפת או בשום מאכל, כדי שימלטל מבית לבית ומחצר לחצר עכ"ל. והוי עשיית עירוב מצוה חיובית, ושייך בה מצות חינוך לקטנים כדאיתא בתוספתא עירובין פ"ב. וזהו בוונת המדרש רבה (אסתר ז) את סבור שמא לרעתך נתתי לך את השבת, לא נתתי לך אלא לטובתך עכ"ל.

ומצות והכינו יש לה ג"כ חומרא רשבת, וגם נשים חייבות בה וכמ"ש ר"ת לענין לחם משנה שנשים חייבות, כי כל עניני שבת איתקש לשמור, וכמ"ש בתוס' חכמי אנגליא ברכות ל"ג, אפי' בהבדלה אמרינן הואיל ולכבוד שבת קאתי, כשבת דמי.

ובזכות שמירת שבת בכל פרטיה ודקדוקיה נזכה שימלא ה' כל משאלות לבנו לטובה ולהנצל מחבלי משיח, ולבנין ירושלים וחומת אש סביב לה בביאת משיח בב"א.

אפרים פישל הערשקאוויטש

מכתב נוסף שכתב לרגל תיקון העירובין בבארא פארק בשנת תשמ"א

בעזהש"ת

שמחתי בשמעי שנעשה תיקון עירוב בבארא פארק וזכו לקיים מה שקבלו וכתבו הפוסקים שמצוה לעשות לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להוציא ולהכניס ביום השבת מרשות לרשות ומקיים בזה מ"ע מה"ת והכינו את אשר יביאו.

ובעת ראיתי מה שכתב הגדול שבאחדונים רבינו הפמ"ג באו"ח סי' ר"ס סק"ג דלכך התירו לעשות ע"ח בין השמשות, משום מצות כבוד שבת שלא יהיו ידיו אסורות מלהוציא ולהכניס התירו שבות דרבנן.

ואמרינן לפעלא טבא יישר כוחכם וחילכם וכל עושי מצוה יתברכו בכל הברכות הכתובות ויהי נועם ה' עליכם ובזכות שמירת שבת כהלכתו נזכה לקץ הפלאות בביאת משיח צדקנו בב"א.

הק' אפרים פישל הערשקאוויטש

אהרן וויעדער

אב"ד ליניץ יצ"ו

דומ"ץ דקהל קלוזענבורג

ברוקלין, נ.י.

לכבוד ידידי הרה"ג בנש"ק חוטר מגזע אראלים ותרשישים, מעוז ומגדל, עוסק בצרכי ציבור באמונה ובפרט בקדושת השבת בעניני תיקון עירובין וכו' כש"ת מוה"ר אשר אנשיל קרויז אברק"ק ראצפערט יע"א.

בדבר תיקון עירובין שיוכלו לטלטל ע"י העירוב שלא יכשלו בחילול שבת כבר הורה לנו הגאון החתם סופר ז"ל בתשובותיו או"ח סימן צ"ט שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם בתיקונים וכו' שלא יכשלו רוב ההמון עם בהוצאה

מרשות לרשות ביום שבת קודש וכו' ואיסור הוצאה מר"ה לר"ה או בהיפך הוא מאותן המלאכות שהעובר עליה הוא מומר לכל התורה כולה ע"ש. ומה שנלע"ד להעיר קצת בדבר חדש בענין זה, בטור סימן שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות, ובב"י הביא מהמרדכי עירובין ס"ח דהביא ראי' מדאמר מבואה דריירא בה תרי גברי כרבנן להוי בלא עירוב וטעמא רבה איכא דלא ליייתו לירי איסור לאפוקי ולעילול באיסור וכן כתב בהגהות בפ"א מה' עירובין ע"כ, וכן העתיק הרב בש"ע סימן שס"ו סעיף י"ח טעם זה כדי שלא לבא לטלטל באיסור ע"ש. והנה באמת המרדכי לא ברירא ליה הא מילתא דמצוה לחזור אחר עירוב אליבא דכו"ע דכתב שם לתרץ קושית התוס' עירובין ס"ח הנ"ל בד"ה תניא אין משתתפין באוצר וא"ת ואביי כב"ש, דהא כב"ש מסיק ליה, והתוס' תירצו שם דיש לומר דאביי ס"ל דב"ש וב"ה לא נחלקו בדבר זה, ובשם ר"י תירץ דאביי הוה מוקים לכולהו אליב"י ע"ש, וז"ל המרדכי ואפשר היה לדחות עצמו כי לא היה חושש כל כך לערב ולא סבירא ליה שיש מצוה בדבר וכו' ע"ש, אבל באמת עכ"פ מדהתוס' לא נחתו לתרץ כן ש"מ דסבירא ליה דאין משתתפין באוצר ולכך לא עירב, אבל סבירא ליה גם לאביי מצוה לערב וכן איפסק להלכתא בש"ע סימן שס"ו סעיף י"ג דמצוה לערב.

ולכאורה נראה ראייה מפורשת לסברא זו דמצוה לערב כדי שלא יבא לטלטל באיסור כסברת התוס' עירובין ס"ח הנ"ל והג"מ והב"י, מהא דפ"ב דביצה דף ט"ז ע"ב שהביא התשב"ץ ח"ב סימן ל"ז (עיין בנמוקי אור"ח סימן שצ"ד שהביא דברי התשב"ץ הנ"ל וכתב שהברכי יוסף הביאו גם כן, וכתב בדברי התשב"ץ הנ"ל מקור להגה"ק מהרצ"א מדינוב ע"ש מה שהביא גם כן מהאר"י הק' כמו שהוא בשעה"כ ע"ש) גבי הא דאמר רב תחלת הוראה דהאי צורבא מדרבנן לקלולא ע"ש דמכח זה הביא התשב"ץ ראייה לדבריו דזכות גדולה הוא, ומאן דמורי לאיסורא הוי קלולא משום דמתקלקלו בה רבים ובאים לטלטל בלא עירוב ע"ש, אבל לכאורה צ"ב דלמה לנו למיחש כולי' האי להני דעבדי איסורא ויטלטלו בלא עירוב, ואטו ברשיעי עסקינן, אבל באמת ברש"י ביצה דף ט"ז ע"ב הנ"ל בד"ה כיון דמקלקלו בה רבים כתב דשוכחין ומטלטלין בלא עירוב, ע"כ, הרי דעיקר החשש לסברת רש"י הוא משום הרבים שישכחו ויטלטלו בלא עירוב.

והנה בתוס' במס' שבת י"א בד"ה שמא ישכח ויצא כתבו דאליבא דרבא דלא גזרינן גזירה לגזירה, אין לפרש שמא ישכח המחט דהא אפילו ישכח ליכא איסורא דאורייתא, וכתב על זה בתשובת רע"א סימן ח' דמבואר מדבריהם דלאביי דגזר גזירה לגזירה הוי ניחא דמתעסק הוא עכ"פ דרבנן, ובפשיטתו תמוה איך שייך דאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולא יזיה ענין יאסרו חכמים לעשות כן כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו, הא לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן.

ונראה לתרץ קושייתו על פי מה שהעלה הגאון האדיר בשו"ת צפנת פענח דווינסק ח"ב סימן כ"ב ובצ"פ עה"ת פ' תשא על המכילתא דכל המשמר את השבת כאילו עשה את השבת, דבשבת י"ב איתא תניא חנניא אומר חייב אדם למשמש בגזיו ערב שבת עם חשיכה שמא ישכח ויצא, דאם לא משמש ומצא לא הוה גדר מתעסק רק עבר בשוגג, ובכל מקום שנאמר שמירה צריך לעשות כל הפעולות שהדבר יתקיים, וכמו כן גבי חמץ שנאמר ושמרתם, אם לא בהך עבר בשוגג וזה הגדר דשומרי שבת שיראו לעשות פעולות שלא יהא חילול שבת ולא מחמת האדם שלא יעבור רק שלא יהא השבת מחולל וזה כאילו עשאו לשבת ע"ש, ולפי"ז שפיר מתורץ תמיהת הגרע"א ז"ל דלאחר שתקנו חכמים דלא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא, אם לא עשה כתקנת חכמים ויצא סמוך לחשיכה ושכח אח"כ לא הוה מתעסק רק עבר בשוגג.

ובזה יש לפרש גם כן לשון הגמרא שבת י"ב הנ"ל על הא דתניא דימשמש אדם בגדיו ע"ש עם חשיכה אמר רב יוסף הל' רבתי לשבת, דלכאורה מה הוסיף לנו רב יוסף על הברייתא. אך לפי הנ"ל בא רב יוסף להטעים טעמא דתניא דהוא הלכה משום שהשבת לא יתחלל, וזה להלכתא רבתי לשבת שהגם שהאדם לא עבר אם שכח והוציא, אך משום שמירה לשבת חייב למשמש, ואם לא משמש הוה עבר בשוגג, ובה"ל טעם התוס' עירובין ס"ח דלא רצו לומר דאביי סובר דאין מצוה לערב, דבאמת אביי כאן בשבת י"א הנ"ל סובר דגם גזרינן גזירה לגזירה בכה"ג אף דלא הוי מלאכת מחשבת, בודאי לא יקיל בעירוב, הגם שאין חשש רק שמא ישכח וברש"י ביצה ט"ז הנ"ל אעפי"כ בכה"ג הוה ג"כ חילול להשבת ולא הוה בכלל המשמר את השבת.

ובזה י"ל הטעם דמצינו בכמה דוכתי בשבת השומר או המשמר את השבת דהוא על הכוונה הנזכר ששומר את השבת שלא יתחלל, וזה ג"כ הכונה כהלכתו היינו ההלכה של שבת וכנזכר. ובה"ל ג"כ הא דאמרין בעירובין דף כ"א דבשעה שתיקן שלמה עירובין יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם אני, דבתיקון עירובין הוא שמחה גדול כביכול לגבי הקב"ה, שגם השבת לא יתחלל עי"ז, ולא זו בלבד תיקן שלמה שהאדם לא יעבור עבירה, אלא גם שהשבת שהוא עדות להקב"ה לא יתחלל.

עב"פ לפי הנ"ל י"ל דמצות תיקון עירובין הוא משום גדר שמירת שבת, וכדברי הצפנת פענח הנ"ל דאם יש תיקון ע"י עירובין ואם אינו עושה איסור גם אם שוכח לא הוה גדר מתעסק רק עבירה בשוגג וכרש"י ביצה ט"ז הנ"ל, לכן כדי שלא יכשלו באיסור הוצאה דשכחו טובא שכו"כ אנשים שוכחים בשבת חפץ אצלם בנגדיהם, בודאי מחויבים לתקן מטעם שמירת שבת שלא יכשלו בזה וגם יתוקן עי"ז שלא יהיה מכשול לאלו המאחרים ביום עש"ק, שלא יכשלו בהוצאה מרשות לרשות בספק פלוגתא דרבוותא. וגם ימנע בזה שלא יהיו מוכרחים לטלטל התינוק ע"י עכו"ם ביום ש"ק מרשות לרשות מביתם לביהכ"נ לאותם שנוהגין כן, וגם יוכלו לזכות בזה לאנשינו זקנים

וחולים ח"ו שאינם יכולין להלוך ברגליהם, רק מוליכין אותם בכסא גלגלים, שיש בזה עקולי ופשורי, או להתיר ע"י עכו"ם בשבת להוליכם לבית הכנסת להתפלל בציבור ולשמוע בקריאת התורה, ובודאי יהיה על ידי זה ממזכי הרבים.

ומזה שחששו שאולי מזה יבוא להתיר במקומות שאי אפשר לתקן, עיין בשלחן ערוך התניא סימן ער"ה לענין ללמוד אצל נר שעוה לעת הצורך כהטורי זהב, אבל לא מטעמי רק משום שהדבר ידוע שאין לנו לחדש גזירות חדשות שלא מצינו בש"ס שלא להוסיף על דברי חז"ל, ולפי דבריו כתב גם כן בשאלות ותשובות מהרש"ג מהגאון מסעמיהאלי ז"ל להתיר ללמוד אצל הנר הלעקטער, ולא חיישינן שמא יגעו חוטי חשמל זה בזה והוא כעין גזירת הטי, דמכל מקום אינו דומה לנר של שמן שנעשה עליו הגזירה ע"ש.

לבן לענ"ד יש מצוה וזכות הרבים לתיקון עירובין, ואפשר להמליץ בזה בהפסוק שומר מצוה לא ידע דבר רע, דאם הוא שומר המצוה שהמצוה תוכל להתקיים, בוודאי לא ידע דבר רע, ולא יצא ח"ו שום מכשול מתחת ידו אך ורק טוב וחסד יסובבנו.

אהרן וויעדער

מנשה הקמן

אברק"ק אונגוואר

ור"מ דישיבת "בית שערים"

ברוקלין, נ.י.

בעמח"ס משנה הלכות י' חלקים, ספר מצות המלך,
ספר אום אני חומה בהלכות עירובין ועוד ספרים

ד' לסדר וראשו מגיע השמימה ה'תשמ"א בני"י יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"נ עוסק בצ"צ אשכול הסופר בנש"ק כו' כו' כש"ת
מוה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א רב דקהל ראצפערט בניי.

אחדשכת"ר כראוי ליראי ה'.

בשורה טובה תדשן עצם. שמחתי בשמעתי מהבשורה הטובה אשר מעכת"ר אור
מתניו ולקח על עצמו להחזיר עטרה ליושנה קבלת אבותינו חקדושים מדור
דור עד שלמה המלך ע"ה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר כדי להסיר מכשול

ולהציל הרבה מאחינו בני"י מחילול ש"ק, ובפרט בויליאמסבורג ובארץ פארק, ואמרו ז"ל בשעה שתקן שלמה עירובין יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני מבואר דצריך חכמה יתירה לתיקון עירובין ואשרי חלקו שלקח על עצמו מצוה גדולה כזו, ובפרט במדינה זו ועירות גדולות אשר בעונ"ה החילול שבת יותר גדול המצוה לתקן עירובין ג"כ יותר גדולה כמבואר תשב"ץ ח"ב סי' ל"ז וח"ס א"ח צ"ט, והגם דהאחריות נמי מרובה האמנם כבר ביררתי בעזה"י בקונטרס אום אני חומה ובשאר מקומות כי דוקא בעירות גדולות האלו מצד ההלכה יותר קיל לתקן עירובין ממה שהי' בערי יוראפ, ומותר אפילו להפוסקים שפקפקו בתקן עירובין בערי יוראפ כבעל משכנות יעקב כאן גם הוא ז"ל מודה. ומה שרצו קצת לחדש גזירות חדשות הלא כבר יצר הדבר מכל הפוסקים שלפנינו וגם בדורינו אנו שלא חששו להם וכבר כתב הר"ש הובא בבית לחם יהודה שמחמיר בדבר מטעם גזירה מה שהפוסקים לא גזרו טעה בדבר משנה מקרי ע"ש. והש"ך בקיצור הנהגת הוראת או"ה אות ט' כתב דאין להחמיר אפילו במקום שאין הפסד ואפילו בשל עו"כ מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והרי חומרא דאתי לידי קולא. ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מצד זה קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים ע"ש. ובדין ודאי אם נגזור ונחמיר שלא לעשות יבא קולא וקלקול ומכשול ממש שיבאו לידי חילול שבת ח"ו, ועוד דהרי הוא מצות עשה דרבנן כמבואר בסמ"ג עשין וברמב"ם ובשאר פוסקים וא"א לגזור גזירה לבטל מצוה.

והנה המכשולות והקלקולים רבים הם כי בעונ"ה רבים מעמי הארץ מקילין בעניני הוצאה לענין הוצאת מפתח, ומטפחת אף, וכיוצא בו ובפרט נשים וקטנים שהגיעו לחינוך, וגם הרבה בני"א שוגגים ותינוקות שנשבו עיין חזו"א הל' עירובין סי' פ"ז אות י"ד. ובעניני רפואות והרפאים וצריכים להוצאות בש"ק לחולה שאין בו סכנה על כל פנים ואפילו לחולה שיש בו סכנה שבת דחוויה הוא ולא הותרה. וחולי הלב ההולכים לבית המדרש וצריכים לישא אתם כדורים ניטראגלעצירין, וחולאים בבית חולים שאינם רוצים לאכול שם וצריכים להביא להם מביתם מאכלות כשרות, ובטלטול הקטנים שמוציאין לחוץ וכמה פעמים אינם רוצים להלך ברגליהם ומביאים אותם בידים, וגם לזקנים היוצאים במקל ובמכונת שמועה, ונשים יולדות בשבת שמביאים לבי"ח, ואנשים ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב דקרי לה מקלקלי בה רבים עיין רש"י ביצה ט"ז ב' דמקלקלי בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב היינו קלקולא אם הי' מותר לערב והוא אסר לערב, וגם תכשיטי נשים שלא התירו אלא מדוחק וכ"ש תכשיטי אנשים.

ובמה בני תורה אין יכולין לילך לביהמ"ד בשבת ללמוד תורה שב"ב רוצים לצאת ומוכרח לשמור על הילדים ואם הי' האשה יוצאת עם הילדים הי' בעלה הולך לביהמ"ד, מלבד דמבטל וקראת לשבת עונג כמ"ש הכוזרי שמה"ט תקנו עירובין שלא יהא אדם ביום העונג ושמחת לבו כמו עצור אסור בביתו כבבית האסורים ולא יוכל

להגיע מאומה, ובשעת הגשם שמתקלקלים מלבושיהם הכובעים והשטריימלעך שנפסדין ע"י הגשם ומצערים הרבה ואין בידם להוציא מכסה עליהם להצילם מצער והפסד ממון, גם בימים טובים שלא הותרה הוצאה אלא לצורך יו"ט ושאר הוצאות אסורות והעולם לא נזהרים בזה ובאים לידי חילול יו"ט שמוציאים את הכל ועוד הרבה מכשולים עד אין מספר עיין קונט' אום אני חומה ובפוסקים.

והיות כי כבר הסכימו אתו גדולי ופוסקי דורינו כמו ש"ב הרהגה"צ כ"ק אדמו"ר מוה"ר יוסף גרינוואלד **מפאפא** שליט"א והרב הגאון מהרש"א זעלטענרייך אבדק"ק **שמשאקאווא** שליט"א והרב הגאון **משארמאש** שליט"א ומר אחיו ידי"נ הרב הגאון מוהר"ש אבדק"ק **אודווארי** ועוד הרבה רבנים גאונים שליט"א וודאי יעשה כל דבר ע"פ עצתם ולפי פסקי גאוני הדור ע"פ ב"ד מומחה לכן הנני בזה כיהודה ועוד לקרא לעודדו ג"כ ולברכו שיוכה לברך על המוגמר ויהי' ממוכי הרבים שאין לך מצוה גדולה מזיכוי הרבים עיין סוטה י"ד ע"א משה חטא הרבים נשא זכות הרבים תלוי בו. דושכ"ת בלב ונפש.

מנשה הקטן

מנחם מענדל רובין

אבד"ק מוזשאי

בעמח"ם שו"ת חבצלת השרון

בעהשי"ת ג' לס' ואתה צויתתה זאת עשו את שם לפ"ק פה מיאמי יצ"ו.

בלב חכמים, בינתה הבת קול מאן דמתקן עירובין כמזכה רבים, קראו פוסקים ראשונים העוסק בעירובין כדברי המקילים. קבעו הלכה בגמרא וברייתא בדיני עירובין יצאו מגדרם, מרנן ורבנן ועשו המצאות להעמיד עירובין, ליקרת כבוד ידידי החשוב והנכבד הרה"ג המפורסם בעל עובדין טבין, עסק הציבור וחיוזוק הדת זבני זבין כש"ת מוהר"ר אשר אנשיל קרויס שליט"א אב"ד ראצפערט יצ"ו.

אחדשתה"ר בברכה"ה.

קבלתי לנכון מכתבו ורואה אני אשר אוצר טמון כמוס באמתחתו, ה"ה כתבי ופסקי הרה"ג שליט"א במעלת תיקון עירובין, ואשר כותבים לכתה"ר שטוב עושה בישראל שמשדל בעשיית עירוב בקהלתו בויליאמסבורג, בארא פארק והמסתעף.

הדברים מוכיחים שעל כאלה נאמר מקום הניחו לו להתגדר, כי גלוי וידוע שממקורות הש"ס הש"ע וספרי השו"ת אנו למידין שתיקון זה דבר גדול הוא, מוטל על חכמי העיר, ובתמיהה הש"ס בעירובין (ס"ח ב') איכא רבנן ואין עירוב וכו', וההמון נקראו שם "אינהו לא משגחין", ולענ"ד המקיים לשון התפלה מודה על האמת ודובר אמת בלבבו ישכים ויאמר לכתה"ד שעסקו גדר תיקון רבים הוא כי כך הוא ההלכה.

א) ובמש"כ בגמרא (שבת י"ד ב') שנקרא שלמה "בני אם חכם לכך" על שתיקן עירובין, פרש"י שהתקנה היתה לאסור את ההוצאה מרה"י לרה"י כדי שלא יבואו להוציא לרה"ר, ע"כ. אמנם בפ' הדר (ס"ח ב') מבואר שבכלל זה הם התיקונים שלא יכשלו באיסור הוצאה, וכל הראשונים שם וא"ד המרדכי (שם, סי' תקט"ו) מצוה לערב, וטעמא רבא איכא דלא ליתי לידי איסורא, וכו' ע"כ.

והנה כ"ז קאי ארינא דע"ח ושיתופי מבואות. ונפסק כן להלכה בש"ע גבי ע"ח (שס"ו) ומבואות (שצ"ה) איברא דהחת"ס בשו"ת וש"פ למדו מזה בק"ו שכ"ש לתקן עיירות בצוה"פ שלא יכשלו באיסור הוצאה בשוגג או במזיד. ופשוט ד"ז בלשונות ספרי השו"ת החל מראשון בשו"ת הרא"ש ועד האחרונים כהד"ת האב"נ החי" הרי"ם, הלבוש מרדכי (עפשטיין) וכו', והספרים מכל החוגים שבתפוצות ישראל כולם אומרים לעושי עירוב חכם לבך וישמח לבי, ומשיכים חורפים דבר נגד המתעקש והמעכב.

ובקו' ויעבירו קול במחנה אשר כי להרה"ג שליט"א בשנת תשל"ט בנוגע להעירוב בפלטבוש העתקתי כמה מלשונות ספרי השו"ת בענין זה, ונרשם מש"כ החת"ס לחדש שחז"ל כיוונו ע"ז במטבע שטבעו בברכת העירוב, עכ"פ ככה הוא המסורה והקבלה, ערוכה וארוכה בהספה"ק שעשיית עירוב בעיר מצוה רבה הוא.

ב) ובנוגע להשאלה אי שייך בברוקלין ההלכה הקבועה כמ"פ בש"ע ונוש"כ שאין לנו תורת רה"ר בזה"ז. הנני מצטרף כלשון ברור להרה"ג שליט"א כיהודא ועוד לקרא שאין בברוקלין טעם להיות לה דין רה"ר, וכאשר כתוב בההעקות ששלחתם.

והטעם בזה לענ"ד כי לפי חוגי הממשלה אין שום רחוב כאן שיעברו בה ששים רבוא בכל יום, ואפילו ננקוט לחומרא לצרף את היושבים באויטא ומצטרפים בין הנוסעים בלך ובין החוזרים בשוב, ומצטרפים אומה"ע, בכל זאת אין מצוי רחוב שיעברו בה בכל יום ששים רבוא

חויץ מזה אין הרחובות פתוחים משער לשער, שפתי הנהרות עשויים במחיצות של צעמענעט בידי אדם, כמה רחובות יש להם באמצעם מקורה וצוה"פ, וכנהנה ובבר הורה בזה הלכה למעשה לגבי ניו יארק וכן ההוראה אשר צדיקים קראוהו פוסק דורינא ה"ה מהר"י שמי"ף וצל"ל"ה ובגד"פ בספר השו"ת שלו.

ג) והנה יידי הגאון המפורסם בעל אגרות משה שליט"א מחדש בספרו הגדול שלדעתו אם יש בשטח של י"ב מיל ע"ג י"ב מיל בחוצות תמיד ששים רבוא נקרא ג"כ רה"ר דאורייתא.

ויש להדגיש שני נקודות הכתובות באג"מ שם.

האחד שכ' שהש"ע והנוש"כ ורבתינו האחרונים לא פירשו כן, וא"כ לפי הקבלה והמסורה דתני כהש"ע לא משתבש, והלא הש"ע יש לו כל דין של "נתפשטה הוראות בכל תפוצות ישראל" וביארתי זאת בע"ה בקו' מנחת ישכון, וידוע מש"כ האו"ת סי' כ"ה שאין לטעון קום לי נגד הש"ע שקבלה מרבתינו שפסק המחבר והרמ"א יצא מפיהם ביד"ש וכו', ע"כ

השני שכתב האג"מ שלפי החשבון כדי שיהי' מצוי' תמיד בחוצות ששים רבוא בשטח י"ב ע"ג י"ב מיל צריך שידורו באותו שטח בין ד' לה' מיליאן אנשים, ומספר זה אינו כלל בברוקלין בפרט בשטח הנ"ל.

ומילתא דעבידא לגלויי הוא ע"י הסטאטיסטיקה של הממשלה שיש לה אנשים ממונים ע"ז.

ובכן הפסקים שנכתבו לכתה"ר בעשיית העירוב בווייליאמסבורג, ושאר, כולם מרועה אחד ניתנו, והיות ונכתבו המכתבים הללו בשנות תשל"ב-ל"ד מגדולי הוראה שבווייליאמסבורג, מוכח מתוכו שגם דעתו של כ"ק מרן דודי הגה"ק מסאטמאר זצ"ל"ה הסכים לזה, וכאשר כתב במכתבו יידי מר אחיו הרה"ג שליט"א, והסברא פשוטה בזה בהיותה הלכה קבועה בש"ס ופוסקים וש"ע, ונוהג למעשה בכל העיירות והמדינות בלי יוצא מהכלל.

ובענין הסברות ששמעתי שומנים אלו אין לדמותם לקודם המלחמה, ושאני אמריקה וכו', הנה כדי לשנות הלכה קבועה, ולהפך סברת התלכה מתיקון למכשול אינו דבר קל ופשוט, לעשות כן על יסוד סברא מחודשת, ויש לרמוז ע"ז דברי חז"ל שכתבו שני פסוקים (עירובין כ"א) על תיקון עירובין של שלמה. פ' א' חכם לבך בקמץ תחת החית ל' הוה, ופ' א' שמע בני וחכם בפתח תחת החית ל' עתיד, לומר שמצוי' זו קיומה בהוה כמו בעתיד ובעתיד כמו בהוה.

ואסיים במש"כ מהבעש"ט בשם האר"י שעירוב ענינו להמתיק דין ולהגביר חסד, ולכן אותיות י"ריו' שהם גימט' גבור"ה, מסובבים באותיות ע"ב' שהם גימט' חס"ד.

ויה"ד שמחשבה הטובה יזכה לצרפה למעשה, יצליח להוציא רבריו מכח אל הפועל, ואת אשר התחיל במצוה יאמרו לו מן השמים גמור, זכה ותזכה, יתעוררו חסדים בישראל ויתערבו דעות החרדים והכשרים כאמיתה של תורה והלכותי עדי נזכה מהרה להרמת קרן תורת אמת בב"א.

ידידו דושתה"ר מוקירו ומכברו.

הק' מנחם מענדל רובין

באמ"ו הגה"ק אדמו"ר לבית ראפשיץ זצללה"ה הי"ד

חיים ישעי' קעניג

אב"ד ור"מ דקהל חשק שלמה ד'יאקע

בעמח"ס שו"ת חקי חיים ה"ח

ג' חנוכה תשמ"א לפ"ק.

בימי האורה יצליחהו ה' במדה נכונה ולא ישכון עליו.. כבוד ידידי וידיד נפש כל חי הרב הגאון הגדול שמו מפארים בחיבוריו היקרים מרביץ תורה לעדרים כש"ת מו"ה מנשה קליין שליט"א אב"ד ור"מ דקהל ושיבת בית שערים פה ברוקלין יע"א.

אחדשה"מ ברגשי כבוד ויקר, קונטרסו בענין הלכות עירובין קבלתי ויישר כוחו וחילו, וכדה"ר כבר איתמחה לגברא בהוראה למעשה בהלכות גדולות וקבועות, מה גם שתיקון עירובין בעיד בשכונת יהודים ה' מאז ומקדם תפקירו של כל רב מרא דאתרא הן בארץ הן בחו"ל והמפורסמות אין צריכין ראי', פוק חזי לשונו הזהב של רבינו החת"ס או"ח תשו' סי' צ"ט אשר הוא מעיד שתיקן העירוב הוא תיקון גדול להשמר מאיסור הוצאה אשר ממש אי אפשר להזהר ממנו שלא יכשל בה עכ"ל.

מה שקצת בעלי הוראה דעתם שלא לתקן עירובין משום שע"ז יוצמח קלקול שהרבה מקלי דעת אשר מקלם יגיד להם להקל באיסורי שבת ומענה בפייהם כי כמו שהותר איסור טלטול ע"י עירובין כמו כן הותרו שאר מלכות שבת ח"ו, הנני להעתיק לו לשון מחצית השקל או"ח ריש סי' של"ד ח"ל הצריך לפנינו, יותר טוב שלא להתיר לו להציל כדי שלא יחלל בשוגג דטפי ראוי להשגיח שלא יבוא לידי שוגג מכדי שלא יבוא לידי מזיד דהמחלל במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראים לפושעים ועדיף להצילו משגיאה

ע"כ, וק"ו הוא מה התם דיש לו הפסד ממון ולדעת הרבה שיטות הקילו בהצלת הממון משום דאין אדם עומד על ממונו עיי"ש בט"ז, אעפ"כ לא חששו המג"א דס"ל להצלת ממונו הוא בגדר עבירה ופושע מקרי ואין אנו אחראין לפושעים מכש"כ בעניינינו שאין כאן שום דררא שיכול לתלות בו החילול שבת בשאט נפש בוודאי אין אנו אחראין להם, ועוד שעיי"ז חבין לשומרי תורה ומצות אשר נכשלין בשוגג באיסור הוצאה כאשר מעיד החת"ס קנ"ו וגם במציאות הנסיון מעיד כי בשום פעם כל אחד נכשל כבר באיסור הוצאה משום אי תיקון העירובין, וזהו כלל גדול כי אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך.

ועייין בכרכ"י סי' שס"ג סעי' ב' וז"ל בשם התשב"ץ אין חשש עבירה בתיקוני מבואות ח"ו, ואדרבה הזריו ה"ה משובח ואיכא לאתמוהי על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן ואלמלא טרדת הגרסא, דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו בזה "הדיוטות" גמורה הוא או מינות נדבקה בו ע"כ, הרי לך דברים ברורין, ואדרכן מילתא אשר שלשים שנה או יותר הייתי מבאי ביתו של אותו צדיק האדמו"ר מסטרופקוב זצ"ל פה ברוקלין והי' לו ספר חיי אדם עם פירוש תוספות חיים אשר בא לו בעזבון מכ"ק אביו הגה"ק הרב שלום זצ"ל בנו של **הבעל דברי יחזקאל משיניו** זצ"ל והי' כתוב בכת"ק על הגליון על מה שכתב בכלל ע"א בתוספות חיים וז"ל:

ומה שיש איזהו אנשים יראים שנוהרים מלהוציא שום דבר בש"ק אף כשהעיר מתוקן בעירובין הוא מטעם שחוששין שמא נתקלקל העירוב וכדומה ע"כ ועל דברים אלו יצא קצפו של הה"ק וכתב שם, כמו שהוא בזכרוני. כי זה אינו מנהג ותיקין אדרבא מי שאינו מוציא במקום שיש עירוב הוא לדעתו ככלל אינו מודה בעירוב והוא צדוקי ח"ו, רק אדרבא צריך להראות שהוא פומך על תיקון העירובין. וקבלה בידו שהגה"ק בעל דברי יחזקאל הנ"ל הי' פעם לשבות בעיירה קטנה סמוך לעיר קאשוי, וכאשר הרגיש שעיירה אינו מתוקן בעירובין מיד שלח לקרא טובי העיר ושאל ע"ז, והם ענו כי אין להם כסף מוצא, וכאשר דיבר עמם בא אברך אחד לשפוך שיחו אשר זה שנים הוא אחרי הנשואין ועוד לא נפקד בזרע, והה"ק הבטיחו שאם ישלם ההוצאה אשר עולה לתיקון העירובין אז יפקד בזרע של קיימא, בלשונו "אז דו וועסט באצאלן צו מאכן אן עירוב אין שטאט, וועט דיין ווייב טראגן".

חנה דעת הרשב"א בשו"ע הל' שבת סי' שס"ד הוא שצוה"פ הוא מחיצה גמורה הוא ורה"י הוא מן התורה אף אם עשה באמצע ר"ה גמורה עיי"ש רק מד"ס החמירו בר"ה גמורה לעשות דלתות עיי"ש וכ"ה בתשובות חת"ס או"ח סי' צ"ו דצורת הפתח רידן הוא מחיצה גמורה עיי"ש, א"כ לא פש לן רק פלוגתת הפוסקים דהיינו רש"י ושו"ע, והרמב"ם וסיע' אי בעינן ששים רבוא עוברים בו בכל יום או לא, שיקרא רשות הרבים, כאמור לשיטות הנ"ל דצוה"פ הוא מחיצה גמורה מה"ת להתיר הטלטול ברה"ר רק מד"ס החמירו בו שלא להוסיף עליהן עוד חומרא לומר אפילו כשאין ששים רבוא

בוקעים בו רק שהוא רחב י"ו אמות משו"ז יקרא רה"ר, שלא יועיל לו תיקון צוה"פ, אלא בודאי שיש לסמוך על שיטות הראשונים רש"י וסיע' ולטלטל בו ע"י צוה"פ וד"ל.

מה שמוכא בשם הרשב"א בס' עבודת הקודש, ופלטיא אפי' דלתות המדינה נעולות בלילה תורת רה"ר עליהן ע"כ א"כ לדעתו אין מועיל שום תיקון לרה"ר, ע"ז כתב הברכ"י בחלק שיורי ברכה ח"ו ועתה ראיתי בס' הכתים כ"י שהביא סברת הרשב"א הלזו ויש מי שאומר דכל עיר שיש לה חומה ודלתותיה נעולות כל מה שבתוכה יצא מדין רה"ר זה נראה עיקר עכ"ל, כ"ז כתבתי רק להעיר כי בווראי מוחזק כבר למעשה מדורות שעברו כי אף בכרכים היותר גדולים עשו תיקון עירובין והב"ד והאב"ד העמידו משגיחים ע"ז אשר תפקידם הי' להשגיח בכל עש"ק ולראות אי לא נתקלקל העירוב וגם אאמ"ר זצ"ל הי"ד נסע בלויית השמש דעיר בכל עש"ק בכל העיירה לראות אי צריך תיקון או לא, דברים אלו כתבתי רק להעיר באיזה מקומן לשבח להחזיק ידי עושה מצוה לתקן להציל ממכשול באיסור הוצאה, ולאותן שמתישין כוחן של עושי עירובין אשר גם בוודאי כוונתו לשמים. אני קורא עליהן מאמר החכם. מן הזהירות שלא לזהר הרבה.

מ"מ למעשה אני חושש למה שכתב בתשו' מהר"י שטייף סי' ס"ח, כי החכמים תקנו להניח העירוב בבית ישן מפני דרכי שלום (גיטין נ"ט) ובאם יוצמת מזה מחלוקת כלומר שזה אוסר וזה מתיר, אז מוטב להיות בשב ואל תעשה עיי"ש, ואני כמוסיף שזה כוונת חז"ל עירובין (דף כ"א ע"ב) בשעה שתיקן שלמה עירובין יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ע"כ, כי ידוע מאמרם ז"ל איזה חכם הרואה את הנולד (תמיד ל"ב ע"ב) וידע פי' החת"ס דהל"ל אשר יולד כי נולד הוא עבר רק אם משהו רואה אשר יולד זה מקרי נביא ולא חכם אבל מי שרואה דהיינו שהוא יקח מוסר ממה שקרה בעבר להזהר שלא לעשותו להבא זה יקרא חכם הנה עינינו ראו בשכונות אחרות אשר כבר עשו תיקון עירובין ובאו אנשים המבקשים לעשות מעשה פנחס ובטלו לפני שבת בחזקה את העירוב ואין מידם מציל במדינה זו, ע"כ צריכין אנו לראות את הנולד לשכנע מקודם את המנגדים לתיקון העירובין והחכם עיניו בראשו, לזה אמרו חז"ל כי השבת קול הכריז דוקא בלשון אם חכם בני, ודי בזה לחכם כמותו.

והנני בזה ידידו דוש"ת וברכו בברכת התורה.

הק' חיים ישעי' קעניג, הרב דק"ק יאקא יע"א.

גבריאֵל ציננער

רב דביהמ"ד נטעי גבריאֵל

ברוקלין נ.י.

ב"ה, ליל ששי ויחי תשמ"א.

לכבוד ידידי הרה"ג המפורסם, בנש"ק איש האשכולות, זוכה ומזכה את הרבים, עמוד הימני, פטיש החזק, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, הרב אשר אנשיל קרויז שלימ"א, רב דקהל ראצפערדט ומלפנים רב בבונאס איירעס שבארגנטינא, ה' יאריך ימיו ושנותיו בנעימים עד עמוד כהן לאורים בב"א.

אחדשה"מ! הנני כותב לכתה"ר שליט"א אודות תיקון עירוב בויליאמסבורג, בטרם כל אספר לכתה"ר מה ששמעתי מפ"ק מרן אדמו"ר מפאפא (שליט"א) [וצ"ל] היאך דודו ורבו הגה"ק בעל קרן לדוד זי"ע מסר נפשו וכחו ופעל למוכת תיקון עירובין בעיר סאטמאר המעוטרה, שהי' אז בימים ההם גדול קושיים לקבל רשות מהממשלה, ובע"ה עלה בידו והצליח לעשות העירוב שם כדת וכדין והי' אז זה אצלו שמחה גדולה שזכה להיות מזכה את הרבים בעיר ואם בישראל, והי' אז מתנגדים להעירוב (מחמת טעמים שאין עת האסף פה) אז עשה הקרן לדוד מעשה רב בשבת הראשון לקח מטפחות יד ויצא לחוץ באחוזו בידו, וכל העדה ראו שהרב המרא דאתרא מוציא לרה"ר בהעירוב אז השתיקו המקטריגים, והתחילו כל החסידים לישא בהעירוב.

ואתמול בלילה דיבר רב אחד שליט"א עם כ"ק מרן שליט"א בענין עשיית עירוב בשכונינו ואמר לו כ"ק מרן שלימ"א שבאמת הוא שהוא מחוק המתירים שהוא תיקון גדול.

ושמעתי מפ"ק גדול אחד שליט"א שהגה"ק בעל ייטב לב זי"ע הניח צוואה שמי שיעשה עירוב בעיר סיגעט מבטיחו עוה"ב עכרה"ק, כידוע שהגה"ק הי' משתוקק בחיים חיתו לעשות עירוב ולא הי' יכול מחמת עגמ"נ מאינשי דלא מעלי כידוע לכן ביקש זאת בצוואה שלו ובע"ה נתקיים הדבר שאחרי פטירתו עשה הרה"ח המפורסם רבי משה ארי' פריינד זצ"ל עירוב (ואכמ"ל בפרטי הדברים).

ע"ב אזרתי חיל לכתוב הנלע"ד כמה טעמים מעולות להגיד נחיצות הדבר לעשות עירובין (הגם שיש עוד טעמים וכתבתי רק אשר ראיתי בעיני מן הנסיון).

א מקילין אנשים ונשים להוציא סידורים וכדומה ע"י הקטנים ובאמת הרבה פוסקים מחמירין בזה וכמ"ש הח"ס או"ח סי' צ"ט ובשו"ת ח"ו סי' י"ג ומהר"ם שי"ק או"ח סי' קע"ג ועוד הגם כי ישנם מקילין אך הדבר כרוך במחלוקת הפוסקים.

- (ב) שכיח הרבה פעמים שצריכין לשאול שאלה ממורה הוראה וא"א להראות השאלה להרב מפני איסור הוצאה ואיכא ביטול מצוות עונה וכו' וכו'.
- (ג) ביולדת שמוכרח ליסע בשבת לביה"ח ונוטלת חפצים שלה כי כמובן כי בביה"ח אין להם בגדים הראוי להם עפ"י תורה משום צניעות ויש בזה איסור הוצאה או עכ"פ ריבוי בשיעורין.
- (ד) בפסח שחל בשבת וכדומה שהונהג שאברכים הולכים לבית הוריהם לאכול לילי סדרים והולכים שם עם כל המשפחה ומוכרח להניחם שם לישון בלילה ויש שם צער וביטול שמחת יו"ט כי אין להם מקום מנוחה, ומפריעים האבות והזקנים, ואילו הי' יכולים להחזיר לבתיהם אחר הסדר הי' בודאי לכל אחד ואחד שמחת יו"ט בשלימות ודו"ק.
- (ה) שכיח הרבה פעמים שנחלה תינוק (בחולה שאין בו סכנה) וצריכין להראותו להרופא, ובעוה"ר במדינה זו הוא מכת המדינה שאין הרופאים באים להבית לראות את מצב החולה ומוכרח לישא התינוק אצלם בשבת.
- (ו) להביא תינוק למול בשבת יש כמה עקילי ופשוטי אם רשאים להביאם ע"י עכו"ם ברה"ר כמבואר בס' שלי"א ס"ו ובנו"כ שם (ויש מקומות שיש להם טענה האין יכולים לזכות מצוה יקרה וחשובה כזאת ע"י עכו"ם).
- (ז) הוצאה ביו"ט יש איסור תורה שלא לצורך כלל, והעולם נכשלים בזה מאד מחמת חסרון ידיעה (ובהיות משיבתי שבת אצל הרה"ק ממאחש שלימ"א ושאלני איך לעשות עירוב ביו"ט, ואמרתי שאדרבה ביו"ט אפשר נחוץ יותר העירוב כי בשבת יודעים ההמון שיש איסור הוצאה משא"כ ביו"ט חושבין העולם שמותר לגמרי הוצאה ובאמת זה אינו) ובפרט שמוציאים ביו"ט כל התיק מפתחות ובתוכם יש הרבה מפתחות שהם שלא לצורך כלל ואסור להוציא ביו"ט מחמת ריבוי בשיעורין.
- (ח) לפני הבתים יש לנו חצרות קטנים הנקרא גענך והרבה מהם אין להם מחיצה גבוה עשרה, ואפי' בעושים צוה"פ אינם יודעין היאך לעשות, ונכשלין בכל שבת בזה.
- (ט) כשיש גשם או שלג גדול, וכשבאו לבתיהם ינערו המים או השלג מעל הכובע ויש בזה חשש איסור מה"ת משום ליבון כדאיתא בס"י ש"ב ס"א, משא"כ אם יהי' עירוב יהיו יכולים לישא פלאסטיק על הכובע.
- (י) שכיח הרבה פעמים כשעושים שמחה בבית ואין לו מקום מספיק בביתו ומוכרח ליתן חפצים במקרה של שכינו ובש"ק מביאים המאכלים ע"י עכו"ם, ויש בזה שאלה אי מותר, ע"י בס"י ש"ז ס"ב ובנו"כ שם.
- רשמתי רק עשרה טעמים ונשתיר עוד הרבה בקלמוסי וממנו יוכל לראות גודל התועלת בתיקון עירוב ויסלק המניעות והחששות הנ"ל כנלע"ד בס"ד.

ובנוגע עפ"י הלכה יש אתי תלי"ת תשובה באריכות גדול ובה כתבתי לברר כמה טעמים שאין לנו רה"ר גמורה ואפי" את"ל שיש לנו מועיל צה"פ כמ"ש בשו"ע הרב בסי' שס"ד ס"ד, והבאתי שכמה גדולי אחרונים אשר מימיהם אנו שותיהם התירו לעשות עירובין אפי" בעיר גדול מאנהעטן חלק מרובה באכלוסין ה"ה פוסק הדור המהרש"ם, הרי בשמים, ר' חיים עוזר, החזו"א, בעל תירוש ויצהר, הגה"צ רבי יונתן שטייף זצ"ל ועוד כמה וכמה גדולים זי"ע.

ובהיותי בזה לא אוכל עצור מלין מה שראיתי תשובה מגאון אדיר אחד שליט"א שכתב תשובה (ח' אלול תשמ"ג) שאין נחוץ כ"כ תיקון עירובין בזמנינו, דדוקא בזמן הש"ס לא הי' להם מקום מיוחד בציר והוצרך בכל יום להביא מזון לבהמות וממילא מוכרח בשבת להביא מזון לבהמות ע"י עירוב, אבל לא כן בזמנינו שיש להם מקררים הנקרא פרידזשעדער בלע"ז שאפשר להכין שם מזון לכמה ימים אינו נחוץ כ"כ לעירוב ויש להחמיר עכ"ד.

ובמחכת"ה הוא דבר זר לומר שעיקר תיקון עירוב נתקן בשביל תועלת הבהמות, והלא מפורש בכל הפוסקים שעיקר תיקון עירובין למנוע את הרבים שלא יבוא לידי איסור הוצאה וכמ"ש באריכות רבינו הח"ס בתשובה או"ח סי' צ"ט דעיקר הברכה על מצות עירוב הוא על התיקון הגדול להשמר עי"ז מאיסור הוצאה שממש א"א להזהר ממנה וכי והרב ת"ח עליו לתקן המבואות ובאם לא, מכשול וקולר העם תלוי בצוארו עי"ש. וע' במ"ב סי' שצ"ה ס"א שכתב על דברי המחבר, מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות פי' המ"ב פן ישכחו ויבאו לידי איסור טלטול עכ"ל, הרי שעיקר העירוב לא נתקן עבור הבהמות רק למנוע העם מאיסור הוצאה, וזה ודאי שייך ג"כ בזמנינו וז"פ.

וראיתי בספר דברי שלום מהרה"ק מסטראפקוב זי"ע שכתב הערות על תוס' חיים שעל ספר חיי"א, וכתב שיש אנשים ורואים שאינם מוציאים בשבת אף שמתוקן בעירובין מטעם שחוששין שמא נתקלקל העירוב, ובפרט בערים גדולות שכמה פעמים נודע באמצע השבת שנתקלקל העירוב עכ"ל וכתב ע"ז הרה"ק הנ"ל שזה טעות להחמיר מצד שמא נתקלקל העירוב שאם מחמיר יותר ממה שהחמירו חז"ל הוא הדיוט וכו'.

וע' בנמוקי או"ח סי' שצ"ד כע"ז באריכות, והביא מעשה נפלא מהגה"ק רבן של ישראל מרן משינאווע זי"ע שפ"א בא לפניו אברך אחד שלא זכה עדיין לפקוד בזש"ק ואמר לו הגה"ק הנ"ל עצה שישלם מכיסו הוצאת העירוב (כי לא הי' מעות בעיר לשלם הוצאות העירוב) ובזכות זה יהי' לו ישועה, עי"ש. הרי מזה יכולין לראות גדול זכות העירוב.

ובזה אסיים מכתבי, ידירו דושת"ה,

שיעור ז

יסודי ההיתר
וכידור דעת הרבנים
בענין

תיקון עירובין
בבארא פארק, ברוקלין
תשמ"א

העירוב בבארא פארק בשנת תשמ"א

תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב בבארא פארק

(כמבואר בספר אום אני חומה מהג"מ רבי מנשה קליין שליט"א אבד"ק אונגוואר)

א) העיר ברוקלין הוא מוקף מג' צדדין במים כימים ונהרות והישוב של העיר נמשך עד המחיצות. והנה מלבד שהימים והנהרות שהם מחיצה בידי שמים (ועיין שו"ת שב יעקב סי' י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראמערדאם נוהגין בשבת היתר מלטול כעיירות המוקפין חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי כאותה תמונה כמו ראמערדאם עיר פריז רק מים מקיפים אותה, וגם כהאג נוהגין היתר מלטול בשבת והראה לי כתוב וחתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים בק"ק ראמערדאם, גם יש להם היתר מהימנותא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת סי' ה'. והמהרש"ם בהגהות לא"ח סי' שס"ג הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מובא באור זרוע עירובין סי' קס"ד, עיר המוקפת מכל צדיה בנהר זה הוא ערובה ואין צריכה אלא ערובי חצירות לערב בפת, ופסקו הפוסקים דשלוש רוחות מוקפות נמי הוה רה"י מן התורה, ועיין משנה טהרות פ"ו מ"ט הפרן רה"י לשבת, ובר"ש ותו"ט שם בשם הערוך, מגדל שלש רוחותיה בתוך הים ורוח אחד ביבשה, ובש"ע סי' שמ"ה במג"א בשם הרא"ש וסי' שס"ג ס"א בביאור הלכה ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובס"י קי"ב הביא דעת הנוב"י שכל הפוסקים לא ס"ל כתוס' עירובין כ"ב לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים, ועיין דעת תורה סי' שס"ג מלבד זה הנה יש לו ג"כ מחיצות עשויות בידי אדם בנידוד החוף למעלה או למטה, וגם בצד הרביעי כל כמה מקומות יש מחיצה, ורק צריך כמה תיקונים ע"י צה"פ אשר לפ"ז לכ"ע ברוקלין אין לו דין רה"ר.

ב) שימת גדולי הפוסקים שהנטיעה במכוניות וברכבת אינה נחשבת הילוך דבוקעים בו בעיניו ברנלים, עיין שו"ת בית אפרים ובישועות מלכו סי' כ"ז שמסלת הברזל היא רשות היחיד, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ב ובשו"ת תקות זכר"י דף מ' ובית אב תנינא עמוד ע"א ואום אני חומה נתיב י"ב.

ג) דעת הבית אפרים בתשובת הכ"ח החדשות בסופו (והובא בתיו יהושע) מרן החזו"א ובית שערים כל הערים הגדולות שהרחובות כנויות בכתים משני צידיהם וצד הנ' וגם פעמים צד הד' פוגע בשורה של כתים זה לעומת זה אינם רה"ר דאורייתא אם העומד מרובה על הפרוץ, ולפ"ז כל העיירות בזמנינו עשויות באופן זה ואין להם דין רה"ר כלל, ועיין שו"ת מוהר"י שטייף שג"כ פשיטא ליה כן.

ד) שימת תוס' סוכה דף ד' והשו"מ ח"א סי' רנ"א והאכני נזר והגאון מהרש"ם לענין דלתות נעולות כתבו דלענין מחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע

רבים מלעבור יש לו דין מחיצה, ולפיכך היכי דלפי החק משר העיר שאסור לעבור שם לא הוי רה"ר כיון דעפ"י חק המדינה אסור להלך שם, וא"כ בעיירות גדולות שלנו שע"פ חק העיר והמדינה אסור להלך ברחוב באמצע הדרך והו"ל דין דשר העיר מונע מלעבור דלא הוי רה"ר.

ה) שימת המאירי עירובין נ"ט דבעיירות של מלכים גדולים אפילו מסר המלך הדרכים לרבים לדריסת הרגלים, כל ששייר לעצמו הדרכים שבידו לשנותם לפי רצונו, אפילו נתנם כמתנה גמורה שלא כמס הואיל ושייר לעצמו הדרכים אפילו היו שם עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים רבוא אין זה רה"ר, נמצא עכשיו עיירות של מלכים שאין בהם חיוב רה"ר גמורה ע"ש, וא"כ הכ"נ בעיירות שלנו שהרחובות שייכים להממשלה ומשלמין מס וביד הפלענינג קאמיטע לשנות לפי ראות עיניהם אין כאן רה"ר בעיירות גדולות וכ"ש על הדרכים (הייוועים ששייך להממשלה).

ו) ולפמ"ש הגרע"א והח"ס והכנס"י דבמי נהר הנקרשים כיון דהרכה כנ"א מתפחדין ללכת על הקרח שלא יתמוטטו מקרי לא ניחא תשמישתיה, ועדיף הוא מהא דעירובין ו' דאיכא גידודי ואין נח תשמישתיה, וא"כ כ"ש בעיירות גדולות שלא זה כלכד שלא ניחא תשמישתיה אלא שיש איסור להשתמש באמצע הדרך מצד הממשלה וגם להלך הוא סכנה גדולה שלא יהרג ממכונה ואפילו לעבור כשהאור ירוק ג"כ צריך לפחד לעבור, וגם מעכבים מלעבור קודם שישתנו מאדום לירוק, ודאי כה"ג לא מקרי ניחא תשמישתיה וליכא תשמיש מרווח ולא הוי רה"ר.

ז) שימת רוב הראשונים דרה"ר בעינן שיהיו המבואות מפולשים משני ראשיהן זה לעומת זה ושיהיו מפולשים לסרטיא או לפלטיא, וצריך דוקא שיהא מכוון משער לשער, כ"כ רש"י והרמב"ן והתוס' והרשב"א והאהל מועד וסמ"ג והש"ע ומג"א, וכנראה דעכ"פ רובא דרובא דהפוסקים ס"ל דבעי מפולש דווקא ומכוון משער לשער, ולפ"ז בעיירות גדולות ליכא שום מקום כמעט מפולש משער לשער, ואדרבה בעיירות קטנות נמצא הרבה מפולש.

ח) שימת הערוך השלחן סי' שמ"ה סי"ט דרה"ר לא הוי רק בשאין בעיר רק רה"ר אחר לשני צדדי העיר כגון מזרח ומערב או דרום וצפון וכל אנשי המקום פונים דרך אותו רשות הרבים, אבל אם יש עוד מבואות וקצת אנשי המקום פונים אלו לכאן ואלו לכאן דרך אחרת כה"ג לא הוי רה"ר. ולפ"ז בדין נמי איכא כמה דרכים.

ט) שימת הא"ז דבשתי מחיצות מפולשות זו כנגד זו נמי לא הוי רה"ר דאורייתא, והביאו הכית אפרים והגר"י שטייף לסניף, ומרן בבית שערים הוסיף דכמבוי עקום בשתי מחיצות עקומות לכ"ע לא הוי רה"ר דאורייתא, ולפ"ז הכ"נ בעיירות גדולות דהרחבות עקומות ומשני צדיהם מחיצות לכ"ע לא הוי רה"ר.

(י) שיטת כל הפוסקים דרה"ר עכ"פ בעי' דרך מופקר לרכים שכל אחד עושה בו והולך כרצונו בלי שום עיכוב בין על ההילוך בין על התשמיש, וכמ"ש הרימב"א כ"ב ד"ה מפניו, א"כ כדירן שאין מניחין להשתמש כלל, וגם אינו מופקר כלל וגם בכמה מקומות אין מניחין ברחוב לילך רק בכיון אחד וברחוב השני בכיון שני כגון באחד למזרח והשני למערב, וגם רק במכונות ולא כרגלים, כה"ג לכ"ע לא הוי רה"ר.

(יא) הנה ברשות הרבים מקורה קיי"ל דהו"ל כרמלית, ובבארא פארק יש הרכבת הנקרא עלעוועימע"ט טרעיני"ס שתחתיו הוה מקורה, א"כ התם הו"ל כרמלית לכ"ע ולדעת הגאון ר' מיכאל דוב ווייסמאנדעל זצ"ל אמרינן פי תקרה יורד וסותם בהני עלעוועיטארס, ואפילו להחולקים עכ"פ מקורה הוה לכ"ע והוא רחב יותר מד"א כה"ג שבפנים הרכבת לכ"ע ליכא רה"ר וליכא שם ששים רבוא בוקעים והו"ל כמוקף במחיצות לדעת הגרמ"ד הנ"ל, ולדירן עכ"פ מהני מטעם צה"פ.

(יב) בענין הגשרים שיוצאים מברוקלין לניו יארק ולשאר מקומות, כבר נתברר דכל הגשרים יש להם צורת הפתח ונכתבו תאורי צורת הפתח על ידי הגר"צ כמבואר במכתב להגר"ע והחזו"א, ובאגרות משה סי' קל"ט להגר"מ פיינשטיין (שליט"א) [זצ"ל].

(יג) אופני ההיתר שכתבנו רובם מותרים אפילו לפי שיטת המשכנות יעקב שם"ל דאין לחלק בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא, ופסק דכל שיש רוחב ט"ז אמה אפילו אין בה ששים רבוא בוקעין, וגם לענין צה"פ חלק והדברים מפורסמים, אבל באופני ההיתר של אינו מפולש או בהיקף מחיצות מנ' רוחות ועוד גם הוא ז"ל מודה דמותר לערב, וכה"ג כתב להדיא הגרש"ד חבר הכד"צ כוארשא במכתבו שההיתר של אינו מפולש מהני אפילו למשכ"י, ולפ"ז כתב דבעיירות קטנות שדרך המלך עובר שם ומפולש מעבר לעבר יש יותר חשש מעיירות גדולות כי ההיתר של ששים רבוא תלוי במחלוקת, אלא שאנן קבלנו להיתר אבל ההיתר שאינו מפולש מוסכם ונתקבל מרוב הפוסקים, וכן בווארשא נוהגין כן מדורות שלפנינו בתיקון עירובין בלי לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות.

וכתב הסמ"ג כמ"ע א' מד"ס (הלכות עירובין) לאחר שהביא דברי רב יהודאי גאון ז"ל דבימי ירמיה הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלי עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרבים ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים, ולכן כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו, וזהו לשון הנביא, כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא כיום השבת והבאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה, ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מבתיכם כיום השבת זו גזירת שלמה המלך,

כי לבני ירושלים היה מזהיר, וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפני הגבורה, שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף של תורה עכל"ק ע"ש, הנה מבואר שלפי שלא עירבו עירובי חצרות ושתופי מבואות ולא שמרו מצות שלמה המלך וגזירתו באו לידי חילול שבת דאורייתא, והשומר מצות המלך הוא סיג לתורה ולשמירת שבת קודש שמעה עמי בינה זאת.

[אום אני חומה עמי מ"ח]

הסכמת רוב רבני וגדולי הפוסקים לתקן עירובין בבארא פארק בשנת תשמ"א

הנה בענין עש"י בחשאי כבר כתבתי שלא הי' בחשאי, שהרי היו יותר מעשרים רבנים גדולים שכתבו מכתבים והתייעצו עמהם וגם אותם שלא נתנו הסכמתם בכתב הסכימו בע"פ או שעכ"פ דברנו עמהם מזה, כאשר אי"ה אכתוב מזה בסמוך השתלשלות הענינים בעזה"י.

והנני כזה כאן למסור למעכהדג"ק השתלשלות הדברים כדי שיראה בעצמו שלא היו הדברים של מהירות או חשאי, והנה אחר שדברתי עם מעכנ"ק פה אל פה בענין העירוב של בארא פארק והדפסתי הדברים בקונטרס להלכה ולא למעשה כי מכיר אני ערכי ואין אני מתערב מעולם בשום הכשרים לא באיסור והיתר על שום מיני מאכל או משקאות לא בכסף ולא בחנם, ולא על מלה ולא על סוכר, בקיצור אין אני נותן השנחות על שום ענינים, וממילא גם על עירוב אין אני נותן השנחות, אבל במשך הזמן באו אלי כמה רבנים וכמה דברו אתי על הטעלעפאן מאחר שראו הקונטרס, וראו שבאמת יש מצוה לערב ואפשר לערב ושאלו למה לא יערכו בבארא פארק שיש כאן כ"ה רוב הציבור החרדי וזיכוי הרבים הוא גדול, וכפרט לשומרי התורה שמצוה יותר להצילם ממכשול מהחפשים, וכיון שכברו כמה מכשולות הנמצאים בכל שבת בשוגג ועוד טעמים, וכפרט אנו מתלמידי תלמידיהם של מרן הח"ס, אשר קבלנו עלינו הוראותיו כהלכה למשה מסיני למה לא נערב, ודחיתי אותם כלך ושוב כי לא רציתי ליכנס בעובי הקורה. ועוד כי לא ידעתי מה דעת כ"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א בזה.

האמנם פעם שבקרתי את כ"ק האדמו"ר מסיגעט שליט"א ודברתי אתו באריכות גם מזה, והי' שם עמי עוד רב חשוב והנחתי לו הקונטרס ואמר שאינו רואה התנגדות מ"מ יעין בדבר, ואדרבה אמר שגם בסאטמאר הי' עירוב וגם הייטב לכ שהי' זקנו עשה עירוב כסיגעט וכזה נסתים הענין עמו. לאחר איזה שבועות דברתי פה עם ידי"נ הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה דייין ומו"צ דקהל סאטמאר ואמר שהוא בלב ונפש למען הענין החשוב שיש חיוב וצווי לעשות עירוב, ואמרתי לו שא"כ למה לא יכנס בתוך

הענינים, אמר לי שהרי הוא רק מו"צ בקהל סאטמאר ושצריך לשמוע מהרב שלהם היינו כ"ק האדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א. ובהזדמנות שניי שפגשתי עם האדמו"ר מסאטמאר ואמרתי לו כן בשם המו"צ אמר לי שהוא ידבר עמו בענין זה, ושוב פגשתי עמו פעם שלישית לסיבה אחרת ושאלתיו עוד בענין זה ואמר לי שהוא מסכים לזה היות כי כ"ק ש"ב האדמו"ר מפאפא דעתו שצריך לתקן עירוב, והגם שאינו רוצה לכתוב מכתב שמסכים למעמים הידועים לו, אבל כיון שכ"ק אדמו"ר מפאפא מסכים אין צריך עוד, והוא לא יעשה היפוך כ"ק אדמו"ר מפאפא, ויש לסמוך ולעשות הכל ככל היוצא מפי כ"ק האדמו"ר מפאפא, עכ"פ הסכים לתקן העירוב בבארא פארק, וכן הסכים הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה ואמר בפירושו לאחר שנתברר לנו שאין התנגדות מצד קהילות סאטמאר, עכ"פ מהרבנים שלהם התקיימה אסיפה עם כמה רבנים פה בבארא פארק ודברו עם קצת גאונים כגון הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א, ואני הייתי עם לערך עשרה ת"ח אצל כ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א, והסכים וזירו לעשות העירוב, ודברתי עם ידי"ן הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א והרב הגאון מיאקא שליט"א וכולם נתנו עדיהן ואמרו שמצוה לערב, ובפרט בבארא פארק שיש שם המרעין וליכא חשש לקלוקל של העירוב ושלא יוכלו לקלקלו בכל שבת שלא יבואו לידי מכשול.

עוד דברתי עם הרב הגאון ר' משה שטערן שליט"א אבד"ק דעברעצין ואמר לי הגם שהוא בעצמו ס"ל שמותר לערב בבארא פארק ובנוא יארק שאין כאן רה"ד מ"מ לא יוכל להצטרף להתיקון מפני שחושש אם יהי עירוב בבארא פארק אזי ילכו לקנות בחניות של עכו"ם כאמתלא שיש עירוב וכיוצא, והגם שאין לגזור גזירות מ"מ הוא חש לה, ומ"מ אם יהי עירוב שיעשו אחרים ודאי העירוב הוא כשר, ובאמת כי לאחר שעשו העירוב דרש רבים שהעירוב הוא כשר ושאין לברך עוד על עירובי חצרות הקטנים. עוד דברו עם כמה רבנים אחרים חשוכים כגון עם הרב הגאון ר' יצחק א' ליעבעס (שליט"א) [וצ"ל] ואמר ג"כ שס"ל שמותר לעשות עירוב, אמנם הוא אינו רוצה להתערב מפני שהוא מעמבער באגה"ר. כ"ק האדמו"ר מכאכוב לא הי' אז בארה"ב שהי' אז בארצינו הקדושה, ולכן לא הי' באפשר לקבל את הסכמתו שליט"א. הרב הגאון ר' דוד זינגער אמר שהעירוב הוא דבר טוב ונחוץ מאד, אמנם לא יוכל לריב עם הרב ר' שמחה עלבערג, אבל אם יעשו העירוב אין לך דבר טוב הימנו. וכן דברנו עוד עם כמה רבנים חשוכים ורובם ככולם הסכימו על העירוב.

לאחר שיצאו כולם במכתבים או רובם במכתבים ובהסכמתם בע"פ יצאו חמשה אנשים לראות המחיצות סביב "ברוקלין" לראות בכירור אם יש מוקף מחיצות בידי אדם מג' רוחות כדי שיצא לכל הדעות מדין רה"ר דאורייתא, ונתברר לן שכן הוא האמת שיש מחיצות מג"ד וגם ברביעית כמעט כולו. אח"כ יצאו לערך עשרה רבנים ובעלי בתים לראות

ההיקף והעירוב בעצם סביב "כארא פארק" אם אין בו פרצות ויש בכל מקום צה"פ וחזרו כולם בפה אחד שאין שום פרצה ושהכל מוקף, וכן יצאו שנית עוד ג' רבנים עם ב' בע"ב וכולם ראו ההיקף, ושאין שום פרצה, ואח"כ באסיפה סופית החליטו ע"פ הסכמת הרבנים להתיר העירוב, ולפענ"ד די בזה לראות שלא הי' מעשה מהירות ודבר סתר וחשאי בזה, אלא על סמך מתינות ועיון גדול.

ויהי אחר הדברים האלה כשראו המתנגדים אל העירוב שיצא הדבר לפועל בשלום כלי מכשול ובהיתר מרוב רבני העיר וגדולי ופוסקי הדור, יצאו באיומים קשים כדיבור ובמעשה ואיימו על הרבנים שיחזרו מההיתר ולא מנעו עצמם מלהשתמש בכל מיני אמצעים שאינם מקובלים לא רק אצל אחינו בני"א אלא אפילו אצל להבדיל או"ה שאינם פראים כ"כ, ולדוגמא צלצלו לרב אחד לביתו ואמרו לאשתו הרבנית שיהרגו את בעלה הרב ויחתכו את ידיו ורגליו והיא תשאר אלמנה, לרב אחד התקשרו בטלפון שישרפו את ביתו, לרב אחד קראו כמה פעמים עד שלא יוכל עוד להשיב וכשהשיבה כתו שאל האם ירבעם בן נבט הוא בבית, ואיימו עליו. להרבה רבנים קראו שימסרו אותם למלכות בענין מסים וכיוצא בזה וגם בענין שאר מסירות (ולפי הענינים ניכרים הדברים שאפשר גם עשו כן), לכמה רבנים שלחו מכתבים עם צילומים של דופי מדברים המאוסים שאפילו בבית נכרי אין שולחים ר"ל. וגם בסתם בכלל קראו על הטלפון לרבנים ולכל מי שמחזיק בהם להטרידם ולהטריחם יומם ולילה לא ישכחו, בשעה ג' בבוקר ובשעה שתיים עשרה בלילה כך שכמה רבנים היו מוכרחים להוריד הטלעפאן או לשנות לגמרי הטלעפאן, ונרמו עי"ז שכמה וכמה שאלות לא יכלו להשיב מפני הטעראר, וקורא אני תניא אמר רבי כמה פ"ו ביטלה רשעה זו מישראל (מ"ב פ"ד ע"ב עיין רש"י ל"א על אשתו כו') כ"ש שכאן כמה רבנים שבטלו אותם מלהשיב על הטלעפאן שאלות מפני הטעראר, לבד מהביטול תורה ועגמ"ג וצער ובזיון וקצף. עוד אחד הי' מעבר לים למסחר ואשתו היתה בבית וקראו אותה ואמרו שיהרגו אותו והוא מעבר לים וכשקראה אותו אשתו להיכן שהי' מלאה פחד ואמרה לו שתיכף ישוב הביתה מפני שהיא מפחדת להיות בבית ורוצה ללכת לגור מחוץ לנוא יארק, ועוד ועוד דברים ומעשיות כאלו וכל אלו נעשו כלומרשט לשם שמים ולשם כבוד התורה ולהגן על כבוד התורה! אוי לה לתורה אם זו כבודה.

ושמעתי לפרש ממו"ר ואנשי סדום רעים וחטאים, כלומר שאנשי סדום היו רעים בכל מיני רשע וחטא ואמרו לה' מאד, שהכל לשם שמים, כל מה שעשו לה' הוא, וכן הוא בדין, וכאמת הרכה בעלי בתים אמרו אם זה הוא הלימוד והדרך ארץ ודרכה של תורה אז אינם רוצים שיהיו בניהם בני ישיבה וכני תורה ר"ל, ואין לך חילול השם גדול מזה, ומתוך אותן ננישות ואיומים הלכו גם אל רבנים שיחזרו מהתירם ויחתמו לאסור העירוב. והנה ידוע ודיברתי עם הרבנים שחתמו אח"כ על הקו"ק פה שרצו דוקא שיכתבו

לאסור העירוב ולתחלה לא רצו כלל לכתוב ואח"כ לאחר כמה אימים ובפרט ממנהלי אגוה"ר הסכימו לכתוב רק שלא הסכימו על העירוב, ולא רצו בשום אופן לכתוב שעירוב הוא אסור, ורק כתבו מעולם לא הסכמנו על עירוב זה ואמרו לי בפירוש כי לא כתבו שאסור או שהעירוב איננו כשר אלא כתבו שלא הסכימו על עירוב זה, וגם זה רק לאחר שבאו עליהם כנגישות שלא יכלו להימלט, ואחד מגדולי האדמו"רים אמר לי שביקש מהם שעב"פ לא יחתום הוא בעצמו אלא אחד מהדיינים שלו או חתנו כיון שאינו בקי בכל הנושא כלל, והם אילצו אותו שדוקא הוא יחתום והרי הוא מתחרט מאד על זה, ודברים אלו שאני כותב כאן אני יודע שהוא דברים שיצאו לעלמא ואני מוכן לכבד את זה בכל שעה שצריך, וגם אמרו שבעוד איזה שבועות הם בעצמם יעיינו עוד שנית ויראו מה שיוכלו לעשות כדי להכשיר העירוב שהוא כשר בתכלית הכשרות ומותר אליבא דכ"ע רק שבאו עליהם בתקיפות מאד אגוה"ר והנהלת אגוה"ר קראו כל הרבנים המתירים ואיימו עליהם, ולכן אין ביכלתם לעמוד נגדם לעת עתה.

והנה הם מעט מהדברים שעברו בענין זה דברים כהוייתן, וגם לביתי באו כמה מהרבנים והבטיחו לי כמה דברים שאחזור בי ואיימו עלי, וב"ה קיימתי בעצמי לא תגורו מפני איש. והגם שכזבו בי שהבטיחו כמה דברים ויצאו ועשו ההיפוך ואחת שכזבו כי שבקשו ממני שלא אכתוב עוד מן ההיתר והם לא יפרסמו את האיסור עד שנשב ונדבר יחד ונראה אל מי הדבר נוטה, וזה הי' ביום החמישי וכן הבטיחו לכ"ק האדמו"ר מסאטמאר שליט"א שלא יפרסמו עוד בדבר זה, וגם אני הבטחתי לדאוג שלא יפרסמו ההיתר ויהי הבוקר אור והם פרסמו מודעות ככל בארא פארק וגם פרסמו שנית כעתון איד וגם באלגעמיינער ועוד בצוהר ועוד הגם שמצדינו לא פרסמנו עוד דבר, ועוד כזבו שנית, ואין אני ח"ו תוהה על הראשונות, אבל פשוט דחזרה כזו, שחזרו הרבנים מחמת איזמים כאלו לאו חזרה הוא, וגלוי וידוע לפי מי שאמר והי' העולם שלולי האיומים והטעראר של הקיבוץ של כמה יחידים לא הי' אף אדם מתנגד לעירוב פה. כולם אהובים בשלום ובשלוחה והיו מקבלים עליהם עול מלכות שמים, והמחמירים ממילא יכולים להחמיר על עצמן שלא להוציא, והרי גם אני הקטן אף כשהייתי בירושלים עיה"ק לא מלטתי שם הגם שיש שם ג' עירובין ומי שמחמיר על עצמו תע"כ ויעשה כרצונו, אבל לאיים ולהכריח הציבור כולו ולהכשיל את הרבים זה באמת הוא ענין חמור, אבל מה אעשה ואני את נפשי הצלתי, וכשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה, אמנם כתבתי כל זה למעכהדרג"ק שידע השתלשלות הדברים שלא עשינו דבר במהירות ובלי התיעצות, אלא הכל במתום וכישוב הדעת כדיבוק חברים ע"פ התורה הקדושה.

(אום אני חומה עמ' רס"ו - ע"ר)

בענין ה"קול קורא" של שנת תשל"מ

ולא אוכל לעבור מלהגיד קושט דברי אמת דבקול קורא שיצא בכסלו תשל"ם וז"ל אזהרה חמורה נגד תיקון עירובין בניו יארק, היות שבזמן האחרון התחילו איזה אנשים בשכונת פלעטבוש להרעיש אודות עירובין שם אנו מפרסמין בזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר על ידי גדולי הרבנים שבארה"ב שבדורנו ושכדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין בשאר עיירות גדולות בכל רחבי ארה"ב וכיום ח"י סיון תשכ"ב התאספו באגודת הרבנים מגדולי ראשי הישיבות והרבנים מגדולי ישראל ביזמת מרן הגאון ר' אהרן קאטלער זצ"ל וחתמו על איסור לעשות עירוב בניו יארק וכו'.

והנה הרואה יראה בקול קורא זה שהוא מזוייף מתוכו ורצו איזה זייפנים להשלות הרבנים שכי ז"ל אנו מפרסמים בזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר ע"י גדולי הרבנים שבארה"ב שבדורנו ושכדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין בשאר עיירות גדולות בכל רחבי ארה"ב, וזה אינו אמת שמעולם לא נאסר לא על ידי רבנים גדולים ולא על ידי רבנים קטנים בכל עיירות גדולות בארה"ב לתקן עירובין ולא הי' ולא נברא דבר כזה והוא שקר מוחלט.

ומה שהביאו כסמוך מיום ח"י סיון תשכ"ב אמת הדבר אבל שם הי' האיסור על ניו יארק, ועל ניו יארק לבדו ואפילו לא על עיר ברוקלין כלל, וכן מבואר בהאיסור שם שמונח באגודת הרבנים, וכ"כ להדיא הגאון ר' משה פיינשטיין במכתבו מט' ניסן תשל"ד להרה"ג מוהר"ר שפיינבערג שרק על ניו יארק הי' האיסור ע"ש, וא"כ שני זיופי ישנם, חדא שלא נאסר מגאוני דורות שלפנינו כלל וגם מגאוני דורינו לא נאסר, ועוד שלא בכל רחבי ארה"ב, וא"כ כל החותמים שם על שטר מזוייף חתמו, ובאמת כי הרבה רבנים שחתמו שם אמרו לי שלא ידעו כלל מה שכתבו שם, רק שאמרו שרבנים חופשים מפלעטבוש רוצים לעשות עירוב וביקש הגאון ר' משה פיינשטיין לאסור עירובם, והכל חתמו על סמך זה שאיזה רבנים חופשים רוצים להרוס הדת, ולכן החליטו אגודת הרבנים ובראשם הגאון ר' משה שליט"א לאסור העירוב שלהם ולהפך עצת הראכיים הקאנסעוואטיווען והמאדערנים.

עוד זיוף אחר יש בקול קורא זה, שחתמו שם הגאון ר' משה פיינשטיין בין החותמים, והוא ג"כ שקר, כי למען האמת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מעולם לא חתם על קול קורא זה והם זייפו חתימתו, ולי יש קאפי מהארניגעל ושם לא נמצא שמו של הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א ולומה פה צילום מהארניגעל ויראה שלא נמצא שם חתימת הגאון שליט"א.

(אום אני חומה דף שני"ב)

ואכתי פש לן מה שמוענים אשר מרנן הגר"א קאטלער זצ"ל ולהבחל"ה הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרים לעשות עירובין בכל עיירות גדולות, הנה יפה עשיתם שהבאתם כמה ממכתבי הגאון שליט"א שאין זה אמת. אמנם אני הייתי במקרה וכנראה בהשגחה פרטית, היום בבית יד"נ הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א טרם קבלתי קונטרסכם רק לפי שהיו אצלי ג' אברכים מוצש"ק לבקש שאחתום על מה שהם המציאו לאסור לעשות עירובין באמעריקא שר' משה אסרם, ואמרתי אני איני יכול לחתום ח"ו על מכתב נגד התורה שהרי שלמה תיקן עירובין ואיך אחתום שלא לעשות עירובין באמעריקא. ושאלתי את פי הגאון שליט"א ואמר לי ששקר העידו בשמו, ואדרבה הוא כשלעצמו דעתו שמצוה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר, וכ"מ בספרו אנ"מ או"ח סימן קל"ט דאפילו שבת אחד אסור להיות בלי עירוב במקום שמותר לערב, וכן מעיד מכתבו מ"ס ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג מוה"ר פרץ שטיינבערג שתיקן בקיו גארדענס הילס וז"ל, הנני רואה בה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג וכמזיד, וזה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל וצלמתם מכתבו הנ"ל. רק שבמאנהעמ"ס'ל שאסור לעשות עירוב ושגם זה היה דעת מרן הגר"א קאטלער זצ"ל ואמר לי בזה הלשון: אם יחפשו ויבקשו באגודת הרבנים המכתב שכתב בענין זה אראה ששם רק על מאנהעטען נאמר הדבר ורק שיש שם אחד שמסלף הדברים ורוצה לאסור עירובין בכל מקום והוא אינו מסכים עמו כלל, ואמר לי כי ודאי דבר טוב הוא לעשות עירובין ושככל ערי יוראפ היו עושין עירובין ובשום מקום לא השגיחו על שיטת המשכנות יעקב ושגם בעירו לא השגיחו עליו, וכמ"ש לעיל במכתבי זה. והיו דבריו אלו אלי כמעמד הרב אלימלך בלוס ור' שלום דרעזער אחד מהנכבדים בבית מדרשינו, וגם נכדו של הגאון שליט"א בנו של הרב מענדלער ועוד ת"ח אחד לא ידוע לי שמו.

(אום אני חומה דף ס"ח-ס"ט)

בענין הקול קורא בנוגע העירוב בבארא פארק בשנת תשמ"א

ועל דבר שאלתכם עוד על דבר הקול קורא נגד העירוב בבארא פארק דא עקא, דמתחלה נדייק בלשון הקו"ק שנכתב וז"ל אהחמ"ט הרבנים יושבי על מדין בשכונת בארא פארק מודיעים כרבים שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתו, שנתפרסם בעתונים, וע"כ אנו פונים אל כל היהודים יושבי שכונת בארא פארק שלא יהיו איש להוציא ברחובות העיר כמאז וכמקדם ולא יסמוך על העירוב הנ"ל כלל. ובזכות שמירת שבת כהלכתו נזכה לנאולה שלמה במהרה. וע"ז באנו על החתום ח"י טבת תשמ"א לפ"ק...

והנה ראשונה עלינו להודיע שבקול קורא לא נזכר שום איסור על העירוב ושום מעם

בפסול העירוב, רק שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתנו, ולא הבנתי פירושו ומה הסכמה צריך על עירוב, הרי עירוב הוא מציאות או שהוא כשר או שהוא פסול ואינו עירוב, ואם כוונתם שלערב צריך לקבל רשות והסכמה הרי קי"ל רזינין לאדם שלא בפניו, ואם כוונתם שכיון שלא הסכימו כלומר שאין מבטלין רשות, הנה דבר זה נפתח בנדולים רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל אם יש כח ביד מי שהוא שלא להסכים על העירוב ושלא לבטל רשותו ועי"ז יאסרו כל העיר במלמול, עיין שו"ת ובחירת בחיים להגר"ש קלוגער סי' קכ"ג שכתב שאלה כזו שהי' מוחה בעירוב וכתב שאין המחאה כלום, ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקונטרס"א סי' ח' בשני צדדים שהשתתפו מקודם בעירוב ואח"כ חזר בו צד אחד ואינם רוצים בשיתוף ואין ממלמלין בשבת פשוט דמותר הצד השני למלטל כרצונם, ובשו"ת שואל ומשיב כתב דהכל יפצה פיהו למי שאינו רוצה לבטל רשותו ולהשתתף בעירוב, וכן כתבו כמעט כל האחרונים דאין ביד החולקים לאסור על אחרים ואם מי שהוא רוצה להחמיר לעצמו שלא למלטל הרשות בידו, וגם על זה יש מפקפקים אבל לאסור לאחרים מאן דכר שמי', ובפרט בלי שום טעם וראי' רק שלא הסכמנו ולא כתבו כלל שאסרו, וכן אמר להדיא הרה"צ אדמו"ר מסיגעט סאטמאר והדומ"צ שלהם הרה"ג ר' יחזקאל ראטה שבכיון לא כתבו שאסרו העירוב רק לא הסכמנו.

אמנם אניד מה שעל לבי כתב יושר דברי אמת, שהני חתימות על הקו"ק הנ"ל לא היו מרצון הטוב מהני רבנים אלא שהלכו כמה אברכים המתנגדים לתיקון עירובין בכלל (ואני חושדם שמא ח"ו מינות נזרקה בהם ואין מאמינים בתיקון חז"ל ותיקון שלמה המלך) ומתוך איומים גדולים ולחץ פאליטי וטעראר על הטעלעפאן לחצו ודחקו על רוב הרבנים לחתום את שמותם על הקו"ק הנ"ל, ואפ"ה לא רצו רוב הרבנים לחתום, וגם באו אלי ודברו אתי לחזור מההיתר והבטיחו לי הרים וגבעות, ואח"כ קראו אותי על הטעלעפאן באיום שימסרו אותי אל הממשלה כאילו כביכול עשיתי ח"ו דבר שלא כהוגן, ויאסרו אותי ויגרשו אותי מאמעריקא וכיוצא בו, וגם הפחידו אותי שאם לא אחזור בי וכו' ועוד ועוד נגישות, ומתוך נגישות כאלו חתמו הני רבנים על הקו"ק הנ"ל.

והנה דברתי עם ידידי כ"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר לאחר שחתמו על הקו"ק הנ"ל, ואמר לי בפירוש שהוא לא הי' בדעתו ולא רצה לחתום רק שבאו שני בניו של רב... ואלצו אותו מאד, וגם מטעם אגודת הרבנים לחצו עליו ולא הי' בידו שלא לחתום, אבל אמר בפירוש שאין זה איסור על העירוב, וכן אמר לי הדומ"צ ידידי הרה"ג ר' יחזקאל ראטה שליט"א להדיא שהוא חתם רק מפני שהוא דומ"ץ ועושה מה שאומרים לו מטעם הרב הקהילה שלהם, וכ"ק ידי"נ הרה"ג"צ אדמו"ר מבאבוב אמר לי בפירוש שלא רצה לחתום בשום אופן וביקש עכ"פ שיניחו לחתום חתנו כי הוא אינו רוצה לחתום נגד עירוב שאבותיו וזקניו

הקדושים מסרו נפשם על תיקון עירוב. ואלצו עליו שמוכרח לחתום ובלית ברירה חתם, אבל ח"ו אינו רואה שום איסור אלא אדרבה ביקש לאסוף אסיפה ולתקן עירוב בכל בארא פארק, והרה"ג ר' משה שטרן אבד"ק דעברעצין לאחר החתימה הכריז ברכים כשיעורו בליל שב"ק שהעירוב הנו כשר לחלוטין להלכה ידועים ומפורסמים ואיזה מן החתימות שחתמו היה בתומם שראו אחרים חתמו הסכימו לחתום גם שמים. וא"כ פשוט דהא קול קורא אין לו שום תוקף להלכה כיון שהחתימות לא היו ברצון ולא לאיסור כלל וכלל וה"י כלא הי', ולא כתבתי כל זה רק כדי שידעו דורות הבאים האמת.

ומעתה לאידך גיסא הרי לן הרבנים הגאונים הפוסקים מובהקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם כהלכה מפי הגבורה שהתירו לערב והסכימו לזה בכתב או בעל פה מרצונם הטוב ע"פ בירור הלכה מן התורה הנתונה מסיני, ואלו הם וכו', ולכן תמה אני האידך נאסור מלטול ונביא מכשול על רבבות בניי מפני ק"ק כזה אשר נכתב מלא עם פאליטיקא ולחץ מטעם גורמים שונים מי פתי יסור הנה ולתת חשש ולהטיל דופי בכל הני גדולי ישראל מורי הוראה יושבי על מדין בישראל מפני איזה שועלים קטנים שלוחצים על כמה רבנים ולחתום נגד רצונם על קו"ק זה או אחר, ובפרט נגד מצוה מפורשת ששקדו בכל הדורות לתקן עירובין בכל האפשר.

כל זה ראיתי להעיר ולהכין בקו"ק זה, והשי"ת שמו ישפות שלום עלינו ועל כל ישראל

אמן.

(אום אני חומה עמ' שכ"ז-שכ"ט)

המכתבים בדעת כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל

כדבר שאלתכם מה שיצא מכתב גילוי דעת בענין תיקון עירובין בניי שראיתם עדות מוכחשת בדעת כ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר זי"ע, דמשמשו בקודש הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי שליט"א העיד בכתב שהסכים לתקן עירוב בווייליאמסבורג ושגם נתן בפועל (\$300) ג' מאות דאלאר לצורך הוצאות לתקן עירוב הנ"ל, וכן העיד ע"ז הרה"ג ר' אשר אנשיל אבד"ק ראצפערט שליט"א ואחיו הגאון מאודווארי הרה"ג ר' שלום קרויז שליט"א, ולעומת זה יצא גילוי דעת כשם ד' רבנים, האחד הרה"ג ר' משה שטערן אב"ד דעברעצין והרה"ג ר' רפאל זילבער אבד"ק פריימאן והרה"ג ר' חיי"ל טייטלבוים אבד"ק נירבאטור והרה"ג ר' משה זאב פאללאק אבד"ק גראסווארדיין שהעידו כשם כ"ק אדמו"ר הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה שבעת שעסקו בתיקון עירובין במאנהעטן לא רצה להסכים על תיקון עירובין לא במאנהעטן ולא בברוקלין, ונמצא כאן עדות מוכחשת.

ואמת אניד דגם אני התפלאתי על דבר זה וחשכתי קצת לעמוד על האמת וגם מי האמת, ולפום ריהטא הי נראה לפמ"ש בגמ' יכמות נ"ה ע"כ כי אתא רבי דימי א"ר יוחנן וכו' אמרו ליה והא רבכ"ח לא אמר הכי, אמר להו או איהו שקראי או אנא שקרי, ואם הי' כאן ענין של גביית עדות בפני כ"ד והו"ל דין תרי ותרי והו"ל ב' כיתות ותרווייהו פסולים כיון שמכחישינן זה את זה, ויש נפק"מ לענין דאורייתא ודרכנן ואי נפסלו העדות אלו ואלו, וגם אני בעצמי שמעתי מפה הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי בעת שמחת נישואין בקאנטינענטעל האלל בויליאמסבורג, והיה בנוכחות הרה"ג ר' יחזקאל ראטה דומ"ץ דק"ק סאטמאר בכ"פ, וגם אני הקטן, והדיין מק"ק מאנרא, שאמר בפירוש ששמע מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר שאמר להרה"ג ר' אשר אנשיל קרויז אבד"ק ראצפערט לתקן עירוב בויליאמסבורג, ועכ"פ איכא לפנינו עדות מוכחשת, והו"ל דין דתרי ותרי ואין שומעין לא לזה ולא לזה, וא"כ הו"ל כמל עדות שניהם ונשאר הדבר בלי ידיעה דעת הגה"ק מסאטמאר...

...ומעתה כרדין נמי כיון דלדעת הני ד' רבנים הא הוראה תלוי היה ששמעו לפני שנים ולא אמרוה מקודם, ועכשיו שהי' נוגע בדבר זה, כידוע לכל שאלו הרבנים מטעמים הפאליטיים וכו' שלהם לא רצו כתיקון העירוב א"כ אין לשמוע לעדותם כלל כיון דליכא מילתא דעבידא לנגלוי, והי' כל זה אפילו אם לא הי' עדות מוכחשת נגדם נמי לא היינו יכולים לסמוך על עדות זו, כיון שלדעתם ידעו ולא העידו על זה קודם לכן.

האמנם כאן בר מן דין הרי עדות מוכחשת ובמלה היא שלהם שהרי העדות שהעידו הרב מראצפערט בשם הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה שהסכים וצוה לתקן עירוב בויליאמסבורג זה הי' עוד בשנת תשל"ג ויצא אז במכתבים מגדולי ישראל כולם מנהלי התאחדות הרבנים בנשיאות כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצלה"ל ה"ה כ"ק אדמו"ר הגה"צ מפאפא שליט"א סגן נשיא ההתאחדות, והגאון הגדול מהרש"א זעלטענרייך משטשאקאווא זצלה"ה, ולהבחל"ח הרב הגאון מהר"ש קרויז אב"ד אודווארי שליט"א, שכתב להדיא כמכתבו אז שהגה"ק מסאטמאר הסכים לתקן עירוב, וכן נתפרסם אז כעתונים לכל ולא פקפקו בזה שום אדם, והני ד' רבנים שהיו אז לא השיגו ולא פקפקו על דבריו, א"כ פשוט דמה שכתבו עכשיו אינו אלא ענין של פאליטיקא, ואין לסמוך על דבריהם אלו כלל כיון שבשעת מעשה בשנת תשל"ב תשל"ג כשנתפרסם בשם הגה"ק הנ"ל בעדות כל המכתבים לא השיגו כלל ע"ז, ע"כ הסכימו שכן דעתו ועכ"פ הנהלת התאחדות וגדולי הרבנים שלהם נתנו עדיהם כמכתבים לתקן עירוב בויליאמסבורג פשוט דידעו דזה ג"כ דעת הגה"ק מסאטמאר זצלה"ה, דבלאו הכי לא היו כולם יוצאים כמכתבים נגד דעת נשיא שלהם שהי' מקובל עליהם, ועכ"פ היו מתחשבים בדעתו הגדולה והי' להם להזכיר שלמרות שהגה"ק אינו מסכים לזה הם כרבים חולקים עליו,

והם אדרבה הזכירו שהוא בהסכמת הגה"ק הנ"ל, א"כ פשוט דעדות זה של הרה"ג ר' אשר אנשיל קרוים ועדותו של הרה"ח ר' יוסף אשכנזי וכל שאר הרבנים עיקר הוא להלכה, ועליו יש לסמוך בלי שום פקפוק, ועדות הד' רבנים אין להם מקום בהלכה כלל, וז"פ וברור.

וכל זה אם הד' רבנים היו מעידים עכשיו ועומדים בעדותם שלא חזר בו, אבל באמת הם רק מעידים מה שאמר הגה"ק בשעתו, א"כ יש להתאים עדותם עם עדות השני ותרווייהו אמת אלא שאחד אמר בשחרותו ובזקנותו חזר בו, והכ"נ כן כדי דלא לשווייהו ח"ו משקרים בדברי הגה"ק, ולדין עכ"פ נשאר להלכה דדעת הגה"ק להתיר תיקון עירובין, וז"פ וברור מאד, דממ"נ אם נימא דחזר בו א"כ הלכה כבאחרונה כידוע זה ליודעי הלכה, ואם נימא דס"ל דלא חזר א"כ פשוט דאין בעדותם כלום.

שוב דקדקתי במכתבו של הרה"ג מדעברעצין וראיתי שלא כתב רק שא"א לו להאמין שכן דעת קדשו לתקן עירוב בברוקלין, ולא ידעתי מאי קאמר כיון שיש ב' עדים נאמנים שהעידו כן בשמו וגם כל המכתבים הנ"ל, האיך זה אומר וא"א לי להאמין, וגם עדות ר' רפאל זילבער לא כתב רק מזמן עסקתי בעירוב במאנהעטן וכן עדותו של הרחי"ל טייטעלבוים, וכיון דהמכתבים של גדולי הרבנים להתיר לערב נתפרסמו לפני כמה שנים, ואז לא חלקו עליהם ולא השיגו נגדם, פשוט דהני ד' מכתבים אין להם שום תוקף בהלכה כלל וכלל, והפרסום של הענין הוא מאנשי פאליטיק וסמיות עינים לההמון עם שאינם בקיאים בדרכי הוראה ואין לסמוך עליהם כלל וכלל לא וז"פ וברור.

(אום אני חומה עמ' שכ"ד-שכ"ו)

שיעור ז

יסודי תיקון צוה"פ
ואוסף מכתבי הרבנים הגאונים שליט"א

בענין

תיקון עירובין
בבארא פארק, ברוקלין

תש"ס

יסודי תיקון צוה"פ בשכונתינו יצ"ו בשנת תש"ס לפ"ק

[מקונטרס "וצונו על מצות עירוב" חנוכה — תש"ס]

- השתנות פני הישוב לטובה בשנים האחרונות, שב"ה נהפך לישוב חרדי כמלא מובן המלה, לעיר מלאה בני תורה וחסידות, במוסדותיה ובתי מדרשה, ישיבותיה וכולליה הרבים, ורוב הציבור כפוף למרות והוראות מנהיגים ורבנים כהדרת כבוד. ולכן החששות שחששו להם איזה רבנים בשנים הקודמות (כמו קניית מזונות ועיתונים ופריצות בש"ק) ב"ה כבר לא שייכים במקומינו פה היום. ופוק חזי האיך אין יוצאת ואין פרץ ברחובותינו כימי חג ומועד.
- עם התחזקות הכח החרדי והחסדי בבארא פארק, ניתוספו בה גם הרבה רבנים ומורי הוראה, וחלק גדול מהרבנים שואפים ומחייבים מצות תיקון עירוב כנהוג אצל אבותינו ורבותינו מימים ימימה, ולא נרע מבני ברק וירושלים ושאר הערים הגדולות בעולם.
- בתקופה האחרונה נתהווה בשכונתינו מציאות חדשה, שסכיבות הרבה בתי מדרשים עשו צורת הפתח ברחובותיהם, ומהם למדו שכיניהם ועשו צוה"פ לעצמם גם לבתיהם הפרטיים, ומדשתקי רבנן ניתוספו ונתפשטו עירובין אף לאורך הרחובות, ללא שום פיקוח והשנחה על כשרות צורת הפתחים. והיות וחלק גדול מהם לא נעשו כהלכה, ומאידך נתפשטו כ"כ העירובין עד שכבר אין בידנו לבטלם, ע"כ ראו רבנים לנכון לתקן תיקון גדול למניעת כל צדדי מכשלת ההוצאה וההכנסה ללא צוה"פ כרת וכדין.
- כהיום כמעט כל בני העיר מבקשים ודורשים עירוב בשכונת בארא פארק, ולמה נמנע מהם זכותם על דבר שמבקשים כהוגן, ובפרט שהיא מצוה מד"ס שנצטוינו מחכמינו ז"ל ונהגו בה אבותינו ורבותינו. (עי' שו"ת אנ"מ או"ח ח"ה סי' כ"ט).
- עצם ענין הלכה זו דתיקון עירובין בשכונתינו, דנו בה רבנים נאונים שליט"א בכבוד ראש כפי דעתם, ואנו נזכיר כאן רק איזה נקודות כלליות: נתברר מדו"ח שקיבלנו מה"טראפיק דעפארטמענט" שמספר האויטאמאבילן יחד עם נוסעיהם העוברים כמשך מעת לעת על ההיי-וויי של אוישן-פארקוועי הם הרבה הרבה פחות ממשים ריבוא. (ואצ"ל לדעת הפוסקים הגדולים כהבית אפרים, ישועות מלכו והמהרש"ם, שעגלות ורכבות אינם נחשבים למנין ס' ריבוא עוברים בו, דבעינן דוקא הולכי רגל דומיא דדגלי מדבר. וכנוסף לזה דעת הסוברים שאויטאמאבילן נחשבים כרה"י בפני עצמן. ועוד, דהפארקוועי גופא אינו מפולש ישר מקצה לקצה.)

6. צורת הפתחים מפרידים את שכונתנו מן ההי-ווי של אוישן-פארקוועי, עי' בשו"ת מהר"י שטייף (ובפרט לפי שיטת הב"ח והחזו"א דאין לנו היום רה"ר מכין ריש מחיצות של בתים. ועי"ע שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קע"ז [ב]. - נוסף לזה שיטת שו"ע הרב סי' שס"ד סי"ד, אשל אברהם מבוססאמש, צ"צ, וכן פסק בתשו' אבני"ז, ובביאו"ה שם לדעת הרמב"ם, ובערוה"ש שם, ושאר פוסקים שצוה"פ מהני גם לרה"ר דאורייתא לשוויי רק דרבנן). מה עוד דהמציאות שלנו בשכונתנו לא גרע מהמציאות של שכונת קיו גארדענס בעיר קווינס הגדולה, שיש בתחומי העירוב דין את ד' תנאי ההיתר הנזכרים בשו"ת אנרות משה ח"ד בהשמטות סי' פ"ו (ועי"ע אנ"מ או"ח חלק ח' סי' כ"ח ענף ב' סי"ק ה', וסי' כ"ט).

7. ברוקלין מוקפת כיום ג' מחיצות ממש שנעשו בידי אדם (ונשלמו רק בשנים האחרונות) ע"י שלטון העיר, ושכונת בארא פארק נמצאת בתוך קו תחום אותם ג' המחיצות השלימים, הרי דאליבא דכל הפוסקים, אין כיום לשכונתנו יותר דין רה"ר דאורייתא עי' שו"ע הרב ריש סי' שס"ג ובביאו"ה שם, ובתשו' אחיעזר בצירוף החזו"א אודות פארז' (כרם שכונת פלעטבוש אינה נכללת בתחום אותם ג' המחיצות). גם יש לברוקלין מחיצה ד' שהוא עומד מרובה על הפרוץ (ולהפמ"ג, הבית אפרים והחזו"א הרווחנו בזה גם חומת הרמב"ם המצריך ד' מחיצות). וא"כ כל הנ"ל הוא סניף גדול אם נעשה צוה"פ כדינו.

8. ולענין מה שישנם איזה אנשים שאין רוצים להשתתף בע"ח, כבר כתבו הפוסקים שאינו מונע, עי' שו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ב סי' ס"ב, ובס' ובחרת בחיים להגאון מוהרש"ק זצ"ל סי' ככ"ג, ובשו"ת בית יצחק יו"ד קו"א סי' ח', מחזה אברהם או"ח סי' ע"ג, חזון נחום סי' מ"ב, קצוה"ש סי' ק"ה סי"ד בכדה"ש סוף סי' כ"ו, שאינו מונע. ועי"ע מהר"י מיניץ סי' ז', ערוה"ש חו"מ סי' קס"ב ס"א דאינו יכול לומר קים לי וכו' וכופין אותו ליתן פת. (ועוד סיפר לנו הרה"ג מוהרמ"מ ווייסמאנדל שליט"א דומ"ץ נייטרא במאנסי, ששאל שאלה זו לזקיני הגאון האדיר בעל מנחת יצחק זצ"ל בנוגע להעירוב במאנסי, וענהו הטעם שאין לחוש כלל לזה, וחזיקו מאד לענין תיקון העירוב שם. וכן אותו הטעם אמר לו הגאון הגדול מוהר"ח קנייבסקי שליט"א בשם אביו הגאון הצדיק בעל קהלת יעקב זצ"ל, שפסק כן בבני ברק הלכה למעשה.)

9. וזאת למודעי כי הרבה מורי ההוראה דשכונתנו מחזקים ומעודדים את ידינו. ומאידך אין כוונתנו לכפות דעתנו על הציבור, אלא לתקן עירוב רק לכל מי שחפץ לסמוך, ולמעשה כל יחיד ויחיד יעשה כפי הוראת חכם שכפוף להוראותיו.

10. ע"ד הקול קורא'ם הקודמים שיצאו מכבר, ראוי לציבור לידע שאין ענינם נוגע כלל לעניננו, כי העירובין הקודמים הם לא נעשו ע"י תיקון צוה"פ במיוחד להעירוב, אלא השתמשו וצירפו מחיצות שכבר נבנו ע"י שלטון העיר, כגון מחיצות היי-וועיס, טרעין

עלעוועטערס, מחיצות הים וכיוצ"ב (אע"פ שגם על אופן זה חתמו הרכה גאו"צ להיתר במאנהעמן, ראה קורק תש"ד), אבל העירוב דידן, זה עתה פעם ראשונה שנעשה במיוחד ע"י צוה"פ כדין וכנהוג מימות עולם, ובמיוחד לשכונה חרדית. ועל כגון דא הסכימו בשעתו גדולי הרבנים המובהקים זצ"ל.

ומכאן מודעה רבה ובקשה, נא להתייחס למחלוקת זו כמחלוקת לש"ש, ואצ"ל שלא להשיב מלחמה ע"י בזיון ת"ח ככל דרך וצורה שהיא, בין בכתב ובין בע"פ, שאינם משמשים את המטרה הקדושה כלל ועיקר, ויתקיים בנו דרשת חז"ל על מצות עירוב, "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

קריאת קודש

דעת תורה מורכבים הנאונים המובהקים עמודי ההוראה מנהיגי ומאורי ישראל שליט"א, ומהרה"ג רבני בתי מדרשות אודות תיקון העירוב בשכונת בארא פארק יע"א

ב"ה

בהיות שנתייחד עירוב בעיד בארא פארק ע"י ועד רבנים מובהקים ועומדת תחת השגחת מורה הוראה מובהק הרב מוה"ר חיים יהודה כ"ץ שליט"א אב"ד סערדאהעלי ונעשית בחומרות והתדיים, וכן יש ועד בעלי בתים חשובים נגידים ונשואי פנים העומדים בעזרה להתנאות שצרכים לתיקון העירוב ולמשניה המיד מדי שבוע בשבוע, ע"כ גם דינו תכון עמהם לחזק ידי עושי מצוה, ומצוה רבה על כ"א לסייע במה שיכול כדי להעמיד העירוב על תלה כנהוג בכל חפצות ישראל.

ת"ץ באו עשרים רבנים עה"ח כחדש מבת שנת תש"ס לפ"ק. והיות ומאו כבר הוסיפו גם מהחומרים מכתבים חשובים לחזק מצוה רבה זו ע"כ מדפסים כל שמות הרבנים החותמים והכתבים יחדיו

תהיז מרה יחזקאל האב"ד שליט"א אב"ד קארלסבורג (פכתב)	תהיז מרה אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א אב"ד האלין (חתימה)	תהיז מרה שלום קרוים שליט"א אב"ד אדוואר (פכתב וחתימה)
תהיז מרה מנחם סענדל רובין שליט"א אב"ד מושא (פכתב)	תהיז מרה טוב"ל נאלדשטיין שליט"א ראש הישיבה נעם הלכה ע"י תלמוד תורה מרה בניסין רובין שוחם כאלהותו הנכבדות	תהיז מרה מנשה קליין שליט"א אב"ד ה"ים אנוואר (חתימה)
תהיז מרה יוחנן סופר שליט"א אב"ד עולי (פכתב)	תהיז מרה יעקב יצחק ניימאן שליט"א רב דק מחזק הדת מאנבראל (פכתב)	תהיז מרה אהרן ווידער שליט"א אב"ד לנו (חתימה)
תהיז מרה חיים ישעי קעניג שליט"א אב"ד זאקע (פכתב, חתימה)	תהיז מרה חיים יהודה כ"ץ שליט"א אב"ד ה"ים סערדאהעלי (פכתב)	תהיז מרה ישראל מנחם ניינוואלד שליט"א אב"ד מאפא כ"פ (פכתב וחתימה)
תהיז מרה שלמה הכהן גראס שליט"א חומ"ץ קהל מחזק הדת בעלמא כ"פ (פכתב)	תהיז מרה צבי היילפערן שליט"א חומ"ץ דקה"י ווען כ"פ (פכתב)	תהיז מרה נבריאאל צינגער שליט"א אב"ד דקה"ל נעטע נבריאאל (פכתב וחתימה)
תהיז מרה בן ציון שמואלסער שליט"א חומ"ץ דקה"ל נייטרא כ"פ (פכתב)	תהיז מרה שמואל שמעלקא לייפער שליט"א ארט"ד מחוסס ה"ים תורת הסר (חתימה)	תהיז מרה בן ציון יעקב הלוי וואגנר שליט"א רב ובר"ץ ובית הוראה "שבת הלוי" מאנסי נ"י. (פכתב)
תהיז מרה שלום פסח לאנגסאם שליט"א מ"ץ בבדימ"ד בעלמא 50סטריט (פכתב)	תהיז מרה זלמן דוד ישעי סופר שליט"א רב דקה"ל כתב סופר עוליא (חתימה)	תהיז מרה אשר אנשיל עקשטיין שליט"א מ"ץ בבדימ"ד בעלמא 18 עותע (פכתב)
תהיז מרה יוסף מאיר לייפער שליט"א אב"ד טעמעשוואר (חתימה)	תהיז מרה יעקב קאפיל שווארץ שליט"א ראש ישיבה אהלי יעקב בעמ"ס יב אפרים (פכתב)	תהיז מרה חיים מאיר י. ס. רובין שליט"א ארט"ד מאנשין (חתימה)
תהיז מרה חיים אלעזר ברין שליט"א אב"ד קהל שערי ציון (חתימה)	תהיז מרה דוד יצחק שיק שליט"א רב דקה"ל תפלה לוד (חתימה)	תהיז מרה יעקב הכהן פיללער שליט"א ראש כולל הוראה למצוינים (פכתב)
תהיז מרה יוסף מויסיג שליט"א אב"ד בעלען (חתימה)	תהיז מרה יצחק רוב הלוי יונגריין שליט"א ארט"ד מאנליין (חתימה)	תהיז מרה ישראל יעקב הכהן פיללער שליט"א אב"ד איינשפאט וד"ר נעם אלמק, ובת ונדק (פכתב)
תהיז מרה משה חיים נאלד שליט"א אב"ד קאלי (חתימה)	תהיז מרה ישראל אברהם אלטר טוב שליט"א אב"ד תולדות נפתל (חתימה)	תהיז מרה שלום יוסף האלפרין שליט"א אב"ד בית שמואל ארטישלא (חתימה)

יחזקאל ראטה
אבדק"ק קארלסבורג
כארא פארק, ברוקלין, נ.י. יע"א

ב"ה

היות שכבר נעשה תיקון העירוב פה בעירנו ב"פ יצ"ו, והוא עשוי בכל דיקדוקי ההלכה באופן שעריין לא נעשה פה, ועומד תחת פיקוח מעולה מורה הוראה מובהק הגה"צ מוהר"ר חיים יהודה כ"ץ שליט"א אב"ד דסערדאהעלי, בצוותא עם בע"ב חשובים.

וכפי הבנתי בכגון דא אין זה מנוגר כלל נגר רעת קרשו של מרן רבינו זצוק"ל וגם אין בזה סתירה כלל לדעת הרבנים הקדמונים נוחי נפש ז"ל, שעד עתה לא הי' המדובר לעשותו באופן מעולה כזה, ובפרט שנתברר כי עירנו מוקף עם ג' מחיצות העשוין בידי אדם כדת וכהלכה, ובכך יכולין הכל לסמוך בהיתר מלמולו.

השי"ת ישפות וישכון שלום בקרב ישראל אמן

וע"ז באעה"ח ו' דיום חנוכה ורב חסד

הק' יחזקאל ראטה
אבדק"ק קארלסבורג

שלום קרויז

אב"ד דק"ק אודווארי

מח"ס שו"ת דברי שלום ו"ח ושאר ספרים עה"ת וסוגיות
יו"ר בית הוראה דהתאחדות הרבנים דארה"ב וקאנדא

בס"ד, יום ד' לסדר "כן תעשה" י"ז מרחשון תש"ס לפ"ק.

הריני מסכים להצעת ידידי הרחנה"צ ר' חיים יודא כ"ץ שליט"א אברק"ק סערדאהעל, לייסד וועד רבנים למקח על כשרות העירובין בברוקלין. ולמען המצוה הגדולה הריני מוכן לצרף עצמי לכך, כדי שהעירובין יהי עשויין כתיקון חז"ל, כפי שהורו לנו רבותינו הקדושים ולהציל עי"ז אלפים מישראל מחילול שבת קודש. ומצו"ב מה שכתבתי מכבר בענין נחוץ זה.

הנה ידוע דאפילו מי שנוזהר שלא להוציא כלל בשבת, מ"מ יוכל להיות ששכח בבגדו איזה דבר והוציאו בשבת, עיין שו"ת דברי חיים ח"ב אר"ח סי' ל"ג, ועיין בשו"ת רעק"א ס"ח ובספר הבתים הלכות שבת שערי איסור הוצאה שער ט"ו אות כ"ו, שיש בשכחה איסור מן התורה. ועל ההיתר להוציא ע"י קטנים יש הרבה גדולים שלא הסכימו לזה, עיין תשובות מהר"ם שיק אר"ח קע"ג, רעק"א סט"ו, חת"ס ח"ו סי' י"ג, מהרי"א אר"ח ספ"ד.

גם מבטלים בזה עונג שבת, כי הנשים צריכים להיות סגורים בביתם ולהשגיח על הילדים, ומצות עונג שבת היא הלכה למשה מסיני כמ"ש היראים. אבל השטן מעכב כי צר לו שלא יחללו שבת. ובפרט שע"ז כמה אנשים בחברה הצלה ינצלו מחילול שבת, לכן נתעכב תיקון העירוב עד כה.

והנה כבר דברתי כמה פעמים בענין זה עם ידידי כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א, ואמר לי שרוצח מאוד לעשות עירוב בווייליאמסבורג, ובפרט שזקיננו הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע השתוקק לזה מאוד, ואמר שענין העירוב מרומז בפרשת וישלח (בפסוק ויבא יעקב שלם ויחן את פני העיר וגו'), ומקובל שמרן הייטב לב הבטיח עוה"ב למי שיעשה העירוב, ולאחר שנסתלק עשה הנגיד החסיד ר' משה ארי' פריינד ז"ל את העירוב בסיגעט. וכ"ק אדמו"ר שליט"א הבטיח לי שכאשר יוגמר העירוב יסע עמי בכל ווייליאמסבורג לראותו. וכמה ישועות גדולות אפשר להושע בזכות מצוה זו כידוע מהגה"ק משינאווא זי"ע. (עי' לקוטי דברי יחזקאל החדש, דף קמ"א).

וכן שמעתי מידידי הרב יוסף אשכנזי שליט"א, שכאשר שמע כ"ק אדמו"ר הגה"ק רבינו זצ"ל שרוצים לעשות עירוב בוומסב"ג נתן מיד סיוע להוצאות העירוב, ובירך שיהי' בהצלחה. וכן הסכימו אז הגדולים שבדורינו שהיו עמנו אז, כמו הגאון מסאטמאר

זצ"ל, הגאון משמשאקעווע זצ"ל הגאון משארמאש זצ"ל, הגאון מסאמבאטהעלי זצ"ל, הגאון מאראר זצ"ל, הדיין סווייען זצ"ל, ולהבחל"ח הגאון ר' אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א הרב מהאליין, ועוד הרבה רבנים גדולים שעודרו וזרו לעשות ולגמור העירוב, ולמצות גדולה יחשב כמבואר בתשובות הראשונים, ולא הי' אחד מהם שחששו שלא לעשות העירוב מחמת חשש רה"ר, כי קיי"ל דאין בזמן הזה דין רשות הרבים.

הנה שמעתי מכמה אנשים להיפך ברעת דבינו, ולכן מתרשלים היום בעשיית העירוב. אמנם נתיישב לי הדבר לאמיתו, והנה ראיתי מכתב שכותב מו"צ אחד ששמע שכשעשו עירוב מביתו של מרן זי"ע מבעדפארד, ראס, עד הביהמ"ד ראדני, לא היה נראה לרבינו, וכן כשהתיר רבינו פעם אחר לעשות עירוב בהפראזשעקם להסוכה הגדולה, אמר דההיתר שנתן הוא רק על פעם אחת. ופשוט שאם הי' בעשיית עירוב איזה איסור ח"ו, רבינו לא היה מתיר אף על שבת אחת.

מתוך עובדות אלו נתיישב לי רעת רבינו, שלא היה ניחא לי' שיעשה כל אחד לעצמו עירוב על רחוב אחד, כי מזה יבוא מכשולים, שיוציאו חוץ להרחוב וכ"א יעשה לעצמו עירוב שלא כדן ויתהוה מכשול, אבל לעשות עירוב לכל העיר כמו שנהגו בכל קהלות קדושות ע"י מורי הוראות מובהקים בודאי הי' ניחא לי', כמו שגילה דעתו כשנתן סיוע שיש בו ממש לעשיית העירוב, כפי שהעיד הרב ר' יוסף אשכנזי שליט"א וזה ברור, כי הרי לא פליג רבינו על כל הגאונים שברורות שלפנינו והראשונים וחז"ל, שמצות לעשות עירוב, כמבואר בהגהת הרא"ש עירובין ס"ז, דמצוה גדולה לתקן עירוב.

ומכל הרבנים הנ"ל יש תחת ידי ביירוים באריכות גדולה ולא רק החתימות לבר, ובשמחה רבה הם מסכימים ומזרזים לעשות כאן בעירנו עירוב. ולמותר להאריך כי הדברים ידועים לכל.

יודע בשם הבעש"ט זי"ע הרמז בזע"ם תצער ארץ - זע"ם ר"ת זביחה, ע'ירוב, מ'קאות. וזה גורם התקרבות הגאולה, לכן השמן מעכב.

וכדי לגמור המצוה הגדולה של עשיית העירוב, אנקש את כל הרבנים שיחתמו על זה ואז אשתדל בכל כוחי להשלים עשיית העירוב ע"י רבנים גאונים בהשגחה יתירה מירי שבוע בשבוע ע"י בעל הוראה מובהק, ויעשו העירוב על דרך היותר טוב ומועיל, ובודאי כל אחד יתאמץ לתקן ולא לקלקל כמ"ש בגמרא ביצה, דמי שאינו מתקן עירוב, לקלקל הוא בא כמ"ש רש"י שם (ביצה ט"ז ע"ב), ועיין עירובין דף ס"ח ע"ב איכא רבנן ואין עירוב וכו'. ועיין תשב"ץ ח"ב סימן ל"ז, זכות גדול למתקן העירוב. ועיין ש"ע או"ח סימן שצ"ה, וסימן שס"ו סעיף י"ג מצוה לחזור אחר עירובי הצירות.

ואין לחוש להחמיר שלא לעשות עירוב מטעם דכאן יש רשות הרבים דאורייתא, דרוב הפוסקים ס"ל דאין כאן רשות הרבים, דבעינן שיהיו הדרכים מפולשים משער לשער, וכאן אין הרחובות מפולשים כמ"ש הגאון ר' יונתן שפייף בתשובה סימן ס"ח. וכך שמעתי באסיפת הרבנים אצל ההתאחדות הרבנים מהגאון מפאפא זצ"ל, שתמה למה לא יעשו עירוב בוומסב"ג. ויש עוד הרבה טעמים דאין כאן רה"ר, עיין בתשובת בית אפרים ובשו"ת מהרש"ס, שהנוסעים בעגלות או בקארס אין מצטרפין לס' ריבוא בוקעים, וכל שאין בוקעים ברגל על הקרקע לא הוי רה"ר לכ"ע וכן דעת הראשונים ורוב אחרונים.

ועיין בשו"ת אבני נזר, דהמתעקש ומונע מלהעמיד עירוב, הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין, וזה הוי' שימת רוב הגאונים מרוד הקורם. ואדרבה יש כמה ראשונים דאפילו רה"ר גמור מהני לעשות העירוב ע"י צורת הפתח. וזוכר אני מעשה שהי' בחיי רבינו הגה"ק זצוק"ל אשר רב גדול אחד יצא לאסור לטלטל לנשים כל מיני תכשיטים בשבת, מטעם דיש כאן רשות הרבים ואסור לטלטל בלי עירוב, וצוה רבינו לעשות אסיפה עם כמה גדולים, וכפי שאני זוכר היו שם הגאון מקאמיש ז"ל, משאפראן ז"ל, מקראסנע ז"ל, ועוד כמה גדולי זקני הרבנים, וקראו את הרב האוסר מטעם רה"ר, והפצירו בו שיחזור מפסקו כי אין לנו רה"ר דאורייתא, ומותר להנשים לצאת בתכשיטין, ואחר שפלפלו עמו בהדין, התחרט והסכים שאין לנו כאן רה"ר דאורייתא.

אבל נראה עיקר דעת הגאונים מרודות הקורמים שיש לעשות עירוב גם כאן, וכן הוי' דעת הרבנים שברוד הקורם, וכן הוי' דעת מרן רבינו הגה"ק זצוק"ל כנ"ל, ולכן לדעתי העני' חייב כל רב ואב"ד לעזור לקיים עשיית העירוב ולא להתעקש ולחלוק על כל הגדולים, כי חושש אני מאוד שהחולקים על עשיית העירוב כאן, בא ח"ו מכח היצר שלא ניחא לוי' להציל אלפים מישראל שלא יחללו השבת קודש. ובזכות שמירת שבת נזכה לקרב הגאולה שלימה בב"א.

הק' שלום קרויו, אבדק"ק אודווארי

עוד מכתב

מהג"מ אבד"ק אודווארי שליט"א

בס"ד יום ה' לסדר ולא שמעו אל משה וגו' תש"ס לפ"ק

שו"ר לכבוד אהובי נכדי היקר הרב המאוה"ג לממשלת התורה והיראה, צמ"ס קנקן חדש מלא ישן וכו' כש"ת מו"ה ישראל אברהם אלטר טויב שליט"א הרב בכיהמ"ד תולדות נפתלי בבארא פארק יצ"ו

אחדשה"ט באהבה עזה, מה שאתה מתמה למה אני עומד בראש המתירים לעשות ולתקן עירוב בב"פ הלא כמה רבנים אברכים הם נגד עשיית העירוב, באמת קשה בזה לכתוב תשובה ברורה כי במקום שיש ענין נצחון והכוונה לא לשם שמים, בלא"ה לא יקבלו האמת, מ"מ שלא אהי' כהאי תנא דיליף ריקס ריקס לגמרי אכתוב מה שיעלה במצודתי בענין זה והבוחר באמת יבחר.

הנה כל יסודות האוסרים תולים בדעת רבינו הקדוש מסאטמאר זצוק"ל כי אומרים כי דעת רבינו לפי דעתן היה נגד עשיית העירוב, הרי יש עדים שדעת רבינו היה ג"כ שיעשו עירוב, וי"א שלא רצה עירוב. וקשה להכחיש מי שאינו רוצה להכיר את האמת, אמנם זאת הכל מודים שדעת רבינו שלא לעשות עירוב היה היכא דלא יהי' השגחה טובה ע"י רב מובהק, ואלמלי היה יודע שיהי' השגחה טובה ויעשו העירוב כדת וכדין ע"י ירא שמים וגדול בתורה, בודאי גם הוא היה מסכים לעשות עירוב — וכן שמעתי בשם הגאון מוהר"ר רפאל זילבער זצ"ל מח"ס מרפא לנפש, מה שאמר לבנו הרה"ג שליט"א ראב"ד הדיינים של התאחדות הרבנים, כי הוא היה דר באיסט סיטי לפני הרבה שנים ורצה לעשות עירוב שם ואמר לכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל שרוצה לעשות עירוב, ואמר לו רבינו הק' אם אתה תשגיח על העירוב אז תוכל לעשותו אבל הרה"ג הנ"ל ז"ל לא רצה לקבל על עצמו השגחה תמידית, לכן לא עשה עירוב. הרי דע"י השגחה טובה גם רבינו הסכים לעשות עירוב. א"כ לפי"ז כעת שנעשה העירוב כדת של תורה ע"י רבנים מובהקים תלמידי חכמים גדולים ובהשגחה יתירה, בודאי ניחא לי' להאי צדיקא קדישא שיעשו עירוב להציל אלפים מישראל מחילול שבת קודש.

אמנם על עיקר טענת האוסרים כי ע"י עשיית עירוב אף שהוא כשר לכל הדיעות, מ"מ יצמח מזה פריצות ותערובות אנשים ונשים ברחובות העיר ויבטל הצניעות וכדומה לזה. הנה ע"י בהגהת הרא"ש עירובין (ס"ז) מצוה גדולה לתקן עירוב, ועי' בהרא"ש בתשובה (כלל כ"א ס"ח) אודות הנידוי להרב אשר חלק על הגדולים שבדור הקדום לעכב עשיית העירוב ושם נאמר מי שמחמיר גבי עירוב מכשיל הרבים בחילול שבת, ועי' בשו"ת אבני נזר המתקש ומונע מלהעמיד עירוב הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין, וזה שיטת רוב הגאונים מדור הקודם ומדורינו עי"ש.

וכן נפסק בשו"ע או"ח הלכות עירוב, דפסק המחבר מצוה לעשות עירוב, והיתכן דשום אחד מהנושאי כלים על הש"ע לא כתב על הלכה זו דמה שמצוה לעשות עירוב זה דוקא אם לא יצא מכשול מהעירוב, כמו שהאברכים חוששין שמא יצאו הרבה נשים בשוק וכדומה, או שמא יעשה משא ומתן בשבת. ומדלא כתבו על הלכה זו כלום, מוכח דאין יכולים לכרות מלבם איזה סברות כרסיות מה שלא חששו שום אחד מגדולי הפוסקים עד היום. ומאין לקחו העזה מורי הוראות חדשים אברכים בסברתם החדשים לבוא לחלוק על כל הגדולים הקודמים שלא נזכר בעשיית העירוב שום חשש כזה, ולחלוק על הראשונים והאחרונים בלי ראי' כלל וכלל ולבטל כל ההלכות ומסכתת עירובין משום גזירות חדשות שברו מלבם בסברות כרסיות.

ועי' בספר צפנת פענח מהגאון מראגאטשאו ז"ל שהוא היה מברר כל השאלות מדברי ראשונים, מ"מ כתב בתשובה (עמוד י"ב) לגדול אחד שרצה בסברתו לפסוק נגד הרמ"א, האיך רוצה לעקור הלכה קבועה בשו"ע. ועי' בירושלמי (פ"א דגיטין ושבעות פ"ו) דתלמיד שהורה שלא ברשות אף כהלכה, אינה הוראה גם בדיעבד וכו'. ומסיים דעכ"פ ח"ו לפסוק היפך מדברי הרמ"א, אף דיש לנו כח להכריע בראיות ברורות ודוקא לרב גוברי עיי"ש. ובנידון דידן היכי יש כח לאברכים שבימינו לבטל מצות עירוב במקום שכתבו הרא"ש ושאר ראשונים והשו"ע דמצוה גדולה לעשות עירוב, היתכן בסברתם לחלוק ולבטל מצוה זו אף להחמיר, הרי זה קולא שגורמים עיי"ז לחילול שבת, שזה איסור ברור והגזירות שלהם הם רק בגדר ספק, בפרט שלא הוזכרו בשו"ע וכו'.

ועי' בשו"ת באר משה (ח"ב סימן ע') שכתב וז"ל, ואני אינני מסכים לאיסור מטעם גזירות חדשות והלואי שנשמור את אשר נזכרו בשו"ע ונו"ב, ועי' בשו"ת הרדב"ז החדשות (סי' קס"ג) דאין לחדש חומרות על ישראל, עי' בס' תורת האשם פ"ת יו"ד סי' קי"ו הרוצה להחמיר לנהוג איסור בדבר שלא מצינו שהחמירו חז"ל הוי כמו אפיקורסות ויצא שכרו בהפסדו, עי' שד"ח כלל פ"ח, ועי' בס' שלחן מלכים הל' ציצית דהחושש לדעת יחיד הנזכר בש"ס, יש בו דעת מינות, וכ"ש בדבר שלא נזכר בשום מקום לחוש להאי גזירה ודו"ק, ועי' בכ"מ שלא לגזור גזירות וחומרות אם לא נזכר בדברי רבותינו ז"ל, ועי' ביד מלאכי בכ"מ דאין להחמיר בדבר שכתוב בפירוש בשו"ע להתיר הלואי שישמרו מה שמוטל עליהם, בפרט נגד השו"ע וכל הפוסקים לעשות עירוב להציל את ישראל מחילול שבת, ועי' בגמ' ביצה (דף ט"ז ע"ב) דמי שאינו מתקן עירוב, לקלקל הוא בא כמ"ש רש"י שם.

ועי' עירובין (דף ס"ח) איכא רבנן ואין עירוב בתמי', ועי' תשב"ץ (ח"ב סי' ל"ז) זכות גדול למתקן עירוב, לכן אין לזוז מהשו"ע (סימן שצ"ה וסימן שס"ו סעיף י"ג) דמצוה לחזור אחר עירוב, וידוע מ"ש בשם הבעש"ט זי"ע דעשיית עירוב מקרב הגאולה, וזה לא ניחא להס"ם וכת דילי' ורימו בקרא בזע"ם תצע"ד אר"ץ בזביחה עירוב מקה, ויש עוד

להאריך שהאוסרים ישוּבו בתשובה שלימה ולא יחפשו לבטל דברי הראשונים ח"ו. ואם רוצים לעשות נח"ר לרבינו זצ"ל יש כמה חומרות אשר החמיר רבינו זצ"ל בפירוש כמו בענין בגדי נשים וכדומה, שלזה אינם חוששים, רק לבטל השו"ע בסברות כרסיות שלא נזכר בדברי הצדיקים, ובעל הוראה צריך מאוד להתבונן בהוראתו שלא יעשה שום דבר נגד הפוסקים ודו"ק היטב, ויש עוד להאריך בזה, אבל די למורי הוראה יראי שמים לעורר על האמת.

כ"ד זקנין המסיים בקצירת האומר

הק' שלום קרויו

אבר"ק אודווארי

לאחר כתבי זאת, שלח לי רב גדול אחד מן המתירים, מכתב מרב גאון ישיש צדיק אמיתי שליט"א שנכתב ע"י בנו הרב שליט"א לאיסור, ונפלאתי מאוד, כי בשנת תשמ"א היה אסיפה בהתאחדות, והרעיש הגה"צ מפאפא זצ"ל לעשות עירוב, וכל הרבנים שהיו שם יותר משישים רבנים גדולים, ואף אחד מהם לא יצא נגד עשיית העירוב, רק תרה"ג ר' משה בייק זצ"ל שצעק בקול ואמר כי ר' משה פיינשטיין זצ"ל פסק נגד העירוב, ואמר שאם יעשו עירוב אזי הוא יצא מן ההתאחדות, ומחמת שלא רצו לעשות פירוד בהתאחדות פסקו מלדבר מענין עשיית העירוב.

מכתב עוז

מאת הג"מ רבי חיים יהודה כ"ץ שליט"א

אבד"ק ור"מ סערדאהעלי

בענין הפיקוח ונחיצות העירוב בשכונתינו

בעזרת השם יתברך

הנני להודיע בשער בת רבים לכל שכנינו, שהעירוב הנעשה פה סביבות משכנותינו, נעשה בפיקוחינו והשגחתנו יחד עם כ"ד רבנים נאונים וצדיקים בעלי הוראה מובהקים שליט"א (אשר מחמת סיבה ידועה א"א לפרט שמותם לעת עתה) ובהסכמת שאר רבני תושבי מקום העירוב, והרבה רבנים תושבי עירנו יצ"ו — וכן נתמנה מאתנו משניח תמיד שיפקח על העירוב תמידים כמדרן.

והגם שתלי"ת מעולם לא נזדקקתי לשום השגחה וחתימה והסכמה והמלצה (חוץ מההכרח של רב על בני קהלתו), עכ"ז לגודל יקר ערך חשיבות מצוה רבה דעירובין שמסרו נפשם עלה כל רבותינו נוחי נפש ז"ל זיעוכ"י, ועשו כל מיני טצדקי והשתדלות שיהי' עירוב בכל עיר ועיר גדול וקטן בכל תפוצות ישראל ולא חששו לשום טעם וסיבה למנעו, ושמחו בה כמוצא שלל רב, וכמו שאנו אומרים שמחים לשמרו ולערב עירובו, ועי' בס' אגרות לחם שלמה לזקני הגה"ק משאמלוי ז"ל הי"ד מכתב ע"ט (משנת תרצ"ב, לאחר שכבר הי' שם אב"ד ל"ג שנים) וז"ל, עלתה בידני בעז"ה לתקן עירוב פה בקהילתנו בהוצאה רבה ובקישוי מאד, ועלה ברעיוני כי הכוונה בעירוב כתב האריז"ל שהוא להמתיק הדין ע"ב רי"ו כו' ועם העירוב נשפע מי"ג מדות של רחמים עכל"ה].

כי הוא מצוה מדברי סופרים כמ"ש רבינו החת"ס סי' צ"ט, וגדר וסייג ושמירה שלא להכשל בחילול ש"ק ביודעים ובלא יודעים אלפי פעמים בשנה, (ויש דברים הנפוצים אצל כללות בני"א ואין היתרם מבורר בשו"ע, כגון כלי שמיעה באזנים ובתי עינים, מוך ותכשיטי נשים ותכשיטי מפתחות, ומטפחת אף וטלית קטן מהשיעור, כפתורים מיותרים ושאר נטפלין לבגדים, שירי מאכל כפה, יציאה לחוץ עם מים בשערות אחר הטבילה וכיו"ב, וכ"ש ענינים הכרחיים הבאים מזמן לזמן באנשים מיוחדים, כמו לצורך הצלת חולים, ואנשים נכים ומקלותיהם או בכסא גלגלים, ותרופות שנושאים החולים, ולצורך חולים השוכבים בביה"ח ומשמשיהם ומאכליהם, ולצורך ברית מילה בשב"ק, וכן הנצרכים לשאלת חכם וכיו"ב).

ומבואר בסה"ק גודל כח השפעת מצוה זו לקדש המקום שבו נעשה (כמ"ש רח"ו בשם הארי"ה) בשער המצוות פ' בשלח, ובהקדמת פתחא זוטא בשם פני ארי, ובסו"ס בית אהרן בליקוטים ד"ה מבנו הרה"ק, בשם הבעש"ט הק' פירוש הפסוק "בזעם תצעד ארץ" [חבקוק ג'] ועי' ר"ת זביחה עירובין מקוואות, שע"י דברים אלו תצעד ותתיסד הארץ, עכ"ל. ועי'

בהסכמת זקני הגה"ק הנ"ל על ס' גרולת רבינו ישראל בעש"ט, שמביא מאמר זה מהבעש"ט שג' רברים אלו הם ראשיים ונחוצים מאד שצריכין לישראל, והיינו שחיטה כשרה משו"ב יר"ש, ושיהי' עירובין בעיר, ומקוה כשרה, ועי"ז יצער ויקומם הארץ, ויש לרמוז בפ' שופטים ונגש הכהן וריבר אל העם ואמר אליהם שמע ישראל כו' וכתב רש"י ז"ל אפי' אין בכם זכות אלא ק"ש בלבר כראי אתם שיושיע אתכם, ע"י בסוטה מ"ב ע"א לשון חז"ל בשם רשב"י, ורש"י שינה בלשון אחר, וי"ל נרמזו בלשונו הק' אפי' אין בכם אלא זכות קריאת 'שמ"ע' — נוטריקון שחיטה מקוה עירובין כראי אתם שיושיע אתכם עכ"ל"ה).

ובצירוף גודל המכשלה שיש בעו"ה ע"י שנפוץ לעשות צוה"פ כל יחיד בינו לבין שכינו בלי הוראת חכם, שהרבה מהם פסולים לגמרי — ע"כ יצאתי חוץ לגררי ונענית להפצרת העסקנים החשובים בני תורה ויראי אלקים הי"ו העוסקים במצוה זו בפזזור הונם ומאדם וזמנם, לחזקם ולסעדם כראוי וכנכון לכבוד שמו ית'.

ובכלל ענין תיקון עירובין פה, ידוע לכל שהי' בזה קצת חילוקי דיעות, שהרבה רבנים גאו"צ הסכימו לעשות עירוב בכל העיר, ובתוכם כ"ק אאמו"ר הגה"צ מסאמבאטהעלי זלה"ה שהי' בעל הוראה מובהק מדור הישן, ואף אמנם שהי' רבנים גאו"צ מאותם שאנו סמוכים על הוראתם, שלא רצו לעשות עירוב, (מטעם הירוע להם שלא גילו לנו בכתב), וראינו ושמענו דיעות חלוקות הנראים כסותרים, וכ"א אומר בזה הסבר כרצונו זה בכה וזה בכה, ונראה פשוט שלא מחמת שהחזיקו בה לאיסור מצד הדין, אלא שלפי המקום והזמן והמצב באותן השנים עדיין לא הי' שעת הכושר לכך לעשותו כתיקונו - אמנם כהיום שנתחברו בעלי הוראה יחד עם עסקנים מסורים וסדרנו עירוב מתוקן כהוגן (וממילא כבר יש פה עשרות עירובין בכל פינה ופינה וכל רב וחבורה לעצמה) יכול כל נפש היפה לסמוך עלה כעין כל העירובין שנעשו לפנינו מקדמת דנא בכל ערי ישראל. (והנהוגים ע"פ הוראת ועצת חכמים להחמיר שלא לטלטל בעירוב הנהוג בעיירות גדולות או קטנות כמעונות הקיץ וכיו"ב, ימשיכו לנהוג כמנהגם ותבא עליהם ברכת טוב).

ועתה אחי ורעי שמחו בר' וענגנו את השבת קודש בלי שום מניעה ומכשול, מנוחת שלום ושלווה והשקט ובטח, אין פרוץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו, כי חרות ד' היא מעיזכם, ויכולה היא שתרחם שננצל מכל עקתין בישינ, ואל תוך בתיכם להניח ברכת, ונוכח בזכותה להנאל בגאולה שלימה בב"א.

הכ"ד זעירא דמן חבריא הבעה"ח היום יום עש"ק לסדר למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד', י"ט מרחשון שנת השב"ת מאח"ד לפ"ק.

הק' חיים יהודה כ"ץ

אב"ד ור"מ דק"ק ערת סערדאהעלי

מכתב גלוי

בעוהשי"ת

לשאלת רבים על אמיתות דברים,

הנני להודיע שהייתי ביום ד' פ' חיי העעל"ט

אצל כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א במעמד רכנים וחשובים,

ונשאו ונתנו בענין העירוב

ושאלתיו, היות שיש באן בבארא פארק מכשולות בעירובין קטנים שעושיין כנ"א בעצמם, ואנו עשינו עירוב כראוי וכנכון בצירוף רכנים חשובים ומשגיח תמיד, אי יש לו איזה התנגדות לזה, וגם דמטו כשם כ"ק רבינו הגה"ק מסאטמאר זי"ע שלא החזיק מעירוב.

וענה לנו בפה מלא ובמאור פנים, בודאי אין לי התנגדות כלל, וראוי לעשות עירוב ככל עיר, כמו שנהגו בכל הדורות עד כעת, וכן כסיגעט שהי' עיר גדולה עשה זקיני ז"ל עירוב, והגם שכמה פעמים נפסק הצורת הפתח באמצע השבת ובפרט לאחרונה ע"י האנטסעמיטן, עב"ז הדרו לעשותו, וכן ראוי לעשות.

ושאלו, הלא דודו מרן הגה"ק ז"ל לא הסכים וכו', וכן הרבי בעצמו חתם לאיסור כמה פעמים.

והשיב, אני לא שמעתי מדודי שאסור, אלא שבעיר גדולה קשה מאד לעשותו כהוגן ולא ידע איך תהי' השגחתו, אבל כשעושיין כהוגן בהשגחת רכנים, איני יודע למה לא יעשו, ומצוה רבה לזכות את כנ"י ציבור גדול כזה בעירוב כשר ומהודר, וסיים בכרכה.

[מהנ"ל ברור שחתימת כ"ק אדמו"ר שליט"א איזה פעמים שלא לעשות עירוב, זה רק בשביל שלא הי' דעת קדשו נוחה מאופן עשיית העירוב ההוא, או אופן השגחתה, וזה פשוט].

כעה"ח ה' פ' חיי שרה כ"ה מרחשון שנת תש"ס לפ"ק

הק' חיים יהודה כ"ץ

אב"ד ור"מ דק"ק עדת סערדאהעלי

יוחנן בהגרמ"מ זצ"ל סופר

אב"ד ור"מ דק"ק ערלוי יצ"ו

ראש ישיבת אהל שמעון

בעיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד ירושלים ת"ז יום ה' ויגש תש"ס

לבני יקירי הרב הגאון המפורסם

מו"ה זלמן דוד ישעי' סופר שליט"א

רב דקהילת כתב סופר בורו פארק — ברוקלין יע"א

אחדשת"ה — אודות שאלתך בשמך ובשם התלמידים היקרים שבעירכם מה דעתי
העני' אודות העירוב שבעירכם.

הנה כבר הורה זקן ק"ז מרן החת"ס זצ"ל בשו"ת חת"ס חאו"ח סי' צ"ט שמוטל
עלינו החיוב לדאוג להציל ולשמור על נשים וקטנים וכו' שלא יכשלו ח"ו בחילול ש"ק
בהוצאת דברים קטנים כגון מטפחת, מפתח דירתם וכו', לכן ראוי וחיוב לתקן עירוב
המתיר הטלטול ובסיום תשובתו ציוה על השואל שישתדל בכל עוז לתקן עירוב לבני
קהילתו, ועיי"ש בדברות קדשו.

והיות וכפי הודעתך הגה"צ מו"ה פישל הערשקאוויטש שליט"א אב"ד האליין
והגה"צ מו"ה חיים יהודה כ"ץ שליט"א אב"ד סערדאהעל שהם גדולי תורה מפורסמים
ומורי הוראה מובהקים, עומדים על משמרת הקודש בתיקון העירוב על צד היותר טוב
בכל פרטיה ורקדוקיה, בודאי יש לסמוך עליהם בלי שום פקפוק כנלע"ד.

כ"ז כתבתי כנ"ל עבור התלמידים היקרים הסרים למשמעתי.

כ"ד איך הנאמן דושת"ה באהבה

הק' יוחנן בהגרמ"מ זצ"ל סופר

יעקב יצחק ניימאן

רב דביהמדר"ר חסידי בעלזא ומחזיקי הרת

מאנטריא-ל יע"א, קנדה

בס"ד כ' טבת תש"ס לפ"ק

שוכט"ס אל כבוד ידידי הרה"ג המפורסם וכו'

קבלתי את מכתב של כ"ת, והגם שאין אני מהרבנים אשר מכתבי יכריע את הענין, הלא ידוע שכבוד ידידי הרב הנאון החסיד שבכחונה מו"ה חיים לייב כ"ץ שליט"א אבדק"ק סערדאהעלי הוא אחד מהמורי הוראות המובהקים אשר רבים סומכים עליו בשאלות גדולות ונחוצות ותוראתו בקדושה, וגם כ"ק מו"ר בעל ויחי יוסף מפאפא זצ"ל שהי' אחר מן גדולי הדור סמך עליו ידיו, והרבה יראים ושלמים פונים אליו בשאלות גדולות.

הנה מתשובותיו של כ"ק מו"ר בעל ויען יוסף זצ"ל רואים שהלך בשיטת הח"ס ועודד את הפונים אליו בעשיית העירובין גם במדינתנו, והוסיף שיהא בית דין קבוע שמקבל על עצמו את השגחת העירוב שח"ו לא יבאו לידי מכשול.

ועוד בזכרוני כאשר זכיתי ללמוד אצל כ"ק מו"ר ויגד יעקב זי"ע שראינו שנסע בעגלה בסביבות העיר לראות האם הכל בסדר ולפעמים נסע הדיין או הרב מקהילה אחרת וכן הרבה פעמים שלח את חתנו שהי' מורה הוראה מובהק.

ואודות מה שחוששים שקלי דעת יעשו דברים שהם זילותא לקדושת הש"ק, הלא בלא"ה במדינות אלו צריכין הרבנים לדרוש ולהוכיח הרבה מפירצות שונות ואז יכללו בדבריהם להגיד גודל קדושת ש"ק ושאר ענינים ובעה"י ולמוכיחם ינעם ועליהם תבא ברכת טוב.

לפענ"ד הי' דבר טוב להודיע שמי שרוצה להחמיר על עצמו רשאי ואינו נקרא ח"ו אינו מורה בעירוב, וכן ראיתי את כ"ק מו"ר בעל ויגד יעקב זי"ע שאף שהוא בעצמו השגיח עליו נתן את חפציו ליד בחור המשמש (מטפחת אף, טאביק פישקא ושעון), וכן שמעתי מתלמידי האדמו"ר בעל קרן לדרדו זצ"ל כאשר עשה העירוב בסאטמאר בשבת הראשונה נשא בעצמו חומש לבית המדרש ושוב לא הוציא בשבת, ואני מקוה שמודעה כזאת ישקוט הרוחות והקולות יחדלון.

ויעזור השי"ת שיקוים תלמידי חכמים מרבים שלום ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום.

יעקב יצחק ניימאן

ידידו דושה"ט, בברכת טוב כל הימים

נא למסור פר"ש וברכת הדיוט מעומקא דליבא לכבוד ידידי הנאמן הרב הגאון מסערדאהעלי שליט"א והקב"ה יעזור שיזכה ויצליח במעשיו מתוך נחת והרחבה דקדושה.

מנחם מענדל רובין

באאמו"ר הגה"ק זצלל"ה הי"ד
בעה"מ שו"ת חבצלת ישורין על ד' חלקי שו"ע
אבד"ק מוזשאי

שיל"ת

יום ד' לסדר ויקרא בהם שמי תש"ס לפ"ק ברוקלין יצ"ו

כיהודה ועוד הננו מצטרף בתם לב אל פסק הלכה של הרה"ג והאדמורי"ם שליט"א שהמצוה לתקן עירוב בעיר חלה גם על שכונת ברוקלין יצ"ו, כ"ז שנעשה באחריות, ע"ד אנ"ש, וע"י רבנים בעלי סמכא..

עוד בתשמ"ה בפ' "זאת עשו וחיו" כתבתי לחזק עושי עירוב בשכונת וויליאמסבורג יצ"ו — והעתקתי המקורות לכ"ז במאמר מיוחד בפרטות. — כמובן ביד כל אחד לקבל העתקה מהמאמר.

תמצית הדברים:

א. הלכה קבועה בש"ס ושו"ע שמוטל על הת"ח והרבנים לתקן עירוב בעיר — מסורת רבוה"ק ומנהג אבוה"ק להתאמץ לעשות למעשה עירובין בעיירות קטנות וגדולות בכל כחם, כ"ז שאין שם רה"ר דאורייתא.

ב. בהמאמר נתברר בראיות מיוסדים שאין לברוקלין רק דין כרמלית כמו העיירות הגדולות באיראפע, ירושלים עיה"ק, וכו'. כן פסק מרן דודי הגה"ק מסאטמאר זצלל"ה, והסכים לזה באחרונה הגאון רמ"פ בעל אגר"מ זצ"ל.

ג. מפורש בש"ס ופוסקים שע"י העירוב מצילין בש"ק רבבות ממכשולים ותקלות, וכן עושים גמילת חסד רב הערך עבור זקנים, חולאים ר"ל טפלא ונשיא — והצבור בכלל. כמבואר ממקורות נאמנים במאמר הנ"ל.

ד. שיטת מרן דודי הגה"ק זצלל"ה הי' תמיד להשתדל לעשות עירוב המקובל מהייט"ל וכשיטתו המוחלטת של החת"ס ותלמידיו. לא נודע לי הטעם למה אמר באחרונה להרה"ג שליט"א שלא יעשו עירוב כאן, ובהמאמר הנ"ל ביררתי ששיטתו אינה ברורה, ובטוח אני דלא ניח ליה בג"ע מרומים שישתמשו עם שמו הגדול לבטל עירובין כאן.

ה. שיטת האר"י והרח"ו, שיטת הבעש"ט ותלמידיו להתאמץ בכל תוקף לתקן

עירובין — וכתבו שיש כזה גם צד סגולה, לעורר רחמים ולבטל דינים, עירו"ב ע"ב
 גימ' חסד, רי"ו גימ' גבורה, עירוב אותיות עיבור — ואפשר להוסיף היות ועירוב
 גימטריא רפ"ח — רופא חולי עמו ישראל, כיה"ר.

ו. הננו פונה בכל לשון של בקשה ליזהר על כבוד הרבנות וכבוד הרבנים בעיני
 הקהל נא ונא האספו! יוציאו שני הצדדים ביחד קול קורא לכתוב כ"א את שיטתו
 ולחתום ביחד ותתקיים עי"ז העשה דכבוד התורה!

ז. שמעתי מאמ"ו הגה"ק זצל"ה הי"ד לדייק בהא דאיתא בירושלמי המתחיל
 במצוה אומרים לו גמור, ומהו פי' ל' אומרים לו? ובתנחומא איתא יגמור. ופירש שעפ"י
 הלכה יש רשות לתבוע מן המתחיל שיגמור, ואולי נכלל בלשון זה שחייבין לסייע לו
 לגמור — ובמכתב זה אני מקיים בע"ה תרווייהו.

ומעומק לב את המסייעים למצות עירוב ישלם ה' פעלם ותהא משכורתם
 שלימה, ה' יברך את עמו בשלום.

למען האמת בהלכה

הק' מנחם מענדל רובין
 באמ"ו הגה"ק זי"ע הי"ד

עוד מכתב

מהג"מ אבד"ק מוזשאי שליט"א

יום ב' לסי' למען אשר יצו"ה את בניו ואת ביתו אחריו, שנת תש"ס לפ"ק, ברוקלין

יצ"ר

החזרה"ש וכט"ס למעלת כבוד ידיד בית ה' וידידי החשוב והנכבד מיקירי הרבנים ה"ה הרה"ג המפורסם ביקרא דאורייתא, ענף עץ אבות לרישי גלותא ולרישי מתיבתא כש"ת הרב חיים לייב ב"ץ מיחוסיו כהונה, אב"ד סערדאהעל שליט"א.

אחד"ש תור"ה בברכ"ה;

הנני בזה בנוגע תיקון עירובין בברוקלין, יצ"ו —

א) הנני בזה להצטרף להרה"ג שליט"א אשר נוקטים שעפ"י הלכת צדיכין לעשות עירובין בברוקלין. — מהטעמים הנלענ"ד דלהלן:

א) לפי פסק הש"ע והנוש"כ, ולפי קבלת רבוה"ק ואבוה"ק אין דין רה"ר כ"ז שאין ס"ר בוקעין, ואפילו יש שם רחובות ברוחב ט"ז אמה —

כן נהגו למעשה הבתי רינים בפולין, בגליציה, כאונגארן, בירושלים עית"ק, וכו' וכו', כן נהג הנו"כ בפראג, החי' הרי"ם כגור, השו"מ בלעמבערג, ווקיני כבעלזא, צאנו, וכו', החת"ם בפרעשכארג, הו"ק בראפשיץ, האב"ד כסאכטשאוו, והארמורי"ם בפולין — ושמעתי שאפילו בעיר קארלין חי' תיקון עירוב בעיר — ועיין להלן אות ד' בזה.

ב) ברש"י בראשונים, בשו"ת חת"ס, וכו' וכו' מפורש שיש חיוב על הבי"ד לתקן עירוב בעיר כדי להציל רבים ממכשול — וכימינו אלה ניתוסף גדר של חסד לחול איש לטפלא ונשיא, ועל יסוד זה אני דורש תמיד הלואי שיתקנו עירוב — ומי יתן והיה...

ג) תבוא עליהם ברכה על הבנים שמקיימים במס"נ המצוה הגדולה של כיבוד אב ומכבדו במותו, ומשתדלים לקיים פסק אבותם שלא לתקן עירובין —

תבוא עליהם ברכה לתלמידי ראשי ישיבה שמתאמצים לקיים פסק רבותם לקבל פסק בעל המשכנות יעקב שיש תורת רה"ר אם הרחוב רחובה יותר מט"ז אמה, וכשיטת הרבה מהראשונים ודלא כפסק הבית אפרים, כן ירכו ויעלו מעלה מעלה —

אבל תבוא עליהם ברכה על הרבנים והדיינים שמתדלים בכל כחם לקיים פסק

הלכה בש"ע, להתנהג לפי המסורה מדור דור והקבלה מהאבות שמצוה לתקן עירוב בעיר, וכאמור בכלל זה עירנו ברוקלין יצ"ו — ואין כדאי לסגור אחר משום שסובלין מזה, ועל מצב כזה כתב המג"ע שעירוב ר"ת עירב י"לין ביכי, [אבל] ולבקר רינה —

גם כ' בספה"ק שעירוב"ב אותיות עיבור ויש בזה צד פגולה —

ג] ומעתה מה ששמעתי מהאדמו"ר גאב"ד פאפא זצ"ה —

זה כמה שנים הפיצו מודעות שיש לברוקלין דין רה"ר דאורייתא, ובין החתימות הי' שמו של גאב"ד פאפא זצ"ה —

ובחיותי עמו, להבה"ה, שאלתיו ע"ו, והשיב בפני קהל, בתוכם הגבאי מוהר"י הלפרט נ"ו

וא"ד; הלא אני כתבתי תשובה להרב ר' מיכאל בער (ווייסמאנרעל זצ"ה) שיש לעשות עירוב אפילו במאנהעטין לפי פסק הש"ע שאפילו ס"ר בוקעין צריך שתהי' הרחוב משער לשער ואין רחוב כזה, ומצוה לעשות עירוב עכ"ד.

ד] הייתי באיזה מקום ושמעתי מדרשן ששמע מכ"ק האדמו"ר מסוליצא (ה"ה אאמ"ו הגה"ק הי"ר, זי"ע) לפרש מאמר חז"ל התורה חוגרת שק עשאוני בני כנינור, דעם כינור אפשר לשמח השומעים ואפשר להיפך ותלוי ברצון המנגן — ואם אין מכניעין עצמן להאמת שבתוה"ק אלא מטים את הדין לפי נטיית הדעת אז התוה"ק חוגרת שק ומקוננת עשאוני בני כנינור ע"כ —

וההלכה שבאין ס"ר בוקעין אין שם דין רה"ר היתה פשוטה כ"כ הלכה למעשה בתפוצות ישראל שמי שלא סמך על היתר זה הביטו עליו בחסר דעה, כמש"כ הערוה"ש (סי' שמ"ה, יח.) וז"ל; העירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים ורק על סמך היתר זה (שאין שם ס"ר בוקעין) וכאלו ב"ק יצא הלכה כשיטה זו, ואם באנו לעכב לא לברך שלא יצייתו אלא שנראה כמשתגעים כי דבר זה נתפשט בכל ישראל ובהפוסקים וכו' עכ"ל.

הרי שגם במדינת ליטא נתקבל פסק הש"ע הזה הלכה למעשה בלי יוצא מהכלל.

ה] ובנוגע לרחוב אושן פארקוויי יש סטאטיסטיק בהעיריה (פארט אוטאריטי) אשר מעולם לא עברו בה ע"י המכונות (קארס) יותר משני מאות אלף איש ביום אחד וביד כל אחד לברר זאת שהוא מציאות הגלוי לכל.

למעשה אין בכל ברוקלין מקום או רחוב שעוברין שם ס"ר בכל יום, ולהאמור הרי יש לברוקלין דין כרמלית — וכן מתנהג הציבור, רבנים ות"ח חסידים ואנשי מעשה,

בכל העניינים כבמקום שהוא כרמלית — כי עושים בשב"ק כמה דברים שאסורים ברה"ר
דאורייתא —

כמוכן כתבתי כ"ז ברעת לפרסם כי אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות לפי מה
שנתקבלה תפילתי של חננו מאתך השכל ודעת, אבל בתנאי מוחלט שאם תפרסמו ותפרסם
כל המכתב כולו ולא קטעים או חלקים הגהות ושינויים אלא כולו כמות שהוא — כי
חיים אנו בזמן שמוסרים האמת למחצה לשליש ולרביע ואפילו ללא שמענו בעוה"ר,
וכמ"פ אפילו באלמות וזיוף וכו' —

כתבתי הנלענ"ד למען האמת במסורת אבוה"ק ופסק הש"ע,

ידידו עוז המברכו בכרכת התורה ומאוה לתשובה בכרכת פנים,

מנחם מענדל רובין באאמ"ו הגה"ק זי"ע הי"ד

עוד מכתב

מהג"מ אבד"ק מוזשאי שליט"א

ב"ה

יום ג' כסליו, יום היא"צ של הגאון בעל משכנות יעקב אב"ד קארלין זצ"ל, ושל הרה"ג ר' מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל ראש ישיבה בנייטרא יצ"ו, שנת בכ"ף אמ"ת בהלכה בהמנהגי"ם (תש"ס) לפ"ק, פה פלעטבוש ברוקלין, יצ"ו.

מאמר דעת יחיד — תיקון עירובין בברוקלין

הל' עירוב"ב כולל אנכי אערבנ"ו לפסוק בערכות ובאחריות, מידי תקבלנו לעשות מעשים ע"ד כבוד התורה, וערכה לה' — ולא מל' ריב ומצה היפך מדת השלום, ולא מל' ערבוביא שהיחיד והצבור יהי' דעתן מעורבת מי אוסר היום ומי מתיר מחר, מצוה או עבירה, וכבוד הרבנות מתחלל בעווה"ר.

איתא בביצה (טז): חד אמר רבי מתיר וחכמים אוסרים וחד אמר רבי אוסר וחכמים מתירים, והי' כי ישאלך בנך איך יתכן כזאת — ואמרת אליו צא וראה מעשה העירוב — עיין להלן בזה שיטת סאטמאר ושיטת בעל האגרות משה.

ויהי רצון שיקויים פי' לשון עירוב כמש"כ במשנה ברורה (שס"ו, ל"ד) מרש"י: עירוב שמו שיהיו כולן מריצין ומעורבין בו, ביה"ר מהר והבא ברכה.

אין אני מעורב בעניני העירוב, אבל היות ונתגדלתי בעזרת ה' בבית אב בגדלות בפסקי ואמת בהוראה אמרתי למלאות בקשת רבנים לחוות דעתי הקלושה כפי אשר נתקבלה תפלתי באתה חונן הרעת.

א] ההלכה, וטעם העירוב

הלכה קבועה בש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם וש"ע (שצ"ה, שס"ו וסמ"ג) שמצוה לחזור ולתקן עירוב בעיר, הפרמ"ג, הגר"א, המ"ב, והנש"כ, מקיימים הלכה זו בפשטות.

החוב על זה מוטל על הרבנים והת"ח, כמו שביאר החת"ס בתשובה המפורסמת לתקן עירוב (סי' צ"ט), וכמש"כ באג"מ או"ח (ח"א, סי' קלט) וא"ד; משמע בעירובין שיש לעשות עירוב ומוטל זה על חכמי העיר, עיקר טעם עשיית עירוב כ' רש"י, רא"ש, וכו', כדי להציל הציבור ממכשול בהוצאה, וז"ל המרדכי (פ' הדר סי' תקט"ו) מצוה לערב וטעמא רבא איכא דלא ליתי לירי איסורא.

וכאשר זקני הייטב לב הזהיר את הראש הקהל בסיגוט שיעשה עירוב, אמר לו כדי

שלא יכשלו רבים באיסור הוצאה — ולשון זה שכיח בדברי הראשונים — והחת"ס מסיים את התשובה הנ"ל; יה"ר שיקבל רשות לעשות עירוב: כדי להסיר מכשול ותקלה וכו' עכ"ל.

הפרישה בשצ"ה מוסיף בטעמא, וכתב; מש"כ הטור מצוה לחזור אחר עירוב, פירושו מצות וקראת לשבת עונג, כדי לטייל וצרכי אכילה — ומקורו ברמ"א סי' תט"ו שכ'; לטייל בגן ביו"ט או בשבת מצוה, והגר"א ציין מקורו לתוספות ביצה.

ואצלינו יש גם טובת החולאים ויונקי שדים וכו' שיש בזה זכות הרבים — כל זמן שנעשה עפ"י הלכה באחריות הרבנים ובהשגחה.

ב] רה"ר דאורייתא

הש"ע וספרי השו"ת כותבים הלכה למעשה שאין לנו רה"ר בזה"ז (סי' ש"ג, שכ"ח, וכו') וז"ל המחבר שם; כל רשות הרבים שלנו כרמלית.

והיות וההכחשות והויופים והמלת רעת הקהל שכיח בינינו בעוה"ד, כדאי לצלם קטעים מלשון הבית אפרים [כבר הובאו הדברים לעיל בפנים הספר], מש"כ בזה לבעל המשכנות יעקב, (ועיין שם בפנים התשובה) — ובנוגע להשאלה אם ברוקלין שאני מחמת שהוא עיר גדולה, עיין להלן סימן ג' מש"כ בזה.

מכ"ז מבואר שהי' פסק פשוט ומקובל שבכל העירות אין לנו דין רה"ר דאורייתא.

וכידוע הי' בעל המנחת אלעזר לוחם בעד עשיית עירובין ומעתיק את לשון התשב"ץ (סי' ל"ז) וז"ל; מי שלבו נוקפו בתיקון עירובין הדיוטות גמורה הוא, (נימוקי אור"ח שצ"ה) ובתשב"ץ שם מסיים; ומינות נזרקה בו.

ג] שימת חג' ר"מ פיינשטיין וצל"ה [בעל האגרות משה]

כידוע כ' באגר"מ תשובה לפלעטבוש שיש לברוקלין דין רה"ר דאורייתא, (אור"ח סי' פ"ח) יסודו בפסק זה הוא מש"כ (אור"ח סי' קל"ט) נראה לו לחדש שם רבוא בוקעים פירושו מצויין תמיד ברחובות שבעיר — וכיון שיש בעיר יותר משלשה מיליאן (חומש מס"ר) ס"ר הם תמיד בחוץ, ועל יסוד זה פסק הגרמ"פ להרפ"ש נ"ו בקווינס שיעשה עירוב, וכן עשו למעשה משום שאין דרים שם ג' מיליאן נפשות — וכן במיאמי ביטש ובשאר עירות נעשו עירובין עפ"י פסקו של הגרמ"פ וצל"ה שהתייעץ עמו הרה"ג ר' משה שמעון עדר שליט"א ועשה עפ"י עצתו ופסקו —

אמנם לאמיתן של הדברים לא דרו בברוקלין מעולם שלשה מיליאן אנשים, וכידוע היוצאין בכל יום למסחר הם יותר מהנכנסין לברוקלין.

והי לכם צילום מהממשלה בזה

[=צילום הממשלה]

והנה רב גובריה של פוסק הרור לחדש פסק בהלכה, אעפ"י שבעבר לא למדו כן אבל היוצא מהמספרים של הממשלה מבואר שלא דרו כ"כ אנשים בברוקלין — וכפי הנראה באחרונה נודע כן להגרמ"פ זצ"ל ובתשובה לענין עירוב ברעטראוט (אוי"ח סי' כט) כתב כן [ראה לעיל בפנים הספר].

נמצא שאפילו לשיטת האגר"מ אין דין רה"ר דאורייתא בברוקלין והוא אוסר עירוב משום דאתי לתקלה ועיין בזה להלן אות ו'

[ד] שיטת סאטמאר

(א) שיטתו, ובית דינו, של מרן דורי הגה"ק בעל הבר"י זצל"ה הי' בהחלט שאין לברוקלין דין רה"ר מה"ת וכן נוקטים בעלי הפסק הרבנים הגאונים בויליאמסבורג — וכן הונהג הציבור שם למעשה להתנהג כדין כרמלית ולא כדין רה"ר, הברית בביה"מ, תכשיטין, שיעור הט"ז, העירוב בכערפארד גארדענס, בשבת חוה"מ סוכות וכו' וכו'.

(ב) שיטתו בכל מושבות ימי חייו הק' היה להתאמץ ולתקן עירובין. כשיטת החת"ס ותלמידיו בארשיווע, בקראלי, בסאטמאר, במאנרא, במוזשאי, בכולם עשו עירוב, וכן באוהעל, וסיגומ, וסיפר שהיי"ט"ל הבטיח עוה"ב להרה"ק בסיגומ אם יאסוף ההוצאות וישתדל לעשות שם עירוב, וכך הוה.

(ג) איני מקבל את היריעה שבויליאמסבורג עשו עירוב שלא בהסכמתו, שהרי תמכו בהוצאות ועשו בפניו שם עירוב, והרה"ג מראצפערט ז"ל הרפ"ס זאת והפיצו בהאיד, בהמאור וכו', אלא שמתנגד, ושונאי "עירוב" בכלל קרעו והפסידו את העירוב זאח"ז עד שנתבטל — ולא יאומן, שירדשו ברכים שמרן זצל"ה הסכים לעירוב ויאמרו כן להרבנים בשמו וכו', ולא יהיה אמת, ומרהוי שתקו ש"מ שכן היה.

(ד) הארמו"ר נאכ"ד פאפא זצ"ה חיזק ועידר הרבה עשיית העירוב בויליאמסבורג בשעתו, ולפנינו עדים נאמנים ששמעו ממנו שהתיועץ בזה עם הרבי מסאטמאר והסכים לזה — ובשעת עשיית עירוב בפלעטבוש שאלתי להכריל בין חיים לחיים את הגה"צ אב"ד פאפא זצ"ל היות ומפיצים מודעות שברוקלין הוא רה"ר ושמו חתום שם, אם ס"ל כן, והשיב; אני, הלא כתבתי בכתב תשובה להרה"ר ווייסמאנדל (זצ"ל) שיעשה עירוב במאנהעטן משום שאין רחוב משער לשער, ובנוגע לחתימה באו אלי שני ת"ח, ולא הייתי בקו וחתמתי לכבודם בלי לעיין, עכ"ד.

(ה) לפנינו עדותן של כמה רבנים המובהקים שהם [אח"כ] שמעו מפ"ק של מרן דורי

וצל"ה שאמר שאין לעשות עירוב בויליאמסבורג — ומה שצריך הסבר הוא למה לא כתבו ירדני הרה"ג שליט"א הסבר המציאות שעשו עירוב ונתבטל, ולמה לא כתבו את הטעם עפ"י הלכה או חששות, ששמעו מכ"ק וצל"ה — ואילו הי' לו טעם עפ"י הלכה בוודאי והי' אומר להם, וארשה לי לצרף לכאן לשון התוספתא (זבים פ"א, ה"א) אין משתבח אלא הנותן טעם, — ובכ"י חו"מ (סי' מ"ד) הביא לי' הרשב"א; נחלקו עלי קצת מחכמי הדור בדברים ובלי נתינת טעם וראיה — ועיין לקמן אות ה' בנוגע לעיירות גדולות שבאירופה ולמה שינו כאן מהשיטה ונטו משיטת החת"ס, עכ"פ לירדני ברי לי שאין נייח לפניו זי"ע להשתמש עם שמו כדי ללחום נגד עירוב, וכ"ש לבטל עירוב, וכל הדרך להשתמש עם שמו הגדול זה בכה וזה בכה אינו לפי כבודו הרם, וצר לי על זה, ומדין מכבדו לאחר מותו אבקש להפסיק מלצרף עוד את שמו בכל הוויכוח הזה, זי"ע.

ה) דין אושן פארקוויי

איתא בכתובות (נד.) רהיטא כשמואל, וכל מעיינת בה הלכה כרב, ופרש"י; מרוצת פתאום כשמואל אבל כי מעיינת בה כרב.

מימרא זו מתאמת למספר העוברים ושבים מידי יום ביומו באושן פארקוויי — הלא הוא הרחוב היותר רחבה כמעט במדינה, העבה עו"ש שם בתמידית, ולפום רהיטא וראות העין נדמה כאילו עוברים שם מאות אלפים אנשים ביום — אמנם הלא העיריה מונים את המכוניות העוברים שם ע"י קו עלעקטרי"ק שמתחין לרחבה של הרחוב, ויש להם חשבון כמה אנשים לכל מכונית, ולפי מה שאמרו לי מעולם לא עברו ביום אחד ב' מאות אלף איש — וענין זה גלוי לכל לברר בירור על בוריה — עכ"פ לענ"ד טעות הוא לומר שבאושן פרקוויי עוברים ובוקעים ס"ר תדיר —

ו) דין עיירות גדולות

במ"ב (סי' שס"ד, ח) כתב; אף שאין למחות להנהיגין להקל "כי כן נהגו מעולם" וכו' ובעל נפש יחמיר ולא כתב חילוק של עיר גדולה.

ובשו"ת דבר"י (או"ח סי' כ"ב) מבאר לי' הכלבו בהא דמבואות הסמיכות לרה"ר צריכין ב' לחיין ואע"ג שאין לנו רה"ר בזה"ז מ"מ "מיחלף ברה"ר", וכו', ע"כ — ועד"ז כ' האג"מ (מובא לעיל אות ג') שלא לעשות עירוב בברוקלין כדי דלא ליתי לידי תקלה —

אמנם עלינו להתבונן בספרי השו"ת כאשר דנו בנוגע לעירוב בעיירות גדולות וזכרו רק דין ס"ר רחב ט"ז אמה ולא אמרו שיש שם חשש טעות ברה"ר או חששות אחרות — ורשימת הפוסקים הגדולים שדנו בדין עירוב במנהטן הוא ארוכה, ולא נגעו בה

מחשש עיר גדולה — ואזכיר שנים מהם האב"ד סטרי בעל הרי בשמים אשר שמעתי אודותיו מאמ"ו הגה"ק זצל"ה שנסמך ע"י להוראה — וכן מהמהרש"ם, וכל אלו לא כתבו שיש חשש עיר גדולה וכו' בשו"ת ויען יוסף (פאפא) (סי' קצ"ה) וא"ד; אנחנו ראינו לרבתינו שמשתדלים לתקן עירובין כדי להציל ממכשול, וכמו שכתב החת"ס (הנ"ל) וכו' — ולא הי' חוששין שיצאו מזה איסור הוצאה, וכו', וע"כ לא הבנתי את הרבנים שרוצים למנוע עירוב בעיר נ"י, מטעם שומרים קלוקל חלא ראינו לרבתינו שלא חששו על זה וכו' עכ"ד האמיתים —

וכ"כ הרה"ג מהר"י שטייף זצ"ל לעשות עירוב בווייליאמסבורג, בארא פארק, כדי להציל אלפים מחילול שבת ובוויען עשו עירוב בשכונת החרדים הרה"ג ר' ישעי' פירסט זצ"ל ובית דינו ולא חששו שהוא עיר גדולה — ובירושלים עיה"ק יש כעת יותר מששים רבוא אנשים ותיקנו עירוב בהסכם כולם — וחרת"ג י"ש אלישיב שלימ"א הסכים זה איזה זמן לעשות עירוב בעיר הבירה לונדון ולא הזכיר חשש עיר גדולה.

מש"כ החזו"א (עירובין, מ"ג) לצרף היתר מחיצת הבתים שמצדדי הרחוב, כתבו שפרט זאת לעיר מאנהעטן, נ"י, וכזה כמה.

ול' המהרש"ם להרה"ג ר"י סיגל ז"ל אב"ד מאנהעטן הוא; ההיתר ברור וגם בעל נפש יוכל לסמוך, והנני כותב זאת ביום היא"צ של איש צדיק הר' מיכאל דוב ווייסמאנדל זצ"ל וגלוי וידוע כמה טרח בזיעה לתקן עירוב במאנהעטן, וככתוב בשו"ת אג"מ, ולא הזכיר חששות עיר גדולה — רק עצם הלכה במנטריאל, פרעשבורג, ווארשא, ואדעסא. תש"ס גימ' ואמ"ת במסורה — ואנו לומדים מכל זה שתחויב של עשיית עירוב חל כברוקלין כמו כסאטמאר ומונקאטש ואין לבטל מצות עירוב מסברות הנ"ל — והראב"ד ווארשא כתב בספרו; כאשר הודיע להרב יצחק מאיר (בעל חי" הרי"ם) שעושה עירוב בווארשא שמח מאוד ע"כ, זהו הנלענ"ד.

[ז] המנהג והמסורה

הלשון נקטינן נזכר איזה פעמים בש"ס, ודוקא בדין עירובין מפרשו רש"י (דף ה', ע"א) וכתב; נקטינן מנהג מרבתינו ומסורת מאבותינו.

ובכן אפריון נמטיה לבני ידירי, לבה"ח, הגה"צ האב"ד סאמבאטהעלי זצ"ל שמקיימין פסק אביהם ממסורות אביהם, שפסקו לעשות עירוב בוויבורג ושאר שכונות — וכן מסורת זקנים מגאוני ולוחמי זיבענבורג גאב"ד שאמלוי זצ"ה שדרך בשיטת רבו הגה"ק בעל מנחת אלעזר לתקן עירובין בעיירות — וחזן מתיקון העירוב, ודין תורה של מכבדו במותו, יש בזה ג"כ נחת רוח לטוהר נשמתם שהדרות נמשכים לפי כבודם כ"י וזכין לאדם שלא בפניו כשכבר בעולם הנשמות.

אני מקבל מוסר ברואי את הבנים העוסקים במס"נ לקיים צוואת אביהם הגדול שאסר את העירוב כאן — ואמרתם כה לחי — מהם ילמדו וכן יעשו.

אבל בנוגע לאנשים כמוני וכערכי אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות אצל רבוה"ק ואבוה"ק שהלכו בהחלט בשיטת החת"ס ותלמידיו להלכה, לתקן עירוב בכל עיר ועיר וכן נהגו תלמידי הבעש"ט זי"ע שהתאמצו לתקן עירוב בכל מקום שמותר עפ"י הלכה, ויש שם השגחה מוסמכת — ולא רק בחוגי החת"ס אלא בפולין כתב הסוכוטשובר (אבנ"ז ס"ו) המתעקש ומונע מלהעמיד עירוב הוא מחטיא רבים וכו' -

ובבאר מים חיים (יתרו) כ' מהאר"י עירו"ב פי' יר"ו גימ' גבורה, המסובב באותיות ע"ב גימ' חס"ד שיש צד סגולה בקיום מצות עירוב, עירו"ב אותיות סגולת עיבור, ובפע"ח כ' שהאר"י הקפיד לטלטל בעצמו בשבת הטלית והחומש.

ובכן על יסוד כל האמור הנני מצטרף בלשון ברור אל פסקו של ידידי החשוב הרה"ג אב"ד סעראהעלי שליט"א לעשות עירוב בשכונה וכל ישראל ערבי"ן זה לזה כן יהי רצון, ומה שאמרו איזה רבנים, שמשמטים משום חרחור העירו"ב ומחלוקת, לענ"ד ודרכה של תורה להשמיע חוות דעת בתמימות ובדרך השלום — אב"ד ר"ת ביצמא א"ת ד'ברייה'ם וס"ת אמ"ת, ואני קורא ומכריז להתאסף ולמצוא דרך פשרה ושלום דשויא לתרווייהו!

ח] פלעטבוש

בשכונת פלעטבוש ישנם שני נקודות שצריכין להתחשב עמהן בוודאי.

ישיבות ליטא היותר מפורסמות נמצאות כאן ראשי ישיבה מפורסמים, לומדים, חברי כולל, יראי ה' מרבים, והם חלק חשוב וניכר בשכונה כן ירבו — נוקטים חומרת המשכנות יעקב וכו', ובווילנא הי' עירוב ומ"מ כ' הגר"א במעשה רב סי' ק"מ שלא יטלטלו, והנשים לא יצאו בתכשיטין, ולכן העירוב הוא דלא רצונם של חלק החשוב וזהו בשכונה.

עדה הספרדית החרדים לשמירת תו"מ, רבנים וראשי ישיבות שהם חלק ניכר ונכבד בשכונה הנוקטים כשיטת הרמב"ם והמחבר שאין צוה"פ בפרוץ יותר מעשר אמות, ולכן העירוב נגד רצונם, א"א לכוף שאר הציבור ע"ז, אבל יש כאן גדר של אתרים.

ואסיים בדברי המג"ע שכי' עירו"ב ר"ת בעירב ילין ביכי ולבקר ר'נה כיה"ר.

הכותב בתקוה של ה' יברך את עמו בשלום למען האמת בהלכה.

הק' מנחם מענדל רובין, באאמ"ז הגה"ק זי"ע הי"ד

חיים ישעי' קעניג אב"ד ור"מ דקהל חשק שלמה ד'יאקע בעמח"ס שו"ת חקי חיים ה"ח

ב"ה לכבוד הרב הגאון הגדול, מרביץ תורה לעדרי צאן קדשים, מוכתר בנימוסין
בנש"ק מו"ה חיים יהודה כ"ץ שליט"א אב"ד דק"ק סערדאהעלי יע"א

במענה לבקשתו הנני בכתב יושר דברי אמת איך שהיה לי שיחה נעימה עם כ"ק
ש"ב אדמו"ר הגה"ק אב"ד מפאפא זצ"ל בערך איזה חודשים לפני פטירתו לחיי העולם
הבא, בתוך הדברים שאלתי דעתו בענין תיקון עירובין בברוקלין, ענה לי, כודאי
עלינו מוטל לתקן העיר בעירוב המתיר הוצאה בשבתות, דודי הקרן לדוד בשכתו על
כס הרבנות בעיר סאטמאר, ראשית עבודתו היה לתקן העיר בעירוב, וכך המשיך השיחה
— בעבר נכנסתי לכ"ק מרן הגה"ק מסאטמאר זצוק"ל, הצעתי לפניו תיקון עירובין
בוויליאמסבורג, וענה בחיוב ונתן הסכמתו המלאה, אלא ששאל שמי יהיה אחראי בעד
תיקונו שיהיה באופן המועיל, והשבתי שהעיר ימנה רבנים שישגיחו שיהיה הכל על
מכונו וכדינו ויפקחו על הכשירו, והמשיך האדמו"ר מפאפא זצ"ל, בשבוע זו שלחתי בני
הגדול מו"ה יעקב יחזקי' נ"י שסייר בעירנו כל המקומות הפירצות שצריכין תיקון,
בכדי לכוון העירוב על מכונו.

בזה יצאתי יד"ח לברר מקחו של צדיקים מרן זצ"ל זי"ע.

בעה"ח י"א חשון תש"ס לפ"ק

חיים ישעי' קעניג, אב"ד הנ"ל

עוד מכתב

מהג"מ אבד"ק יאקע שליט"א

(קמץ מתוך תשובה שנכתב ללאנדאן)

בנידן תיקון עירובין בבורו פארק ע"י צורת הפתח להתיר הטלטול אשר היתרו הוא מורוח כמו שנהוג כבר מדורות הקרמונים ואנן שליחותיהו דקדמאי עבדינן, — ביררתי כבר צירי ההיתר עוד לפני י"ט שנים ושמוטל על חכמי דמתא לתקן עירובין ממבואר בארוכה בשו"ת חתם סופר חאו"ח סימן צ"ט עיי"ש, ומי לא יפחד מלשונו הק' שהקולר תלוי בצווארי חכמי העיר ע"י שא"א שמישהו לא יכשל באיסור הוצאה בשבת. תשובתי נרפסה בספרי חקי חיים חאו"ח ח"א סימן נ"ד — ותדרשנו משם שקשה עלי לכפלו, וגם בלתי זה כבר נתפרסם כעת בראש כל חוצות יסודות חזקים ע"י רבנים מובהקים גדולי הוראה להתיר הטלטול בעירנו בלי שום חשש ופקפק — אלא שבספרי בתשובה הנ"ל הסקתי, כי למעשה חושש אני משום שתיקון עירובין עלול הוא שיוצמח מזה מחלוקת, ושוא"ת עדיף.

אכן כיון שנשתנה המצב ע"י המגדים עצמן, שהתחילו לעשות לצורך עצמן צוה"פ סכיב בתיים במבואותיהם — והעם נמשכו אחריהם — ונעשו פה בבורו פארק וכן בשאר שכונות צוה"פ לעשרות, ע"כ אין עת לחשות ולעבור ע"ז בשתיקה — כי הרבה נעשו בפסול גמור מחמת חסרון ידיעה — וגם הרבה נכשלו בהוצאה חוץ לעירוב כי לא ידעו איה כלות העירוב — לכן פשיטא שעדיף יותר לעשות תיקון ציבורי ע"י בית דין חכמי תורה ובהשגחתם להסיר מכשול מדרך עמי — ולקיים ולחזק תקנת שלמה המלך ע"ה להתיר הטלטול בכל העיר ע"י צוה"פ —

וכעת נתעוררתי, כי צוה"פ הוא תיקון גדול גם "עבור יו"ט" — כי העם רובא דרובם אינם מבחינין בין הוצאה שיש בו צורך ובין הוצאה שלא לצורך, כי פשוט אצלם שלגבי יו"ט לא שייך איסור הוצאה — ועיני ראו ולא זר, ואף האברכים שלנו נושאים שלא לצורך כלל — בלי להשים על לבם שנכשלים באיסור הוצאה —

איתא במועד קטן דף ה' ע"א, אמר ר' שמעון בן פזי רמו לציון קברות מן התורה מנין וכו', אביי אמר מהכא ולפני עור לא תתן מכשול — פירש"י כלומר עשו דבר על הטומאה שלא יהיו נכשלים בה נושאי תרומה וטהרות — כלומר שמוטל על הבי"ד לצייין הקברות ובאם לאו, דהיינו שהם בשוא"ת, הרי הם נותנים מכשול על נושאי התרומה — והרברים תמוהים, אי' המקום בכל התורה כולה שבשוא"ת יהיו עוברים על לפני עור לא תתן מכשול — ועכ"ח דציבור שאני, דמכשול רבים הוא חמירי — ודן ק"ו, מה התם שאין הכל נושאי תרומה, אמרו שאי תיקון של בי"ד הוא בכלל לפני עור,

וגם המכשול הוא באיסור שימור שהוא לאו שהרי לא יאכלנו בטומאתו, כדמשמע התם בש"ס שחששו רק שלא נטמא התרומה עיי"ש — ק"ו הכא שאיסור טלטול נוגע לכל ישראל, אנשים נשים וטף, וגם הוא שגגת כרת וסקילה שמוטל על חכמי התורה לעשות תיקון ולפענח המכשול ודו"ק —

ואין לנו להתחכם על חכמת שלמה, אלא לילך בעקבי הצאן כאשר נהגו דורות הראשונים, ואף בעיירות ובכרכים הכי גדולים — עיין גליוני הש"ס יבמות ק"ב ע"א ד"ה אם יבא אלי' ויאמר וכו' — כי מנהג העם הוא כרבים לגבי יחיד, ע"כ אם יבא אלי' ויאמר אין חולצין בסנדל, אין שומעין לו, שכבר נהגו העם וכו' וכתוב אחרי רבים להטות, והולכין אחרי שנהגו העם — לשון ספר יושר לבב בית שני חדר שני פרק ה' — ואין זו אומרת שאנו גוזרין לטלטל בחוץ בהיקף העירוב, אלא החדול יחדל ויקבל שכר על הפרישה, ואנו נקבל שכר על הדרישה — אלו ואלו יזכו לקבל שכר שבת מגבהי מרומים בנחלה בלי מצרים.

כ"ג חשון תש"ס לפ"ק

חיים ישעי' קעניג

ישראל מנחם גרינוואלד

אברק"ק קהלת יוסף פאמא ב"ם

בס"ד

שלום וכט"ס אל מע"כ ידידי הרב הגה"צ מוה"ר חיים יהודה ב"ץ שליט"א אבר"ק ור"מ סערדאהעלי

אחדשכ"ת, הנני בזה למלאות בקשתו לבוא בכתובים ע"ד העירוב שנתקן פה בשכונתינו ב"פ יצ"ו.

האמת, מה לי לכתוב בדבר שב"ק אבא מארי זצ"ל כבר האריך בתשו' ויען יוסף סי' קצ"ה לחוק ענין תיקון עירובין, וכתב דאף שהיו מן הגדולים שלא היו מהדרין לעשותו כדי שלא להכניס עצמם בין מחלוקת הפוסקים, עכ"ז אנחנו ראינו לרבותינו זצ"ל שהיו משתדלין לעשות תיקון עירובין כדי להציל ההמון ממכשול כיון שראו רבותינו שנכשלין באיסור הוצאה בשבת, ועיין שם מש"כ על כן לא הבנתי טעם הרבנים שרוצין למנוע דבר זה בעיר ניו יארק מטעם שיוכל לגרום קלקול וזלזול וקלות, הלא ראינו לרבותינו זצ"ל שלא היו חוששין לזה.

וממשיך אבא מארי זצ"ל שם בתשו', ע"ד החילוק שיש בין עירות שבאייראפא לעיר זה, דשם הי' בכל עיר רב או בי"ד קבוע וכו', אבל כאן בניו יארק דאין כאן בי"ד קבוע, אם יארע איזה שינוי יש לחוש דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא, אבל אם יכולין להמציא ג' רבנים יראים ומובהקים הבקאים בהל' עירובין ומקבלין על עצמם ההשגחה וההכרזה בכל בתי כנסיות של מחוז זה אם יצטרך, איננו רואה טעם למנוע מלעשות העירובין וכו', ואנשי מעשה ממילה יבינו דיש מקום להחמיר למי שאינו נחוץ לכך, כיון שאין ההיתר אליבא דכו"ע. [זה כתב על מאנהעטן שהי' מבוסס על כמה וכמה קולות].

ועיי"ש ובעוד כמה תשו' שאמו"ר זצ"ל מאריך לבאר דאין לנו כאן רשות הרבים דאורייתא כלל. [ובפרט כאן בשכונתינו, לאחר שנתברר דאיכא ג' מחיצות שנעשו בידי אדם].

ומ"ש שם, שדבריו להלכה ולא למעשה, הדבר פשוט שכתב כן מרוב ענותנותו, כי לא רצה לסמוך רק ע"ע לחוד בענין העירוב במאנהעטען, אבל מעולם לא זו מלחוק ולעודר את הפונים אליו בענין עשיית ותיקון עירובין גם כאן במדינתנו.

ומידי דברי בו, זכור אזכור כמה השתוקק אמו"ר זצוק"ל ע"ד תיקון עירוב, ומרגלא בפומי' שדודו ורבו הגה"ק בעל קרן לדוד זצוק"ל מיד בשכתו על כסא הרכנות בק"ק

סאטמאר, דבר ראשון שעסק בו היה תיקון העירוב, וע"כ חיזק אאמור"ר זצ"ל עשיית העירוב בשכונות החרדיות בברוקלין, ובסוף ימיו השתדל בעצמו בעשיית העירוב בווייליאמסבורג, ושלח את אחי הגדול שליט"א לסוכב לברוק את העירוב, יחד עם הגה"צ מהאליין שליט"א ועוד רבנים חשובים, ועכשיו שנתקן צורת הפתחים סביב שכונתנו ע"י הדר"ג שליט"א יחד עם עוד רבנים מובהקים, בודאי שזה הי' רצונו של כ"ק אבא מארי זצ"ל.

וע"כ הנני מצטרף בצירופי דרבנן לחזק ידי עושי מצוה דרבים להציל רבים ממכשולי איסור הוצאה בשוגג, ובזכות שמירת שבת קודש נזכה לגאולה קרובה בב"א.

וע"ז באתי עה"ח יום ד' לסדר שמות כ' טבת תש"ס לפ"ק

הק' ישראל מנחם גרינוואלד

קהל מחוייבי הדת דחסידי בעלזא בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בארא פארק יע"א

בס"ד, ה' טבת תש"ס לפ"ק

באנו בשורות אלו להבהיר דעתינו לכל אנ"ש בענין העירוב בעירנו בארא פארק יע"א.

הנה גודל מצות ותיקון עירובין ידוע ומפורסם לכל, איך הפליגו כל גדולי הפוסקים, וגדולי ומאורי ישראל שבכל דור ודור, ורבותינו הקדושים צדיקי הדורות הבעש"ט הק' ותלמידיו זי"ע.

וז"ל החת"ס באו"ח סי' צ"ט "והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות, ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו" וכי עכ"ל.

וגם כאן במדינתנו בדור שלפנינו, השתוקקו מאוד הרבה רבנים גאונים וצדיקים, לתקן עירובין, אלא שהיה התנגדות מכמה גדולים משני טעמים, הן מחשש רה"ר דאורייתא של ס' רבוא בוקעין בה בעיירות גדולות, שנחלקו בה גדולי הדורות, ושנית מחשש שלא יהיה מי שישא בעול ובאחריות העירוב לפקח עליו כדבעי.

אמנם כעת נתעוררו כמה מזקני הרבנים גדולים בתורה ומובהקים בהוראה, לתקן עירוב בעירנו בארא פארק יע"א, ובצירוף כמה קהילות חשובות, ואנו נשאלים מאנ"ש כדת מה לעשות, ומה דין העירוב.

ולאחר חקירה ודרישה בשורש הדין ובכמה טירחות לברר מציאות הדברים, נתברר לנו שכעת עירנו בארא פארק יע"א כבר מוקפת בג' מחיצות חזקות שנעשו בידי אדם, שאין עוד החשש של רה"ר דאורייתא, ובר מן דין יש עוד כמה טעמים להקל אשר אין כאן המקום להאריך, ובאופן זה הדבר ברור דאפשר להתיר המלמול ע"י תיקון צורות הפתח.

ולכן הדבר פשוט שהעירוב הוא מהודר ומוכתר מאוד יותר משאר עיירות ישראל אשר עשו כהם עירובין בלי פוצה פה.

אמנם בתנאי שיקימו "ועד העיר" קבוע מרבנים ובעלי בתים חשובים, כמו שהיה נהוג בכל קהילות ישראל, אשר הרבנים יהיו ממונים לפקח על כשרות העירוב בתמידות, ולמנות משגיחים קבועים שיבדקוהו כל ערב שבת, והבעלי בתים החשובים ישאו בעול הכספי וייסדו קופה מיוחדת להחזקת כל צרכיה בריוח.

כ"ד הכו"ח לכבוד תיקון ומצות עירוב

נאום שלמה הכהן גראם

נאום שלום פסח לאנגסאם

נאום אשר אנשיל עקשמיין

צבי היילפערן

דומ"ץ דקה"י וויען ב"פ

כס"ד

על דבר העירוב הנעשה פה בארא פארק, אקדמות מילין, לבי עלי דוי איך מענין של מצוה נתגלגל ל"ע מחלוקת הכוללת גם בזיון וזלזול תלמידי חכמים [וכבר אמרו חז"ל (שבת קי"ט) המבזה ת"ח אין רפואה למכתו] ואיסורים הללו של אונאת דברים ולשה"ר וכו' לכו"ע הם מן העבירות החמורות מן התורה ואין שום דבר שיצדיק לעבור עוונות פליליות האלו, אף לא גודל מצות עשיית עירוב ואף לא גודל מצות מחאה נגד העירוב. ולמזהיר ולנזהר שלומים תן.

ובעיקר היתר טלטול ע"י העירוב הנעשה פה, הנה מתחילה התנגדו כמה רבנים לעשייתו, אבל עכשיו שכבר נעשה, הדבר פשוט לענ"ד שיש לסמוך עליו, ובתנאי שיהיה בפקוח מורה הוראה מובהק, דלא גרע משאר עירובין הנהוגין בישראל מקדמת דנא, ואדרבה בכמה דברים עדיפא מינייהו, וכבר כתב הגאון בית מאיר (סי' שס"ד סו"ס ב') בענין עירוב דאסור להורות שום איסור לאחרים כמה שנהגו ע"פ דעת הרכה מהראשונים והאחרונים, עכ"ד.

והמפקקים בעירוב הנעשה פה מצד רה"ר דאורייתא, חוץ משאר הצדדים שיש להקל בזה, הלא הוגד לנו שכבר נתברר שבארא פארק מוקף מג' צדדים במחיצה הנעשה ביד אדם בעומד מרובה על הפרוץ, ובכה"ג גם מן המחמירים מודים להקל כמ"ש בשו"ת אחיעזר ח"ד.

ומה שמפקקים מצד שיש אנשים שאינם מסכימים להעירוב וצווחין ואומרים שהם אינם רוצים בזכות פת העירוב ובזה אוסרים הם על שאר בני"א, הנה לא ידוע לן אם באמת ישנם אנשים כזה, ואם אמנם נמצאים כאלה, אין אנו יורדים למוף דעתם מאיזה מדה באו לירי כך להכשיל (לפי דעתם) כל המטלשלים ע"י העירוב, ועכ"פ לדינא כבר דנו קדמאי בכעין זה בדין מי שאינו מודה בעירוב, ואחרון אחרון חביב ראינו תשובה בנידון דידן מהרה"ג אב"ד קארלסבורג שליט"א אשר הניף ידו בעים רוחו בכוחא דהיתירא.

ומה שמפקקים מצד שכבר יצא קול קורא מגאונים בדור שלפנינו לאסור העירוב, נראה שהם לא דנו על עירוב כזה כמו הנעשה היום עם כל דקדוקי וחומרי הלכה, נמצא שלא על חתיכה זו דנו הם, ובכה"ג פשיטא שיכולים המורים לפסוק היום מה שנראה

להו (כמ"ש רשב"א חולין נ"ד ע"ב ולהלכה ברמ"א יו"ד רמ"ר סעי' ל"א), ומה עוד שעכשיו נתברר שהמקום מוקף מג' צדדים במחיצה הנעשות ע"י אדם, בכה"ג אמרינן אי הוה שמיע להו הוה הדרו בהו (ע"י רמ"א חו"מ סי' כה ס"ס ד').

תבנא לדינא רמותר למלטל ע"י העירוב הנעשה עכשיו, והחוששים לדעת רבם, ואומרים שאסרו הדבר למגדר מילתא, יחושו ויחמירו לעצמם.

הנה ידוע דעת המשנ"ב (סי' שס"ב סק"ח) לגבי עירוב הנעשה ע"י צורת הפתח, דכל בעל נפש יחמיר לעצמו, אמנם יש לספק ברעתו כשיש עוד סניף להקל כגון בנידן דידן שמוקף מחיצות, אולי בכה"ג גם בעל נפש אין צריך להחמיר, אמנם ידוע שקשה מאד בעירוב לצאת כל הדיעות והחומרות של כל הפוסקים, (ונזכיר קצתם — אולי אינו מועיל ההיקף של ג' צדדים מה"ת, ע"י ביארה"ל ריש סימן שס"ג וכ"ש כשיש בתוכו פירצה של י"אמות דלדעת המשכנ"י אוסרות מה"ת, וגם לדעת משכנ"י אזיל ל"י ההיתר של החו"א רמחיצה של עומד מרובה מועלת לרה"ר, וגם דעת הרה"ג בעל דברי יציב שאותם שאינם מסכימים אוסרים לאחרים). ולכן נ"ל דבעל נפש דרוצה להחמיר יש מקום לחומרתו וטוב לו שיתנה בפירוש שאינו מקבל עליו החומרה רק בלי נדר כדי שאם יצטרך בעתיד להקל לא יהא בהנהגתו חשש נדר.

וזהו מה שנראה לענ"ד. והרינו מוסר מודעה שכתבתי רק כדי להרבות כבוד שמים בקיום מצות השי"ת, ולכן כל מי שיהין להרפיס בענין העירוב דברים שיש בתוכם איזה זלזול אפילו קל נגד כל בן ישראל, הרינו אוסר לו להצטרף דברי אצל דבריו, כי כתבתי רק לכבוד שמים ולא להיפוך ח"ו. והאמת והשלום אהבו.

אור ליום ד' לסדר ויחי תש"ם

צבי חיילפערן

דומ"ץ דקהע"י וויען ב"פ

בן ציון הכהן שמראססער

דומ"ץ דק"ק נייטרא ב.פ.

בעזיה"ת

למען אחי ורעי ארכרה נא.

התמהמהתי ולא חשתי לבוא על החתום בענין העירוב שבשכונתנו, בארא פארק יצ"ו, כי מזרע אהרן קאתינא, ומחובתנו להיות אוהב שלום ורודף שלום, על כן רדפתי ודפקתי על דלתי הרבנים הגאונים שליט"א העוסקים בענין העירוב, האוסרים והמתירים, שיבואו לידי איזה פשרה, לא פשרה כיצד לחוות דעתם בהלכה, כי בזה לא שייך פשרה, אלא באופנים אחרים, שאין כאן המקום לפרטם. אמנם לצערי, לעת עתה לא עלתה בידי, מ"מ לא אומר נואש, ועת לכל חפץ בעזה"י.

ועל של עתה באתי, כי אם אמנם אני איני מהמפקחים על העירוב, וגם לא מוועד הרבנים על העירוב, מ"מ באתי בשורות אלו להודיע לכל מאן דבעי למידע הרברים דלהלן:

הנה נידון העירוב דפה, מתחלק לשלשה סעיפים.

א' האם כשיש לשכונתנו צורת פתחים סביב סביב האם מותר לטלטל בתוכה בשב"ק. — לענר"ג שמותר לטלטל בה, והארכתי בביאור השיטות בעזה"י בשיעורי בהל' שבת בש"ק פ' וירא ופ' חיי שרה דהאי שתא, ולא עת האסף פה שורשי ההלכה מש"ס ופוסקים. עב"פ נראה שמותר לטלטל בת, וגם מצוה להיות אחיעוד ולאחיסמך לחרכנים החשובים העוסקים בה.

ב' האם יש השגחה מעולה על העירוב. — חקתי ודרשתי היטב, והנה אמת נכון הדבר כי העירוב מבוסס על סדר השגחה מעולה מרבנים מובהקים שליט"א, והשגחה על זה עומד בדרגת ההשגחה שיש על שאר דברים קלים וחמורים שבעירנו.

ג' האם יש לחוש שע"י העירוב יתרכו ברחובות העיר נשים וילדיהם ושיתהווה בזה פירצה בחומות הצניעות. — אמנם בהשקפה ראשונה היה נראה כי הטענה נכונה, אבל נתבונן נא, למה לנו להתחכם יותר מחכמי הש"ס והשו"ע ורבתינו הקרושים אשר הם המורים לנו דרך החיים מה לקרב ומה לרחק והם הם שחזרו ושנו שמצוה לעשות עירוב, כרי למנוע מחשש חילול שבת החמורה ולהרכות בעונג שבת, ואין זכר ואין רמז ברבדיהם למנוע ממצוה זו מחמת חששות כאלו. ופוק חזי מש"כ קדוש זקני רשכבה"ג מרן חתם סופר זי"ע (בשורת חאו"ח סי' צ"ט) וז"ל ראויה ונכון לכל קהל עם

ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהם בתיקונים צורת הפתח או שארי תיקונים כיוצא בו וכו' והוא מן השכל ומן המבואר להדיא בדברי חז"ל עכ"ל והאריך שם בדברים חוצבים בגודל המצוה ע"ש. ויש לנו לבטל דעתינו והרגשתנו לדעת רבותינו הקדושים אפי' במקום שמחמת כוונה לשם שמים נראה לנו אחרת. ובודאי שמצוה הזאת לא תגרום שום מכשול, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע.

ברם להוי ידוע, כי ישנם רבנים גאוניים שליט"א אשר דעתם כי אסור לטלטל בעירוב זה, מטעמים וטעמים שונים, על כן דברי הנ"ל, בהיתר ומצות עירוב, לא נאמר כלל וכלל לעדתיהם החשובות, ולכל הרגיל לשואלם בדבר ה' בכל עת ועונה, כי עליהם לשמוע לדעת תורה של רבם ומורם, ואין להם לטלטל כלל ע"י עירוב זה, ולא יזונו ח"ו מדבריהם זיו כל שהוא. — וגם אותם המטלטלים כהוראת רבם, יזהרו מאוד בכבוד הרבנים האוסרים, כגון שלא להכנס לבתי מדרשם כשהוא נושא דבר בפרהסיא וכן כל כיוצא בו. ולכן אבקש שלא ידפיסו שום דבר בשמי בענין העירוב אלא אם ידפיסו מכתב זה בשלימותו כי כבוד הרבנים הגאוניים האוסרים יקר מאוד בעיני.

והנני כופל שכל מה שכתבתי לעיל בדבר היתר ומצות עירוב הוא רק לאותם החוסים בצלם של הרבנים הגאוניים שליט"א הסוברים כן, ודברי הם רק בבחינת איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק. וה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום.

וע"ז באתי עה"ח ביום ה' לסדר וירא מנוחה כי טוב שנת תש"ס לפ"ק

בן ציון הכהן שמראססער

גבריאֵל ציננער

רב דק"ק ומח"ס "נמעי גבריאֵל"

ברוקלין, נ"י

בס"ד יום שנכפל בו כי טוב לסדר וזה זכרי לדר ודר (שמות) תש"ס לפ"ק

כיהודה ועוד לקרא הנני מצטרף בצירופא דרבנן לחוק ירי עושי מצוה לעשות תיקון עירובין בעידנו עיר ואם בישראל בארא פארק לקיים שליחותיהו דרבנן קמאי שיקדו על תקנת עירובין בכל עיר ועיר לתועלת הרבים.

וכן לימרנו כ"ק מו"ר מפאפא וצ"ל שיטת הח"ס ותלמידיו מאורי ישראל בכמה הזדמנויות להשתרל ולסייע לעשות עירובין גם פה באמעריקע, כאשר נדפס בספרו כמה תשובות ומכתבים בענין זה, וכן שמעתי ממנו גם בע"פ כמה פעמים, והדבר ידוע בין תלמידיו ובאי ביתו.

וראינו שהיה אצלו עסק גדול וחשיבות עצומה בעשיית עירובין, גם במחנות הקיץ (קעמפ) בשנים הקודמות היה עוסק בה בכבודו ובעצמו, והיה מטפס ועולה מטפס ויורד ע"ג סולם ואילנות לעשותן כדת וכדין, וכן בשנותיו האחרונות היה בודק העירוב בכל ער"ש, וכשלא היה שם איזה שבועות וחזר לקעמפ, בין השאלות הראשונות ששאל, האם העירוב כתיקונו ומי האחראי.

והנה בחלק ההלכה אין כאן המקום להאריך, ותלי"ת יש תח"י חיבור גדול על הלכות עירובין בכל פרטיה ודקדוקיה, ושם מבואר באר היטב היתר המלמול לכתחלה ע"י העירוב ריזן כבארא פארק.

אמנם בחלק ההשקפה, ראינו גודל החסרון הנרגש בזמננו, שדור הצעיר לא ידעו ולא יבינו גודל החשיבות והענין של תורת עירובין, שראו גדולי הדורות טובה גדולה לכלל ישראל ולזכותם בשמירת עונג שבת, ודלא כמו שחושבים כעת ההמון שעיקר העירוב הוא לענג חיי גשמיות והרווחה והערמה להיתר טלטול בשבת, אשר באמת אינו כן, כי העירוב נעשה להצלת ישראל מחילול שבת ולזכותם במצות עונג שבת בין לגדולים ובין לקטנים.

ומה שישנם כאלו החוששים שהעירוב יביא ח"ו לידי פריצות והוללות, דבר זו אין לו שחר ויסוד, והמעייין בספרי הפוסקים הדנים באריכות בתיקוני עירובין וגם בעשרות קונטרסים שיצאו לאור במשך הדורות העוסקים בעניני עירובין לא נזכרו כלל חששות כאלו. ומה גם שמבואר בהאריז"ל ובעש"ט ותלמידיו הק' זי"ע שע"י מצות עירוב נתקדש המקום ומגרש הסט"א, ולא שמענו מגדולי ישראל חששות כאלו.

ואכתוב איזה ענינים ממה שראיתי מן הנסיון במשך הזמנים איך שתיקון עירובין הוא לתועלת הרבים, ואלו דוגמאות בלבד:

(א) מצוי שתינוק נחלה (או בחום גדול) וצריכין להביאו לרופא, ובמדינה זו שאין יכולין למצוא רופא שיבוא להבית, קורין מיד לחברה הצלה, לנסוע לביה"ח הקרוב, וצריך לחלל שבת בהליכתן ובחזירתן שא"א להשאר בביה"ח, וע"י עירוב יכולין להוליך התינוק בעגלה לקבל עזרה (שבכ"פ יש ביה"ח מאימאנעדיס בגבולינו) ואח"כ לחזור הביתה.

(ב) תינוק או חולה ההולך לביה"ח קודם השבת לקבל עזרה רפואית, ובאמצע השבת שולחים אותו בחזרה ואין נותנים לו מקום להשאר שם ומוכרח לחזור לביתו וא"א לילך ברגליו מחמת חליו, וצריך להוליכו עם כסא גלגלים.

(ג) ביולדת שמוכרחת ליסע בשבת לביה"ח ונוטלת חפציה, כי בביה"ח אין להם בגדים הראוי משום צניעות, ויש בזה איסור הוצאה או עכ"פ ריבוי בשיעורין.

(ד) לפני וצדדי הבתים הרבה בע"ב עושים צוה"פ כדי לטלטל שם ואין יודעים לעשותן כדין ונכשלין בכל שבת באיסור הוצאה. וכן יש הרבה שאינן בקיאות בהל' עירובי חצרות ובפרט באפארטמענט בילדינגס.

(ה) שכיח הרבה פעמים כשעושין שמחה בבית ואין המקום מספיק, שמניחים חפצים במקרר (פרידזשידער) של שכינו, ומביאים המאכלים ע"י עכו"ם, ויש בזה שאלה אי מותר (עי בסי' ש"ז ס"ה ובנו"כ שם).

(ו) בפסח שחל בשבת וכדומה שנהוג שהולכים לבית ההורים ללילי הסדרים עם כל המשפחה, ומוכרחים ללין שם, ויש בזה צער וביטול שמחת יו"ט כי אין להם מקום מנוחה, והדבר מפריע מאוד לההורים והזקנים, ואילו הי' יכולים להחזיר לבתיהם אחר הסדר היה בודאי לכל אחד ואחד שמחת יו"ט בשלימות.

(ז) חולים ההולכים עם תרופות בכיסם.

(ח) זקנים עם מקלות.

(ט) בריללן קריאה שאינו עוזר להליכה.

(י) שכיח הרבה שנשים מוציאות מפתחות שאינם תכשיט גמור.

(יא) הוצאה ביו"ט שלא לצורך, ולכמה פוסקים הוא איסור דאורייתא.

(יב) שאילת שאלות נחוצות ממורי הוראה.

(יג) הבאת תרופה מבית מרקחת (דראג סטאר).

יג) מאות מישראל שומרי שבת אך אין יודעין חומר איסור הוצאה בשבת (כגון יוצאי רוסיא וכדו'), וכל ישראל ערבין זה לזה.

הנה סימנא מילתא שבאותו תאריך שנגמר לטובה העירוב פה עירנו, ביום זה י"ב טבת כותב רבן של ישראל הח"ס בתשו' או"ח סי' צ"ט גודל החשיבות ותועלת בתיקון עירובין.

ויה"ר שבני הדרים בעיר הזאת יהיו שמחים לשמרו ולערב ערובו, ובזכות שמירת שבתות כהלכתו נזכה כלנו "יחד" במהרה לגאולת עולם, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם בב"א.

החותם למען כבוד השבת קודש

גבריאל ציננער

בן ציון יעקב הלוי ואזנר

רב דבר"ץ ובית הוראה "שבט הלוי"

דארה"ב, מאנסי נ.י.

תחת נשיאות הגאון מהר"ש הלוי ואזנר שליט"א אב"ד דז"מ כ"ב

בעזרהי"ת ד' לס' "וירא מנוחה כי טוב" י"ג טבת תש"ס לפ"ק

שלו' וכט"ס ורב ישע למע"כ הרה"ג המפו' כש"ת כמתו"ד חיים לייב בן אברק"ק סעדראהעלי שליט"א, ואתו עמו חבר ועד הרבנים הגאונים שליט"א, מקימי ומכשירי העירוב דבארא פארק

הגני בזה כיהודה ועוד לקרא, לחוק הני כרכי רבנן, העוסקים בהקמת העירוב המהודר שבשכונתכם, ושמחתי באומרים לי שהוא נעשה בהיקף רוב מחיצות, במתכונת העירובין שהקמנו בשיקאגו — ודענווער וכו', ואשר פרטותיהן ומעלותיהן, כבר נדפסו בשני תשובות, בשבט הלוי (חלק ח' סי' צ"ז — קע"ז) לא"א מו"ר הגאון מהר"ש הלוי ואזנר שליט"א, ואם כי לא רצה להתערב בנעשה בחו"ל, אבל הביע שמחתו הגדולה ושיביעת נפשו ורצונו ביתר שאת, מהקמת עירוב מוכשר ומהודר כזה, אשר מעטים כמותו.

ועל דבר ההסכמה ועידוד שבקשתם, תמה תמה אקרא, היתכן שנצטרך להסכמה, במצוה זו, שאנו מצווים ועומדים עליה, כשאר מצוות התורה ודרכנן, ולא עוד אלא שהטילו חובתה על חכמי העיר ומנהיגיה ביתר שאת, שהם יקימו עירוב בכל אתר ואתר, וכמפורש בש"ס (עירובין ס"ח ע"א) המה ראו ברוח קדשם וקבעו, שאך רק עי"ז ימנע חשש חילול שבת, בטלטול והוצאה מכלל הציבור, ולא בלתו, וכעדות מרן הח"ס זי"ע (או"ח סי' צ"ט).

ולכם מקימי העירוב היקרים נ"י יאמר, חוקו ואמצו, אל תיראו, ואל ירך לבבכם, ולא תגורו מפני איש, ואם יקומו איזה מעוררים כנגדה, הנה אם יעוררו אתכם, בדברים הנוגעים לכשרותה, הטו אזניכם כאפרכסת, כי עירוב עיר, שעיני הציבור נשואות אליו, צריך להיות מוכשר ומהודר באופן הנעלה ביותר, וכן מנהל ע"י ועד רבנים ועסקנים מוכשרים, ולא כקדירה דבי שותפי וכו' ח"ו.

אולם אם יבואו לערער מכח שאר ענינים וגזירות חדשות אשר לא שערום אבותינו, האיך יתכן שיקומו מתנגדים למצוה שבתורה, ובפרט למצוה כזו, שאבותינו ורבנותינו מסרי נפשם עליה, מאז ימות עולם עד היום הזה, וכדברים כדרכונות חוצבים להבות אש

שיצאו בזה, מפי הרא"ש, והתשב"ץ, ומרן הח"ס זי"ע, ואתם עמם אלפי רכבות גדולי ישראל ז"ל, שבכל הדורות, ובכל מקומות, וכמבואר בתשובתינו המצורפת.

למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, יתן ה' שיזכו כל המתעסקים בבנינה, להרבות שלום בעולם, אל תיקרי בנייך אלא "בונייך", יהי שלום בחילך — שלוח בשכונתייך, וכראיתה בירושלמי, והובא ברבינו חננאל (עירובין פ"א ע"א) שתיקוני העירובין — מרבים שלום בעולם.

בן ציון יעקב הלוי בלא"א מו"ר הגאון מהר"ש ואזנר שליט"א

יעקב זיידה

דומ"ץ לק"ק וויזניץ ב"ב
וראש כולל הוראה למצויינים

בס"ד, יום כ"א טבת תש"ס לפ"ק

מאלוקי המערכה ישא ברכה וכל טוב ככה, ה"ה הרב הגאון הגדול מופת הדור והדרו כמותה"ר חיים ליב ב"ץ אבדק"ק סערדאהעלי שליט"א.

אחרי הברכה כראוי אבוא בשורותי אלו ברכר העירוב המחורשת הנעשית בבורו פארק ואף גם כי ידעתי שאין מכתב זה מעלה ומוריד לעירוב הנעשית כבר, וקבלוהו בתשואות חן, מ"מ לא יגרע מעד שלישי שאף שאינו מוסיף בהערות כלל, נענש כשתי העדין האחרים כי נטפל לעוברי עבירה, ק"ו להנטפל לעושי מצוה אף כי לא יוסיף תת כוחה, מ"מ נטפלת לעושי מצוה ובפרט מצוה גדולה כזו אשר חסר גדול הוא לרכבות כנ"י שלא יהי' יריהם אסורים כמו"ש הרמב"ם (בפ"א מה' יו"ט ה"ו) וז"ל ומזה הטעם עצמו (בשמחת יו"ט) לא אסרו ההוצאה ביו"ט, ואע"פ שכל ההוצאה הוא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט ולמה לא אסרוה, כדי להרבות בשמחת יו"ט ויוליד ויביא כל מה שירצה וישלים חפציו ולא יהי' כמי שידיו אסורות עכ"ל הרי חסר גדול הוא להתיר אסורים שיוכלו להוליד ולהביא.

ולבר מן דין כבר נכתב הרבה במכתבי הרבנים שליט"א המכשולות אשר יוצא מבלי עשיית העירוב ואין צורך לחזור על הדברים אשר כבר נאמרו, רק אוסיף דבר השכיח שישכח א' בכיסו ויוציאנו מבלי להזכר שיש אתו משהוא, ואף שהוא מתעסק בהוצאה דרבנן דכרמלית אי לאו רה"ר דאורייתא אתנו, מ"מ הנזכר ברחוב שיש אצלו משהוא ואינו יודע ההלכות קל לבא לידי שוגג באיסור הוצאה.

ועל כשרות העירוב איני רוצה להכנס בזה כי כבר הלכו בו נמושות, ובפרט אשר נודע כי מוקף הוא בשלשה מחיצות העשויות בידי אדם ולכל הפוסקים אפשר בעשיית עירוב, ועל דבר החששות אשר יוכל להיעשות במשך הזמן, ברוך שנמסר הדבר לגדולי הדור וועד רבנים בראשות מעכ"ת אשר יעמדו בפרץ לבלתי יצא מכשול ח"ו ויכולים לסמוך על זה בלי פקפוק, וכל הסומכים על ההכשרים הנעשים במזון ובשאר דברים אף כי אינם יודעים שהרב סמך עצמו על פוסק א' או התיר בהפסד מרובה, כ"ש וכ"ש שיכולים לסמוך בזה שנעשה בהידור רב וגם הוא דבר הנראה ונגלה לכל.

ברם דא עקא מכשול שיכול לצאת מזה שיטיילו אנשים ונשים ברחובות עיר ויכולים לבא לידי עבירה, ואין ראי' מדורות הקודמים כי אין ראי' לדור פרץ, ובכל דור ודור

חייבים היושבים על מדין לתקן שלא יצא מכשול בעירם, אמנם לזה, אמינא שצריך לעמוד על המשמר ולא לתקן שלא לעשות עירוב אשר המכשול כבר ישנו תיכף, והא לנו לשון הרמב"ם ז"ל (פ"ו מה' יו"ט הלכה כ"א) חייבים ב"ד להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבכים ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבאו לידי איסור וכו' עכ"ל, הרי דבריו ברור מללו שאין מחמת זה לאסור ההוצאה ביו"ט כשאר מלאכות שאפשר לעשותן מאתמול ושוב לא יהי' חשש התקבצות אנשים ונשים, אלא ודאי שאין מחמת זה לעשות שיהי' ידם אסורות, אלא לתקן בדרך אחר לעמוד על המשמר שלא יבא מכשול ח"ו, וכמו בכל מקומות אשר יש שם עירוב, ושומר מצוה לא ידע דבר רע ולא יצא ח"ו מכשול.

והיה זה שלום אחרי הקידה והשתחוי'

הצעיר יעקב זיידה

ישיבה וכולל "אהלי יעקב"

ע"ש הגה"ק מהר"י ג"ל אב"ד הוסט וכא"א

ב"ה. מוצאי שבת-קודש סדר ויגש אליו יהודה, תש"ס

על-דבר העירוב שהתקינו פה בארא-פארק, על-ידי רבנים גאונים שליט"א, המפורסמים ביראתם ובתורתם, וכל הוראתם בקדושה בכל עת ובכל שעה ונושאים בעול צרכי הצבור באמונת-ודאי שהוא נתקן בתכלית הדקדוק ששייך להיות בעירוב של עיר גדולה, מיוסד ומבוסס על-פי פוסקים ראשונים ואחרונים שמפיהם אנו חיים. וגדול כחם של הרבנים שליט"א שהתקיננוהו פה, לסמוך עליהם באמונה, כמו שאנו סומכים עליהם בכל דבר הקשה שמביאים לפניהם.

ומה שבאים לערער על עירוב זה מפני שהיו מחכמי הדור ז"ל שאמרו שלא לעשות עירוב בנוא-יארק רבתי-לע"ד אין ספק כי כל דברי קדשם לא היה אלא בענין אם רצוי לעשות לכתחילה או שלא לעשות, ומטעמים אשר עמהם, אבל כהיום שרבנים מדריכי העם רואים נחיצות לתקן עירוב, והוא בשלימות האפשרית ובפקוח גדול, יש לנו לומר כי אדעתא דהכי לא מנעו כלל וכלל.

ואמנם המדקדקים בכל מקום שיש בו אפילו צדי-צדדים לאיסור לפרוש ממנו, גם כאן נאה להם לנהוג סלסול בעצמם שלא לשאת משא בשבת. אבל ח"ו להתריע ולזול בעירוב הנעשה ע"פ חכמים מוסמכים בעיר. ועל כגון דא ייאמר ע"ד מאחז"ל בסוף מסכת מגילה שני ת"ח היושבים בעיר אחת ונוחים זה לזה בהלכה, נתקיים משפטי ה' צדקו יחדיו, משפטים וחוקים טובים אשר יחיו בהם.

וזה מיפיה של אומתינו בתורתה שהללו אוסרים והללו מתירים, וניתן מקום לבעלי הנפש שיחמירו ולכל שאר העם שיקילו. ונתקיים במתקני העירוב שמע הבת-קול "אם חכם בני ישמח לבי גם אנו", בינה זאת.

ואם כי כבר המליצו חכמי המדרש ז"ל " אחד באחד יגשו ורוח לא יבא ביניהם, מלכים מדיינים אלו עם אלו, אני מה איכפת לנו" — ובפרט כי טעם יש בלבי שבעיר של גוים לא יהיה היתר פשוט לשאת, משום שאין עיניהם יפות ברכוי אמהות וילדיהן וכו', מה שלא היה שייך כל כך לפנים, וד"ל. נעתרתי לבקשת חברי וועד העירוב הרה"ג המופלגים הי"ו, לתת ידי הכהה בתמיכת תורת חסד ולחון את פני העיר בתקינות העשויים כדת של תורה.

יחיאל יעקב הכהן מיללער
 נו"נ להגה"ק בעל פנים מאירות וצלה"ה
 אב"ד אייזנשטאט
 ראש הכוללים נועם אלימלך, ובית הנוך

בעזהש"ת

"העירוב" בשכונת בארא פארק, שהוא עפ"י ערות הרבנים הגאונים המובהקים מקום מוקף מג' צדדים במחיצה הנעשית ע"י אדם, ועומד תחת פיקוח של הגה"צ מסערדאהעל שליט"א, הוא דבר נחוץ ותועלת רבה לתושבי שכונתינו להצילם מהרבה מכשולות בחילול שבת קודש "אשר ממש אי אפשר להזהר ממנו" וכלשון שכי' בתשו' חת"ס או"ח צ"ט.

אך כידוע, שבכל העירובין שנהגו ישראל מאז ומעולם, קשה מאוד לצאת כל השיטות של גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים ובפרט חומרות גאוני בתראי, ע"כ עדיין יש מקום לבעל נפש המחמיר בד' חלקי שו"ע לצאת כל שיטות המחמירים, להחמיר על עצמו בהוצאה שלא לצורך.

ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה ליום שכולו שבת בב"א.

יום ד' לסדר האספו ואגידה לכם, תש"ס לפ"ק

חק' יחיאל יעקב הכהן מיללער

הרב אברהם רייך

אבד"ק מנחם ציון רימינוב (ליוצאי רוסיא)

מח"ס ברית דוד על יו"ד סדר המהרה ועוד

ברוקלין, ניו יארק

ג' שבט תש"ס

לכבוד מורנו ורבנו עמוד ההוראה פטיש החזק כ"ק הגה"צ אבדק"ק סערדאהעלי שליט"א

מי אנכי הקטן עפר ואפר תחת כפות רגליו ורגלי שאר מאורי הדור עמודי ההוראה אשר מפיהם אנו שותים דבר ה' זו הלכה, מי אנכי להתערב בין האריות לחוות דעתי השפל בענין העירוב בשכונותינו. ובכל זאת חיובי להגיש קרבן תודה שמקבלים מכל דל ואביון.

אשר ידוע לכ"ת אודות קהלתנו הק' יוצאי רוסיא, יותר ממאתים משפחות כ"י אנשים נשים וטף שבע"ה התקרבו לתורת ה'. והרי אמר שלמה המלך ע"ה "חנוך לנער על פי דרכו" ואם יכולים לחנך דור הצעיר, אבל דור הישן אפילו אם מדקדקים הם לאכול כשר ושמירת שבת קודש, הכי אמרו חז"ל שהוצאה מלאכה גרועה היא בעיני אדם. ואני הקטן התחננתי בכל נימי נפשי לפניהם הרבה הרבה שנים על מלאכה זה וקשה לחנכם בזה המלאכה.

ובפרט שמרנן ורבנן שליט"א הלא הם כ"ת ואבדק"ק קארלסבורג ואבדק"ק אודווארי, שקהלתנו הק' מודרך ע"י פסקיהם של ג' הרועים האלו, וידועים בשער בת רבים כעובדי ה' צדיקים בעלי הוראה, בבחינת האורים ותומים בדרוננו, ושכל מטרתם היא להדריך בני ישראל שמבקשים תורה מפיהם, ממש יום ולילה, מכל תפוצות העולם. והם עדות של המסורה מדור הקודם, והם מבינים דעת קרשו של קודש הקרשים בעל ויואל משה זיע"א.

ברוך שהחיינו וקימנו לזמן הזה שיכולים לענג השבת קודש כפי שמסורה לנו מאבותינו דור דור להתקין ערוב לתועלת הרבים. אשרי לו ואשרי חלקו שעל ידו התגלגל מצות גדולה זו.

בזכות שמירת שבת קודש יזכה מרן שליט"א וכלל ישראל לקבל משיח צדקנו במהרה דידן אכי"ר

כה מדבר עבד לעבדי ה'

הק' אברהם רייך

מכתב להשלמת העירוב

מהג"מ רבי חיים יהודה כ"ץ שליט"א

אב"ד ור"מ סערדאהעלי

בעז"ה

ברוך שהחיינו וקימנו והניענו לזמן הזה לראות אחרי הרבה עמל ויגיעה רוב סייעתא דשמיא בהשלמת תיקון עירובין בשכונתנו ע"ת ב"פ יצ"ו, בצוה"פ כדת וכדין ובחומרות והידורים, ביחד עם וועד רבנים גדולי תורה ויראה ובהסכמת וחיוק גאונים וצדיקים מאורי ישראל רוב רבנים מנהיגי ומנהלי בתי כנסיות ובתי מדרשות שבפה. הן אותם שחתמו בעצמם, והן אותן שחיזקוני בע"פ.

אילו פיננו מלא שירה כים ולשונינו רינה כהמון גליו וכר' אין אנחנו מספיקים להורות ולהלל שמו ית' העוזר דלים וחונן שפלים על רוב רחמיו וחסדיו אתנו תמיד, ובפרט לזכ"י גדולה ועצומה כזו, בזכות אבונה"ק מוסדי דור ודור שמסרו נפשם להרבות תורה ולחזק בדקי היהדות בכל מקומות מושבותיהם, וצדקתם עומדת לעד לדרי דרין, כמ"ש וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים. וגם בכח וזכות השתוקקות הרבנים הגוה"צ מהדור הקדום זכרם לחיי עד מאותם שאנו סמוכים על הוראתם שדרו כאן (ובתוכם כ"ק אאמ"ר הגה"צ מסאמבאטהעלי זללה"ה) שהשתוקקו וכמהו שיתוקן עירוב בכאן. ואף שלא עלה בידם בפועל ממש עכ"ז עכ"פ עמדה כח השתוקקותם להועיל לדורות הבאים להוציא כן מכח אל הפועל.

י'שמחו ה'שמים ו'תגל ה'ארץ כידוע שכל מצוה ועובדא טבא הנעשית כאן למטה מעוררת שמחה ושפע בכל העולמות ובפרט מצוה רבה וחשובה כזו, (שמצינו בה להדיא לשון שמחה כמו שאחז"ל בעירובין כ"א ע"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונט"י יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני וכר'), שהוא הצלת בני"י מאלפי איסורים חמורים של חילול ש"ק בשוגג אף לאנשים ומכ"ש נשים וקטנים וזקנים וחולים ואצ"ל להשוכחים עיקר שבת ח"ו. ומה גם יציבא מילתא לפי מה שגילה לנו האריה"ק זי"ע שע"י תיקון צורת הפתחים ועשיית רה"י מרה"ר מגרשין החיצונים מן המקום וימלא כבוד ד' את כל המקום, כי אין להם רשות לשוט במקום מוגדר, וכעין כל מילתא דצייר וחתום לית להון רשותא כשאחז"ל מסכת חולין ק"ה ע"ב, א"כ ענין זה הוא חיוק הדת בכללותה וסיוע לשמירת כל התורה בביטול כחות הרע מן המקום כמובן, ויתכן שגם זה נכלל בפ"י דברי הבעש"ט זי"ע (שהבאנו במכתב הקודם) על הפסוק בזעם תצער ארץ שהוא ר"ת זביחה עירובין מקוואות שע"י דברים אלו תצער ותתייסד הארץ עכדה"ק.

ו'תגל ה'ארץ ע"י קיום מצות עונג שבת כתיקונה בלי שום מניעה ומכשול, ונח"ר כללות אלפי אחינו בני"י שביקשוני ועוררנו וזרזוני ע"ו, והשבת לב אבות על בנים ובני בנים ולב בנים על אבותם שיוכלו להסב יחד בסעודת ש"ק ולשוחח בד"ת ומוסר להכניס יראת שמים בלב כל המשפחה, שכעת לפי צוק העתים בני"א מוטרדים מאד במשך כל השבוע בהקפת כל הראש ואין פנאי ולב ומוח לשום דבר, ומה גם לקבל שמן משחת קודש אי בעית אימא דברי תורה ומוסר ואי בעית אימא סיפורי צדיקים והנהגת הזקנים דורו הקדום וכיו"ב, אלא ביום הש"ק ביום הניח לך ה' מעצבך ומרגוץך כמובן לכל.

ובכן בקשתינו שטוחה בזה לכולנו ליקח יכולת זו שנודמן לידינו לעבודתו ית"ש, להוסיף ליקח חבל בשירות ותשבחות ושיעורי תורה בלילי שבתות ולאחר הצהריים, (כי אין מניעה כ"כ מפאת שמירת הילדים בבית). וכמבואר בטור ושו"ע סימן ר"צ ובלשונו הזך של שו"ע הרב שם לא ניתן שבתות ויו"ט לישראל אלא כדי לעסוק בהם בתורה שכל ימות החול הם טרודים במלאכתם ואין להם פנאי לעסוק בה בקביעות ובשבת הם פנויים ממלאכה ויכולים לעסוק בה כראוי, לפיכך פועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה בקביעות כל ימי השבוע לא ימשיכו הרבה בעונג אכילה ושת"י בשבת ודי להם בעונג קצת שצריכים לעסוק בתורה הרבה וכו' שהרי נאמר שבת לה' אלקיך עכ"ל וכן ליקח הנכדים לשמוע לקח טוב ודיבורי חן וחסד מפי הזקנים, שלפעמים דיבור א' בתורה ובהנהגה טובה ששומעים מהם הנכדים עושה רושם לטובה וחרישה עמוקה בלבם למשך כל ימי חייהם יותר מהרבה דיבורים של אחרים.

וכן יש לעורר הנשים והבתולות שיזהרו בעת הליכתן לצורך ברחובות קרי' שיהי' בדרך צניעות בשתיקה ובלחישת הצדה כשאנשים עוברים, שיכירו הכל שהן זרע בירך ה' שהבושת והצניעות הוא מוטבע בעצם הווייתם, וכן לא ללבוש בגדי פאר היקרים בעת הליכתן חוצה (או בגדי שפלות וקלות המיוחדים רק ללבישה בבית הנקרא בלע"ז לאנגראוב דאסטער) כי מכשילים בזה בני אדם ח"ו והקולר תלוי בצווארן ועיני ה' משוטטות בכל הארץ לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, וכן מעוררות קנאת אשה מחבירתה, וכן קנאה מאו"ה שאנו כעת בגלות ביניהם ועיניהם צרה ברבוי צאצאי בני"י ומלבושיהם, כמו שהי' ענין זה בעוכרינו במשך ימי גלותינו כמ"ש הקדמונים ז"ל, והדברים מובנים לכל ודי בהערה זו.

והנה בענין בירור הלכה באופני היתר תיקון עירובין לעירנו כבר ביררנו מלפנים זה רבות בשנים בעת שעלה התעוררות עשיית עירוב בברוקלין ואכ"מ וגם הוא משנה שא"צ לאחר הסכמת וחתימת הגה"צ מאורי ישראל שליט"א. ובוודאי ידוע לכל שיש מרבנים גאו"צ ובעלי הוראה שליט"א הררים פה המתנגדים או עכ"פ אין דעתם נוחה בעשיית עירוב פה מטעמים שונים זה מזה, וכך הוא דרכה של תורה הללו אוסרין והללו מתירין ולא עלתה על דעת אדם מעולם שיש בזה זלזול מצד אחד על השני, ואין אחד יכול

לכוף דעתו על האחר וכ"ש לביטול מצוה רבה לדעת הסוברים כן, וכ"א יחזיק כפי דעת רבותיו שיורוהו, אך לא להרחיב פה בשום אופן שיהי' על דיעה האחרת.

ועוד כדאי להודיע שהוצע כמה הצעות טובות כעין פשרה בין ב' הדיעות ולא עלתה בידינו לעת עתה להשוותם.

ופה מקום ליתן תודה לכל הרבנים שעמדו לימינינו וסעדוני במעשה ודעת וחכמה והביעו דעתם ברבים לבוא לעזרת ה' בגבורים, וכן להנדבנים ועסקנים החשובים שנרבו חלבם ודמם דמים תרתי משמע לתיקון העירוב, שבלעדם ל"ה לנו אפשרות להגיע לתיקונו, וא"א לפורטם כי רבים המה ואצל השי"ת כולם נזכרים בוודאי לטובה ולברכה כל אחד כפי מהללו, ואזכיר למזכרת עולם אותן שעסקו בהקמת העירוב בפועל ממש ברוב עוז ותעצומות ויגיעה כבידה, ה"ה הרה"ח הנגיד המפואר ר' אפרים יעקב בלומענבערג נ"י והאברך החו"ב בנש"ק מו"ה משה יוסף אונסדארפער נ"י והרה"ח ר' אברהם ווייס נ"י והאברך החו"ב מו"ה חיים מאיר נוסענצווייג נ"י, יתברכו כולם מאלקי המערכה אלף פעמים ככה ותהא משכורתם שלימה להתברך בכל מילי דמיטב בבני חיי ומזוני רויחא וכט"ס.

ועינינו נשואות לשמים לק' גומר עלינו שלא יצא מכשול מתח"י מעתה וע"ע ונזכה להרחיב גבולי הקדושה נחלה בלי מצרים ולזכות לכל השפעות טובות ברוחניות וגשמיות הכלולות בקדושת מצות שב"ק עד שנזכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

הכ"ד זעירא דמן חברייא יום ערב ש"ק לסדר למען עשה כיום הזה להחיות עם רב ט"ו טבת שנת ח"ן שב"ת לפ"ק

הק' חיים יהודה כ"ץ

אב"ד ור"מ קהל עדת סערדאהעלי

מתוך מכתב שכתב

הג"מ רבי מנשה קליין שליט"א

אבד"ק אונגוואר

[בספרו אום אני חומה עמוד ל']

למען האמת והשלום ולמען אחי ורעי אדברה נא שלום בך

היות כי שוב שנית נתהווה מחלוקת לש"ש בענין תיקון עירוב בבארא פארק, והיות כי עיקר סמיכת האוסרין הוא סמכתן על מרן הגר"מ בעל אגרות משה זצוקללה"ה שהוא האוסר, משום דס"ל כמחמירין שאין לתקן עירובין, משום דלא קיי"ל כרש"י דבעינן ששים רבוא ועוברין בכל יום ומפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה, ובפרט תשובה שנכתבה לפי מאמרו לסעד ולסייע שיטת האוסרין בשנת תשמ"א, והיות כי ידעתי דעת הגאון ז"ל שאמר לי בפירוש שאוכל לתקן עירוב בבארא פארק ושאינ דעתו נגד, רק שבעצמו אינו רוצה ליכנס בזה, והיות כי הרבה מפקפקין בזה ולכן הנני מציג פה קטע מתשובה שלמה מה שכתב מרן בנידון שיטת רש"י ובנידון תיקון עירובין בברוקלין שאדברה קיי"ל כרש"י בין לקולא ובין לחומרא, ושמצוה לסייע לתקן עירובין בעיר לרבים אפילו לחכמים שקבלו כשיטת המחמירין ע"ע, והיות כי תשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג לנכדו היקר הרה"ג רמ"ט הנ"ל שליט"א הרי התשובה זו מבררת את מקחו של אותו צדיק וכל הדיבורים והמכתבים הקודמין.

וז"ל מרן הגר"מ זצוקלה"ה באגרות משה אורח חיים (ח"ח סי' כ"ד) תשובה שנערכה בשנת תשמ"ג לנכדו הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א (דף פ"ו מדפי הספר) ד"ה אבל לפ"ז וכו' שיצא לרון מה שהנשים נוהגות היתר בלבישת בתי ידים ברחובות וגם בתכשיטים שבמדינתנו, מאחר דרחבות שלנו רחבים ט"ז אמה והלא יש ס"ל דאפי' ליכא ששים ריבוא הו"ל רה"ר דאורייתא והביא מחלוקת רש"י ותוס' וכתב וז"ל, שא"כ אצלינו איכא היתר זה משום דבמקומותינו נהגו בהחלט כרש"י (עירובין דף ו' ע"א ד"ה רה"ר) שליכא דין ר"ה כשאין בוקעין ס' ריבוא שהרי נוהגין להתיר לטלטל בצוה"פ והוא משום דבכל מקומותינו נוהגין כרש"י בדין וודאי, ורק שאיכא יחידים מת"ח שמחמירין לעצמן ולאחרים הן עצמן עוסקין לתקן כל צה"פ שהיו בכל העיירות כדי להתיר המלטול משום שהי' הכרח גדול ונעשה בן ככל העירות אף שהיו הרחובות רחבות הרבה יותר מט"ו אמה, הרי שנוהגין כרש"י בהחלט אף לקולא, ומטעם זה שסוברים במדינתנו לגמרי כרש"י, נוהגות הנשים שיוצאות בתכשיטיהן בזמנינו וכו' משום שלדינא גם בשביל שליכא ס"ר בוקעין, נמי נוהגין כרש"י שאינו רה"ר עכ"ל.

והנה תשובה זו נערכה לנכדו שנת תשמ"ג לערך שנה קודם הסתלקותו, וכתב מפורש דאנן קיי"ל כרש"י בכל המקומות בהחלט ובוודאי ולא מספק בין לקולא ובין לחומרא, ובעינין ס"ר בוקעין בו וכדעת הבית אפרים וכל ההיתר של תכשיטין הוא על סמך זה לפי דעתו ז"ל וכיון שכתב הלכה זו על נוא יארק א"כ ס"ל דגם בנוא יארק ליכא רה"ד דאורייתא וזה פשוט מאד וע"כ צ"ל דמודה ג"כ דהששים ריבוא לרש"י צריך להיות בוקעין בו ברגל ולכן ליכא ס"ר שאם נחשוב גם מהנוסעים בקארס הרי לסברתו בשאר תשובות יש ששים ריבוא בוקעין ע"י קארס וכ"ש בצירוף גם מהבתים. אלא ע"כ הדר ביה וס"ל עכ"פ דליכא רה"ר לא בנוא יארק ולא בכרוקלין וכיון דתשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג ממש קודם פטירתו ושאר תשובות נכתבו בשנתיים קודם ועוד יותר נמצא דהדר ביה דהלכה כתשובה זו ומותר לכ"ע לתקן צה"פ בכרוקלין, ולתקן עירובין עם צה"פ שהם לצורך הצבור, ות"ח הרוצים להחמיר על עצמן יחמירו לעצמן ואעפ"כ יעסקו ויסייעו לתקן צה"פ בכל מקום כמצוה מפי הגאון רבי משה רבש"י באג"מ לנכדו היקר הרה"ג ר' מרדכי ושלום על ישראל.

גם יש הטוענים שכ"ק אדמו"ר מסאטמאר צוקל"ה אסר העירוב בכל מקום, גם זה לפענ"ד אינו אמת מפני כמה טעמים, חדא שהרי יש לו ירושה מאבותיו היטב לב וגם בעצמו תקן עירובין בסאטמאר, וגם יש לן עדות הגאונים שליט"א הרב הגאון מאדווארי שליט"א שהעיד במכתבו שאמר לו לעשות עירוב בויליאמסבורג, והמשב"ק הרב ד' יוסף אשכנזי שליט"א שהעיד לכל וגם אני הקטן שמעתי ממנו בכירוד שהי' שם בשעת השיחה שאמר לעשות עירוב, וגם הגאון מיאקא שליט"א במכתבו מה שמעיד ששמע מפיו קדשו של כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל שאמר לו שאם יש מי שישגיח על העירוב יש לעשות עירוב, והנה לן עדים כשרים גדולי התורה חיים וקיימים ואיך החי יכול להכחיש את החי, ואין לך בזיון גדולי התורה גדול מזה, וראיתי כתוב בשם האב"נ שפעם עשה רב אחד עירוב שהי' מרננים עליו ובאו להאב"נ שיכתוב להרב מכתב האב"נ לא כתב ושאל אותו למה והשיב הנה בדין עירוב הוא ספק עשה כהוגן וספק לא עשה והו"ל ספ"ד ובעירובין אזלינן בתר המיקל ואם אכתוב מכתב ויהי' בזיון ודאי בזיון התורה וחילול השם להרב, כן הכי נמי הרי לכל היותר יש כאן עדות מוכחשת וממילא לא נברר הענין וא"כ נסמוך על החיים ולא וגו', ואנחנו נברך י' מעתה ועד עולם הללויה'.

שאלה: למה דוקא עכשיו צריכין עירוב, יותר משנים שלפנינו.

והנה נשאלתי ע"י שליח מכ"ק אדמו"ר ... שליט"א מה טעם שהעירוב עכשיו הוא יותר נחוץ ממלפני ארבעים שנה, קושיא גדולה הוא למה התרשלנו עד היום מלעשות עירובין אבל קושיא זו קושית דקמאי הוא, וכבר הקשו קושיא זו לרב האי גאון ז"ל

בתשו' הגאונים, והובא בסמ"ג מצוה מד"ס א' ובטור ש"ע א"ח. ונעתיק חלק מהתשובה זו"ל.

תש' הגאונים שערי תשובה (לייפציג תרי"ח) סי' מ"ד לרב האי גאון

וששאלתם לענין עירובין וידים שלמה המלך תקן עירובין וידים בשלמא יהושע תקן עלינו לשבח וכו' אבל עירובין וידים שלמה המלך תקנם בשלמא נטילת ידים תקן משום סרך תרומה, אלא עירובין היאך תקן שלמה וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינח עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם בחו"ל ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין היאך לא היו נוהגין קודם.

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למרוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במחנה הם פטורים, במחנה מביא עצים מ"מ ופטורים מנט"י ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן ע"ש.

והארכנו בכירור הדברים באר היטיב למעלה סימן ו' עיי"ש.

והנה ככל החזיון הזה קרה עמנו שעלינו וזכור אזכור שלפני כארבעים וחמישים שנה שבאנו לאמעריקא שבאו לאחר החורבן הנורא בעו"ה, ונתלקטו לכאן אחד אחד אודים מוצלים מאש רווקים בחורים או בתולות בלי בנים ובלי הורים ומשפחות רק קצתם היו להם משפחות שכבר נשאו אחר החורבן, ולא הי' להם מקום ללכת בשבת לא הורים ולא הורי הורים וכיו"ב וכן בלי מוסדות התורה חדרים בתי מדרשים מקוואות ישיבות בנות יעקב וכל אחד פנה בעצמו לבנות את הנהרס ולחזור ולהעמיד הדת על תילה כל אחד לפי דרכו ויכלתו הרבנים והארמוריים וראשי ישיבות היו טרודים עד למדי בבנין והעמדת הרור החדש, וחפץ הי' בידינו להצליח. וב"ה במשך החמישים שנה נשאו נשים והולידו בנים ובני בנים ובני בנים, ילדים ונכדים, וקצת בא מנוחה, ועתה בש"ק הבת רוצה לראות את אמה מה שהאם שלה לא זכתה לכבוד את הסכתא שנהרגה עקה"ש, והבן רוצה לראות את הוריו והסבא הזקנים רוצים לראות את בני בניהם או לאכול יחד או סתם ליכנס לההורים או לילדיהם כי בכל השבוע עסוקים בעול הפרנסה ושאר דברים ויום השבת הם סגורים בבית שאסור להוציא התינוק או שאר דברים והם ח"ו כאסורים בבית הסוהר, עוד צריך לנשים שיוצאות ברחוב והם צריכים לעד הבדיקה להוציא, או חיתולים להילד וכיוצא בו בקיצור כמה וכמה טעמים שצריך העירוב.

שנית שהרבה בני אדם זקנה קפצה עליהם וצריכים לעזרה מהבנים שיבאו אליהם

ויביאו להם מה שצריכים ואין יכולים, ולכן משתמשים בקטנים שיביאו שהוא ספק גדול אם מותר להשתמש ובפרט להסוכרים שיש רה"ר דאורייתא ולפעמים בא עד לירי סכנה, וגם לצאת לביה"מ לזקן עם מקל או כסא גלגלים (והייל טשער בלע"ז) וכיוצא בו, או מי שיש לו חולה בבית החולים ואינו רוצה לאכול ממאכלי הביה"ח וצריך להביא לו בשבת מה שהוא חמין להחיות את נפשו, גם יש שבאים מארץ ישראל ושם יש בכל מקומות עירוב ומותר להכניס ולהוציא והם באים לכאן ומחליין שבת כמו שבעיני ראיתי לאחד שנטל הכובע שלו ואחד השטריימיל בשבת שהי' חס ונשאו ביד והדבר ידוע, אנשי הצלה אשר ממש מוסרים נפשם להציל נפשות מישראל ואמנם משתמשי' בהתירים קשים מאד ולפעמים מכניסים ומוציאין והולכין לאנשים שלא היו באמת חולה שיש בו סכנה שהי' אסור לחלל שבת וגם לחזור מבית חולים שיש בזה עקולין ופשוורין אי מותר לצאת כן ואם יעשו עירוב יוכלו ללכת בהיתר ולחזור.

ג' במשך הזמן שב"ה הציבור נתרבה אבל כמו כן נתרבו אנשים חולאים שצריכים לכמה תרופות וכיוצא בו ואין מי שיביאם להם וכמה פעמים מגיע לפק"נ ממש, בנות ישראל הכשרות שמוסרים נפשם להגדיל את כרם ישראל ויש להם ב"ה חמש עשרה ילדים ואינם יכולים לצאת מבית ואין מקום בבית ובחול יוצאין ובאין לרחוב העיר או לאיזה פארק וכיוצא ובשבת כולם אסורים בבית, וכבר כתב הברורי דהיינו מעמא שתקנו עירוב שלא ישבו בני"י כאבלים או כאסור בבית האסורין מבית ביום שבת קודש שמצוה להתענג ואפי' במיולים יש מצוה, וידוע מכמה נשים שאמרו אם כן לא יפרו יותר כי בלתי אפשרי להם לעמוד כל היום בבית בלי לצאת ולצאת צריך להשאיר הילד, גם הרבה מהאברכים לא יכולים ללכת ללמוד בביה"מ שהנשים רוצים לצאת ומי שהוא צריך להיות עם הילד שא"א להוציאו, גם בעיקר הוצאה בימות הגשמים שיש מפקקים בכל הכיסוי של פלאסטיק ומצערים עצמם והבגדים מתקלקלין כידוע.

עוד יש דבר גדול מה שכתב מרן הח"ס א"ח סי' צ"ט דמבואר בש"ע א"ח סי' שמ"ג ס"ג דאנו מצווים על הקטנים שלא להרגילם בחילולי שבת ומועד אפי' בדברים שהם משום שבות, ומבואר שם דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך שהוא כבן ד' וה' שנים, אבל כשהוא בן שש כבר הגיע לחינוך כמבואר בש"ע סי' תי"ד ובמג"א שם, וא"כ כל בר דעת ישפוט שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את בני ביתם הקטנים כאלו וגם לא נשותיהם וחלושי דעת, לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת, וקטנים ופתם בידם, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הנזהרים וכו' א"כ השכל הפשוט גוזר, שראוי ומחויב לתקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר טלטול וכו' והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו וכו' ואם הי' זה בזמנו כ"ש בזמנינו והבן.

ומה מתקו דברי מרן ז"ל שסיים וברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן בלב מלכים וסגנים

ושרים אשר עם ה' חוסים בצילים שנותנים רשות לשמור דתינו בכלל ובפרט לקבוע עירובין במבואותיהם אפי' במבואות שגדולי מלכות דרים בהם אם צריכים להתיר טלטול לישראל נותנים רשות לתקן, ואוי לאותה בוושה שנמצאים בינינו בעוה"ד אנשים שבכל כחם מעכבים ואין רוצים לתקן עירובין ואפי' ליתן רשות לתקן עירובין ואדרבה שוברין ומתריסין את הלחיים ותצוה"פ, וחושבין שמתחסרים וגורמים לחלל שבת ולמכשולים גדולים, ועל מתחסרים כאלו כתב מרן הח"ס להגרי"ש נאטאנזאן זצ"ל (הובא אוצרות הסופר ח"י לונדון), וז"ל כה הראוני מן השמים, "החסיד מימין מחלל, והאפיקורס משמאל זורק ומולל, והת"ח בתווך ידום ויחולל" עכ"ל (הגרש"ס זצ"ל מקראקא).

ורביעי בקודש נראה הנה אמר שלמה המלך עת לרחק ועת לקרב רחוקים, ולפני כארבעים שנה הי' פה באמעריקא אוכלסיא של חרדים קטנה מאד ולא היו רגילין לשמוע מעירוב ואיסורי דרבנן בכלל לרוב אינשי לא הי' איכפת להו ואפילו איסורי דאורייתא, רובא דרובא של הנשים הלכו בפדוע ראש ממש, אפילו נשיהם של המכובדים ביותר, הרבנים וראשי ישיבות היו מגולחי פאות זקן, השוחטים מחללי שבת ר"ל, לא היה חתונה אפילו של חרדים ביותר שיהי' שם מחיצה בין אנשים לנשים, וע"פ רוב שעירים ירקרו שם נשים ואנשים, והראשי ישיבות והרבנים ישבו שם ולא מיחו בדבר, (ועדיין ישנם שעושים שבע ברכות בתערובות נשים ואנשים בחורים וגם בתולות, וגם בחורים יוצאים עם בתולות "לשם מצוה", שמונה פעמים ועשר פעמים אין מספר הפך בה והפך בה, בערב הוא בא לבית ההורים ומוציאה בחוץ ברחובות העיר או וכו', ויש לדאבונינו מספיק על מה לצעוק איה הצניעות כבודה בת מלך פנימה, ולא על העירוב), בכל וויליאמסבורג הי' רק מקוה אחר, התתי"ם היו מעורבים, והיו צריכין לבנות הכל מחדש, והי' עת לרחק ולפרד ולא לערב.

ואעפ"כ כבר בזמנם הציעו הגאונים הגר"י שטיף והגרמ"ד ווייסמאנדל והגר"צ אייזענשטאט לתקן עירוב ועסקו בזה ומחמת סיבות הידועות נתבטל הדבר וכיון שהציבור הי' עוד במספר קטן מעטים ויכלו לסבול, ושוב לאחר כמה שנים התחילו לתקן ושוב נתערב השטן ובטל, ולפני כמה שנים עוד פעלו בדבר ושוב מעשה שטן הצליח והרי גם עתה מיר שחתחילו לרבר כבר מתנהגים במעראר נגר הרבנים המתירים לקיים מצות עירובין, ואני תמה איה הטעראר על הידורים של שיטות בשאר המצות כגון שיטת רבינו תם בצאת השבת וכיסוי על הפאה לנשים שיש סוברין שהוא דאו', ועניני מאכל וחלב עכו"ם וכו'.

וחמישיתו יוסיף עליו דהאמת צריך לדעת דעירוב בנוא יארק לאו דבר חדש הוא וכבר בימי המהרש"ם והרי בשמים תקנו פה עירוב במאנהעטן הי' כבר עירוב לפני כשבעים שנה כידוע, וגם הרב הראשי מוה"ר יעקב יוסף עסק בתיקון עירובין פה ויש

ושרים אשר עם ה' חוסים בצילם שנותנים רשות לשמור דתינו בכלל ובפרט לקבוע עירובין במבואותיהם אפי' במבואות שגדולי מלכות דרים בהם אם צריכים להתיר טלטול לישראל נותנים רשות לתקן, ואוי לאותה בושא שנמצאים בינינו בעוה"ר אנשים שבכל כחם מעכבים ואין רוצים לתקן עירובין ואפי' ליתן רשות לתקן עירובין ואדרבא שוברין ומתריסין את הלחיים והצוה"פ, וחושבין שמתחסדים וגורמים לחלל שבת ולמכשולים גדולים, ועל מתחסדים כאלו כתב מרן הח"ס להגרי"ש נאטאנאזן זצ"ל (הובא אוצרות הסופר ז"י לונדון), ז"ל כה הראוני מן השמים, "החסיד מימין מחלל, והאפיקורס משמאל זורק ומולל, והת"ח בתווך ידום ויחולל" עכ"ל (הגרש"ט זצ"ל מקראקא).

ורביעי בקודש נראה הנה אמר שלמה המלך עת לרחק ועת לקרב רחוקים, ולפני כארבעים שנה הי' פה באמעריקא אוכלסיא של חרדים קטנה מאד ולא היו רגילין לשמוע מעירוב ואיסורי רבנן בכלל לרוב אינשי לא הי' איכפת להו ואפילו איסורי דאורייתא, רובא דרובא של הנשים הלכו בפרוע ראש ממש, אפילו נשיהם של המכובדים ביותר, הרבנים וראשי ישיבות היו מגולחי פאות זקן, השוחטים מחללי שבת ר"ל, לא היה חתונה אפילו של חרדים ביותר שיהי' שם מחיצה בין אנשים לנשים, וע"פ רוב שעירים ירקדו שם נשים ואנשים, והראשי ישיבות והרבנים ישבו שם ולא מיחו בדבר, (ועדיין ישנם שעושים שבע כרכות בתערובות נשים ואנשים כחורים וגם בתולות, וגם כחורים יוצאים עם בתולות "לשם מצוה", שמונה פעמים ועשר פעמים אין מספר הפך כה והפך בה, בערב הוא בא לבית ההורים ומוציאה כחוץ כרחובות העיר או וכו', ויש לדאבונינו מספיק על מה לצעוק איה הצניעות כבודה בת מלך פנימה, ולא על העירוב, בכל ויליאמסבורג הי' רק מקוה אחד, התתי"ם היו מעורבים, והיו צריכין לבנות הכל מחדש, והי' עת לרחק ולפרד ולא לערב.

ואעפ"כ כבר בזמנם הציעו הגאונים הגר"י שטייף והגרמ"ד ווייסמאנדל והגר"צ אייזענשטאט לתקן עירוב ועסקו בזה ומחמת סיבות הידועות נתבטל הדבר וכיון שהציבור הי' עוד במספר קטן מעטים ויכלו לסבול, ושוב לאחר כמה שנים התחילו לתקן ושוב נתערב השטן ובטל, ולפני כמה שנים עוד פעלו בדבר ושוב מעשה שטן הצליח וחרו גם עתה מיר שהתחילו לרבר כבר מתנהגים כמעראר נגר הרבנים המתירים לקיים מצות עירובין, ואני תמה איה הטעראר על הידורים של שיטות בשאר המצות כגון שיטת רבינו תם בצאת השבת וכיסוי על הפאה לנשים שיש סוברין שהוא דאו', ועניני מאכל וחלב עכו"ם וכו'.

וחמישיתו יוסיף עליו דהאמת צריך לדעת דעירוב בנוא יארק לאו דבר חדש הוא וכבר בימי המהרש"ם והרי בשמים תקנו פה עירוב במאנהעטן הי' כבר עירוב לפני כשבעים שנה כידוע, וגם הרב הראשי מוה"ר יעקב יוסף עסק בתיקון עירובין פה ויש

כמה חיבורים מאז שחברו גדולי הרבנים בזמנם, ושוב לסיבות נתבטל העירוב ושוב רצו לסדרו והיו אוסרים ומתירין ולאחר המלחמה באו הגר"א קאטלער זצ"ל והגר"מ פיינשטיין ואסרו לערב בזמנם הגם שמלפניהם היו מערבין וגם בזמנם ידוע שהגר"א הענקין והגרצ"פ פראנק רב הראשי מירושלים ועוד הרבה היו מתירין וא"כ אין זה דבר חדש אלא שמכתב קרשו של הגר"מ פיינשטיין ז"ל מט' ניסן להרב שטיינבערג מקיו גארדענס שדעת הגר"א קאטלער וגם דעתו לא הי' לאסור רק מאנהעטן ולא שאר מקומות בעולם וגם לא ברוקלין בכלל וכמו שהעידו גם בשמו הובא באום אני חומה וביניהם הגר"ט גאלדשטיין שליט"א.

וגדולה מזו כתב הגרמ"פ להרב יונג במאנהעטן דאפי' במאנהעטן אם יעשו עירוב אינו מוחה בהם כי יש להם על מה שיסמוכו ונרפס בתשובות אגרות משה א"ח סי' פ"ט, והרי גם בירושלים עיה"ק היו מערבין וכמ"ש התוס' ב"מ ושוב כשפרצו פרצות היונים ולא הניחו לערב נשארה ירושלים שלא מעורב ושוב חזרו וערכו כל שהי' אפשר ובחיותם ב"ה יש עירוב בירושלים עיה"ק ובכל ערי ישראל ומעולם לא חששו מה יבא מאוחר ולאחר זמן, ואין לך להקדש אלא מקומו ושעתו, וה"ה לכל מצוה, ומבאר פארק אין רא' שהרי מצער היא ולפני כחמשים שנה עוד לא היו פה בבארא פארק חרדים רק כמה משפחות וכשהתחילו להתיישב פה התחילו לדבר ולתקן עירובין אבל צריך מי שיתנדב לזה כל זמנו וכחו ונראה שגם בכל העיירות לקח זמן הרבה עד שעשו, והבעל ייטב לב בשעת פטירתו הבטיח עה"ב למי שיתקן עירוב מה שבחיו לא הניחו לו, וכן הרבה עירות שלא הניחו להם לתקן שהסט"א לא מניח לתקן עירובין עד שריחם ה'.

ולכן מה שטוענים שלאחר כמה שנים לא יהי' מי שישגיח על העירוב וח"ו יהיה מכשול, הנה מפורש בש"ע שאנן אהשתא דואגין שיהי' עירוב ולא יהי' חילול שבת, ואטו אנן רוצים להשאר בגלות הלא מקוים אם ישמרו שתי שבתות מיד נגאלים וממילא לא יהי' מכשול, וכבר צוח השל"ה ככרוכי'א על הני אינשי שבנו בתים ברניות ושאל אותו למה כל כך חזק והשיב לו כי רוצה שיכלו גם בניו ונכדיו לגור פה וצעק השל"ה וי וי הוא כבר בונה דירה שיוכל לחיות בגלות עוד ג' דורות או יותר מזה אנחנו מאמינים בביאת המשיח שבכל יום שיבא, והעירוב צריכין לכל שבת ואסור לשהות אפי' שבת אחד בלי עירוב היכא שאפשר לעשותו וכמ"ש בגמ' שאפי' מי שהחשיך לו בדרך צריך לעשות עירוב בבקעה וכ"ש בעיר שלא יהי' אפי' שבת אחד בלי עירוב וכמו שאמרו בגמ' ביצה י"ז ועיין רש"י תחילת הוראה דהאי צ"מ לקלקולא שאסר לעשות עירוב ויבואו בני' שישכחו ולא ידעו ויבואו לידי חילול שבת [ר"ל].

(אום אני חומה עמוד ל'–ל"ז)

מתוך "מכתב לאנ"ש" שכתב כ"ק אדמו"ר ממונקאטש שליט"א

בס"ד. כ"א טבת תש"ס לפ"ק.

לאחי ורעי אנ"ש שיחיו.

זה כמה שבועות שנשאלתי בדבר ד' זו הלכה, אם מותר לטלטל בשכונתנו מעת שנעשה בה עירוב בצורת הפתח ע"י הרה"ג חו"פ אב"ד סערדעהעלי שליט"א ועומדת תחת פיקוחו, ועוד שאלו אם על הצד שמותר, האם הוא היתר אשר הוא לכל הדעות, והנה תשובתי נתעכבה עד כה, ובמשך הזמן נודע שאין דעת הרבנים ומורי הוראה שוה בזה, יש מתירים ויש אוסרים, ע"כ באתי בשורות אלו לחוות דעתי בזה לאנ"ש שיחיו, ואני תפלתי שיהיו דברי לרצון לפני ארון כל.

א. הנה השאלה אם העירוב כשר לכל הדעות, לכן ראוי להקדים...

אמנם, למעשה, כתבו הפוסקים שמנהג ישראל בכל תפוצות העולם לתקן צורת הפתח גם בעיירות שרחובותיהם רחבים ט"ז ומפולשים משער לשער, ובטעם הדבר כתבו, כי העולם סומכים על שיטת היש אומרים שבשו"ע שבענין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדי להיחשב רה"ר, ורבתינו עמודי ההוראה המגן אברהם (סימן שמ"ה סק"ז) והטו"ז (שם סק"ו) כתבו שהמחבר והרמ"א סתמו (במקומות אחרים) כדעת היש אומרים, והוסיפו לומר שכן היא דעת רוב הראשונים, ועל כך סומכים בכל תפוצות ישראל להלכה ולמעשה מאז ומקדם...

ועיין בדברי אא"ז אדמו"ר בעל מנחת אלעזר זי"ע (נמוקי או"ח סימן שצ"א סק"ב) אודות מה שכתב רב אחזי שאין הרבה ערים שתיקנו בהן עירובין לכל העיר כולה כו', "שוה ללא אמת וצדק, כי נודע בכל עיירות הגדולות הישנות בפולין וגאליצען, וכמו קראקא ולבוב, אשר ישבו בה כמאות למשפט רבותינו הקדושים בעלי השולחן ערוך ונושאי כליו אשר מפיהם אנו חיים, ואחריהם גאוני הרוד רבניהם ומוריהם עד הרוד הזה, והיה בהם מעולם עירובין ומלמול בתוך העיר"...

הנה מנהג הגר"א ז"ל היה להחמיר לעצמו ולא טלטל כלל במקום שהותר ע"י עירוב (ספר שערי רחמים הלכות שבת אות צ"ג), וגדולי ישראל מברסק ז"ל החמירו לעצמן כדעת הרמב"ם להחשיב רחוב שהוא ט"ז אמה כרשות הרבים מה"ת לכל דבר, גם לענין שלא ישאו ב"ב תכשיטין בשבת, ואפילו לענין שלא לישא טלית קטן ברחוב בשבת החזיקו לעצמן להחמיר שלא לצאת בו לרחוב.

לעומת זה, אנן יו"ח וההולכים בעקבותיו של אא"ז אדמו"ר בעל בני יששכר זי"ע, הנה מסורה בידינו על ידי אא"ז אדמו"ר בעל מנחת אלעזר זי"ע (בנמוקי או"ח סי' שצ"ט סוף סק"א), שהקפיד נגד מי שהחמיר בזה אף לעצמו, כי ס"ל שכיון שעירוב הוא

מהדברים שלא היו הצדוקים מודים בו, חייבין אנן שלא להחמיר בכל מקום המותר להילכתא ע"י עירוב (וכעין גר כמה דברים שעשו להוציא מלבן, וכדי להראות שאנן מודים בעירוב כו'). ועיי"ש שמביא אא"ז בעל מנחת אלעזר זי"ע מקור להדברים מהתשב"ץ (ח"ב סימן לו, הובא בברכי יוסף סימן שסג סק"ב) ובכתבי האריז"ל (שעה"כ ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו כד"ה ענין העירוב). וגם ידוע ששמע אא"ז בעל מנחת אלעזר זי"ע דברים ברוח זו מרבו הגה"ק משינאווא זי"ע, ומקובל אצלנו ואצל אנ"ש כמה עובדות והוראות בענין זה, ואין כאן המקום להאריך יותר.

ב. והנה כל זה בעיירות שלא דרים בהם ס' רבוא, אבל בעיירות גדולות שס' רבוא דרים בהם, היתה הדעת נותנת, שכיון שלכל הראשונים היא רשות הרבים מה"ת שאינה ניתרת אלא בדלתות, בודאי לא יתקנו בהם צוה"פ, אמנם למעשה נהגו ישראל לתקן צורת הפתח גם בכמה עיירות גדולות אשר ס' רבוא דרים בהם, ועיר ווארשא תוכיח, וגם עוד היום נוהגים בעירוב זה בירושלם עיה"ק (אשר כהיום יום היא עיר שדרים בה למעלה מס' רבוא) והוא בהסכמת הבד"ץ וגדולי ישראל שמה, וכן בני ברק (שעם עיירות המחוברות לה יש בה ס' רבוא). וכבר בשעתו כתב הגאון בעל בית אפרים ז"ל שהיה מצוי כמה עיירות גדולים במדינות אשכנז וצרפת וענגלאנד שהיה בהם ס' רבוא, כגון עיר גדולה פאריז, ולונדון, ווינא, ופראנקפורט ד"מ, ועוד רבים כהנה כרכים גדולים אשר המה רוכלי העמים ומרובה באוכלסין מאוד, והיו גם ישראל הרבה דרים שם, ומ"מ קיים הכלל אשר הוזכר בתוס' ובהרבה פוסקים שבזמן הזה לא שכיחא רשות הרבים שהיא מן התורה, ולדעת הבית אפרים היינו משום שהרחובות של עיירות הגדולות הנזכרים אינם רחבות ט"ז אמה, או משום שרחובותיהם אינם מכוונים משער לשער, וא"כ אפשר לתקנם בעירוב בצוה"פ, כיון שאינם רה"ר מה"ת, וכן התירו הגאון רבי חיים עוזר ז"ל אב"ד ווילנא, ואתו עמו הגאון בעל חזון איש ז"ל (בשו"ת אחיעזר חלק ד' סימן ח') לתקן פאריז אף בלי דלתות, והנה במקומות הנ"ל התירו את העיר כולה, אך אין ההיתרים שווים, והדברים מפורסמים בין ת"ח ואין צורך להאריך בהם.

הנה יש לדון עוד בענין הס' רבוא גופא, אם בעינין שיהיו הס' רבוא עוברים ברחוב אחד, ורק אותו הרחוב הוא שנחשב עי"ז לרשות הרבים, או די שיודרו בעיר ס' רבוא ותעשה כל רחוב ורחוב הרחבה ט"ז אמה בכל העיר כולה לרשות הרבים.

והנה בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ג' סימן ד' בתור"ד) מבואר דעת כ"ק אא"ז זי"ע שרק רחובות הגדולים מקום המסחר ביותר דבודאי ס' רבוא בוקעין בו כיום היא שנעשים לרשות הרבים. וכן מורה להדיא לשון המחבר בשו"ע (סימן שמה סעיף ז) הוא "שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים". הרי שלא קבע כלל להלכה בשו"ע ששיעור ס' רבוא תלוי בעיר, ושכל העיר נעשית רה"ר, אלא דבעינין שיעברו ס' רבוא ברחוב, וזו שתחשב לרשות הרבים...

עכ"פּ בנוגע להלכה למעשה, לדעת א"ז ארמו"ר בעל מנחת אלעזר זי"ע, שהעיקר להלכה הוא כפשוטו לשון המחבר שרק רחוב אשר בה דורכין הם' רבוא היא שנעשית רה"ר, א"כ בארא פארק, שאין ס' רבוא עוברים בשום רחוב שבה, בודאי לא נחשב לרה"ר, ושפיר מועיל בה צוה"פ, ואין נפק"מ אם ימצא ברוקלין רחובות גדולים במקומות המסחר ביותר שיהיו ס' רבוא בוקעין בו בכל יום, כי רק שם הוא שתעשה הרה"ר, ועל כן פשוט שדין בארא פארק הוא להקל יותר משאר עיירות, שהרי שם כשמתירים בעירוב את כל העיר, למעשה מתירים גם אותם הרחובות הגדולים (אם ישנם), וכאן לא שייך זה...

מכל הנ"ל יוצא להלכה, שאיני רואה חיוב לדון בארא פארק חומרות יתירות על מה שנהוג בשאר עיירות שיש בהן ס' רבוא, כגון ירושלים עיה"ק שיש בה ס' רבוא ועשו בה צוה"פ, והיא עיר אשר גדולי התורה דרים בה, ולא שמעתי מעולם שיש אוסרים לאחרים, וכדינם כן דיננו...

ד. וזאת לדעת, שכל מה שבררנו בעה"ת עד כה, הוא רק בעיקר הדברים, היינו בשורש השאלה מתחילתה, אם הרחובות של בארא פארק, אשר בהם ניתקן העירוב, נחשבים כרה"ר מה"ת, ונשאר עוד הרבה ענינים נוספים הנוגעים בזה, אשר יש לבררם עד מקום שידנו מגעת, והזירוז אינו מועיל, והלואי שלא יקלקל ח"ו, אך, כיון שהצד השווה שבהם הוא שהמה דיונים בהיתרים, הן מצד דינים ותנאים נוספים ברשות הרבים, כגון מה דבעינן מפולשים או מכוונים משער לשער, והן מצד שאפילו אם מתקיימים כל תנאי רה"ר, אם יש כאן מחיצות, או מחמת הבתים או מחמת מחיצות אחרות, וגם בעיני רה"ר דבעי דלתות כו', על כן קובעים דברים הללו ברכה בפני עצמה, כי הם נכללים בעצם השאלה, ובעה"ת אשתדל להוסיף על הראשונים כפי כחי בס"ד.

ולסיום הדברים, באתי לעורר על מה ששמעתי שיש אנשים שמנכאים שעזיר העירוב לפרוץ את חומות הצניעות ח"ו, לדעתי הם דברים שאסור לשומעם וכל שכן לאומרים, כי הם דברים נגד תקנת חז"ל, ואינו דומה למי שדעתו לאיסור הן מצד שדן כאן דין רה"ר מה"ת, הן משאר חומרא הנראית לו עפ"י דין. וא"כ א"א להאמין כלל שיצאו דברים בנוסח זה מפה קדוש שמסר נפשו להעמיד דברי חז"ל, ולא לסותרם ח"ו. ורב א' טען ואמר לי שחז"ל שתקנו לעשות עירוב לא הכירו את אמריקה, ואמרת לי שהם דברי כפירה ר"ל, ושכך אומרים הרפורמים מעולם, ובודאי שאם היה מי שחשש לתקלות או מכשולות, לא היתה כוונתו על פירצה בחומות הצניעות אלא לפירצה בעירוב ומהלכות עירובין, שלזה ודאי צריך זהירות יתירה, כי הוא דבר החמור ככל שאר ענינים החמורים של ההשגחה על המקואות והשחיטה כו' הצריכים זהירות גדולה, ופשוט ואצ"ל, שמחוייבים לחשוש שמא יתקלקל העירוב במשך הזמן, וזה מחייב לתקן מתחילה עירוב הנעשה באופן הטוב ביותר, ולהקים ועד לזה שיסייעו בכל הדרכים והאופנים

המצויים בידנו, ואין עניות בציבור, אבל לחשוש שאר חששות שיצאו מן העירוב, אין להם מקום כלל. ואולי לכן אמרו חז"ל (שבת יד. ב) שבשעה שתיקן שלמה עירובין יצתה בת קול ואמרה (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, כי רק החכם רואה את הנולד, ולא אחר. ואנן נאמנים עלינו דברי אבותינו ורבותינו הקדושים, שלא יצא שום מכשול ח"ו ע"י האמונה בדברי חז"ל ובדרכי הצדיקים מוסדי דוד ודור, ועל כן פשוט שהדיון צריך להיות רק בדברי תורה ולא בדברים אחרים.

זאת ועוד, דבר פשוט הוא, שמה שכותב רבן של ישראל החתם סופר ז"ל (או"ח סי' צ"ט) שאי אפשר בשום אופן לקהל ישראל לשמור שבת כהלכתו ולשמור ב"ב בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו החוצה דברים קטנים ומטפחת, הנה הוא שקול כנגד כל החששות כולם. ואיך נחשוש על העתיד בחששות הברודים מן הלב, במקום שהחתם סופר מעיד, ומוכיח כן מהש"ס, שבלי עירוב אי אפשר לשמור שבת כבר עכשיו בהוה, מדי שבת בשבתו, ולרעת החוששים לרה"ר מה"ת, כל שכן שצריכים להזהר בשמירת שבת אלף פעמים ככה.

וכאן המקום להבהיר, שלנו יוצאי פולין וגאליציע, קבלה בידנו מאבותינו כמסורה וכתורה שבועל פה, שאנו סומכין בהלכות עירובין על הוראת שר התורה הבית אפרים ז"ל, שלחם מלחמתה של תורה להצדיק רבותינו הקדושים בעלי השו"ע ונושאי כליו אשר מפיהם אנו חיים, ואין זה רק בדיעבד (לומר ח"ו שהמנהג קיימת רק משום שאין לאחרים הכח למחות בנו), אלא אף לכתחילה, ואף למצוה לרעת אבוה"ק זי"ע, וכדאי להעתיק מה שנשאל זקיני הקדוש רבן של ישראל הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע (ליקוטים והשמטות מח"ב סימן ג) מהרב המאה"ג אבד"ק חיראב יע"א, לאשר בזמן הזה רשות נתונה לכל אחד לעבור בכל עיר בלי מוחה, אם מחמת זה הוי כרה"ר שס' רבוא בוקעין בו, ולא מהני בהו צוה"פ, והשיב לו בלשון קדשו: "איני אוכל להאריך בפלפול כי תש כחי ואור עיני גם המה אין אתי כבראשונה, ורק זאת הנני לשאול, מה זרעש הזה ממה שמצא בספר חידושי הר"ן, הלוא גם באו"ח במקומו (סי' שמה) בטו"ז מביאו, אע"פ כן, כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגם הרמ"א והברכי יוסף ובאלי" רבה והפרי מגדים והשע"ת, כולם מביאים להחיר, ואין רצוני לחדש דבר שהוא נגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים בו', ואין בכחי להאריך בפלפול, וקצתי, ור"ל", עכ"ל.

ויהי רצון שנזכה להרבות כבוד שמים, ולא להיתפש לרגשי נצחונות ח"ו, ובודאי שלא יהי' חלק ח"ו לאף אחד מאנ"ש בשום מחלוקת או ויכוחים של הבל, בלתי בדברי תורה, וטוב לנו ולבנינו עד עולם.

משה יהודא ליב ראבינאוויטש

מתוך דרשת שבת-הגדול שנת תש"ס לפ"ק

מהג"מ אב"ד ור"מ סערדאהעלי שליט"א

זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן: וצ"ב כוונת הכ' מה שאמר כאן והובא אל הכהן שהוא מיותר, דתיכף אחר זה כ' ויצא הכהן וגו'.

ובמדרש (רבה פרשה טז, ב) הה"ד (תהלים לג) מי האיש החפץ חיים, מעשה ברוכל א' שהי' מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי, והי' מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים אודקין עלי', ר' ינאי הוה יתיב ופשט בטרקליניה, שמעי' דמכריז מאן בעי סם חיים, א"ל תא סק להכא זבין לי, א"ל לאו אנת צריך לי' ולא דכוותך, אטרח עלי', סליק לגבי' הוציא לו ספר תהלים הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים מה כתיב בתרי' נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב, א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה, ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת תהי' תורת המצורע תורת המוציא רע, עכ"ל המדרש, וצ"ב מה חידש הרוכל בהכ' מה שלא נראה בו, ממילא לשאר המון עם חידש שיתנו לב להתבונן מה שהכ' אומר, אבל מה חידש לר' ינאי, ויותר מזה שאמר כל ימי הייתי קורא פ' זה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט מה לא היה יודע ומה נפשט לו ע"י הרוכל, והלא לא אמר רק כפשוטו מה שכ' בהפסוק.

ויש איזה גירסא הוציא לו ספר תהלים מכורך, וצ"ב מה הכוונה בזה, ושמעתי ממין אדמו"ר מסאטמאר זי"ע שאמר הכוונה בזאת, דהנה ישנם כמה אנשים שרואים האיסור של לשה"ר נצור לשונך מרע וכו', אבל אינו מבחין בכך שיש עוד פסוק בתהילים שנאמר הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים, שישנם רשעים שאדרבה צריכין לדבר עליהם ולהתקוטט עמהם, וצריכין לידע ב' כתובים ביודר שעל יהודי כשר יש איסור לדבר לשה"ר ועל רשעים מותר ומחויב לדבר, וזה הי' הכוונה במה שהביא הרוכל ספר תהלים מכורך להורות שבאותו ספר תהלים שכ' נצור לשונך מרע כ' ג"כ משנאיך ה' אשנא, וכורכם ביחד כי צריכין לקיים גם שניהם עכד"ק. ...

לגופו של ענין עירובין, הרי באמת אין חשש על העירוב בב"פ יותר מעל שאר העירובין הנהוגים בכל תפוצות ישראל, ואף בערים הגדולות, כגון ירושלים, בני-ברק, אנטווערפען, פאריז, ושאר מקומות, וגם כאן באמעריקע בהרבה מקומות, וכל מה שמערערים על העירוב כאן שייך בכל המקומות הנ"ל שדרים שם כהיום הרבה יותר מששים רבוא אנשים, והרחובות רחבים יותר מט"ז אמה ולית מאן דחש להחמיר, ופשט להיתר בכל ישראל, והעירוב כאן נעשה בכל ההידורים כמו שהגיד לי אחד מהרבנים דארץ ישראל שידוע היטב העירוב דשם, הלוואי יהי' העירוב דא"י כשר ומהודר כמו

העירוב כאן בב"פ, ונמנו וגמרו כאן להיתר רבנים גדולי התורה אשר קטנט עבה ממתיני עשרה אחרים, נמצא דאף אילו היה ח"ו כלפי שמיא גליא דפסק הרבנינו מכאן ומא"י ומכל המקומות הנ"ל אינו נכון מ"מ אסור לומר שע"י שבנ"י שומעין לקול רבניהם בעלי הוראה אמיתיים נמשך חרון אף וקטרוג ח"ו, אדרבה עי"ז נשפע רחמים וחסדים עליהם, (כדחזינו ממקומו של הר"א הנ"ל שהיו מאריכין ימים וכו') וכ"ש כאשר פסק דינם אמת הוא עפ"י שורת ההלכה, ואין כאן המקום להאריך לבאר פרטי ההלכה השקלא וטריא שיש בזה, ואינו רק היתר לערב, אלא שמכיון דלהלכה נקטינן שיכולין לעשות עירוב אף בעיר גדולה הרי הוא מצוה וחיוב לעשותו, כאשר כבר פסק רבינו שבגולה מרן החת"ס זי"ע.

וכן פשוט בכל ישראל לבד מיחידי סגולה ממש שמחמירים על עצמם, וגם המשנ"ב לא החמיר אלא לבעל נפש, ואם צריכין אנו לצרף להיתר גם מהליטווישע גדוליז, הלא יש לנו החזון איש (וגם האחיעזר ועוד גדולים) שמטעמם ונימוקם סוברים גם הם שמוותר לתחילה וכדאי הם לסמוך עליהם אף שלא בשעת הדחק, ואף אם נחשוש למיעוטי דמיעוטי הפוסקים נגד פשטות השלחן ערוך הרי נתברר עכשיו שיש ג' מחיצות הסובבים את שכונתנו ובכגון דא מותר גם לשיטתם.

ומה שחתמו גדולי ישראל מדור הקודם לאיסור בב"פ ידוע שלא היה על עירוב מהודר כזה, וגם לא כתבו טעמם ונימוקם ויתכן שהטעמים נשתנו, ומאן יימר דכיון שראו אז לטובה להיות בשב ואל תעשה כן יהיה המצב תמיד לכל הדורות עו' ביאת המשיח, (וא' מהרבנים החותמים גופא החי אתנו לאורך ימים וש"ט מעיד כן להדיא כידוע לכל).

ומה שאומרים בשם מרן ארמו"ר מסאטמאר זי"ע שהיה נגד תיקון עירובין דפה, נאמנים עלי דברי האודווארי רב שליט"א שמרן החזיק מהעירוב, וכ"ש שאמו"ר ז"ל, ופאפא רב ז"ל, ושארמאשער רב ז"ל, (ושאר הרבה רבנים) שלא עשו מעשה בהוראה נגד דעת מרן ז"ל הוסימו לעשות עירוב בויליאמסבורג, וגם אני בעצמי שמעתי מפורש מכ"ק ארמו"ר מסאטמאר שליט"א שדודו לא היה בעצם נגד תיקון עירובין פה, ויכולין לעשות עירוב, ואמר זאת במעמד רבנים וחוברים, ואף ביקשו להניעו לאסור נטעמים שונים שאין כאן רב מיוחד בעיר וכיו"ב ולא הסכים עמהם, (ולא יועיל להם אף אם ידפיסו באופן שונה, כי האיך יכול החי להכחיש את החי ועוד יתגלה האמת לעין כל ברצ"ה), וכן שמעתי מחתנו שליט"א אבד"ק סאטמאר ב"פ שחתנו שליט"א אמר לו עוד בשנים הקודמות שראוי בעצם לעשות עירוב בב"פ, ושכחונו דקדקו בלשון הקו"ק של בארא פארק (אחר שנת תשל"ט בשנת תשמ"א) שלא לכתוב לשון איסור אלא שאין לסמוך על העירוב הנ"ל. וכן מחו' הקארלסבורגער רב שליט"א שהוא תלמיד מרן כותב במכתבו שעירוב כגון דא אינו נגד דעת מרן זי"ע.

וגם חזינן מרבנים גדולי ישראל הנ"ל (ושאר הרבה רבנים גדולים שעמדו לצד עשיית העירוב בויליאמסבורג), שלא זזו בשום דבר זיו כלשהו מדרכי המסורה ואעפ"כ השתוללו לעשיית עירוב בכאן, שאין בזה שום סטיה ממסורת אבות, ואדרבה זהו דרכי אנות שעשו עירובין בכל מקומות מושבותיהם אלא שבכאן לא היה העת מוכשר לזה בתחילת הישוב מכמה סיבות, (ולבר זה יש עוד טעמים לסתור טענת המערערים).

והנה מאותם מורי הוראות שחתמו נגד העירוב כעת, ישנם רק מיעוטא שסובוים בעצם לאיסורא, ורובא דרובא חתמו מסיבות וטעמים שונים, וקצתן אמרו לי טעמם שחתמו ואין עוד הזמן כעת לגלותם.

ובאמת לפסוק פסק בתורה להורות הוראה מותר, אסור, כשר, שייך לכל אחו ואחד שהגיע להוראה, אבל לגזור גזירות מסברא על הציבור לא שייך לכל רעועל ומורה הוראה רק לגדולי הדור, ומה גם שיש מהם שכמדומה זהו ההוראה הראשונה שהורו לרבים וגדר הראשון שגדרו בחייהם.

ובענין גזירת פריצות שחידשו איזה מורי הוראה, מלבד שאין בכוחינו לגזור נעת גזירות חדשות, גם הרי אפשר למצוא עצות האיך למנוע זאת כאשר הצענו בס"ד, והאונגווארער רב שליט"א כתב כעת מכתב והציע ג"כ עצה בזה, אך באמת לדעתנו אין כאן בית מיחוש כלל, כמו ביו"ט שכולם מטלטלים ואין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו, ובוודאי יש נשים ברחוב (וואס אויף דעם קען מען זיך נישט העלפן) וצריכין לשמור העינים עלי דרך, וזונטיג ודינסטיג יש יותר פירצות ברחובות ואין פוצה פה ומצפצף, ויש בלבי מהלך לומר שע"י העירוב אדרבה יתמעט הפרצות גם בשאר הימים ואין כאן המקום לבאר זאת.

והאומרים שיש להחמיר משום שכן ראוי לבעל נפש, (מלבד שצריך הגדרה נכונה איזה מעלות צריך האדם לקנות לעצמו לפני שנכנס לכלל תואר זה ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, וגם אי בשאר כל הדברים ככשרות וטהרה וכו' מחמיר כבע"נ), הנה מעולם לא שמענו כאן שמורה הוראה יפסוק באיזה שאלה שמכשיר או מטהר שעל בעל נפש להחמיר והכל כשר וטוב וישר לכולם בשוה.

ובאמת בכל עירוב אף בקאנטרי קטן יש מקום לבעל נפש להחמיר, לא משום גזירות חדשות אלא עפ"י פוסקים גדולים כש"ע הרב וכו', ולא שמענו בשום פעם להעלות על השפה שיש למנוע מלטלטל ע"י עירוב.

ואף בחמורות כמריפות חלב ודם וכ"ש מראות וכיוצ"ב שנוגעין לאיסור כות נזמש מקילים לכא"א מה שהרבה פוסקים ואלפי מורי הוראות לפני המלחמה היו מחמירים בהם הלכה למעשה, ואצ"ל שלא נשמע לחוש לקצת שיטות פוסקים אמיתיים קדמונים

כמהרש"ל ושלח"ק וכיו"ב, שהיו גדולי עולם שלפי דעתם אין מראה כשר חרץ מלבן, ואעפ"כ פוסקים לכולם בשוה להקל, ואין זכר מענין בעל נפש, ורק דבר אחד נשאר כהיום שיש לפסוק להחמיר לבעל נפש... העירוב בב"פ!

וגם בשאלות שהן חמורות שבחמורות שתלוי בהם המשך דורות בני, הרבה מקילין בלי שום סיג ומניעה בתואנה שהנשים חלושות, ואילו היו הרבנים מדור הישן [פריערדיגע רבנים] עומדין מקברם ורואים זה הי' ממש תסמר שערות ראשם, וזכרתי אצל אמור"ר ז"ל שהי' מורה הוראה חמשים שנה ושימש בהוראה לפני המלחמה, והשבא לפניו שאלה כזו האט אים אנגעכאפט אן אַנגסט, והיו ידיו מרתתין מפחד הבורא.

וסיפר לי איש חסיד אחד שבריד"י הזה עובדא, שהי' ל"ע חשוך בנים והרופאים הציעו לו אופן להרושע, ושאל להחזו"א והתיר לו, והי' בעלזער חסיד, והלך לשואל דעת רבו מרן אדמו"ר מוהר"א מבעלז זי"ע והציע לו הענין ושהחזו"א התיר, ענה מרן בתימה מיט'ן בעלזן קרעכץ; אוי וויי איז מיר, מיינע יונגעלייט זאלען פרעגען אזעלכע שאלות, ואף שהאיש רק שאל השאלה ורצה לעשות כפי שיוורה אעפ"כ היצר לו עד מאוד על אשר יש לו אף הו"א כזו - ואעפ"כ אומרים שצריכים להקל כהיום באותו שאלה (ובהרבה יותר חמורות) בשביל חולשת הנשים.

אך להחמיר בענין העירוב מפאת חששות או לבעל נפש אומרים נישט געפערליך... הנשים הן ב"ה געזונט ויכולות לעמוד בזאת, ומה בכך שתהיינה סגורות בכיונה והאשה יילדיה כל היום בימות החמה הארוכות, כדאי היא השבת שיצער א"ע עליה ויכולים להכביד עליהם אף שלא מן הדין, ובעליהן צריכים לשלם ע"ז טבין ותקילין כי אומרים שסובלין בשביל שהיו סגורין כל השבת וצריכין זיך אויס לופטערן די נערווען וילקחן במוצש"ק וביום א' מי יודע להיכן...., ובכל השבוע אין די לשלם [אפצאלען] לה עבור זה.

ואותן הנשים שיראות שיזיק לחיי בניהם אבל האייגענע האר שמתגלה לעתים ועכ"פ בביתן ודאי, וכ"ש הביי האר שבוודאי מביא קללה בהבית כמפורש בזוה"ק ומובא בתשובות חת"ס ובשאר פוסקים - והשייטל אפי' הפשוטע והקורצע שהרבו פוסקים ורבותינו שבגולה הזח"ס והדברי חיים אוסרים אותו בהחלט, ומה שלובשים דורכזיכטיגע זאקען, ומה שמפטמין ילדיהן משחר טל ילדותם בכל מיני מאכלים ומתיקות מכל שאפשר להשיג, ודי לה שיש על זה איזה יודישע אותיות, וכי חידוש הוא אחר כל זה שאין התורה נכנס בלב הילדים?! ואבותיהם תמהים למה אין לו חשק [ט'ציט אים נישט] לעבודת השם?! והאם הצייטונגען והמאגעזיגען הטמאים שלוקחים לביתם ואף גם כלים הטמאים ראדיא וויריא וואצ"ל אינמערנעט שהוא אבי אבות הטומאה רח"ל, והפערפעקטן ענגליש שמדברים זו לזו ועם בניהם האם כל זה לא זיזק?! ותמיהני איך אינן יראות כלל.

למה לכם להפחיר אחרים או לקרוטם ברברי בוז כמחלל שבת, (מה שאין אום עושים לשום שאר עבירה שאתם רואים באחרים וכן כשרואים טלטול בש"ק במקום שאין עירוב ע"י אחב"י יוצאי רוסיא שא"א להבינם שגם הוצאה מלאכה הוא כירוע להמתעסקים בזה) כל עור שאתם שומעים לרברי רבותיכם אין עליכם חיוב תוכחה ולא שום ערבות על העושין כרעת רבנים גרולי הוראה.

ואותן שהרפיסו פקפוקים בכשרות הצוה"פ, מעולם לא בא א' מהם לעוררני שנמצא פסול באיזה לחי וכרומה, לפני שהרפיסו צעטלן ובמכ"ע, כמו שהוא משורת הדין ואצ"ל מן היושר והנימוס לדבר מקורם עם הרב המכשיר להוריעו אולי יתקן מה שמעוות לפי רעתם, ומזה גופא יכולין לראות כוונתם בזה... וטעמם בזה פשוט שרק לאנשים שאינם יורעים אופן עשיית צוה"פ יכולין למכור שקרים, אך מי שיש בו ריח תורה יורע שאין ברבריהם שום ממשות, וא' מהטעמים שאין אדם מעיז פנים לפני בעל חובו הוא משום שהוא מכיר בשקרו, וכן הוא בעניינינו שכיון שמכירין בשקרם ע"כ לא באו, ואיני יורע בריק מי הם המפקפקים הנ"ל, ואי למרו אף פעם א' הלכות עירובין, אך אחר אני יורע שהם סתם יונגעלייט ולא מורי הוראות, ואין להשגיח על רבריהם.

תאמינו לי שקשה עלי לרבר ריבורים כאלה, ובכל החורף לא רברתי אף פעם לצינוור בענין זה, אך ההכרח לא יגונה איינמאל ארויסצוברענגן הווייטאג על סילוף התורה, וגם כרי שלא יאמרו מדרשקן רבנן ש"מ רניחא להו, וע"ז נאמר באמת בהווירוי ררבינו נטים גאון את אשר הקלת החמרתי ואת אשר החמרת הקלתי.

מורי ורבותי! תדעו נאמנה שהעירוב כשר לכתחילה שבלכתחילה ובהשגחה מעולה על כל צורת פתח, ועמרנו שעות על כל לחי וצורת הפתח לעצמו ורננו בכובד ראש ובמתינות האיך לעשותו עצהיו"ט, ומנינו גם משגיח תמירי ע"ז, וכן אני הולך מזמן לזמן לראותו, ומעולם לא היה שום פקפוק על העירוב, מלבד פעם אחת והוא כשקראו והרסו העירוב — איני יורע אם היה סמוך לבין השמשות או בשבת ממש — ער זמן קצר שהגוי תיקנם אבל חוץ מזה לא היה מעולם שום חשש, ועפ"י הלכה א"צ לחוש לזה שיקראו, ונוסף לזה הרי כל ישראל בחזקת כשרות ומסתמא כבר עשו תשובה ולא יפלו עור לנירדיגע מעשים כאלו, וגם עשינו פעולות שבעזה"ש"ת לא יארע כן עוה"פ, — כך שיכולין לטלטל רואיג בלי שום שאלה (ואותן בעלי נפש המחמירין שלא לטלטל בשום עירוב גם בקאנטרי וכיו"ב, כבר ירעו מעצמם האיך להתנהג)...

יעזור השי"ת שנוכל להכין א"ע לקראת החג הק' הבא לקראתינו לשלום ונזכו ליהרר ממשוהו חמץ וכל הרמוז בזה ולקיים כל המצות התלויות בה כתיקונם בלי שום מכשול, והשי"ת יתעטר במצותינו כמות שהוא שיעלה לריח ניחוח לה', לעשות עטרה לראש צריק חי עלמין, ואף שיכולין לקיימם בררגא גבוהה יותר מאשר בהשגותינו אבל הרי

אנו כעת בעיקבתא דמשיחא בשפל המצב, והשי"ת יאיר בלבנו אור של תשובה יראת ה' ואהבת ה', ונבין האמת ולעשות תשובה על העבר וקבלה טובה על להבא, וימהר גאולתינו ופדות נפשינו, דהרי בגאולת מצרים תלוי כל הגאולות, ונזכה לראות בישועתן של ישראל ובשמחתן, ועוד בשנה זו נזכה לקיים כפשוטו שה תמים זכר בן שנה וגר' להקריב הקרבן פסח'ל בחיים חיותינו, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, וכן גאלתי אתכם אחרית כראשית, ויגאלינו גאולת עולם בביאת משיח צדקינו שיכבא ויגאלינו בב"א.

תם ונשלם שכח לא-ל בורא עולם